

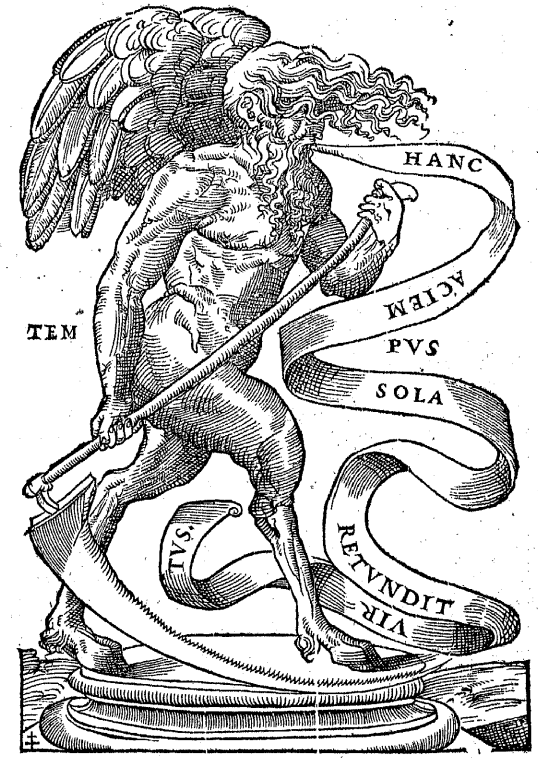
NICETÆ
ACOMINATI CHONIATÆ,
MAGNI LOGOTHETÆ SECRETORVM, INSPECTORIS

ET IVDICIS VELI, PRÆFECTI SACRI CVBICVLI: LXXXVI

ANNORVM HISTORIA, VIDELICET AB ANNO RESTITVTÆ SALVTIS
circiter MCXVII, in quo Zonaras definit, vsque ad annum MCCIII,
Libris XIX descripta, quorum hic ordo est:

- I Liber de rebus gestis Ioannis Comneni, Alexij filij, quem vulgò Caloioannem vocant.
- VII Libri de rebus gestis Manuelis Comneni, filij Ioannis.
- I Liber de Alexio Porphyrogenito, Manuelis Comneni filio.
- II Libri de rebus gestis Andronici Comneni
- III Libri de Imperio Isaacij Angeli Comneni.
- III Libri de Imperio Alexij Angeli Comneni, post fratrem Isaacium cecatum & eiecctum.
- I Liber de Isaacio, & filio eius Alexio, post recuperatum, Germanorum & Venerorum ope, Imperium: in quo etiam de Alexio Duca cognomento Murus, seu Supercilioso, & confusione status publici, & Constantinopolitano excidio agitur.
- I Liber de initiis Imperij Balduini & Henrici fratrum, Flandria Comitum.

OPVS LECTV IVCVNDVM ET VTILE, PRIMVM LIBERALITATE MAGNIFICI & Generosi viri D. Antonij Fuggeri, &c. Casarea Maiestati à consiliis, &c. Latine Hieronymo Vvolffio Oetingensi interprete editum, cum Indice copioso rerum: Nunc autem denuo cum græco diligentissimè collatum, ac proinde pluribus in locis quàm antea correctum & emendatum.

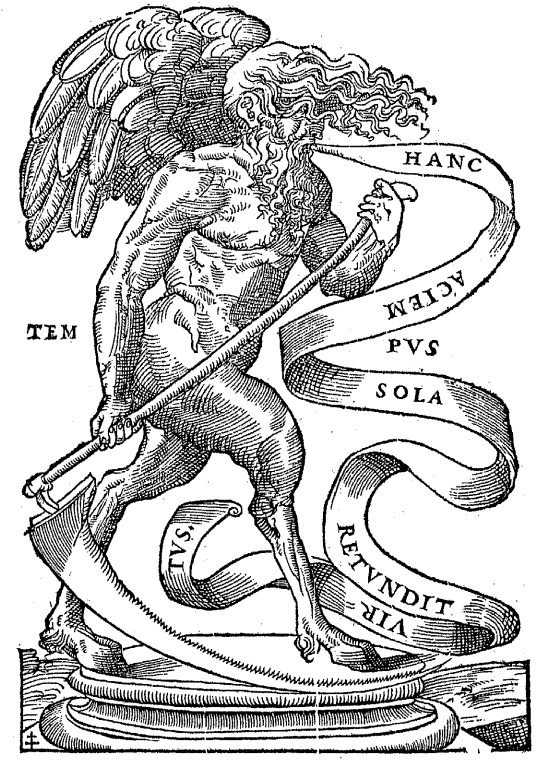
LVTETIÆ,
Apud Guilielmum Chaudiere, via Iacobæa sub insigni Temporis.
1566.
CVM PRIVILEGIO REGIÆ MAIESTATIS.

NICETÆ
 ACOMINATI CHONIATÆ,
 MAGNI LOGOTHETÆ SECRETORVM, INSPECTORIS
 ET IVDICIS VELI, PRÆFECTI SACRI CVBICVLI: LXXXVI
 ANNORVM HISTORIA, VIDELICET AB ANNO RESTITVTÆ SALVTIS
 circiter MCXVII, in quo Zonaras definit, vsque ad annum MCCIII,
 Libris XIX descripta, quorum hic ordo est:

- I Liber de rebus gestis Ioannis Comneni, Alexij filij, quem vulgò Caloioannem vocant.
- VII Libri de rebus gestis Manuelis Comneni, filij Ioannis.
- I Liber de Alexio Porphyrogenito, Manuelis Comneni filio.
- II Libri de rebus gestis Andronici Comneni
- III Libri de Imperio Isaacij Angeli Comneni.
- III Libri de Imperio Alexij Angeli Comneni, post fratrem Isaacium cecatum & eiectum.
- I Liber de Isaacio, & filio eius Alexio, post recuperatum, Germanorum & Venerorum ope, Imperium: in quo etiam de Alexio Duca cognomento Murus, seu supercilioso, & confusione status publici, & Constantinopolitano excidio agitur.
- I Liber de imitis Imperij Balduini & Henrici fratrum, Flandria Comitum.

OPVS LECTV IVCVNDVM ET VTILE, PRIMVM LIBERALITATE MAGNIFICI & Generosi viri D. Antonij Fuggeri, &c. Casarea Maiestati à consiliis, &c. Latine Hieronymo Vvolffo Oettingensi interprete editum, cum Indice copioso rerum: Nunc autem denuo cum græco diligentissimè collatum, ac proinde pluribus in locis quàm antea correctum & emendatum.

LVTETIÆ,
 Apud Guilielmum Chaudiere, via Iacobæa sub insigni Temporis.
 1566.
 CVM PRIVILEGIO REGIÆ MAIESTATIS.

AD MAGNIFICVM ET GENEROSVM VIRVM,
D. ANTONIVM FYGGERV, KIRCHBERGÆ ET
Vveiffenhorni Dominum, Cæsareæ Maiestati à
consiliis, &c. in Nicetæ Acominati
Choniatae historiam,

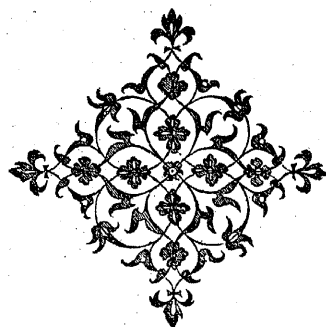
HIERONIMI VVOLFII PRÆFATIO.

NONARAM tuum, Vir amplissime, CHONIATES sequitur, homo sua
etate non tantum magnis dignitatibus ornatus, sed etiam ingenio & multiplici do-
ctrina præstans, & veritatis historie (ut mihi videtur) ubique studiosus: ordine
apertissimo, & lectoribus vtilissimo. qui ordo cum sequentia iis quæ antecessere ad-
iungat, atque annectat, historia quoddam quasi corpus absoluit, & in suo genere
homines eruditos reddit: hoc est, à vulgo mortalium distinguit. multos sane inuenias, qui etsi à
literis alieni, tamè acumine ingenij, facundia, usu rerum, doctissimi viris, sed vel natura tardiori-
bus, vel in hominum frequentia minus versatis, etsi omnem etatem in optimarum artium studiis
contriuere, præferantur. quòd si ad illam naturæ felicitatem & multiplicem experientiam accu-
rator & methodica institutio accessisset, quid cum illorum excellentia comparari posset? Nunc
laudibus eorum tantum decedit, quantum accuratior institutio illis addidisset. Neque enim falsò
dicitur, artem, quæ est ingenij, veluti rudis spectaculi, quasi expolitio quædam, certiore esse du-
cem quàm naturam, atque etiam veriore. Nam qui nullis eruditionis adminiculis sustentan-
tur, temere plerunque feruntur, & extra limites, quò animi astus rapit, enagantur: docti à certis
initijs ad metas ordine progrediendo, statim in promptu habent, quæ ad rem pertineant. illi mul-
ta, hi pleraque scitu digna tenent: illi fragmenta quædam & quasi dissecta membra confectan-
tur, hi solidum quoddam & suis numeris absolutum humanæ cognitionis corpus complectuntur.
Quas ob res ego perbeatos eos esse iudico, quibus & ea voluntas contigit ut cupiant, & ea facul-
tates suppetunt ut possint, citra impedimentum, ab ineunte etate, usque ad id tempus quod rebus
gerendis aptum est, philosophari, ac tum demum agendi solertiam cum veritatis contemplatione
coniungere, animis in caelos & ipsum Deum, corporibus in humana societatis conseruationem in-
tentis. Hæc mihi vita vere humana, & potius diuina semper visa est: & omnibus iis volupta-
ribus, quæ cum brutis animantibus ferè communes sunt, præferenda. In quo assentiri mihi & ex
doctis & ex indoctis optimum & prudentissimum quemque, imò me potius cum illorum sententiis
congruere, constat. Nec tuum hac in re, ut & in cæteris, præclarum iudicium, quod & tota
Fyggerana familia magno consensu sequitur, & cordati omnes summè probant, obscurum est: qui
filios tuos ingeniorum & corporum vigore præstantes, ab ipsis propè cunabulis, usque ad inuentur-
is initium, à doctissimis præceptoribus, in celeberrimis quibusque Europa gymnasiis, seuera disci-
plina moderandos, optimarumque artium & linguarum cognitione imbuendos curaris. Quibus illi
de causis, se non minus tibi debere, quæ pietate ac prudentia sunt, profitentur, quàm quòd vitæ &
maxima quæque ornamenta felici quodam fato abs te acceperunt: qui verus non tantum corporum,
sed etiam animorum pater esse voluisti, nec genuisse contentus, veris que ea suppedicasti, in quibus
humana felicitas consistit. Ut autem terrena corpora terræ frugibus aluntur: sic cœlestis & diui-
nus animus, suum pastum habet, eruditionem. Quam à vulgi fece, hoc est, à pessimo & stultissimo
quoque contemni ac derideri, non est mirandum: cum quòd de re ignota nihilò rectius statuere pos-
sunt, quàm cæcus de coloribus pronunciarè: tum quòd vitis atque ineptis semidoctorum quorun-
dam, aut corruptorum hominum, rem præclarissimam metiuntur. Nam quid est aliud eruditio, nisi
amplissimum quoddam & instructissimum amphitheatrum humani ingenij, & experientiæ mul-
tiplicis? ad quod exornandum & locupletandum, non tantum omnes nationes, omnes homines,
omnes etates stipem suam contulerunt: sed etiam Dei immortalis liberalitas multa auctaria adie-
cit, iis rebus partim arcano afflatu, partim per insignia miracula reuelatis, quas obtusior humani
ingenij acies perspicere minimè potuisset. Cum autè ratio atque oratio multo magis quàm forma cor-
porum, hominem distinguat à belluis: & veritatis solida cognitio, & disertæ explicatio, sit eius
proprium munus: quid aliud est philosophari quàm in eo elaborare, ut vocabula cum rebus consen-
tiant, & ut ij simus qui dicimur, homines? Complector autem Philosophiæ nomine, tantum, quan-
tum ipsius significatio complectitur, studium atque amorem sapientiæ: quæ rerum diuinarum &

humanarum, causarumque quibus ea res continentur scientia, desinitur. Quam immensitate cum solus Deus rerum omnium opifex teneat: solus ut boni, ita et sapientis nomen iure sibi vendicat. Homines autem sapientiæ et virtutis amantes ac studiosos esse, nihil vetat: quo amore ac studio quod quisque longius progreditur, eo propius à celestibus genis abest, qui ea re beatissimi habentur, quod ipsum Deum, omnis bonitatis et sapientiæ fontem, iugiter cum ineffabili gaudio intuentur (neque alia piorum beatitudo post hanc vitam fore, haud abs re creditur) quod propius resistit, eo minus dignitatem suam et excellentis naturæ munera tuetur. Quis verò ea sit arrogantia, ut suum unius ingenium tantum esse putet, ut eo contentus, omnia veterum inuenta et experimēta, literarum monumentis consignata aspernari queat: ac non potius ex infinita copia, optima quaque, et ingenio suo vitæque, instituto aptissima, perscrutetur? Nam ut unius excellat, aut saltē cum mediocri successu labore in omnibus, vix, ac ne vix quidē fieri potest. Ac plerisque vel rei familiaris angustia, vel ingeniorum tenuitas, in certum quoddam studiorum genus, velut in carcerem aut ergastulum, abstrudunt. Quibus autem Dei Opt. Max. benignitas ea et animorum et fortunarum subsidia concepit, ut in nullius magistri verba iurare coacti, libertatem suam inuolantem retineant: profecto eo beatiore erunt, quo plurium et meliorum rerum cognitionem coegerint, in variis linguis atque autoribus dissipatam. Id autem difficile ei nō erit, qui linguæ Græcæ ac Latine mediocri usu instructus, methodo se assuefecerit, et artium optimarum fundamenta fideliter iecerit. Ac est in ea re sanè difficultatis et molestia non nihil. Sed ubi ex illis artium angustiis in liberimum optimi cuiusque scriptoris campum eluctatus fueris, verè id apparebit, quod à quodam sapientissimo viro dictum est, siue is Socrates, siue Isocrates fuerit (nam utriusque asseribi video, et proclivis error est in unius literæ discrimine) Radices eruditionis amaras esse, fructus verò dulcissimos. Radicibus autem comparatur linguarum et artium methodi: fructibus, varia lectio, qui ut sine radicibus nulli essent: ita eruditio pertenuis est, quæ non certa ratione ac via, à primis initiis ad summum usque fastigium constanter ascendit, ac perpetuum sibi committarium parat. Quod enim supra etiam attigi, doctrinæ omnis laus in artium methodis atque in eo vertitur, quod, quoad fieri potest, quicquid ad eandem rem pertinet, contrahit, et ex variis membris unum corpus integrum componit. Eo absoluto, lectionis varietas singulis partibus addit ornamenta, et amplitudinem quandam conciliat. quod si hæc similitudo minus placet, homo studiosus diligenti patrifamilie comparetur: qui, ut ille agrorum suorum prouentus et domestica instrumenta in horreis et certis quibusdam cellis reponit, ut cum usus postulat, statim ad manum sint: ita ipse, quicquid vel cogitatione, vel lectione, vel auditione per omne tempus ætatis (neque enim vlla sapientiæ studio metata præfigenda est) consecutus fuerit, statim in illas artium classes, si non stylo aut calamo, saltem animo et recordatione reponat, et ad regulas illas à doctissimis hominibus traditas exigat, ac iudicio semper interposito, ne quod quisque dixerit aut scripserit, aut ipsi etiam in mentem venerit, oraculum esse putet (nam homini docto turpissimum fuerit, ut Græci eleganter dicunt, ἀκακώς πρὸς ἑαυτὸν τὴν μνήμην ἀναθεῖναι: hoc est, opiniones cōfictari, nudaque autoritate niti) sed tantū cuique credendum esse statuatur, quantum aut firmis rationibus, aut probabilibus coniecturis persuadere possit. In cæteris assensum cohibeat et sustineat, donec ipsum tempus scrupulum sustulerit. Sed ne memoria lapsus esse, et ab instituto non certo consilio deflexisse, sed per oblivionē aberrasse videatur: ad Choniatem redeo: quem ordine aptissimo, et prudenti tuo consilio Zonaræ adiunctum esse dixi. Nam quo in loco ille Annales suos finiuit, in Alexij Comneni videlicet obitu: eo in loco hic suam historiam auspiciatur, res memoratu dignas, quæ in Byzantino imperio annorum circiter lxxxvi spacio acciderunt, complexus, atque vnam alius Græcus extitisset, qui ab hoc autore et Chalcocondyle prætermittitur, pari facundia prosecutus esset. Maior enim est Choniata copia et diligentia, lectioque incūdior, quàm Zonaræ: cui vna breuitas necessariò propozita fuit, quod aliogui opus in immensum excreuisset, idque vel ex eo apparet, quod heroina eruditissima, Anna Cæsaris Imperatoris Alexij filia, de rebus gestis patris sui libros xxx scripsit, qui adhuc in Augustanæ Reipublicæ bibliotheca extant, cum Zonaras vitam illius paucis foliis perscripserit. Ut autem breuitas memoriam iuuat: ita fusiores narrationes plus delectationis habent, in magna præsertim varietate rerum, et subitis Fortunæ commutationibus: quæ non multis annis plurimæ, eaque mirabiles, ac potius miserabiles, præter expectationem Græcos (quos hic scriptor Romanorum appellatione honestat) oppresserunt, crescente indies Persarum siue Turcorum (nam recentiores promiscue his vocabulis videntur) potentia: quorum præssationes et Christianorum Principum desidiā ac peruersitatem, tāta doloris acerbitate Choniates sapius deplorat, ut eum ab omnibus qui reipublicæ partem aliquam attingunt, nostris temporibus legi summopere expediat: si forte Germanorum animi,

animi, quorum fortitudo et pietas in recuperanda Syria et terra sancta, laudibus egregiis hoc scripto ornatur, clarissimis exemplis Conradi et Friderici Imp. saltem ad tuendam patriam, hoc est, vicinas Pannonias excitentur. Nunc enim non de laude et gloria laborandum, sed de aris et focus pugandum esse apparet, quod quo minus fiat, nulla res æque in causa est, atque dissensiones, Græcos, præter intestina bella ex ambitione fere orta, voluptatum studium et ignava monarchia perdidit: nobis temeraria bellandi cupiditas, et discors ac inquieta Polyarchia, id minatur, quod absit ut experiamur, et facile caueremus, nisi fatali quadam siderum impressione, animis atque auribus à sanis consiliis plerique abhorverent. Immutata quidem est, et veluti leta seges tristi lolio corrupta, veteris nostræ gentis integritas: quod exterarum nationum quodam quasi contagio accidisse videtur, quarum mala cum nostris coniunximus: cum peregrinationum is finis esse debeat, ut immatis et consuetudine inolitatis vitii abiectis, aliorum virtutes asciscamus, eorumque prudentia et humanitate ad omne genus officij et laudis erudiamur. Sed si cætera spectemus, nunquam Germania viris armis, opibus, consiliis fuit instructior: quas res propter discordiam, non in hostiū detrimentum, sed in patria exitium detestanda crudelitate, ne dicam insania, conuertimus. Quæ cogitatio cum in huius historię interpretatione subinde meum animum feriret, et haud dubie cordatioribus quoque lectores extimulatura sit: non temperare mihi potui, quin hunc locum, quem omnium animis atque oculis semper obuersari vtilissimum fuerit, obiter attingerem. Nunc de hoc opere dicendum est: quod etsi labore non multo minore, longe tamen maiori cum voluptate conuertitur, propter historias mihi antehac fere incognitas, et planius ac fusiore orationis genus. In quo tamen immodicam nescio cuius insolentis elegantia affectionem, non semper sequendam mihi duxi: quod quicquid eius generis est, non ipsius autoris scriptum, sed paraphrastæ et æmuli alicuius assummentum esse videtur. Contuli enim hic quoque duos codices, cum eo quem Amplitudo tua Constantinopoli ab Alexandro Chartophylace comparauit: atque operam dedi, ut ex ea collatione opus hoc quàm integerrimum ederetur: et Græca iudem, ut in Zonara nostro factum est, cum Latinis coniungerentur. Quamuis enim Græci sermonis puritas et proprietates, cum exterarum nationum commerciis, tum ocioforum hominum ineptiis corrupta est: nec fieri nequit, in hoc scriptorum genere, ut interpretet non indocti nec indideri oratio, ipsi autori præferatur: tamen nec eum ego me interpretetem profiteri ausim: et Græca lingua, qualiscunque adhuc, nescio quem genium retinet, ac vberitatem, Latinis inimitabilem. Testimonio sunt omnes fere disciplina, quarum vix vlla est, quin et schola Græca se prodidisse vel ipso nomine fateatur, et, si græcas voces sustuleris, sæpe obmutescat. Quo minus i ferendi sunt, qui Græcam linguam ut superuacaneam aspernantur. Quod utique non faceant, si quàm pauci fideles et docti interpretes sint, intelligerent. Aliis deest alterius vtrius, alii vtriusque lingue cognitio, alii fides et diligentia, nonnullis vniuersa hæc, non tam fortasse malitia et contemptu iudiciorū (quæ extrema esset amentia) quàm calamitate quadam temporum nostrorum, et præstantium ingeniorum neglectu: quibus Fortuna plerumque minus fauet, quàm iis quorum minor est industria, et obtusior acies animorum. Itaque pedibus in eorum eo sententiam, qui Græca cum Latinis coniungenda esse censent: siquidem Græca seorsim parum vendibilia sunt ætate nostra, quæ propter ambitionem, auaritiā, et bellandi cupiditatē, ad pristinam Barbariem magno impetu ruit. Nam Latini et Græci sermonis proprietate et puritate amissa, contemptaque Philosophia, et politiori literatura neglecta, ut coram cernimus: non obscurum est, quid impendat. Præclare scribit Isocrates, quem in hac parte Aristoteles, ut mihi videtur, quippe natu grandiorē, æmulatus est, et ego admirari non satis possum, virtutes singulas in medio binorum vitiorum, quorum alterum citrà resistat, alterum longius quàm par sit progrediat, esse collocatas, et recte apud Ouidium Dædalus ait filio: Medio tutissimus ibis. Quod vnam tam a Theologis, Iuriconsultis et Medicis, quàm ab humaniorum literarum cultoribus obseruaretur: quorum alteri se rebus inhæere, alteri dictionis elegantia se studere proficientur. Quasi verò aut vocabula propter explicationem rerum non sint inuenta: aut corpus egregium, hoc est, res præclaras, cuiusmodi in sublimibus illis disciplinis tractantur, non munda et ornata vestis, hoc est, pura et limata deceat oratio. Duplicem profecto laudem merentur, qui res optimas, si non elegantis et splendido, at puro et disertō sermone proponunt. Cuiusmodi viros nostra ætas plures, cum insigni gloria tulit, quàm posteritas habitura videtur, nisi aliam rationē studiorum inierimas. Sed quid ego censuram in reipublica literaria mihi sumo, cum ipsi mihi diversissimorum ingeniorum censura sit subeunda? Mouit me tamen iustus fortasse dolor, in hanc confusionem gymnasiolorum intuentem, et si hæc nec temporis nec loci huius esse videantur. Quare veniam peto, si qua minus ad institutum pertinentia inculcavi: et debetur hac Philosophia libertas, quæ quia fere cæteris exter-

narum verum commoditatibus & ornamentis caret, saltem cogitationis atque orationis vinculis laxioribus astringitur. Quo nomine Socrates, se meliore conditione esse quam Oratores, qui ad a- quam dicant, & tacitos iudicum nutus observent, gloriari solebat. Ego vero eam licentiam adeo mihi laudi non duco, ut, si qua culpa vel hac commemoratione, vel cōversionis procrastinatione, longiore quidem quam ipse putarem, commissa est, eius mihi gratiam fieri cupiam: præsertim cum exigui temporis mora, omnis expers incommodi, non cessationem, sed fidem & diligentiam meam arguat: quæ nisi mihi ocio & commodis meis antiquior fuisset, hoc labore multo citius defungi potuissem. Sed sat citò, si sat bene, ut dicitur, quod ipsum etiam sedulo me conatum esse, cum rem ipsam testaturam confidam: nihil de me ipso addam, quod quamvis amplius ali- quid præstitissem, tamen liberalitatis erga me tuæ, & publicè erga studiosos homines, quorum commodis tuo sumptu consulis, partem vix exiguam viderer affectus. *Augustæ Vindelicorum*
vi. Id. April. Anno 1557.

NICETÆ CHONIATÆ
 LOGOTHETÆ SECRETORVM, INSPECTORIS
 ET IVDICIS BELI, PRÆFECTI CVBICVLI HISTO-
 ria, quæ ab imperio Ioannis Comneni, Alexij F. incipit.

Laudes histo-
 ricæ.

TILITER inuicta sunt historia: neque paruas iis, qui reb⁹ melioribus student, cōmoditates suppeditāt, tum vetustatis memoria repetenda, tū ingeniis hominum explicandis, tum variis eorum conati- bus ob oculos ponendis, quibus animorum magnitudo, & honestatis amor ab ipsa natura fuit insitus. Iam quia vitia perstringunt, & præclaras actiones celebrant, moderatiores plerumque reddūt & meliores homines, tam ad vitia quam ad virtutem propensos: iis duntaxat exceptis, qui turpissima educatione corrupti, ac mala consue- tudine deprauati, nullam virtutis rationem habent: quia nihil est in rebus humanis præclarus aut magis expetendum. Adhæc, ij quos moni- menta historiarum complectuntur, quamnis mortales & obnoxij fati, iam olim vitæ quasi pensum absoluerint, immortalitatis quodam- modo fiunt compotes. Nam prout turpiter aut honestè vixerunt, ita malè aut bene audiunt: ac animus quidem in locum suum abit, & corpus in primordia, è quibus compositum fuit resolutur: actæ autem vitæ ratio, siue sancta & iusta, siue nefaria & iniuria, obituque siue foelix siue calamitosus, clara historię vocè prædicatur. Quamobrem haud ab re liber viuentium appel- labitur historia, rerumque gestarum descriptio- tubæ clangor, quo iam olim mortui velut è sepul- chris excitati, in medium produciuntur. Atque hæc de historiarum vtilitate breuiter percurrere vo- lui. Neque verò quisquam adeo vecors est, quin eam lectoribus æquè iucundam ac fructuosam esse iudicet. Nam quæ decrepiti senes, atque ij qui, si adhuc in viuis essent, Tithonum multis æ- tatibus vincerent, in cœtu auditorum ex memo- riæ thesauro deprompta, in medium afferrent: eadem vel adolescēs eruditus referre queat. His igitur de causis ego etiam ea quæ mea ætate, & paulo supra meam ætatem memoratu digna ge- sta sunt, quæ quidem plurima & maxima fuerè, non prætereunda silentio esse ratus, ad postero-

rum memoriam propagare studui. Cum autem eorum iudiciis assentiar, qui obscuritatē & per- plexarum periodorum prolixitatem historię ali- enam esse censent, & perspicuitatem maximè gratam & aptam: equidem huic quoque virtuti operam dedi, euitatis verbis affectatis, obscuris, confragosis: & si vulgus iis auidè inhære non i- gnoro, relictaque & superioris & nostræ ætatis consuetudine, summo studio in iis elaborare. Nos verò longo tēpore in id operam dedimus, ut dictione huic scriptorum generi conuenien- te adhibita, nō extra limites euagaremur. Quic- quid enim, ut dixi, nō apertum est, atque in prō- ptu positum, historia abominatur: quicquid sim- plex & naturale est, & intelligentiæ obuium, li- benter admittit. Nam cum ad veritatem tanquā vnicum scopum collimet, æque oratoria callidi- tate & poeticis fabulis quam remotissima sit: etiam à forma dicendi iis facultatibus propria abhorret. Quamvis autem multum grauitatis & reuerentiæ historiam comitetur: tamen quia vel opificibus, militibus & mulierculis etiā, nota esse cupit, formulis elegantiōribus delectatur, vestem- que amat non sanè luxuriosam & exoticam, sed simplicem & mundam: nec perspicuitate & bre- uitate quicquam habet antiquius. Quibus de cau- sis veniā à lectoribus impetratam cupimus, si in opere nostro ornatus desiderabitur: præsertim cum argumentum hoc nunc primū à nobis tractetur, quod peinde est, ac si viam desertam ac minimè tritam ingrederemur: & longè diffi- cilius, quam aliorum vestigia persequi, & viare- gia incedere. Auspicabor autem ab iis rebus qua- post Alexij primi ex Comnenia familia Impera- toris obitum acciderunt, ultra quæ superioris æ- tatis historici non sunt progressi: ut ea quæ à no- bis dicentur, cum illorum dictis cohareant, in- star fontis vnus in plures canales distributi, aut annulorum longa serici inter sese coherentium. Ac Ioānis Imperatoris vitam, qui successit Alex- io, breuiter perstringemus, neque earum rerum commemorationi diutius immorabimur, quas ipsi non vidimus, sed ab iis accepimus, qui cum viderunt, & in expeditiones comitati sunt. In ce- teris autem vberius tractabimus omnia. Sed iam ad rem ipsam accedamus, hinc sumpto exordio.

Perspicuitas
 historiam
 maximè de-
 cet.

Historia hu-
 ius ordo &
 ratio.

IOANNIS COMNENI
 Imperium.

Ioannes Comnenus a patre imperio destinatus, adversus matrem.

Alexius Comnenus Imperator, filios tres, & quatuor filias habuit. Inter fratres natu maximus Ioannes fuit: Anna vero primogenita, Nicephoro Bryennio, Caesarissa appellata nupsit. Ioannem pater maxime dilexit: datusque purpureis calceis, Imperio destinavit, & Imperatorem appellandum curavit. Irene vero mater & Imperatrix, contra nihil non Annæ filiae deferebat: neque Ioannem apud Alexium matrem, ut temerarium, & luxu perditum, & leuem, ac plane vecordem calumniari non desistebat, neque quicquam habebat antiquius, quam ut Imperatorem ad mutandam de Ioanne sententiam compelleret. Aliquando etiam Bryennium per occasionem summis laudibus celebrabat, ut & eloquentissimum, & rebus gerendis aptissimum, & liberalibus artibus, quæ animum ad virtutem informet, & ad imperium ritè gerendum & tuendum maximo adiumento fiat, eruditum. Alexius vero quum hæc materni affectus haud ignarus audiret, aliàs se grauioribus negociis occupatum, verba illa proflus non curare simulabat: aliàs tempus ad deliberandum sumpturum, neque petitionem eius neglecturum esse affirmabat. Semel vero temperare sibi non potuit, quin eam ita alloqueretur: O mulier & lecti & imperij mei participes, non tandem ea suadere mihi desines, quæ filiae tuæ grata sunt: & conari, ut ordo laudabiliter iniliturus turbetur? quod si numinis alicuius ira percita es, ad sanam redito mentem: ac potius mecum confiderato, an vllus vnquam ex superioribus Romanorum Imperatoribus, quum filium imperio idoneum haberet, eo neglecto, generum prætulerit? Ac ut aliquando tale quippiam acciderit, quod raro factum est, pro lege habendum non erit: à me præfertim, qui, quum regnum haud laudabiliter, sed cædibus cognatorum, & rationibus ab institutis Christianorum alienis occuparim, toti Romano imperio risui sim fururus: & pro infano habendus si in deliberatione successione, germano filio repudiato, Macedonem in solio collocaro. Sic autem appellabar Bryennium, Orestidae beata & præfatiissima vrbe Macedoniæ oriundum. Quibus verbis cum Irenæ petitione grauius refutasset, tamen deinde eum præ se ferens, qui haudquaquam negasset, mulierem perpetua deliberationis simulatione differebat: quippe homo, si quisquam alius, occulti animi, qui sapientiam in dissimulatio positam ratus, raro admodum, quid facturus esset, præ se ferret. Instate autem obitu, quum in splendidissimis Manganæ regis substructionibus decumberet: Ioannes & eius rei & materni odij gnarus, quæ imperium in sororem conferre niteretur, negocium cum cognatis sui studiosis communicat, quorum princeps erat frater Isaacius: & clam matre paternum cubiculum ingressus, & tanquam morbum eius deplorare velle, prostratus, anulum de manu eius surripit. Sunt tamè qui id eum de sententia patris fecisse affirmant: idque ex iis quæ mox sequeretur, fit probabile. Quum autem in cætu suorum rem gestam exposuisset, eques ad maximam regiam propera uir, armis stipatus, atque in ipso Mangano monasterio, & vrbs regionibus, à multitudine sui studiosa, & iis qui fama rei excitati in vrbe versa-

Nicephorus Bryennius Irenæ socius charus.

Alexius uxoris Irenæ mutati non cedit.

Ioannes ut imperium sibi parat.

batur, Imperator salutatus est. Quibus rebus Irene territa, filium monuit, ut ceptis desisteret. Sed quum is summo studio rem virgeret, neque verbis matris quidquam moueretur: Bryennium hortatur ut se adiutrice regnum affectet. Ut vero ne sic quidem res procedebat, ad maritum accedit in lecto decumbentem, & tenui spiritu vitam adhuc præ se ferentem, & corpori eius incumbens, clarè vociferatur, lachrymis instar fontis exuberantibus, filium ipso adhuc superstitè res nouas molientem, regnum affectare. Ille vero grauioribus rebus occupatus, scilicet in vitæ exitu, & peregrinationi iam iam instanti intentus, oculis ad angelos, animorum duces, conuersis, nihil ad ea respondit. Illa vero acris virgente, & filij facta ægerimè ferente, cum exiguo coactoque risu manibus in cælum sublati, siue conuicio delectatus, & Deo gratias agens: siue delictorum veniam à Deo flagitans, vultu parum blando eam castigauit, quod Imperij contentionem in discessu animi à corpore moueret. Mulier itaque haud dubiè maritum iis quæ audisset, delectatum esse rata, ut iam omni frustrata spe, delectaque prioribus consiliis, cum magno gemitu dixit: O marite, & viuens omnibus dolis instructus fuisti, aliud dicere, aliud sentire solitus: & nunc è vitæ discedens à consuetudine ista non discedis. Interea Ioannes ad magnum palatium progressus, non facilem aditum habuit, custodibus non statim annulo ostenso acquiescentibus, sed aliud quoque euidentius argumentum requiruntibus, quo se patris iussu adesse comprobaret. Porta vero palatii aperta, quæ ita parata erat, ut quum ex altera parte in summo latè areis laminis paululum artollebatur, cardine emota, humi caderet: facilem ingressum habuit, comitantibus satellitibus & cognatis. Vnà irrupit etiam promiscua turba: qua obuia quæque diripere aggressa, foribus clausis, & qui extrâ erant, introitu prohibiti sunt: & qui irruerant, cõpluribus diebus inclusi, cum Imperatore vixerunt. Agebatur tum mensis Augusti dies x v, cum Imperator Alexius sub noctem vita functus est, anno imperij x x v i, mense i i i, cum dimidio. Postridè manè statim mater Ioannem ad paternas exequias vocat, quod corpus eius mox in monasterium, quod ipse Christo propitio construxisset, efferendum esset. Sed eum dicto audientem non habuit, non quod matris auctoritatem aspèraretur, aut patris honorem negligeret: sed quod regno nondum firmato, aduersarios Imperij cupiditate adhuc flagrantès metuebat. Proinde ut Polypodes faxis, ita ipse palatio inhærebat, maxima tamen parte cognatorum ad funus patris ornatum ablegata. Diebus compluribus elapsis, aditum & exitum palatii cuius liberum fecit, & rempublicam suo arbitratu administrare cepit, ut rebus iam in tuto collocatis. Cognatis & familiaribus pro dignitate cuiusque honorem habuit: Isaacium fratrem tanto amore prosequens, ut à latere eius nunquam discedere, eodè spiritum uti videretur: tum quod ab eo summo opere diligebatur, tum quod eius vnus aut certè precipuo studio regnum occuparet. Cuius initio statim pari sella, eadè que mensa, & ea proclamatione cum dignatus est, qualis Sebastocratoris honorem

Irenes & Alexij conuersione de imperij successore.

Ioannes palatium occupat.

Alexij funus.

Ioannis initia regni, & amici.

Isaacius Comnenus.

Ioannes Comnenus Gregorius Taronita.

Gregorius Camaterus.

Ioannes Axuchus Persa.

Cognati à Ioanne ad Bryennium desiciunt.

Bryennij sociordia.

Anna Caesarissa indigna.

honorem decebat, quem à patre Alexio Isaacius acceperat. Reipublicæ curam cognatis mandabat. Ioanni Commeno, quem Accubitorem legit, & Gregorio Taronitæ Protoeustachio. Verum alter, quod intolerabile supercilium artollebat, nisi digito verteret omnia, & insigni arrogancia præditus erat: citò à Reipub. gubernaculis est amotus. Gregorius vero negociis gerendis intentus, & intra muneris sui limites modè se continens, potestate diuturniore vsus est. Huic postea collega datus est alter Gregorius, Camaterus cognomento, vir egregius ille quidem, sed obscuro atque ignobili genere ortus. Eum Alexius in scribarum numerum allectum, & affinitate ex coniugio cognatæ cuiusdam deuinctum, Logothetæ secretorum designarat. Cæterum Ioannes Axuchus natione Persa, omnes apud hunc Imperatorem auctoritate anteibat: qui principe vrbe Bithyniæ Nicea ab Occidentibus legionibus, in Palæstinam proficiscentibus, expugnata captus, & Alexio dono datus, cum Ioanni aqualis esset, in collusorem eius ascitus fuit, & inter domesticos & cubicularios charissimus habitus. Eo vero rerum potito, omne dignitatis fastigium supergressus, Magnique Domestici honore ornatus, eò processit, ut multi honoratissimi viri ex regia stirpe casu obuiam facti equis descenderent, etque honorem haberent. Erant autem ei viro manus non ad bellum duntaxat eruditæ, sed & ad beneficentiam expeditæ & promptæ. Vnde factum, ut generis obscuritatem generosa indoles & liberalitas ferè obtegerent, atque Axuchum charum redderent omnibus. Cæterum, anno nondum exacto, & inuidia & indignatione cognatorum Imperatori insidiæ comparatæ sunt, quarum ratio ignoratur. Illud constat, eos improba conspiratione inita, & fide inuicem data, ad Bryennium omnes defecisse, eique regnum detulisse, ut & liberalibus disciplinis erudito, & regia forma conspicio, & ob Imperatoris affinitatem preferendo. Nam ut supra diximus, Annam Caesarissam, sororem Imperatoris, in matrimonio habebat, omnium disciplinarum parenti Philosophiæ deditam, & omnibus artibus eruditam. Ac Imperatorem in equestri circo Philopatium, qui parum à terrestri porta distat, armis noctu oppressissent, iam antè largitionibus, portæ custode corrupto: nisi Bryennij innata sociordia, & remissior animus, quàm regni affectatio postuler, irritum eum conatum fecisset, tum ipso quiescente, oblitò que feceris, tum coniuratorum ardore extincto. Quo tempore Anna Caesarissa mariti ignauiam pertæsa, iraque percita, inique secum agi dixisse, & naturam multum accusasse fertur, idque verbis obsecratoribus: quod se mulierem, Bryennium virum fecisset. Manè coniuratis deprehensis, nemo eorum mutilatus aut flagris cæsus est, sed omnes multati bonis: quæ tamen aliquanto post plerique receperunt, Imperatore humanitatem ab ipsa coniurationis principe Anna Caesarissa auspicio. Cuius rei hæc fuit occasio. Imperator quum omnis generis opes, auri, argenti, & variarum vestium in vna domo congestas spectaret, nature ordinem inuersum esse questus, quod cognatos hostes, alienos amicos habuisset: etiam opes ad amicos transire oportere dixit, & om-

nia Magnum domesticum accipere iussit. Is verò summæ Imperatoris munificentia gratias actis, & dicendi quæ veller potestate petita atque accepta: Et si tua soror, inquit, Imperator, violentum & iniquissimum facinus aula, te ipsa cognitionem abiurauit: tamen nõ ut affectum, ita etiã appellatione naturalem amisit. Quum igitur adhuc boni Imperatoris soror maneat, charitatem, quam nunc dementia perdidit, nature adiuta suffragio, pœnitentia recuperabit. Parce igitur sorori, Domine, quæ tuã Maiestatem violauit: eamque humanitate castigato, quæ illustri bonitate tua le victam fatetur. Dato ei etiam quæ in medio posita sunt: non ut iustum debitum, sed ut donum voluntarium: quæ quidem, ut patrimonium suum, & in familiam reditura, iustius quàm ego possidebit. Hac oratione Imperator, ac potius verecundia, impulsus, alacriter Axuchi monitis obtemperat: se regno indignum fore professus, si ille cù tanti tamque parati emolumenti contemptu erga familiam suam humanior iudicaretur, ac recõciliata gratia, Caesarissæ omnia restituit. Irene verò mater Imperatoris, nullo modo conscientia insidiarum conuicta, sed potius memorabilem sententiã elocuta esse fertur: Nec Imperatorem qui absit, querendum, nec qui adsit, pellendum esse. Atque illud etiã dixisse: Heu quantos cruciatu filij percussores mihi sunt moliti, acerbiores vtiq; iis doloribus quos in pariedo toleraui. Nã ij foetum ad lucem vrgebant: isti verò ex inferorum barathro per media viscera mea penetrantes, immortalem mihi luctum attulissent. Post hæc Imperator, cù Persas foedus cum patre suo initum nihili facientes, vrbes Phrygiæ, & ad Meandrum fluium sitas, magnis copiis incurfare cerneret, primò vere egreditur: multumque præliis victor, Laodicæam capit, & moenibus cingit, eiecto Alpichara, qui vrbi cum præsidio præerat: ceterisque rebus ordinatis, domum rediit. Nec diu Byzantij commemoratus denudò relicta regia, in tabernacula se confert, ad Barbarorum incursionès præcauendas. Nam quia facile detrimenta capi ab imparatis videbat, expeditionibus immorari maluit. vnde duos fructus pulcherrimos aperet: alterum, suarum prouinciarum incolumitatem, quæ militibus in aciem eductis, potissimum defenditur: alterum exercitatione legionum, & morã in re bellica, qua relicta vmbra, præliis vt tinctura ferrum, roborarentur. Abiit igitur ad Sozopolim, Pamphiliæ urbem, subigendã: quæ quum & ob militum præsidium, & ob loci naturam, præruptis & inaccessis faxis muniti, expugnata difficilis putaretur, diuinitus huiusmodi consiliũ capit. Paetario cuidam, copiis equestribus traditis mandat, ut subinde ad Sozopolim mœnia adquiret, & sagittas in ea cõiciat. quod si hostes egrediantur, terga det, nec eis pugnae copiam faciat, sed syluofas semitas, & impeditas, quæ parũ ab vrbe distent, prætereant. Ille Imperatoris monitis obtemperans, cum Persæ vrbe effusi, multũ & sæpe persequerentur, hostem decipit, insidias in angustiis collocatis. Quum igitur Turci in vna excursionè, insidias non præuisis, instantius & longius, etiam insidias temerè præteruerti, persequerentur: Romani qui in insidiis erant quum Persas securos toto impetu instare suis viderent, nec spectare

Axuchus Imperatoris Anima reconciliat.

Irene tandem mater esse incipit.

Ioannis expeditiones contra Persas.

Sozopolis, Pamphilia, vrbs, capium.

nec spectare quidquam aliud, nisi ut hostē comprehenderent: subito consurgunt, ac Sozopolim petunt. Paulo post iis etiam qui fugiebant conuersis, Turci in medio circumuerti, quum nec ad urbem, ob Romanos ex insidiis ad occupandos aditus progressos, accedere, neque à tergo instantes effugere possent: partim capiuntur, partim occiduntur, pauci equorum celeritate euadunt. Sic vno Imperatoris prudenti consilio capitur Sozopolis. Deinde castellum, quod Cacumen accipitris vocatur, in deditiōnem accepit: & plurima alia oppida & munitiones, olim Romanis tributaria, tum verò Persis cōiuncta, subegit. Quinto imperij eius anno, quum Scythae Istrum transgressi, Traciam popularentur, & obuia quaeque, locustarum instar vastarent: Romanas copias vndique conuocatas, & quam accuratissimè armatas, contra eos educit: non ob multitudinem duntaxat, penè innumerabilem, sed etiam ob insolentiam & confidentiam barbarorum. Repetebat enim memoria labores suos, quos Alexio Comneno imperatōe ceperat, quum Thracia occupata, & Macedonia maxima ex parte desolata esset. Ac principid missis ad Scythas legatis, eorum linguā peritis, periculum facit, an ut ad pacationes descendant persuadere possit, & à belli consiliis omnes auocare, aut saltem plerosque. Nam in plures tribus erant distributi, nec vni duci parebant. Hoc igitur pacto quosdā ex principibus eorum, omni genere comitatis sibi conciliat: non modò luxuriosis conuiujs instruentis, sed & fericis vestibus, & pœculis & leberibus argenteis donandis. Quibus illecebris cum fucum fecisset Scythis, eosq; vana spe inflasset: non cunctandum esse ratus, copias in aciem eduxit, dum adhuc ambiguus essent animis & suspensis, ac pacem ob pollicitationes illas cū Romanis facere cogitarent: nec tamen à pugna, vt olim vincere astricti, abhorrent. Educto igitur Beroë exercitu (nam ibi castra habebat) crepusculo Scythas aggreditur. Fit horribilis cōflictus, & atrocissima pugna committitur. Nam & Scytharum nostrum exercitum incurisione equorum, & emissione Sagittarum, & clamore in congressu inhumani sublato, fortiter exceperunt. Romani verò semel tentata Martis alea, ita pugnare instituerunt, vt aut hostes profligaturi, aut morituri. Sed & Imperator amicorum & satellitum praesidio septus, laboranti subinde parti opem ferebat. Verum Scythae in hoc cōflictu ipsa necessitate artium magistra edocti, rem huiusmodi sunt commenti. Omnes currus in orbem coniunxerunt, iisque non exigua suarum copiarum parte imposita, pro vallo sunt vsi: ac multos obliquos aditus, platearum instar, in iis reliquerunt. Quum igitur à Romanis vrgebantur, tergis obuensis intra currus, tanquam munitam arcem, nullo fugae incommodo se recipiebant. Inde recuperatis viribus, tanquam portis erumpentes, fortia facinora edebant, neq; ea res aliud erat, quam mœnium oppugnatio, quae in media planicie Scythae ex tempore struxerant. Vnde fiebat, vt Romani labore irriti fatigaretur. Tum verò Ioannes prudentiae suae specimen edebat. Neq; enim consilio duntaxat, & ingenij solertia valebat: sed primus etiā ea quae ducibus & legionibus man-

Accipitris cacumen.

Scythae arte profligati.

Currus pro arce.

dabat, exequebatur. Illud autem insignem etiam pietatem eius testatur. Nam cum Romanae phalanges, virgibus hostibus, & audacius se inferentibus, laborarent: imaginem Dei genitricis cum gemitu & miserabilibus gestibus intuens, lachrymas bellicis sudoribus calidiores fundebat: neq; id frustra. Statim enim caelesti robore armatus, Scythicam aciem profligat: quemadmodum olim Moyses extensione manuum Amalechiticis turmas dissipauit. Assumptis igitur armigeris, qui clypeis oblongis & prominentibus galeis, instar muri inexpugnabilis, muniuntur, cum Scythis congregitur. qui cū dissoluta illa curru ferie, ad manus venirent, in turpem versū fugam, à Romanis, alacriter persequentibus, magno numero caduntur Hamaxobij illi: castrisque diruptis, innumerabiles capiuntur. Sed & transiugae desiderio captiuorum popularium confluebant: adeò, vt in occidentali quadam prouincia Romana, pagi ab eis conderentur, quorum adhuc reliquiae supersunt: nec pauci in sociorum cohortes referretur, & maior turba, ab exercitu capta, venderetur. Hac de Scythis parua victoria, & illi stri edito facinore, Ioannes vota Deo persoluit. quod festum Pazinacorum nostro tempore dicitur, in rei gesta monumentum, & grati animi testimonium. Non multo post etiam contra Triballos, quos alij Seruios dicunt maleficio non abstinētes, & fœdistragos, expeditionem denunciat, & hos quoque barbaros acie victos ad pacem coegit: qui alioqui etiam parum potentes, subinde vicinis imperijs subsumt: abactaque inde praeda immensa, & locupletato exercitu, captiuam turbam in Orientem traductam, in Nicomedesi prouincia vberimis agris assignatis collocauit. Ita captiuū populi partem in legiones retulit, partem tributariam fecit. Suscepit hic Imperator filios: quorum natu maximo Alexio purpurae ius, & purpureos calceos dedit, & cum à populo Romanorum Imp. salutareretur, vna secū proclamari passus est, proximum ab hoc Andronicum, & Isaacium tertium, ac natu minimum Manuelem Sebastocratorica dignitate ornauit. Aiunt eum in somniis vidisse, filium Alexium recens coronatum leoni insidere, quem auribus habentium vice moderaretur: cum alioqui nihil haberet, ad domandam belluam accommodatam. Cuius visus haec significatio erat: puerum Imperio titulo tenus & nomine absque re potiturum, regia verò potestate orbatum iri. id quod paulo post accidit, eo morte sublato. Sub aetatem, Hunni superato Istro, & Branizobam vastarunt: & mœnibus dirutis, saxa Zeugminum transfulerunt: & Sardiniam spoliarunt, spreto & rupto fœdere. Huius controuersiae occulta & vera causa fuit, quòd Almuzen Stephani Hunnorum principis fratrem ad se profugum Imperator libentissimè susceperat. Id verò pratexebatur, & palam obiciebatur, quòd Branizobani Hunnorum mercatores spoliarent, & pessimè tractarent. Quod malum cum praeter expectationem ingruisset, Imperator prudenti consilio Philippopoli se tenuit, Hunnis inde pulsus. Succedenti verò tempore, ad instructionem suorum & vltionem hostium vsus, copias coegit & naues expeditas comparauit: iisque per Pontum in Istrum traiecit, terra & aqua

Imaginis Dei genitricis innocens

Pazinacorum festum.

Triballi seu Seruij.

Ioannis filij, Alexius, Andronicus, Isaacius, Manueles.

De Alexio, somniū patris.

Hunnicum bellum. Branizoba Zeugminum Sardinia. Almuzes, Stephanus.

& aqua aduersarios est adortus. Fluuio triremi Imperatoria traiecit, & exercitu in aduersa ripa exposito, colluuiem barbarorum equestri pugna & hastarum acie profligauit: & in hostili agro maiore quam prius vnquam tolerantia commoratus, Franchorio potitus est, fertilissima terra Hunnica parte, quae declius in patentes campos intra Saum & Istrum fluuios extenditur: & Zeugminum deditiōne cepit, & ipsum Chramum aggressus, maxima praeda potitus est. Ac post alias dimicationes, pace cum hac gente facta, & vtiliter firmata, caeterisq; re barbaris: qui Romanis versus Occidentem finitimi sunt, vel inuitis in amicitiam suam pertractis: cum toties prospere pugnasset, etiam remotiores gentes quocumq; modo subigendas censuit, easque potissimum, quae Constantinopolim mercaturae & quaestus gratia appellerent. Itaque maritimam Italiam sibi conciliauit, quae plenis velis in urbem imperatricem vehebatur. Ita gentibus Occidentalibus pacatis, traducto in Orientem exercitu, Persarmenios, qui Castamonem tenebant aggredi instituit. Igitur per Bithiniam & Paphlagoniam prouincias eò proficiscitur: & scalis plurimis adhibitis, machinisque circumpositis, vrbe potitur, & Persarmenium stratum rebus desperatis cedere cogit, nec exigua Persarum multitudine abducta, Byzantium reuersus triumphum indicit: & currum argento interpunctum compingi iubet, opus admirabile, & gemmis alicubi nō preciosissimis ornatū. Quum dies supplicationis adesset, omnis generis tapetes auro & purpura intertexti vicos exornabant: nec deerant Christi & sanctorum effigies in iis ad viuum expressae. Erant & tabulata vtrinque propter spectatores structa, digna admiratione. Fuit autem is locus vrbs sic instructus, qui ab Orientali porta vsque ad magnum palatium pertinet. Quadrigae à quatuor equis, niue candidioribus trahebantur. Imperator verò non conscendit, sed Dei genitricis imaginem in eo collocauit: ob quam laetitia exultabat, & animo penè liquebatur: cui victoriae, vt collega Imperij inuicte, acceptas ferebat. Habenas viris potentissimis moderandas, & cognatis suis curram curandum dedit: ipse cruce manu gestans, pedes antecessit. & Dei sapientiae templum ingressus, atque in conspectu omnis populi ob successus gratias Deo Actis, in palatium abiit. Quum non diutius fuisset domi, quam vt & ipse à subditis cerneretur, & theatri oblectaretur, & milites post diurnam militiam lares tandem suos salutarerent, & equos recrearent; & hastas exacererent: deinde contra Castamonem mouit. Nam Tanismanius Persarmenius, qui Cappadocia tum potiebatur, urbem cum maioribus copiis adortus, expugnat, & praesidiarios milites trucidat. Imperator eò profectus, Tanismanium mortuum inuenit, & Muchumetum quendam vrbi praeside, cui cum Iconij praeside Masuto inimicitiae intercedebant. Itaque rei suae stabiliendae occasionem nactus, cum Masuto pacem facit: acceptisque ab eo auxilijs, Muchumetum inuadit. Qui quum se duobus exercitibus imparem fore cerneret, cum populari suo Masuto de reconciliatione agit, eamque impetrat, cum alijs rationibus, tum ea potissimum, quòd

Franchorium.

Castamon. Persarmenij.

D. Maria triumphat.

Tanismanius.

Castamonis recuperatio.

ista ad Romanos defectione rem Persicam afflicturus esset, nisi in gratiam redirent. Ita Masuto persuader, vt societate Imperatoris repudiata, secum faceret. Quo paulo post facto, Sultani auxilijs Persicis noctu digressis, parum successit Romanis ea expeditio. Castris igitur in id oppidum trallatis, quod ipse ad Rhyndacum fluuium struxerat, Muchumetum maiore impetu adortus, Castamone recuperata, ne Gangra quidem abstinuit, vna ex maximis & illustrissimis Ponti urbibus, quae non ita pridem à Persis subacta fuerat. Ibi cum more belli suburbana omnia subegisset, ipsam urbem operibus cinxit. Cum autē Persae qui intus erant, elati animis, Imperatori vrbes aditu nulla pacione cederent, milites eā corona circundant: mœnia quae oppugnari poterant, arietibus continenter percipiunt. Sed cum ea re ob propugnaculorum robur, & hostium pertinaciam parum proficeret Imperator: omissis mœnibus, saxa in ardes, quae è collibus, in quibus castra erant, conspiciantur, iaculari instituit. Qui igitur machinis praerant, lapides rotundos & leues, ob patentem prospectum, quam longissimè eiaculantes, vt volitare, non è machinis excuti viderentur, domos quassabant: quae rectis contractis prostratae habitatores opprimebant. Ita neque per vicos transire tutum erat, & domi se continere periculosus. His de causis igitur obfidionis pertrahi ciues, ac vel in primis Tanismanij obitu Gangra praesidis consternati, semetipsos & urbem Imperatori dederunt. Qui ingressus, multisque Persis abductis, & duobus millibus Romanorum in vrbe collocatis, Byzantium reuertitur. Sed nec hanc urbem Romani diu tenuerunt. Nam Persae longè maioribus & fortioribus copiis reuersi, eam & operibus & fame domuerunt, Imperator alijs rebus grauib; occupato & intento. Post haec expeditionem in Ciliciam denunciauit Lebunae, Armeniae regis vlscendi causa: qui praeter alia Romana oppida subacta, etiam Seleucia imminerebat. Igitur & veterato milite conuocato, & nouis delectibus habitis, & iusto comite ad diurnam expeditionem praeparato, Ciliciae portis citra pugnam superatis, Adanam occupat, & Tarso potitur. Sed praeranimi alacritate his non contentus, pro tota Armenia pugnat: & castellis opportunissimis quibusque partim deditiōne, partim vi captis, tota prouincia potitur. Aggressus autem inter caetera castellum quoddam praruptum, nomine Bacam: cum hostes non supplices manus protenderent, nec pacificationem vllam admitterent, toto exercitu circumposito, & operibus excitatis, se negauit inde discessurum, nisi capto oppido, etiam in obfidione canescendum, & niuium procellis saepius albescendum esset. Interim obfessos admonens, quantis beneficijs afficiendi essent, si munitione sibi cederent: & quam pessimè tractandi, si belli more capti, exercitum intra mœnia viderent. Sed haec aspidibus canebantur aures de industria oburantibus, ne magi incantatione audirent, neque aliud nisi Aethiopem lauare eum apparebat. Nam & ij qui eum locum defendebant, omnes ad certamen parati erant. & Constantinus quidam Armenius nobilissimus, promptitudine manuum vulgo praestantior,

Muchumet & Masuti reconciliatio

Rhyndacum

Gangra expugnatio & amissio.

Expediō in Ciliciam. Lebunae.

Adana. Tarfus. Armenia.

Baca castellum.

Constantinus Armenij & Eustratij Macedonis duellum.

go praestantior, ciues non modò instruebat, & ad Romanum bellum concitabat: sed & ipse saepe ex castello prospectans, & armatus in tumulto stans, quem natura rupe, ars mœnibus circumdatum firmitat: Graeca voce dicitur in Imperatorem iaciebat, & vxorem eius ac filias oris impotentis homo obscœnis verbis deridebat. Itaque petulantem Barbarum comprehendere Imperator & mulcare cupiebat. At ille viri bus frerus, & naturæ suæ robur iactitans, Imperatoris aciem subannabat, & ad singulare certamen aliquem ab exercitu delectum prouocabat. Sed & Imperator statim tribunis mandat, vt fortem aliquem militem, qui Armenio par esse queat, deligant. Eustratius igitur ex Macedonica legione delectus, scutum viri longitudine accipit, & ensẽm recens acutum. Sic armatus è castris ad radicem collis abijt: Armenium hortatur, vt non nihil descendat, quò in æquo campo pugnent, si omnino duellum appetat: & non, præter alia furiosa dicta, istud etiam temerè effutiat. Quæ verba Constantinus sibi probro esse ratus, fulguris instar nubibus emicatis, aut montana capræ è fruticibus exilientis, Eustratium aggreditur, bellator & ingenti corpore, & animo confidenti, albo clypeo munitus vndique æquali, cuius vmboni crux insculpta erat: & gladium dextra gerens, clypeum Macedonis & recta & ex obliquo ferire non desistebat, insana temeritate incitatus & subinde expectabatur magno malo virum affecturus. Imperator verò in Macedone spem adeò nullã habebat, vt eum euasurum esse clara voce negaret. Quamuis autem Constantinus tanto impetu Eustratium vrgeret: tamen eundem Romanis acclamationibus confirmabant: & vt vicissim feriret hostem, admonabant. Is verò saepe elata manu quasi percussurus, præter expectationem eandem retrahēbat: haud secus ac si præstigiator quispiam dextram ab ictu auerteret, & ad facinus paratam reprimeret. Tandem ensẽm diu libratum ita in Constantini clypeum impegit, ingentem illum quidem & planè Hecstoreum, vt medium dissecaret. Ad quod factum Romani cum magna admiratione exclamarunt. Armenius verò clypeo præter spem nudatus, quæ non amplius in planicie manere posset, fuga salutem quaesivit: & vt in capitis periculo, magna cum festinatione in tumultum se recepit. Deinceps verò suo loco manens, neque Romanos contempsit, neque in Imperatorem & genus eius conuicia tanquam obscœnitatis suæ sagittas iecit. Macedo autem rogatus ab Imperatore, quo consilio manum sapius sustulisset, quasi percussurus aduersarium, ac vnũ duntaxat ictum intulisset: sibi propositum fuisse, respondit, vno ictu & clypeum & Armenium dissecare. quod quum ad exitum perducere non posset, quòd is clypeum corpori non applicatum, sed longiusculè remotum haberet: noluisse frustra digladiari, ac gestamen probe terigisse, atque vrinam hostem inermen eodem modo tangere potuisset. Imperator hanc orationem admiratus, maximis donis Eustratium prosequutus est. Paucis diebus post, eo quoque castello vi expugnato, Constantinus captiuus in compedi-

Crucis signis clypeis insculptum.

bus abducitur. Deinde in tritemem coniectus est, vt Byzantium perueheretur: quæ cum oram soluisset, homo audax & temerarius custodes noctu aggressus, plurimos occidit: & à suis famulis solutus, fuga elabatur. Sed priusquam nouis rebus studeret, comprehensus, & Imperatori proditus est. Neque verò Bacæ duntaxat expugnatio, sed prius etiam Anabazæ, plurimum difficultatis habuit. Nam ea vrbs frequentissimè habitatur: & in præruptis sita rupibus, robustis mœnibus cingitur. Tum verò magis etiam ab iis qui se eò tanquam in asylum contulerant, omnes cataphracti, & viri fortissimi, aditis etiam propugnaculis, & omnis generis machinis firmata erat. Imperator igitur partem sui exercitus eò præmisit, quæ Persicis corhoribus constabat, quas in Gangræ deditioe caperat, vt animos Armeniorum periclitaretur, ac planè cognosceret, vtris stenderent. Verum hostes ad primum eorum conspectum ira inflammati: quasi verò statim perituri, ac ne primum quidem impetum suum tolleraturi esset, portis apertis eruperunt. Quumque ad manus ventum esset, eos in fugam coniectos longissimè persequuntur. Sed quum paulo post Persæ conuersi, Romanis legionibus opem ferentibus, substitissent, mutata pugnae facie, Armenij inuiri mœnibus includuntur. Mox etiam machinis admotis, rotundis saxis turres feriuntur. Cæterum nec barbari conqueiscunt: quin & ipsi ex aduerso, productis machinis, grandia saxa ex propugnaculis in exercitum iaculantur, & ferramenta scintillantia vibrant: eaque parte Romanis omnino superiores principio, plurimos lædebant. Deinde inopinato quodam & belluino impetu erumpentes, se inuicem cohortati, machinas, igne in storeas & pegmata, quibus tegebantur, ingestis, facillè cremant. Sequuntur cachinni hostium, hilares corporis agitationes, Romanorum crebra derisio, ludibria contra Imperatorem, nugæ longæ. Cum pugna non nihil quasi per inducias quieuisset, Romani tormenta reparant, eorumque teguminibus è limo confectis, postridie mœnia denuò feriunt. Quum autem flagrantia illa ferramenta, quæ Armenij iaculabantur, machinis nihil incommodarent, irriti conatus efficiebant, vt prior eorum risus & ludibria in luctum verterentur. Massa enim quæ ex vrbe librabantur, & si concitata erant, & acriter feriebant: tamen quum in tegumina illa rara, humida, lutea & laxa incidēbant, erant irrita: atque impetu remisso, & flamma extincta, nihil eorum faciebant, propter quæ mittebantur. Muro igitur vrbs in multis partibus perupto, facilis in eam patuit aditus. Hoc modo Imperatori cedunt hostes, dudum impudentes, & armis frementes, eique Anabazam coacti magis quàm vltro dedunt. Nec id tamen statim, sed re iterum tentata, & pugna saepius repetita, & transitu in alterum contiguum murum facto: à quo Romanos non sine sanguine, quemadmodum à primo, repellebant. Circumiacentibus castellis eodem tractatis modo, in Cœlesyriam abijt: & pulcherrimam vrbs Antiochiam ingressus, quam fluius

Anabazæ expugnatio.

Antiochia. Romanis.

quam fluius Orontes perfluit, & ventus Fauonius perflat, lupinis manibus à principe Raimundo, & omni ciuium multitudine suscipitur. Diebus pluribus in vrbe commoratus, initaque cū principe Raimundo & Tripolitano cõmitem amicitia: Antiochiæ finitimas Syrophœnissas vrbes, quæ ab Agarenis tenerentur, aggredi statuit. Profectus igitur ad Euphratem fluium, vbi ad oppidum, quod ab incolis Piza, vocatur, peruenisset, & hostes in conflictu fortissimè se gessissent: Romana legio, quæ impressionem fecerat, recedit, hostibus aliquosque persequentibus, vt quorum immanem & incredibilem impetum ferre non posset. Paulo verò post, quum ipse Imperator cum sua phalange se ostendisset, multi hostes adoriuntur: qui Romanorum incursionem turbati, intra mœnia compelluntur, neque amplius excurrere decreuerunt. Habebat id oppidum murum duplicem, quem alibi fossa profunda cingebat, alibi viuum laxum muniebat. Multis verò turribus faxorum grandine prostratis, Agarenorum feroces & elati animi cõciderunt: vt supplices vitam ab Imperatore peterent, eamque omnibus opibus commutarent. Ex hoc, parte copiarum contra vrbes & castella vltra Euphratem ablegata, multas manubias coegit, & Pizam Edesseno Comiti donauit: Bempezòque præterito, vt expugnato facili, quum in accliu planicie situm esset, contra Chalcepum & Pherepum est profectus, precibus Antiocheni principis, qui vnã militabat, impulsus. Quum ad Chalcepum accessisset, quæ olim Berrhoæ dicta fuit, videt vrbs esse frequetem, & magnis militum praesidiis munitam: qui ad primum Romanorum conspectum, impetum in Imperatoris faciunt, viciisque mœnia repetunt. Nec semel duntaxat, sed iterum atque iterum excursionibus factis, nunquam vicerunt: Imperatori verò vrbs circumueunt, & speculanti, clam tormentis insidiant, aberrarunt. Qui quum in praesentia nihil efficere posset, tum ob vrbs munitiones, & equestres in ea pedestresque copias, tum quòd comatus, ignis & aqua penuria laborare incipiebat: inde discedit. & Pherepo primo impetu capto, & Comiti cuidam Antiochenæ vrbs donat: ad aliam vrbs transit, Caphardam nomine, quæ maximæ prouinciæ imperat, & multis in circuitu castellis dominatur, firmitate mœnium insignis. Sed hac quoque breui expugnata, vltorius intendit iter, Sezerim vrbs verius: castraque iuxta Istrium ponit Mesopotamiæ vrbs à Sezeri non multum distitam, & rebus omnibus instructissimam. qua obiter capta, & militibus diripienda data, ac Scythicis potissimum legionibus, à quibus expugnata fuerat: inde Sezerim aggreditur. cuius ciues (nam & finitimi Satrapæ eodem tanquam ad commune incendium restinguendũ confluxerant) plurimos milites coegerunt, & inita societate, cõductisque in vnũ copiis, superatòque præterfluenti amne, iacula arundinea vibrantes, & equis velocissimis insidentes, imperatorias phalanges vltro læcessunt: ac sapius aggressi nostros, vincuntur: alij in flumen præcipitati, alij hastis transfixi, nihil adiuti vibratione arundinum, quarum auxilium infirmum, tenuè, ac planè arundineum expe-

Piza expugnatio.

Bempezum.

Chalcepum, Berrhoæ.

Pherepi direptio. Capharda expugnatio.

Istrij expugnatio.

Sezeris expugnatio.

riebantur. Dehinc intra munitiones reuersi, non amplius egrediebantur: sed ex terris rectis se ostendentes, ac multum inde opis habentes, contra Romanos ferebantur, direptionibus & vastationibus agrorum, & finitimorum castrorum expugnationibus neglectis. Quæ cum illi facerent, Imperator phalanges recenset, & prouisionibus & tribubus distribuit, vt quique suis popularibus succurrerent. Macedones in vnã classem refert: eos qui selecti dicuntur, in alteram: Scythas in tertiam. eodemque modo Persas, qui superioribus bellis, Romanis accesserant. Hostes autem hac distinctione & varietate legionum, & diuersitate armorum territi, remissa pertinacia, & mœnibus exterioribus relictis, in interiora se conferunt. Multis ergo diebus comminus pugnatur, nihil non tentatur; etiam singularia fortissimorum certamina fiunt: nunc in vrbs refugitur, nunc in castra recedunt. Sic tamen, vt Romani semper superiores essent, hostes autem, & si plures gladio cadebant, sagittis conficiebantur, machinarum saxis dissepiebantur, mœnia eorumque pinnacula sternebantur, tamen clade in tanta multitudine parum conspicua, immoti perstiterunt: praesertim cum vita, liberi vxores, magna & varia opes agerentur. Ac forsitan capta esset hæc quoque vrbs, & omnibus opibus nudata, Romanis eius excidio gloriam insignem adeptis: nisi aduersi nuncij Imperatorem vel inuitum inde abstraxissent. Ferebatur enim Edessa à Persis circumfessa, in excidij atrocissimi periculo versari, nisi Imperator primo quoque tempore opem ferret. Igitur muneribus amplissimis acceptis, quæ materia omnium preciosissima constabant, & equis generosis, & tela serica, auro intertexta, & mensa spectabilis: & ante hæc cruce elegantissima in manus sumpta, cuius nihil simile visum est, in lychnite gemma exculpta, summòque artificio diuinæ imaginis expressa similitudine: cuius aspectu oculi satiari non poterant: soluta obsidione, Antiochiam versus proficiscitur. Aiebant autem Sezerini Sarraceni, maiores suos olim cruce illa radianti inter cætera munera Imperatori oblata, & preciosa atque admirabili mensa, capto Romano Diogene Imperatore, eiusque vallo expugnato, & Imperatorio tabernaculo direpto, potitos fuisse. In discessu à Sezeri, milites Zaca, & aliorum illustriũ Persarum, Romanorum terga adoriuntur, equis ocyssimis insolentissimè, & cum summo Romanorum contemptu, & factu furioso atque barbarico irruentes: tamen spe frustrati, non modò nihil memorabile gesserunt, sed temeritatis & insolentiae suæ pœnas diuinæ vindictæ dederunt, duobus eorum ducibus captis: quorum alter erat Atapacæ filius, alter Samuchi Amere frater. Imperatore verò celebrem Antiochiam denuò ingressò, tota vrbs multitudo obuiam effusa est, lacris imaginibus, & pluibus ornamentis in vicis expositis, ad ingressum eius honestandum. Ex hac cum bonis omnibus & laudibus ad Ciliciam fines profectus, inde Byzantium iter ingreditur. Sic instructa acie progrediens, & à sua bellandi cõsuetudine non recedens, partem exercitus contra Iconienses Persas mittit. Nam ij, cum Syriam

Distinctio legionum.

Sezerini precibus incolis militum redimuntur.

Cruce ex lychnite gemma.

Romani Diogenes.

Persarum insidia propulsata.

Iconienses Persas.

ingrederetur, arrepta occasione, incursionibus Romanos infestarent. Eo igitur infesto agmine superato, agrum hostilem populatur, multis & hominibus & iumentis omnis generis captis. Atque hæc vna expeditione versus orientem solem bella Ioannes triennio gessit, quæ omnium linguas, & mentes omnium in eum conuertebant. Sub id tempus frater Isaac Sabastocrator ad Imperatorem rediit, cui, vt antè diximus, ad Imperium obtinendū adiumenti plurimum attulerat. Nam ex parua quadam offensa diuisus à fratre, cum Ioanne filio eius primogenito, ex Romanorum finibus in exilium abierat. Erat autem vir bellicosus, & fortis, procerâ statura, & forma visenda præditus: qui cum ad alias gentes transferat, tum Iconiensis metropolis satrapam, subinde ad incurfandas Romanas prouincias, & res Ioannis turbadas incitatus. Sed quia pecunia egebat, & Imperator Ioannes perpetua rei bellicæ laude florebat: ipsi nihil ex sententia succedebat, ac potius omnes ab eo resiliébant, & primum defectiois consilium improbant: conatum illum dèstantes, qui nec ei expediret, & ipsis succedere nullo modo posset. Igitur quum Toparchas adiret, & si ab omnibus reuerenter exciperetur, vt forma rege dignissima præditus, & genere nobilissimo ortus: sed tamè intelligēs, quod deferta cognatione, ærumnas frustra toleraret, ad fratrem se recepit. Imperator verò & ipsum & filium suum cupidè exceptos allocutus est, & suauiter amplexus. Nam cognationis desiderium multum valet: ac tametsi nexus ille non nihil laxatus fuerit, facilè tamen denuò astringitur: ac pristina erga eum charitate inuiolata conseruata, bona fide in gratiam rediit: secus quam potentes solent, qui iram tegunt ac dissimulant, dum vlciscendi occasio detur. Constantinopolim igitur cum eo ingressus, non magis victoria, quam fratris reditu est gauisus. Subditi quoque, instinctu eius, laudes communicabant: nec trophæis duntaxat gloriabantur, & Deo, successuum authori, gratias agebāt: sed & fratris eius aduentu lætabantur. Ceterum, non diu Byzantij commoratus, quum Persæ in patentes campos, iuxta Sangarium fluum, impetum fecissent, quamuis corpore æger, statim exiuit. Ita hostibus sua presentia territis, & omnis generis pecoribus abactis, Lopadium recessit. Non multo post, quum etiam Gynæconitis vrbe exisset, *munitiones instaurauit, ocio quodà bello dabatur, in reipublicæ commodum conuerso. Quibus in locis cū commorari statuisset, legiones conuenire iussit. Quod & si ex mādato eius fiebat, tamen milites nulla vnquam re se magis oneratos esse putabāt, quodd expeditionum nullum sciret modum, aut oblitus esset: aut non reputaret, Romanos tertium annum in bellis Orientalibus consumpsisse. Illud verò eius odium exasperabat, quod multi milites, qui cum in Syriam sequuti erant, re domestica nondum visa, sed ex morbo corporis, & penuria commeatu, & iactura equorum, in itinere morati, deflectere à patria, & ad Imperatorem ire, ab iis qui vias diligenter obsidebant, & portus obseruabant, cogebantur. Verum ipse cum indignationis causam ignorare non posset, ignoracionem, ne contemptum dicam, simulās,

Isaacus fratri reconciliatur.

Sangarij planities.

* Achvas.

Militum indignatio.

& illos inania verba fundere sinens, institutum suum vrgebat. Dicebat enim, se milites habere velle, qui idem quod ipse vellent, & continentibus expeditionibus non fatigarentur aut frangerentur. Cum autem barbaros, qui in Armenia-corum prouinciam irruerant, vlcisci, & Constantinum Gabram, longo iam tempore Trapezunte potientem, ac pro tyranno se gerentem, capere statuisset, per Paphlagonum conuallem iter intendit, vt continenter per maritima Ponti loca proficisceretur. Idque duabus de causis: vt & exercitus è suis prouinciis commeatum peteret: & si pugna committenda esset, ea ab vna duntaxat parte immineret, nec à circumuentione quicquam periculi esset. Nam Muchumerus, qui tum Cæsarea potiebatur, de quo supra diximus, maximis opibus pollebat, & Iberiæ patrem subegerat, ac nonnulla Mesopotamiæ loca in deditioem acceperat. Is ad uersam Arfacidarum & Tanisimaniorum recentem stirpem genus referebat, qui Tanisimanij homines audaces & bellicosi erant, & eorum qui Orientales Romanorum vrbes ceperant, potentissimi & impudentissimi. Vere igitur iam exequente, Imperator Lopadio discedit: & omni aestiuo tempore, autumnique parte temperatissima, in eo itinere consumptis, sub hybernū solstitium in vrbe Pontica Quinta hyemauit. Inde hostilem agrum aggressus, multa incommoda pertulit. Nam & commeatu penè omni destitutus est, & iumenta tam bellicosa quam sarcinis gerendis apta funditus perierūt. Vnde hostes fiducia resumpta (nam fama nihil imperuestigatum aut occultum sinit) multis inexpectatis impressionibus latronū more iruebant: aliquando etiam apertò Marte Romanos aggredientes, phalanges eorum crebris detrimentis afficiebant. Instar enim densæ nubis subito irruentes, equorum velocitate freti, è medio recedebant, perinde ac si ventorum flatu atrollerentur. Imperator verò vt cladem resciceret, passim in exercitu generosos equos cōquirebat: iisque inter Romanos, qui contos ferre norant, ac Latinos potissimum in circumagendis hastis dextros, distribuit, aciem robustam hostibus opponebat. Qui cum hastarum impetum ferre non possent, in fugam vertebantur. His igitur artibus, & quia plurimi pedites vexilla sustinebant, ad maiorem equitatus speciem præbendam: repulsis Persicis curmis, Neocæsariam perrexit, iuxta quam etiam inter Persas & Romanos crebrò est dimicatum. & Imperatoris iunior filius Manuel, hastam gestans, & patre inscio longè progressus, impressionem in hostes fecit: idque adolescentis facinus ferè rotum exercitum ad dimicandum etiam supra vires impulit, aliis æmulatione incitatis: ceteris verò omnibus adolescenti metuentibus, & ab Imperatore se maximam gratiam inuituros ratis, si sua opera ab omni hostium insultu defenderetur. Ac tum pater filium palàm laudibus profecutus est. Deinde verò tabernaculum ingressus, pronum iacentem paulisper vertebat, vt audacius quam fortius iniussu suo hostes adortum. Fortitan autem Neocæsarea potitus esset Imperator, nisi casu quodam improuiso inconsulta & contumax superbia, & iracundia

Expedicio contra Constantinum Gabram Trapezunte tyrannum.

Muchumerus Cæsariensis.

Arfacida Tanisimanij.

Neocæsaria obsidio. Manuelis Comneni facinus.

Ioannis Comneni à patre Imperatore ad Iconiensem Sultrium defectio.

iracundia prorsus effrenis Ioanis nepotis ex fratre Isaac Sabastocratore, illi obstitisset. Nam quum acie cum Persis decernendum esset, viso insigni equite Italico, Ioannè fratris filium, quippe cui equos non deesse sciret, Arabico equo descendere, cumque Italo dare iussit. At is homo elati animi, & iactantior quam decebat, Imperatoris dicto non audiens, audacius, ne dicam impudentius, refragatus est: Latinumque per contemptum ad pugnam prouocauit, iure accepturum equum, si vicisset. Sed cum patruo Imperatori, cui bilem effervescente cerneret, diutius resistere non posset: equum dat inuitus, aliòque consensu, animo æger, & iracundia æstuans, directà hasta in hostilem aciem tendit: ac paulo longius progressus, ea reflexa & humeris imposta, galeaque capiti detracta, ad Persas transfugit. à quibus cupidè & amanter suscipitur, tum quòd eis, dum cum patre exulabat, innotuerat, tum quòd præsentia sua, ipsorum res firmaturus esse putabatur. Neque multo post Christiana religione abiurata, Iconiensis Persæ filiam vxorè duxit. Imperator verò eo casu consternatus, spem parum bonam fouebat: haud ignarus nepotem, quibus malis Romani conficerebantur, intemperanti & volubili lingua accuratè expositurum: vt commeatu penuria, vt equorū interitum, vt cætera castrorum detrimenta. Quamuis autè ad dissimulandum discessim paulatim inde mouebat, tamen ne sic quidem hostes omnino latere potuit, quo minus extremum agmen longissimè infestarentur, ac perpetuò infestaret. Qua de causa ad oram maritimam conuersus, in turo se recepit: quòd barbari cum accedere non possent, retrò abierunt. Imperator idibus Ianuarij Byzantium à Persicis arumnis ingressus, sub fine veris, gladio resumpto, ad Rhyndacenum oppidum proficiscitur. Exacta verò ætate, cum hyberna tempestas ventorum procellis & frigore sauiens, sub dio agere prohiberet: Byzantium reuertitur, victus gelu, niuibus tanquam lapidibus, & glacie veluti hastis armato. Vere autè aduentante, salutis filiabus, Heliadum instar flentibus, Phrygiam præteruectus, ad clarissimam Attali vrbe comorari statuit, vt finitima oppida & prouincias rectius constitueret: quarum nonnulla iam à Turcis subactæ erant, in quo numero etià Pugsusa palus fuit: quæ cum instar maris latissimè pateat, multis in locis paruas habet insulas, firmis munitas mœnibus, quas eo tempore Christiani plurimi tenebant: qui quum lembis & nauculis Iconienses Turcas adirent, non modò amicitiam cum eis firmarent, sed & institutis eorum plerisque vrbebantur: & cum eis tanquam finitimis coniuncti, Romanos vt hostes auerfabantur. Ita consuetudo, tempore confirmata, plus & ratione & religione valet. Igitur alij Imperatori vt hosti maledicebāt, & eius edita cõtumaciter respuebāt, paludis ambitu freti: & quæ sana mente nunquam cogitassent, ea per recordiam animis agitabant. Cum verò palude eos cedere, vt Romanorum veteri possessione, & planè ad Persas transire, si vellent, iuberet: alioqui & ipsorum & paludis à Romanis alienationem minimè diu passurum: nec verbis quicquam proficeret, ad belli apparatus conuersus,

Pugsusa palus.

nauibus fabricatis, atque inter sese iunctis, machinas imponit, & paludis munitiones aggreditur: quas & si expugnauit, tamen Romani eo bello malorum expertes non fuerunt: sed nonnunquam ea à veris turbata, & fluctibus tumefacta, multa onerariæ abreptæ & euersæ, vectores & sarcinas demerferunt. Sub id tempus primogenitus Imperatoris filius Alexius, cui & rubrum calcæum, & purpuram Imperatoriam concesserat, vita functus est, ex acuta febris, quæ caput tanquàm arcem infestabat. Cui ætate proximus Andronicus, nò diutius superstes, quam vt fratris obitum deploraret, & ipse rebus humanis est exemptus. Imperator, quaquam tãtis calamitatibus, & pulcherrimorum filiorum luctuoso interitu consternatus, ne dicam obitum charissimorum, parum auspiciatum omen expeditionis illius fuisse: tamè nihilo factus mollior, neque de impetu quicquàm remisit, neque Byzantium rediit, integro iam anno in laboribus illis exhausto: sed in Icauriam profectus, ac prouincia ordinata, iter in Syriam intendit, Mamuele filio natu minimo comitæ. Ei expeditioni prætebebat, velle se Armeniam rectius cõstituere: & oppida & castella, superiore bello capta, in officio & fide continere ac firmare. Ceterum, vera causa erat, quæ in exercitum minimè efferebatur: sed maximè dissimulabatur, quòd Antiochiam cum Constantinopoli coniungere, atque inde religiosa loca visitare, & vitale Christi sepulchrum magnificis donis ornare, ac finitimos barbaros profligare, perpetuò cupiebat. Itaque nihil intentatum relinquebat, si quo modo Latinis persuadere posset, vt vltro dominatu inclytæ Antiochiæ cederent: aut, si ij nolent (nec enim factum Latinum, & præfidentes eorum animos ignorabat) at Cilices & Syros in suas partes pertraheret: nec in itinere vnquam desistit Antiochenis scribere, & suum aduentum prænunciare: aded, vt nondum Syriæ fines ingressus, legationem inde attraxerit, qua in optimam spem rerum futurarum erigebatur. Sed quum prope vrbe venisset, alios Italorum animos comperit, quum fama iam antè arcanas eius & tacitas machinationes vulgasset. Quum igitur Antiochiæ aditum non facilem, nec talem, qualem expectarat, inueniret, nec nisi iurato ingredi liceret, longè secus quam animo destinarat, eaque conditione, vt diebus aliquot ibi commoratus, & adoratus atque honoratus, vt decet discederet, sine vlla nouatione, & recepti moris mutatione: verba sibi data esse, molestè ferens, vi ingredientium esse non duxit, quòd à bello Christiano abhorrebat: sed suburbana, in quibus diuersabatur, militibus populanda, & auferenda omnia quæ corripit manibus possent, concessit. Ea denunciatio, cui penuria commeatu prætebeatur, effecit, vt nec fructifera arborum inuiolata manerent: sed eæ quoque ad cibum conueniendum succiderentur. Hac ratione sui cõtemptrum dissimulanter vltus, ad fines Cilicum deflexit: & in amplissima conualle castris positus, in qua bini vertices montium altissimi assurgunt, quos Coruorum nidos vocari perhibent, venatum egressus, apro solitario venabulum in pectus adegit. qui quum ictum vrgeret, &

Alexius et Andronicus Ioannis filij moriuntur.

Antiocheni expeditionis.

Ioannes riuale Antiochie dat pallas, apro ope sua suis tentis vulnera.

totum ferrum in viscera receperat, manus Imperatoris debilitata, atque impetu fera reflexa, pharetram de latere oblique suspensam, & venenatis telis refertam euerit: perstrictaque vna sagitta cute, qua inter extremos digitos est, veneno serpente & discurrente, atque vsque ad vitalia progressa, & quicquid occuparet, paulatim stupefaciente, non multo post est vita dicellit. Tamen id vulnus principio neglectum, membranae calcibus detracta impolitione, quam excoriationem vocant, medicatus est: qua accipiti ratione saniam cruentam vulneris reprimere conabatur. vesperi in castra reuersus, & conatus, noctem citra molestiam exegit. Post die verò tumefcente & ardescente vulnere, ac cruciatu virgante, medicis casum exponit. Qui tumore manus viso & medicamento, quo vius erat, perquisito, id tanquam contra medicam rationem adhibitum, repudiarunt: atque alia attulerunt, quae ardorem illum lenirent. Sed quum iis nihil proficerent, ad sectionem conuersti, ne sic quidem afflicto membro aliquid opis attulerunt. Nam tumor subinde augebatur, à digito in digitum, vsque ad iuncturam manus, & cubitum, ipsumque brachium peragato malo. Imperator igitur spem salutis abiecit: & medicis astantibus, manum eius instar virilis femore tumefactam, resecare visum est: quum ne sic quidem affecta pars sanatio certa esset. At Imperator, qui priorem etiam sectionem vniuersi mali causam esse perspiceret, dictis eorum non annuebat, sed aegrotus decumbebat.

Sperta accipiti curatione: atque celeberrimo resurrectionis Christi die, diuina mysteria percipit. & in caena aulae foribus apertis, quosuis ingredi, & petere quae vellent, permittit: idemque & post die, monitu Ioannis Magni Domestici fecit: epulis quae apposita erant, inter eos qui astant, distribuit: semotisque arbitris, de Imperij successore deliberare instituit. Enimvero valle in qua castra habebat, ingenti pluuia inundata, etiam lectulus eius impetu decurrētis aquae est auertus, quum illud oraculum, Cades aquosus improvisus in locis, subinde in ore haberet.

Qui verò Imperatorum successiones & mutationes peruestigant, illud etiam euentu comprobatum esse ferunt.

Item coruis esca eris miser voracibus: id oraculum partim ad nigra & stridentia ferramenta, quibus manus eius vsta esset, partim ad cognomentum montium pertinere existimantes. Deinde conuocatis cognatis, amicis atque magnatibus, productoque Manuele, filio natu minimo, huiusmodi oratione habuit. Non equidem ea spe, qua videtis, Quirites, Syriam sum ingressus: sed virtutem maiorum me superaturum opinabar, & securus in Euphrate lauaturum, & ad satietatem latices eius hauituru esse: visurumque etiam Tigrim fluuium, & omnes aduersarios armis profligaturum, quicumque versus Ciliciam vergunt, & ad Agarenos defecerunt, atque aquile instar (quamuis hoc magnum dictu videatur) in ipsam Palaestinam transuolaturum: vbi Christus, extensis in cruce manibus, naturae nostrae ruinam suo casu crexit, & paruis guttis to-

tum mundum vniuit: ac montem Domini conlensurum, vt Psalmographus scribit, atque in loco eius sancto staturu esse: & hostes qui in circuitu sunt belli iure aggressurum: qui, vt olim arcum barbari, sic ipsi loculum Domini saepe iam armis occuparunt. Quia verò expectatio mea me frustrata est (qua de causa, Deus nouit) resistere omnino haud licet: nec iis quae coram cernuntur, refragari. Quis enim est Deo sapientior? aut quis Domini animum explorabit? cuiusque iudicia vel addendo vel detrahendo mutabit? Nam hominum quidem cogitationes lubricae sunt: Dei vero consilium non est irritu, nec mutabile. Quum autem multa sint diuinitus in me collata beneficia, ac numero penè nullo comprehendiqueant: audientibus vobis, iisdemque testibus, diuinam erga me beneficentiam grata voce praedicabo. Patre Imperatore natus sum, illi in Imperio successi: nihil eorum quae acceperam, amisi. An verò prudentis & fidelis ministri instar, talentum regni, diuinitus mihi creditum auxerim, aliis considerandum & commemorandum relinquo: quamuis & ipse citra molestiam ea praedicare queam, nullaque cum ostentatione, sed miraculoru Dei celebratione. Oriens & Occasus bella me gerentem viderunt: gentes, quae in vtraque continente habitant, sum aggressus. parum in palatio mansi, vitam penè in tabernaculis exegi: semper vt sub dio agere, operam dedi. Tellus haec, in qua castra habemus, bis me iam asperxit. Multum temporis intercesserat, ex quo Perse & Arabes Romanum exercitum non viderunt: hunc formidarunt, Deo duce, meque ministro, nobisque multis vrbibus cesserunt, quas adhuc obtinemus, quaeque nostris imperatis parent. Faxit Deus, vt ego qui pro Christiano populo arma circumtulit, illic aeternam haereditatem adipiscar, quam mansueti, acceptique Deo consequentur: vestris verò manibus robur & vires addat contra populos qui bellis studet, quique sacrosanctum Dei nostri nomen non inuocant. Id autem fiet, si vos successus à dextra altissimi, & excelso eius brachio pedere staueritis: & dux vobis diuinitus contigerit, non truculentus, suboque non respondens nomini, aut perplexo ingenio, & ventris ac gulae mancipiu: qui à palatio non magis quam penicillo & coloribus expressae imagines, auellitur. Nam vt principis mores sunt, ita res ferè administrantur, vt pote à quo pendeant: qui si ignauus sit, ruunt in deterius: si bonus est, & strenuus, eriguntur, & florēt. Quippe Deus Dauide auctore, bonos & integros prouehit, distortos verò cum iniquis in barathrum praecipitat. Quum autem de successore Imperij post obitum meum, qui iam instat inuitabilis, dicendum sit, vos auscultare aequum est. Imperium, vt patrimonium ad me venisse, dictu non magis necessarium est, quam lucernam, quod aiunt, in meridie accendere. Cum autem vos paternum in suffragium approbasse, & in filios meos eodem affectos esse modo videam, & vni ex meis filiis (quorum duo adhuc superstites sunt Isaacius & Manuel) obtemperare velle: neque delectum ipsos vsurpare, sed mea censurae permittere: Equidem fateor, naturam principatum natu maioribus deferre solere. Deum verò in designandis regibus aliam rationem

Euentus. Diuina erga se liberalitatis praedictio.

Votum Manucliumor Isaacio praesertim.

Natura & Dei non semper idem iudicium.

plerunq; sequi animaduerto. Cogita te Isaacium natu. minorem Ismaele, Iacobum post Esauum materno vtero exiliisse, Mosem Aaron innio- rem, Dauidem & statura & aetate minimum fuisse inter fratres, aliosque plurimos. Nec enim Deus humano more personae rationem habet, nec precia rerum, canis & aetate metitur: sed indolem animi, mansuetudinem, lenitatem intuetur, mandatorumque suorum obseruationem. Quibus de causis ego quoque corruptrici naturae in multis non obsequor, sed eius institutis, vt pusilla muliercula consilii, in rebus grauioribus repudiatis, Deum omnis prauae affectionis expertem, auctorem sequi malo. Quod si citra vllam controuersiam Imperium Isaacio, filio natu grandiori, tradendum esset, nihil verbis esset opus, ad filij vtriusque declarandum ingenium. Sed quum ad natu minorem, Manuelem, id inclinet: ad vulgi malas suspiciones declinandas, & opinionem eam euitandam, ne affectu potius, quam iudicio, minorem maiori anteponom: aliquid de hac re dici par est, atque aded necessarium. Cupiditatum non magis vnum genus ac ratio est, quam formarum, quae quum ex aequo homines sumus omnes, maximam varietatem habent. Alij aliis rebus afficimur, neque omnes ex aequo iisdem delectamur. Alioqui, nec à Deo nos, nec alij ab aliis accusaremur: quippe qui iisdem voluptatibus necessarii caperemur, eademque consilia iniremus. Sic filij quoque mei, quamuis eodem patre nati, tamē diuersi praediti sunt ingenijs. Qui, & si ambo & viribus corporum, & dignitate vultuum, & animorum grauitate praecellunt, tamen natu minor Manuel ad Imperij administratione aptior mihi videtur. Nam Isaacius saepius ira percicus mihi astitit, & quamuis de causa bile efferuescente, moderari animo non potest: quae res inimicissima consilio, sapientem perdit. Alter verò praeter aliarum virtutum chorum, à quibus nec Isaacius alienus est, nec à clementia quidem, re preclarissima, abhorret: sed in loco cedere, & obsecundare nouit, & rationis imperium sequitur. Quoniam igitur animi candori, quo & Dauid rex, idemque Propheta, ornatus fuit, quam ensiferae manus, & ingenio in subtiliter exquirenda subditorum delicta intento, parere malumus homines: Manuelem Imperatorem creandum esse duxi. Quare adolefcentem suscipite, vt Imperatorem diuinitus designatum, & meo suffragio Imperium capeissentem. Ac eum à Deo praeratum & praedestinatum esse ad Imperium, argumento vobis sint multae praedictiones, & diuinorum hominum praesagia: quae omnia Manuelem Romanorum Imperatorem fore praenunciarunt. Iam quod filij mei ante Imperio destinati, obierunt: & is abest, cui id post illos naturae lege debetur: quis aliter accipiat, nisi ea quoque argumenta esse euidentissima, Deum non velle alium, nisi Manuelem, sceptris Romanorum potiri? Quod si quis consideret, me non omnino gratis filio conciliare Imperium, atque in eius successionem propendere: sed virtutem eius hac designatione remunerari deprehendet. Scitis enim, scitis, quae ad Neocæsariam praeter aetatem facinora ediderit, & in illustri illa contra Persas impre-

sione, ob quam vt ego pater sollicitus, & in maximo de charissimo filio metu fui: ita eadem, res Romana confirmata est. Hac Ioanne locuto, concilium cum ciuatu verbis eius assensum, Manuelem tanquam sorte suffragiove lectum, cupidè Imperatorem accepit. Deinde ad filium conuersus pater, post viles admonitiones, cum Imperatorio diademate ornat, & chlamyde pre-texta induit. His peractis, Romanae legiones conuocatae, Manuelem Romanorum Imperatorem salutarunt, vnoquoque procerum cum sua cohorte seorsim stante, & nouum Imperatorem clara voce consalutante. Deinde prolatis diuini oraculis, studium quisque suum & fidem confirmat. Harum rerum omnium dux & auctor fuit Magnus Domesticus, eo consilio, vt ambrosiorum hominum vanitatem & motus, & plurimorum concursum ad quosdam regij generis homines sedaret: qui praerogatiuam aetatis, vt magnum quiddam, & venerabile, praetendentes, & Imperatoriam affinitatem exaggerantes, se Imperio digniores arbitrabantur. Quae cum transacta essent, aliquot diebus post Imperator moritur, anno Imperij vigesimo quarto, mense octauo: vir qui & principatum optime administravit, & vitam piam egit: moribus neque dissolutis neque intemperantibus, quique & in donationibus & in sumptibus magnificentia studuit. Idque declarant & crebrae auroorum in populo vrbano distributiones, & templa pulcherrima & maxima, à fundamentis exstructa. Sed & gloriae, praeter alios omnes, appetentissimus fuit: in eo ponens omnia, vt maximum nomen apud posteros relinqueret. Domestice disciplinae & decori tam diligens obseruator, vt & in tendendis capillis, & forma calceorum proportionem requireret. Inania & obscena verba à publicis conuentibus: & luxum vestium ac mensarum, tanquam corruptelam & vitae pestem, à palatio pepulit. Cùmque exemplum disciplinae semetipsum grauissimum proponeret, atque omnes familiares imitatores sui efficere studeret, omne virtutis genus colere non destitit. Neque tamen interim à Gratiis alienus fuit, neque in aditu aut congressu asper, tericus, superciliosus aut inhumanus: sed cum in publico actionum optimarum exemplar se praerberet, per ocium à Republica, remotaque turba, quam tanquam tympanum obstreperum & garrulum cauebat: etiam comitatem honestam admittebat, & ab vrbianitate non abhorrebat, neque risum prorsus opprimebat. Itaque quum parum à summa continentia & integritate recesserit, & ab exquisitissima vitae ratione haud multum aberrarit, nec totius Imperij tempore vel vita priuarit quenquam, vel quocunq; modo corpora multarit, in hunc vsque diem omnium laudibus celebratur, & decus quoddam Imperatorum Comneniae familiae indicatur: ne dicam, eum multos etiam ex superioribus partim aequasse, partim superasse.

Manuel Imperator salu- tatis.

Ioannis obitu & claudis.

Domestica disciplina.

NICETAE CHONIATAE libri VII. de rebus gestis Manuelis Comneni, Imperatoris Romani.

Isaacij Augusti Imperatoris capite et queri monit.

Manuel Imperator appellatus magnus Domesticum Ioannem Axuchum statim in urbem imperatricem ablegavit, vnaque eum eo Basilium Tiziluceum chartularium, qui & nouum Imperium firmarent, & ingressum prepararent, & Sebastocratorem Isaacium fratrem eius cohercerent. Verebatur enim, ne is auditio patris obitu, & sua designatione cognita, per seditionem sibi potestatem omnem vendicaret: quod & aetate ad Imperium vocaretur, & tum in vrbe imperatrice versaretur, & in palatio degeret, vbi pecuniarum acerui & imperatoriae vestes repositae essent. Ioannes igitur festinanter urbem ingressus, Isaacium rerum adhuc ignarum capit, & in Omnipotentis monasterio concludit, à Ioanne imperatore aedificato. Qui, vbi post captiuitatem patris obitum, & fratris designationem cognouit, quid ageret non habebat: iniquissimè secum agi conuerens, & ordine colaudato, à quo etiam rerum vniuersitas gubernaretur: Alexius inquit, obiit, fratrum primogenitus, & paterni Imperij haeres. Hunc secutus est aetate proximus Andronicus: qui cum fratris cadaver mari aduexisset, paulo post & ipse decessit. Romanorum igitur sceptrum adhuc ad me spectant, & ego iure imperio potiar. Quae cum frustra vociferaretur, & irretitae auriculae instar inani conatu obstreperet: Magnus Domesticus custodia palatij intentus, atque id agens vt Manuel etiam à ciuibus Imperator salutaretur, literas rubro aureoque sigillo, & serico filo munitas, & concha sanguine pictas, clero magni templi offert, quibus eis argentearum monetae nummi ad oeminas promittebantur. Ferebatur Axuchus etiam alias rubricatas Imperatorias literas apportare, quae summam eandem coronam aureis designaret. Nam cum suspicio quaedam non inanis Manuelli oboriretur, ne forsitan aut ipse Isaacius, vt ad quem ob aetatis praerogatiuam pertineret Imperium, auditio patris obitu, & fratris iunioris declaratione, urbem seditione turbaret: aut alioqui plurimorum turbulenti conatus, Imperatorum designationes & mutationes ferè semper comitari soliti, regni nouitati impedimentum aut periculum crearent: tam ancipiti rerum statu Ioanni bina liberalia diplomata dedit. Quum verò legatio prosperè successisset, neque Ioannes successum legationis meliorem sibi fingere aut optare potuisset: id quo aurum promittebatur, retinuit, argentique pollicitationem protulit. Ingressu ad huc modum preparato, Imperator parentalibus peractis, & patris caduere nauibus imposto, quae in Pyramo fluuio stationem habebant, qui Mopsihestiam irrigans, in mare influit: & Antiochia rebus pro tempore pacatis, à Cilicia digressus, per superiorem Phrygiam proficiscitur. Tum Andronicus Comnenus, qui post in Romanos tyrannidem exercuit, Manuclis patruelis, & Theodorus Dasiotes, cui Maria nupta erat, Andronici Sebastocratoris, fratris Manuclis, filia, à Persis capti, & ad Masurum, Iconij principem, sunt perducti. Nam dum feras venantur, à militari via digressi, venerunt in hostium manus, & in venatores hominum inciderunt. Imperator autem,

Andronicus Comnenus & Theodorus Dasiotes à Persis capti.

qui tum aliis rebus vacare non posset, sed propositum vigeret, omnemque motam sibi incommodare putaret, non eam illorum rationem habuit, quam oportebat: nec vt decebat, opem eis tulit. Post tamen eos sine pecunia liberavit, & Pracam, oppidum Seleucia finitimum, vastatum à Persis, recuperavit. Vt autem urbem Imperatricem attigit, cupidè ab incolis suscipitur: tum quod regno paterno succedebat, tum quod apud omnes erat gratiosus. Nam in ipsa adolescentia senes prudentia anteibat, bellicosus, audax, in periculis imperterritus & magnanimus, ad committenda praelia promptus. Adhaec è vultu adolescentis gratia quadam elucebat, & arridentes oculi nescio quid illecebrarum in se habebant: proceram statura, quamuis non nihil inflexa: colore neque albo & niueo, vt qui in umbra educati sunt: neque etiam admodum fusco, vt ij qui à sole sunt adusti: sed ita inter nigrum & candidum medio, vt quamuis ad nigredinem tenderet, tamen decorus esset. Quam obrem à ciuibus obuiis, quod aiunt, vlnis exceptus, & pleno ore cum applausu celebratus, palatium ingreditur. Dum autem equo Arabico insigni pergit, portam ingressurus, postquam solis Imperatoribus descensus è sella perimitur: equus clarè hinnit, & solo vngulis crebrò pulsato, solertèrque progressus, & ferociter in gyrum actus, serò tandem limen transcendit. Id quoque bonum omen visum erudit, praesertim iis qui caelo inhiantes, vix ea vident quae ante pedes sunt: & per equinos gestus & crebrò flexus longam vitam Imperatori portendi vaticinabantur. Facta igitur re diuina pro declaratione & Imperij auspiciis, de patriarchici throni successore & ecclesiasticae functionis gubernatore, à quo in templo Domini corona imperatoria ornaretur deliberat. Nam Leo Styppiota morte rebus humanis exemptus erat. Proinde sententiam suam cum cognatis, senatoribus & sacerdotibus communicat. Cum autem multi in maximi pontificatus suffragiis nominarentur, eorum sententia vicit, ceteris ferè omnibus assensus, qui Michaellem Acuti monasterij monachum designabant, virum & virtute celebrem, & nostris literis eruditum. Is igitur patriarcha declaratus, eum à quo vnctus erat, vicissim vngit, sacramentum ingressum. Imperatorem etiam frater Isaacius est comitatus: itaque fratres, praeter vulgi opinionem, mutua beneuolentia se complexi sunt. Fuit autem Isaacius ob iracundiam, & leuibus de causis ad atrociam supplicia propensionem, minimè gratus populo: & quamquam procerus, nescio quid formidolosum & viro indignum habuit, vt ad quemuis penè strepitum expauesceret. Quam obrem pater eius Ioannes, Imperator solertissimus, etiam eo nomine ab omnibus celebrabatur, quod illi Manuelem pretulisset. Qui contra Masurum Orientem incurstantem & populantem, ad Melangia profectus, Persas illius loci vltus est, dataque opera, vt Melangia instaurètur & custodirètur, in Imperatricem urbem reuertitur, lateris morbo cõsistens. Sed & Antiochia principem Raimundum viciscèdum ratus, qui Ciliciae vrbes Romanae ditionis vexabat. Controstephani nepotes, Ioannem & Andronicum,

Manuel à Byzantinis cupidè suscipitur.

Egri Augusti.

Michael patriarcha Manuelem diademate ornauit.

Isaacij cum fratre reconciliatio.

Manuclis Persica expeditione.

dronicum, & Prusichum quendam, rei militaris non imperium, cum exercitu ablegavit, adiunctis longis nauibus, quibus Demetrius Brana praerat. Oppidis & castellis quae vexabantur defensis, Persis denuò bellum ipse inferre statuit. Qui cum Pithecanas munitiones occupare studeat, & in Thraciam impressione facta, obuia omnia praedarentur: praeterita Lydia, vrbes Phrygiae, & ad Maendrum flumen sitas, imminetibus periculis eripuit, & Perlas perterritus fugauit. Ad Philomelium cum Turcis congressus, cum hasta Persam quendam prostrauisset, ab eodem cadente in planta sagitta ictus est. Quum autem & in rebus gerendis acer atque audax, & patre Ioanne bellicosior hostibus videretur, recedere noluit: neque paruit iis qui monebant, vt tandem domum reuerteretur: ne Perse ex desperatione salutis conspirantes, exercitum eius male tractarent. sed aucta potius alacritate, ipsum Iconium petiit. Vnde Masurus digressus, Taxaris castra posuit, quae olim Colonia vocabatur. Vna verò ex filiabus eius, quae Ioanni Comneno, Isaacij Sebastocratoris filio, Imperatoris patrueli, nupta esse ferebatur, qui ex leui offensa à patruo & Imperatore Ioanne ad Masurum defecerat: è moribus prospectans, in defensionem patris Sultani orationem haud ineptam habuit. At Imperator vbi ad Iconij moenia successit, eaque exercitu circumdedit, & iuuenturi arcus contra propugnacula intendere concessit: prohibita sepulchrorum violatione, vix inde discessit. Sed quia in discessu hostes angustias insidiis occupant, pugnae superioribus maiores eruperunt, quibus non sine discrimine confectis, in urbem Imperatricem rediit: Vxorem duxit Alemanam, ex illustri principum familia natam: quae non tam formam corporis curabat, quam animi pulchritudinem. Itaque omnibus fucis & asciticis ornamentis repudiatis, vt quae vecordes mulierculas decerent: naturali rubore contenta, virtutum ornamentis fulgebat, constantia & grauitate animi gentilitia praedita. Quò stebat, vt Imperator, etsi ei solum altissimum, satellites, honorem & splendorem regum minime negabat: tamen parum eam diligebat, neque fidem coniugij seruabat, vt homo adolescens, libidiniosus, dissoluta & delicata vitæ deditus, ceterisque rebus quas ea aetas & amoris illecebra ferunt. Vfus est & neptis suae consuetudine, non sine graui dedecore, & labe: quae fama eius, vt formosissima facies turpi nauo, deformata est. Nihilominus tamen reipublica curam suscepit. Publicorum vectigalium curatorem & quaestorem supremum, Ioannem Puzenium, vt & pater designauit, cum prius Dromi Protonotarius esset: Ioannem Hagiotheodoritem suarum constitutionum sequelstrum & ministrum ordinauit. Is in conspectu Imperatoris semper astantabat, eiusque mandata, tanquam oracula excipiebat: ministris verò eorum quae dicenda scribendaque erant, non paucis eruditus vitis utebatur, qualibus aula referta erat, Theodoro Styppiota praesertim, de quo suo loco dicemus. Erat Ioannes Puzenus ad rempublicam gerendam callidissimus, vectigalium veterum exactor a-

Alemanna quaedam Manuclis vxor.

Puzenus quaestor. Hagiotheodorites à Puzenatis.

Puzeni fordes & inhumanitas.

cerimus, nouorumque inuentor solertissimus. Moribus ad severitatem & rigorem ita compositis, vt asperrima rupes facilius emolliiri posset, quam ille à sententia deduci: & quod mirabilius est, non modò lachrymis non mouebatur, supplicigestu non flecebat, argenti machinis non concutiebat, auri praestigis non capiebat: sed & ad inhumanitatem vique odiosam à congressibus abhorrebat: neque ferè (quod molestissimum erat hominibus, & penè intollerabile) iis, à quibus adibatur, respondebat, sed silentio pleorolque tacitus praeteribat. Tantum autem autoritatis & potestatis habebat, vt Imperatoria edicta quae vellet repudiaret & laceraret, quaedam in publicos codices referret. Eiusdem monitu, res vtilissima, & omnibus insulis salutaris, & à superioribus Imperatoribus constanter obseruata, inutiliter abrogata fuit. Nam vectigalia nautica, olim in classem conferri solita, hic in fiscum referenda curauit: ac triremes, quae ex edicto ab insulis praebantur, penè cum ipsis vectoribus in mari demersit: cum diceret, triremes non semper reipublicae esse viles: sumptus verò qui in eas fierent, & annuos esse, & immensos. Eos igitur in fiscum referendos: necessitate verò postulante, ex Imperatoris thesauris stipendia promenda esse. Quae cum dixisset, vir optimus, & rerum gerendarum peritissimus est habitus, cum reuera sententiam crudelissimo pirata dignam dixisset. Imperatorem enim sumptuum magnitudine decepit, & paruitate impensarum rursus exhilarauit. Quae siue temeritate, siue tenacitate factum est, vt piratae optatissima occasione mare teneant, & maritimae prouinciae latrocinii vexentur. * Quod si spicam ei qui seuit, acceptam ferimus: & eum quoque accusamus, qui non reseuit: nec incendium ei duntaxat imputatur qui igne iniecit, sed ei etiam qui id restringere cum posset noluit: & magis reprehendimus eum qui quod bonum esse norat, non fecit: quid est dicendum? Ioannes igitur dum integra autoritate pro sua libidine versabat omnia: versabatur in publico, accuratus quaestor, parcus dispensator, fœnerator atque exactor acerbus. Sed vbi potentiam suam infringi, autoritatem decrescere, potentiamque languescere vidit, quod alij quoque apud Imperatorem multum possent, ac potestatem suam immo dicam euertent: translatis quos sibi praefixerat limitibus, tempore seruire, & statui rerum se accommodare pro virili instituit. & ad quendam familiarium suorum, mutata planè sententia, dixit: Agè, nos quoque ditescamus. ductaque vxore ex abiecta & obsoleta nobilitate, inter liberos ex ea susceptos, ingentes opes, quae voluptatibus alendis abundè essent, distribuit: homo parcissimus, & tenacissimus, qui ne supercilium quidem ad intuentos pauperes attollere audeat, sed diuitias perpetuò vinculis insolubilibus constrictas teneret: nec eas magis in publicum prodire pateretur, quam olim Danaen Acrisius; adedè sordidus, vt esculentae & pisces maximos ac pinguiissimos sibi missos, ter aliquando in foro venditos, toties, reciperet ab iis redemptos, qui opera eius egebant. Ita pro piscatoribus erant ei pisces, forte commutata, quibus magnitudo

Rei nauticae abrogata.

Puzenus sui rationibus consultus.

pro hamo, pinguedo pro esca erat, itaque prætereuntes ad se emendos attrahebant. Sed & Ioannis Hagiotheodoritæ consilia florebant. Verùm ei subita rerum collatione ac varietate Theodorus Styppiores mutatae solers ac adiunctus: qui Ioanni alias assentiens, aliàs refragrans, facundia quidem princeps, ordine verò secundus, iis dignitatis gradibus non contentus, ad summum fastigium plenis velis ferebatur. Oblata igitur opportunitate dissidiõ inter virum nobilem, Michaelem Palæologum, & Iosèphum Balsamenum, cui Hagiotheodoritæ soror nupta erat: consilium suum vrget, ac Hagiotheodoritam è regia tanquam è cœlesti specula in extremum angulum præturæ Græciæ & Peloponnesi exigit, ad prouincias eas ritè constituendas, eorùmque virorum dissidia dirimenda. Cæterum, Ioanne iter adhuc adornante, fortuna discessu eius non expeçtato, ad Styppiotam tranfuit: eumque cupidè & familiariter amplexa, ad omnes dignitatum gradus pro temporibus euexit, & gloriam gloria cumulauit. Tandem ad Canicij magnificum munus, & intimam Imperatoris familiaritatem promotum magis etiam extulit: alterum verò exofa, ad extremam inopiam redegit: nec mutauit decreta, sed cõtra consuetudinem suam in eodem statu perpetuò permanfit. Ex eo ille res omnes arbitrato suo administrabat, homo profundi consilij, cordatus, suauibus moribus, & volucris præditus ingenio. Quæ Imperator iubebat, exequabatur: ille verò ea iubebat, quæ hic volebat. Erat tum etiam Imperator à turpi quæstus alienus, munificentia pelagor, misericordia abyssus, ob comitatem aditu facilis, regijs virtutibus cedens nemini, animo fraudis & curiositatis experto. Nã vt è natu maioribus accepimus, illius ætatis homines aurea secula, quæ obliquis verbis celebrantur, sibi restituta putabant: & qui ad fiscum imperatorium accedebat, examiniibus apum erant similes, è concaua petra cum bombis prouolantium: neque pauciores iis qui in foro conueniunt, nulli non commodi aliquid expectantes: adeò, vt ad portas premeretur inuicem, atque alij alios vrgerent: hi ingredi, illi egredi properantes. Atque hæc nos audiuius tantum, non etiam vidimus. Eodem tempore ex publicis thesauris subinde aliquid ad pauperum necessitates leuandas benignè redundabat. Nam Ioanis Imperatoris tributa, vnde iustitiæ & Deo pars dabatur, & frugum nummorum dispensatio, Manueli acruos pecuniarum reliquerat: eandemque numinis quoque benignitas auxerat, quemadmodum in Euangelio & merces cœlestis, & multiplex compensatio certò promittitur.

Cæterum Manuel in optimo hoc instituto non diu permanfit. Nam vir factus, pro Imperio res administravit: & eos quibus cum res erat, non vt ingenuos, sed vt are empta mancipia tractabat, & largiendi munificentiam restringebat, ac potius in contrarium vertebat. iis etiam distributionibus, quas ipse ordinarat, abrogatis: non tam, vt arbitror, suapte voluntate (nam res dubiæ in optimam partem interpretandæ sunt) quam necessitate coactus, ad sumptus immensos tolerandos, id quod in orationis progressu

Hagiotheodorita à Theodoro Styppiota loco pulsus.

Manuelis benignitas.

Manuel ex profuso bene.

declarabitur. Hoc Imperij statu, hostilis nubes horrenda & pestilens ab Occidente in fines Romanorum irrupit: de motu Alemannorum loquor, & cognatarum eis gentium: inter quos & mulieres erant, non cõiunctis pedibus, sed virorum instar diuisis, super palliis equitares, hastatæ atque armatæ, ac virili habitu ornatae, Martio vultu, Amazonibus audaciores. Inter quas vna excelluit, quasi altera Penthesilea, quæ ob fastigia & limbum vestium auro intertextum Auri pes vocabatur. Expeditionis causa prætendebatur, Dominicum sepulchrum, & præparatio viæ rectæ & non infidiosa popularibus suis Hierosolyma ascensuris: neque se quicquam superuacuum aduehere, sed ea duntaxat, quæ ad viam complandam maximè necessaria essent, profitebatur: per quæ non vtilabra, non celtes, non ligones, sed galeas, thoraces, gladios, & quæ alia bello apta sunt, innuebant. Hanc sibi itineris esse causam iurati affirmabant: neque id falsò, vt postea cognitum est, ac per legatos ab Imperatore petebant, sibi per eius prouincias pacatum transitum dari: & forum præberi, quo comitatus pro hominibus & iumentis comparare possent. Imperator verò etfi re inexpectata, & noua, vt fit, terretus: tamen suis rebus non defuit. Nam & legatis pro tempore benignè respondit, & eorum institutum probare se, & pios conatus admirari simulauit: ac statim rerum vanalium copiam præparaturum pollicitus est, quas accepturi essent, non quasi per alienam prouinciam, sed quasi per suam patriam transirent, modò fidem darent, transitum suum verè pium esse, & sine maleficio Romanorum finibus excessuros. His peractis, edicta quouis dimittit, vt comitatus in viis, per quas occidentales transiuri sunt, vanalis exponatur: idque fit statim. Sed quia verebatur, ne in pellibus ouium lupi venirent, aut, contra quàm fabula narrat, sub asini exuuiis leo lateret, aut leoniam pellem vulpina obtegeret: Romanas legiones conuocat, publicè de rep. deliberat, quanta multitudo copiarum transitura sit, exponit: quantus sit equitatus, quantum grauis armatura, quàm infinita multitudo peditum, vt toti ærei sint, vt cædium auidi, commemorat: scintillare oculos, & cruore delectari magis omnes, quàm alios aquæ aspersione. Neque verò hæc duntaxat senatui, magistratibus & exercitibus narrat: sed illud etiã adiungit, quemadmodum Sicilia tyrãnus instar marinae belluæ, oram maritimam infestet, vt ad Romana oppida appellat, & obuia quæque valet, prohibente nemine. Deinde turres & propugnacula vrbs omnemque mœnium ambitum instaurat: exercitui loricas dat, ferratis hastis milites armat, equis velocibus eorum animos excitat, & pecuniæ distributione confirmat, quam ex antiquis quidam rerum neruos rectissimè appellauit. Ita legionibus, Deo & matre virgine custode vrbs adiuuante, ad vim hostilem propulsandam instructis: alias ad præsidium vrbs retinet, atque in mœnibus disponit: alias exercitum Alemannorum haud longo intervallo subsequi iubet, & eos coercere qui extra aciem ad prædam & rapinas euagentur: idque facere pacatè, non hostiliter. Ac in remotiori

Alemannorum expeditione Hierosolymitanæ, Alemannæ viragines.

Manuel Alemannorum legatis benignè respondit, sed etiam infidiam.

Romane legiones Alemannos committuntur.

Sicilia tyrannus.

Ioanes Italicus Philippopolitamus pontifex.

Alemannorum & Romanorum dissidia.

Melas flumini Alemanni infestus.

tiori itinere, nihil memorabile inter vtrunque exercitum accidit. Vt autem Alemanni ad Philippopolim castrametati sunt, ne ibi quidem dissidium incidit. Nam eius prouincia pontifex, Italicus Michael, vir eloquens, & omni doctrinæ genere perpolitus, in congressibus ita suauis, vt ab eius ore omnes penderent: elatum Regem verborum illecebris & linguæ dulcedine, aliud dicendo, aliud sentiendo, ac Protei instar, pro Romanorum utilitate, se transformando, ita deuinxit, vt eum dicto audientem haberet, ad epulas inuitaret, & propinaret. qui quidem in eius gratiam crudelissimè tractabat eos, qui pecunia non numerata comitatus alicunde in castra aduehebant. Cum autem Rex inde progrediretur, inter extremum agmen Alemannorum & Romanorum disceptatio orta est, quòd aliqui malè tractarentur. Mox vulgi importunitate clamor & rixa sequitur, donec ad manus & ad arma ventum est. Vnde haud dubiè atrox pugna extitisset, nisi idem pontifex regem iam mutatum, & bellum spirantem, ac inuita feræ truculentæ concitatum, maturè placasset, ac præter expectationem cohibuisset. Cum autem exercitus ad Adrianopolim conuenissent, Rex per vrbe[m] vterius perrexit. quidam verò ex eius cognatis ægrotus in vrbe mansit: quem Romani quidam, homines improbi, qui manus non ad arma, sed ad rapinas edoctas habebant, vnà cum diuersorio & iis quæ intus erant, cremant. Quo Conradus cognito (id enim Regi nomen erat) vltionem Fridrico nepoti mandat. Qui, vt homo & natura ferox, & tum ira astuans, monasterium in quo diuernerat ægrotus, incendit: comprehensos capitis damnauit, & perditam pecuniam inquitit. Quæ res pugnae causa fuit: sed cum aliorum, tum Pruschi studio pax facta est. Is enim tribus flumiis, qui per pontem lapideum transeunt, equo superatis, Fridericum itatum conuenit, mitigat, à proposito abducit. Rursus igitur pacatè, tranquillè, expediteque procedunt. Post dies aliquot in Cherobachorum planicem perueniunt, castra locant: sed vallum vt nec in reliquo toto itinere, non obducunt, Romana fide & pactione freti. Campos illos flumini Melas perfluit, neque latus, neque profundus: qui æstate arefcens, in voraginem limosam coit. Ager enim quem transit, non arenosus est, sed fecundus, & in altos sulcos aratro profcinditur. Hieme verò aut rapidis imbribus ex paruo fit maximus & vorticosus, vt mare potius quàm flumen videatur: nec iam vado, sed nauibus traicitur: & ventorum procellis exagitatus, vicina rura vastat, viatores moratur, denique Noxam quendam repræsentat. Is igitur torrens tum imbribus, & noctu ex improviso latè vltra ripas effusus, non secus ac si cœli cataraçta aperta essent, ex castris Alemannorum non modò arma, phaleras equorum, vestes, & si qua alia à iumentis vehantur, sed etiam equos, mulos & viros armatos abripuit: spectaculum sanè miserabile & lachrymosum: cadunt sine bello, caduntur nemine cadente: non staturæ proceritas, non iniuncta bello dextera quicquam opis tulit. Pe-

reunt instar fœni, instat palearum dissipantur, cum atroci & immani vlulatu: vt qui eam rem viderunt, numinis iram castra Alemannorum inuasisse crederent, ita subita inundatione oppressa, vt nec vitam suam tueri possent. Eius igitur noctis somnus, aliis interitum, aliis iacturam rerum omnium attulit. At Rex eo casu consternatus, ferociaque non nihil remissa, admirans Romanis etiam elementa seruire: & anni tempora, cum opus sit, vices suas permutare, inde discessit. Quum autem prope vrbe[m] Imperatricem venisset, exercitum statim traicere coactus est: quamuis dum in Peræa, quæ Picridij appellatur, castra haberet, principio renueret, ac penes se esse, vtrum traicere veller, necne, stupidè iactaret. Itaque nullum non nauigij genus in transportandis Alemannis fuit occupatum. Quum verò Imperator multitudinem exercitus describi, & quot quaque vice traicerent, annotari iussisset: ij quibus id negocij erat datum, tantæ multitudinis descriptione fatigati, re infecta domum redierunt. Ita Rege, tanquam ostento inauspicato, cupientibus Romanis, in Orientem transgresso, paulo post etiam Franciscum commilitonibus insequutus, Imperator in pristinam prouinciarum suarum curam incubuit: neque illud neglexit, vrissi in itineribus comitatus venalem haberent. Cæterum, in locis opportunis, & angustiis tramitibus, infidias collocandas censuit, quibus non pauci ex iis exercitibus perierunt. Quin & ciues portis clausis, forum Alemannis non præbebant: sed funibus de muris suspensis, pecuniam prius attrahebant: iisque rursum, quantum vel panis vel aliarum rerum libebat, demittebant. quibus iniuriis Alemanni exacerbari, oculum inspectorem omnium rerum, contra eos qui iniustis ponderibus vrerentur, nec aduenarum, & eisdem religioni addictorum miseri, adeò nihil de suo conferrent, vt cibos etiam è faucibus eriperent vltorem inuocabant. Verùm pessimi incolæ, & inhumanitate singulari præditi, ne minimum quidem demittebant: sed auro, argenteove attracto, atque in sinibus recondito, ex mœnibus se subducebant. quidam etiam calce farinae immista, cibum pestiferum reddebant. Id vtrum iussu Imperatoris factum fuerit, vt ferebatur, compertum non habeo. Vt sit, iniquum & nefarium facinus fuit. Illud certè constat, eius iussu ex improbo argento monetam esse cusam, quæ iis daretur, qui ex Italico exercitu aliquid vendituri essent. Breuiter vt dicam, nullum mali genus fuit, quod Imperator non vel ipse in eos machinaretur, vel aliis machinadi autor esset: vt scilicet eorum posteri perpetuis monumentis ab inuadendis Romanis dererrentur. Idem & Turci imitati sunt, Manuели literis ad bellum Alemannis faciendum concitati. Itaque circa Bathym, Pamplano quodam duce, prælio victores, multos occiderunt. Sed quum eam quoque partem aggressi essent, quæ Phrygiam præteribat, opinione sua decepti, interitum longè remotum vltro sibi accersuerunt, in sœuam illapsum quam suis manibus effoderant. Neque enim omni iniuria abstinentes lacerandi erant, nec ad iram, ad cædes concitandi. Verùm illi densata phalange,

Tractibus Alemannorum.

Franci Conradi commissio.

Orientales Alemannos ferro, & fronde, & veneno persequuntur.

Manuelis infidia contra Alemannos.

Truci Alemanni infestissimi.

Alamanno- rum pugna cum Turcis ad Maandri- am fluvium

phalange, in ripis Meandri fluminis stantes, Latinorum exercitum transitu prohibebant: qui cum omnibus temporibus, ob vortices & varios anfractus, non vbiq; facile superetur, tum planè transiri non poterat. Ibi Occidentales copiae ipsa re declarant, patientia sua factum esse, quo minus Romanorum phalanges prædæ essent, eorumque vires excinderentur, & ciues pecudum instar mactarentur. Nam quum, Rege ad fluminis ripas accedente, neque naues prætèdissent, neque pons: & Turci equites & pedites permisti, in vltiore ripa se ad pugnam paratos esse ostenderent: & sagittis frontem exercitus, fluvium prætereuntis, attingerent: tum quidem paulum acie à fluuio subducta, extra teli iactum castra posuit, atque omnes vbi cœnarint, in equis armatos esse, & currus curare iussit, vt diluculo cum Turcis dimicaturus. Surgit igitur ante ortum Solis, in tenebris adhuc, & ipse ad pugnam exornatus, & exercitus omnis armatus. Idem & barbari fecerunt, instructaque acie, & sagittariis in ripa dispositis, & equitatu, vt visum erat, ordinato, quum Itali in ripa progrediebantur, pugnam cibât eminus. Rex verò aciem obiens, milites hoc modo cohortatus est. Expeditionem hanc à nobis propter Christum, & diuinam, non humanam gloriâ parandam causa, susceptam esse, scitis vtiq; commilitones. Hac enim de causa, spreto domi iucunda vita, vltro à propinquis nostris se iuncti, per alienas regiones ærumnas toleramus, periculis exponimur, famè tabescimus, frigore horremus, æstu solimur: cubile, terram: testum, cælum habemus: quamuis nobiles, illustres, incliti, diuites, multis gentibus imperantes, thoraces semper tanquam vincula necessaria gestamus: iisque fatigamur, quemadmodum maximus Christi seruus Petrus duabus cathenis oppressus, & quatuor militum quaternionibus custoditus. Barbaros autem, qui flumine à nobis diuiduntur, crucis Christi esse hostes, quos bello aggredi olim cupimus: in quorum sanguine, vt David loquitur, nos loturos esse promissimus: quis est qui nesciat, nisi planè vecors, nec apertis oculis videre, nec patentibus auribus audire velit? Quod si rectà in cælum ascendere studemus (neque enim iniustus est Deus, vt huius viæ causam ignoret, aut immortalia præta & vmbrosa Edemi domicilia non retribuât nobis: qui, relictis ædibus, pro ipso mortem oppetere quàm viuere malimus) si memoria repetitis, quæ, quibusque temporibus isti corde incircumcisi, in populares nostros admittant, & quas eis alapas impingant, recordamini, & sanguinis innocenter effusi aliqua misericordia tangimini: stete iam fortiter, & strenuè pugnate, neque vllus vos terror moueat, quo minus alacriter resistatis. Cognoscant Barbari, quantum Christus magister noster & præceptor, seductorem prophetam & impiam religionis antistitem superat: tanto & nos rebus omnibus superiores esse. Cum igitur castra sancta simus, & diuinitus collectus exercitus, ne turpiter vitam amemus, nec obitum memorabilem pro Christi charitate reformidemus. Si enim Christus pro nobis mortuus est, quanto iustius nos pro illo oppetemus? Honestè huic expedi-

Conradi regis exhortatio militum

tionem, etiam finis honestus imponatur: Christo freti pugnemus, cum certa spe victoriæ non difficilis. Neque enim quisquam, vt confidimus, impetum nostrum tolerabit, sed omnes primæ aggressioni cedent. Sin (quod absit) occubuerimus: honesta sepultura erit, vbiunque pro Christo occubuerimus. Me sagittarius Persa pro Christo feriat: cum spe bona moriar, eaque sagitta tanquam vehiculo ad requiem illam perueniam. quod mihi potius erit, quàm si morte ingloria in peccatis opprimerer. Iam tandem vlticamur eos, quorum impuris conculcati pedibus & confanguinei nostri & Christiani fratres, in cõmunem illum sacrum locum abierunt, in quo defunctorum contubernalis factus est Christus, patri æqualis & assessor. Nos sumus potentes illi, nos omnes gladios strinximus, qui vitale diuinumque sepulchrum tanquam Salomonis cubile circumstimus. Agarenos igitur ancilla filios, nos liberi tollamus è medio, & tanquam lapides offensionis è via Christi remouemus: quos haud scio cur Romani tanquàm lupos in suam cædem alunt, & per dedecus suo cruore sanguinant: cum excitatis animis, & cogitatione cordato viro digna suscepta, tanquam feræ à gregibus, sic illi ab ipsorum prouinciis atque vrbibus pellendi essent. Iam quia fluuius hic, vt cernitur, non nisi noua ratione transiri potest: ego ipse huius exempli monstator ero, meumque cõsiliu primus exequar. Acie condensata, hastisque coniunctis, cum impetu irruemus, & flumè perequibimus: satis scio aquam repulsam, staturam esse, conuersoque veluti cursu, non rectà promaturam. Non dissimili olim ratione Israelitæ Iordanè, suppresso flumine, pedibus transierunt. Consiliu hoc & facinus etiam ad posteros memorabile est futurum, nulla longinquitate temporis, nulla obliuione obliterandum: cum summo Persarum probro, quorum cadauera circa hunc amnem prostrata, in collem exurgunt, ac instar trophæi conspiciuntur, cum gloria nostra immortalis: Quæ cum dixisset, & signum pugnae dedisset: & ipse equum flagellis cohortatus, in fluuium fecit impetum: & ceteri de more peractis precibus, clamorèq; sublato, hostes adortiuntur, acie turris instar instructa, densataque confertim perequantes, vt fluminis vndæ vngu- lis equorum partim in ripas excuterentur, partim resisterent, non secus ac si cõtra naturam ad fontes regrederentur: ipsi verò non secus ac terra proficiscentes, in Persas ex improuiso irruerunt. Barbari verò, qui nec fuga salutem quærere (nam à persequentibus capiebantur, nihil adiuti velocitate equorum incredibili) neque comminus pugnare cum Alemannis possent: variis modis cædebantur, atque alij super alios aristarum instar cadebant. Nam hi lanceis confodiebantur, illi prælongis gladiis medijs dissecabantur, velites præsertim alijs pugiones in viscera adigebantur: Vt Persarum cadaueribus campi illi planè regerentur, & valles sanguine redundarent. Itolorum multi sagittis icti, pauci verò interfecti sunt. Quanta autem multitudo ceciderit, etiam hodie ostium tumuli crebri & alti, collium instar, testantur: quos, qui illac iter habet, quiuis admiretur: vt & ego, qui hæc scribo, sum

Imperatoris Graecorum Ignantia

Conradi regis illustris victoria de Turcis

Marij Cymbri- ca victoria

sum admiratus. Ac quanti sepium fuerint am- bitus, quæ ex Cymbrorum ollibus factæ, Mas- silienfium vineas cingebant, Barbaris à Mario duce Romanorum cæsis: ij maximè nouerint, qui recens illud facinus oculis vsurparunt, & cæteris exposuerunt. Sed hoc illo vtiq; maius est, nisi magniloquentia historica res Cymbri- cæ vltra veri fidem exaggerata, propmodum in fabulam degenerassent. Ex eo citra bellum Alemanni sunt progressi, Barbarorum nemine impediente.

NICETAE CHONIATAE LIBER secundus rerum à Manuele Comneno Imperatore gestarum.

Corcyra Ro- gerij Sicilie Regis præsi- dio occupata

Itali huiusmodi certaminibus exer- citati, Cœlesyriam occuparunt. Dum verò versus Hierosolyma pergebant, & Romanorum finibus superatis, Phrygiam superiorem, Lycaoniam & Pisidiam attigerunt, olim Romanæ ditionis, tum à Barbaris, superiorum Imperatorum ignauia & desidia bello subactas: vt quibus parum cordi erat, labores & pericula pro eorum salute, quibus præerant, adire: Manuel Imperator animo agitabat, quo pacto iniurias Siculorum Romanis inhumani- ter factas vltisceretur: & Corcyraeorum pro- montorio, quod nunc Corypho appellatur, præsidium eorum dediceret. Nam Rogerius, qui in Sicilia rum regnabat, siue ex sœdere cum Alemannorum rege icto, vt ferebantur, siue sua sponte, vnà cum motu Alemannorum & ipse nauibus expeditis Romanorum oram maritimam incurtabat. Classis igitur Brundisio prouecta, Corcyra impetit, eamque citra dimicationem primo impetu caput. Causa eius rei fuerunt insulares, ij præsertim qui omnis prudentiæ expertes, Gymni cognominantur. Causati enim, se grauem & intollerabilem exactorem, eiusque iniurias diutius ferre non posse, improbum consiliu capiunt. Quod cum suo Marte non possent exequi, occasione cupidè arrepta, classis præfectum aduent, eiusque blandiloquentia illecti, Siculum præsidium mille armatorum, certis conditionibus accipiunt. Ita dum fumum tributi fugiunt, temerè se in seruitutis ignem precipitarunt: ac Romanis, homines leuissimi, & diuturnum & grauissimum bellum concitarunt. Ille verò castello pro virili munito, vt nec capi nec oppugnari facile posset. Monembasiam traiecit: id quoque promontorium citra sanguinem, quemadmodum paulo antè Corcyram, occupaturus. Sed cum in viros cordatos, & libertatis dulcedinem expertos incidisset: ita repulsus est, ac si in petram immobilem impigisset. infectaque re, remis dissimulandæ fugæ causa ad puppim conuersis, discessit: vitatoque Maleensi traiectu, ventorum contrariis procellis infesto, de quo prouerbiu vsurpatur, Ad Malcam cum accesseris, eorum quæ domi habes obliuiscere: fretum interius ingreditur: & latus eius vtrunq; peruagatus, non aperta loca duntaxat populatus est, sed opportuna etiam & munita partim in deditionem accepit, partim vi subegit: atque Acarnania, Ætolia, quæ

Siculorum gualtationes in mari.

Malca.

nunc Artinia dicitur, totaque ora maritima vastata, Corinthiacum sinu intrat. & in Cissari portum inuectus, in mediterranea impressione facere ausus est, cum neminem aduersarium parrem haberet. Præterea classis præfectus graui & leui armatura in aciem è nauibus educta, cetero- rum instar qui pabulum vtrinq; petunt, in Bœotiam irrupit: & interiectis oppidis obiter direptis, Thebas cepit, & ciues inhumaniter tractauit, qui cum ex antiquo timore diuites haberentur, homo insatiabilis, qui nullum cupiditati statuerat modum, nisi eum, vt naues omnes, aut saltem plurimas, pecuniæ pondere ad tertium vsque cingulum demergeret: & opifices exhaust, & sordidi oboli curiosus indagator, potentes, illustri genere natos, ætate venerabiles, & dignitate præstantes viros, variis afflixit modis, nullius verecundia aut misericordia motus, homo proorsus inexhorabilis, non vindictam ineuitabilem, non Cadmeam victoriam timens. Denique sacris libris propofitis, singulos cinctis lumbis ingressos, inspectisque libris, cum iureiurando suam rem familiarem declarare, eaque abiurata discedere coegit. Sic omni auro, omni argento, omni preciosa veste nauibus imposita, ne corporibus quidem eorum pepercit, quos spoliari: sed primoribus, delectu ex optimatibus habito, comprehensis, & matronis pulcherissimis ac ditissimis, & texendi peritissimis selectis, inde discessit. Ita rebus prosperè succedentibus, neque terra, neque mari villo resistente: Corinthum ten- dit, vrbem diuitem, in Isthmo sitam, duobusque commodissimis ad exportationem & importationem ac commutationem mercium portibus nobilem: in quorum alterum ex Asia, alterum ex Italia appellitur. Cum autem mercatum, quæ inferior vrbis est, vacuum reperisset: Acrocorinthum etiam (omnes enim esculenta omnia, omnes opes siue sacras siue profanas eò contulerant) tentandum censuit, & si fieri posset, expugnandum. Fuit autem Acrocorinthus veteris vrbis arx, nunc verò castellum munitum est, monti alto impositum, in acutum cacumen fastigiato: ipsum verò fastigium, planiciem habet mensæ forma, firmis mœnibus circumdatum. Intus non pauci sunt aquæ pellucidæ & potabilis puteoli, & fons Pirene, cuius etiam Homerus in Odyssæa meminit. Id castellum, quamuis & natura & manu aded munitum, aded tutum ac penè inexpugnabile, Siculi Franci citra laborem ferè sunt ingressi, ex quo tempore ad deditionem coactum. Neque verò nouum hoc est, aut mirandum. Neque enim ipsum castellum sine iusto præsidio se ipsum defendere, aut hostes propulsare potuit. quamuis enim multi custodes in eo essent, nullus tamen inter illos fuit vir fortis, cui rectè ciuitatis custodia crederetur. Nam Imperatorij milites cum suo duce Nicephoro Chaluphe, & Corinthiorum proceres ibi desidebant: & ex vicinis oppidis non pauci eò tanquam in certissimū asylum se receperant. Classis autem præfectus, munitione potius, eiusque natura considerata, ad quam oppugnandam nusquam patèret aditus: Deo duce, inquit pugnauius, Deus nobis hunc locum occupandum præbuit. Eos verò

Bœotia direptio.

Corinthi & Acrocorinthi direptio.

verò qui intus erant, derisit, & ut imbelles exagita-
vit, Chaluphem in primis, ut femina molliorem, & ad colum & lanam tractandam aptio-
rem. Illius quoque loci opibus in triremes impo-
sitis, Corinthiorum nobilissimos, & matronas
formosissimas & ditiss. in seruitutem abduxit.
Ac ne Theodori quidem martyris miraculis
clari imagine abstinuit: sed ea quoque ex tem-
plo abrepta, secunda navigatione vsus, in redi-
tu Corcyraeorum arcem firmavit. Tum si quis
Siculas triremes multis pulchris rebus onustas,
& ad summum vsque remigium depressas, vidisset:
rectissime dixisset non naues esse piraticas,
sed onerarias, mercium omne genus vehentes.
Quo nuncio turbatus Manuel Imperator, non
secus ac Homericus ille Iupiter, aut Themistocles
insomnes noctes ob Miltiadis trophaum
agens, sollicitè quid agendum esset animo agi-
tabat. Igitur viris & rei militaris peritis, & elo-
quentia claris, accersitis: vnum è multis consi-
lium approbavit. Siculos terra marique bello
petendos, eoque maiore apparatu, quod id bel-
lum spe non optima niteretur, & multa impedi-
menta habiturum videretur: quippe de quo ex
sententia conficiendo, veteres quoque Impera-
tores desperassent. Conuocantur Orientales &
Occidentales legiones, triremes partim reficiun-
tur, partim nouæ adificantur. In certas ignis græ-
cus imponitur, qui longo iam tempore abditus
latuerat: omnis generis nauigia, circiter mille,
tam ad viros & equos, quam ad commearum
vehendam contrahuntur, & in mare deducuntur.
Sunt & pedestres copiæ ex omni imperio con-
scriptæ armis, viribus atque animis florētissimæ,
& hostibus merito formidabiles. Nam Ioannes,
Manuelis pater, optimus & bellicosissimus imperator,
nec ceteris in rebus, quæ ad publicam
utilitatem spectarent, negligens, & in cathalogos
militum in primis intentus fuit: eoque tum con-
gitiis liberalibus excitauit, tum bellicis exerci-
tationibus firmavit. Sic igitur optime ad bellum
Siculum, ut putabat, instructus, Stephano Con-
tostephano fororior, Magno Duce designato,
classem iubet soluere: pedites quoque præter cæ-
teros duces Ioanne Axuchio Magno Domestico
adiuncto, cuius supra sæpè mentionem fecimus,
ablegat. Triremes ad Phacum litus appul-
sæ, ita distributæ sunt, ut & Romanæ & Ve-
netorum sociæ seorsim stationes haberent, ne ex
promiscuo congressu contentiones orirentur.
Paulo post & ipse Imperator cum exercitu egre-
ditur: & Scythis primo congressu profligatis, qui
Istro superato loca Hæmo monti vicina popula-
bantur: relicta Philippopoli, rectè ad Corcyram
pergit. Cuius insulæ promontorium altissimum,
in nubes assurgit, anfractibus inflexum, & in mare
profundissimum prominens, præruptis petris
septum: tota vrbs mœnibus firmis, circumdata,
atque altissimis turribus adornata est: quo mira-
bilior fuit eius expugnatio. Ac nauales copiæ co-
rona promontorium cingentes, ferro totæ col-
lucebant. Sed ante oppugnationem Imperator
per eius linguæ peritos, hostium animos peri-
clitandos censuit, an citra pugnam castello vel-
lent cedere. Qui cum eius postularis reiectis, por-
tisque clausis, ac vectibus firmatis, & sagittariis

Manuelis
expeditio
contra Si-
culos.

Contostepha-
nus Magnus
Dux.
Ioannes Axu-
chius Mag-
nus Domest-
icus.

Corcyrae pro-
montorium.

funditoribus, & omnis generis machinis in
mœnibus dispositis, pugnam cicerent: tum suis
quoque legionibus idem facere, & quouis modo
vlticisi hostes iussit. Ex eo Romani tela velut in
cœlum eiaculantur: hostes vero sagittas tamquam
niuem deiiciunt. illi saxa tormentis vi adigere in
altum conantur: hi grandinis instar saxa deiiciunt,
quorum tela vt ex superiore loco citra laborem
missa, efficacia erant, cum Romanorum telis
ex inferiore loco aut nihil aut parum admòdum
laderentur. Quæ cum crebrius repetita Roma-
nis præsens exitium denunciarent, obfessis verò
sine vilo incommodo optabilia essent: Romani
cladibus excitati, subinde noui aliquid in con-
spectu Imperatoris excogitant, fortia facinora
edunt, tolerantiam ærumnarum declarant, ra-
tionibus in re dubia inuentis: Vnde quanta cal-
liditate, & rei militaris vsu valeret, elucebat. Ve-
rùm illa omnia frustra erant, & vani conatus earum
rerum quæ fieri non poterant, Imò gratif-
simam rem hostibus & optabilem planè facie-
bant, haud secus ac si cœlum oppugnarent, aut
nidos auium in sublimi specula positos, ipsaue
nubes sagittis peteret. Tandem ipse quoque Ma-
gnus Dux fragmine saxi machina excussus, lum-
bos ictus, & icemianimis caput iactans, vulnere
non diu superstes manit. Ita prædictio Cosme
Attici patriarchæ, qui Michaeli Oxite successit,
euertu comprobata est. Is Michael summa se-
de vltro cecidit, & in Oxiam insulam rediit, in qua
vitæ inopis & simplicis institutum à puero fue-
rat amplexus. Ibi in templi vestibulo prostratus,
cuius monacho collum calcandū præbuit: quod
contra sibi expediret, adamatâ à primis annis
quietem repudiasset, nullòque cum fructu thro-
num sublimem conscendisset. Cosmas verò tum
in numero diaconorum erat, patria Aegineta, &
quamuis eruditissimus, virtutum tamen choro
erat illustrior: in primis benignitate erga pau-
peres insignis: quæ tanquam in precioso monili
gemma radians, sic ipsa inter virtutes reliquas
elucebat. A deo vt aliquando pallium & tunicam
& lineam calyptram capitis, pauperibus misere-
cordia motus distribueret: nec de suo tantum
largiretur, sed alios etiam vt pauperi inopia sub-
uenirent impelleret. His de causis ille vir om-
nibus erat venerabilis: Isaacius verò Manuelis
frater Sebastocrator, ei tatum non immolabat,
id Deo gratum & faciendum iudicans, quod Pa-
triarcha monebat: contra verò iniuriam Deo &
abominandum, quod is vetabat. At factio ponti-
ficum virtutis inimicorum, & huic sanctissimi
viri instituto aduersantium, eum apud Impera-
torem deferunt, quasi Isaacio fratri regnum con-
ciliare studeret: manifestos illius in sacrum pala-
tium ingressus, vt clandestinos, & quæ palam collo-
quebantur, tanquam occultas conspirationes cal-
umniantur. Manuel igitur vt ambitiosus ado-
lescens, cui facile à patriarchæ accusatoribus per-
suadebatur fratrem regnum affectare: hunc thro-
no deturbare cupiebat. & quia nihil tam sanctum
est, quod calumnia tentare non audeat, & omnes ad
nocendum procliuiores esse constet: de successore
ei dando agit, per causam, quod cum Nephone
quodam monacho perperam senti-
ret. Erat is monachus ei familiaris, & sæpè mœsa
eius, iussu dem-

Contostepha-
ni interitum.

Michael
Oxite.

Cosmas At-
ticus patri-
archa, Con-
tostephano
interitus, et
Manueli or-
bitatem ra-
tionatur.

Cosmas ob
Isaacij ami-
citiâ pa-
triararcham
pellitur.

Nephon
monachus.

si eius, iussuque ædibus utebatur. Crimini autè
ei dabatur praua opinio, & rafa erat in longum
maxilla, & à patriarcha Michaeli in carcere co-
iectus fuerat. Itaque Cosmas etiam, vt sectator
eius, & suffragator, in crimen venerat. qua spe-
ciosa calumnia freti aduersarij, Patriarcha apertè
incurfabant, & vi superare, ac in ordinem cogere
manifestis suffragiis nitèbatur. Proinde in iu-
dicium adductus, ac potius præiudicio condem-
natus, cum ea rogaretur quæ ignorabat, ob eaq;
per oftracismum quendam pelleretur: indigna-
tione plenus Imperatricis vterum execratur, ne
mares liberos pariat: & ex proceribus quosdam
censura ecclesiastica notat: & cõcilium eiiciendi
sui causâ indictum, vt quod palatij fores frequen-
taret, & personarum rationem haberet, seque per
iniuriam & cõtra instituta maiorum sede & gre-
ge pelleret, insecutus est. Contostephanus autè,
vnus ex iis, qui sellam Imperatoris circumfistit,
& familiaris cū eo colloquuntur, ægerimè fer-
re se herilis vteri execratione ostèdebat: & simu-
lata ingenti præ ceteris omnibus indignatione,
ira astuans, Patriarcham aggreditur, quasi ala-
pam impacturus. quanquam ab eo sibi tempera-
uit. Id nec Imperatori cordati hominis factum
esse visum: quod suum iudicium iracundia de-
clarauit. & consanguinei Imperatorij & senatus,
Contostephani facinus nefarium reprehende-
runt, qui Tellurem vasto ore hominibus adeò
iniquis inhiantè non horreret. Ipse verò patriar-
cha leni voce dixit: Sinite istum, iam iam suam
Petraam accepturum, quibus verbis per amba-
ges inuebar, quo mortis genere periturus esset.
Aa verò Imperatoris coniunx, ob istam patris
execrationem mares non pepererit, Deo seruū
suum honorante, atque efficitur vt illa per om-
nem ætatem tantum puellas, eniteretur: equi-
dem non satis scio. Imperator autem rectè senti-
re visus, cum à sua conscientia argeretur, ob vi-
rum iustum, religiosum & criminis expertem,
istaque ignominia minimè dignum, solio detur-
batum: hanc, & non aliam causam esse censuit,
cur nullos filios procrearet. Sed Contostephano,
vt diximus, occiso, Magni Domestici Ioan-
nes præfecturam classis, sine tamen Magni Du-
cis cognomine, suscipit, atque omnia admini-
strat, vt homo rei militaris peritissimus, & manu
promptus, & ingenio ad principatum aptissimo.
Imperator verò frustra se tempus terere agrè
ferens, & dies, vt olim Cephalenum rex Vly-
ses, Solis boues frustra consumere nolens, nauis
conscensa, & Corcyra vndique perlustrata, dili-
genter considerat, qua parte oppugnari posset.
Nam obsidio tertium mensem iam durabat. Ne-
que enim Ossam reuellere, aut Athon aduolue-
re, & montes montibus imponere poterat, quò
arcem facilius expugnaret, vt poetica magnilo-
quentia fabulatur. Vt verò omni consilio desti-
tuebatur, visum est in valle, qua ad interiora fa-
cilis patebat aditus, ligneam scalam turris for-
ma in orbem fabricatam, mœnibus adiucre.
Proinde trabes nauticæ, & magni mali coagme-
tantur: & qui tantæ altitudini erant imparces, cõ-
missuris aliorum lignorum æquantur ceteris. Ea
scala cum tandem attolleretur, & ad arcem ap-
plicaretur, fastigium eius asperamcautem attin-

Contostepha-
ni cõtra Cos-
mam indi-
gnatio.

Ligneæ tur-
ris scala.

gebat, in qua mœnia vrbs incipientia, aditum è
scala descensuris præbebant, vbi vestigia figere,
& hostes aggredi possent. Basis verò scala: probe
compacta, itaque defixa vt minimè agitare-
tur, nauigiis incumberebat. Deliguntur fortif-
simi, quique & bellis celeberrimi: & ipse Imperator
proclamat, Qui Imperatorè diligit, & pe-
ricula non reformidat, ascendat. Nec tamen co-
præconio quisquã euocabatur, sed periculi mag-
nitudine territi, ascensum detrectabant om-
nes: donec quatuor fratres Petraliphæ, ex Fran-
cica gente oriundi, qui Didymotæchi habita-
bant, dicto Imperatoris audientes, primi scalam
conscenderunt. quorum audacia incitati alij non
pauci, ac ante eos Pupaces, Magni Domestici fa-
telles, quasi numine afflatus profiliens, consecuti
sunt, quibus omnibus Imperator ob alacritatem
& celeritatem collaudatis, selectisque ad eorum
coru, quos sæpè in acie stetitisse, & viros esse for-
tes compertum habebat, eos ascendere iussit:
prolixè prius cohortatus ad rem fortiter geren-
dam, & ipsis eorumque liberis ampla præmia, &
mutuam beneuolentiam pollicitus. Siue enim
vitam periculo euitato seruaueritis, inquit, certam-
mine isto feliciter superato, me supra opinionem
vestram pro domino & Imperatore, patrem fi-
delissimum habebitis: siue pro patriæ honore,
vestraque gloria mortem oppeteritis, etiam sic
ea quæ ad ornandū obitum vestrum pertinebunt,
non negligam: sed vestra familia, vxorum & li-
berum cum rationem habebo, vt beati & felices
sint iudicandi: & ipsi magnum sitis mortis sola-
tium habituri, si quis modò sensus defunctus su-
perest, nec omnium antea actarum rerum obliuio
obrepit, ac præclusa est rerum post actarum cog-
nitio. Primus igitur Pupaces, vt dixi, cum se cru-
ce signasset, ascensum auipicatur. Sequuntur Pe-
traliphæ fratres: deinde alij, donec in scalis om-
nes constiterunt. Nemo fuit, quin inusitato isto
& horrendo spectaculo consternatus, eiulatu &
lachrymis oppletus, percussio pectore Deum in-
uocaret. Illi clypeis, quo tiores essent, supra ca-
pita elatis, strictisque gladiis, cum ad hostes ap-
propinquassent, acriter dimicant. qui quamuis
omnis generis telis & grandibus saxis eos pene-
rent. Nihil proficiebant. Nam cū vt incudes mal-
leis, ita ipsi crebris telis ferirentur, indefessi, im-
mobiles & in periculis imperterriti perseuera-
bant. Atque id certamen exitu pulcherrimū ha-
buisset, magnamq; Romanis gloriam peperisset,
nisi casus quidam inauspicatus & nimis succes-
sibus inuidens, optimū principium, & spem ini-
tiod bonam infelici exitu terminasset. Nam cum
Pupaces iam de scala descēdissent, & gradu in ru-
pe firmato, cum hostibus dimicaret: scala cõfra-
cta ceteri miserabiliter in fluctus, saxa & nauium
tabulata præcipitati, supernè etiam saxis obruti,
plerique perierunt, ac pauci ex multis illis euas-
erunt incolumes. At Pupaces cum hostes mœni-
bus pepulisset, ac paruam portam apertam repe-
risset, per eam in castra rediit: quæ res non Ro-
manis tantum & Imperatori, sed hostibus etiam
stupori & admirationi fuit. quibus cum inhu-
manitas & animi feritas obiceretur, quòd de
scala deiectos, saxis obruerent, destiterunt, forti-
tudinem eorum admirati. Eius cladis luctu vix-

Petraliphæ.

Pupaces.

cccc in-
teritum.

Pupaces mi-
serabiliter euas-
erunt.

dum finito, & Imperatoris dolore temporis spacio cuncta consumentis vtrunque lenito: alia calamitas ingruit, superiore peior, & malum funestum suboritur. Inter Romanos & Venetos in medio foro seditio oritur: nec dicitur & conuiciis certatur, sed manibus & armis. Confluunt, ea audita, vtrunque armati, ad opem suis popularibus ferendam: accessere item multi inerimes, regio genere clari, & dignitatibus illustres. Adueniunt & Venetorum primores, motum illum sedaturi, & pacem conciliaturi. Sed verbis iis mouebatur nemo: nemo concilium illud maximum virorum curabat. Mars enim atrociter fauens, & sanguinis effundendi cupidus, grauis armaturæ milites, cõsque potissimum Venetæ factionis, ita concitabat, vt nulla se coherceri possent. Nam quod magis Magnus Domesticus Romanorum imperum reprimebat: eo magis Veneti ita perciti è tremibus erumpebant. Cum igitur videret, se pacificando nihil proficere, & populos prælio dirimi necesse esse: suos satellites accersit, quorum fideli opera in acie vrebatur, ebsq; in Venetos immittit. Educit & copiarum partem. Illi igitur, cum paulisper restitissent, arrepta fuga, inuiti iaculis & cædibus in naues cõpelluntur. Verùm ne sic quidem ferocia mitigata, arma nec post acceptam cladem posuerunt, sed instar belluarum ægrè morientium insilientes & profluentes, indignati sunt, se ipsi Romanis non fuisse superiores. Et cū non amplius terra pugnare possent, in quandam insulam prouecti, Alteridem opinor, quam veteres inter Ithacam & Cephaleum tetrapolim sitam esse tradunt: hostilem in modum Romanas naues illac trãseuntes inuadunt, ac malè tractata classe, Euboica præsertim, denique ipsas naues cremauerunt. Neq; hoc malo contenti, aliud grauius adiungit: Imperatoriam nauem suffurati, primùm conclauia Imperatoria pepis auratis & purpureis tapetibus exornant. Deinde homuncionem perditum, nigrum quandam Ethiopem, in eam introductum, & splendida corona exornatum vt Romanorum Imperatorem, cum magnifico comitatu per ludibrium celebrarunt, deridendi Manelis causa, qui non flauam comam haberet vt matura segetes, sed fuscus esset instar sponse illius in Caticis, quæ se nigram, sed formosam esse ait, vt à Sole non nihil adustam. Quamuis autem Imperator Barbaros statim iusto supplicio afficere posset, tamèn veritus ne intestino bello cõmoto, plura incommoda sequerentur: missis è sua familia quibusdam, Venetis iniuriarum ram sibi quàm Romanis hostiliter illatarum veniam pollicetur cum vltionem, aliis rebus vrgentibus, impestiuam esse cereret. Nihilominus ira animo, tanquam igne sub cineribus, pressa, atque in præsentia dissimulata: tum eos vltus est, cum res patiebantur, vt suo loco exponemus. Tum autem reconciliatus exercitibus, ad oppugnationem educit legiones: & vrbe, quæ res ferebat, mari circumfessa, nihil intetatum relinquit: quasi secū ipse certans, an eam vel ad deditiõnem cõpellere, vel per vim excindere posset. Igitur ex machinis grandia saxa crebrò torquebantur, & sagittarum summa contentione sagittas hybernis niuibus crebriores in mœnia conicie-

Asteris.
Exercitibus reconciliatis, oppugnatione denudè tentatur.

bant. Quidam etiam in multis munitionis partibus per valles instar caprearum arreperant. Sed id vnum proficiebatur, ne ignauus esset exercitus. Nā obfessi & ipsi fortiter se defendebant, ac in campum descendendum, & cõminus cum Romanis pugnantū minime cõsuebant: sed de mœnibus vum propulsabant, & faxis omnique telorum genere hostes obruebāt. Vt igitur animaduertit, ea se conari, quæ ad exitum perducere nõ posset: inde recedere, & obsidionem affectā relinquere noluit: ignominiosum sibi fore ratus, si post multos labores, nec paucis cohortibus amissis, vnum castellum, idque non ita pridè Romanis obnoxium, expugnare non posset: atque in sua ditone mille prædones aleret, Corcyra relicta, quæ Siculis triremibus nauale ac receptum præberet, obsidionem igitur, quoniam nulla spes melior affulgebat, ducendam esse statuit, & diurnitate temporis præsidarios ad deditiõnem compellēdos. Nec eum fefellerit hæc opinio, neq; spes frustrata est. Hostes enim, aliquot diebus post, per legatos petunt, spacium sibi dari, cum armis ceterisque rebus suis discendendi. Vt enim videbant, se per Imperatorem ibi manere non posse, atque inani spe subsidij Regij lactari, famis præsertim periculo paulatim instantem: id cõsiliij cæperunt, Theodori Capellani potissimum impulsu, præsidij præfecti, viri non sanguinarij, sed pro grege Christi solliciti: cui pax dissensionis antiquior, & Romani chari erant, vt postea demonstrauit. Imperator igitur arrectis auribus eo nuncio audito, statim etiam rei exitum videre cupiebat: sed priusquam lætum responsum daret, a peritatem simulat, & nefcio quid minatur, nisi ea facerent quæ legati pollicerentur. Vt igitur tandem accedebant, ac ne tum quidem vniuersi, sed pauci principio, iis etiam qui remanserant, ostendebant, Imperatorem non superbum esse, neque quicquid grauius in deditiõis consuleret, sed eos humaniter excipere: postquam eos porrecta dextera salutatois satis diu comiter tractarat, hortatur, vt id amplectatur, quod è re sua esse putent. Sui enim moris non esse, atque adeo nec regale nec liberale videri, vel manere volentes repellere, vel discedere cupientibus obistere. Multi igitur apud Imperatorem manserunt, atque in primis Theodorus Capellanus. Ceteri in patriâ Sicilia redierunt. Imperator verò vrbè ingressus, & castellum admiratus, vt armis prorsus inexpugnabile: firmissimo Germanorū præsidio imposito, cum omni exercitu Aulonè trãsit. ibique per aliquot dies commoratus, nauigationem in Siciliam decernit: quod eum demum tranquillum putabat, qui pugnaret, & bellū pacis sequestrum: atq; eas vrbes fœlices iudicabat, quæ non mœnibus, sed ensibus munirentur. Nam qui bellum pacis amore fugiant, eos non animaduertere, plures sibi vt puluerè è terra friabili hostes existere: qui & imperium eorum accidant, nec stabili pace ipsos frui patiantur. Cæterum, vt Salomon affirmat, irrita sunt hominū cõsilia, & lubrica cogitationes. At Domini propositum firmū est, atque immutabile, neq; quiscquam omnium id euitare queat. Ita etiam Manuelis institutum cum in Siciliam iter intendisset, & ad Aronesiam insulam appulisset, procellæ v-

Corcyra deditio.
Theodorus Capellanus.
Manuelis invita in Siciliam exeditio.

torum mate exagitantes, horrendaque tonitrua & terribilia prodigioaque fulmina toto cœlo collucencia interruperunt. Secundò traicere aggressus, tẽpestatibus æquè repulsus est: & classe dissecta, multisque nauibus demersis, ægrè aliquot in densa caligine terræ tenuerunt, atque ipse Imperator serò periculum euasit. Omisã igitur ea nauigatione, quam suis auspicijs parum succedere videbat, ex Aulone cum omnibus copiis discedit: ac Pelagoniæ rebus ex sententia ordinatis, Seruios inuadere statuit, qui tranquillo imperij statu, amicitia simulantes, & aliud lingua promptum, aliud animo abditum habentes: posteaquã ea quæ breuiter exposui, terra marique acciderant, resumpta per occasionem fiducia, armisque sumptis, finitimas sibi Romanorum provincias male tractarant. Igitur instructissimam partem exercitusj cum impedimentis quàm minimis, in Seruiam ducit. Cuius satrapam Imperatoria expeditio, quantumuis dissimulata, non fefellerit. Is quia quod faceret non habebat, seque Romanis legionibus esse imparem cernebat: è planicie in mœtes, vnde salutè expectabat, se recepit: suumque populū nõ secus ac pecorū greges, hostibus dissipandum & occidendū obiecit, data cuique potestate salutis fuga, suoque exemplo, quæredæ, vitæque pedibus redimendæ. Quæ cū Seruiorum princeps fecisset, Imperator cõtrà leonis instar freti viribus, armenta bouum aut greges caprarū dissipantis, profligatis Barbarorum cohortibus, multisque possessionibus crematis, nec paucis mactis captis, inde discedit, ac literas rei bene gestæ nuncias per Magnum Domesticum in vrbem mittit. nec multo post ipse consecutus, actoque triũpho, & lætis acclamationibus, applausq; Senatus, populique totius exhilaratus, ad equestria certamina & spectacula cõuerit animum. Vere apperente, Pelagoniã denudè occupat. Et quia de Siciliensi expeditione ipse desperat: Michaelè Palæologum, virum acrem, illustrem, & ab antiqua stirpe nobilem, magna pecunia, & iustis militum copiis instructum, eò ablegat. Qui ex sententia Imperatoris prius Venetias profectus ibique milite conducto, & ex Italicis Prouinciis magna læcariorum manu collecta, iam magnis viribus auctus, in Longobardia appellit: ibique Regis copias illustribus victorijs superat, strenuam operam in rebus omnibus nauante Comite quodam Alexandro regis cognato, qui ob iniurias ab illo sibi illatas recens ad Romanos defecerat. Ac Palæologi opes subinde augebantur: qui cum pecuniam liberaliter distribueret, Regi permolestus erat, & maximas clades illaturus putabatur, plurimas vrbes partim deditiõne, partim vi capiendõ: ac faxis inde translatis, & captiuis aliquot ad Imperatorem missis, in orationia nominatur, munit. Ipse verò Imperator cognitis Seruiæ principis iniurijs maioribus quàm superiores fuerant, & conspiratione cum finitimis Pæronibus cõtra Romanos inita: illos vt minime pares per contemptum aggreditur. Illi verò præter opinionem resistentes, bellum non reformidarunt, maximis Hunnorum auxilijs assistitis. Tum Ioannes Cantacuzenus Barbaros adortus pugna non prius excessit, quàm illatis acce-

Manuelis expeditio in Seruiam.
Michaelis Palæologi expeditio contra Siciliam.
Comes Alexander.
Bare sine Antonia vrbe.
Manuelis in Seruiam expeditio.
Ioannis Cantacuzeni militatio.

ptisque plagis, manuum digitos amitteret, à Seruiorum multitudine circumuentus. Ipse quoque Imperator, cum Archizupano Bachino singulari certamine congreditur, viro heroica statura & lacertofo, qui cum faciem imperatoris percussisset, & ferream eius velamen è galea deiecisset: ipse vicissim manu ense traiecta debilitat, viuis in Imperatoris potestate venit. Posteaquã ibi quoque Romanis victoria: serenitas affulsit, Barbaris instar nubium dissipatis, & malum pugnae principium finis auspiciatissimum est secutus: Hungaris missa Seruiis auxilia caufatus, superioris prælij puluere nondum deterfo, sed Hungarica calido adhuc sudore manans, captata defensoris absentia, bellum infert. Hungarorum enim Rex peregrè aberat, cum finitimis Rossis depugnã. Itaque Sauuo fluuio superato, factaque in Francochorium impressione (ea non minima Hungaria pars est, sed habitatoribus frequens, inter Istrum & Sauuum fluuios patès, in qua castellum munitissimum Zeugminum, quod nunc Sirmiũ vocant, situm est) prouinciam illam pessimè tractat. Tum Pæron quidam ingenti corpore, & animum fortissimum præ se ferens, relictis ceteris, in ipsum Imperatorem impetu fertur. Is verò gladio inter vtrumque oculum traiecto, Barbarum occidit: multisque captis, & opibus non paucis potitus, in vrbem Imperatricè regreditur: ac triũpho quàm maximè extento splendidissimam pompam per vrbes circuitus duxit, cuius elegantiam Hungarorum & Seruiorum captiui illustrarunt, vestibus splendidiõribus, quàm pro sua conditione, ab ipso exornati: vt ea quoque re victoria gloriosior, & ciuibus atque exteris admirabilior esset: quippe captis viris eo bello nobilibus, & spectatu dignis. Illud etiam pompæ eius admirationem auxit, quod captiui non omnes vnã ibant, sed in classes distributi, atq; interuallis distincti, vt spectantium oculi decepti, maiorem esse numerum arbitrantur. Interea Scythis Istrum transgressis, & Romanorum castella ripesia populantibus, Calamanus quidam contra eos missus, quum bellum imprudenter administraret, acie victus, multisque viris fortibus amissis, ipse quoque ex vulneribus decessit. Scyta verò de more suo obuia quæque prædati, & spolijs in equos impositis, domum redierunt. Facile autem Istrum traiciunt, nec difficulter prædatum excurrunt, citràque laborem & molestiam domum reuertuntur. Arma eis sunt, pharetra sagittis plena de humeris suspensa, & arcus. Sunt & qui hastilia vibrent, & in pugna circumagant. Idem verò equus Scytham & in bellum fert, & secta vena alit, & vt aiunt (si sceminini sexus est) bellum eius libidinè explet. Flumen transeunt corio subere expleto, itaque compacto, vt nec minima guttula penetret. Quo Scytha confenso, equinaque cauda prehensa, & sella ceterisque belli instrumentis impositis: equo pro velo, corio pro naue vtens, facile traicit, Istrique vastum pelagus tranat. Interea Palæologus, cui ingenium inquietum & inutiles pecunie profusiones crimini dabantur: vbi primùm Calabriam attigit, Imperio abire iubetur, successore misso Alexio Comneno, Bryennij Cæsaris filio, consobrino Manuelis, Magni Ducis ho-

Archizupanus Bachinus.
Manuelis Hungarica expeditio.
Francocoloniam.
Zeugminum.
Manuelis triũphus.
Calamanus malè cõ Scythijs pugnat.

NICETAE CHONIATAE

Alexius nore nuper aucto. Vnà cum eo etià Ducas Ioannes mittitur, vir & Martialis & Mercurialis: qui liberales disciplinas non primoribus labris attingerat, nobili ortus genere, & disciplinae militaris non ignarus. Hi igitur in Siciliam cum venissent, copias Regis adorti, classem eius sapè denicerunt, adeò vt naues dilaberentur, & ipsum penè Brundisium obsideretur. Sed Fortuna illustribus certaminibus non planè fauit: neque Imperator, pulcherrimorum nunciorum eum, quem oportebat, fructum cepit. Nam Rex maioribus copiis coactis, conductòque peregrino milite, detrimenta accepta refarcire studuit: eòsque adortus vincit, capit, in vincula coniicit: paulo momento eueris iis omnibus, quæ Romani maximis laboribus & impensis consecuti fuerant. Manuel verò iis rumoribus & nunciis excussà pristina læticia, & in mœtorem conuersa: etsi casum illum non sanè leuiter ac moderatè tulit, sed luctui non parum indulgit: tamen vt homo constans, qui nec aduersæ fortunæ cederet, nec rebus prosperis læticia efferretur: quasi cum illa calamitate pugnare institit, aliâque classè comparata, duces deignat Constantinum Angelum Philadelphensem. qui cum genere non admodum nobili esset ortus, sed procerâ statura, & insigni forma præditus: Theodoram Alexij, aui Manuelis, filiam, pulchritudine pronuba, vxorem duxerat. Quia verò potètibz ferè omnibus tum nostrè tum superioris ætatis placitum est, stellarum progressiones & retrocessiones, certòsque positus, configurationes, accessus, recessus, cæteraque (quæ nugatores isti in diuinæ prouidentia fraudem affirmant, ac dissimulant) ad felicitatem humanòsque casus multum valere: Manuel idoneum exèundi tempus inquirat, idque Constantino denunciat. Sed quid sit: non dum ad occasum vergebat sol: Manuelis iussu homo reuocatur, ob incommòdum exitum, minus fausto siderum positu, nec subtiliter & accuratè perquisito. Rursus igitur thema constituitur, regulæ còsulantur. post longam astrorum indagatorem & contemplationem, Angelus exit cum beneficorum siderum comitata. Sed illa horæ obseruatio tantum Romanis profuit, priorumque ducum errata ita corripit, & accepta detrimenta refarsit, vt Constantinus statim hostium manibus caperetur. Nam cum incircumspectè nauigaret, à Siculis triremibus, quæ mare tuebantur, comprehensus, ad Regem perducitur: qui ea pulcherrima præda delectatus, suis collaudatis, eum quoque vincitum in custodiam dedit. Imperator verò hac quoque plaga accepta, cum quid factò esset opus deliberas, à bello difficili atque inutili magnitudine perpetuorum sumptuum detereretur, fiscum instar cancri paulatim depascensium (nam ad e c c auri centenarios impendebat) pacem cum Rege faciendam esse statuit. Itaque legatos veteris Romæ pontificis, ea de causa missos, haud inuitus ac potius cupidè suscepit: & vt nuncios rectissimè consulentes amplexus. Prostratorem Alexium, (is erat Magni Domestici filius natu maximus) Anconam misit, bifariam suum consilium partitus, videlicet ad armam & militem conductitium in Occidente paran-

Briennius, & Ioannes Ducas à Siculis capti sunt.

Constantinus Angelus à Siculis captus.

Astrorum inspectio.

Manuel cum Rogerio Siculo pontificis Rom. h. u. rati pacem facit.

dum, si res posceret: & ad amicitiam Regis, si pacificatio successisset, conciliandam. Alexius eò profectus, homo acer, & in re bellica exercitissimus, & lingua mentis amulatricè præditus, & dignitate formæ conspicuus, in exequendis Imperatoris consiliis haud segnis: statim scribere milites instituit, vt ea fama Regis animum percelleret. ac magnum equitatum coegit, quasi in Calabriam impressionem facturus. Interim tamen ea quoque curauit, quæ ad belli compositionem & pacem inter Imperatorem & Regem constituendam pertinebant, vtrò citròque ad Maium classis Regiæ præfectum mittendis recipiendisque literis. Legatos igitur ex Sicilia ad se missos ad Imperatorem ire iubet, petique vt eorum orationem audiat (eos enim, quantum intellexerit, nihil iniquum aut immodicum postulare) & si pacificatio successisset, id sibi priuquam vulgò innotescat, vt indicet: ne per imprudètiã aliquid perperam agat, qui apud viros sit, quos ipse ex prouinciis Regi Alemannorum sociis spectare bona quasi furto quodam ad se attraxerit: quorumque animos, olim Romanis infestissimos, contra Sicilia regem, vt potuerit, concitarit. Vt autem quidã ab Imperatore ad Alexium venit, qui pacificationis nuncium afferbat, clam ciuibz pecunia per fidissimos aliò manata, captas inanes obsignatas procerũ fidei mandat: iubetque caueri, ne quid inde auferatur, nẽne queratur quid in iis sit: aut signa, ante suum ab Imperatore reditum aperiantur. Alexio ad hunc modum Ancona digressò, & inter Imperatorem ac Regem pace ac fœdere còstituto (quanquam, si vera dicenda sunt, non vera illa concordia fuit, sed temporis causa duntaxat simulata) fructum illius qualiscunque pacificationis tulerunt captiui, gratis soluti, nõ tantum nobiles, & regia stirpe orti, sed etiam gregarij milites: Corinthiũ tantum & Thebanis ignobilioribus exceptis, & iis qui subtilem telam texebant, formosisque & locupletibus mulieribus eiusdem artificij peritis. Ac hodie quoque Thebanos & Corinthios in Sicilia texendis preciosis auratisque vestibus incumbere videas, quemadmodum Eretrienfes olim apud Persas, quòd principes Dario regi Græciæ bellum inferenti restitissent. Cæterum non multum temporis intercessit, cum ambo rursus magno impetu bellũ reperuerunt. Nam Imperator regulos finitimos potentiores, pollicitatione pecuniæ impulsos, cum Rege committit. Rex verò Maium comitem, classis præfectum, x i. naues celeres in mare deducere: iisque noua ratione constrictis, Constantinopolim appellere: atque audiente vrbana multitudine, se proclamare Sicilia, Aquileiæ, Capuæ, Calabria, atque earum regionum insularumque quæ interiacent, dominum & regem: Romanorum verò Imperatorem contemnere: eisq; vbi maledixerit, reuerti iussit. Maius igitur Malea declinata, Argèoque sinu præterito, per Hellespontum ad vrbem Imperatricem, vti iussus erat, contendit: fretumque emensus, ad regiam Blacherniam appulit: sagittisque, quarum cuspides argenteæ erant, aurataque, in eam coniectis, in reditu, è regione magni palatij remis inhibitis, Regem suum laudibus euehit, naualibus sociis magna voce magnòque cum

Pacificatio inter Regem & Imperatorem.

Corinthij, Thebanij.

Inimicitia inter Imperatorem & Regem reuertens.

cum tumultu acclamantibus. Ita nauigatione summa celeritate còfecta, per Sesti & Abydi angustias euasit. In vrbe autem quippe Imperatore absente, magnus tumultus est excitatus: eaque re Sicilia rex non parum gloriatus, magnum se triumphum esse adeptum putauit. Manuel verò id factum ludum & iocum interpretatus, quòd Rex tales honores còsecraretur, ac potius latrocinio quodam venaretur: eũ gloriari inaniter, & nullius momenti successum iactari passus est.

NICETAE CHONIATAE REGUM ab Imperatore Manuele Comneno gestarum Liber tertius.

Manuelis Hungaricæ expeditio.

IC certaminum Manuelis in Sicilia & Calabria fuit exitus: quæ quamuis splendida & sumptuosa, tamen nihil fructus Romanis aut securis Imperatoribus imitatu dignum attulerunt. Sed quid dicamus de viro, qui tanto studio, quamuis infelici conatu, in Imperium in integrum restitutum, & barbaros subigendos incubuit? Inde expeditione contra Paones, qui & Hungari & Hunni appellantur, indicta, occidentales legiones curru in castra adducere iubet, quibus & sibi ipsi comæmentum adueherent: & cæteris, qui vehiculis carebant, suppeditarent. Cum exercitus conuenissent, ipse quoque Sardicam, quæ nunc Triadiza vocatur, venit. Vbi nõ diu cõmoratus, cũ Paones per legatos pacem fecissent, iter contra Seruitorũ sarrapam conuertit, quo obiter terxito, & persuaso, vt omisso fœdere Hunnico, solum Imperatorẽ agnosceret & formidaret: magna copiarũ parte dimissa, in prouinciã Thesaliã profectus: ibique quandiu opportunũ videbatur, commoratus, Imperatricem vrbem ingreditur. Post solstitium hybernũ, rursus Pelagoniam exit, quæ, quòd patentes campos haberet, apta ei videbatur & ad exercitum capiendum, & ad nuncios rerum quæ à gètibz, quibus cum pugnabat, gererentur, accipiendos. Nam Siculo bello adhuc distinebatur, non planè sepito: & Hungarorum princeps, vt facta eius declarauit, bellũ moliebatur. Postquam enim Andronicus Comnenus, qui post Romanorum tyrannidem inuasit, ducatu Branizobæ & Belligradi adèpto, quòd cum Hunnis contra Romanos conspirasse, & Imperium, Manuele deiecto, auxilio principis Hunnorum sibi vindicare velle ferebatur, Pelagoniam accersitus, & insidiarũ, quas Imperatori & confobri suo strueret, coniectus, & in custodiam quandam magni palatij datus fuit: Hunnicæ gurgustiones, Hunnorum princeps, bello Romanis statim illato, Branizobam obsidet, & latè omnia incursionibz pro sua libidine vastat. Quare Imperator chartularium, Basilium Zinzilucem, duces contra eos mittit. Is, milite in cohortes & Phalanges descripto, cum se inuictum exercitum habere putaret, Hungaros adortus, victoriam nõ diuturnã est adeptus. Nam hostes in Romanos temerè persequentes conuersi, acceptam cladem illustriore victoria pensarunt. Quo Imperator audito, iter eòdem intendit, vt Paones suo aduentu territi, prouinciis illis cederent. Quod quum fecissent, iis conditionibus bello compo-

Andronicus Comnenus in carcerem conicitur.

Hunnica gurgustiones.

sito, quas tempus ferebat: Branizobæ & Belligradi rebus constitutis, domum redit. Cum hostes paulisper conquiescent, nec vlltus opes in Occidente metuendæ viderentur, expeditionem in Armeniam decernit. Tarsum igitur & Adanam profectus, & finitimis inferiori Armeniæ locis, quæ Toruses affluerat, refocillatis ac firmatis: & Armenio, viro non simplici, sed occulti & insidiosi ingenij homine sua præsentia terro, non vterius progreditur: nec vt pater ipsius fecerat, totam Armeniam sibi vendicat: nec castra & prouincias pridem ab illo occupatas, veluti è lupi faucibus eripit: sed Torusis fallaci blandiloquentia deceptus, & fœderis illecebris irretitus, conuersis frenis, Antiochiam, totius Syriæ principem & pulcherrimam vrbem ingreditur. Dum verò Tarsi agebat, Andronici patruelis fuga è carcere illi nunciatur: cuius illi causa fuerant ea quæ supra diximus. Sed tamen illa quoque incommodarunt, quòd in dicendo liber, & viribus præstans, & forma digna Imperio præditus, nunquam animum submittebat. Quæ res omnes Imperatoribus regni amittendi metu inspecta & molestæ esse consueuerunt. Propter hæc igitur & bellicam virtutem, & generis nobilitatem (nam eodẽ patre Alexio, Ioannes Manuelis, & Andronici pater Isaacius Sebastocrator, nati erant) maximè obseruabatur, & suspectus habebatur. Accessit alia quoque causa, cur à Manuele in custodia haberetur. Imperatori huic tres fuere fratres, Alexius, Andronicus, & is cuius sæpe facta est mentio, Isaacius: quorũ duo obierunt, parte adhuc superstiti. Alexius vnam reliquit filiam, quam matrimonio sibi iunxit Magni Domestici Ioannis filius Alexius, de quibus etiã supra diximus. Andronicus filias tres suscepit, Mariam, Theodoram & Eudociam: & filios duos, Ioannem & Alexium. Eudocia, defuncto marito, nefaria consuetudine Andronici non clãm, sed palàm vsa est. Andronicus verò quoticus ob incestum reprehendebatur, hanc defensionem per iocum in promptu habebat: solere subditos principum mores imitari: & aquam ex eodem fonte petitam, eundem saporem referre, quibus verbis imperatorem Manuelem perstrin-gebat, vt iisdem, aut etiam deterioribus affectibus obnoxium: qui cum fratris filia rem haberet, quum ipse patruelis duntaxat filiam complecteretur. Ij sales nec Manueli placebant, & mulieris cognatos furore quodam contra Andronicum incendebant: Ioannem in primis Eudociæ fratrem, qui Protosebasti & Protuestiarij dignitatem obtinebat: Ioannem item Cantacuzenum, qui sororem illius Mariam in Matrimonio habebat. Itaque aperta vi & occultis insidiis Andronicus crebrò appetebatur: quas vt araneæ telas, & puerorum ludicra in arena, facillè dissipabat: cum fortitudine sua fretus, tum ingenio longè superior aduersariis, vt præ illo bruta pecudes haberi possent: eòsque sæpe vim inferetes propulsabat, pericula illa Eudociæ amore abudè pensata ratus. Accidit autè, vt cum ad Pelagoniã in tabernaculo mulieris amplexibus indulgeret, Eudociæ cognati cum multis armatis eius exitum obseruarent, ad caedem parati. Sed ea res Eudociam non fecellit: quanquam aliis cogita-

Armeniarum expeditio. Torusis Armenius.

Andronicus & Eudocia incestus.

Manuelis incestus.

Andronicus affinium insidias propulsat.

tionibus intentam, siue à cognatorū aliquo monita, siue alia ratione insidias odorata fuerit, quippe & ipsa acri ingenio, & plusquam muliebri prudentia instructa. Insidias igitur accubanti Andronico indicat. quo verbo ille excitatus, è lecto exiit: & prælogo accinctus gladio quid agendum esset deliberat. Mulier verò illum monet, vt muliebri veste indutus, simul ac ipsa cubiculariâ clara voce, vt ab insidiatoribus etiam audiatur, lucernam inferre iusserit, statim clam egrediat. Sed id consilium viro forti non placebat, ne captus deformiter ad Imperatorem capillo traheretur, merenti, & muliebrem ac turpem mortem reformidati. Itaque prælongo ensi arrepto, & tabernaculo obliquo ictu disiecto, sepem, quæ forè ante id erat, ac omne spacium quod vectes & funes occupabant, vno ingenti saltu transiit. quo insidiatores obstupefacti, illius effugium admirabantur. His rebus Manuel turbatus, & crebris calumniis ab amore Andronici auersus, paulatim crimina illa vera arbitrabatur. Neq; enim famam omnino esse irritam, quæ talia de illo spargeret. Ita nihil habet natura humana calumniarum trice lingua deterius: quam Palsmographus haud immerito multis in locis detestatur, ab eaque se liberari optat. Manuel igitur cognatorum vocibus tanquam caillibus irretitus, nolens volens Andronicum in custodiam dar, ferreis compedi- bus firmissimis vincitum: in qua quum longo tē- pore malè tractaretur, homo audax, & in rebus difficillimis ingeniosus, animaduertit, in turri illa latericia, cui inclusus erat, meatū antiquissimum: eumque subit, manibus pro ligonibus vsus, ad ingressum & exitum parandum & dissimulan- dum, rebus quibusdam ante foramen collocatis.

Andronico
et meatu sub-
terraneo ac-
cultato vxor
adungitur.

Sub prandij tempus carceris fores à custodibus aperuntur, epulæ afferuntur, sed coniuua nufquam apparet. perlustrant illi turrim, ne ea alicubi effracta aut perfoffa homo callidus sit elapsus. Sed quum prorsus nihil latum esset, non cardo, non postis, non limen, non tectum, non posticum, non ferro munita fenestra, non quicquam aliud: cum magno eiulatu faciem vngui- bus lacerantes, quasi amissò eo quem custodie- bant, & locum & modum quo effugisset igno- rantes: rem Imperatrici & magistratibus, aulæq; proceribus nunciant. Alius igitur ad marinas portas mittitur, alius terrestres portas custodire iubetur, alius portus scrutatur: alius alia parte vrbs occupata, fugitiuum Andronicum quæritat, perquiruntur & biuia & triuia: & crebra Imperatoris literæ in omnes prouincias mittuntur, quibus fugitiuus Andronicus cōtinenter in- quiriri, & captus in vrben remitti iubeatur. De- inde vxor eius vt fugæ conscia, comprehensa, in eundem carcerem, in quo erat Andronicus, con- iicitur, vt ibi pietatis in maritum & consilij de fuga pœnas daret. Nesciebant illi nimirum, se Andronicum habere, vt prius: & bilem suam fru- stra in miseram fœminam effundere, & rem gra- tam facere Andronico, qui quæ è cauerna emer- sisset, & mulierem inopinato cōspectu territam alloquutus, pro spectro haberetur: amplexus eâ illachrymar ille quidem, sed non tantum, quan- tum illarum arumnarum acerbitas postulabat, ne custodes ciulatum audirent. In ea custodia

diu consuetudine vxoris vsus, è quo congressu filius ei Ioannes postea natus est: cui nomen Im- peratorum, vt suo loco narrabitur, impertit: tandem è carcere elabatur, custodibus propter mulierem negligentioribus factis. Sed quum ad Melangia venisset, à milite quodam Nicæa ca- ptus, denuò in custodia priore maiorem & acer- biorem conuicitur, duplicibus ferreis compedi- bus oneratus. Quæ quum Manueli, in Armenia adhuc castra habenti, nunciarentur, Ioannes Ca- materus Dromi Logotheta mittitur: qui Impe- ratorem propediem rediturū indicaret, & quid actum esset, diligentius exploratum, renuncia- ret. At Antiocheni principis imperatoris aduen- tu minimè lati, deque eo amouendo solliciti: quum prohibere, ac voluntati eius resistere non possent: nò modò seruilibus gestibus atque ani- mis, effusi portis, obuam processerunt, sed & in- gressum ei magnificum adornarunt, vicis & bi- uis, tapetibus atque aliis rebus adornatis, ac via quæ transiturus erat, recentibus arborum fron- dibus & odoratis floribus constrata. Nec quis- quam ab illo honorifico occurfu aberat, sed om- nes inquilini confluerant. Aderat Syrus gulo- sus, aderat latro Ilausus, aderat pirata Cilius: eques lancearius Italicus, relicto feroci equo, po- sitaque animi elatione, pedibus triumphum co- mitabatur. Quum autem Italicum militem has- ta solerti tractatione superbare videret, ludicri certamen hastarum sine ferro instituit. Cum lu- dorum dies adesset, delecto acto, è Romanis le- gionibus, cognatisque suis, vibranda hæstæ peri- tissimos producit. Prodit & ipse, pro consueta dine sua, subridenti vultu, in spaciosam planiciem, in qua equestres turmæ commodè concurrere possent: hasta in altum elata, chlamyde insignio- re indutus, quæ in dextro humero insubulabatur, vt brachium esset liberum: equo bellico insidens, pulchri coloris, & aureis phaleris conspicuo: qui ceruice leniter arrecta, & humum pedibus pul- sans, cursus cupiditatem præ se ferebat, & cum splendore sessoris veluti certabat. Insiit & cogna- tos suos, & ceteros qui cū Italis certaturi essent, quàm splendidissimas vestes induere. Egressus est & princeps Gerhardus, equo niue candidiori insidens, tunica acu picta vsque ad talos demissa indutus: pileum auratum in capite gestans, tiaræ instar inflexum, cum omnium equitum suorum comitatu, proceritate corporum & bellico ani- morum vigore insignium. Vt ludicra illa pugna inchoata est, vtrinque complures magno impe- tu sunt congressi, hastarum ictus inuicem inge- rentes & declinantes. Ibi videre erat, alios relu- pinos, pedibus in altum elatis, sterni, alios pro- nos iacere, alios sella equestri deuolui, alios obu- erso tergo effuse fugere: alios pallere præ iacu- lorum metu, & intra clypeum sese adere: alios rubere, qui aduersarios trepidare cernerent. Aer verò impetu equorum verberatus, vexilla cum sibilo agitabat: vt haud ab re dici posset, in iis lu- dis Venerem cum Marte, & Bellonam cum Gra- tiis coisse. Tanta erat varietas & elegantia. Stu- dia porrò Romanorum, atque audaciam, æmu- latio, Latinisque præcellendi cupiditas, & impe- ratoris oculi, iudices actorum, incendebant: Ita- los verò semper erecta ceruix, & animus super- bus,

Manuel An-
tiochia con-
uisiones e-
questres in-
stituit.

Manuelis co-
pia dimisse
cladè a Tur-
cu accipiunt.

bus, atque indignatio, ne Romani hastato illo certamine superiores essent, excitabant. Impera- tor ipse duos equites simul prostravit, equo in alterum, & hasta inuectus, qui impetu iaculi etiã alterum vnà secū deiecit. Postquam Antioche- nos admiratione fortitudinis impleuerat, cū ipsi vidissent quæ prius audiuerant, Constantinopoli redire instituit: & vt per amicas prouincias iter habes, maximam copiarum partem dimisit. In quo prudentia suæ oblitus, milites plurimos amisit, extremo agmine malè tractato. Nam in- citata itineris cupiditas, & effrenis atque incon- sideratus domū trionis ardor, legiones non pau- cas in illa dispersione afflixit, subito Turcorum insultu oppressas. Tum re ipsa compertum est, quantum boni sit in prouidètia, quantum teme- ritas & inconsulta cōsilia apportent incommo- dorum & malorum: ac longè præstare salutarem morâ perniciosè festinationi, quantumuis initio spe bona blandienti. Fortassis autem grauior cla- des accepta esset, nisi Imperator conuersus, Tur- corum imperum repressisset: atque exercitum eo ordine, quo prius id fieri decuerat, reduxisset. Quum verò cadaueribus astisset, & multitudi- nem interfectorum perspexisset: labijs agitatis, præ dolore femur crebro percussisse, & cū pro- fundis suspiriis illachrymassè fertur, vt in ægritu- dine animi & dolore fieri solet. Quamuis au- tem susceptum dedecus abolendi cupidissimus, cum quid in præsentia ageret, non haberet, insti- tutum iter tenuit. Enimvero inuidia, quæ non tantum prouinciarum & vrbiu dominos sub- inde obliquo intuetur oculo, & insidiatores in proximo alit, sed mediocres etiam insectatur, nec Styppiotam Theodorum gratia apud Imp. pollentem, inuiolatam præterit: neq; prius tur- binibus & procellis agitare destitit, quàm de gra- du deiectum, locoque motum, tandem misera- biliter afflixisset. Ego verò talia quoque historis infero, vt lectores cognoscant, quàm improuisa & inuicibilis res sit improbitas. Est igitur, quã- rum liceat, eos amulos obseruandos, qui inge- nis sunt illiberalibus, & moribus occultis præ- diti, linguæque pollent ab animo dissentiente: ac custodia muniendum os, nec sinendam lin- guam temerè extra dentium septum & labiorū munitionem euagari: quibus à natura, quasi du-plici vallo, est inclusa. Nam Dromi Logotheta, quum fortuna benignitatem erga Styppiotam, & propensissimâ Imperatoris voluntatem ferre non posset, ad quem illi semper pateret aditus, & colloquendi potestas daretur, adeò vt digito & nutu quidvis conficeret, cum sibi certis horis tantum accedere permitteretur: & quæ Styppio- tes sola voluntate impetraret, ea sibi ne per som- nium quidâ cernere contingeret: inuidia æstuas, quæ ipsius animi penetrabilia insederat, homo cal- lidus, & instar pestiferi serpentis, bifida lingua instructus, amicitia simulatione virum circum- uenit, & scyphi veneno pleni oras amicitia mel- le inungit, aliud dicens, aliud cogitans, & labijs honorans, cum animo esset alienissimo. His ra- tionibus Styppiotam hac vna in re incautum & simplicem fallit, eumque apud Imperatorem vt impostorem & dolosum criminatur; & Sicula proditionis accusat. Cum verò Imperator adhuc

Theodorus
Styppiotas
ob Camate-
ri Logothe-
tæ calumnias
accusat.

in Cilicia agens, fidem sibi fieri postularer, cum sub velo stare iubet: ipse Styppiotam tanquam arcani aliquid dicturus, eò seducit, vbi Impera- tor occulebatur. Et ab aliis rebus exorsus, eadem in Sicilia mentionem fraudulenter delabitur: da- tæque illi occasione acta illa Imperatoris repre- hendendi, colloquium dirimit. Ita irritato illius animo, aliarum calumniarum occasiones qua- rit: magis etiam contra Styppiotam inflamma- tus, quòd imperator illi aurca bulla cum radian- tibus gemmis data, mandarar, vt in magna Bla- chernia ecclesia iurando præcesser, quo Imper- rij successio Alexio Hungaro & filia Maria con- firmaretur (quod munus ad Logothetæ potius officium pertinebat) scriptū nugacissimum com- posuisse fertur: quòd scilicet Styppiotam ad Sici- lia regem missurus esset. eòq; in Styppiotæ codi- ces & literas clam inserto, Imperatori persua- det, vt inquiri iubeat illas proditionis ad Sicu- lū literas. Quo facto, Imperator fulminis instar contra Styppiotam exarsit, eique oculos effodi- iussit innocenti. O inspector omnium, oculo iu- stitiæ inuicibilis: cur sæpe coniuces ad tales ini-urias, & grauiores etiam casus hominum, neq; statim tonitrua, & fulmina promiss, sed vindictâ procrastinas? Imperuestigabile tuum est iudiciū, & humanis rationibus inaccessum. Tu verò sa- piens es, & accuratus vtilitatis iudex: quamuis tenuitatem ingeniorum nostrorum frustreris. Draconem quidem aut leonem, qui videt aut audit in montibus, statim declinat: lachrymis & precibus etiam latro mitigatur: ad virum verò aliis insidiantem, qui aliud lingua promptum, aliud pectore clausum habet, cauendum, magna sapientia est opus, & numinis auxilio. Cæterum, fuit is Logotheta (vt historia seriem paulo diu- tius suspendam) talis, qui sublimiores disciplinas primoribus duntaxat labris degustarat, sacro- sanctæ sapientiæ parum diligens amator, nec do- cilis discipulus. Sed ingenio præstantissimo, di- ctionis extemporales studiosus, eloquentia fontis instar exuberante, maximam gloriam adeptus. Fuit & mortaliu omnium gulosissimus: & bi- bulorum princeps: canere ad lyram, & citharam pulsare: Cordacem saltare, & pedes celeriter huc atque illuc agitare promptus. Quamuis autem vinum audivissimè ingurgitaret, tamen nullum in eò signum ebrietatis apparebat: imo, quo plus biberat, eo prudentius, irrigatione illa vini exci- tato ingenio, loquebatur. Iam quia symposia cōn- sectabatur, cū Imperatori acceptissimus erat, tum regulis prouinciarum, qui comestrationes amabant, charissimus. Ad quos quum legatos ibat, alios potando superabat, eoque redigebat, vt longo tempore ad vinum edormiendum, & ebrietatem discutendam esset opus: alios æqua- bat, quum quidem ventres eorum integra doli- la caperent, & amphoras digiti vt calices versa- rent, & Herculanum scyphum cœnæ perpetuò subiungerent. Sed quia semel in huius viri men- tionem incidi, illa etiam memoratu digna refe- rantur. Pepigit aliquando cum imperatore Ma- nuele, se Porphyriticam patinam aqua plenam exhausturum: quæ olim in aula Phocæ Nice- phori fuit, ad Bucoleonem spectante: nunc ve- rò in maximo illo conclaui visitur, quod is In-

Expositio
tio cum pro-
uidètia.

Camateri
Logotheta
mores, bibe-
ritas & vo-
racitas.

perator, cuius historiam scribimus, edificauit. Id Imperator admiratus: Optimè sanè, inquit, Logorhetta. & ci multum lineæ vestis præciosæ, & complures auri minas promisit, si ita fecisset: sin minus, tantundem ab eo stipulatus est. Quibus verbis homo delectatus, patinam aqua repletâ, quæ ad duos choas capiebat, instar bouis inclinatam, exhaustit, semel tantum recepto inter potandum spiritu, ac statim promissâ ab Imperatore munera ex pacto accepit. Etiam viridibus fabis impensè delectabatur, earumque tota arua consumebar. Aliquando igitur in castris quum trans flumen fabis confitum agellum conspexisset, statim exutis vestibus tranauit: nec maximâ deuorasse partem contentus, reliquias in fasciculos collectas, & humeris impostas abstulit: & in tabernaculo suo sedens, fabas suauiter absumpsit, quasi longò tempore ieiunasset. Fuit homo proceræ staturæ, & heroici corporis: nò imbellis, sed fortis: eaq; familia dignus, ex qua maternam stirpem trahebat. Moriturus, quum lauciam haberet Styppiotæ calumniis cõscientiam, virum accersit, & lachrymis oppletus veniam petit, quam ille, oblitus iniuriarum, ei concessit, & salutem eius animæ precatus est. Atque hæc hæc tenus: neque iniucunda, vt opinor, neque inutilia. Manuel autem cõiugis Alemannæ mortem, non secus ac membrum à suo corpore auulsum, acerbissimè deplorauit: iustisq; per solutis, in paterno monasterio Pantocratoris magnificèntissimè sepeliit: & luctus tempore, quod ipse sibi præfinierat, instar semianimis & dimidiati hominis exacto, secundas nuptias spectauit, masculæ prolis cupiditate. Multis itaque de locis literæ ad eum mittuntur: offeruntur regum & principum filia: ex omni terra. Ipse verò Petebini, Antiochiæ Cæselyriæ primariæ vrbs, ad Orontem sita, quam ventus Fauonius perflat, sarrapæ filiam delegit. Is Petebinus erat genere Italus, & eques præstantissimus. Missis igitur ad eum senatorij ordinis nobilibus viris, puellam ducit, incomparabili forma præditam, ac nuptias celebrat. Iam quum ad institutum redeundum sit, quædam supra commemorata, respicuitatis gratiâ repetenda sunt. Masuto Turcorû Imperatori multi erant filij, nec filia pauciores. Moriturus, prouincias & vrbes olim Romanas, tum verò suas, inter eos distribuit, quumque aliis alias assignasset, Iconiû metropolim cum subiectis oppidis, Clizasthiani filio: generis verò, Iagupasani, Amasiam & Ancyram, fertilèmq; Cappadociam, cum locis finitimis: Daduni vrbes felices & maximas, Cæsaream & Sebastiam, attribuit. Sed quousque, Domine, hæreditatem tuam diripi, ac prædæ & ludibrio esse populo vaccordi, & à vera tui cognitione ac fide alienissimo parieris? Quandiu à nobis auertes faciem tuam: cû sis humanus, & mendicitatis nostræ obliuisceris: nec gemitus nostros & ploratus audies, cum celeriter afflictis succurrere soleas? neque pœnas sumes, cum sis vindex? Quandiu durabunt istæ absurditates, vt Agaris ancilla posteri nobis ingenuis dominantur: & gētem sanctam tuam, quæ sanctissimum nomen tuum inuocat, perdent & occident? diuturnam feruitutem, & opprobria & in apas perditorû barbarorum sustinentem? Intuere tandem, clementer

Manuelis secunda nuptia.

Expositio de Turcis gressationibus.

tissime Domine, captiuorum ærumnas. Sanguis famulorum tuorum nunc quoque, vt olim Abelis, te misericordem Dominum inelamet. Arripe arma & scutum, exurge ad opem nobis ferendâ: confirmatõque viro qui tibi placuerit, probatõque fuerit, improbis vicinis nostris septupla reddito, quæ in hæreditatem tuam commiserunt. & prouinciis atque vrribus fortiter recuperatis, quas barbari surripuerunt, orientem & occidentem Solem eorum limites statuito, qui à te cognomentum acceperunt. Hæc fortasse non abs te neque temerè effudimus, cum Deo paulisper colloquuri, & mæroris oppressum animum nõ nihil leuauimus. Masuri autem liberi præcipuos regni paterni, ac potius Romanorum fines triariam partiti, pacem & cognationis iura parum curauerunt, ad bella intestina propensi. Nam Iconij Sultanus Cappadociæ toparchæ, & hic illi vicissim, infesto animo est infidiatus, donec odia in apertum eruperunt, & in ipsis Imperatori sunt exposita. Qui quum vtrinq; perditum cuperet, optabat, vt non tantum inter sese rixarentur & diuellerentur, sed armis etiam certarent: vt ipse ociosus illorum malis, quippe barbarorû & impiorum insultaret: ac per legatos clam vtrumque contra alterum concitauit. apertè verò Iagupasani donis missis opem tulit, Sultani odio, qui esset homo obscuri ac dolosi ingenij: nec cognatis tantum suis perniciem moliretur, sed & Romanorum fines subinde latrociniis vexaret. Iagupasanes igitur Imperatore fretus, Sultano bellum infert: ille vicissim in aciem egreditur, crebra pugna comittuntur. Tandem post multas vtrinque cædes factas, penes Iagupasane victoria fuit, atque armis ad tempus positis, hic in sua prouincia mæsit. Sultanus verò imperatorem reuocens ex Occidente reuersum adit: & humaniter ac honorificè exceptus, non minus Manuelem exhilarauit, quam ipse benignitate hospitij est exhilaratus. Nam spem bonâ habebat Manuel, se ob Sultani præsentiam non modò rebus Orientis consulturum, & avaro barbaro hospitij liberalitate fucum esse facturum: sed ex eo casu gloriam quoque sperabat. Constantinopolim igitur vnâ cum illo ingressus, triumphum indicit, qui cum eleganter instructus, preciosis vestibus & ornamentorum varietate colluceret, atque Imperator cum applausu & acclamationibus ciuiv, adducto vnâ Sultano, qui inter cæteros proceres festiuitatem illam celebriorem redderet, proditurus esset: Deus illius diei splendorem fecit irritum. Nâ terramotu multæ splendidissimæ aedes corruerunt, & aeris intemperies ac caligo: & alij quidam terrores, æstuantes hominum animos à triumphis in se conuertebant. Aiebant & sacræ ædis antistites (nec ipse Imperator aliter ea omnia accipiebat) irasci Deum, neq; velle vt homo impius eum triumphum intueretur, quem instrumenta sacratissima, & diuorum imagines ornarent, & Christi signum consecraret. Sic triumphus frustra est instructus, & ab ipso Imperatore ita neglectus, vt nec receptæ consuetudini satisfaceret. Sultanus verò non paruo tempore cû eo commoratus, spectaculis Circensibus est oblectatus. Tum Agarenius quidam, principid præstigiator habitus, vt verò post declarauit, omnium mortalium miserimus, sua sponte Hippodromi turri cõscensa, sub qua carceres sunt, vnde emittuntur equi: supra verò quatuor equi aurati stant, collis incuruis, obuersi sibi inuicem, alacritatis ad cursum pleni, se stadium tranfluolaturum iactant. Stabat igitur in turri, tanquam in carceribus, ampla & promissa admodum veste candida indutus: quæ vinculis in orbem succincta, sinuosa efficiebatur. Putabat enim, se veluti velo nauem, ita laciniis illius aere expletis ad volatû instructum fore. Omnium igitur oculi in eum cõuertuntur, rident spectatores, ac subinde clamant: Volato, volato: & Quam diu nos suspensos teneas, Sarracene, & aereem ex turri libras! Imperatore hominem ab eo conatu deterrente, ipse verò (Sultano inter spem & metum suspensio) ne quid populari suo accideret. Is verò aereem subinde captans, & ventum explorans, spectatorum spem eludebat, ac manibus saepe, alarum instar, ad volatum expensis & libratis, vt plus venti colligeret, quum is tandem aptus & secundus asperrare videretur, instar volucris sese agitabat: & dum per aereem incedere nititur, Icaro miserabilis in cælo volitat. Neq; enim corporis grauitas humum tendentis ala eum tenere sinebat, donec prostratus expirauit, manibus, pedibus, & omnibus ossibus confractis. Is volatus cum risu & derisu Turcorum Sultani comitum, vulgi fabula erat: aded, vt forum transire inderisi nõ possent, fabris argentariis ferramenta mensarum concurrentibus. Quo Imperator audito, ridebat scilicet, non ignarus iocorum & salium turbæ triuialis: sed in Sultani gratiâ (quem ista ludibria paulatim mordebant) se illorum licentiam coherere simulabat. Enimvero Clizasthlanes post mirabilem benignitatē, & multa splendidâque munerâ ex Imperatoris thesauris exhausta, quibus obstupefactus dubitabat, vtrum tantundem sibi reliqui fecisset Imperator, lætus, atque opibus onustus, domum reuertitur. Manuel enim quum sciret, quemuis barbari avarum esse, & Romanorum opulentiam ostentare vellet: quicquid Clizasthiani daturus erat, in splendidissimo quodam palatij conclauis ordine exposuit. Ea fuere moneta aurea atque argentea, delicatæ vestes, argentea pocula, & Thericlea aurea, & telatissima, aliâque ornamenta eximia, Romanis paratu facillima, sed rara apud Barbaros, & pleæque nunquam visa. Id igitur cõclauis ingressus, Sultanam accersit. Nunquid ex eo thesauro donari sibi velit? rogat. Respondente illo, Id sibi fore acceptum, quod ipse dedisset: rursus interrogat, Si eam pecuniam in militem domesticum & externum erogaret, nunquis hostium suum impetum sustinere posset? Quum verò ille non sine admiratione dixisset, Se, si tantum pecuniæ habuisset, iam olim hostes omnes subacturum fuisset: Hæc, inquit, omnia tibi dono, vt & munificentiæ meam notis: & quantis opibus polleat is, qui vni tantum donat, conicias. Is verò & lætatus, & obstupefactus, & pecuniæ cupiditate cæcus, se Imperatori Sebastiam eum suburbano agro redditurum pollicetur. Quare Manuel cupidè accepta, se illi plus pecuniæ daturum promisit, vbi verba ad rem contulisset, & vt barbari inconstantiam anteuerteret, & ferrum feruens

Sultani & Iagupasani discordia.

Sultani Iconij ad Imperatorem con fugit.

Manuelis triumphus & festiuitas impeditur.

Agarenius Icarus.

mortalium miserimus, sua sponte Hippodromi turri cõscensa, sub qua carceres sunt, vnde emittuntur equi: supra verò quatuor equi aurati stant, collis incuruis, obuersi sibi inuicem, alacritatis ad cursum pleni, se stadium tranfluolaturum iactant. Stabat igitur in turri, tanquam in carceribus, ampla & promissa admodum veste candida indutus: quæ vinculis in orbem succincta, sinuosa efficiebatur. Putabat enim, se veluti velo nauem, ita laciniis illius aere expletis ad volatû instructum fore. Omnium igitur oculi in eum cõuertuntur, rident spectatores, ac subinde clamant: Volato, volato: & Quam diu nos suspensos teneas, Sarracene, & aereem ex turri libras! Imperatore hominem ab eo conatu deterrente, ipse verò (Sultano inter spem & metum suspensio) ne quid populari suo accideret. Is verò aereem subinde captans, & ventum explorans, spectatorum spem eludebat, ac manibus saepe, alarum instar, ad volatum expensis & libratis, vt plus venti colligeret, quum is tandem aptus & secundus asperrare videretur, instar volucris sese agitabat: & dum per aereem incedere nititur, Icaro miserabilis in cælo volitat. Neq; enim corporis grauitas humum tendentis ala eum tenere sinebat, donec prostratus expirauit, manibus, pedibus, & omnibus ossibus confractis. Is volatus cum risu & derisu Turcorum Sultani comitum, vulgi fabula erat: aded, vt forum transire inderisi nõ possent, fabris argentariis ferramenta mensarum concurrentibus. Quo Imperator audito, ridebat scilicet, non ignarus iocorum & salium turbæ triuialis: sed in Sultani gratiâ (quem ista ludibria paulatim mordebant) se illorum licentiam coherere simulabat. Enimvero Clizasthlanes post mirabilem benignitatē, & multa splendidâque munerâ ex Imperatoris thesauris exhausta, quibus obstupefactus dubitabat, vtrum tantundem sibi reliqui fecisset Imperator, lætus, atque opibus onustus, domum reuertitur. Manuel enim quum sciret, quemuis barbari avarum esse, & Romanorum opulentiam ostentare vellet: quicquid Clizasthiani daturus erat, in splendidissimo quodam palatij conclauis ordine exposuit. Ea fuere moneta aurea atque argentea, delicatæ vestes, argentea pocula, & Thericlea aurea, & telatissima, aliâque ornamenta eximia, Romanis paratu facillima, sed rara apud Barbaros, & pleæque nunquam visa. Id igitur cõclauis ingressus, Sultanam accersit. Nunquid ex eo thesauro donari sibi velit? rogat. Respondente illo, Id sibi fore acceptum, quod ipse dedisset: rursus interrogat, Si eam pecuniam in militem domesticum & externum erogaret, nunquis hostium suum impetum sustinere posset? Quum verò ille non sine admiratione dixisset, Se, si tantum pecuniæ habuisset, iam olim hostes omnes subacturum fuisset: Hæc, inquit, omnia tibi dono, vt & munificentiæ meam notis: & quantis opibus polleat is, qui vni tantum donat, conicias. Is verò & lætatus, & obstupefactus, & pecuniæ cupiditate cæcus, se Imperatori Sebastiam eum suburbano agro redditurum pollicetur. Quare Manuel cupidè accepta, se illi plus pecuniæ daturum promisit, vbi verba ad rem contulisset, & vt barbari inconstantiam anteuerteret, & ferrum feruens

Manuel in Sultanam profusus, qui melius ab eo oppugnetur.

Clizasthlanes Dadunæ & Iagupasane pro fugat.

Clizasthlanis iniuria.

Fucata Sultani & Manuelis amicitia.

adhuc suo arbitratu versaret: Gabram Constantinum cum multis aliis muneribus, & omnis generis armis ad eum misit. Sed homo fallax, & fidei seruandæ ignarus, vt Iconium rediit, fœderis oblitus, Sebastiam vastata, & vicinia eius subacta, summam rerum ad se transtulit: & Dadunæ eiccto, Cæsareâque occupata, etiam reliquum popularem suum Iagupasane euertere atque occidere cupiebat. Qui quum & ipse vicissim copias suas cogeret, & vt contra aduersariû iam maiore potetia præditum instrueret, in ipso belli apparatu extinguitur. Dadunæ verò, Amasiam satrapiam vt possessore vacuâ clam ingressus, & rursus inde eicctus, Iagupasani vxori, à qua accersitus erat, causâ mortis extitit. Amaseni enim eam, vt Imperium Dadunæ clam conciliaturam, per seditionem occiderunt: & Dadunem, quem principem auersabantur, longè eiecerunt. Sed Clizasthlanis opibus resistere non poterunt, quin, vt iam Cappadociam tenebat, sic deinde Amasiam quoq; occuparet, homo prosperæ fortunæ statu in rebus celeriter conficiendis vtens: quamuis corpore parû integro, & pluribus præcipuis membris mutilato. Nam & articuli manuum elisi erant, & pedes claudicabant: & cætera sic affectus erat, vt plerumq; curru veheretur. Quibus de causis Andronicus, homo dicacissimus, & cauillandi vel animi vel corporis vitia peritissimus, Cuzasthlanem illum appellabat. Quamuis autem tali corpore à natura deformatus: tamen magnum adeptus Imperium, tantisq; munitus copiis, ocio spreto, quippe turbulento & insatiabili præditus ingenio: Romanos vbi poterat, non indicto bello, nulla de causa violato fœdere, sed tantum quia ita libitum erat, vexabat atque oppugnabat. Nec ipsa Melitina abstinuit: sed facultate illius euerendæ perspecta, quum nullam ab Amera iniuriam accepisset, causam impudenter commentus, illum quoque, nihil eandem religionem veritus, regno expulit. Deinde fratrem quoq; suum fraude circumuentum, in exilium egit. Exules omnes ad Imperatorem se contulere. Atque hæc posterius acciderunt. Sed tum aucta potentia, verecundiam Imperatoris deposuit: & qua obseruantia eum, temporibus adductus, coluerat eandem ab Imperatore postulabat, barbarica planè inconstantia. Nam vt necessitate vrgete, vltra decorum se demiserat: ita rebus secundis insolesebat, animo vnâ cum fortuna mutato. Tamen aliquando Imperatorem venerabatur: & quî bellam potius ageret quàm filium, patris illi honorem tribuebat, & filij adoptiui cognomentum ferebat. In literis quidem pater Imperator, & Sultanus filius scribebantur. Nec tamen hæc appellaciones sinceram inter eos amicitiam conciliabant, aut pacta & cõuentâ stabiliabant. Nam ille instar exundantis torrentis, aut draconis veneno turgentis, obuia quæque inficiebat & abripiebat, multaque nostra oppida deuorabat, improbitatis suæ virus expuendo. Imperator verò vias illi aliàs inuictis exercitibus, aliàs auro obstruebat, & incitatum hominis cupiditatem ad pacem flestebat. Aliquando etiam Turcos in Romanorû fines effusos repressurus, Pentapolitanos inuadit: ac Persis nec ad manus venire ausis, multis captiuis,

N I C E T Æ C H O N I A T Æ

captivis, multis pecoribus abductis, triumphans urbem ingreditur. Eo tempore Solymas proce-
Solyma Le- gatio apud Manuelem.
 apud Imperatorem multa pro domino suo ver-
 ba fecit, ut Turcos illa contra Sultani volunta-
 tem fecisse ostēderet, blanditiis verborum vsus,
 quæ cum factis non cōgruebat. Et si autem aper-
 tē mētibatur, tamen quia Imperatorem, ut bar-
 barorum mos est, immodicis laudibus efferebat,
 oratione ad imposturā compōsita, & equos cur-
 sores in suis stabulis educatos offerebat: nihil in-
 commodi passus est. Accepit equos Imperator,
 & Solymam, eius equitate & submissione ap-
 probata (quanquam ea benignitas non ab homi-
 nis ingenio proficiscitur, sed temporum erat)
 ad Sultanium ablegavit, ut ea exponeret, quæ nō
 ignorabat: & leuitatem illi perfidiam atque ini-
 quitatem obiiceret. Neque verò ille quiertus
 erat, aut cladem illatam vel ad exiguum tempus
 inultam passurus. Latrocinii igitur de more vte-
 batur: & delectis cohortibus missis, Laodicea
Clicastila- nes Laodi- ceum vsitat
 Phrygia, quæ tum nō, uti nunc cernitur, mœni-
 bus adornata, sed instar pagorum ad radices col-
 lium sparsim extructa erat, ingrem prædam pe-
 cuniarum & hominum abegit: multos etiam occi-
 dit, atque inter alios pontificem Solomonem,
Solomon Laodiceus
 castratum illum quidem, sed gratiosum homi-
 nem, & Deo virtute propinquū. Dicebat autem
 per ludibriū Sultanus ad suos, quo pluribus ma-
 lis Romanos afficeret, eo maiora sibi beneficia
 ab Imperatore expectanda esse. Nam penes quem
 victoria sit, ad eum quoque munera consueve fo-
 lere, ne latius vagetur victoria, quemadmodum
 morbi periculosi diligentius curantur, ne serpāt.
 Nec interea quieuit Manuel sed primū per
 Basilium Zicandlam, deinde per Michaelē An-
 gelum, Turcos eos inuasit, qui ob gregum & ar-
 mentorum copiam loca herbida & campestria
Basilium Zi- candra & Mi- chael Ange- lus Turcos persequitur.
 cōsecrantur: & quæ de causa suis relictis sedibus,
 Romanorum fines cum omni familia occupāt.
 Hi enim expedita copiarum parte in cohortes
 descripta, secūmque adducta, noctu aduersarios
 rectius inuadi posse rati, hanc exercitū tesseram
 in nocturno illo conflictu dederunt, ut exclama-
 rent Ferrum, ut suos ea voce agnita inuolatos
Ferrum ref- fusa.
 præterirent: eos verò qui taciti accederent, occi-
 derent, ut peregrinos. Ea exclamatio totius pu-
 gnæ tempore gētes distinguit: & ut Dauid ait, fer-
 ri instar in Persarū animos penetravit. Sed Tur-
 ci post multam tandem cadem, tessera illa intel-
 lecta, eandem vocem & ipsi vsurparunt, donec
 elapsa nocte dirempti sunt exercitus. Sūt & aliæ
 multæ Manuelis contra Turcas, & Turcarū con-
 tra Romanos excursiones factæ: quas plerasque,
 quod nihil memorabile in iis actum est, præter-
 misi: ne crebra similitum rerum repetitio, sine vl-
 la gratia nouitatis, fastidium pareret lectoribus.

L I B E R Q U A R T U S I M P E R I I
Manuelis Comneni.

Primisquam autem ad res Pannonicas
 redeam, perspicuitatis gratia quadam
 præmittenda sunt. Hunnorum prin-
 ceptus Iazas duos fratres habuit, Ste-
 phanum & Bladisthlabum: totidemque filios,

Iazas Hun- norum prin- ceptus.

Stephanum & Belam, Stephanus cuitatis insidiis
 quæ à fratre sibi parabantur, Constantinopolim
 profectus, & à Manuele imperatore humaniter
 susceptus, præter alia plurima beneficia, etiā Ma-
 riam vxorem accepit, Imperatoris neptem, Isaacio
 Sebastocratore natam. Paulo post alter quo-
 que frater Bladisthlabus Stephanum imitatus,
Bladisthla- bus.
 ad Manuelem se contulit, non tam quod à fra-
 tre minus quàm par esset amaretur, aut insidias
 timeret: quàm fama rerum secundarum fratris
 Stephani impulsus. Neque verò spe sua frustra-
 tus est, haud aliter ab Imperatore susceptus, quàm
 genus eius decebat, sed omnia ex sententia con-
 fecit. Ac vxorem quam vellet, vel ex Imperato-
 ria stirpe, ducere ei licuisset. Verum cōiugio ab-
 stinuit, ne illius blanditiis irretitus, neglecto re-
 ditu in patriam, rebus suis minus consuleret. Sed
 quid sit Hunnorum regi Iazæ placida morte de-
 functo, Stephanus filius in principatu succedit.
 At Imperator eo casu delectatus, iniquæ ratio-
 ne, si Hunnorū satrapia ad Stephanum affinem
 suum, cui iure deberetur, transferret, primū id si-
 bi gloria fore, deinde Romano imperio forti-
 tan aliquid tributū accessurum: Zeugmino certè
 & Fræcochorio citra controuersiam potiturum
 rei conficiendæ intendit animum. Legati statim
 ad Hunnos mittuntur, qui cum eis de regno ad
 Stephanum trāsferendo agerent: paulo post ipse
 Sardiniam venit. Hunni verò ad primum auditū à
 Stephano abhorruerūt, & nomen eius ægrè tu-
 lerunt: eum se cum ob alia repudiare afferentes,
 tum quod Romanam vxorem duxisset. Minimè
 enim è re sua esse, virum admittere, Romanorū
 Imperatore affinitate iunctū. Vespero se, ne Hun-
 ni suo regi, rex verò imperatori Romanorū pa-
 reret. His de causis nec Stephanus illuc profecto
 studuerunt: & legatos Imperatoris, rebus infe-
 ctis, dimiserunt. Vnde Stephano maioribus viri-
 bus opitulandum ratus, Sardinia ad Istri ripas,
 Brantzobam & Belligradum, proficiscitur, & ne-
 potem Alexium Contostephanum cum copiis
 adiungit Stephano. Qui cum Chramum tenuis-
 sent, pro virili egerunt ea quæ ad regnum obti-
 nendum pertinebant. Quamuis autem Panno-
 num proceres & largitionibus ac adulationibus
 corrumperent, & maximis pollicitationibus in-
 flarent: nihil tamen proficiebant, nisi ut Hunni
 Bladisthlabo, Stephani fratri, principatum defer-
 rent. Quo paulo post defuncto, rursus ad Iazæ
 filium Stephanum Hunni inclinarent. Quod fa-
 ctum neque Imperator æquo animo tulit: & eo
 adiutante, Iazæ frater Stephanus nihil non age-
 bat, si quo modo regno potiretur. Ea de causa
 multis bellis confatis, cum Imperator Iazæ filio
 Belæ, quem Imperij successorē designare in ani-
 mo habebat, Mariam filiam despondisset: Hunni,
 ut omnibus molestiis & periculis compedio de-
 funderentur, inuisum Stephanū dolo necare in-
 stituunt. quam ad rem venenum aptissimum vi-
 sum, quod per ministrum quendam eius Tho-
 mam largitionibus corruptum illi propinaretur.
 Is verò veneficij insignis artifex, è suo ingenio
 alia ratione deprompta, cū fortè Stephanus ve-
 nam incidisset, veneno ictum inunxit, quod in
 totum corpus diffusum, correptis vitalibus, ho-
 minem celeriter confecit, cuius interitus apertè
 declarat,

Stephanus Manuelis affinis.

Bladisthlabus.

Manuel affinem Stephanum suum Pannonia regē favore conuincit.

Stephanus ab Hunnis veneno col- litur.

declarat, hominum cogitationes incertas & fal-
 laces esse, ac nonnullos ea sequi quæ assequi ne-
 queant, & frustra suis nisi consiliis ac conatibus,
 diuino auxilio non suffragante. Cadauer eius lu-
 dibrio habitum, sepultura honore caruit. Zeug-
 minum Hunnis deditorem fecit. His Impera-
 tor auditis, Hunnis bellum indicit. Sub id tem-
 pus Andronicus denuò carcere elapsus, Galiziam
 confugit: sed non diu ibi mansit. Est autem Ga-
 lizia toparchia Rossorum, qui & Scythæ Hyper-
 borei appellantur. Fugæ ratio huiusmodi fuit.
 Morbum fingit, ac pueri peregrino, cuius ope-
 ra in corporis ministeriis vteretur, linguæ no-
 stratis non satis gnaro, sed cui soli ad custodiam
 patebat aditus, mandat, ut clausis turris clam sur-
 ripiat, quum vigilas largius poti meridianum
 somnum capiant, easque cera exquisitè expri-
 mat. Seruulus iussa exequitur, clauum exem-
 plum Andronici iussu, Manueli filio eius osten-
 dit, ut quàm primū tales fabricaretur, & in am-
 phoras, quibus potus ad prædium ferretur, lineos
 funes, glomos, & fila tenuia coniceret. Eo con-
 silio ad exitum perducto, claustra noctu aperiūt,
 carcer citra laborem patet, Andronicus pue-
 ri ministerio euadit, funiculos manibus gestans.
 ea nocte in denso & alto palatij gramine, quod
 nemo adire solebat, in diem vsque tertium deli-
 tescit: inquisitoribus deceptis, & iam defatigatis,
 funibus pro scalis vsus, per mœnia se demittit:
 nauiculam conscendit, quæ excompositò in lit-
 tore inter crepidines, maritimo vrbs muro ad
 frangendum vindarum impetum interiectas, flu-
 ctuabat: nauis, à quo vehebatur, Chrysolipi co-
 gnomentum erat. Sed quum vix ex eo loco sol-
 uissent, vbi Ioannes Zimisces sporta attractus,
 Nicephorum Phocam noctu oppressit: parum
 abfuit, quin Andronicus aut grauioribus vincu-
 lis & diuore carcere constringeretur, aut sibi
 ipse manus afferret, ut diuturnis molestiis libe-
 rareretur. Nunc hominem callidum ingenij dex-
 teritas & solertia, quemadmodum olim Dau-
 dem infans simulatio Geræ, liberavit. Nam fa-
 muli persona simulata, ex diuturnis vinculis e-
 lapsi, orauit eos à quibus comprehensus erat, ut
 sui miserescerent, & antè multas acerbitates ab
 hero perpassi, & nunc ob fugam malè mulctan-
 di. Herum autem Chrysolipum appellabat, &
 de industria barbarè loquebatur, ac Græca mul-
 ta se assequi dissimulabat. Sed & ipse Chryso-
 polus muneribus impetrauit à speculatoribus,
 ut Andronicus tanquam seruus fugitiuus sibi
 redderetur. Ita præter spem ades suas ingressus,
 cognomento Blanganas, eadem opera suos ut
 adueniens salutauit, & ut peregrè abiens valere
 iussit: solutisque compediibus Meliboti equo
 conscenso, qui ad fugam paratus erat, rectè An-
 chialium contendit. Quod quum venisset, Pupa-
 ci, qui (ut supra dictum est) primus Corcyræ ar-
 cem conscendit, se agnoscendum præbuit: sum-
 ptorque ab eo viatico, & viri ducibus, Galiziam
 proficiscitur. cuius fines ingressus, quod tanquam
 in asyllum tutissimum properabat, & iam perfe-
 cto metu se liberatum putans, à Blachis,
 qui fugam eius ex fama cognorant, captus, ad
 Imperatorem reducitur. Ibi quum nullum as-
 sertorem, non amicum, non armigerum, non
 ministrum vllum haberet, suapte industria rur-
 sus euadit. Simulato enim, ad decipiendos li-
 ctos, ventris profluuiò, crebrò ex equo de-
 scendit, & ad requisita naturæ secessit. Quod
 dum & noctu & interdum sæpius facit, custodes
 hac ratione decipit: scipionem, quo vt æger in-
 nitabatur, in tenebris humi defigit, & chlamy-
 de circumposita, & pileo imposito, vt homi-
 nem inflexis genib. cacantem representaret, cu-
 stodes simulachrum illud intueri sinit: ipse sal-
 tum condensum ingressus, instar feræ è cassibus
 elapsa fugit. Custodes vix tandem intellecto
 dolo, confectam viam repetunt, Andronicum
 eodem fugere opinati. Verum is conseruare itine-
 re, alia via Galiziam peruenit. At Pupaces Im-
 peratoris iussu publicè multis verberibus in ter-
 go & humeris afficitur. Deinde collo funi inser-
 to, à præcone circumducitur, magna voce pro-
 clamante: Quisquis Imperatoris hostem ædibus
 recipit, datòque viatico dimittit: ita flagellatur
 & circumducitur. Ille verò intentis in populi cō-
 cursum oculis, hilari vultu: Hęc inquit, contume-
 lia à quouis obiiciatur, modò virum bene meri-
 tum non prodiderim, aut acerbè dimiserim: sed,
 vt licuit, coluerim, & lætum ablegarim. Tum
 verò Andronicus, obuiis, quod aiunt, vlnis à Ga-
 lizæ præfecto susceptus est, quem, etsi non diu
 ibi mansit, ita tamen sui desiderio deuinxit, ut ei
 & in venatu adesset, & in Senatu assideret, e-
 odemque tecto & cibo vteretur. Cæterum patre-
 lis fugam & exilium ignominia sibi esse rarus
 Imperator, ac longiorem eius absentiam suspen-
 dam habens: (nam ingentem equitatum Scythi-
 cum cogere ferebatur, ut Romanorum fines
 incurfaret) ante omnia reuocandum Androni-
 cum censuit. Fide igitur data, acceptaque, homi-
 nem inde accersit: quo tempore, ut dixi, ruptis
 Pannonij fœderibus, Romanas ad Istrum pro-
 uincias populabantur, Michael vtroque Gabra
 & Brana acie victo, & præda ingenti ab-
 acta. Is Gabras nuper admodum cum Eudocia
 Comnenia Andronici amica, cuius autè memi-
 nimus, nuptias celebrarat. Quem Eudociæ co-
 gnati vt Imperatori commendarent, magno ap-
 plausu & laudibus prosequuntur, & in pugna
 Hunnica fortiter se gessisse affirmabant. Quod
 vt credibilis esset, Michaelē Branam, colle-
 gam eius, testem citabant. Qui quum in Impe-
 ratoris caput iurare iuberetur, an aliquod for-
 te Gabræ facinus vidisset? dilato responso, Ga-
 bram prius interrogat, an ipse quoque aliquid
 laude dignum fecisset, ac boni & strenui ducis
 officiis in pugna cum Dionysio Hungarorum
 duce functus esset? Gabra verò affirmante,
 eum fortissimè se in illo prælio gessisse: subit-
 cit, se coram Imperatore, in cuius caput iura-
 re sit coactus, veritatem dissimulare non pos-
 se. Gabram hostium impetum nequaquam to-
 lerasse: sed primo congressu territum, fugam ce-
 pisse: quamuis ipse eum sæpius reuocasset, &
 magna voce hortatus esset, ut resisteret. Cæte-
 rum, Imperator Zeugmini recuperandi & ne-
 cis Stephani vlciscendæ cupidus, exercitum in
 illas partes adduxit. Sed barbari acie in Istri ri-
 pis instructa, omni telorum genere traicere no-
 stros prohibebant, aditu omni intercluso: sed
 frustra

Andronicus in vinculis elapsus, san- ctè Manueli recedens, Galiziam Rosi.

Andronicus seruus se simulat.

Andronicus denuò captus arte euadit.

Pupaces ob Andronicum multatur.

Michael Branus Gabra falsas laudes euerit.

Manuelis Pannonica expeditis.

frustra. Romani enim sagittarum, & grauis armatura ripis eos depulerunt: & Imperator cum omnibus legionibus ad Zeugminum castra locat. Id oppidum alto tumulo impositum, & præterfluentem infra flumine manitum, à Meridie adiri non potest. Rebat autem se id primo impetu capturum, defensoribus solo conspecta sui terrore, & portas aperientibus. Sed quum omni aditu excluderetur, & mœnia omni armorum & tormentorum genere firmarentur, & hostes de pinnaculis non modò lethalia tela, sed & obliqua dictoria, & venenata probra iaculantur: Romani non amplius vacuis manibus accedebant: sed omnis maledictis, quibus fœmiatæ pugnare solent, ferro rem gerebant. Et Imperator ut sui æmulatione milites accederet, primus equo inuectus, hastam in media porta defigit. Deinde, quia saxa non suppetebant, fossa humo & sordibus impleta, & quatuor tormentis in circuitu collocatis, mœnia prosterni iussit. Quæ quum in officio essent omnia, & saxa talèti pondere iacularentur, in ænium compagem labefactabant: vnum potissimum, ab ipso Andronico ita directum, ut murus inter duas turres conuassatus, & vectibus suffosus, pendèret, ruinam minitans. Quadam autem nocte aliquot Hungarici proceres, podium è trabibus contextum, foras prominens ingressi, & strictis gladiis aërem diuerberantes, Romanis atrocissima quæque cum ingenti clamore minitabantur. Sed vindicta eos cœlestis confestim directo, munitionem in qua stabant ita percussit, ut prostrata illos miserabiliter opprimeret, nec multo post ipso quoque muro collapso, scalis admotis Romani transcenderunt. Tum multi sunt occisi, multi victoribus supplices cœseruati: nonnulli etiam fuga salutem quesierunt. Sed quidam illius urbis vir nobilis & diues, quum vxorem suam, excellenti forma mulierem, ad stuprum à milite rapi videret, nec eius pudicitiam aliter tueri posset, acinace miseram confodit. O violenta rerum series, ô Fortunæ inuidia atque insidia, quæ in amplissimo & frequentissimo theatro huiusmodi tragœdias agit! O duplices Amores inter vos contrarij, ad vnum præmium tédentes: quorum alter per decus seruare, alter per ferrum & sanguinem pudicitiam tueri studet. Ad expugnationem Zeugmini non parum contulerunt quidam ex ciuibus, Romanorum studiosi, qui schedas sagittis sine ferro appensas noctu in castra eiacularés, & barbarorum vires & consilia detegebant, & Romanorum animos confirmabant. Pannonius verò quidam captiuus, pileo & reliquo habitu, more patrio ornatus, à prætereunte milite occiditur. Is quum interfecti pileo capiti imposito pergeret, vindicta tacito pede illum consequta, effecit, ut ab alio sequente Romano pro captiuo Pannonio iugularetur: dignum euectigio factis suis præmium consequtus. Zeugmino ad hunc modum capto, Imperator in fines Romanorum discedit: aunculo suo Constantino Angelo Philadelphienſe, & Basilio Trypsycho, ad oppidi instaurationem relicto: qui non prostratas modò turres, cæteraque ædificia refecerunt,

Zeugmini recuperatio.

Vxor à marito iugulata.

Zeugmini procliuo.

Miles crudelitate dat pennis.

ac præsiidiis munerunt: sed & oppida Belligradenſia magno studio curauerunt, ac ipsum Nisum mœnibus circumdederunt, & Branizobam ducta colonia, cæterisque rebus constitutis, ad Imperatorem abierunt. Is Desem vlturus, qui prioribus facinoribus maiora scelera adiecerat, in Seruiam intendit animum, Sed Deses multo antè obseruans quid ageretur, & id quod res erat maximè timens, ne, si Imperator impressionem in Seruiam fecisset, grauius aliquid sibi accideret: per legatos suppliciter petit, ut Imperatorem citra periculum adire liceret. Quo impetrato, cum satrapico comitatu aduenit, ad Imperatorem adducitur: qui dolosum ingenium ei obicit, & pacem negat. Ac parum absuit quin cõprehenderetur: sed tamen domum redire situs est: sanctissimo iureiurando adactus, se, mutatis moribus, nihil cõtra Imperatorem admisisurum. quamuis satis appareret, cum à malitia non discessurum esse. Egressus ab Imperatore, variis curis æstuat, pudebat accessisse, irascebatur ita se tractatum esse, iureiurando se velut in ordinem coactum esse dolebat. Denique repudiatis omnibus quæ contra animi sui sententiam iuratur, vulpina pelle resumpta, tragicum illud homo barbarus collaudauit:

Iuravi lingua, mentem iniuratum gero.

Imperator verò nondum suscepto filio, omnes iureiurando adegit, se post ipsius obitum Mariæ filia ex Alemanna procreata, eiusque marito Alexio Hungaro, ut Romanorum Imperatoribus, cum summa obseruantia obtemperaturos. Huic edicto paruertunt ceteri, præter Andronicum: qui iniquo id animo ferens, dicebat, Imperatorem secunda vxore ducta, marem vti que procreaturum: cui si iusurandum daturi essent, iusurandum Mariæ iam dandum vti que fore irritum. Deinde ira numinis impulsam videri Imperatorem, qui omnibus Romanis repudiatis, alienigenam, & ascitium isum filia maritum, & Imperij successorem, cum Romanorum omnium contumelia delegerit. Sed nihil his verbis motus est Imperator, ut hominis aduersatoris & contumacis. Quidam tamen, dato iureiurando, Andronico assensu, sententiam suam statim protulerunt: alij sententiæ dictione omiſſa, vehementer contenderunt, neque Imperatoris filia, neque Romanæ reipublicæ expedire, hominem alienigenam reru potiri. Nunc aliud subiungendū est, indignum quod silentio prætereatur. Erat Imperator de urbibus & castellis Ciliciæ, cuius metropolis Tarsus est, admodum sollicitus. Quò quū multi nobiles præfecti missi essent, tandem ea prouincia Comneno Andronico, ut illustri genere orto, & spectata virtutis viro, decreta est: adiectum etiam Cypri tributū: ad sumptus facilius tolerandos. Eò profectus, cum Toruse inimico saepe infeliciter dimicauit: tandem etiam turpiter victus, audacissimum facinus ausus est. Vt enim vterque suas copias eduxerunt, Andronicus vniuersum exercitum suum ita instruxit, ut animantis instar capite & cauda, cæterisque partibus constaret. Toruses contra, suis in multis manipulos & cohortes distributis, rursus illustrem victoriam esse adeptus. Nam Andronici phalanges iis qui subinde ex insidiis

Deses Seruic satrapes

Alexio Hungarus imperator destinatus.

Andronici cum Toruse Armenio pugna.

Andronici & Philippæ amores.

Vide annotationes.

Calamannus & Philippæ amoribus excidit, & ab Armeniis captus.

insidiis integri viribus proflicebant, cesserunt, ac turpi fuga se mandarunt. Quæ de causa Andronicus animo æger, atque inops consilij, quo pacto rebus afflicto succurrendum esset, aut vltiscendi hostes, iam pro victoria diis immolantes, rem aggreditur incredibilem. Cum enim Torusem cum satellitibus equo insidentem, & militum ex hostium persecutione reditum expectantem conspexisset, equo cõcitato, hasta directâ, percussitque scuto, equo eum deiecit: & per omnem eius comitatum instar volucris equitis, aut lubricæ anguillæ, elabitur. Neque tamen Torus, oblongo scuto & ferreo thorace munito, quicquam nocuit. Paucis diebus post, sepositis bellicis occupationibus, totus Philippæ amore inflammatur (erat ea Perebini Antiocheni filia, soror eius quam Manuel imperator non ita pridem duxerat) & Antiochiam profectus, pulcherrimorum & ornatissimorum iuuenum comitatu, & exquisitæ elegantia vestitu, quo naturalis formæ dignitas & itaturæ proceritas condecorabatur, mulierem ita in sui amorem pellicit, ut parentum & patriæ oblita, mutuo illius amore frangeret. Quæ fama Imperator penè atronitus, Andronicum & ob incestos amores odeat: & spe Armeniæ recuperandæ frustratus, comprehensum mulctare in animo habebat. Mittit igitur Augustum Constantinum Calamannum, virum cordatum, magnanimum & constantem, qui & Armeniæ præfesset: & Philippam, si posset, duceret. Is principio sponsi ornatum sumpto, itaque paratus, ut adamatam in sui amorem pelliceret, Antiochiam ingreditur. Tantum autem absuit, ut Philippa ab Andronico amore aueleretur, ut Calamannus nec aspectu nec colloquio dignaretur, ac potius breuitatem staturæ eius irrideret: atque ipsum Imperatorem insectaretur, qui ineptè putaret ipsam, despecto in clyto & nobilissimo heroe Andronico, ei nupturam, qui obscura familia ortus, nuper admodum nosci cœperit. Hoc sui contemptu, & amore Philippæ erga Andronicum cognito, Tarsum discedit: commissisque cum Armeniis prelio, victus & captus, magna pecunia ab Imperatore redimitur. Andronicus autem Manuelis minas veritus, ac metuens, ne Philippæ amorem pristino carcere, & diuturnis ærumnis commutaret, Hierosolyma versus iter intèdit, fuga de more arrepta: & ut homo luxuriosissimus, Theodoram Isaacij Sebastocratoris filiam incestat, Balduini Franci, qui toti Palæstinæ nuper imperarat, viduam. Altera hac plaga accepta Manuel, nihil non molitur, quo Andronicum in suam potestatem redigar: missaque ad Cælesyriæ Toparchas aurea bulla, mandat, ut Andronicum, hominem seditiosum atque incestum capiant, & visu priuent. Ac luminibus orbat, aut planè occisus esset Andronicus, si ea litera ad manus aliorum peruenissent. Nunc Deo illum ad diem vltionis, atque ad ea mala perpetranda & perferenda referuante, quæ tyrannide ab eo occupta acciderunt, ea litera Theodora redduntur, quibus ea lectis, & insidiis cognitis, charitam Andronico tradit. Qui vbi animaduertit ibi non hærendum esse diutius, sed properè discedendum, terribis fugam adornat: & Theo-

doram fraude pellectam, ut se non longè comitaretur, seu volentem seu inuitam secum abducit. Dum autem prouinciam prouincia mutat, & in multiplici illo errore varios Dynastas & regulos adit, ab omnibus honorificè excipitur, & magnis muneribus afficitur. Sed tandem ad Sultatum, qui coloniam, Chaldæam, & finitima loca tenebat, diuertitur: ibique cum Theodora, & duobus ex ea susceptis liberis, Alexio & Irene, ac Ioanne, quem ex legitima vxore procreatum, Byzantio secum abduxerat, commoratur, donec ad Manuelem imperatorem reuersus est: id quod suo loco referetur, ut res eius gesta cohæcant. Et si autem Manuel vitæ Andronici crebras ponebat insidias, ille tamen mirabili solertia & tolerantia omnes laqueos euadebat. Hoc loco illud prætereundum non est: Plerique principes formidolosi sunt, & suspicaces: nec inferno & morte clementiores, in viris nobilibus & generosis è medio tollendis: & ut altæ piceæ leuissimo vento impulsæ, ramorum aculeis inter se collisis, stridunt: sic ipsi & diuitem suspectum habent, & fortitudine insignem formidant: nec forma, nec facundia, nec morum comitas insignis, quietos eos esse patiuntur: sed omni penè vitæ suauitate priuati, ad eò vt naturam ipsam accusent, quòd alios etiam idoneos Imperio formati, nec ipsos primos & potestremos omnium mortalium pulcherrimos finxerit: diuinæque prouidentia repugnent, & optimum quenque tollant è medio, & instar hostiaru faciliè, ut ipsi soli metus & periculi expertes, publica vectigalia tanquam priuatum patrimonium, pro sua libidine effundere, & ingenuos homines pro mancipijs tractare possint, qui aliquando ipsi sunt Imperio digniores. Ita potentia fastigium prudentiam eis adimit, & pristinae conditionis stultam obliuionem affert. Sic Manuel quoque, quum ab Alexio Protostratore nulla re esset offensus, nec eius fidem & beneuolentiam desiderare posset, ac tenuem pro meritis ei gratiam retulisset: sola suspitione adductus, & improborum hominum calumniis impulsus, quia eum & ducibus & militibus esse charum videbat, & liberalitate erga omnes vti (quamquam fortassis etiam diuitias eius clam appetebat) Sardiæ agens, hominem ante lucem cum vxore sua cubantè cõprehendit: & omnibus opibus mulctatum, in monasterium quoddam Papycij montis conicit. Ne autem id facinus manifestè iniuriæ damnaretur, sycophantæ præstò erant, qui criminari darent, eum magicis præstigijs Imperatorem petere: quæ haud scio an ita efficacés sint (sanæ quidem aures ab istiusmodi commentis abhorrent) ut hominem efficiant volucrem: itaque perstringant oculos, ut stricto ense irruens non cõspiciatur. Quod genus illa sunt, quæ Græci olim de Perseo fabulabantur. Eorum calumniatorum princeps esse ferebatur Aaron Isaacius, qui Corintho cum cæteris in Siciliam abductus, ibique Latinam linguam exquisitè edoctus, Latinorum interpretem agebat apud Imperatorem. Alexij verò vxor, Alexij primogeniti fratris Manuelis filia, pietate in maritum & pudicitia insignis, & illustre muliebris sexus ornamentum, frustra sibi ipsi manus afferre conata, ad pa-

Andronicus Hierosolyms Theodora abducta, ad Sultatum Colaniam confugit.

Principum vita sollicita, suspiciosa, tyrannica.

Alexius Protostrator cõprensus induitur cogitur.

Alexij vxor in miseriam.

trui pedes supplex aduoluta, summóque cum
 luctu, & sanctissimo iureiurando mariti inno-
 centiam & erga Imperatorem, fidem atque ob-
 seruanciam testificata: permouere tamen eius
 animum ad misericordiam, quamuis miserabili
 habitu, nec à sententia deducere potuit. Itaque
 ex perpetuo mœnore solitudinis & luctu, castæ
 turturis instar, mentis errore vsque ad obitum affe-
 cta, & tabe confecta, est, duobus filiis superstiti-
 bus. At Alexius nigrū habitū amplexus, diuino
 amore leuabatur, summi boni appetitione ac-
 quiescens, & instar aquilæ in nubibus volantis
 inferiora despiciens. Cum autem, dum opibus
 affluebat, summus amator esset lauticiarum, &
 conuiuus delectaretur, atque omnes voluptates
 consecraretur, & carnibus nec ieiuniorum die-
 bus, vt feria quarta & septima, nec aliis solenni-
 bus feriis abstineret: tum crudis herbis & pomis
 vesceretur, ieiuniis gaudebat, actandem pisci-
 bus etiam festis diebus pro deliciis suauissimè
 vesceretur. Quoties autem veterum cupedia-
 rum & curiosè illius popinæ recordabatur, con-
 dimenta illa nihil aliud esse dicebat, nisi ventris
 fastidium & appetitus irritamenta. Naturam en-
 nim paucis esse contentam, & bonam corporis
 habitudinem quouis cibi genere æquè conser-
 uari. Vtrum verò Vindicatā, cum tot manus &
 pedes habeat, cum acutè omnia perspicat, & pa-
 tentibus prædita sit auribus, obliuiscitur: an non
 considerat, aut penitus inultas præterit impu-
 dentes calumnias & accusationes bonorum
 vixorum? Non utique: sed tum quoque decla-
 rauit, ea se perspicere, quæ in telluris recessi-
 bus aguntur, & obscura linguæ murmura exau-
 dire. An verò Imperatori etiam ob iniquum
 istud facinus succenferet, non huius temporis
 est dicere. Oportebat certè quidem illum, vt vi-
 rum prudentem, & non indoctum, non propterea
 quòd Alexij nomen à litera A inciperet, eum
 vt insidiatorem & successorem, suspectum ha-
 bere ei mandare, qui se in Apocalypsi Ioannis
 Euangelistæ & theologi, A & O, hoc est prin-
 cipium & finem esse dicit, cui utique aliud A
 non defuturum erat. Calumniatores quidem
 alias alij pœnas dederunt: Aaron verò grauissi-
 mas omnium, suis ipse laqueis irretitus. Non
 multò enim post, cum magiæ studiosum esse,
 compertam est: & simulacrum testudinis pro-
 latum, in quo erat imago hominis, qui ambos
 pedes habebat in compedibus, & pectus clauo
 transfixum. Est & librum Solomonium euoluere
 deprehensus, qui cum legebatur, legiones dæ-
 monum adducebat, subinde interrogantium,
 cur acceristi essent, ac iussa alacriter exequen-
 tum. Nec vna hæc causa fuit, cur comprehen-
 deretur Aaron, sed illa etiam accessit. Cum Oc-
 cidentalium gentium legationes exponeret,
 & Imperatoris voluntati eas non refragari vi-
 deret: in vna postulatione legatos obiurgat,
 vt nimium ad iussa exequenda paratos: mo-
 nētque vt aduersentur, neque tam facillè assen-
 tiantur. Id enim eis lucro fore, maiorēque gra-
 tiam apud Imperatorem inuituros, & à suis po-
 pularibus plus honoris consecuturos. Ac tum
 id colloquium diremptum est, Imperatore ob
 Latini sermonis imperitiam, quid dictum es-

Natura quo-
nis cibo in-
stentur.

Manueli li-
tera A stu-
pescit.

Aaron ob
magiam &
perfidiam
excecat, ab
Isaacio
Angelo lin-
gua priua-
tus.

set ignorante. Cæterum Imperatrix natione La-
 tina, & sermonis illius peritissima: propositis
 quæstionibus seorsim consideratis, Imperatori
 exponit omnia: qui ira cōmotus, Aaroni & vi-
 sum & omnes facultates eripit. Sed is, vt homo
 maleficus, & natura propensus ad scelera, post
 autor fuit, Andronico iam rerum per vim poti-
 to, vt excecatione haud contentus, aduersarios
 aut planè occideret, aut grauioribus suppliciis
 coherceret: exemplo suo prope ad eam orationem
 confirmandam vsus, qui & viueret, & mouere-
 tur, & spiraret, & loqueretur, & consilium da-
 re posset, Neque enim manuum vi duntaxat, sed
 lingua etiam æquè atque acuto gladio iugulari
 inimicos, Adiecit & alia inhumana nugamenta,
 quibus iracundum illum & morosum senecio-
 nem ad cædes propensorem fecit. Cuius impro-
 bi consilij hunc fructum tulit, vt ab Isaacio An-
 gelo, qui Andronicum imperio euerit, venenata
 ei lingua præcideretur. Manuel verò Imperator
 Sclerum Sethum, & Michaelē Siciditem, iusta
 ira permotus, cæcari iussit: qui sub Astronomia
 professione, magiæ & demonum imposturis o-
 peram dabant. Nam Sclerus cum nubilem quan-
 dam virginem, à qua contemnebatur, adama-
 ret, ac manifestè sollicitaret, per lenā ei malum
 Periscum mitit: quo puella in sinum recepto, a-
 more & libidine insanens, ab illo corrumpitur.
 Puella verò cognati facinus id indignè ferentis,
 & strenuè contra dæmonem pudicitia puellarū
 infestum, & poma instar malefici illius serpen-
 tis insidiantem, quas castitate tanquam Edecmio
 horto eiiceret, vociferantes, effecerunt, vt eius
 aspectu penitus priuaretur, quam impudicè a-
 spexerat. Sicidites verò præstigijs quibusdam,
 rerum earum conspectum eripiebat, quas oculi
 intuebantur, & totas dæmonum cohortes im-
 mittebat iis quos volebat exterritos. Cum autem
 aliquando ex editiore palatij loco nauiculam vi-
 disse, qua olle & patina veherentur, astantes in-
 terrogauit, quid daturi essent, si efficeret, vt nau-
 ta alienata mente, nauigatione omiſsa, remo ad
 comminuenda scissilia vteretur? qui cum ei polli-
 cerentur quicquid postulasset, nauta paulo post
 exurgit, & vasa non prius ferite destitit, quam
 in puluerem redegisset. Quo conspecto illi risu
 emori, factum illud admirantes: nauta verò
 paulo post barba prehensa lamentari, amota-
 que calligine illa se vt ira numinis agitari de-
 plo- rare. Rogatus cur merces suas ita tractasset? cum
 dolore narrabat, se remis intentum, horribi-
 lem serpentem supra vasa porrectum, oculis in-
 conuenientibus in se conuersum instar deuora-
 turi vidisse, qui prius volutari nō destiterit, quam
 scissilia contracta essent. inde subito ex oculis
 euauisse. Fecit & aliud non dissimile. In bal-
 neo lauans rixari cum quibusdam cepit, & de
 conclaui egressus est. Paulo post & ceteri anhe-
 lantes & trepidi, præ metu ac festinatione inui-
 cem conculcantes, narrant, ex canali calidæ a-
 quæ viros pice nigriores exiliisse, à quibus na-
 res ipsorum plantis pedum ferientibus balneo
 exacti essent. Ob hæc igitur aliæque grauiora
 facinora vterque oculis orbatus est. ac Sethus
 quidem iisdem rebus etiam deinceps studuit:
 alter verò monachus factus, scriptum spurcissi-
 mum

Sclerus &
Sicidites ex-
cæcati ob ma-
giam.

Serpentis
præstigiū.

Demonum
spectrum.

Non ca-
stra in Asie
condita à
Manuele.

num, vt homo diuina gratia indignus, de diui-
 nis mysterijs composuit. Illud etiam factum
 huius Imperatoris clarum est. Cum Asianæ vr-
 bes Chliara, Pergamum & Adramyrtium à
 Persis malè tractarentur (nam finitima prouin-
 ciæ per pagos habitabantur, & prædæ hostibus
 erant) munitionibus eas firmavit, & patentes
 campos castellis adornauit. Vnde factum, vt
 ea oppida frequentia ciuium & vitæ cultu re-
 rumque copia multis beatis vrbibus antecel-
 lant. Si quid igitur Manuel per omne Imperij
 sui tempus Romanis vile suscepit & perfecit:
 hoc vel in primis celebrandum est. Quis enim
 illac præteriens, non ignarus quàm inculta lo-
 ca illa fuerint, quàm feros & atrociniis dedi-
 tos cultores habuerint: non sublatis in cælum
 manibus Imperatori Manueli paradisi delicias
 præceter? In ea porrò loca, quæ Noua castra
 vocantur, Byzantio prætor mitti, & vectigalia
 colligere solet.

LIBER QVINTVS DE IMPERIO
Manuelis Comneni, in quo Romanorum
Hungarica victoria narratur.

Romana &
Hungarica
strata.

Vm autem Pannonij fœdera denuò
 rupissent, bellū contra eos suscipitur:
 & aliquādiu intermissum, maiore vi
 repetitur. Imperator vbi primū per
 anni tempus licuit, Sardicam iter intendit, quò
 legiones conuenire iusserat. Dum autem copiæ
 contrahuntur, audit, duarum muliebrum ænearum
 statuarum, quæ in Occidentali fornice fori
 Constantini sitæ sint, alteram, quæ Hungarissa
 dicatur, erectam stare, alteram, nomine Romanam,
 verustate collapsam esse. Quo intellecto,
 statim illam deiicit, hanc reposuit: ea statuarum
 mutatione, se fortunam etiam gentis vtriusque
 mutaturum ratus, & rem Romanam erecturū,
 Hungaricam depressurum. legionibus in vnum
 conductis, deliberandum proponit, vtrum ipse
 quoque bello Hungarico interesse debeat, an summam
 rerum duci alicui committere debeat? Vbi om-
 nibus placuit, vt ipse Sardicæ maneret, & gene-
 rales belli duces crearet, vt absente Imperatore
 incerti bellorum euentus, acceptæque cladis de-
 decus mitiora essent, & victoria plus laudis habe-
 ret: summa belli Andronico Cōrostephano clas-
 sis præfecto mādatur. Exercitu Sardicæ moturo,
 Imperator præclara concione Cōrostephanum
 exhortatur: nec rationes tantum, sed tēpus etiam
 gerendi belli edocet, armorūque & aciei in-
 struendæ rationem monstrat. Legatos item eius,
 tribunos, ceterosque milites ad pugnam acuit,
 commemoratis prioribus eorum facinoribus &
 exemplis ad festinandum, & imminetia pericu-
 la subeunda, quibus, Deo adiutore, fortiter supe-
 ratis illustrem victoriam reportaturi sint, incitat.
 Quòd si gloriam ipsius illustrarint, atque absenti
 victoriam pepererint, se liberaliter illos remunera-
 turum. At illi & dum hæc dicebantur, attentio-
 ne silentioque alacritatem suam ostendebant: &
 finita oratione, magis etiam affectum suum &
 incitatos animos declarabāt, vt verborum leno-
 ciniis delinuit, si quid molestiæ ex superioribus
 pugnis in memoria residebat, id totum aboli-

Manuel An-
dronicum
Cōrostepha-
num sum-
me belli præ-
fecit.

tum videretur. Nam & Imperatorem latis ac-
 clamacionibus celebrabant, & se vltra vires et-
 iam dimicatuos pollicebantur: petebantque
 vt à Duce sine mora contra hostem ducerentur.
 Ita incitatis exercitibus, statim confusus cla-
 mor in castris tollitur: quòd quidam ex gente
 Pannonica, dum concitato equo ac toto impe-
 tu fertur, pronus in faciem prolapsus erat. Quo
 Imperator audito, & ipse exhilaratus est, & om-
 nes bono animo esse iussit, bonum id omen in-
 terpretatus, belli feliciter euenturi, & Deum
 seruatore ut ductor esset exercitus inuocauit.
 Andronicus verò cum omnibus copiis digres-
 sus, post aliquot dies Sauo & Danubio superatis,
 Zeugminum ingreditur. Pannonij verò ea re ni-
 hil territi, sed suis cohortibus instructis, & non
 paruis auxiliis à finitimis populis, atque ipsi Ale-
 mannis, vt ferebatur, conductis, summæque rerū
 Dionysio, viro strenuo & victoriis inclyto man-
 data, pleni animorum & iactabundi incedebāt.
 Is Dionysius, vt primū audiit, Romanum
 exercitum Istrum trās se, victoriis prioribus in-
 flatus, insolenter gloriatus est, se, vt pridem, ita
 nunc etiam occisorum Romanorum ossibus in
 tumultum aggestis, pro trophæo vsurū. Id enim
 barbarica feritate victo Gabra & Brana, vt iam
 memini, fecerat. Controstephanus verò in festo
 Procopij martyris, armatas phalanges in aciem
 educit, frontem exercitus ipse occupat: cornu
 dextrum Andronico Lapardæ, sinistrum aliis tri-
 bunis mandat. Disposuit & alias phalanges pau-
 lūm ab vtroque cornu semotas, vt per tempora
 laborantibus legionibus subuenirent. Interea li-
 teræ imperatoris illi afferuntur, quibus pugnam
 in alium commodiorem diem in literis declara-
 tum, differre iubebatur. At ille libello in sinu
 condito, iussa negligit: & apud proceres alia-
 rum rerum mentione interiecta, callidè dissimu-
 lat. Is autem dies, vt ater & infastus ad pugnam,
 improbabatur. Nescio enim quomodo plurima
 & maxima quæque negocia, quæ arbitratu Dei
 secundos vel aduersos exitus sortiuntur, ad as-
 storum circuitus & certos positus ac progres-
 siones Manuel referebat, & nugas Astrologo-
 rum pro oraculis excipiebat. Cæterum Contro-
 stephanus iis literis planè contemptis, non igna-
 rus, sæpe modicam cohortationem ad certamen
 pugili multum profuisse, legiones ad hunc mo-
 dum alloquitur: Fortes viros vos præbere, Quiri-
 tes, neque fortuna & gloria vestra quicquam in-
 dignū admittite. Scitis enim etiam feras, si quis
 fortiter inuadat, terri, ac in fugam conici, ti-
 midos verò & fugaces ab eis deuorari. Quare cū
 immanibus istis barbaris strenuè dimicandū est,
 ne mortis formidine, quæ non salutem, sed exi-
 tium affert, iugum eorum turpiter subeamus, &
 ignauiæ nostræ graues pœnas demus. Neque ve-
 rò aut nos soli vulneribus & morti expofiti su-
 mus, aut hostes æci sunt & inuulnerabiles: sed
 vt illi ferro muniti sunt, & velocibus equis insi-
 dent, ita eadē res nobis quoque suppetūt, neque
 fortitudine illis cedimus. Omnibus eadē in-
 structio, eadem belli exercitatio, eadem armorū
 ratio. Nam illud omitto, nos, quantum eloquentia
 & doctrina barbaros superamus, tanto etiam
 disciplina militari & solertia superiores esse. Su-

Hungari La-
psero victo-
ria omen.

Dionysius
Hungarorū
dux.

Controstepha-
nus astrolo-
giam Manua-
lis negligit.

Exhortatio
militum.

mus etiam antehac cum Pannoniis congressi, eorumque agros vastauimus. Aggrediamur eos nunc quoque victoriae habitu confirmato. Agite viri, agite commilitones, ita liberos & coniuges vestras videatis: Barbarorum percussorum voces Istri gurgites hauriant, cruentumque flumen Pannoniorum cladem & Romanorum victoriam, in solito spectaculo terris iis nunciet, quas perfluit. Præterea illud etiam est considerandum, eum, à quo huc missi sumus, totum pendere à nobis & bona spe ex nostris pollicitationibus concepta, iam ferè captiuos agitare animo, & victoriae magnitudinem sibi imaginari. Ne igitur praesenti periculo, quod nihil habet morte grauius, debilitati, vel illi pudori, vel nobis ipsis calamitati simus. Summa enim mala tergiuersationem non patiuntur: in quibus vel exigua negligentia, summæ rerum est euersio. Hæc locutus, suas copias in patentem campum educit. Idem contra & Dionysius facit, hilari vultu, cum plausu & laticia, quasi ad ludum iret. Vnde quid agendum esset in praesentia ignarus, suas copias neque in dextrâ sinistrâve cornu distribuit, neque in distinctas turmas & phalanges descripsit: sed tantum exercitum in vnam quasi turrim globatam ac densatam, atræ nubis instar adduxit, cum summo & acerbissimo nostro contempitu. Vexillum eius in crassa & alta trabe, quam rotis impositam quatuor iuga bouum trahebant, sublime à ventis agitabatur. Erat ea acies omnino horrenda visu, tota equestris & hastata. Nec viri tantum armis egregiè ad pedes vsque muniti, sed & equorum pectora & frontes ferro contra ictus armabantur. Adhæc equorum hinnitus, armorumque fulgor Solis radiis euerberatus, vt propius ventum est, vtrique exercitui maiorem admirationem & terrorem afferebat. Sub meridiem in medium processere: Contostephanus, vbi tepus visum est, dextri & sinistri cornu milites proximis, extremum barbarorum agmen iussit cedere: sagittarios vero equites in primis crebras sagittas vt conicerent, hortatus est, eo consilio, vt Pannoniorum continua phalanx dissolueretur. Nam vt poeta noster ait,
Arma armis, pede pes haret, densisque viro vir.

Iuncta equi capita habebant, atrox pugna hastis horrebat, instar draconis squamas attollentis vndebat exercitus. Dionysius vero velut turris firmissima procedens, hastam in Contostephanum & eius exercitum vibrabat. Vbi ad manus ventum est, primò hastis rem gerunt, vrgent vrgentur aliquandiu. Hastis fractis, & tanquam stipes in medio exaggeratis, prælongos enses strinxerunt, ac denuò congressi pugnaverunt. Quibus heberatis (nam tota acies vtrinque ferrea erat, & ærea) Pannonij æstuabant, quippe qui Romanos suum impetum minimè toleraturos putarant. Romani ferreis clavis, quas in bellum ferre solent, arreptis, Pannoniorum capita & facies opportunè cædebant. Vnde multi oborta caligine equis deuoluebantur, multi sanguinis profluuio exanimabantur. Ita firmissima illa acie perrupta, Romanorum nemo erat, qui non Pannoniū feriret ac deiiceret, prostratūque spoliaret, nec aliâ panopliâ indueret, equumque conscenderet, cuius sessorem occiderat. Vesper

receptui caneatur, sublimi illo Dionysij vexillo sublato: & exercitus nauibus impositus, Istrum traieciabant. Fama enim per Romana castra vagata, Pannonios postdicæ auxilia firma expectare, ducem sollicitum reddebant. ob eam igitur famam, quæ non profus inanis esse putabatur, post felicem pugnae euentum, inde discessit Andronicus. Pannoniis hoc modo superatis, Imperator tanta victoria lætus & exultans, Deo gratias actis, statim rei bene gesta nuncios in urbem mittit: ac post dies aliquot & ipse Constantinopolim ingressus, triumphum ducit ab Orientali porta quæ ad arcein patet, eumque ob insignè & incruentâ victoriâ quàm splendidissimè & magnificentissimè adornat. Expasæ sunt omnes purpureæ & auratæ vestes: & ciues alij aliunde ad pompam illam confluentes, instar torrentis ex monte decurrentis, fora, ædes, templa, officinas, & loca omnia vrbis amplissimè deseruerunt. Sunt & captiui in triumpho ducti. Platea illa vtrinque suggesta habuit ad binas & ternas contignationes educta, tecta quoque omnia spectatoribus referta fuerunt. Imperatorem quadriga argentea aurata cum equis niue candidioribus præcedebant: quibus imposita erat imago inuictæ adiuatricis & insuperabilis commilitonis matris Dei. Neque verò axis magnum sonuit, quia non vehemere acrem deam Mineruam, quæ falsò dicitur: sed veram virginè, quæ verbū inexplicabili ratione per verbū peperit. Eum currum Imperatoris propinqui atque amici, Senatus, viri magistratibus & dignitatibus insignes, ponè sequebatur. Deinde ipse Imperator produit, equo feroci insidens, vir inclutus & maximus, ornamentis illustribus insignis, comitante Cōstostephano triumphii autore, qui ob victoriam & rem bene gesta celebrabatur. Magnum templū ingressus, Deoque coram omni populo laudato, in palatium pergit: laxataque nimia bellorum contentione, ludis equestribus recreatur. Sequenti etiâ vere in animi oblectatione insumpto, postquâ Sol Canceri & Leonem permearat, & æstus Caniculae desauerat, bruma iam instante, in Occidentem egreditur. Audierat enim Seruiciorū principè, in quieto & insatiabili ingenio hominem, Stephanum Neemanem, iusto audaciorem factum, finitima quæque inuadere, ac populares suos grauius premere ferro grassantem, suæque fortunæ oblitum, Crabatiam & Cattarorum dominatum sibi vendicare. Vt igitur Neemanis voluntatem exploraret, Theodorum Padiatam cum copiis ablegat. Erat autem ea Neemanis ferocia, vt bello non indicto, statim Romanos inuaderet. Postquam autem ipse imperator cum vleisci statuit, bello celeriter relicto, in montes confugit, & speluncas ac petras subit: & subinde imminuta non nihil superbia, tandem supplex ad pedes illius procumbit. Angebatur enim animo, ne Seruicæ principatus alicui ex iis quos ipse euerterat, qui esset eo dignior, tribueretur. Eum igitur hominem Imperator tanta arte tractabat, & ad fidem sibi seruandam conuertebat, si quando à recta via aberrare, & libertatem spectare videbat, aut cum Alemannorum Rege se coniungere, aut ad Humnos inclinare, & manubias communicare: quanta diligentia nec opilio exiguum grem

Contostephani fama recitatur.

Mannuelis triumphus.

Imago Mariae in Triumphum ducta.

Mannuelis expeditio contra Seruicos.

gem custodire solet. Neeman verò illum non minus formidabat, quàm leonem cætera animantes. Nam cum Imperator equitatu tantum educto, & satellitibus sequi iussis, Romanorum fines egressus, contra illum ferebatur: Seruicæ statum suo arbitrato extemplo immutabat. Post hæc Manuel, audita Ægypti fertilitate, & frugiferis Nili exundationibus: classe eam terram petere, & quæ auribus acceperat, oculis intueri & contrectare manibus instituit. Quamuis autem proxima quæque adhuc in moru essent, & licet secarentur & vrentur, non tamen tollerentur, sed instar rediuua hydræ repullularent: tamen importuna ambitione impulsus, & veterum principum æmulatione ac gloria adductus, qui non modò à mari ad mare, sed ab Oriente vsque ad Occidentem dominati fuerunt: rebus magis vrgentibus omissis, longinquam expeditionem suscepit. Consilioque suo cum Amerigo Hierosolymorum rege communicato, qui se ei præsto futurum pollicebatur: classem amplius eo longarum nauium contra Tamiathum comparat, inter quas erant x Epidamnia & sex Euboicæ expeditæ naues. Nauarchū designat Andronicum Contostephanum Magnum ducem: & Theodorum Maurozumem cum x triremibus ad Regem præmittit, qui reliquam classem & Contostephanum iam iam adfore prænunderet: atque cum hortaretur, vt ipse expeditionem maturaret: simul etiam Hierosolymitanis equitibus qui Regem in Ægyptū securus essent, stipendia afferret. Non multo post, v. r. i. die mensis Iulij, Contostephanus ad Melibotum appulit, vbi ab Imperatore, qui classis spectanda gratia aderat, quæ in rem fore viderentur, edoctus, biduo post Cæla, quæ circa Sestum & Abydum sunt, peruenit, & Romanas auxiliariæque copias sibi assignatas triremibus imponit. Inde dum secundis vêtis Cyprū versus nauigat, in sex specularices naues ab Ægypti Amera missas, incidit: quarum duabus captis, quatuor reliquæ eminens accelerato cursu euaserunt. Ad Cyprum appulsus, Regi suum aduentum nunciat, illiusque sententiam exquiri, vtrum ipse in Cyprū venire, an se Hierosolyma ire malit? At Rex Epimerhei more, quem post factum deliberare aiunt, cum planè penituisse, quòd se Imperatori opem laturum promississet, atque eius Ægyptiacam expeditionem approbasset, magno opere angebatur. Proinde renrprocraftinat, ac subinde quid agendum sit, deliberat. Tandem Andronicum Hierosolyma accersit, vt ibi in commune consulant. Quò cum Andronicus venisset, Amerigus denuò cunctatur: & penitentia vehementer æstuans, aliud atque aliud excusat, suarumque legionum conuocationem causatur. Andronicus eam morâ tum ob irrecuperabilis occasiois neglectum, tum verò propter frustra insumpta in classem stipendia agrè ferebat, quæ imperator ad tres menses duntaxat numerarat, ab Augusto auspiciatus, cum September tum exiret. Cum autem Rex terrestris iter tum vt commodius & tutius nauigationi pratulisset, tum quòd obiter Tunium & Tenebium pagos, aditu faciles & in planicie sitos, quorum habitatores Christiani plerique nominis, Ægypti Amera parerent, occupare

liceret: Andronicus Regis consilium sequitur. Interiecto itinere citra molestiam confecto, & castellis quæ diximus, quòd iusto praesidio non munita erant, in deditionem acceptis pergunt: & cum classe, quæ iam ad Tamiathū appulerat, congressi, Sarracenos vrbe effusos, intrepida acie sic exceperunt, vt cum clamore & tumultu, vix aspectu Romanorum tolerato, intra portas refugerent. Id ea die factum, quia & triremes Nilum sunt ingressæ, & Rex pedes eodem venit. Postdicæ Sarraceni denuò cōuenerunt, cum Romanis in campo sinuoso, & leniter ad murum inflexo dimicaturi. Sed ne tum quidem eis resisterunt. Nam ita pugnabant, vt paulum à portis progressi, nusquâ à munitionibus discederent. Romanis autem irruentibus, salutem fuga querere contenti, in portas irruunt, suam phalangem hostibus opponere non ausi. Id per dies complures factum. quòd eò pertinebat, vt res ostendit, vt Romani vana spe inflati, tempus tererent. Aliquanto post Andronicus muros ferere arietibus non sine labore & periculo cepit. Nam barbari eos qui machinas admovebant, supernè iaciendo, & telis grandinis in modum ingerendis, ab opere depellebant, aliæque comminabantur: ad mœnium defensionem. Nihilominus partem muri deiecit, in quo celebris ædes Dei genitricis extructa erat. Nam ibi narrabatur ciues, Virginem matrem cum sponso Iosepho fugam stitisse, cum sanguinarij Herodis metu in Ægyptum fugerent. Proinde Sarraceni Romanos irridebant, & Andronicum insectabantur, quòd ad non pepercisset, in qua Christiani Deo preces offerrent, & vota exoluerent, & sua mysteria peragerent. Sed cum ne sic quidem quicquam ex sententia succederet, maiore impetu hostes inuadendos ratus, Regem adiit, vehementer instans, vt & ipsi suis productis copiis, vrbem corona cingerent: & si res facultatem haberet, scalis admotis conscenderent. Is verò etsi institutum & prudèntiam Andronicini collaudabat, tamè salutare Christi sepulchrum testatus, se eam rem prius aggressurum esse negauit, quàm lignæ turres fabricarentur, quas mœnibus admoueret. iussitque palmas suburbani agri in eum vsum succidi. Quòd cum factum esset, turres nihilo magis extruebantur ob Regis procraftinationem & tergiuersationem. Ea re tristis Andronicus, exercitum miserabatur, iam commeatu destitutum, & fame periclitantem. Nam alij ne obolum quidem ad emenda cibaria habebant: alij indignabantur, quòd peculiare forum non habentes, à frumentatoribus Regis magna pecunia parum impetrarent. & militiæ tempus iam pridem elapsum, querelas & molestias militum augebat: in primis tamen inanis & irrita oblationis vltra dies x prorogata pigebat. Cum autè nihil per Imperatoris literas agere liceret, nisi quòd Regi placuisset: illius sententiam expectauit. Sed cum re ipsa comperisset, eum nihil æqui animo agitare, neque quicquam opis afferre, exercitum verò in multis ærumnis & periculis versari videret, quippe fame vrgente, vt nonnulli cibis inuitatis vtentur, omnes verò radicibus & palmarum comis elixis vescerentur: accedebat fama parum secunda, à Sultano Ægypti &

Tamiathus obsidio.

Ædes Dei Mariae.

Contostephanus Amerigi fraude Tamiathus expugnatione frustratur.

Vexillum Dionysii.

Pugna.

orientalibus Arabibus iam iam auxilia submissum iri, & magna pecunia conductos equites Assyrios in propinquo esse: mortuo non in aurem insurandum ratus, contempto Latinorum factu, vel solus belli fortunam experiri decreuit. conuocatoque exercitu ad hunc modum disseruit: Et hic diu commorari molestum est: & nulla clade iis illata, quos oppugnatum iuimus, ac vacuis reuer- ti manibus, turpissimum. Vtroque verò peius est, summaque dementia, parere viro à Romanorum commodis prorsus abhorrenti: & nihilo melius erga nos affecto, quam ipsi hostes. Non videtis, vt Rex vallum longè à nostro communi- niterit, neque inde prodeat, socius & confederatus noster, non secus ac si ad festum & spectaculum inuitatus esset, non autem belli societatem nobiscum coiisset? Nonne idem & hostes nostri faciunt, cum dilata pugna intra mœnia se cõciunt? Itaque vereri mihi subit, ne non modò rebus infectis discedamus, sed ne vitam quidem nostram tueri possimus. Neque mihi cura est, an Rex opem nobis ferat: sed illud, quo pacto dolos eius effugiamus, qui suas insidias iam ne dissimulare quidem studet: ac imminente periculo euitato, incolumes hinc discedamus. Fortasse nunc Ægyptij noua medicamenta inuenerunt, veteribus illis efficaciora, quibus non modò animi tristitia pellatur, vt illo Helenæ à Thoni vxore dato, sed fortes etiam viri effeminentur. Huiusmodi poculo Ammerigis ad ebrietatem hausto, in diuturnum veternum incidisse videtur, ignauoque ocio abiectis & neglectis armis torpescere. aut potius pecunia infectus mutasse animum, & auro obturatis auribus obsurduisse. Nunc inane fœdus est quod cum Imperatore icit: quem verbis duntaxat colit, animo ab eo abhorrens. Nos verò tantis malis circumuenti, & fame & bello absumemur. Romani frustra virtute nostra gloriantur, res à nobis præclare gestæ interciderunt. Præstitisset nos nunquam per tanta maria portus hos intrasse, quam infectis rebus discedere hinc. Nunc albis velis, qualia Byzantio tulimus, redire non licebit: sed fuscis naues operiemus, ob ignominiam labem. Verùm nos commilitones, siue populares siue peregrini, seiuncti à Palæstinis equitibus, hominibus superbis, elatis & perfidis, Barbaros inuadamus, mœnia oppugnemus certatim oppidum hoc capiamus: itaque contendamus, quasi hostium diuitiis iamiam potituri. Si mœnibus muniti sunt barbari, & ex superiore loco rela coniciunt: sunt nobis ingentes clypei, quos instar turrium opponamus: non telis modò & gladiis imperuij, sed tormentorum etiam ictibus inuiolabiles. Quòd si officio fungivultis, me sequimini, paratum vnà vobiscum perpeti, quicquid fors dederit. Neque enim committam, vt quisquam dicat, Andronicum solertem esse ad verba facienda, & acuendos militum animos: sed ducem ignauium, & vlciscendi hostis rudem. Imò & in prima acie stabo, vt decebit: & extremum agmen claudam, vbi oportuerit. Deus consilia nostra fortunet, & calamitates in hostium capita vertat. Hæc locutus & ipse & ceteri, dimissa honore, arma ceperunt, & sub tertiam dici horam legiones instructas

Contostephani concio.

educit, primus ante omnem exercitum incedens. At Sarraceni portas feris & vestibus munitur, & machinis quibusdam ad eas munitas suspensis, de mœnibus nostros omni telorum genere petebant, vt intra teli iactum nemini accedere liceret. Sed Andronicus nihilominus equo concitato hastam in portam dirigit, sagittariis & ceteris omnibus strenuè sequentibus, & clasticis continenter canentibus, & tympanis resonantibus, vt defensores vrbs subito Romanorum impetu & tormentorum ictibus percellerentur. Sed cum iam multis murorum partibus schala admonerentur: Rex eo nuncio perturbatus, quasi ipse magno malo effectus, aut fulmine ictus esset, diu tacitus stetit. ac vix tandem pulsa illa caligine, conscenso equo, cum delectis cohortibus ad Romanum exercitum properat: moneretque ne cum iis pugnent, qui iam pridem sibi nunciarint, se Romanorum Imperatori deditorem facturos. Ea oratio militum manus torpedinis instar alligauit, & ab vrbe iamiam capiendâ reuocauit. Pactione verò à Rege facta, hostibus magis vtili quam Romanis honesta, milites nulla ratione habita qualis ea pax esset, sed mentione eius duntaxat audita, reditus cupidi, nauticam petulantiam igni esse atrociorē re ipsa monstrauerunt, ac tumultu tota castra compleuerunt. Nam & arietes iniussu ducis incendunt, & armis plerisque depositis, in remos incubuerunt, furore quodam in naues irruentes: nihil hyberno tempore terribi, ad nauigationem minime apto. Quartus enim Decembris dies tum agebatur. Tum videre licebat, ingentem illam classem ex vna statione in varias diffundi partes, aliis aliam viam sequentibus, dum suam quique patriam petunt: vt vix vi naues superessent, quæ Andronicum domum reueheret. Is verò Hierosolyma cum Rege profectus, atque cum iusto comitatu Iconium præteruectus, Byzantium rediit. Ex multis autē illis nauibus alias aduersi venti vnà cum vectoribus demerferunt: alia fluctibus disiecta, verno tempore demum in naualia vrbana sunt reducta: neque pauca, vbi vectores ad terram perueherant, fluctuum arbitrio sunt permixta. Ita perexigie vel maris aestu, vel nautarum negligentiam euitarunt. Ceterum Sarraceni Romanorum impressiones metuentes, eorumque nauigationes in posterum præcauere cupientes: legatis & amplis muneribus ad Imperatorem missis, pacem firmarunt. Quum autem Imperatrix partui propinqua esset, de prompta & adornata est purpura ad puerum suscipiendum. Doloribus verò vrgentibus, ea in purpura collocata, adest & Imperator, suaque præsentia coniugem solatur & subleuat: magis tamen in stellas, & punctum edendi fœtus animo intentus. Nato filio, quem Astronomia docebat diuitem fore, atque vnigenitum, & patris Imperij successorem, Deo gratiæ agebantur, omnesque subditi plaudebant & latrabatur. Ipse verò Imperator, vt diem natalem celebriorem redderet, ciues honoratiores (vti moris erat) ramos gestantes, conuiuio excepit, & puerum Alexium nominauit. Idque non temerè, nec tam vt eum proauui sui nomine honoraret: quam propter oraculum, quo ei per ambages respon-

Romani T. a miabo domum redent.

Alexius Maximus Imperator designatur.

Oraculum supra

Alexius, Manuelis gener, Pannonia regnum occupat.

Marchio Montisferati Marium Manuelis filium ducit.

Gilielmus Sicilia rex.

Manuelis cum Venetis controuersia.

sum fuerat, seriè Comneniæ familia duraturam tantum, quot literas nomen A I M A, hoc est sanguis, cõplecteretur. Ac per A Alexius, per I Ioannes, per M & A, Manuel, & filius eius alter Alexius, haud obscure significabantur. Quum puer atate procederet, & instar fœcundæ plantæ cre- sceret, aliud consilium capit Imperator: & iusiurandum de Imperij successione à Maria filia, & eius marito Alexio Pannonio, in filium transferre instituit. Proinde cum filio & ciuibus in amplissimo templo genitricis Dei conuenit, & per iusiurandum Imperij successione in filium, vt putabat traslata, paulo post filiam ab Alexio sciungit: eique vxoris suæ sororem, recens cum Balduino fratre Antiochia profectam, despondet. vt autem sub id tempus Hungariæ rex obiit, Manuel eius mortem peropportunam ratus, Alexium statim cum splendido comitatu, & maximo apparatu Regio, ad Pannoniæ dominatum accipiendum ablegat. Eo sine labore diademate ornato, & totius Hungariæ rege citra controuer- siam declarato: Imperator studiose maritum alterum filia querit. ac nobilibus Romanis præeritis, indagat, qui exterarum nationum principes aut cœlibes essent, aut filios haberent paternis regnis successuros. Quum autem Gilielmus Sicilia rex in eo genere principatum tenere videretur, & ab illis nuptiis non abhorreret, crebra legationes vtrò citròque missa, de matrimonij conditionibus frustra agitabant. Nam Imperator, à principio ambiguus, & animo diuersis consiliis distracto, subinde fluctuans, sententiam tandem mutat, affinitatem Sicilia regis nō è Repub. fore existimans. Ita filia eius, quamuis à multis pro- cis expetita, diu cœlebs & mœsta in palatio desedit. Sed post longam patris circumspectionē, tandem vni ex filiis Montisferati Marchionis, adolescenti formosissimo suauissimoque, imberbi adhuc, nubit: quamuis ipsa trigessimum annum excessisset, virili prædita robore. Hoc loco illud etiam est inferendum, Occidentalis maris sinus, qui Adria dicitur, à Siculo pelago remotus, & Ionij maris abscessus quidam separatus, Aquilone spirante, late exæstuat. Eius sinus intima Hæneti, qui & Veneti appellantur, incolunt, homines maris alumni, vagi Phœnicum instar, callidis præditi ingenii. Hi aliquando à Romanis, ob belli naualis necessitatem suscepti, maximo numero Constantinopoli cõsederunt, & in omnibus Romanis prouinciis dispersi, solo retento nomine veteri, affinitatibus, amicitiiis, ceterisque rebus coniunctissimi Romanis, admodum creuerunt: & magnas opes nacti, cõrum aces & impudentes euaserunt: nec Romanos tantum odisse, sed etiam edicta & minas Imperatoris negligere ceperunt. Vnde factum est, vt is mutata beneuolentia, nunc Corcyræ insolentia recordatus, nunc alia atque alia iniuria irritatus, vehementer illis irasceret: eorumque grassationes intolerabiles ratus, literis in omnes prouincias missis, Venetos omnes certa die cõprehendi, eorumque bona publicari iuberet. Quod cū ad cõstitutum tempus factum esset, eorumque bona partim in siscum relata, partim à præsidibus prouinciarum occupata essent: Veneti qui in vrbe habitabant, cœlibes in primis, fugam adornant: nauique tri-

bus ornata velis, noctu conscensa, qua nulla vnquam maior ædificatum iri creditur, abierunt: quos cum Imperatoriæ naues armatis plenæ, ancipites secures gestare solitis, persequerentur, adepta quidem illos sunt: sed ob nauis altitudinē & velocitatem secundo vento, volantis magis quam currentis, & vectorum audaciam, re infecta domum redire sunt coacta. Veneti prospero cursu Venetias peruecti, anno sequente classe instructa, insulas inuaserunt: ac Eubœam ingressi, Euripum obsederunt: & parte quadam eius occupata, ignem ædificiis iniecerunt. Vere instante, inde Chium appulerunt. Qua re audita, Manuel magnum Ducem Contostephanum Andronicum, cum nauibus circiter centum & quinquaginta ablegat: quod nec Veneta classis minor erat summaque diligentia, & omni apparatu, vt ad magnum bellum, & contra hostes Romanos instructa erat: multis etiã auxiliariis Sclauinorum nauibus acitis. Ceterum ad primam famam expeditionis Romanorum turbati, in naues se contulerunt, & in alias insulas subinde fugiendo transierunt: vt & ipsis mutationes laborio- riæ essent, & Romani ægrè ferrent, negotium minus sceleriter succedere, nec sibi pugnandi potestatem ab hoste fieri. Andronicus verò Malcā vsque prouectus, quum se ea sequi cerneret, quæ assequi non posset, conuerso cursu in portum Byzatinum rediit. Enimvero Veneti, quum suos bello parum proficere viderent, cum rege Sicilia pacem fecerunt: vt, si arma eis infererentur, illius auxiliis contra Romanos defenderentur. Ea fama impulsus Imperator, non ignarus, sæpe ex leui causa magnas mutationes & ingentes calamitates esse ortas, antiquum fœdus cum Venetis renouauit. & quanquam eos à pace Siciliensi auellere non poterat, tamen petentibus veniam dedit: eaque restituit omnia, & quæ de more, vt Romani ciues, obtinuerant: & quicquid de eorū opibus in siscum relatum erat, reddere non recusat. Sed ipsi aliam commodiorem & vtiliorem rationem secuti, vt strenui & solertes mercatores, omnia pecunia suæ repetitione, pepigerunt, vt sibi quindecim auri centenarij pro confiscatis bonis darentur: quæ summa non simul, sed pluribus pensionibus eis perfoluta est.

LIBER SEXTVS IMPERII Manuelis Comneni.

Hoc negotio confecto, Manuel contra Manuelis Sultanum educit copias, hominem inquieti ingenij: Romanarum prouinciarum perpetuas incursiones, suis Turcarumque opibus augendis vtilissimas iudicantem. Quare nihil ocij concedendum ei, sed subinde armis vicissim lacessendum esse putauit. Proinde nulla fœdera, nulla inducia, legationes nullæ, expeditiones eorum morabantur: cum vterque audax, & belli cupidus, leuissima de causa ad arma alteri inferenda moueretur. Nihil igitur eis erat antiquius, quam perpetuò in armis esse, legiones contrahere, inter sese decertare. Hoc tantum inter eos intererat, quòd Sultanus magno consilio & prouidentia omnia administabat: nec temerè in acie versabatur, sed per

duces suos rem bellicam administrabat. At Imperator generoso præditus animo, acer in pugnis, & manu strenuus, quoties hostes ingruere, & prouincias malè tractare audiebat, primus equo conscenso in militiam egrediebatur. Dorylæum autem instauraturus, Sultanum ad bellum concitauit: qui quasi ignoraret quid ibi ageret, per legatos causam illius professionis sciscitatur, oratque ut inde discedat. Imperator, cui Sultani dissimulatio ex iis literis subolebat, vicissim se non parum mirari simulabat, illum ratum suum iter, cuiusque itineris causam ignorare. Urbis autem instauracionem aggressus, ipse primus saxa humeris portare cepit: eaque re aliorum alacritatem ita excitauit, ut murus celeritè in altum eductus, vallo extrinsecus munitur: & intra mœnia putei complures, ut affatim aqua supereretur, effoderentur. At Persæ non ferendum esse rati, si Dorylæi campis pellerentur, in quibus greges & armenta eorum pascebantur, & in vrbe præsidium collocaretur, laxis habenis contra Romanos ferebantur: obseruatoque eorum ad petèda necessaria egressu, obuios quosque occidebant. Id incommodum Imperator facillè auertit. Nam certo tempore ad quarendum cômèatum præfinito, datòque tuba signo, primus vallo relicto, dux erat eorum qui necessaria cõquirebant: ac minimè ab eis recedens, aliquando vesperi, & crepusculo demum in castra reuertebatur. Quam rem Persæ molestè ferentes, & in bellum intenti, fructus & casus incendebant, ne hostibus cibaria suppeterent. Accidit autem aliquando, ut Imperatori cibum capturo, & malum Persicum cultello purganti, nunciaretur, Persas in frumentatores fecisse impetum. Quare pòmo abiecto, & armis properè sumptis, equo conscenso egreditur. Eo viso barbari qui phalangis instar constituerant, paulo pòst acie dissoluta, fugaque simulata, subito conuersi, eos qui persequebantur cadebant. Solent enim subinde calcaribus equos pungere: qui cum impetu feruntur, sagittas à tergo emittunt: mutatque subito pugnae facie, qui fugiebat fugat, & insequentem interimit. Dorylæo instaurato, & quæ ad eius defensionem pertineret, rebus omnibus instructo, discessit: & Subleo quoque instaurato & munito, cæterisque rebus quam optimatè ordinatis, in urbem Imperatricem rediit. Nec multo pòst renouatis simultatibus, interque cum altero expositulans: Imperator Sultano immemorem & ingratum pro tatis beneficiis & auxiliis animum, quibus regnum in populares ei confirmasset: Sultanus Imperatori violata pacta, & in dissoluenda amicitia leuitatè, & pacis conditionibus temerè abrogandis, & inanes magnorum munerum pollicitationes, quæ rati quidem literis inscriberentur, sed exigua præberentur, obiciebat. His de causis Imperator & veteres copias colligebat, & nouas conscribebat: & auxilia peregrina, haud parua, accersebat, à Latinis potissimum & Scythis ad Istrum incolentibus: coactòque ingenti exercitu, ita se parabat, quasi Persicam gentem euersurus esset, & Iconium cum ipsis mœnibus abrepturus, & Sultani caput pedibus conculcaturus.

Rebus ad expeditionem necessariis preparatis, magnum templum diuinæ & ineffabilis Sapientiae ingressus, numinis opem implorat: & victoriam orat ille quidem, sed non impetrat, ut bellum euentus docuit, Persis, iudicio Dei nobis inexplicabili, concessam. Vrbe digressus, per Phrygiam & Laodiceam, Chonas, olim Palasias, urbem magnam & beatam, patriam meam, peruenit: & ædem Archangeli, magnitudine, pulchritudine & mirabili artificio insignem ingressus, Lampin discedit, & Cælanas ingreditur, ubi Mæandri fontes sunt, in quem Marfyas fluuius inquit: quo loco Marfyam Apollo excoriassè fertur, furore quodam de canèdi peritia secum certare ausum. Inde Choma & Myriocephalum transit. castellum vetus & desertum id est, cui vel nomen ex re est inditum, vel res nomen subsæcuta est. Nam ibi sæpè multa millia Romanorum capitum perierunt, ut dicturus sum. Semper autem caute, instructaque acie procedebat, & vallum communiebat: neque vquam fortunæ temeritatè se committebat. Tamen ut tardius incederet, iumenta efficiebant, à quibus machinæ trahebantur: & quæ eas curabat, imbellium hominum multitudo. Cæterum, Persæ subinde se ostendentes, leuibus præliis Romanos lacessèbant: & gramen, quæ eundem eis erat, demerebant, ut pabulum iumentis deesset: & aquas inficiebant. Vnde Romani morbo cæliaco magnopere affligebantur, & absumebantur. Post hæc bello Sultanus intendit animum: & magnis auxiliis ex Mesopotamia & ab aliis popularibus suis comparatis, per legatos ab Imperatore pacem petit, iis conditionibus quas ipse præscriberet. Quare omnes in bellis, præsertim Persicis, exercitati, & ætate prouectiores, Manuelli authores erant, Persicæ legationis cupidè admittendæ, neque spem omnem incertæ Martis alex committendi: bellum esse ingens, loca ab hostibus occupata, non facillè transiri posse, Turcas validissimis equitum turmis florere: adhæc luem in exercitu grassantem considerandam esse. Verum ille, neglectis prorsus seniorum consiliis, cognatis verò suis cupidè auditis, iisque potissimum, qui classicum nunquam audierant, forma & auro gemmisque conspicui, legatos voti impotes dimisit. Cæterum Sultanus quum denuò pacem petiisset, & Imperator gloriatus esset, se illi Iconij responsurum: in angustiis, quæ Clisura Zybrizæ appellantur, per quas Romanis Myriocephalo digressis transcendendū erat, suas phalanges abdidit, ut impetum in eos prætereuntes facerent. Est autem is locus oblonga conuallis, verticibus montium assurgens, quæ ad Septemtrionem paulo decliuor in colles, in patentiores valles protenditur: ab altera verò parte altis rupium præcipitiis includitur. Per talem viam transiturus Manuel, nihil prouidit quod exercitui expediret. Neque enim impedimento multitudinem aut currus qui machinas vehebant, remouit, neque expedita cohorte Persas ex montanis illis angustiis depulsi, ut exercitui viam aperiret. Sed ut in patentibus campis, ita etiã in faucibus illis iter fecit: quæuis antè audisset, id quod paulo pòst vidit, Barbaros iugis præoccupatis omnes pharetras exhausturos, omne telorum genus coniecturos, & nihil intentatum relictu- ros, quò Romanos vltiore progressu prohiberent. Imperator (Septembri mense id factum) sic processit.

Dorylæi instauratio.

Persæ fugiendo pugnant.

Manuelli expedicio contra Persas.

Myriocephalum.

Manueli strepta Sultani legatione, dat superbia sue paruas.

Manuelli te merariū iter.

sic processit. Angeli Constantini duo filij, Ioannes & Andronicus cum suis ordinibus antecesserant. Eos Macrodocus Constantinus, & Lapardas Andronicus sequebantur. In dextro cornu Balduinus Imperatoris sororius in sinistro Maurozomes Theodorus curabat. Hos secuta sunt impedimenta, lixæ, calones, currus qui machinas vehebant. Inde Imperator ipse cum delecta manu. Extremum agmen clauit Andronicus Constantianus. Impeditum illud iter, cohortes filiorum Angeli, Macrodocæ & Lapardæ incolumes transierunt: quòd pedestres copias Barbaros è collibus, vnde pugnabant, in montes repulerant. Forsitan & reliquæ legiones saluæ transissent, si Romani restudinem egissent, & antegressas cohortes strenuè consecutæ essent, & per sagittarios Persarum impetum repressissent. Sed quia eas commoditates neglexerunt, Persarum densum agmen ab editis locis in humilia, & è tumulis in planiciem magna vi incubuit: & confidentius in nostros inuectum, perripuit aciem: & Balduini cornu in fugam verò, multos vulnerauit, multos occidit. Ibi Balduinus suos laborare & vndiq; premi videns, & imbecilliores esse, quàm ut Persarum phalangem perumperent, cum aliquot equitibus in medios hostes inuehitur: sed ab iis circumuentus, & ipse occiditur, & eius milites omnes fortissimè dimicantes cadunt. Eo successu elati Barbari, & conglobati, omnes vias Romanis præcluserunt: qui ut in angustiis inter se impliciti, & alij alios impediens, aduersariis adeò nocere non poterat, ut & defensoribus suis obstitissent, & vrgentibus hostibus facilius interirent: nec ab extremo agmine, aut ipso Imperatore iuuari aut recedere, aut ad alterutrum latum declinare possent. Nam currus, qui in medio trahebantur, nec antecesserent legiones recipere se se, aut aciem commodius instruere patiebantur: & Imperatoris progressum, tanquam vallo obiecto, impediabant. Iumenta pariter & homines telis Persicis sternebantur, valles plenæ erant cadaveribus, salus inter se etis scatebant, manabant riuus sanguinis, cruore pecudū & hominum permixto: tanta atrocitate, quæ nullis exprimi literis possit. Cui igitur neq; progredi neq; regredi liceret, (nã Persæ à tergo etiã imminèbant) in angustiis illis Romani ouium instar cadebantur. Quòd si quid generosi animi, si quis audaciæ fomes in hostem supererat, ea quoque deperdita & penitus extincta sunt. Nam præter cætera mala, hostes caput Andronici Batazæ, hastæ præfixum ostentantur: qui Manuelli ex sorore nepos, cum exercitu ex Paphlagonia & Heraclea Pontica collecto, contra Turcas Amalensis missus fuerat. Itaque Manuel Imperator huiusmodi rumoribus & spectaculis perturbatus, tum quòd nepotis caput videbat, tum quòd periculi quo circumuentus erat, magnitudinem cernebat, animo æger, & dolorem silentio tegens, & mutis, quod aiebat, la chrymis luctum dissimulans, euentum expectabat: & inops consilij, quò se verteret, nesciebat. Tamen Romana legiones quæ antecesserant, periculosis illis itineribus superatis, in colle quodam aliquid ad securitatem conferente, vallum munitur. At Persæ omni contentione copias, quæ cum Imperatore erant, debellare niteban-

Balduinus fortiter cecidit.

Manuelli in signis clades.

Andronici Batazæ caedes.

Manuelli capitania pericula.

tur: quòd maxima & potissima parte profligata, illas quoque se facillè superaturos putabant. quemadmodum in serpentibus videmus, capite contrito vnã etiam reliquum corporis tractum emoriri: & arce expugnata, urbem hostibus resistere non posse. Imperator verò & si sæpè Barbaros ex angustiis illis depellere est conatus, & suis viam cõplanare: tamen cum eum conatum non succedere, seque atque periturum, crescentibus subinde Persarum viribus, ut qui è loco superiore pugnaret, si maneret, ac si progredieretur: cum paucis, quos secum habebat, rectà in hostes fertur: ceterosque monet, ut quisque salutem quarat, ut possit. se enim nihil boni sperare posse ex iis quæ videat, atque ita post multa vulnera & vibices, ensibus & ferreis clauis facta, ex Barbarica illa phalange, tanquam decipula, est elapsus. Sic quidem toto corpore conuulneratus, ut scuto eius circiter tringinta sagittæ inhaerent, & ipse cassidem decussam atollere non posset. Tamen vel sic, Deo defendere, qui in die belli caput eius, quemadmodum olim Dauidis, ut ipse in Psalmis fatetur, custodiebat, mirabiliter barbarorum manus effugit. Cæteræ verò legiones subinde perius tractabantur. Nam & ferratis hastis vndique pungebantur, & iaculis prebebantur, & inuicem ipsi sese prostrati conculcabant. Quòd si qui has quoque fauces, barbaris qui eas infederat pulsas, superat, in altera valle ab hostibus interibant. Is enim transitus in septem profundas valles inter sese vicinas fundebatur: & initio paulo latior, rursus in angustias complicabatur. Eæ verò omnes accuratè à Turcis custodiebantur, atque adeò cætera quoque loca Turcarum plena erant. Ad hæc, procellis arenarum vento in eos impulsis, ambo exercitus impetu congressi, veluti noctu, & in dæssimis tenebris pugnabant: nec vllò discrimine amici aut inimici, obuij quique trucidabatur: eodèque loco Turci & Romani, iumenta & homines iacebant, ut vallis illa nihil esset aliud, nisi amplissimum quoddam & commune Romanorum, barbarorum, iumentorum, pecudumque sepulchrum: plures tamen Romani ceciderunt, præsertim illustrissimi quique Imperatoris cognati. Ut autem turbo ille, discussa caligine, quieuit: conspecti quidam sunt (heu miserum spectaculum) v(que ad lumbos & colla cadaveribus circumsepti, qui supplices tendebant manus, & gestu miserabili ac lugubri voce prætereun- tium opem implorabant: sed nemo erat qui auxiliari posset. Nam quique suam cladem illorum exemplis metientes, in vitæ periculo haud sponte immisericordes erant, & fuga salutem querere satagebant. Imperator verò sub pyri syluestris vmbra vires exhaustas recipiebat, sine annigero, sine satellite, sine custode vllò. Sed quidam gregarius eques eius miserus, vltro accedit, eique pro virili ministrare studet, & galeam huc atque illuc cadentem capiti reponit. Interea Persa quidam accurrit: & freno prehensio, eum abstrahere studet, quod nemo erat qui obstitere. Sed cum Manuel, impacto in caput hastæ fragmine, quod adhuc reliquum habebat, humi prostrauit. Paulo pòst etiã alij Persæ accurrunt, qui eum viuam capere conabantur: sed & illos facillè propulsauit, arrepta hasta assistens sibi equitis, & vno ex ho-

Tempestas cum prælio atrocissimo coniuncta.

stibus

stibus transfixo : ipse vero eques stricto ense alteri caput amputavit . Deinde alij decem Romanis militibus accurrentibus, inde digreditur, coniungere se cum legionibus quae antecesserant, cupiens, sed rursus paulum progressus, & Turcarum occursum, & cadauerum aceruis in viis iacentium impediatur . Faucibus istis & praeterfluente amne aegre superatis, alicubi super cadauera equitando, aliam Romanam manum cogit, quae ad conspectum eius accurrit . Ibi Ioannem Cantacuzenum, nepos maritum, vnum cum multis strenuè dimicare, & dum frustra auxilia circumspicit, sterni ac spoliari videt . Persae vero qui illum occiderant, ut Imperatorem praeterire viderunt (neque enim latere poterat) in cohorte conglobati, Imperatorem ut optimam praedam petebant: quem se mox aut capturos, aut interfecturos opinabantur. Erant ij viri eximij, & armis insignes, & omnes equis Arabicis insidebant: qui praeter alia ornamenta splendidissima, prolixas tricis ex equinis pilis contextas, & sonoras nolas de collis dependentes habebant . Verum Imperator, animis suorum excitatis, hostium impetum facile propulsat: ac subinde paulatim progrediendo, & nunc more belli, nunc citra sanguinem Persas praeteriundo, quorum alij atque alij ad eum capiendum properabant, exoptatus & expectatus ad legiones quae antecesserant, pervenit, non tam suam vicem dolentes, quam illius periculo sollicitas. Sed antequam eas adipisceretur, aquam de praeterfluente fluvio haustam afferri sibi iussit: qua summis labris gustata, & effusa, quod ex insuavi sapore tabo infectam cognovisset, cum suspirio: infeliciter, inquit, Christianorum sanguinem libavi. Ibi quidem audax & importunus homo, & illo acerbissimo tempore acerbior: Non nunc, inquit, Imperator, non nunc primum, sed olim & saepe, & ad ebrietatem usque Christianorum sanguinem haustisti, dum pauperes subditos exactioibus vexas & deglubis . Eum conuiciatorem Manuel ita aequo animo tulit, ac si surdus esset: & quum nidulos in quibus signata pecunia erat a Persis diripi & effundi videret: Romanos hortatus est, ut impetu in barbaros facto, pecuniam illam ipsis potius debitam arriperent. Tum rursus idem ille impudenter in Imperatorem inuectus: Vltro, inquit, ista prius Romanis danda fuit, non nunc, vbi cum difficultate & sanguine paranda est. Quod si vir fortis est, ut gloriatur, & chlamys postulari, in raptores Persas impetum faciat: usque fortiter caesis, rapinas recuperet . Tacuit & ad ea verba hominis importuni Manuel, sine vlllo murmure, non secus atque olim David Semeis intemperies tulit. Tandem Constantinus quoque Andronicus incolumis aduenit, qui extremum agmen ducebat: & alij quidam apud Manuelem gratiosi, vulnere expertes, concurrerunt. Vbi nox praelium diremit, omnes federunt tristes, capita manibus sustinentes: & dum praesens discrimen reputant, se viuis non annumerabant: eò potissimum territi, quod barbari circum vallum cursitantes, populares suos, qui vel religione mutata, vel aliis de causis olim ad Romanos se contulerant, cum maximis clamoribus hortabantur, ut ea nocte castris excederent . Mane enim omnes qui in iis

Ioannis Cantacuzeni caedat.

Manuelis patientia in conuiciis.

Romanorum praedatio.

essent, perituros. Eam noctem ita exegerunt Romani, metu pallentes, ut tribules cum tribulibus, amici cum amicis se coniungerent . At Imperator, cum ignauissimum consilium de clandestina fuga, & tot millibus neci obiticiendis, proceribus aperuisset: auditores, & Constantinus in primis, obstupuerunt, quasi verba hominis parum sani loqueretur . Nec ij solum qui in consilium adhibiti fuerant, eam orationem grauiter tulerunt: sed quidam obscurus miles, qui extra tabernaculum steterat, auditio eius proposito, cum ingenti suspirio, & alta voce: Quid, inquit, Romanorum Imperatori in mentem venit: & ad ipsum conuersus: Non tu, inquit, es, qui in desertam & augustam istam viam nos intruisti, & in interitum praecipitasti: & concurrentibus istis scopolis & montibus nos omnino oppressuris veluti mortario contudisti: Quid nobis rei est cum ista valle luctus, & faucibus inferni: Cur istos iniquos & asperos tramites penetramus: Quid nos priuatim de barbaris queri possumus, qui violentis istis anfractibus atque angustiis insessis, nos irriterunt: Er tu nos tanquam oues mactationi destinatas prodidis: His verbis animo emollito, ac potius confauciato, consilium mutauit, & eam seque viam instituit, qua tempus pareretur. Enimvero is qui olim Israeli semè reliquit, ne sua fors penitus, Sodomae & Gomorrhæ instat, aboleretur: qui castigat, & rursus medetur: qui percutit, & viuere facit: qui baculum peccatorum non perpetuo in sortem iustorum grassari sinit: is tum quoque sancti sui populi miserus, quem non penitus repudiare volebat, Sultani animum ad inusitatam clementiam flectit: ut qui dudum Manuelis virtutem verebatur, nunc eius calamitate frangeretur. Aut, ut olim per Chusim Achitophelis consilia euercit, & animum Absolonis mutauit, ut ea sequeretur, quae perniciem ei allatura erant: ita tum quoque Persarum principem transfuersum egit, ut procerum consiliis impulsus, quibus tempore pacis ab Imperatore pecunia affluebat, per legatos vltro prior diuinitus pacem Imperatori offerret, quam is, urgente necessitate, petiturus erat: & paciones rursus, ut ante, flagigaret. Persae vero, Sultani consilio nondum perfacto, castra diluculo oppugnatum ibant, vno impetu Romanos delendi spe concepta . Itaque quum barbarico eiulatu obequitarent, & milites intra vallum sagittis conficerent, Ioannes, Constantini Angeli filius, cum sua cohorte, iussu Imperatoris, ad Turcorum impetum reprimendum egreditur, qui, quum irrito conatu, nullo fortis facinore edito, rediisset, Macrodocas Constantinus Orientales copias educit. Sed is quoque non multo post in castra se recepit. Interea Sultanus Gabras Sultani legatus, honoratissimum inter suos satrapas, ad Imperatorem mittit: cuius iussu Turci oppugnare vallum desistunt, & Romani clam subducere sese desinunt. Is Gabras Imperatori, barbarorum more, summissè adorato, dono adducit equum Nisaeum, frenis argenteis ornatum, ex iis qui ad pompas aluntur: & longum ancipitem gladium . ac sermonè de pacificatione intericit, animo eius ob acceptam cladem, ut apparebat, tristis: prius mollibus verbis quae in aurem illi dicebat, delinito, & doloris acerbitate velut incantamentis quibusdam

Manuel à Gregario milite arguitur.

Sultanus vltro Manueli pacem offert.

Gabras Sultani legatus.

Romanorum cadauera.

Manuelis Mauro-puli somnia.

Persae etiam post pacem Romanis infestae.

quibusdam mitigata . Quum autem thoracem Imperatoris sulca veste rectè vidisset: Iste color, inquit, Imperator, pugnae tempore minime comodus est, sed planè inauspicatus. Id dictum Imperator exiguo & coacto risu excepit: eamque vestem, purpura & auro intertextam, illi dedit: acceptoque ense & equo, pacè cōscribit, suamque manu sub-signat. Inter ceteras condiciones, quas id tempus scrupulosius exquirere non sinebat, illa quoque erat, ut Dorylaeum & Subleum castella euertentur. Manuel quum pacem nihil infidiarum habere, & sincere secum agere barbarum videret: alia via domum redire instituit, ut aspectum interfectorum declinaret. At viæ duces ob id ipsum potissimum eodem eum reducebant, ut miseria illa spectacula oculis intueretur, quae quidè nullis lacrymis satis deplorari queant. Nam fauces exaequatae erant, valles in tumulos assurgentibus, saltus cadaueribus operiebantur . Prostratis omnibus, cutis capitis detracta erat: nonnullis pudenda etiam praecisa. Id eò factum a Persis dicebatur, ut circuncisis à Christianis non distinctis, victoria anceps esset. Nam ex utroque exercitu multi ceciderat. Nemo igitur praeterit quin lamentaretur, & nominatim familiares atque amicos suos interfectos compellaret . Hoc loco illud in mentem mihi venit, res futuras difficulter ab hominibus posse praecaveri: neque facile quenquam pericula euasurum, nisi numine exorato diuinitus custodiatur, malorumque leuamè impetret . Nam Imperator quum Persis inferre bellum statuisset, in omnibus sibi visus est, cōcenssa Imperatoria naue, cum multis familiaribus Propontidis oram legere: subito verò Europae & Asiae montes concidisse: fractaque naue, ceteris omnibus sublati, se vix manibus in litus enarasse . Quo autem die periculosas illas vias ingressus erat, homo quidam duarum linguarum peritus, natione Romanus, cognomèto Mauro-pulus, ei dixit: se visum in somnis Cyri adem ingredi: & dum genitricem Dei placaret, vocem ex ea editam audire, quae diceret: Nunc in summo discrimine versatur Imperator, & quis ei meo nomine opem feret? Cum quidem exobscuro dixisset, Abear Georgius: illam respōdisse, Tardus hic est. illo iterum dicente, Abear Theodoros: eo quoque repudiato, denique mactam exclamasse: Neminem malum illi imminēs praecauere posse. Atque haec haec tenus. Postquam autem ex angustiis euaserunt, Persae Romanos iterum a tergo sunt adorti. Persam enim peruenissent: se ferebant, quod paratam praedam è manibus amisset: & suis concessisse, ut Romanis ostenderent ea quae etià ante pacem facere potuissent. Non tamen toto exercitu, ut tum, qui angustias transirent Romani, affectabantur: sed ex intervallis, & seiuictis cohortibus . Nam plerique, optimi quique praefertim, manibus onusti, domos suas repetebant . Nihilominus tamè illi qui tergis inharebant, multos occidebant, vulneratos praefertim, atque imbelles. quamuis Imperator bellicosos & strenuos duces extremum agmen claudere iussisset, vbi Chonas peruenerit, cupidè quieuerunt, ut hostes non amplius visuri. Imperator verò vnicuique malè habetè staterem viaticum dedit, ad morbum pro tempore curan-

dum . Chonis Philadelphiam descendit, atque ibi ad valetudinem à bellis ærumnis recreandam, aliquot dies commoratus, praemisissis in urbem nunciis acceptam cladem Constantinopolitanis per literas significauit: in quibus nunc idem sibi quod Romano Diogeni accidisse querebatur: qui bello Sarracenis illato magnam copiarum partem amisisset, & ipse captus fuisset: nunc Sultanicum foedus extollebat, & Sultanicam pacem expetisse iactabat, aurea bulla consignatam pactionem ostentans, à Sultano subscriptam, quasi metu id fecisset. Nihilominus tamen Subleum in transitu ex Sultani voluntate diruit, sed Dorylaeum nequaquam. Quare à Sultano per legatos pactionis est admonitus, mirari se dicente, quod Dorylaeum nondum euersum esset. Ille verò, se parum ea curare, quae necessitate facta essent, respondens, Dorylaeum euertendi mentionem minime ferebat: illam opinor partem Delphici oraculi, quod Epicuridi est redditum, secutus, Iura. Mors rapit hos etiam qui foedera seruant. Ea verò quae sequuntur neglexit: Insurandi sed filia nominis expertis, Trunca pedum manuumque: celerissima sed tamè instans, Persequiturque virum, dum stirpem funditis omnem Hauserit. At soboles seruatis foedera floret Post obitum magis, in seros redimma nepotes. Carterum Persa Atapacum ducem cum delecta ex omni exercitu i i i i & x x millium manu ablegat, ut ad mare usque omnes vrbes & prouincias vastet, ac nemini parcat: sibi quae aquam marinam, remum & arenam apporet . Is iussa exequens, Maandrias vrbes subitis & improuisis incursionibus miserabiliter populatur: Tralles & Phrygiae Antiochia deditioe capit: Luma, Pentachira, & alias munitiones vi expugnatas spoliatur: & ordine progressus, oram maritimam quoque vastat. Quibus rebus auditis Imperator, cum aliis plurimis artibus usus est, tum sine buccinis & tubis è tentorio prodiit . Nunc enim libibus rebus non esse opus, sed arcibus & hastis, ut insolentes hostes Romanis prouinciis exigantur. Ac ipse sibi non excidum ratus, Ioannem Batazem nepotem suum misit, virum cautum & strenuum: & Ducem Constantinum, adolecentem adhuc penè imberbem, sed virili maturitate praeditum: & Michaelem Aspietem: multum hortatus, ut prudenter & tepèstiuè omnia administra- rent: nec prius Barbaros inuaderet, quam numerum eorum cognouissent, & victoriam penes se fore intellexissent. Persae verò, quorū excursionis terminus mare fuit, cum optima praeda recedentes, ea quoque in reditu populati sunt, quae ante non attigerant. Batazes verò cum copiis & ab Imperatore acceptis, & in itinere collectis, rectà Hyelium & Limochirè oppida petierit, quae olim Maandri fluminis pons fuit. Sed cum speculatores, quos in omnibus viis constituerat, Turcorum discessum, qui quidem in propinquo essent, significarent: exercitu in duas diuiso partes, maiorem in insidiis collocat, quae hostes transigari erāt: alteram vltra fluuium iuxta veterem pontem dispersam expectare, & turmas Turcarum cum captiuis traiecturas, fortiter inuadere iuber. Cum verò Turci ex superiore loco telis periti, in flumine mergerentur: Atapacus cum fortissima

Manuelis pericula Sultano renouat. di belli causam suppeditat.

Batazes Turcas praedam onustus aggreditur.

tissima cohorte cum Romanis congréditur, vt suis traiciendi spacium praberet: ne singulis anteuertere cupientibus, & longior mora intercederet, & qui vado aberrarent, crudeliter interirent. Ita diu acerrimè dimicando, & fortis animi promptissimaque manus facinoræ egregia edendo, vt etiam vltra flumē Romanos stare cognouit, & quicquid Perfarum transiret, occidere: fracta alacritate, & generoso illo spiritu debilitato, suæ salutis consulit: & proposito itinere declinato, superius abscedit, aliud vadum quæsiturus. Quia verò flumen nusquā transiri poterat, capro ex tempore consilio, scuto pro lintre vitur, læua equum iuxta natantem ducit: & dextra gladium pro gubernaculo sustinens, natando paulatim progreditur. mortem tamen euitare non potuit. Nam cum in vltiorem ripam euassisset, tumulo conscenso, quis sit, prædicat, & arrogantibus verbis semetipsum celebrat, quo plures Turcæ eò confluerent. Verùm non ab illustri aliquo & noto Romano, sed ab Alano quodam occiditur. Ex eo Persæ effuse fugientes, plerique in Meandro submerguntur, per paucos ex tot millibus conseruatis. Id factum, si quid aliud, rem Romanam exiret, & Perfarum insolentiam repressit. Alacres enim inuehebantur: & Romanos terga duros, se verò totā propè Phrygiam, quàm latè Meander ad mare vsque protenditur, deleuros putabant. In hoc prælio Aspiciet cecidit, hoc modo. Persa quidam, cum ipsum ob firmitatem armorum, & scutum ad pedes vsque demissum vulnerare non posset, impetu in equum eius inuehitur: qui lethaliter in frōte percussus, regreditur, & in posteriores pedes erectus, sese in flumen præcipitat. Post hunc successum Manuel bellum Persis infert, qui ad Lacerium & Panasium incolunt: & Panasianis profligatis, Lacerianos inuadit. Sed priusquam ad hostes venum esset, Catidem Laodicensem speculatum mittit, qui vt Turcarum res se haberent, quàm celerrimè renunciaret. Is verò, vt Turcis, contra quos Imperator, vt paratam prædam, ibat, terrorem incuteret, Imperatoris præsentia nūciata, facit vt diffugiant. Quamobrem iratus Imperator, nasum illi præcidit: sed hostes nulla festinatione assequi potuit. Alio quoque tempore, Turcos per Andronicum Angelum aggressus, parum prosperè pugnavit. Cui cum Orientalium copiarum partem optimam dedisset, & legatum Manuelem Cantacuzenum adiunxisset, virum in rebus gerendis strenuum, vnà cum aliis illustribus Romanis, Turcos Characenos iussit inuadere. Is Charax inter Lampem & Graosgala situs est. Andronicus copiis assumptis, in Graosgala eò primùm castrametatur. Deinde iumentis & reliquis impedimentis ibi relictis, Characem cum leui armatura inuadit. Sed nullo facinore edito, quod tanto exercitu dignum esset, raptis tantum pecudibus, & paucis Turcis pastoribus abductis, trepidus inde refugit. Nam cum se noctu Turcæ cum clamoribus ostendissent: non quantus eorū esset numerus expectauit, non suos ad pugnam instruit: sed equum & manibus & pedibus & voce ad velocissimum cursum incitauit: nec in castra, sed Chonas properauit. & quia equum currere diutius posse videbat, ne ibi quidē cursum inhi-

Perfarum ducis interirent.

Aspiciet inquit.

Manuelis alia Persicæ expeditio.

Manuel Cæsarum.

Andronici turpis fuga.

sed Phrygiæ Laodiceam contendit. Enimvero exercitus inopinata ducis absentia consternatus, acie soluta effuse fugit, pecudibus & captiuis omissis. Forsitan etiā inter sese certassent Romanis (quia nox adhuc erat) nisi Manuel Cantacuzenus stricto ense obstitisset, & fugitiuos obliquo gladio percussisset, ac stare iussisset, persequente nemine. Sic tandē fœda & præceps illa fuga nō nihil cōpressa est. Qua indignatus Imperator, parum abfuit quin Andronicum muliebri habitu per urbem circumduci iuberet. Sed vt suorum amans, cognationis ratione habita, iram imperauit, præsertim cū in ea pugna paucissimi occidissent. Nihil in ea expeditione memorabile gestum est, quod & subito eductus est exercitus, & celeris reductus. Persa verò quidam arduo loco occupato, multos prætereuntem Romanorum sagittis interemit, etiam thoraces penetrantibus. Hunc multi viri fortes adorti, & telis eminus & hastis comminus irati feriebant. Verùm ille agilitate corporis & tela in se excussa euitabat, & subitit conuersionibus instantes trucidabat, donec Xerus Manuel equo desiluit, obiectoque scuto, telis eius exceptis, stricto ense iterato icū caput ei frustra mortem deprecanti, & ab iis petenti veniam, in quos tāquam immanis fera grassatus fuerat, dissecuit. Tum cognatus quoque meus, clericus urbis Chonarum ordine Leuita, sed animo forti præditus, qui cum exercitu pro milite ad Characem iuerat, & spolia in Turcarum tabernaculis reperta legerat: in ipso periculo, parta præda non deposita (erant autem stolæ Persicæ, & ouilla vellera in pera) pedetentim incescit, conuersis in eum oculis omnium: aliis, vt in rebus asperis interritum & primarium militem laudantibus: aliis deridentibus, quod vitam oue commutaret. Sed ille sic etiam iter conficiebat, & ubi res ferebat, fugam ceteris turpem, persequente nemine, exprobrabat. Non multo post Turci Claudiopolim obsederunt, ac primò Romanum præsidium exitu intercluserunt, deinde etiam mœnia oppugnare cœperunt. Obsessi autem, nisi maturè auxilia mitterentur, quod nec diuturnam famem perpeti, nec hostes propulsare vilo modo possent, deditioem se facturos minabantur. Manuel igitur mali extremi nuncio non expectato, postridie quanta celeritate poterat, per Nicomediam, Claudiopolim maximis itineribus contendit, sine vllis aulicis deliciis, armis & equis duntaxat instructus: & vt hostium conatus anteuerteret, in somnes noctes agit: & ad faces per Bithyniam, quæ propter crebras valles & densas syluas multis in locis impedita habet itinera, pedes proficiscitur. Quod sicubi quiescendum erat, cubile illi erat humus, lectusque paleis & fœno constabat. Cum pluuio tempore in palustri loco diuersabatur, nubes & subterfluentes riuī somnum ei interrumpébant. Quares maiorem ei hominum & beneuolentiam & admirationem peperit, quàm in imperij principio diadema, purpura, & equus aurcis phaleris ornatus. Vt prope Claudiopolim ventum est, Barbari aduentu eius ex vexillis & splendore armorum cognito, fugæ se mandarunt, illo quàm longissimè persequente. Non minus autem eius aduētū obfessi iamiam desperantes recreati sunt, quàm

Persicus sagittarius a Xero Manuele occisus.

Choniata fortitudo.

Claudiopolis à Turcis obsessis, à Manuele defenditur.

Manuelis tolerantia.

quàm nauæ post multum remigandi sudorem secundo vento, aut vere dulcissimo post asperitatem hominem, aut alterius mali principij læto exitu homines exhilarari solent.

LIBER SEPTIMVS RERV M ab Imperatore Manuele Comnenogestatum.

Manuel Papam & Italos contra Fridericum Barbarossum conuicia.

M VNC illa etiam referenda sunt. Imperator, quia gentes sinus Ionij bello petere non poterat, imò potius incursiones earum in Romanas prouincias perpetuè timebat, haud ignarus, copias Occidentales Romanis esse longè superiores: præsertim verò formidabiles eas fore, si in vnum conspirarent: multo ante se quouis modo contra illas muniebat. Nam Orientales quidem Barbaros licet sibi & pecunia conciliare, & armis intra fines suos continere: sed Occidentalium gèrium multitudinem time- re se, quod viri superbi sint, indomiti, sanguinarij, nec tantum opibus & armis abundent, sed irrecòciliabili etiam odio Romanos persequantur. Proinde Venetias, Genuam, Pisas, Anconam, & reliquos oræ maritimæ accolas, Romanis conciliabat, iureiurando deuinciebat, omnis generis officiis alliciebat, & in vrbe Imperatrice hospitibus excipiebat. Et quia verebatur, ne quis Occidentalium regum opibus auctis Romanos inuaderet: potentiorum iniuriis obnoxios populos pecunia resciebat, in armis exercebat, & ad resistendum animabat. Ac Italos contra Alemaniam regem Fridericum, qui eos suæ ditionis facere maximè cupiebat, sæpe conuocauit, per legatos hortatus, vt fortes viros se praberent, & Regis dolos cauerent, quem coronæ accipiendæ gratia sæpe veterem Romam ingressurum, impedit: Papa per literas monito, ne suam gloriam alteri daret, nèque limites patrum transferret: ne temeritatis & negligentia tum demum pœniteret, cum accepta mala corrigi nō possent. Ita inclytæ Romæ aditu tanquam incernis exclusus est is, qui armatis legionibus efferebatur. Quodam tempore Mediolani mœnia sunt ab Alemannis diruta: sed ciues iureiurando adacti, se nunquam ea instauraturos, ita victores eluserunt, vt urbem principid profunda fossa munirent, se pacta & conuenta violare negantes. Deinde Imperatoris auxilio freti, ipsa mœnia reposuerunt. Ad hæc Montisferrati Marchione, viro nobilitate, autoritate & felici sobole insigni, tum amplis muneribus, tum Maria filia, vt supra expositum est, eius filio desponsa, ad Romanorum amicitiam adiucto, magis etiam principis Alemannorum consilia fregit. Qui Moguntino Episcopo, Cancellario suo, cum magnis copiis misso Italicas vrbes à Papa aultas, sine vllometu subigebat. Verùm Montisferrati Marchio largitionibus Imperatoris impulsus, Conradum filium, hominem formosum, fortem, cordatum, viribus & atate florentem, cum copiis contra Moguntinum mittit. Commissò prælio, Alemanni ab equitatu profligantur: & inter alios ipse Moguntinus captus, forsitan Byzantium missus esset, nisi Imperator antè obiisset. Nec vlla fuit

Mediolani.

Marchio Montisferrati Moguntinum capio.

Manuel Italos largitionibus corrupit.

Ancona obsidio.

Manuelem prudenter turbasse Italiam.

vrbes Italiae, aut etiam ab Italia remotior, in qua Imperator non vnum coniuratum, & hominem sibi fidelem haberet. Vnde quæ in conclauibus Romanorum aduersarij clam consultabant, ea omnia resciebat. Aliquando eius legati negocij cuiusdam causa Anconam misit, siue, vt quosdam ad Imperatoris amicitiam attraherent, quos Lizios vocant: siue, vt aliquid aliud Romanis vitale conficerent: cum id expediuissent, Alemannorum Rex ira plenus, copias ad vastandam eam urbem mittit, & ciues puniendos, qui cum Imperatore fœdus facerent, eiusque legatos in fraudem vti que suam ad vrbes ad se alienandas recepissent. Is exercitus Ancona hostiliter circumscissa, Romanorum legatos dedi sibi postulabat. Anconitani verò eas minas ira audierunt, valium obductum armatumque aciem ita rimuerunt, vt legatos non modò non prodiderint, sed contemptis Alemannis, periculum illud fortiter tolerarint: & ducta obsidione, insolitos quoque cibos gustarint. Imperatorij verò legati, populo pro concione interrogato, an auxilia sibi accerere liceret? cum populus respondisset, licere quidem, sed pecuniam in promptu non esse: ipsi Deum testati affirmarunt, Imperatorem omnes belli impensas perfoluturum: & nec cunctarentur, hortati sunt. Alioqui grauissima quæque ab hostibus toleraturos, vxoribus & liberis in seruitutem abductis, pecunia & rebus omnibus direptis. Itaque à quodam Comite Gilielmo, & vidua nobili, quæ nuper defuncti mariti opibus potiebatur, magno fenore accepta pecunia, & auxiliis introductis, libertatem suæ ciuitati restitutam sunt gratulati. Quo successu lætus Imperator, Anconitanos collaudat: & ciuitate Romana donatis omnia præstare velle pollicetur, quæ & ipse honestè dare, & illi rectè petere possint: aurique longè plus misit, quàm impenderant. Atque hunc res Anconitarum exitum habuerunt, qui quidem natura esse constantes, nec fidem cum fortuna mutare videbantur. Nam cur alioqui vicini Regis Alemannorum potentiam & edicta spreuissent, eique Romanorum Imperatorem, tantis marium & terrarum spacis seiunctum, pratu- lissent: nisi notionem honestatis innatam habuissent, magna animorum constantia præditi, nullis aduersitatibus labefactanda? Quamquam illud etiam Anconitanis obici posse video, quod auaritia impulsus, ab eo cui non ita pridem paruerant, ad illum defecerint, qui cupiditatem eorum & sordes expleuerit. At Imperatori res ita administranti, crimini dabatur à Romanis, quod ex ambitione, longinqua defideraret, & oculos in extrema terrarum extenderet, multa audacter, temerè multa ageret, & vltra limites à superioribus Imperatoribus presinitos multum euagaretur, & pecuniam à subditis acerbè & per iniuriam exactam, inutiliter dilapidaret. Verùm perperam ista reprehendebantur, non ab inani studio nouitatis profecta, sed Latinarum gentium metu, quarum vires inexugnabiles essent. quæ si conspirassent, verebatur, ne torrentis instar nostrum imperium vastarent. Ea de causa, vel exiguum fomitem, vt magni incendij causam, suspectum habebat.

Manuelis
pacis &
profusiones.

& suborientia incommodorum semina statim extirpabat, optimi agricolæ more, qui spinas adhuc teneras, & degeneres frutices runcare solet. Atque hoc eius obitu declaratum est, cum sapientis gubernatore amisso, Reipublicæ navis pene demersa est. Ac eum tributa exaggerasse, & magistratus publicanis vendidisse, & fertilissimos agros suis aratris proficidisse, nec ipse dissimulare possum. Sed pecunia hoc modo collecta, non tam in thesauros referabatur, quam utraque manu liberaliter effundebatur, partim in monasteria, sacras aedes, & pauperes Romanos: partim verò, & maxima quidem ex parte in varias gentes, Latinas præsertim. Nam ex munificentia ostentatione effusè spargebat, & infundebat eaque utraque manu collegerat, & acerbissimos exactores quæstores designabat. In iusta sumptuum parte illa etiam numerabantur, quæ in cognatos & familiares conferebat. Nam nepotis eius Theodora, cuius, ut dixi, consuetudine utebatur, quamvis expers diadematis, tamen comitatu planè regio utebatur, mulier superciliosa & arrogans, quæ palatium nisi exquisitè perpurgatum ingredi recusabat. Sed & filio ex ea procreato, & aliis pluribus, tota maria pecuniæ affluebant. Eunucho quoque, cubiculariis, aliisque ministris ex peregrinis ortis nationibus, semibarbaris, qui expeditius spuebant, quam loquebantur, erat facilis, & benignus, eoque in diuitum numerum referebat, ut aceruis pecuniarum & omni genere ornamentorum tanquam maximarum gentium proceres circumfluere, idque, cum omnis eruditionis expertes, lingua Græca vestigia ita persequerentur, ut speculæ & rupes extremum sonum pastoralium canticorum. His tanquam obseruantissimis & fidelissimis ministris non modò summos magistratus tradebat, sed pro tribunali iuris dicendi provinciam in causis difficillimis, quæ vel peritissimis legum negocium facerent, assignabat. Cum aliqua provincia describenda erat (id autem fiebat sapientius) istiusmodi cætus eruditus præponebatur. Quod si quando nobilis aliquis Romanus eis adiungebatur, vir prudens & cordatus: is ea de causa mittebatur, ut descriptionis munus obiret, cæterisque labores colligendi tributi sustineret: Barbarus verò pecuniam accipiebat, & saccos obsignatos ad Imperatorem mittebat. Sed pleraque contrà eueniebant, quam sperabat ille. Nam dum Romanos peculatus suspectos cauebat, non animaduertit, se auaros Barbaros locupletare, & homunciones infelices beare: atque interim Romanos à se alienare, ut fidei & natura insitæ & doctrina comparatæ obliuiscerentur. Cognita enim Imperatoris de se suspitione, quod ministri potius ac baiuli quæstus, quam fideles procuratores iudicarentur, & bini in provincias mitterentur, serui magis quam gubernatores imperij: id solum agebant, quod in mandatis acceperant, & extortam pecuniam tanquam in manipulos colligatam, ad Barbarum illum magna præditum auctoritate, & plurimis Romanis prælatum, velut in aream congregabant: cætera verò negligebant: ne dicam, ad Imperatorem pauca & veluti quisquilias peruenisse, illos verò pleraque suffragatos esse. Fidelis

Barbari ministri gratio si apud Manuelem.

enim serui munus erat scilicet, ex farina sibi primum panes conficere, deinde etiam collegæ aliquid impertiri. Ab hoc Imperatore turris illa non procul à continente in mari extructa est, quæ *Adificia & luxus Manu elii.* Damalis pridem, nunc Arcula dicitur: & altera turris eregionè iuxta Manganiû monasterium: eo consilio, ut ferrea cathena vtrinque extenta, Barbaris nauibus aditus in loca vrbis arcu vicina, & tractum illum omnem vsque ad Blacherniam regiam, intercluderetur. Magnificentiam eius testantur etiam maxima illa conclauia in vtroque palatio structa, aureis laminis refulgentia, & illustribus coloribus exornata: in quibus bella eius gesta cum Barbaris, aliæque ex vtilitate Romani imperij administrata, summo depicta artificio spectantur. Ad hæc pleraque splendida in freto Propontidis ædificia, in quibus Imperatores propter aeris temperiem, ætatem exigere solent, ut olim Persarum reges Susis atque Ecbatanis, exædificauit & exornauit. Nam & cum tempus postulabat, patientissimus erat laborum, frugis, æstus, in omnij: & cum à bellis vacabat, iucunditati se dabat, & genio indulgebat. Ac si quis accuratius obseruasset, quanto perè laucis ciborum, & lyra, cithara, symphonis delectaretur: eum in iis solis ætatem exegisse, & voluptatem summum bonum statuisse iudicasset. Sin duris temporibus omnem iucunditatem despicere, & voluptatem in vitio ponere vidisset, ingenium ad vtrinque paratum miratus esset. Templum D. Irenæ maximum & pulcherrimum, à Martino Imperatore conditum, & incendio absumptum, instaurare aggressus, cum partes quasdam ex fundamentis extruxisset, destitit: & monasterium in Ponti faucibus, loco qui Catacepe dicitur, archiducis Michaëlis nomine extruxit: in quo celeberrimos quoque & præstantissimos monachos collocauit, ea ratione, ut solitariam & quietam vitam sine vlla sollicitudine possent degere. Cum enim monachos possessionibus & negociis turbatos, & tranquillitate animi & Dei cultu excidere intelligeret: nullas eis vineas, nullos agros, nullas possessiones, quas nec eorum professio admittit, assignauit: sed ex silco tantum pendii iussit, quantum ad victum & cultum opus esset. Videtur nimirum immodicam cupiditatem struendi monasteria improbasse, & exemplum prodere posteris voluisse, quo pacto templa condenda, & quæ viuendi ratio eremitis, pauperibus, & à terrenis rebus se abstrahentibus proponenda sit. Tantum autem absuit, ut eorum institutum laudaret, qui monasticam vitam professi, & opibus affluunt, & multitudinem curarum magis distrahunt, quam iij qui huius vitæ deliciis occupantur: ut sanctionem Nicephori Phocæ, fortissimi & cordatissimi Imperatoris, olim abolitam, de non augendis monasteriorum latifundiis, quasi postliminio reuocaret. neque patrem, auum, cæterosque cognatos suos omnes, qui monasteriis amplissima prædia donant, inculcare destitit: non quod de suis opibus Deo aliquid consecrasset, sed quod rem bonam malè administrasset. Nam cum monachis habitationes in caditis & desertis locis, in antris & montium cacuminibus assignanda: essent:

Adificia & luxus Manu elii.

Templum D. Irenæ.

Manuel Monachis non prædia, sed vitium præbet.

Nicephori Phocæ sanctio contra Monachorum auariciam.

Manuelis negligentia, profusio & licentia militum.

Commiseratio.

Imperatoris auaritia & curiositas perstringitur.

sent: & Constantinopolis, tanquam Sirenû canus vitanda: gloriola ductos, in cructata sua sepulchra & vario marmore exornata, iis qui templa ingrediantur, spectanda proposuisse, & mortuos quoque coronari se & hilari splendidè quoque vultu conspici voluisse, & in foro ac triuis monasteria ædificasse: & ibi nullo cum delectu virtutis, velut in cauca conclusisse eos, qui monachos, non vltra tonsuram capillum, & mutatum habitum, promissamque barbam exprimerent. His igitur de causis, siue ut monasticam sanctimoniam nutantem, ac potius humi ferè prostratam fulciret, siue metuens, ne ipse ea facere diceretur, quæ reprehederat: rationem à suis maioribus diuersam est secutus. Iam quia Romanis, ac Barbaris etiã, ut opinor, est in more positum, ut stipendia militibus soluantur, & ij sæpè in medium producantur, ut exquiratur, an armis instructi sint, an equos probè curatos habeant: item ut tirones, priusquam in catalogos referantur, explorentur, an corporibus valeant, an sagittare sciant, an vibranda hasta se exercuerint: hic Imperator stipendia militaria, in fiscum, tanquam aquas in cisternam, coegit: & exercitum cupiditatem donatiuis quæ incolarum dicuntur, leuauit, abusus re à veteribus Imperatoribus inuenta, & rarè usurpata in eos, qui hostes sæpè ceciderant. Hinc factum est, ut & milites cneruarentur, & maximum pecuniæ flumen in ignauos ventres effunderetur, & Romanæ provincie male tractarentur. Nam & strenui milites, cum non amplius id expectarent quo peculiariter ad virtutem bellicam excitabantur, quod tum promiscuè omnibus idem premium propositum erat, alacritatem illam in periculis adeundis abiecerunt: & provinciales, qui olim silco pecuniam numerabant, à militari auaricia pessimè sunt tractati, crepta non pecunia tantum, sed & intima tunica, aliquando etiam à liberis & vxoribus auulsi. Proinde quilibet militiæ nomè dabat, & multi ignauissimi & sordidissimi opifices, vel equo Persico donato, vel paucis aureis daris, nullo delectu acto in militum catalogos relati, literis imperialibus, irrigua prata & rura fertilia & Romanos tributarios accipiebant, ut eis aliquando seruili habitu ministrarèt: & vir Romanus, graui vultu, rei militaris peritus, & tanto excellētior, ut illi cõparatus, Achilles videretur, aut duabus manibus armatus, cum eo compararetur, qui neutram incolumem haberet, tributum penderet homuncioni semibarbaro, qui instructam aciem nunquam viderat. Enimvero perturbationis huius, Romanæ provincie graues pœnas dederunt, quatum alix ante oculos nostros à Barbaris spoliata: & occupata sunt: alix à nostris tanquam aliena, vastata & euersæ. Sed quousque Domine hereditatis tuæ obliuisceris, auerisque à nobis facie, iræ tuæ locum dabis? Quando ex sancta rede tua prospiciens, nostras ærumnas & calamitates intueberis, malisque nos vrgentibus liberabis: cæque auertes, quæ longè grauiora impendère videntur? Nunc illud etiam addèdum est. Plerique Romanorum Imperatores, imperare, aurum gestare, communibus vt priuatis vt, eaque suo arbitratu quibus volunt, donare non contenti: nisi sapientes, forma Diis, robore heroibus similes, & vt Sa-

lomon, diuinitus edocti, & doctores diuinitatis, & normæ rectissime, denique diuinarum humanarumque rerum interpretes verissimi habebantur, iniuriam sibi fieri censent. Vnde fit, ut cum immo destiores & audaciores, qui noua dogmata in Ecclesiam introducunt, cohercere, aut id munus iis qui Theologia scientiam proficuntur, mandare deberent: nec in hac parte villo inferiores esse volètes, iidem dogmatum & autores, & arbitri ac disceptatores existant, sæpè etiam dissentientes mulctent. Hic quidem Imperator natura facundus, & suavis sermonis affluentia ornatus: non elegantes tantum epistolas scribebat, sed & religionis institutiones parturiebat, ac publicè declamabat. Tandem etiam de diuinis dogmatibus & ipso Deo disserbat. sæpè etiam dubitationem præ se ferens, quæstiones & scripturas proponebat: earumque solutiones, eruditus omnibus conuocatis, requirebat, quanquã in his etiã laudari potuisset, nisi curiositate ingenij eas etiã quæstiones agitasset, quæ attingi se non modo patiuntur, aut saltè omiã pertinacia, scripturarum sententiam in multis ad suam opinionem, veris interpretationibus non accommodasset, nois declarationibus, veterum repudiatis: quasi ipse totum Christum comprehendisset, & ab ipso de natura eius dilucidius ac diuinius edoctus esset. Orta igitur quæstio de illo dicto, quo dicitur, incarnatum Deum, simul & offerre & offerri, & Dei oblatio eruditus inter se dissentientibus: disceptatio longo tempore est extracta, multis & confirmationibus & cõfutationibus vtrinque allatis, Verum Imperatore piæ & veræ sententiæ post solertem controuersie explicationem assensio: aduersarij loco moti sunt, ut perperam sentientes Hypophesphius Theopolitanus, Sotericus Pateugenus Antiochenus, Dyrachinus Eustathius, Michael Theffalonicensis cõcionator, Nicephorus Basilaces, qui Paulinas epistolas interpretabatur, & lumine eloquentiæ, Apostolicorum scriptorû obsecritatem altissimo spiritu referam illustrabat. Ferunt, cum hæc controuersia ageretur, & publicè disceptanda proponeretur, alieno anni tempore ingès erupisse tonitru, & auribus eorum omnium qui tum Pelagoniæ cum Imperatore erant, ita insonuisse, ut nonnulli humi prolaberentur: & Eliam quendam, hominem eruditum & celebrem, aperto libro qui de tonitribus & terræ motibus dissereret, & iis lectis, quæ ad tempus illud pertinerent, scriptum inuenisse, Casus Sapientis. Itaque non ij modò quos diximus, doctorum eruditissimi, ecclesiis pulsi, & omnibus sacris ministeriis interditi sunt, sed alij quoque vnã cum illis. Aliquot annis post quæstione de Dei hominis dicto PATER MAIOR EST ME propolita, parũ curatis patrû explicationibus, usq; variis & ad controuersie explicatione & declarationem sufficientibus: suas interpretationes attulit, easq; pertinaciter defendit: & ad suam voluntatem & sententiam, vniuersalium doctorum sententias, non modò veritati non aduersantes, sed diuinitus editas accommodauit. Nam cum alij dicant, patrem, ut filij autorem, dici maiorem: alij de natura humana id intelligant, & id dictum non vrbis: sed assumptæ carnis attribuant, vt & illa, de profectioe ad patrem, de aduëtu prin-

Manuelis theologia.

Quæstio de incarnati Dei oblatio.

Tonitru, vniuersam doctrinam significat.

Quæstio de patris vrbis Christum excellentia.

capis mundi, qui nihil in ipso eueniat: alij, & si de vrbis voce MAIOR accipiant, non absolute tamen & essentialiter, sed ob inhumanationis summam extenuationem & humilitatem: atque alij aliter, pie tamen, explicent: iis nescio quomodo, vt proposita quaestioni non satisficientibus, improbatis, aliam attulit interpretationem: indistincto concilio, & omnibus sacrarum literarum studiosis conuocatis, singulos hortatus est, vt ei decreto hoc modo subscriberent: Equidem etiam S. Patrum voces de illo dicto (PATER MAIOR EST ME) amplector: aio tamen id dictum pertinere ad carnem in eo conditam & passibilem. Quod nescio quomodo filio incarnato minus tribuit quam patri: perinde ac si ob naturam humanam assumptionem, & peregrinationem in terram, pari dignitate excidisset, ac suam auctoritatem amisisset, & intra limites extenuationis consistisset: ac non deificasset, & extulisset humilia, & sua gloria perunionem illam ornasset potius, quam ea re ipse depreffus esset. quod absurdum est. Atque etiam rubra scriptura, tanquam ense flammeo decretum hoc munivit, quo mortem minitabatur & excommunicationem ei, qui, non dico prima impulsione animi reprehendere, & submurmurare, sed tantum intraspicere ausus esset. Deinde idem decretum de quorundam assensu, vel assentatorum potius consilio lapideis tabulis insculptum, in maximo templo dedicauit. Verebantur enim, ne sanctio illa, vt quae praetextu carnis, ipsi vrbis derogaret, abrogaretur, praesertim cum extenuationem & humanitatis rationem praeterissent. Eiusdem generis illud etiam est, quod Manuel sub vitae finem fecit. Extat inter caeteras catecheticae tabulae sanctiones, anathema in Machometi Deum, quem nec genuisse, nec genitum, sed holoosphiron esse affirmat. Id anathema ex omnibus catechetice libellis aboleri voluit, ab ipsa magna Ecclesiae tabula auspiciatus, sedque ratione probabilis scilicet. Aiebat enim blasphemus in Deum qualibuscunque offendi Agarenos, qui ad piam nostram religionem defecerunt. Proinde maximo Theodosio accersito, qui principem sedem curabat atque ornabat, & primariis sacerdotibus, qui tum in vrbe erat eloquentia & virtute praestantes, quaestionem cum tumido exordio proponit. Qui cum omnes refragarerent, nec villo modo illa admitterent, vt absurda & a vera de Deo sententia abducentia, atque anathema illud offensionis plenum pie explicarent. Nec enim Deum caeli & terrae conditor villo modo anathemate notari, sed holoosphiron illum Deum, quem delyrus & furiosus Machometus nec genitum nec gignentem cofingeret. Nam apud Christianos Deum patrem celebrari, quod detestandis Machometi nugamentis plane prohibeatur. Deinde se non satis intelligere, quid sit illud holoosphiron eis, animo nihil mirigato, contemptis, suapte auctoritate, & aulicorum eruditorum, quos tempore seruire norat, ministerio, decretum proponit, quo & Machometi delyrium (cur enim Theologia dicat) defendebatur: & superiores Imperatores sacrorumque antistites aperte taxabatur, qui Deum verum ineredite & inconsiderate anathemate notari passi essent: & id decretum in sacro palatio publice recitandum curat,

principibus, senatus & cognatis suis literarum studiosis, qui veluti via prepararet, atque applauderet premittis. Erat autem oratio adeo probabilis, non spiritualium verborum grauitate, sed humana sapientiae suauitate, vt aures non eorum duxat qui varia eius compositione, & iucunda vanitatem spectabant, sed eorum etiam qui ipsius scripti sententiam indagabant, propemodum suspensas teneret. Ac forsitan veri Dei gloria Machometano illi Deo, quisquis est, tributa esset: nisi Patriarcha strenue aduersatus, nec ipse id scriptum curasset, quo noua & periculosa dogmata introducerentur: & caeteros, vt id tanquam venenum suspectum haberent, monuisset. At Imperator, quasi graui affectu iniuriarum, potestates conuiciis insectabatur, & homines omnium mortalium stultissimos appellabat: quippe ex morbo grauissimo, qui exitum ei attulit, prior ad iram factus. Proinde iis quae priore decreto fufius, oratoris ornamento adhibitis, scripserat, in compendium redactis, & dogmatis illecebris adornatis, aliud decretum promulgauit. Cum autem tum in palatio ad Damalim, quod Scutarium dicitur, tum ad vitandam turbam, tum ob aeris temperiem versaretur, totus curandae valetudini intentus, iussu eius, pontificum collegium, & eruditissimi quique eo traieciunt. Qui cum vix ex lincibus descendissent, Theodorus Mazuca, homo apud Imperatorem graciosus, & inter scribas auctoritate princeps, adest: & oratione ad Patriarcham & Pontificum collegium instituta, Imperatorem nunc adiri posse negat, ob morbi quandam accessionem: literas vero quas manu teneret, esse audiendas. Agebat autem altera de proposito dogmate, quibus a Pontificibus subscribi cupiebat Imperator: altera sub persona eiusdem cum summo pastore Theodosio & Pontificibus, ob praeposteram aduersationem expostulantes, maius concilium minabantur: & controuersiae disceptationem, ipso veteris Romae Papa adhibito, iureiurando restituebatur. Ingratus, inquit, vniuersitatis rerum Deo, a quo praeter imperij fastigium, aliis illustribus praerogatiuis sum ornatus, & insanus essem, nisi pro tenuitate mea quaecumque illi studium meum declararem: & summis in id viribus incumberem, ne is verus Deus anathemate notaretur. Caeterum auditores ea magniloquentia adeo non percellerant, vt vir doctissimus & eloquentissimus Eustathius Thessalonicae Archiepiscopus, ea oratione vehementer commotus, verum Deum aliquid holoosphironum, infelicis ingenij commentum, perhiberi nullo modo ferret. Enimvero, inquit, insanire, & hoc habitu (ostenso pallio) indignus essem, si Deum verum iudicarem brutum illum paediconem, & omnis obscenitatis & sceleris doctorem. Quae cum clara voce & magno vere pietatis affectu dixisset, auditores penes obstupuerunt. Scripti vero illius recitator, paulisper velut attonitus, compressis labiis astitit, deinde ad Imperatorem reuersus est: qui ea oratione perturbatus, varia defensione vsus est: & patientia, vt nunquam antea, laudata, vt querulos & cauillatores vitaret, se quoque integerrimis christianis annumerabat, & religiosissimis natum esse parentibus, assererat, & contra Thessalonicensem iudicium vehementer efflagitabat. Aut enim si absolueretur, vt qui Deo paediconi non crederet, nec de religione perperam sentiret, se iustas poenas de eo sumpturum, qui contumeliosa verba in vinctum Domini effutiret: aut, si condemnatus esset quasi alium quam Christiani Deum coleret: veritatem velle discere, & gratiam ei non paruum habiturum, qui sibi errorem extorsisset, & veritatem explicasset. Paulo post Patriarcha in eius conspectum venit, & quae res postulabat locutus, effecit, vt iracundia placata veniam habitae orationis, & defendendi sui potestatis Thessalonicensi daret. cum hac tamen castigatione: oportere eum, vt virum sapientem, ab obscenitate verborum sibi temperare, nec effutire temere, quae nihil ad rem pertinerent. Postea cum scriptum de eo dogmate publice recitaretur, & ab omnibus, vt pie explicatum, laudaretur, se libenter subscripturos pollicentibus concilium est dimissum. Ac illi abibant lati, quod aduersatione sua Imperatorem vicissent: is vero gaudebat, quod eos ad suam voluntatem flexisset: ac paucis verbis id consecutus esset, quod antea verbo scripto impetrare non potuisset. Postridie concilium prima luce iussu Imperatoris in Patriarchae aedibus conuenit, vt faceret, quem admodum promiserant. Verum illi omnes sententia mutata, subscriptionem recusabant, quod in illo scripto adhuc verba quaedam reprehendenda laterent: quibus erasis, alia reponenda essent, quae cum vera sententia congruerent. Rursus igitur commotus Imperator, eorum vacordiam, incostantiam & leuitatem aperte insectatus est. Sed illi tadem aegre assenserunt, vt anathema a Deo Machometi, in ipsum Machometum & omnem eius doctrinam & sectam in Catechetice libellis transferretur. Quo, post multos congressus, decreto & confirmato, tandem quieuerunt. Adiciam etiam aliud memoratu dignum, postquam huc progressus sum. Fuit eunuchus Nicetas, Chonatae Episcopus, omni genere virtutis ornatus, futurarum rerum ita praescius, vt inter maximos vates haberetur: & omnibus qui eum norant, admirationi esset, quod nostrae aetati improbae atque adulterae tantum bonum contigisset. Cum autem hic Imperator recens diademate redimitus, paterni imperij successor ex Armenia reuerens, Chonis Archageli aedem ingressus, sanctam comprecationem ab hoc Pontifice accepisset, vt ob virtutem vbi que gentium celeberrimo: quidam sacerdotibus, itaque prudentissimi, dubitabant, an Manuel adhuc adulescens, ac penes imberbis, tantum Imperium administrare posset, quod virum leni prudentia praeditum & maturum postularet: Deinde ad fratrem Isaacium, qui vrbe Imperatricem obtineret, superaturus esset, cui meliore iure Imperium deberetur: Tum magnus ille vir & vere diuinus homo, in hunc modum respondit: Omnino adulescens iste & imperium gubernabit, & fratrem superabit. Sic enim a Deo decretum & constitutum est. Vt autem ea quae sciat, de quibus non interrogastis, auum Alexium aetate paulum superabit: sed instante obitu, insaniet. Id praesagium & mihi & aliis plurimis fuit notum. Is enim vates ex diuino baptismate me suscepit. Quae autem ea infania, & cuiusmodi futura esset, nemo tum recte coniecerat

Theodosius Patriarcha Manuelli rogatur.

Machomet non Deus, sed doctrinae condemnatae.

Nicetae Chonatae Praefectus de Manuele praesagium.

Eustathij libertas.

Manuel Eustathio inuitus.

potuit. Nam alij id praesagium ad insanam aui cupiditatem, alij ad libidinis intemperantiam detorquebant. Sed cum haec, quam dixi, controuersia agitata esset, Imperatore temere principio contendente, Holoosphiron illum Machometi verum esse Deum, qui nec genitus esset, nec genuisset: omnes id oraculum ed retulerunt, quod illa opinio a veritate alienissima, germana & pessima esset infania. Imperator autem nocte, mensis Martio, morbo correptus, Indictione decima quinta, quo tempore dogma illud in questionem vocatum est, & mense Maio demum sopitum, mense Septembris obiit, nec de Imperio quicquam praecleari ordinauit: in iis quae post suum obitum facienda essent, mandans & praescribens segnior. In causa fuit, quod nequaquam crederet insulare sibi mortem, sed scire se affirmabat, xiiii vitae annos adhuc restare. Idque ad ipsum patriarcham Theodosium dixit a quo inonebatur, vt propria paterna pietate Republicae curam integris ad huc sensibus, mature susciperet: & curatorem fidelem filij successoris, impuberis adhuc, & Imperatricis quaereret. Sed pestilentes impostores astrologi, Imperatorem paulo post ex morbo recreatum, vacaturum esse amoribus, & barbaricas vrbes euerfurum, impudenter asserbant: & quod incredibile est, homines praecipiti lingua, & assueti mendaciis, motum vniuersi orbis, & maximorum siderum congressus & concursus, ventorumque procellas ingentes & vniuersitatis rerum penes mutationem praedicebant, Engastrimythi potius quam astrologi. Neque vero annos duntaxat, & menses & hebdomadas numerabant, sed dies etiam & horae punctum designare non verebantur: quae suae potestati reseruauit Pater, & seruator discipulos suos percontantes castigauit. Proinde non ipse modum Imperator speluncas & meatus subterraneos contra ventorum impetum inquirebat, & ad habitandum praeparabat, & palatiorum fastigia demoliebatur, vt minus impetu ventorum laederentur: sed & ministri & cognati & adulatores eius iisdem rebus intenti, partim terram, formicarum instar, effodiebant, partim tentoria tripliciter consuebant, & vectes cubitales, quo minus tabernacula concuterentur, acuebant. Sed morbo, vt dixi, ingrauescente, balneo vsus, cognouit spem vitae euanescente, & terminum instare inuitabilem: ac pauca cum astantibus de Alexio filio locutus, oratione suspirii interpolata (quia praedicebat, quae post suum obitum tempestates impenderent) Patriarchae monitu, breui chartae de Astrologia subscripsit, mutata pristina sententia. Denique admota ad arteriam manu, & pulsu perterritato, cum alto suspirio femur percussit, & monasticum habitum postulauit. Quo dicto, cum, vt fieri solet, tumultus esset ortus, & spirituales vestem nigro panno, omnis ornatus expertem ministri nescio vbi nacti, molibus & regis vestibus detractis, & aspero illo diuinae vitae indumento illi induto, in spirituales eum conuertunt militem, & galea thoraceque insigniore ornatum, in caelestis Imperatoris catalogum referunt. Ea laeterna, quippe breuior, crura heroici illius corporis non tegebat: vt nemo qui id cerneret

Manuelli in monastico habitu obiit. XII.

Astrologorum seu potius Engastrimythorum vanitate deceptus.

à lachrymis sibi temperaret, humana imbecillitatis cogitatione, & vilitate corporis in morte, quo animus tanquam testis inclusus coalescit. Sic igitur & vita & imperio cedit, quod annos triginta octo gubernavit, tribus mensibus demptis. Ad quod imperij spacium, vinctissimum illud oraculum alludere videtur.

Oraculum.

Tui prehendet te postrema nominis.

Sepultura.

Nam illa postrema syllaba nominis Manuelis, apud Græcos tantum numerum complectitur. Sepultus est in obliquo latere monasterij Pantocratoris, iuxta templi fores in sacello adiuncto, quæ templi muro in fornem circumflexo, latus circa tumulum ingressus distinguitur. Lapis cum tegit nigricans, & mœstum aliquid pre se ferens, qui in septem vertices assurgit. Non procul inde basi impostus adoratur lapis purpureus, viri magnitudine, qui antè fuit Ephesi: & is esse dicitur, in quo Christus de cruce sublatus, & fasciis involutus conditus fuerit. Eum lapidem Imperator inde aduectum, humeris suis, quippe qui diuinum corpus, ipsumque Christum gestasset, à portu Bucoleonis, vsque ad ædem quæ in turri palatij est, pertulit. Sed non multo post Imperatoris obitum saxum illud è palatio ad sepulchrū illius est translatum, vt clara voce defuncti res gestas & certamina proclamaret.

IMPERIUM ALEXII COMNENI Porphyrogeniti, Manuelis filij.

Alexij pueritia Reipublicæ perniciosa.

Manuele Comneno ad hunc modū defuncto, filius Alexius, ferè impubis adhuc, & puer, qui pædagogis & nutricis opera non satis commode carcat, successit. Itaque Romana Respublica perperam administrabatur, & peius se habebat, quàm quum Phaeton paternum curram per cælum regere conatus est. Nā Imperator ob immaturam ætatem & inopiam consilij, nullam officij rationem habebat, inani superbia elatus, & vix satis gnarus, quæ res tristes aut iucundæ essent, venationi & equitationi incombabat: puerorum cum quibus colluderet, familiaritate utebatur, vita pessimè instituta. Paterni verò eius cognati & amici aliis rebus intenti, illius educationem aliis rebus omnibus antevertendam, negligebant, nec interitum Reipublicæ curabāt. Nam alij Imperatricis amore flagrabant, & eius pudicitiam haud dissimulanter tentabant: calamistris, vnguentis puerilibus, mitris muliebribus, aureis torquibus ornati defixos in illam oculos habebant, & mutuum illius amorem captabant. Alij, homines auari & rapaces, cum luxuriosissimè viuerent, fiscum depeculabantur, vt crumenam immodicis sumptibus exhaustam, pecunia refarcirent. Alij ad Imperij cupiditatem omnia referebant. Denique tanquam strenuo & graui pædagogo sublato, confusa erāt omnia dum suum quisque negocium agit, & alteri aduersatur: aut velut columna firma reuulsa, in partem contrariam omnia inclinabāt. Proinde cum potentissimi quisque & cognati Imperatoris, æqualitatem spernerent, reipublicæ cura defecit, congressus & concilia deferta sunt. Cum autem Protosebastus & Protouestiarius Alexius

Comnenus, Manuelis patruelis, pueri Imperatoris matrem sibi conciliasset, & crebro eius consuetudine veretur, cæterisque omnes autoritate vinceret: ij qui eadem orti erant familia, & Manuele imperante parem potestatem obtinuerant, maximis dignitatibus præditi, molestissimè illa ferebāt. quidam etiam cum tyrannidem suboriri, cernerent, Protosebastum suspectum habebant: non tam de Imperatoris Alexij salute solliciti, quàm ne ipsi comprehenderentur, metuentes. Quapropter expectatione rerum futurarum suspensū, modò ipsi tuti essent, cæteros minus curabāt. Fama enim, vt loquax est, iam vociferabatur: Alexium Imperatrici adherere, cum eaque conspirasse, multos sibi officiis & largitionibus conciliare: & Imperatore eiccto, regnum affectare, & matris eius nuptias ambire. Atque ita feres Imperij habebant, confusio nis & turbarum plena: non aliter quàm in fabulis de serpente illo traditur, qui cauda furda & caeca, non sine multis offensionibus progrediebatur. Is rerum status monstro illo sub Manuelis obitum edito, præsignificatus fuit. Nam mulier quædam in Propontide habitas, puerum peperit, cætera perexilem, & imbecilem, sed capite ingenti. Id principatus multorum, quem omnis Imperij & disciplina contemptus sequitur, omen habitum. At Comnenus Andronicus Imperatoris Manuelis patruelis, de quo in illius historia copiosè scripsimus, cum Imperatoris mortè, & aulæ dissidia, Oenai audiisset, veterem tyrannidis amorem renouat. Sed hæc suo loco commodius referentur. Nunc verò ne ordo historiae interumpatur, neque quicquam memoratu dignum prætermittatur, paulo altius exordiamur. Hic Andronicus, vt Manuelis castes euitaret, cum perpetuum sibi ipsi exilium indixisset, multis vrbibus, multis prouinciis peragratis, tandem ad Sultachum, vt diximus diuertit. Toparcha is erat, cui regio Chaldaæ vicina in portionem cesserat, olim Romanis tributaria, tum autem Turcicæ ditionis & religionis: & castello illius voluntate occupato, atque ad naturalem loci situm artis munitione adiucta, ibi se tenebat: Theodora Comnenia Isaacij Sebastocratoris filia, quam incesto amore prosequabatur, fugæ comite. Orti autem fratribus erant Isaacius & Andronicus. Manuel verò cum eum non magis comprehendere, quam Iunonem Ixion, possit: Theodorā, tanquam ille Nubem, capere studuit: atque eius voti per Trapezuntis principem Nicephorum Palaologum compos factus, paulo post ipsum etiam Andronicum Theodoræ amore tanquam esca illectum, & nō mediocri filiorum, quos illa ei pepererat, desiderio flagratem attraxit. Missis enim ad Imperatorem legatis, delictorum veniam, & fidē publicam postulauit: & vtraque re impetrata, aliquanto post in vrbē reuersus, vt erat solers & callidus, graui cathena ferrea collo circumuoluta, & sub veste ad pedes vsq; demissa, ne vel ab Imperatore, vel ab astantibus, cerneretur, cū in ei' cōspectū venisset, humi porrectus quantus erat, prolata cathena & lachrymis oppletus, offensionum veniā magna contentione, supplicii & miserabili gestu, flagitauit. Imperator eo spectaculo stupefactus, & ipse in lachrymas erupit, eumque leuari iussit. Ille verò se surre-

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

Angelus Isaacius Andronici cat-nifex.

Andronicus regni affectu di occasione quart.

* opinis

Vide Annotationes.

Andronicus & Manuelis reconciliatio

* Patruellis.

se surrecturum esse negauit, nisi iussu Imperatoris ab aliquo ex astantibus cathena ad tribunal Imperatorium attraheretur, atque procumberet. Factum est, vt petiit Andronicus, Angelo Isaacio, à quo post & Imperio & vita priuatus est, ministro: admiratione digna res, quæque non fortuitò accidisse videri queat. Tum autem splendidissimè & magnificentissimè susceptus, & humanissimè tractatus, vt decebat tantum virum ex diuturna peregrinatione reuersum. Oenæum ablegatur, vt ibi habitaret, & ex longinquis erroribus se recrearet. Ambo enim norant, si vnà degerent, fore vt veteres simultates recrudescerent. Neque enim quietam inuidiam, neque ocium acturos eos, quibus studio est, criminando principum captare beneuolentiam, & alios calumniando suas opes firmare, & ad altiorum dignitatis gradum ascēdere. Erat igitur Andronicus procul à Ioue & à fulmine, in voluntario exilio: sed ærumnis illis errorum liber, & Imperatoria munificentia fruebatur. Eo loco degens, cum Manuelis obitum, & palatina dissidia, & Alexij equitationes & lusus, in quibus puerilia ingenia capiuntur, audisset: curatores verò eius patricos, partim vt apes crebro in prouincias euolare, & pro melle pecuniam congerere: partim vt capræ frondes, ita imperium continenter appetere: partim porcorum imitatione * fordidis prouentibus pinguescere: laudis verò & reipublicæ nullā prorsus rationem habere, sed in turpitudine & flagitiis omnibus volutari comperisset: speciosam inuadendi regni causam quaritat, ac post varias cogitationes & multiplices conatus, iurifurandi libellum, quod Manueli & filio eius Alexio dederat, legit. In quo cum verba non in alium sensum detorquenda essent, sed in sua natia significatione accipienda: ille huic clausulæ (Si quid videro, aut intellexero, aut audiuerò, quod honori, imperio, & saluti vestrae fraudi sit: id & vobis indicabo) & ipse pro virili mea prohibebo) vt mulsæ viceribus inheresit, opportuna admodum ad tyrannidem, quam iam olim parturiebat. Et vt homo acer erat & imperiosus, crebras literas ad Imperatorem & nepotem Alexium, & ad patriarcham Theodosium ac cæteros, in quibus aliqua scintilla amoris erga Manuelem defunctum apparebat, mittit, in quibus infamiam exaggerabat: seque indignari simulabat, quòd Prototebastus non adempta potentia, ad moderatiorem fortunam redigeretur: tum quòd haud dubium Imperatori exitū iam iam inde impendēret: tum ob turpissimum rumorem, & ipsi auribus grauem, qui in summis mœnibus clamitet, & in foribus principum versatus, totum orbem terrarum peruagetur. Hæc cum summa grauitate & splendore loquendo & scribendo (erat enim literarum apprime peritus, & diuini oratoris Pauli epistolas subinde in ore habebat) omnes in suam sententiam pertraxit: atque id consecutus est, vt tanquam reipublicæ studiosissimus, & longo tēpore ac vsu rerum diuturno perpolitus, summā autoritatem obtineret. Itaque Oenæo relicto Constantinopolim proficiscitur: & quocunque venit, iurandum suum profert: rogatus, profectiois suæ causam exponit. homines autem nouarum rerum

cupidi, & qui veteri fama, Andronico regnū varicinanti credebant, ad illum tanquam ad aquilā monedule confluentes, irrita verba fundebant. Hoc modo vsque in Paphlagonia partes peruenit, & vbique, vt seruator diuinitis missus, honorificentissimè excipitur. Cæterum Alexius Sebastocrator, sua potentia & Imperatoris gratia fretus, summam rerum sibi vēdicabat, & insolenter se gerebat: vt draco, cuius aspectum post multa venena deuorata, nemo sustineat. Neque quicquam erat rerum omnium, quod per eum non gubernaretur. Quòd si quis alius clam aliquid vel ab Imperatrice exorasset, vel occasione vsus, ab Imperatore, nucibus aut lapillis ludēte impetrasset: ne id quidem in exploratū relinqueret. Eam enim rationem inuit, qua per alios confecta, ad se referrentur, aquarum instar in vorticem redeuntium, imperato edicto, quo continebatur, ea quibus manus Imperatoris subscripsisset, non aliter rata fore, nisi prius Alexius ea vidisset, & colore viridi subscripsisset, Rata sunt. Itaque suo arbitratu versabat omnia: & quas pecunias Comnenij imperatores, multis sudoribus, atque etiam deglubendis pauperibus in thesauros reuulerat, eas in se & imperatricem deriuabat. Vt planè id fieret, quod Archilochus scribit, ea sepe in scortivulua confluere, quæ longo labore & tempore sint congesta. Hinc tota ciuitas Andronicum spectabat: eius aduentus, vt fax in tenebris, & stella radians, expectabatur. proceres eum clam per literas ad accelerandum iter hortabatur. Neminem enim fore qui ei aduersetur, aut vmbra eius se opponat: sed omnes supinis manibus eū excepturos, & intimos cordium recessus ei libenter reuelaturos. In primis verò Maria Porphyrogenita, Imperatoris Alexij germana, sed nō vterina soror, eum cōfirmabat, & Cæsar eius maritus natione Italus. Quæ cū ægerimè pateretur, paternū imperium Sebastocratori prædæ esse: & alioqui iracunda mulier & virago, naturali etiam in nouercam odio incitata, præterea superioris impatiens, & se vt aduersaria suspectā esse ægrè ferēs: literis Andronicum, vt equum in carceribus stantem, & ad metam aspirantem veluti flagellis incitabat: idque suo malo, accelerato sibi interitu, & quia Sebastocratoris odiū dissimulare non poterat, apertè ei aduersabatur, & nihil non in eius perniciem conabatur, conciliatis etiam cognatis suis, quos fauere notat Andronico, & Protosebaste inimicos esse. Hi erāt Comnenus Alexius, nothus Manuelis filius ex nepte Theodoræ susceptus, Andronicus Lapardas: duo Andronici filij, Ioannes & Manuel: præfectus vrbis Ioānes Camaterus, & alij complures. Ita sua in fratrem & Imperatorem fide per cōiurationem firmata, & morte Protosebasti destinata, eius aggrediendi tempus cupidè obseruabat. Quam ad rem cum eius in profundum Ryacem egressum cum Imperatore, ad celebrandū Theodori martyris memoriam septimo primi ieiuniorum, opportunum fore putaret, facinus instruxit: & percussores subornauit, qui ferrum in eius sanguine tingerent. Sed casu quodam eo consilio frustrata est. Nam insidiis paulo post deprehensis, cæteri ad tribunal Imperatoris adducti sunt, vt sententia de eo scelere ferretur: idque specie duntaxat,

Alexij Sebastocratoris potentia.

Maria Porphyrogenita in Alexium Sebastocrato re coniuat.

non re vera. Statim enim condemnatio sequebatur: & illi ut muti pisces, non data defendendi sui potestate, in vincula abducebantur. Ipsa verò Porphrogenita cum Cæsare marito, ad maximum templum confugit, iratam noueram, & eius acerimum defensorem & amatorem se fugere vociferans. Non igitur Patriarcha solum, & collegium sacerdotum, eius sunt miserati: sed plebem quoque promiscuam quæ eò confluxerat, ita commouit, ut vix à lachrymis temperarent. Quo populi affectu freta, & paupere turba æreorum staterum largitione ad seditionem concitata: consuetudinem supplicum contempnit: & veniæ mentionem, quæ ei offerebatur, audire nolens, postulabat, ut coniuratis carere educatis, denuò causâ dictio daretur: neque villo modo ferebat, ut Sebastocrator Rempubli- cam administraret. Eum enim limites transilire, & in multas res nefarias impingere, & tenebras suis maioribus offidere querebatur. Nec his contenta, ut palatio exigeretur, postulabat, & veluti ramum adulterinū ex nobili stirpe reuelli & perdisi: qui si vnâ adolesceret, Imperatorē suffocatur? esset. Cæterum ea desiderabat mulier, quæ euentura nō crāt. Nam ille vir imperatricis thalamo, ut polypus petris, adherens, acetabulis passim expanis, nequaquā inde sibi discedēdum putabat. Cæterum Imperatore sorori Cæsariisā cōminato, nisi vltro templo excederet, vi abstractam iri (cū Imperatorē dico, Protosebasti & matris Imperatoris edicta dico) illa se vltro excessuram pernegat: & verita ne comprehenderetur, custodes in portis collocat, & omnes aditus præfidiis munit, domo precatationis in speluncam latronum, aut castellum munitissimum & inexpugnabile conuersa. Ita subinde progressa in deterius, & res illaudatas aggressa, copias auxiliares conscribit, & templi ambitum castra facit. Nam & Italicos gladiatores coegit, & magnanimos Iberes ex oriente conscripsit, qui negociandi causa in vrbe erant: & armatam Romanorum phalangem asciuit, contemptis omnibus qui ad pacem hortabantur: nec ipsam Patriarcham verita, qui acriter instabat, & grauitur monebat, quid agendum esset, & sepe etiam iracundè obiurgabat. Est profectò moribus hic omniū ciuitatū, ut plebs sit temeraria, & magno impetu feratur. Sed Constantinopoli turba circūforanea omniū turbulentissima est, & rectis consiliis eo minus gaudet, quo ex pluribus gentibus constat, & artium varietate quodāmodo ingenia mutat. & quia peiora vincere solent, & in multis immaturis vuis vix vnus maturus acinus reperitur: neque consilio quicquam aggreditur, neque æquo animo ab inhonestis conatibus desistit: & interdū fama tantum seditionis impulsā, igni magis exarsuat, in enses, in præcipitia, in marinos scopulos cæco furore ruit. Contra, cum perterrita est, ad quemuis strepitum expauescit, cuius collum calcandum præbet. Rectè igitur inconstantia & temeritatis nomine reprehenditur. Nam colluies illa populi neque ipsa sibi rectè consulere, neque aliis bene præcipientibus auscultare solet: & contra fortunatarum vrbiū consuetudinem, quicquid terra marique importatur, nullo cum fructu in peregrinas vrbes ef-

Maria seditionem concitat.

Byzantini populi temeritas.

fundit. Leuitas verò & perfidia erga Imperatores, natura eis insita est. Quem enim hodie vt legitimum magistratum extollunt, cum perendie pro maleficio traducunt. Vnde satis apparet, eos nihil cum ratione agere, sed temeritate quadam & leuitate ingenij. Tum igitur in manipulos & cohortes centuriari: ac primum Mariam miserari, quòd alia fortuna esset, quàm eius dignitas postularer: & in Protosebastum vociferari, quòd præter meritum felix, fortuna abureretur: Imperatoris etiam matris succensere, ac paulatim in seditionem erumpere: & quidam sacerdos Christi imagine in forum alata, alter cruce in tergum sublatā, alius sacro vexillo arrepto, seditiones attraxerunt, vt Cæcias nubes, vt velut ex composito omnes imperatorem laudarent: & qui seditionum mos est, à bono principio ad malum finem delapsi, Protosebastum & dominam execrarentur. Hoc non in Milio duntaxat fecerunt: sed nec in circo equestri, palatium intruentes, à tanta fœditate abhorruerunt. Quod diebus compluribus continuatum, populum ad seditionem concitauit. Proinde vulgus omni metu posito, splendidissimas ades eorum, quos Protosebasto & dominæ in primis charos esse norant, diripuit & diruit: inter quas insignis domus Theodori Pantechni, præfecti vrbis, domestici Secretarij & Prætoris, destructa est. ac ipse quidem fuga salutem quaesit: sed instrumento omni direpto, nec publicis commentariis, quibus iura ciuitatis à veteribus descripta Imperatoribus continebantur, abstinerunt: quorum vtilitas cum publicè permāner ad omnes, aut plurimos, priuata eorum possessio tantam cupiditatis sitim nullo modo possit extinguere. Protosebastus igitur, cum malum subinde crescere videret, consilium tumultus illius comprimendi inuit: & quia Mariam Cæsariisā ab instituto non recessuram, neque de arrogantibus & immodicis istis postulationibus quicquam remissuram prouidebat: bello controuersiam dirimere statuit, eamque sacra æde velut arce eicere. Itaque ex Orientalibus copiis exercitu non exiguo collecto, & in magnū palatium, vt vna castra, conuocato, locus idoneus quærebatur ex quo templum inuaderent. Iam enim etiam Cæsariisā ad vim bello propulsandam se parabat, & ades maximo templo iuxta Augusteonem contiguas, illius milites euertent: & maximo fornice, qui est in Milio, conscenso, ad propulsandos imperatorios se parabant. D. quoque Alexij ædem, Augusteonis atrio iunctam, custodierunt. Verum Imperatoris milites mensis Maij die v i i, indictione x v, diluculo palatio egressi, Ioannis Theologi ædem cognomento Diipsum, Sabbatio Armenio duce, occupant: eoque conscenso, confusum clamorem tollunt. Hora diei tertia cum pugna esset auspicanda, foro pleno hominibus: Cæsariisā milites, qui è Milij fornice & Alexij æde pugnant, telis è superiore loco tanquam fulminibus coniectis, non mediocriter læserunt. Cum autem alia quoque cohortes armis instructissimæ palatio educerentur, & omnes vicos, omnes angulos, omnes angiportus, qua ad templum itur, occuparent,

Seditio vlt. gressus.

Protosebastus armis seditionem opprimis.

Cæsaris oratio ad milites.

cuparent: populi ad Cæsariisā concursus compressus est. Cæsarianos quoque milites relicto templo, & Augusteonis vestibulo, cum imperatoris exercitibus in vicis congestos, paucos cum multis, fatigari, & paulatim remollescere apparebat. Ita manifestè ad manus ventum est, & pugna magna vi commissa, eminus sagittis & comminus manu: gemitus cadentium, & cohortationes occidentium vtrinque audiuntur, ancipiti in ipsum vsque meridiem victoria. Die verò iam inclinante, Imperatorij haud obscure superiores euaserunt, Cæsarianis ex biuiis in Augusteonem compulsi. Deinde etiam ij qui in fornice Milij stabant, & ex æde Alexij pugnant, fugam spectarunt. Quibus locis occupatis, Imperatorius exercitus vexilla cum imaginibus in fornibus erexit, & fores Augusteonis securibus & malleis perripuit. Cæsariani verò, quia resistere non poterant, cum ex fornibus supernè, & cōminus in Augusteone à globo militum pessimè tractarentur, paulatim dilabebantur, parum adiuti ab iis qui ex Macronis, vbi Catechumeni instituantur, & Thomaitæ superioribus locis saxa & tela iaculabantur. Tandem armis vndique circumuenti, ex Augusteone in templi vestibulum irruunt, vbi princeps & maximus Dei apparitor, archangelus Michael stricto gladio pro templi custode imaginem habet, tenuibus calculis interpunctam. Ex eo neque imperatorij vltierius progredi poterunt, ne suspectos templi angiportus: neque Cæsariisā defensores inde ad pugnam prodibant. At Cæsar de se ipso & coniuge sollicitus, ne turpiter ab inimicis caperetur: Patriarcha, meruens ne hostes in templum penetrarent, & profanis pedibus sacrum solum calcarent, & impuris & calidum adhuc sanguinem stillantibus manibus sanctissima donaria raperent: pontificia stola ornatus, & diuina oracula manibus gestans, in templi vestibulum, quod & Protecdiceum dicitur, quò se Cæsariani fuga receperant, descendit. Cæsar verò gladiatores, qui ecclesie fores tuebantur, & Latinos satellites adhuc viribus integros, & vxoris suæ ac domesticos ministros circiter c l. secū adduxit: & sublime subsellium in Macrone nactus, orationem huiusmodi habuit. Etsi non contra populares & eadem religione initiatos, sed contra crucis inimicos arma lumi decussisset: quia tamē ij qui Romanū Imperium malè administrāt, illud nobis ademerunt, & quantumuis inuitos hastas nostras in se acueri coegerunt: hostes haud timidè propulsemus, neque religionis, neque nationis ratione habita: sed primum vt hostes Dei, cuius templum impudenter ingrediuntur: deinde vt nostros aduersarios vlciscamur. Neque nos eo nomine quisquam reprehendet. Hi enim quos nunquam offendimus, contra quos arma non cepimus, contra nos veluti capitis damnatos impudenter accurrunt, nullo respectu honestatis: nōque Deo supplices, contra omnem æquitatem ex æde auellere contēdunt, nulla à nobis iniuria lacesit. Est enim extrema infania, eos vel obiurgare, vel vt iniurios lacesere, qui ad Deū confugiūt: eoque intercessore & defensore, persecutionum remedium querūt. Quare nemo nefas putare debet, suam salutem propugnare,

& ictum hostilem anteuertere. Neque populari sito, stricto ense mortem minitanti, parcendum est. Quisquis nocet, hostis habeatur, qui occisus it, occidatur. Imò Deus ipse gratiam nobis habebit, si templum suum contra istos carnifices defendiderimus, qui hianti ore, vt videtis, ad sacra diripiendā veniunt. Quod nisi in animis haberent & sacra prophanaque iuxta æstimator, iam pridem quippe victores, vltra templi vestibulum vi penetrare destitissent. Verum tanta est eorum impudentia, vt non modò nos, sed ipsum etiam Deum spoliatum velint. Sed cruci affixum & hanc hastam testor, haudquaquam ad exitum cæpta perducent. Nam & Deo donaria hæc à pollutis manibus intacta conseruabimus, & nostram salutem haud negligemus. Huiusmodi oratione habita, in templi vestibulum descendit, ad Michaelis archangeli imaginē, cæteris cum vt ducē sequentibus, qui omnes clypeos, & longos ancipites enses gestabant, planè aneis stauis similes. Ibi Cæsar acie instructa, signo crucis munitus, ante alios profiliit. Qui verò in Augusteonis atrio erant, primo illius impetu perturbati, foribus, alij alios vrgentes, effunduntur: ac multi ex Imperatoria legione vulnerati sunt: vnus etiam ense traiectus est. Post hoc Cæsar eò redit vnde venerat, Imperatoris vltra atrium prodire non audentibus, sed eminus tela ingerere contentis. Die iam ad occasum vergente, milites vtrinque fatigati, pugnare destiterunt. Patriarchæ ministro ad dominam missò, qui quòd palatium ingredi, & Imperatorem adire, & nuncios vltro citroque perferre solet, Palatinus dicitur: principio diuinam ei iram cōminatus est, quæ acutissimis oculis, quicquid vbiq; nefariè fiat, in nictu oculi intueatur. Deinde Cæsariisā verba de pacificatione nunciauit. Magnus itaque dux Andronicus Contostephanus, Magnus Hæteriartha Ioannes Ducas, & alij complures, viri nobiles, & maximis ornati dignitatibus, ad iras vtrinque componendas adfuerunt. Ac tum quidem ob noctem magis, quàm quòd inuicem crederent, ab armis discesserunt, postridie ad redintegrandam pugnam incitari, cū iidem viri iterum adessent, & Cæsariisā ac marito eius fidem dedissent, nihil eis mali timendum esse, vel à fratre Imperatore, vel à domina nouera, vel à Protosebaste Alexio, neque dignitatem eis ereptum iri: ita demum, data etiam focis & adiutoribus eorum venia, secundo prælio abstinerunt. Ac alij iurcurando dato, & pacificatione peracta, statim abierunt. Cæsar verò & Cæsariisā noctu templo excesserunt, & in magnum palatium se contulerunt, in quo tum Imperatores degebant. Hunc Cæsaris res exitum habuerunt: & his de causis ignominiosum illud bellum est constat, quo diuina indignatio, propter sacra polluta, cōtra nos commota est. Neque enim Cæsariisā supplicem absoluo, quæ temeritate sua Rempubliam turbauit: neque eos qui verba supplicis aspernati, in contentionem haud sanè laudabilem descenderunt, & domum precatationis cadibus impleuerunt, piaculi expertes esse statuo. Nam si Titus Imperator, vrbis Hierosolymorum oppugnator, Salomonio templo vsque adeo pepercit, & ei defendendo ita studuit, vt ab erumpen-

Patriarcha ministro ante vestibulum.

Sacri belli desectatio.

Ab exemplo Titi, & minoris.

re inde Iudaica cohorte telis peti, & malè trahari suum exercitum, quàm sumptuosum & mirandum illud opus violari maluerit: idque homo eius Dei ignarus, cuius templum reuerbatur: & eorum Deorum cultor, qui cælum non fecerunt: quis honos à religiosis & Christianis huic pulcherrimo & planè diuino templo habendus non fuit, quod omnino Dei manibus fabricatum est, primum ac postremum opus, pulcherrimum atque inimitabile, nec in terris aliud, quàm orbis quidam cœlestis exitus? At Protosebastus patriarcha Theodosio iratus, vt suis cupiditatibus apertè aduersanti, principid multos primarios sacerdotes auro & conuiuus corruptos contra illum subornauit. Deinde etiam de absente iudicium fieri iussit, quod Cæsariſſa contra Imp. seditione fauerit, & è templo quasi arce quadam tumultus cum armis excitandi & nouis studendi rebus occasionem impudenter ac temerè suppeditarit. Forsitan etiam patriarchico folio tum cum detraxisset, nisi Cæsariſſa manibus pedibusque obstitisset: nec eiantum ocij concessisset, vt hoc Patriarcha pulso alium substiteret: & virum sanctissimum diligentissimè obseruasset, ne à turbis negociorum in ociam monasterij, quod in Terebintho insula struxerat, se clam subduceret: ipsique causa interitus esset, statim è templo abripienda, & grauissimo supplicio afficienda. Tunc autem opportunitatem explendi animi naetus, virum sanctum sacro palatio pulsum, in Pantepopti monasterium relegat: plurimis viis antè tentatis, & variis rationibus excogitatis, improbissimorum senatorum & sacerdotum consilijs vsus, qui nec Deum nec homines metuebant, vt id facinas honesta specie fucaret. Non tamen successit negotium, tum quòd nihil in eo comperiebatur, propter quod pellendus esset: tum quòd Domina & alij plurimi, atque adeò ferè omnes Imperatoris consanguinei, virum illum summo opere venerabantur. Inuitus igitur obliquus iste anguis, voluminibus omnis, & veneno quod in virum sanctum euendum curarat, rursus deuorato: ipse quoque assentitur, vt Patriarcha in pristinam sedem repouatur. Die reditus instantè, omnes magistratus, omnes sacerdotes honestatis amantes, & tota vrbs multitudo, concursu ad monasteriũ facto, progressionè ciues splendidissimam effecerunt: vici vnguētis delibuti, suffitus ex lignis Indicis & aromatibus facti, tanta multitudinè comitate, vt vesperi demũ in magnum Sophiæ templum perueniret, cū primo diluculo monasteriũ egressus esset. Sacerdotes verò qui ei dignitatem abrogauerant, ita facti puduit, vt non modò publicas vias declinarent, ob admissum facinus, & derisum, sed mortem etiam optarent. Interim Andronicus spe principatus elatus, & crebris illustrium virorum literis confirmatus, quæ, vt dixi, ex longinquo ad eum aduolabant: denique Maria quoque filia, quæ ab ipso haud degenerabat, fuga ad eum elapsa, & disertè omnem palatij statum referente: suauibus illius verbis, vt equus cursor flagellis concitatus, Paphlagonum finibus relictis, Ponti Heracleam proficiscitur. atque inde longius progressus, multiplici calliditate, obscuro ingenio, & simulandi ac dissimulandi

Templum D. Sophiæ.

Theodosius patriarcha à Protosebaste pellitur.

Theodosius patriarcha restituitur.

Andronicus tyrannidem affectat.

artificio obuios quosque præparauit & conciliauit. Nam quis ex dura adèd rupe natus esset, & corde adèd ferreo præditus, vt Andronici lachrymis & verborum præstigijs atque illecebris, quæ fontis instar exuberabant, non moueretur? laetabat enim honesti studium, & Imperatoris libertatem curæ sibi esse profirebatur. Cæterum nec Protosebastus ista negligebat, quamquam homo effeminatus, qui non auroram tantum stertendo consumebat, sed magnam dici quæque partem somno tribuebat: & ne iubar Solis, alijs optatissimum, radijs oculis ei aperiret, velis densioribus cubiculum obscurabat: quæ res eò quoque pertinebat, vt in tenebris delitesceret. Quòd si verius dicendum est, opera nocturni luxus facibus accensis peragebat, facticio lumine discussis tenebris. Sole verò in nostrum hemisphærium ascendente, more ferarum cubile petens, tapetibus & peplis lumen excludebat. Proinde cum putrescentes dentes abstergeret, & qui ob ætatem exciderant, picatione expleret, mollis homo & ignauus, plurimos viros nobiles noua sibi ratione conciliauit, Imperatoris matre plerumque propugnatrice, aut potius conciliatrice insuperabili vrendo: quæ splendore & elegantia vultus, æquabilitate morum, animi candore, & suauitate verborum, veluti funiculo attrahebat omnes. Plerumque tamen pecunia placuit, & munificentiâ delinuit eos, qui se posteriores ferre iniquis animis patiebantur. Itaque nullus Andronico resistere iussus, à Protosebaste ad eũ defecit, iam haud obscure regnum affectantem: neque persona illa, qua se is velabat, vt hostè tyrannidis, est deceptus. Nicæa enim princeps ac maxima Bithyniæ vrbs, planè repudiavit Andronicum: nec eius vrbs præfectus Ioannes Ducas literis illius se de gradu dicit passus est, licet acrius ferientibus quàm mœnia vlli arietes aliaue machina. Præterea Magnus Domesticus Ioannes Comnenus, Thraciæ præfectus, non solum aures contra Andronici carmina obturauit, verum etiam vt tyrannum insectatus est, peripicito in eius literis multiformi Proteo, tyrannico Andronici ingenio, velut in claro speculo reflectente. Qui cum Tarsis appropinquaret, & Nicomedensium maximam partem sibi adiunxisset: Andronicus Angelus, cuius filij Isaacus & Alexius post ad Imperij fastigium ascenderunt, cum iustis copiis contra eum mittitur, & circa Characem castellum commisso prælio, succumbit: quamquam neque cum pari exercitu, neque cum duce bellicoso, sed cum spadone quodam congressus, qui rusticos inuites, & cohortes aliquot militum Paphlagonum adduxerat. Post acceptam cladem, cum statim in vrbs venisset, reposita est ab eo pecunia, quam ad bellum administrandum acceperat. Videns igitur casum eum sic accipi, quasi ex amicitia Andronici rem de industria peius gessisset, à sex filiis impulsus, qui omnes cordati & manu strenui viri erant, domũ suam in exteriore Cionio sitam firmare præstidii instituit, aliquot ex plebe adiutoribus ascitis. Sed cum res suas eò vergere cerneret, vt ab Imperatore oppugnaretur, & aduersarijs resistere non posset: mutato consilio, sex filiis & vxore in nauim impositis, ad Andronicum abiit. Qui eo viso

Protosebastus libertate suos in officio reuinet, & gratia Imperatoris, licet homo volupciarius.

Curialium vita perstritur.

Andronici aduersarij.

Andronicus Angelus vultus ad Andronicum defecit.

eo viso, dixisse fertur: Ecce mittam Angelum meum ante faciem tuam, qui viam tibi præparet. Resumpta igitur ex præsentia cõsobrini fiducia, & successu consilij sui confirmatus, itineris ambagibus omissis, & vrbus Nicæa & Nicomedia contemptis, rectè Constantinopolim pergit. & Peucii diuersatus (locus is est supra Chalcedonem) & multis pyris incensis, non pro magnitudine exercitus, sed vt maiores copias habere videretur: omnes Byzantinos suspensos reddidit, vt suis operibus omissis, littus oppositum intuerentur: & collibus ac tumulis consensens, Andronicum adhuc procul ab vrbe remotum, nutibus veluti attraherent. Ita res recaluastræ & cani Andronici procedebant. Alexius verò Protosebastus cum ingruentem hostem pe destribus copiis propulsare non posset (iam enim alij animis clam ad Andronicum inclinabant, quibus ad eum transire pedibus tutè non licebat: alij se fidem suam Imperatori satis probasse putabant, si domi sederent, neutri parti addicti. Sic enim animi calliditas, & consuetudo illa vt plerique cædibus & sanguine imperio potiatur, vulgaris & sentire & loqui docuit) nauali pugna imminens, discriinè auertere conatur. Igitur trimembris occupata est Propontis, in quibus partim Romani remigabant, & ex tabulatis pugnant: partim diuersæ nationes Latini nominis, pars fortissima & pugnacissima copiarum, quibus, quia plus quàm Romanis fretus erat, pecuniam ingentem numerabat. Cum autè sibi fidissimos trierarchas deligere, & cognatos suos clas si præficere in animo haberet: Contostephano Magno Duce aduersante, & præfecturam classis sibi quouis modo vendicante, coactus consilium mutat, & Contostephano vniuersæ classi præficit, adiunctis etiam cognatis & domesticis suis. Ita Orientalibus nauibus aditu interduſo: paulo post quidam ex ordine sacerdotum Georgius Xiphilinus ab imperatore ad Andronicum mittitur, qui cum in tyranni conspectum venisset, literas reddidit: & quæ in mandatis acceperat, extorsit. Ea erant, promissio magnorum munerũ, & amplioris dignitatis, & gratiæ Dei pacem procurantis, si à proposito desisteret, vnde bella ciuilia oritura essent, & ad pristinum vitæ genus reuertetur. Andronicus verò, quum legatus Xiphilinus, vt aiunt, mala fide munus suũ obiisset, eumque monuisset, ne vel minimũ cederet: postulationem illam reiicit. & legatos superbè dimissos, vicissim nunciare Imperatori iussit. Si Andronicum eò reuerti velint, vnde discesserit, Protosebastum in primis pellendum esse, & ad reddendas facinorum suorum rationes adigendum. Imperatoris matrem in ordinem cogendã, & tonso capillo in monasterium abdendam. Imperatori ex testamento paterno capessendum imperium: neque committendum, vt aliorum potentia tãquam spica lolio suffocetur. Verum paucis diebus post Magnus Dux Andronicus cum omnibus longis nauibus, quas Romanorum catalogus continebat, ad Andronicum defecit. Quæ res seditiosum Andronicum super omnia extulit: & Protosebastum adèd depreffit, vt rebus desperatis omnem animi alacritatem amitteret. Neque enim amplius dissimulan-

Fides auilica

Protosebastus classem contra Andronicum.

Xiphilini legati perfidia

Andronicus superbum responsum.

Contostephani ad Andronicum defecio.

ter concurrabant Andronici studiosi: sed Protosebastum impudenter irridentes, qui nouis rebus gaudebant, Chalcedonem traiciebant: & turmatim Andronicum aduenies, staturam eius & formam pulcherrimã & venerabilem senectutem mirabantur. & suauitate orationis eius magnifica polliceris capti, alacres & læti domum redeunt, non secus ac sinfortunatis insulis omni deliciarum genere expleti fuissent. Fuerunt etiam, qui sub pelle ouina delitescerentem lupum ex primo congressu perspexerunt, & serpentes statim à refocillatione grassaturum in eos, quorum sinu foueretur. Post hæc duo Andronici filij, Ioannes & Manuel, ceterique quos Protosebastus in vincula coniecerat, carcere emittuntur: & alij eò coniunguntur, quibus idem fauebat: atque adèd omnis eius factio atque cognatio, & ipse Protosebastus in palatio comprehensus, à custodia Germanorum * accipites secures in humeris gestantiũ, exitu prohibetur. Sed sub mediam noctem clam palatio educus, in ædes sacre Carriæ, quas Patriarcha Michael struxit, perducitur, cum eadem & maiore ac firmiore custodia. O vicissitudinem rerum, aliquando dicto citius ingruentem. Is qui pridie bellum atrocissimum Ecclesiæ intulerat, amplissima familia ortus, in summo fastigio collocatus, qui cõtra officium supplices inde abstrahere studuerat, quæ multam illa circumsonabat: is per edie vincus, extorris, nullum pedissequam, nullum adiutorem, nullum vindicem habuit. Quæ cum agrè ferret, illud magis querebatur, quòd à custodibus dormire prohiberetur, subinde irruentibus, & immotis oculis astare cogentibus. At Patriarcha oblitus iniuriarum, & mutata fortunæ misertus, nõ paruum eius curam gessit: & onus illud suo colloquio leuauit, hortans, vt moderatè cum custodibus ageret, neque arrogantius quàm pro fortuna loqueretur. Aliquot diebus elapsis, matutino tempore ex tẽplo abducitur: & munitissimo equilo impositus, vexillo, quod in calamo ventilabatur, præeunte, per ludibrium ad mare deductus, & in lintrem coniectus, ad Andronicum defertur. Post etiam de sententiâ omnium procerum, iussu Andronici excacatur. Hic exitus Protosebastus in vincula coniecitur & excacatur. fuit potentia, ac potius nondum firmata tyrannidis, & administrationis Protosebasti: qui si (vt erat homo rei bellicæ peritus, & non ignauus) ita maiores copias comparasset, & maiore vigilantia rem gessisset: tam Andronicum vrbs ingressu prohibere, quàm ipse illa mala euitare potuisset. Nam de Imperatoris thesauris sumere licuisset, quantum libuisset: & triremibus ad debellandum aduersarium vti potuisset, in quibus Latini milites erant, tota Romana classe potiores, toti ferri & cruenti. Enimverò Latini, seu eum, fato aduersante, segniorem, Andronicus factus alacrior, euertit, illustri victoria potitus: qui dum vltra fretum adhuc versaretur, missis triremibus, quæ magnum Ducem sequebantur, & delectis ex suo exercitu cohortibus, bellum Latinis in vrbe versantibus infert. Quum autem vrba quoque multitudo animos contra eos sumpsisset, & inuicem ad strenuè pugnandum cohortati essent, terra marique simul pugnatum est: & Latini à duobus exerciti-

Protosebastus in vincula coniecitur & excacatur.

Latini, seu eum, fato aduersante, segniorem, Andronicus factus alacrior, euertit, illustri victoria potitus.

bus circumuenti, quia se defendere non poterant, ut quisque potuit, salutem quaesuerunt, apertis ad diripiendum aedibus, quae plenae diuitiarum omnis generis, eorumque bonorum fuerunt, quae mortales expetere solent. Neque enim consistere, neque Romanos inuadere, neque eorum impetum sustinere audebant. Itaque alij, quod fors tulit, in vrbe sunt dispersi: alij in magnatum aedes euaserunt: alij longis nauibus suorum popularium conscens, ferrum vix euaserunt. Qui comprehensi fuere, capitis sunt damnati, omnes rei familiaris iacturam fecerunt. Triremes vero fugitiuis plenae, ex portibus vrbe in Hellepontum prouecta, eo die ad insulas Principis & Proram, caeterasque vrbi vicinas, non in alto sitas, appulerunt. Postridie, nonnullis earum monasteriis incensis, velis remisque discesserunt. Nemine autem persequente, vbi placuit excensu facto, Romanis quicquid potuerit nocuerunt. Diebus illis Cometa in caelo conspicuus est, qui grauissimas clades, quae consequuta sunt, portendit, atque ipsum ad eum Andronicum expressit. Nam serpentem sinuosum representans, nunc porrigebatur, nunc in spiras se colligebat: nunc cum horrore intuentium, quasi inferiores ex alto deuoraturus esset, humani sanguinis avidus, vastum rictum aperiebat. Sed quum non ultra diei illius reliquum, & sequutam noctem durasset, euauit. Accipiter quoque aucupio exercitatus, albus, vincula pedibus gestans, qui plumis in nido saepe amissis repubuerat, ab Oriente in v r b i maximum templum tetendit: ac Thomaiticam aedem ingressus, multos ad sui spectaculum attraxit. Erant etiam qui eum comprehendere studebant: verum ipse inde in magnum palatium peruolauit, & super eo conclaui confedit, in quo recens Imperio positus, diademate redimitus; ab omni populo celebrari moris est. Paulo post ad templum reuertitur: & hoc circuitu ter peracto, tandem a quodam captus, ad Imperatorem affertur. Id auspicium quidam plane ad Andronicum referentes, qui & sapissimè in carcerem coniectus, & canus esset: eum statim poenas grauissimas daturum interpretabatur. sed prudentiores, & sublimioribus praediti ingenijs, volatum illum ter repetitum, triennium significare asseriebant, quo in Imperio exacto, Andronicus rursus in custodia & compedibus futurus esset. Omnibus autem ad Andronicum nauigantibus, postremus omnium etiam patriarcha Theodosius cum primariis sacerdotibus traicit. Qui quum pontificem ad suum tentorium accedere audiisset, statim ei obuiam procedit, veste indutus sissa, violacei coloris, telae Ibericae, usque ad genua & cubitos pertinente. Pileum in capite gerens, in acutum, pyramidis instar, desinentem, pulli coloris, & quantus erat, se ad equi vngulas prosternit. Paulo post affurgit, & Patriarchae plantas deosculans, eum Imperatoris seruatorem, honestatis amatorem, veritatis propugnatorem vocat, & Ioanni Chryso- stomo comparandum, nullo honorifico titulo praetermissio. Patriarcha vero, qui tum primum Andronicum videbat, accuratus eo perlustrato, animaduersoque visu truci, occulto

ingenio, callidis & affectatis moribus, statura ad decem ferè pedes assurgente, superbo incensu, arrectis supercilijs, seueritate & tristitia perpetua, miseratus eos qui talem virum in perniciem suam accersissent: Hactenus, inquit, audiui, nunc etiam vidi, & palam cognoui. ac Dauidicum illud non sine dolore adiecit: Vt audiuius, ita quoque vidimus, quibus verbis false perstringebat simulatum Andronicum occursum, & submissionem. simul etiam memoria repetebat verba Manuelis imperatoris, qui Andronicum oratione depinxerat, & ignorantis Patriarchae veluti oculis subiecerat. Sed illae verborum ambages Andronici sagacitatem non latuerunt, qui ambiguis illis verbis tanquam ancipiti gladio vulneratus, visa superciliorum Patriarchae subtili, & densa serie ad oculos vergente, quae affectionum animi index esset: Ecce, inquit, occultum Armenium. Nam patre Armenio natus esse scirebatur. Eodem dictorio eum aliàs quoque perstrinxit, cum in colloquio dolenti similis diceret, se vnum Imperatoris Alexij curatorem superesse, sine vilo molestiarum & laborum solatio, ne sanctitate quidem eius adiuuante: quamquam ei Manuel Alexij filij curam madaasset, & imperij administrationem etiam praecognatis suis commisisset. Cui Patriarcha respondit, se iam olim sollicitudinem de Imperatore deposuisset: hoc est, inter mortuos eum numerare, postquam Andronicus vrbe ingressus, rerum administrationem susceperit. Quo responso confusus Andronicus, & se intellexisse dissimulans, rogauit, quid sibi vellet ea oratio? quamuis satis sciret, diuinum virum pueri Imperatoris mortem designasse. At ille, ne feram aliqui contra se rugientem magis irritaret, aut camelum ad solitum vomitum prouocaret: dictum illud aliò detorsit, ac se iam olim & canonibus & senio, rerum administratione interdicentibus, Imperatorem curare desuisse, neque licere sibi mundanis rebus implicari. Praeterea ipsum Andronicum vel solum parem esse Imperatori educendo. Ceterum Palatii rebus ex Andronici sententia per filios & amicos eius quam rectissimè constitutis, & Imperatoris etiam amicis, eius accedendi, & eius voluntati se accommodandi, potestate data: tandem ipse quoque Andronicus Damali discedit. ac triremi conscensa, dum per fretum in vrbe traicit, Dauidicum illud hilariter succinuit: Reuertere anima mea in requiem tuam, quoniam Dominus tibi benefecit, erepta vita mea ex morte, oculis meis à lachrymis, pedibus meis à lapsu vindicatis. Imperatore Alexio & matre eius Xenone è palatio, ut voluerat Andronicus, in Manganicas regales aedes ad Philopatium digressis, eò se confert: ac Imperatore submissè adorato, pedes eius amplectitur, cum solito planctu & fletu. Matre vero eius obiter & contemptim salutata, sine dissimulatione veteris in eam odij, citra moram longiorem in tentorium non procul inde paratum discedit, vbi omnes viri nobiles & honorati sua quoque tabernacula erexerunt, quemadmodum pulli sub gallinae alas confugiunt. Tum homo quidam, alter Iruus Homerius, terer, sine domo, diuitum limina terens, ut fructus panis famem sedaret, captus est, cum in tempesta nocte

Cometa.

Accipiter auspicium.

Andronici cum Imperatore congressus.

Mendicium expositus.

Andronici Manuelis sepulchrum spectat.

Interpretatio epicedij.

Andronici suo arbitratu Rempublicam administrat.

Andronici gressiones.

nocte iuxta Andronici tabernaculum victum mendicaret, vir procerus, & strabus, ac primum ab Andronici ministris pro mago insimulatur, deinde vrbanæ plebi praeter opinionem deditur. Ea vero spectando Andronico, ut diuino vului intenta, eum indicta causa, congestis in theatro lignis aridis & sarmentis, in Andronici gratiam exurit. Qui dies complures cum Imp. in Philopatium commoratus, Magnam vrbe intrare desiderauit, & Manuelis patruelis sepulchrum spectare. Cum in Pantocratoris monasterium venisset, quæsiuit, vbi situs esset Imperator: cuiusque sepulchro astans acerbè fleuit, miserabiliter eulans, ut quidam ex astantibus artium Andronici ignari, praecognitione dicerent: O rem miram, ut Imperatorem cognatum, quamuis acrem & inhumanum persecutorem, dilexit! Cum autem quidam ex cognatis eum à tumultu auellerent, & luctui satis esse datum dicerent, monitis eorum nequaquam acquieuit: sed petiit, ut se paulisper adhuc sepulchro inhærere paterentur, habere enim, quod cum defuncto seorsim colloquatur. Itaque manibus & palmis supplicis in modum compositis, & oculis in sepulchri saxum intentis, labia mouit, editaque voce, quæ à nemine exaudiretur, occultum colloquium habuit. Ac plerique murmur illud incantationem barbaricam esse, facitiores autem Andronicum Manueli insultare, & manes eius exagitare dicebant, his verbis: Habeo te persecutor, à quo multus actus sum erroribus, & totius penè mundi factus fabula, vniuerso orbe pererrato. ac te quidem sepulchrum istud in septem vertices assurgens, & inenitabilis carcer profundo somno oppressum tenet, ex quo non nisi vltimæ tubæ clangore excitaberis: ego vero tuum genus vlciscar, ut leo praedam optimam nactus, & poenas iniuriarum tuarum graues exigam, postquam hanc splendidam vrbe sum ingressus.

Quæ septem vna sibi muro circumdedit arces.

Deinceps omnes domos illustres & splendidas peruagando, & viatorum instar in eis diuersando, Rempublicam suo arbitratu administrabat. Imperatori Alexio venationes & alia ludicra indulgit, custodijs adhibitis, qui non modo ingressum & egressum eius diligentissimè obseruaret, sed etiam neminem omnino vlla de re cum eo colloqui paterentur: sibi curam rerum vendicauit, non in id intentus, ut Romana res floretet, sed ut omnes tam consilio quam manu pollentes, & imperio idonei, diuersa factionis, palatio exigerentur. Paphlagones caeterosque omnes quorum opera & studijs regnum occuparat, & honoribus & largitionibus est remuneratus. Dignitates & officia magnifica pro libito partim in filios suos, partim in alios transtulit: eos vtique qui ipsum secuti erant, ut olim ij qui à Deo viuente ad Baalem descenderunt, qui que ipsius gloriam priori laudabili dignitati cum iustitia coniunctæ praerulerunt. Proinde clari viri partim domo & patria pellebantur, à charissimis suis auulsi: partim oculis priuabantur: partim in carcerem & ferreas manicas coiciebantur, nullius sibi sceleris conscij: sed illius criminis tacite condemnati, quod ex nobilitate essent, & in bello saepe fortiter se gessissent, aut proceritate cor-

poris & elegantia formæ, aut alia quapiam re quæ morderet Andronicum, & spe haud bona aleret, antecellerent: aut ob residuas veterum offensarum scintillas, quæ hactenus velut ignis sub cinere latuerant, resuscitatas, multabantur. Ita que peracerba fuit illorum temporum conditio, & coniunctissimorum inter sese perfidia, malum intolerabile. Nec enim frater duntaxat fratrem, pater filium negligebat, si Andronico ita visum esset: sed proditores eorum infestissimos ad interfectionem familiae adiutabant. Erant etiam qui ipsi suos deferrent, ut aut Andronici acta irridentes, aut spreto Andronico, paternum imperium gerenti Alexio addictos. Multi quoque inter accusandum sunt accusati: & dum alios arguunt, ut Andronici insidiatores, ab ipsis reis aut circumstantibus sunt delati, & in eandem custodiã vtrique abducti. Orationem meam confirmat Ioannes Cantacuzenus, qui pugnis in spadonem Zita ita sauiit, ut dentes ei excuteret, & labia discinderet, quod cum Imperatore Alexio de communibus miseris esset collocutus: idemque mox comprehensus, & oculis erutis in obscurum carcerem est coniectus, quod per quendam carceris custodem fratri vxoris suæ Angelo Constantino salutem dixerat. Nemo igitur arumnarum erat exers: & si vnquam aliàs, tum eerte re ipsa monstra illa apparebant, quæ Empedocles de Contentione fabulatur. Neque enim proceres duntaxat Andronici aduersarij, sed eius etiam cultores, crudelissimè tractabantur. Nam quos heri humanissimè exceperat, & inter intimos habuerat, in eos hodie atrociter sauebat. Ita videre erat eundem eodem die, ut de nauarcho Xerxis est memoriae proditum, & coronari & securi percuti, laudari & conuictis proscindi. Itaque prudentiores, Andronici laudationem iniuriæ principium, & beneficentiam eius facultatum rapinam, benignitatem eius interitum iudicabant. Neque vero constabat, cum regnum affectaret, cum veneficum esse atrocissimum, & lethalia pocula miscendi peritum: sed aliquot diebus post, id omnibus in ore erat, verè necne, haud scio: ac Caesaris artis prima fecisse periculum Mariae Caesarissæ, Manuelis Imperatoris filia, ferebatur, quæ & princeps, & praeceteris omnibus Andronici reditum expetiuerat. Nam pollicitationibus ab eo corruptum paternum eius spadonem cognomento Pterygionitem, lentum illi venenum miscuisse, Nec multo post, Caesar vxoris obitum est consecutus, qui nec ipse naturali morte decessisset, sed vnus calix duos praestantes homines, Andronici insidijs, consecisse putabatur. Cum autem filiam Irenem, ex consobrina Theodora Comnena contra leges susceptam Alexio, Manuelis ex incesto concubitu Theodora filio, despondere vellet: breue scriptum ad sanctum Concilium componit, idque suo nomine atramento subscriptum, publicè recitandum & deliberandum proponit. Cuius hæc erat sententia: Vtrum ferendum esset matrimonium, quod cum parum aut nihil potius incommodi praeseferat: tamen ad Orientis & Occidentis coniunctionem & captiuorum redemptionem pertinere, ac plura alia comoda Reipublicae allaturum esset? Id breue scriptum veluti ahenum

Ioannis Cantacuzeni exortatio.

Caesaris & Caesarissæ iniuriæ.

Alexij & Irenes nuptiarum inceptio.

ebulliens, aut Neptunius tridens, aut ingeniose confictum illud Contentionis pomum, Concilium permiscuit: & inter senatorios iudices omnes diffidium effecit, aut, vt verius dicam, alios in alios armauit, & in contrarias velut acies distraxit. Nam eorum maxima pars corrupta largitionibus, & amplificandæ dignitatis promissionibus: id coniugium, vt licitum (quod vtinam factum non esset) approbavit. Iudices verò audaciores, qui procerum ædes frequentare, ac suffragia conuiuiis eorum condonare solent: & homines auari, & res diuinas cauponari soliti, eas personas inter se cognatas esse negabant: propterea quòd ex illicitis nuptiis procreatæ, nihil cum iure cognationis commune haberent, ac alienissimæ putarentur. Esse autem inscitia, causam sole illustriorem in quæstionem vocari. Alij verò argumentis istis planè repudiatis, fortiter aduersabantur: & nuptias istas, quæ incestæ essent, procedere nequaquam patiebantur. Eius pulcherrimæ sententiæ auctores erant pauci ex ordine Pontificum & sacerdotum, & ex Patribus conscriptis aliquot, qui & ipsi Patriarchæ studio incitari, & autoritate confirmati, in recta sententia, quamuis eam domo non attulissent, permantebant. Hunc enim neque Andronici maiestates debilitauit, neque vis eloquentiæ euerit, neque minæ perturbant, quo minus instar marinarum petra inconcussa maneret. Qui cum se nihil proficere, & mala manifestè ingruere, & partem meliorem à maiore vinci cerneret: è sacro palatio in insulam Terebinthum, vbi sibi diuersorium & sepulchrum struxerat, discedit. Andronicus verò, vt desideratum, ita inopinatum eius discessum, instituto suo commodissimum ratus, nuptias perficit: Bulgarorum episcopo, qui tum fortè in vrbe erat, ceremonias matrimonij peragere. Quum de successore suæ factionis patriarchæ dando deliberaret, Camatero Basilio Oecumenicum pontificatum deserit: aut potius illius syngrapha impulsus vendit, qua is promiserat, se quicquid cordi esset Andronico, quantumuis illicitum, facturum, & ea declinatorum quæ illi displicerent. Hoc tam afflictio ciuitatis statu, prouinciarum peius etiam habebant, nescio quo fato Romanum imperium labefactante. Nam Iconij Sultanus audito Manuelis Imperatoris obitu, quem, vt Tantalus, saxum iam iam capiti imminens formidat: Sozopolim belli iure capit, oppida circumiacentia direpta suæ ditiosis facit, & splendidissimam Attali urbem longa obsidione affligit: Coryalium vastat, & alias complures prouincias in deditioem accipit. Adhæc, Magnus Domesticus Ioannes Comnenus, cognomento Batazes, vir rei bellicæ non ignarus, multis victoriis contra Persas insignis, tum Philadelphiam degens, acriter Andronico aduersatur, eius edicta negligit, minas eius grauioribus minis eludit. & cum ob affectati regni crimen male audiret, eum qui id iam inuaserat, obiurgat: & vt malum genium, genus Imperatorum extirpantem, execratur. Vnde Asianæ vrbes seditionibus & intestinis bellis grauius, quam à finitimis hostibus affligebantur. Imò, quem barbari non violant, eum ciues trucidabant: & concitati contra sese populares, oblitri necessitudinis, barbarico more alij in alios grassabantur.

Ac Andronicus in animo habuit, Andronicum Lapardam iustus copiis datis cum Bataze committere, virum paruum illum quidem, sed bellicosum. At Ioannes Comnenus oppressus morbo, circa Philadelphiam castrametatus, filios Manuelem & Alexium contra Lapardam mittit. Cum autem vario euentu pugnaretur, & mul ti vtrinque ciuilibus armis caderent: in magno luctu erat Batazes, ac fortunas suas miserabatur, quòd tum infeliciter in lecto decumberet, cum in publico & in acie versandum, & bellica virtus declaranda, ac Orientalium vrbum voces ob victoriam audiendæ essent: vt re ipsa intelligeret senex Andronicus, cum quali sibi aduersario res esset. Sed quid non facit alacritas, & animus in re mala bonus? Iubet se in tumultum, vnde pugna conspici posset, in lectulo deferri: & filiis vt instruenda sit acies, præcipit. Sic victoria illustri potitur eius exercitus, & Lapardanos longè persequitur ac cædit. Paucis diebus post, Batazis interitus magnum Philadelphienfibus luctum attulit, & animos eorum omnium ita immutauit, vt cum Andronico se coniungere stauerent: & missis Constantinopolim legatis, ad captandam Andronici beneuolentiam, Batazem & filios eius summa animi leuitate criminarentur. Proinde Magni Domestici filij, metuentes, ne comprehèsi Andronico proderentur, ad Iconiensem Sultatum confugiunt: quorum calamitate declaratum est, laqueos & reia diuinæ prouidentia neminem posse euadere. Nam cum Sultani cessationem inferendis contra hostem auxiliis moleste ferrent, abire in Siciliam decreuerunt: & naui conscensa, principio prospero flatu Creticæ pelagi oram legunt. Ibi verò aduerso vento coorto, ad Cretam appellere coacti, & à quodam præsidario Gallo, ex eorum ordine qui securus gestant, cogniti, comprehenduntur, & apud Creta quæstorem deferuntur. Qui cum eos incolumes & commeatu instructos, ex insula dimittere in animo haberet, nec tamen suū exequi consiliū, illis iam agnitis, posset: rem Andronico indicat. qui vt lucis inimicus, & oculis infestissimus, miseris illos Comnenos excæcat. ac Batazis obitū diuinum beneficium interpretatus, cæteris dolis etiam hūc adiecit, ingenij sui dissimulandi causa. Autor est coronandi Alexij, eumque in humeros elatum lachrymans in magna Ecclesiæ ambonem perulit: atque inde retulit, vt patrem pietate superare videretur, & adolescentis Imperatoris præsidium haberetur. cum ipse aliud in animo haberet, ac Davidicum illud agitareret, Elatum me alisit. Quare omnib' aula proceribus amotis, summæque rerum in se translata, imperium suo arbitratu gerebat: ac principio matrem Imperatoris, vt aperte sibi, & Imperatoris ac reipub. commodis aduersantem, criminari non destitit, seque discessurum iterum simulauit: & populo ad eam conuiciis lacerandam concitato, suis artibus effecit, vt in sacro palatio conueniret, & patriarcham Theodosium importunis flagitationibus & crebris conuiciis percelleret, vt in Imperatricis eiectionem è palatio cõsentioret. Tanta enim circumforaneæ turbæ væcordia erat, vt timèdum esset, ne in barbam eius inuolar

Batazis victoria, & obitus.

Philadelphienfium te nitas.

Alexij coronatio.

Andronicus Xenæ Imperatricis infestus.

inuolarent, nihil elucem in eo sanctimoniam reuerentiæ Andronici postulatis, vt ab iniuria esset tutior, annuisset. Beli quoque iudices, Monasterios Leo, Tornicius Demetrius, & Constantinus Patrenus, nondum in album eorum inscripti qui Andronico studebant, nec apertissimè illius cupiditatibus macipari, vitæ periculum adierunt. Nam de Imperatrice sententias rogati, responderunt, se prius velle cognoscere, an id concilium de Imperatoris sententia coactum esset. Qua oratione tanquam stimulo vulneratus Andronicus: Isti sunt, inquit, qui Protosebastum ad illa facinora impellunt: comprehendite eos, statim igitur satellites gladios quos humeris sustinebant, in illos vibrarunt: & populus chlamydebus eorum apprehensis, viros per contumeliam huc & illuc traxit, vt mortem ægrè effugerent. His peractis, Andronicus proceres inuasit. qui cum ea facinora ferenda non ducerent, & Cyclopiam cœnam ante oculos haberent: fidem inter sese dederunt & acceperunt, & concordiam sanctissimo iurciurando firmauerunt, pacti, se nec oculis formnum viliores, nec capitibus quietem duros, ni prius Andronicum, si fieri posset, sustulissent, vt suo potius quam conchæ sanguine (qua vestem suam tingere cupiens, omnem Imperatoriam stuprem, euellere, & tãquam immanis bellua deuorare conaretur) pupurasceret. Coniurati erant, Andronicus Angeli Constantinii filius, Magnus Dux Andronicus Contostephanus, & horum filij sedecim, omnes viri robusti & bellicosi: Logotheta Dromi Camaterus Basilus, & alij complures genere eis iuncti, viri illustres. Sed ea conspiratio prodita, non diu latuit Andronicum: qui impetu facto in Andronicum Angeli filium, tum non procul à terrestribus mœnibus habitantem, illum cum quatuor filiis in exilium agit. Nam sagena satellitum Andronici cupidissimè euitata, consensaque cum filiis nauicula, vacuis amphoris quæ in ea erant, ciectis, periculum vix euitauit. Contostephanus cum quatuor filiis, & Camaterus Basilus, comprehensi, omnes excæcantur. Item alij non conuicti, ex fama duntaxat, eaq; ambigua coniurationis, eandem poenas dederunt. Ad hunc modum iis quos olim comprehensos cupiebat, per occasionem in potestatem redactis, & aliis in carcerem coniectis, aliis in exilium actis, aliis aliter multatis, cum paucos admodum reliquos esse cerneret, qui omnia pertinacia, errantium stellarum more, cursu in contrarium mutato, sibi staderent, domine perniciem molitur: ac post varias criminationes, miseram mulierem concilio suorum, & eorum iudicum cœtu coacto, qui non iudicaturi, sed damnaturi erant, prodicionis accusat: eam ad Belam Hungariæ regem, sororis maritum, crebras dedisse literas, & magnis pollicitationibus eum impulsisse, vt Branizobam & Belligradium vastaret. Itaque in angustissimum carcerem prope S. Diomedis monasterium ignominiosè abducitur. Vbi & custodum ludibriis ac contumeliis, & fame sitique afflicta, & fustibus carnificis manum continenter expectabat. Andronicus verò nihil imminuta feritate, nihil nisi atrox & crudele cogitans, & viuere illam grauius ferens,

Coniuratio in Andronico cum executione militata.

Angeli fuga cum quatuor filiis.

Imperatricis miserabilis interitus.

non multo post iniuriarum ministros iudices conuocat, quæ poena legibus in vrbum & prouinciarum proditores statuta sit, rogat, accepto scripto, quo respondebatur, capitale id esse facinus: coliberi non potuit, quin impetu in Imperatricem ferretur. Cum autem iudices illi iniqui clara voce exclamassent, miseriam illam Imperatricem è medio tollendam esse: statim chartæ ab Imperatore, filio eius, quasi gurta materni sanguinis, qua illa mori iubebatur, subscribitur. Illius crudelissimi & nefarij facinoris ministri Manuel primogenitus Andronici, & Georgius Augustus, Andronici affinis, deliguntur. Ij verò ad solam eius rei mentionem consternati, neglecto Imperatorio mandato, liberè dixerunt, se nec antè in Imperatricis necem consensisse, & ab eo piaculo puras habere manus. & nunc multo minus commissuros, vt in conspectu suo corpus innocens lanietur. Quibus verbis Andronicus planè inopinatis turbatus, barbam digitis subinde implicuit: & ardentibus oculis, caput subinde atollendo & demittendo, suam miseriam deplorauit: crebro indignatus, quòd amicissimi sui à crudelitate abhorrentes, solo nutu ad facinus atrocissimum non impellerentur. Ac tum represso impetu, vt equus ferox & contumax, suppressaque iracundia, vt ignis fumo inuolutus occulitur, paucis diebus post miseram suffocari iubet, eius mandati Prestyrygionite, cuius veneficio Mariam Porphyrogenitam extinctam esse supra dixi, executoribus. Sic illuc eximium formæ decus, iucundissima lucis aspectu priuatum, in littore arena obruitur. Heu tantum nefas solem intueri! O Dei verbum omni principio prius, càmne esse tuâ lenitatem incredibilem? Andronicus verò exultabat, ac lababatur, cum familia Manuelis excinderetur, & Imperatorij horti arbores excinderentur: quasi solus Romanis prouincias potiturus, & imperiū sine vilo periculo occupaturus. Igitur Septembri mense, indictione 11, anno à mundi exordio sexies millesimo & sexcentesimo designationi suæ adiecit animum: ac improbus ille grex, & mercenaria manus quanquam Andronico voluntatem suam dissimulante, de Bithynica seditione, deque Isaacio Angelo & Theodoro Cantacuzeno Nicææ receptis, & de improbis Prusensium conatibus, qui Theodorum Angelum, Nicæenses imitati, recepissent, concilio indico asserit, nullum fore seditionū finem, nisi Andronicus imperaret, qui ob venerabilem senectutem prudentia superet adolescentes, & in folio gemmato cõsiders, & Imperatorio diademate redimitus, pari potestate cum immaturo Imperatore vteretur, oculis atque animo in rerum omnium administrationem & executionem maioribus viribus & autoritate intentus. Corona verò circumflans, & Andronici, ob splendorem generis, & dignitatum excellèntiam, assessores, vna voce exclamarunt: Eam rem sibi iam olim in votis esse, nec tergiversationi locum relinqui. Quod nisi cū gratia imperarent, vim minitantes, acclamationem hanc (Alexius & Andronicus Comneni magni Imperatores & principes Romanorum, multos annos viuunt) hianti ore & plenis

Tyrannicum ministerium à filio receptum.

Andronicus Imperator designatur.

Acclamatio Imperatoria.

Theodosius patriarcha tu cedit.

Basilus Camaterus patriarcha.

Sultanus Iconij in Oriente grassatur.

Batazis seditio.

fauibus cecinerunt, vt parum abesset, quin clamoribus rumpentur. Cum ea præclara res ad simplicis populi aures peruenisset (sic enim Cōstantinopolitana plebs vocanda est) omnis generis, ætatis, opificij multitudo, velut apum examina alucaribus effusa conuenit: & quidam Beli iudex, cuius nomen libens prætereo, vt obseruantissimus Andronici famulus supplicum libellorum officium adeptus, & alius quidam Protonotarius, homo tumidæ linguæ, & præcipuus tyrannidis minister: rimore, qui de Andronici designatione passim vagabatur, audito, improbi assentatores vno spiritu in tyrannicam domum, quæ Michaelize dicitur, vbi ista tractabantur, properarunt: & senatoris caput regiminibus detractis, albas sindones ex humeris dependentes, in orbem conuoluerunt: & cœtibus in triuiis coactis, vt præfultores choreæ, fractum & molle canticum auspicati, exultarunt, cum plausu manuum, ad numerum saltantes. O impudentiam singularem, & vœcordis animi leuitatem! Cum autem Andronicus ex tyrannicis ædibus in Blachernium palatium descendisset, & Polyrimi sublimes ædes ingressus esset, etiam Alexius imperator acclamationibus & suspiriis hominum excitus (neque enim omnes eæ intemperie agitabant) vbi palatium hominibus refertum, & Andronicum ab omnibus pro Imperatore celebrari vidit: tempori seruiendum ratus, seni cum cæteris adulatus est, eumque ad Imperij societatem vocauit, ad quod iam olim magno impetu ferebatur. ac factionis pars acrior Andronicum tergiversantem, & confesum recusantem scilicet, ambabus manibus comprehensum, in aurata sella collocauit: alij pullo & acuro pileo detracto, rubram mitram eius capiti imposuerunt: alij stola imperatoria eum induerunt. Postridie cum in magna ecclesia Imperatores proclamarentur, ordine mutato, Andronici nomen priore, Alexij posteriore loco est pronunciatum, ob causam nimirum honestam & speciosam: non decere infantem, immaturæ ætatis, leuibus malis celebrari ante Andronicum, virum canum, prudentia venerabilem, excellenti præditum ingenio. Postquam verò ipse Andronicus in sacram ædem peruenit, vt coronaretur, tum primum hilarior visus est, truci aspectu posito: & multis supplicantibus spem rerum meliorum fecit, manifesta vtique fraude & falsa pollicitatione impostoris. Nam illa vultus hilaritas, tenuissimam humanitatis speciem ad tempus præ se ferens, abstrusam in eo immanitatem obtegebat. Templum ingressus, coronationis ceremoniis peractis, cum sacrosancta mysteria percipienda essent: cum cœlesti pane percepto, ad calicē præciosi & viuifici sanguinis bibendum accederet, manibus tanquam ad poculū prehēdendū extensis, & vultu ad tristitiam composito, per veneranda mysteria, ferē omnibus iis assistantibus, & audiētibus qui in sacro adyto erāt, iurat, se nō alia de causa imperium accepisse, nisi vt Alexium imperatorem & confobrimum iuaret, eiuſq; potentiam stabiliret, quem paucis diebus pōst laqueo præfocatum, in maris fundum demersit. Templum cum splēdidissimo comitatu & plurimis armigeris egressus (eam enim ra-

Andronicus Alexio præfatur.

tionem dictabat illi metus æcerrimus) vbi per seruatoris Christi ædem in Chalchem transiit, nō pedetētim processit, nec alicubi immoratus est, qui triumphantum Imperatorum mos est, sed equum libero pede incedere passus est. Id factū in quaestione fuit, vtrum à metu proficisceretur, an aliam causam haberet. Postquam in magnum palatium peruenit, & compluribus diebus pro Imperij auspiciis rem diuinam fecit, ad alia scelerata conuertit animum. Nam cum Alexium imperatorem è medio sublaturus esset, senatum suum conuocat, & sodaliterum scelerum ministeriorum cogit. Hi verò Homerum illud statim vno ore exclamant:

Est mala res multos dominari: vnicus esto Rex dominusque.

Item, aquilæ senium esse corydali iuuentam: ac decernunt, priuatam vitam agendam esse Alexio: nec iam ambagibus inuoluunt orationem, omiſſa mentione educationis & conseruationis imperij, quæ non ita pridem in maxima populi frequentia iactarant, quæque rerum illarū ignaris pro defensione facinorum responderi solebant. Vix iam decretum erat in Republica cognitum, cum imperator Alexius ab improbo illo cœtu capitis damnatur, tantum non Salomonium illud elocuto: Vinciamus iustum, quia non est nobis commodus: conspectus eius nobis est grauis. Itaque Stephanus Hagiochristophorita, Cōstantinus Triphychns, & Theodoros quidam Badibrenus licitorum præfectus, noctu cum adorti, neruo arcus strangulant. Andronicus cadaueris latus pede tundit: & parētum eius alterum vt periuurum & iniurium, alteram vt vulgati corporis mulierculam contumeliose insectatur. Deinde veru auris ei perforatur: traiectōq; filo, appensa cera, Andronici anulo signatur: reliquum corpus in profundum maris abiicit, caput verò à ceruice reuulsum, ad Andronicum referri iubetur. Peractis mandatis, caput clam in Catabaten (loci nomen id est) abiicitur: truncus arcæ plumbeæ inuolutus, in mare demergitur. Cymba, qua miserima illa sarcina vecta erat, à duobus claris viris cum carminibus & tripudiis, Ioanne Camaterio Caniclarū præfecto, qui pōst Bulgariæ patriarcha extitit, & à Chartulario Theodosio Chumeno, est reducta.

ANDRONICI COMNENI Imperium.

D hunc modum Alexius Imperator rebus humanis exemptus est, anno ætatis nōdum decimo quinto, imperij tertio, exacto, quod tamen suo arbitratu non gessit, à matre principid, deinde à duobus tyrannis republica administrata: per quos vt à nube Sol abscondebatur, ministro quam Imperatori similior, cum ea faceret & iuberet, quæ præceptores iubebant, donec laqueo præfocatus est. Isto miserabili facinore perpetrato, Andronicus Annam Imperatoris Alexij sponsam, regis Francorum filiam, matrimonio sibi iungit: nihil verecundatus effœtus & vietus senex, sobrini vxorem adolescentulam, roseam & renellam, nondum

Alexius imperator imperio & vita spoliat ab Andronico.

Andronicus incesta & immatura nuptia.

Pontifices, perimū crimine libera in, ab Andronico de induitur.

Andronicus Lapardas ab Andronico deficit.

nondum annos x i natam per nefas amplecti. Eius nefarij voti cōpos factus, à Patriarcha suo & concilio aliam gratiam petit, vt iureiurando, quod Imperatori Manueli, & infelici eius filio dederat, soluatur, ac cæteri vnā, quos sacramenti ceperat obliuio. Illi verò, quasi absq; vllō discrimine & vincendi & soluendi quemlibet potestatem diuinitus accepissent, statim literis publicè affixis, impunitatem scelerum perfidis cōcesserunt. Andronicus verò pontificibus illis iurandi solutoribus, quā egregiam gratiam retulit: Ea fuit, vt quædam leuicula eorum postulari fierent: maximus verò is honos fuit, vt subselli ad solij Imperatoris collocatis, ei assiderent: qui cum paucos dies durasset, vmbra potius honoris quā verus honos, materiam eos ridendi præbuit, pristina consuetudine reuocata, instar vi curuati ligni, quod laxatum ad suam naturam reuertitur. Imò ea res dignitatem eorum multū imminuit. Nam Andronicus ne omnium mortalium leuissimus, & in actis suis parum constare sibi videretur, pontifices illos in splendido solio sedens, non facile admittebat. Ita qui paulo antè Imperatorio confesū gloriabantur, idque sibi præmium vt fidelibus ministris datum verbis Dauidicis iactarant: tum inuolutis caputibus recedentes, sese miserabantur, quod iis solutis quæ soluenda non essent, à Deo defecissent, & derisorem Andronicum frustra coluissent. Vt autem Andronici designatio, & Alexij Imperatoris suffocatio, Alexio Branæ & Andronico Lapardæ legionum ducibus, qui ad Nisum & Branizobam Hungariæ regi Belæ resistebant, loca illa omnia ferro & igni vastanti, significata est: Lapardas vitæ spe abiecta, vastas Andronici maxillas perpetuò formidabat, vt iamiam ab iis deuorandus, Branas verò iam in numerum amicorum Andronici assumptus, imperij mutationem alacri animo ferebat. Alter verò variis rationibus apud animum suum initis, & more Laconici canis vestigata via quam insisteret, in eo salutem suam esse positam animaduertit, vt è conspectu & potestate Andronici quā longissimè abiret, quod consilium si persequutus esset, nec aliis rebus animum adiecisset, euassisset incolumis. Verū cum nocere cuperet Andronico, & Imperatoris parricidium vlscisci, deficit. & quia videbat, in Occidente locum sibi non futurum, nec collegam Alexium Branam passurum moueri aliquid contra Andronicum: in Orientem, magis sibi familiarem, intendit animum: quippe vbi sæpe maxima imperia gessisset, & homines ad defectionem æquè propensos esse sciret. Itaque Branæ collegæ persuadet, vt ibidem perfererent, dum ad recentem Imperatorem proficisceretur: ipse statim iter ingressus, famā ea quæ quæ sub terra latent, perspicere, & futura sæpe tanquam iam facta, promulgare solitam, anteuertit. Vbi Orestiadem, quæ nunc Adrianopolis appellatur, in patriam suam peruenit, paulisper ibi commoratus, dum sorores salutaret, non vterius cunctandū, sed quanta festinatione posset, in Orientem contendendum censuit. Iam enim fama, vt loquax est, in triuiis & plateis, in summis mœnibus & campis, viri fugam celebrabat, & summa velocitate passim spargebat.

Itaque nocte vna ad mare descendit: conscenditque nauibus ad Hyelocastellium ea de causa paratis, traicit. Vbi cum Paulum respirasset, se interitum & cruentas Andronici fauces effugisse rebatur. Cæterum apparet, hunc quoque lancibus ad Orcum vergentibus à Prouidentia ex libro vitæ deletum, & Andronici crudelitati condonatum fuisse. Nam resante numine, illorum manibus comprehenditur, & ad Andronicum mittitur, quorum ope se non modò saluum & beatum, sed summis etiam studiis Andronici victorem fore sperarat. Verū erant illa vtique infelices animi signa, & spectra inania somniorum. Nam cum Adramyttium peruenisset, à quodam Cephalo, viro in illis locis potenti & primario, vt fidem suam erga tyrannum declararet, comprehensus: Andronico parata hostia ad cædem offertur, atque effosis oculis in Pantepopti monasterium cōiicitur, iniquitatem fortunæ suæ deplorans. Nam cum ob pulcherrimam causam discrimen defectionis adiiisset, illā prudenti consilio spreto, ac planè destituito, peiori parti fauisse. Ita Deus non vitam solum laboris & tristitiæ expertem, sed imminētis etiam exitij, & tutarum actionum prænotionem abscondit. Hic enim vir sæpe præclari ducis functus officiis, cum post imperatoris Alexij obitū Andronico seruire turpe duceret, ac certā mortem & naturam tyranni ad cædem promptissimi vitaret, in eius manus incidit, quem fugiebat: & quem à tergo instare putabat, à fronte & aduersariū & victorem habuit obuium, nec multo pōst moritur. Andronicus verò eius defectione ita consternatus fuit, vt toto tempore fugæ illius, exitium capiti suo imminere putaret. Metuebat enim Lapardam, vt & ducem acerrimum, & virum magnanimum: & quia videbat, eum persequendo & armis debellari non posse, ad literarum solertiam conuertitur: & callidissimo cōsilio epistolas ad primarios Orientalium prouinciarum præfides, dolo plenas mittit, quibus asseuerabat, Lapardam à se in Asiam missum esse: qui quicquid acturus esset, certis de causis, aliter quā plerique suspicarentur, pro stabilendo ipsius imperio acturus esset. Quæ eò pertinebat, vt vulgi impetum reprimeret, suspicantis subesse dolum, quòd Lapardas se pro Andronici aduersario gerens, manum faceret: Andronicus verò desertoris fidem prædicaret, atque vt à se missum suscipi iuberet. Quid autem speciosa ista literæ ponderis habituræ fuerint, accelerata Lapardæ captiuitas cognoscere non sinit. Timore illo præter expectationem propulsato, summa lactitia affectus, lentis itineribus Cypella contendit: ibique venationibus recreatus, in paternum monasterium Peræ se confert, ac patris scissimū monumento cum regio comitatu & splendore astat, cuius is quoque cupiditatem frustra aluerat. Nam regni affectationem Andronicus hereditariam à patre acceperat. Vbi cum per dies aliquot supplicis abstinnisset, vnde illi à multis Halcyonij vocabantur, paulo pōst ad Christi natalem in palatium reuerſus, cum ludis Circensibus & spectaculis se recreasset: vere aduentante copiis omnibus coactis, quæ vel in Oriente vel Occidente fidem seruauerant, rectā ad

Andronicus Lapardas e-vntis oculis fit monachus.

Andronicus machinationes cōtra Lapardam.

Andronicus relaxatus cuius, ad Nilactitia affectus, lentis itineribus Cypella contendit: ibique venationibus recreatus, in paternum monasterium Peræ se confert, ac patris scissimū.

Nicaeam contendit. Alexium verò Branam Branizoba reuerſum, cum iuſto exercitu contra Lopadianos mittit, qui Nicaenſes & Pruſaenſes imitati deſecerat. Qui cum bello ſinem felicem impoſuiſſet, ad Nicaeam contendit: vbi Andronicus illis copiis auctus, urbem inuadere ſtatuit, cuius incolae non abſentem modò parum timebant, ſed praſentem etiam contemnebant, & moenia oppugnantem cum armis viciſcebantur: tum indecoris verbis laceſcebant, nullo dicto & icu praetermiſſo. Porta quidem vrbs clauſa erat, & vectibus munita: lingua verò, labiis tanquam portis apertis, & dentibus tanquam pinis emiſſa, obſceniffimis diſtertiis Andronicum lacerabat. Quibus inflammatus, animi dolorem celare non poterat. Moenia Nicaeae cocto latere conſtant, eaq; firmitate ſunt, vt vi aut non capi, aut difficulter poſſe capi videantur. Tum autem milites eò confluxerant, Andronico inſecti: & Angelus Iſaacius, qui euerſo Andronico imperiũ occupauit: & Theodorus Cantacuzenus: accerſita erant & Perſica auxilia. Quae cum omnia difficilem redderent expugnationem, & Andronicus diebus compluribus fruſtra obequitaret, nõ aliter quam ſi praeruptas rupes, & Arbela, aut moenia Babylonis oppugnaret, aut ſagittas in caelum eiacularetur: obſeſſis fortiter repugnantibus, & arma armis, machinas machinis, quae varia ab Andronico, ſolertiam ſuam vrbes oppugnandi oſtendante, excogitabantur, propulſantibus. Oculis enim portis erumpentes, arietes diſturbabat & incendebant: & cum moenibus admoouerentur, ſimilibus machinis, vt araneae relas, perrumpabant. Quare Andronicus, cum ſua conſilia ſucceſſu carere videret, inhumanum facinus molitur, a paucis ante vſurpatum, matrem Iſaacij Angeli Euphroſynam, Byzatio accerſitam, nunc vt propugnaculum machinis apponit, nunc ea arietem impoſita moenia ferit, vt eodem tempore & ſpectaculi nouitas & iracundiae immanitas a nullo ſcelere abhorrens, miſerationem: & mulierculae tolerantia, non ipſo metu exanimatae, in tanto tamque periculoſo imperu admirationem haberet. ac tum primũ videre mortales, teneram mulierculam deſenſionis ergo ferro praepoſitam, ac mirabiliter inuerſo ordine, fragile corpus hominis firmiſſimis machinis adiuctum, vt qui ex iis pugnabant, incolumes manerent. Tela verò e moenibus aequè ac prius, ſed tanta cautione iaciebantur, vt illaſa nobili muliere, quaſi illa nutibus & manibus iacula a ſe auerſa in hoſtium corda deſigeret, hoſtes & ferirent & tererent. Immane iſtud facinus adeo nihil Andronico profuit, vt Nicaenſes facta noctu eruptione, & machinas incenderent: & muliere, ſine in urbem attracta, eum tanquam Phineum ab Harpyis ſpoliatum, plorare ſincerent, non habentem quo famem iracundiae ſuae expleret. Ita Nicaenſes ab ipſis hoſtibus laudem fortitudinis conſecuti, maiores animos conceperunt, atque audacius pugnaerunt, non moenia tantum ſtrenuè deſendendo, & Andronicum diſtertiis inceſſendo, vt lanium, canem ſanguinariũ, putre ſilicernium, malum immortale, hominũ Furiam, mulieroſum, Priapum, Tithonũ & Saturno a-noſiorem: denique nullo turpiſſimae rei vocabu-

Nicaenſium ferocia.

Iſaacij Angeli mater machinis impoſita.

lo abſtinendo, ſed etiam relictis propugnaculis, portis erumpendo. Andronicum verò pallor vultus, & oculorum diſtorta acies, & crebra promiſſa ac in circinnos diſtincta barbae implexio, ira eſſe percitum, & dolos ſtrudere Nicaenſibus manifeſtè declarabant. Sed quia famem crudelitatis ſuae ſaturare non poterat, urbem ſapienter eodẽ die corona cingebat: & vt vrſa catulis ſuis ſpoliata huc atque illuc tranſeundo, legiones ſuſpiriis, tribunos verbis caſtigabat, quòd bellum ſegnius adminiſtrarent, hoſtium congreſſum reformidantes. At Cantacuzenus Theodorus, atq; Theodorus Cantacuzeni interitus occaſo Nicaeae dedita.

audacia feruidus, cum Andronicum cum multis cohortibus & equitum turmis urbem circumire vidiffet, quaſi numine afflatus Orientali porta cum paucis erumpit: perrupraque prima acie, haſtam in Andronicũ vibrat. Sed dum maiore impetu fertur, & calcaribus ſubditis equum tantum non volare cogit: exitium ruit. Nam cum equus impugiſſet, & ex vulnere in genu coecidiſſet: ſella excuſſus, & in caput praecipitatus, muſculis dorſi grauiter colliſis, oborta vertigine ſemianimis iacuit. Andronici verò milites ei caput amputant, alij etiam truncum in Andronici gratiam in fruſta diſſecant. Caput eius conto praefixum per vicos Conſtantinopolis circumlatum eſt. Nicaenſes, fortis bellatoris & inuicti propugnatoris interitu triſtes & conſternati: Iſaacio parere voluerunt. Sed is ſegniore ingenio praeditus, cuitata pugna, vt Aeneas, & fortalle futurorum praeficius, ac in debitum ſibi imperium, vt ille in poſteritatis ſuae nobilitatem intentus, ducatum non magnificat. Milites quoque alacritate animorum paulatim exoleſcente, tranſactionem ſpectat, extincto penitus generoſo illo & pendè diuino impetu. Itaq; per contubernia conuentus agitari, obſidionis ærumnae velut oculis ſubiici. Andronici crudelitas animis obuerti, varia tormenta in conſpectu eſſe, ſi vrbs vi expugnata fuerit, trepidare omnes veluti lepuleculi, aliter quam Caneus. Is enim, vt eſt in fabulis, ex muliere vir factus eſt: illi à virili robore ad muliebrem molliciem degenerant, cum nemo ſuperſeſſet, qui feruore ſuo frigus eorum foueret: vnã cum morte Cantacuzeni omni fortitudine, omni pugnantia alacritate emortua. Quibus rebus Nicanus Pontifex Nicolaus perſpectis, neceſſitate in liberalitatem conuerſa populum monet, vt rebus & conditioni au-

Theodorus Cantacuzeni interitus occaſo Nicaeae dedita.

Iſaacius Angelus ad pacem inclinat.

Nicolaus pontifex de conditioni au-

rator inexpectato ſpectaculo attonitus, ſubinde huc atque illuc deſlexit oculos, vt certius perſpiceret, quid rei eſſet. Nam planè ſomnium videre ſibi videbatur. Vbi verò animaduertit, ſe abſque errore rem veram cernere, repudiata liberalitate & candore digno Regibus, clementiam adulerat: & quia pellem leoninã rum proferre haud licebat, vulpinam induit: ſequè non modò libenter recipere ſupplices fingit, ſed vix à lachrymis temperat, quibus iam olim veritatem inuoluere, atque animum ſuum diſſimulare conſueuerat. Enimverò fabula illa non diu acta aliquãto poſt ſimulatione depoſita, & mollibus oleoq; lenioribus verbis omiſſis, Nicaenſibus, nobilitate praefertim & dignitate praſtantibus, oſtendit, quantum ira æſtum animo claſſet, dum ſe vltionis offerret occaſo. Multos enim in exilium egit, nonnullos de moenibus miſerabiliter praecipitauerunt, & Perſas circum urbem palis affixit. Iſaacium verò Angelum ob dicta & facta eius collaudauit, quòd Theodori Cantacuzeni maledictiam non modò non imitatus eſſet, ſed etiam caſtigat: ac ſpe bona impleuit, aut verus vt dicã, percuſſorem ſuum & imperij euerſorem, fato quodam & prouidentia numinis aluit. Ac illo Byzantium miſſo, Pruſam tranſiit: munitoq; verſus meridiem vallo, qua ob planiciem adiri poſſe moenia videbantur (nam aliae partes vrbs rotundae & praeruptae rupi impoſitae ſunt) poſtridie oppugnationem orditur. Machinis & viris operi inrentis, ipſe plurimas literas ſagittis annexas, in urbem iaculatur, quarum hac ſententia erat: ſe eis deſectionis dare veniam, ſi apertis portis reciperetur, & Theodorus Angelus, & circumforaneus Lachanas, & temerarius Syneſius, (his enim titulis eos ornabat) eorumque coniurati ſibi traderentur. Idque diebus compluribus repetitum eſt. Nam Pruſaenſe bellum Nicaeum nec fortitudine militũ, Imperatorios inuadentium, nec odis in Andronici, quae & belli cauſa erant, quicquam concedebat: & ipſa vrbs vndique pulchris turribus adornata, & robuſtis moenibus, iſſique verſus Auſtrum conduplicatis, firmata eſt. Vnde cum excuſſiones fierent, multi vtrinque cadebant. Sed cum hanc quoque urbem Andronico dedi oporteret, & multos qui in ea erant, ſubaſtos, in cruciatum agi: pars muri quaedã crebris arietum icibus labefactata, & muro veteri adiuncta crepido proſtrata, opinionem obſeſſis attulit, murum vniuerſum, quem machina feriebat, corruiſſe. Rumor igitur conſuſus tollitur, omnibus territis, nec malum datum accuratius explorantibus, ſed ad ſonitum duntaxat excuſſorum ſaxorum metu pendè exanimatis: moenia deſtituta ſunt à deſenſoribus, & vici vrbs trepidis eorum diſcurſationibus repleti. Inde ſcalis ap-poſitis, muroque ſuperato, portis apertis liber vrbs ingreſſus hoſti paruit. Pruſaenſes, direptis ædibus, crudeliter interfecti, & pecudes maſtatae, quarum greges & armenta in urbem coacta erant, vt ducta obſidione haberent vnde viuerent. Quae dum ſiebant, urbem ingreſſus Andronicus, non vt clemens Imperator, & eorum qui & olim ſubditi fuerant, & rurſus futuri erant, quamuis ad tempus deſeciſſent, coſeruator, Pruſaenſes tractauit: nec vt hominũ, qui iſdem ele-

Iſaacius Angelus foveatur ab Andronico.

Pruſa excidit.

Andronici in Pruſaenſes crudelitas.

mentis conſtent, rationem habuit: ſed vt famelicus leo incuſtoditos greges adortus, aliis colla frangit, aliarum viſcera deuorat, alias aliter miſerrimè conſcicit, reliquas in montes & praecipitia agit: ita tum Andronicus, quòd Pruſa non deſitione, ſed vi potitº erat, plurimos peſſimo exitio perdidit: multiplices cruciatus & varia tormenta commetis. Angelum Theodorum, adoleſcentem penè adhuc imberbem, effoſſis oculis aſino impoſitum, & vltra limites Romanorum educatum, dimitti iubet, vt quocunq; impetus iumetum tuſiſſet, ibi ſolus oberraret: ac forſitan à feris deuoratus eſſet, quod Andronici conſiliũ fuit, niſi Turci viatores eius miſeri eſſent, & in tabernacula ſua abductũ curaſſent. Leonem Syneſium, & Manuelem Lachanam, & alios complures x l numero, de ſummis arboribus iuxta Pruſa moenia ſuſpendit: & longè plures aliis ſupplicis affecit, aliorum manibus, aliorum digitis, quorundã pedibus amputatis. multi & manibus & oculis priuati ſunt, nonnulli oculo dextro & pede ſiniſtro mutilati, alij contra. Robuſtiſſimis & fortiffimis ac rei militaris peritiffimis viris adeo inhumaniter interfectis, atque Imperij viribus imminutis: Lopadium tranſit Andronicus: eodemque modo ibi quoq; graſſatus, & epifcopo oculis priuato, quòd ſeditioſorum ſui gregis motum contra Andronicum non caſtigat, ſed æquo & leni animo tuſiſſet ac ſpectat: talibus triumphis ornatus, in palatiũ reuertitur, relictis Pruſaenſium vitibus, quae arbores amplectebantur, ſuſpenſorum cadaueribus vt vuis oneratas: neque vllum ſepeliri paſſus eſt, ſed à ſole arefactos vt terriculamenta volucrum, ne poma deuorent, à ventis agitari voluit. Conſtantinopolis lætis populi acclamationibus exceptus, & adulatorum laudationibus exceptus, quos ſemper alere ſolent aula, maiori ſuperbia inflatus, ſpectaculis & ludis Circenſibus aſtino tempore intentus fuit. Cum autem aliquãdo tabulata aliquot iuxta imperatoriam ſedem collapsa, viros v l oppreſſiſſent: vulgo eo calũ conſternato, perterritus ſatellites conuocauit, & in palatium abire voluit: ſed ab amicis exoratus, manſit. quòd ſi ſurrexiſſet, ſtatim periturus eſſet, populi globo in ipſum. & ſatellites eius impetum facturo. Pauliſper igitur moratus, dum equeſtre & gymnicum certamen abſolueretur, reliquis ſpectaculis prorfus abſtinuit, cuiuſmodi ſunt ſumambulorum & venationum: quibus in vrbe manere ſolita turba, vt rebus nouis impèſe capitur. Et hæc ita ſe habuerunt. Erat autem vir quidam nobiliſſimus, nomine Iſaacius (non Iſaacius Angelus) Iſaacij Sebaſtoſtatoris, quem fratrem fuiſſe Manueſis diximus, ex filia nepos. Is Armeniae viciniſque locis Romanæ ditionis & Tarſo à maiore patruo Manuele praepoſitus, commiſſo cum hoſtibus Armeniis prelio captus, Manuele iam deſuncto, in cuſtodiam datur. In qua cum longo tempore fuiſſet, tandem ab Hieroſolimitis, quos Frerios dicunt, redemptus, commodum in patriam reditum habuit, Andronico redemptionis adiutor: idque de Theodora ſententia, cuius vt ſapè diximus, conſuetudine vtebatur, hic verò frater patruelis erat. Vt autem Andronicus Iſaacij curam ſuſciperet, ac diuturnae eius captiuiſ. miſericor-

Angeli Theodori excecatio.

Leonis Syneſij & Manueſis Lachana ſuſpenſum.

Lopadij epifcopus excidit.

Andronici in Theatro periculum.

Manuel Coſtantinopolitanus occiſus.

dia tangeretur, Macroducta Cōstantini, qui matererem Isaacij in matrimonio habebat, opera est effectum, & Andronici Ducæ, cognati eius & familiaris à puero. Is igitur Isaacius cum Andronico cedere, ac in patriam redire noller, nec vllā cognationis aut suavis consuetudinis rationem haberet, sed imperare quàm imperio parere mallet: pecunia Byzantio missæ subsidiis ad improbum affectandi regni consilium abutitur, & Cypro cum magna manu occupata, principid se pro legitimo prætoro, qui ab Imperatore missus esset, gerit, literis imperatoris ostensis, quas ipse composuerat: & commenticiis mandatis recitatis, quæ quid ipsi agendum esset scilicet, præscribentur: ac cætera agit, quæ iis necessario faciendæ sunt, qui alienis imperiis subsunt. Verùm non multo post se tyrannum professus, innata crudelitate resecta, insulares inhumanus tractat: ac pertinacia sauitiaque tantum superat Andronicum, quatum Andronicus cæteros omnes, qui vnquam atrocitate in hostes celebre nomen consecuti sunt. Neque enim, vbi primùm tyrannidis fundamenta secisse videbatur, infinita immanitate in subditos grassari desistebat: sed & cædibus innocentum in horas polluebatur, & humana corpora lacerabat, tormētis in exitium mortalium excogitatis. Præterea in stupris virginū, & adulteriis, homo nefarius volubatur: & beatas dudum familias sine vllō crimine omnibus opibus spoliabat, vt indigenæ paulo antè conspicui diuitiis, famelici & nudi oberrarent, si quibus homo iracundus ensē abstinerat. Hei heu, cur via improborum prospera est: florent facinorosi: plantasti eos, & firmasti: procrearunt liberos, & fructus tulerūt, vt Propheta cum Domino expostulat. Illa enim ætas vel aconita genuit, quæ adulta non ad aliud nisi ad perimēdos homines & plurimarum vrbium excidium valuerunt, quarum dominatum per vim inuaserāt. Quæ cum ad Andronici aures peruenissent, nullo cohiberi modo potuit: sed quia id præstō esse videbat, quod olim formidarat (semper enim litteram I, vt imperij sui euersionem, suspectam habuerat) principid quærebat, qua ratione comprehendere possit Isaacius, & tolli è medio is à quo exitium immineret. Verebatur enim, ne Cypro aduectus, & alacriter susceptus ab omnibus se principatu deturbaret. Remota enim mala minus molesta sunt, quàm propinqua: & quod expectatur, etsi pessimum fuerit, leuius eo ducitur, quod vrget in præsentia. Id enim est mortalium ingenium, vt exiguum doloris leuamen in lucro deputemus. Sed cum hostem absentem in potestatem suam redigere non possent, ira in eius propinquos conuersa, canes imitatus, qui hominem allatrare contenti, lapidem ab eo cōiectum mordicus arripiunt, Macroductam Cōstantinum & Ducam Andronicum in ius vocat: qui confirmarant, Isaacium, si redemptus in patriam rediret, fidelem & vtilem illi operam nauaturū. Paucis diebus post maiestatis rei fuit, quamuis principis factionis Andronici & summi amici eius. Nam Macroducta præter cætera officia, quibus Andronicum obseruantissimè colebat, Theodora amica eius sororem in matrimonio habebat. Andronicus verò Ducas, homo depygis & for-

Littera Andronico formidabilis.

Macroducta Cōstantini et Ducæ Andronici supplicia.

didus, ac perfricta frontis, maiori sibi curæ esse Andronici salutem, quàm ipsi, simulabat. Quòd si Andronicus aliquem cacate volebat, Ducas iste, quasi ab improbo illo magistro, hoste humani generis edoctus, etiam manus ei amputandas, aut in crucem agendum esse decernebat: ob iurgato sæpè Andronico, & inhumaniter castigato, quòd in supplicii fumendis infra delictorum atrocitatem subsisteret. Igitur ad celebre festum eius diei, quo memoria reditus in cælos vnà cum assumpto corpore Domini & Dei & Seruatoris nostri celebratur: omnes aulici, vt denūciatum erat, conuenerunt, atque omnis generis & nationis homines diuersis itineribus eò contendebant, vbi Imperator diuersabatur. Erat autem tum in exteriori Philopatio. Cæterum per errorem in Manganicum palatium factus est concursus, quod est in interiore Philopatio, post destructū ab Andronico. Cum frequens esset conuentus eorum omnium quos adesse decebat, Macroducta & Ducas præter omnium opinionem ex ædibus in planicie sitis producti, & in vestibulo triumphati, tanquam in iudicium adducendi, aut Imperator è superiore cœnaculo profecturum visuri, gestu corporis ad grauitatem confirmato, & manibus suppliciter compositis, suspexerunt. At Stephanus Hagio christophorites, qui tum Antichristophorites vulgo dicebatur, nomine pro moribus non nihil immutato (erat enim impudentissimus omnium Andronici ministrorum, & omnium scelerum sentina) lapide quantum vola capiebat sublato, & in Macroductam destinato, qui & affinitate imperatoris & ætate & amplissimis opibus antecellebat: omnes hortabatur, vt suum exemplum imitarentur, totum concilium circumspiciens, & qui lapidatione abstinebat, disteriis & conuiciis incessens, vt Imperatori infidelem, & paulo post idem supplicium subiturū. Iis minis territi omnes laxa in illos cōiecerunt, vt supplicio peracto (sō miserabile & incredibile spectaculum) lapides in tumulum exurgerent. Ij verò quibus id munus datum erat, eos adhuc spirantes sublatos, & tapetibus quibus sarcina mulorum tegi solent, inuolutos, Ducam in Iudæorum cœmeterium, Macroductam in littus editus, quod est è regione Manganij monasterij, transfuehant, atque vtrumque palis affigunt. Ac tum primùm Constantinopolitani ea cum luctu viderūt, à quorum commemoratione prius aures abhorrebant: atque id facinus reputantes, arronitis similes, quò se verterent, nesciebant, duplices pœnas luentes. Nam & popularium calamitate mouebantur: & quia idem periculum iam iam sibi quoque imminere putabant, longiore cruciatu afficiebantur, quàm ij qui iam in mediis tormētis erant. Nam hi quidem mala timere desierant, oppressi malo, quod animus pridem agurabatur. Illi verò, quia malum subinde prouidebant, & futura tanquā præsentia cernebant: neque noctu somnum capere, nec interdiu quieris animis esse poterant, conscientia quasi flagellis excruciat. Neque verò ij solum sic affecti erant, qui animi parum amici erga Andronicum sibi erant confij: sed quod magis mireris, ij quoque quibus fauebat Andronicus, & subinde aliquod bonum impertiebat.

Populi afflicti tyranno grassante.

In

» In causa erat, quòd acerbitatis, implacabilitatis, & sauitiæ hominis gnati, periculi aciem ne se quidem euitaturos metuebant. Est & hoc memoratu dignum. Quidam homines apud Andronicum gratiosi petebant, vt suspenforum corpora tollerentur. Is verò iis verbis non offensus, rogauit, num pridem essent mortui: Vbi ex carnificibus audiuit, malos malè periisse: se dolere vicem illorum dixit. ac id dictum lachrymis profectus, adiecit, legum seueritatem & auctoritatem sua voluntate & proposito plus valere, & iudicium sententias suo iudicio præpollere. O lachrymæ, quæ & olim & à nobis in animi mœnore fundebamini, ex corde tanquam imber è nubibus destillantes! O grauiora tristitiæ signa, & eorū quæ intus vrget, argumenta certissima: quamuis aliquando etiam præ gaudio ex oculis veluti guttæ exuberetis. Alia vestra natura est apud Andronicum: internecionis estis prænūciæ, & in Acherontem & Stygiam paludem, vel ipso nomine detestabilem, demanatis. O quàm multorum pupillas vestrū profluuium extinxit! O quàm multos in Orcum adegestis? O quot demeristis? O quales viros in sepulchrum cōiecit, & vltimo lauacro abluistis, tanquam inferiæ effusa: Ad hunc modum Macroducta Constantino & Ducæ Andronico è medio sublatis, quemadmodū remunerari amicorum benevolentiam soleret Andronicus, constabat. Non multo post duos fratres Sebastianos in altero freti littore, quod Perama dicitur, suspendit, quòd scilicet vitæ eius insidiati essent. Huiusmodi atque aliis deterioribus rebus & supplicii Andronicus subinde occupabatur. At Comnenus Alexius, Manuelis imperatoris ex fratre nepos & pocillator, ab Andronico in Scythiam relegatus: atque inde profugus, draconis volantis instar, in Siciliam peruectus, Gilelmo insule tyranno, quis esset, aperuit: atque vnà cum ipso ex Philippica prouincia oriundus Maleinus, vir non illustri genere, non splendida fortuna, non rebus gestis clarus. Hi quam bilem ambo contra Andronicum conceptam longo tempore parturierant, alter fortasse non sine causa, alter verò in Comneni gratiam, vt aliquo nomine dignus videretur iis, à quibus ignorabatur: eam tandem contra patriam pepererunt, illa non in aurem regis locuti, sed palam, multis audientibus, ferè plantas eius demulcentes, & linguis suis camino more deosculantes, nõ quæ Andronico nocitura erant, sed per quæ tyrannum Siculum, ad Romanarum prouinciarum vastationem, tanquam ad paratam prædam, concitarent. Is verò iis verbis incitatus, eoq; magis, quòd cum popularium suorum oratione consentirent, qui cum olim in aula Constantinopolitana stipendia mererent, tum Andronici metu, & neglectu sui, alij aliò dispersi, eadem sæpe dixerant: & copias quas habebat coegit: & magnis stipendiis, maioribus promissis, tam pedestrium quàm equestrium auxiliorum multa millia accitavit. Peditatu Dyrrachium traiecto, vrbem primo imperu cepit. Nauilibus copiis recta in Thessalonicensem portum delatis, interiectas regiones in deditionem accepit: Thessalonicam verò illustrē vrbem terra marique obsestam, corona cepit: ac post dies aliquot obsidionis exercitum in-

Tyrannus legem auctoritate suam crudelitatem præteris.

Lachrymæ Crocodili.

Sebastianorum fratrum supplicium.

Alexius Comnenus Sicilia regem contra Romanos cœcit. Maleinus Alexij Comneni famulari.

Dyrrachium & Thessalonia capta à Siculis.

troduxit: eo successu non tam ob defensorum timiditatem & imperitiam rei militaris, quàm ob Dauidis Comneni, præfecti vrbis, ignauiam visus. Qui cum Thessalonicensibus nihil commoderet, sed metuendo Andronico, & crudelibus eius manibus cauendis ingeniosissimus esset: aut fluctus marinos subire, aut de fumis rupibus se præcipitem dare, aut in mōtibz & speluncis abdere, aut fugitiui illius Propheæ exemplo à ceto deglutiri debuisset. Verùm ille horum nihil fecit, sed malo Thessalonicensiu fato vrbis præfecturam parum honestè adeptus, vir muliere corruptior, & cervis timidior, tantum non eos à quibus & ipse & vrbis caperetur, longè adhuc remotos accersuit: atq; in id operam vltro dedit, vt in eorum manus perueniret. Nam cū pugandum esset, & omnis generis arma & machinæ contra vrbē expedirentur, se pro spectatore hostium, non pro bellatore gessit. Nunquam certior obsidionis tempore vllam eruptionem fecit, quamuis non paucis, qui in præsidio erant, exhortantibus neque id ipsos facere passus est, sed ciuiū alacritatem, vt ignaui venator canum impetum, cunctado suffocauit. Neque armatum quisquam eum aut galeatum vidit: sed galeam, thoracem, ocreas ita vitauit, vt delicata muliercula, quæ præter vmbra conclausi sui nihil nouit, nullo quidem per vrbem vehebatur, cū pallio quod à tergo nodus astringebat, & elegantibus calceolis auro vsque ad talos interpercutis. Cum autem machinæ muros quaterent, & saxa humi deciderent, excussorum saxorum bombos, & mœnium cum ferirentur mugitum & ruinas ridebat: & familiaribus suis nequam hominibus sub tuta crepidine muri stās, Audite, inquit, anicula mugitum. Sic autem machinam maximam vocabat, qua laxa compage sua elidebantur, homo ipse adhuc nutricis egens. Igitur Thessalonica talem proditorem pro duce piratā pro gubernatore, veneficum pro medico sortita, hostibus non diu restitit. Deditionem ingens malorū pelagus est cōsecutum. Omnes ædes sunt desertæ, nulla fuit domus quæ seruaret, nullus angiportus ab homicidis defendebat: nulla cauerna erat, quæ diu celaret: nullæ preces, nulli gestus miserabiles misericordiam impetrabant: grassatur vbique ferrum, ira non nisi lethali ictu lenitur: frustra vulgus in templum concurrit, frustra sacris imaginibus fidit. Nam Barbari diuinis humanisque rebus confusis, nulla religione mouebantur, neque in sacras ædes cōfugientibus parcebant. Illud saltem proficiebant miseri, vt aut statim gladio caderent, aut bonis omnibus ereptis dimitterentur: quod vastatores illi summum beneficium iudicabāt. Idem exitus manebat eos, qui in sana se conferebant, & accedebat malum grauius, quòd infinita multitudinis concursu multi & ex compressione exanimabantur, & ab hostibus in sacra irruentibus trucidabantur, & obuij quique pro hostiis crudeliter mactabatur. Et qui pepercissent hominibus qui diuinis rebus insultabant, & Deum planè contemnebant? Neque verò tam illud erat nouum, quòd sacra donaria rapiebant, & profanis manibus non tangenda contrectabant: ac caninis oculis ea intuebantur, quæ aspicienda non sunt: quàm hoc nefarium,

Dauidis Comneni ignauiam.

Thessalonicensium capti vrbem miseriam.

Militaria impietas.

farium, quod sacrosanctas Christi & famulorum eius imagines terræ allidebant; & pedibus infestantes, si quid ornatus ex materia preciosa inerat, eo utrunque direpto, ipsas in triuia efferebāt, ut à prætereuntibus cōculcarentur, aut ad cibum coquendum foco apponebant. Illud autem maxime nefarium est, & piorum auribus detestabile, quod in sacra & ipsis angelis venerabili mensa indecorè saltabant, & Barbarica quædam cantica psallebant. Deinde pudendis apertis sacrum pavimentum in orbem permingeabant, aspersione illa & calidis balneis, noxiis dæmonibus utique gratificantibus, ut in iis, fatigati cladibus hominum, innatarent. Sed cum tandem malorum finis instare, & pugna quietura videretur: Siculi duces interuenierunt, & turbæ in cædes ruentis impetum represserunt: quorum vnus cataphractus, equo infidens, Theodori martyris, è cuius sepulchro vnguentum ebullit, templum ingreditur: & alios obliquo ense verberando, alios vulnerando, vix militum intemperias cohibere potuit. Verum ne sic quidem tolerabilis fuit Thessalonicensium conditio. Etsi enim posttridie expugnatae urbis, à cædibus ciuium temperatū est: tanta tamen grassatione in superstites fuerunt, mille modis ad eundem vitæ exitum tendentibus, ut cum mortuis bene actum videretur: & ut apud Iobum tolerantissimum est, multi frustra mortem exoptarent. Nam etsi alij ferè omnes in bello victos hostes, ut victoriae superbia dicitur, sauiunt: Latinus tamen superatis aduersariis, intolerabile malū est, & verbis inenarrabile. quod si Romanus sit comprehensus, & is latinae linguae rudis, & à peregrinitate ita abhorrrens, ut in vestitu nihil cum eis cōmune habeat: is verò Deo iniustus habetur, & quouis supplicio dignus. Quæ vipera, quis leo, præda vetere omitta, & cælidum adhuc venatum deuorās, ita sauiunt, ut Latina immanitas in captiuos: non flectitur precibus, non mollitur lachrymis, non blandis lenitur verbis: quamuis suavis cantus, strepitus anserum, aut clangor miliuorū habebitur. Si Orpheum cithara, cygnos moribundos catus dulcedine superes, nihil profeceris. & ut paulisper barbarica feritas mulceatur, mox tamen ad ingenium redit, in cædes ruit: nec supplicium vocibus plus mouetur, quam incus ictu malleorum. Ea gens tatum iracundiae indulgere nouit, & imperatis eius obrepere. Quid verò malorum prætermittat homo Romanis infestus, eorumq; inueterato odio ita flagrans, ut nec vetus ille serpens, humani generis insidiator, vnquam tantum virus acerbitalis in terras euouerit? Nā execrabiles Latini prouincias nostras Paradiso comparat, nostrorumque bonorum desiderio genti nostræ perpetuò sunt infesti, & subinde mala machinantur: quod si quando temporibus adducti, amicitiam simulant, tamen acerrimas inimicitias clam alunt. Si blandis verbis & oleo mollioribus vtuntur, iacula & accipitres gladij in iis delitescunt. Tanto discordiæ vallo inuicem dirempti sumus, nec vilo modo animi coniunguntur, etsi corporibus coniuncti in iisdem ædibus habitemus. Illi plerunque erecta ceruice elatoque vultu incedentes, morum nostrorum leuitatem, & ex modestia humilitatem cauillari & despiciere solent. Nos ve-

Latinorum infestatio.

rò eorum supercilium, iactantiam, fastum, insolentiam, Christo auspice conculcamus, qui potestatem dat super serpentes, & scorpiones citra noxam ambulandi. Verum ut ad historię ordinem redeamus, Siculus exercitus, Thessalonica potitus, hoc modo grassatus est sine villo respectu Dei. Urbem oppugnare cepit sexto die mensis Augusti, indiçtione tertia, anno sexties millesimo, sexcentesimo nonagesimo tertio: eamq; cepit sine villo suo detrimento, eiusdem mensis die x. Neque verò durante bello duntaxat Thessalonicenses grauissimè sunt afflicti, sed nec eo finito fortunam æquiorē habuerunt, aut victores clementiores sunt experti: qui non contenti, expulsis dominis aedes & omnia quæ in iis erant, sibi vendicare, etiam vestes eis rapuerunt, ne interulis quidem relictis, quibus ea reuerteretur, quæ natura regi voluit: nec fructū panis dominis impertiebant, quorum bona occuparunt, sed Barbari sedentes in ædibus comedebantur, & per luxum ea absumebant, quæ possessores veteres magnis laboribus comportarant: ac tum in triuiis ieiuni & nudi oberrabant, qui dudum lautis vestibus induti fuerant: lectum habebat terram, regumen cælum, simeta pro stragulis: & quod hæc omnia superat, & ad ipsum vique cor penetrat, non licebat prioribus dominis aedes ingredi. Quod si quis fecerat, aut saltem introspecebat: statim inclementer in eam pertrahebatur, & subinde causam rogabatur, cur eò ingressus esset, aut introspexisset, aut limen atrij calcasset: ac multis plagis acceptis, pecuniam dare cogebatur, quam illic occultasse putabatur, eaque de caula perlustrasse domum, metiens, ne sublata, aut ea parte aditū in qua latèret, accuratius perquisita, ab hostibus inuenta esset, aut ipse diligentius eam occultare vellet. Saepè autem factū est, ut qui id dederat, quod prouisa migratione sua abdiderat: nihilo minus flagris caderetur, & grauioribus tormentis cruciaretur, ut plura recondata indicaret. Alius qui nihil dabat, sed se, ut nunc, ita prius etiam fuisse pauperem, patriæque domus, aut magnis suis sumptibus extructa desiderio à propolita via vel inuitum abstractum esse affirmabat, ut suas possessiones simul & spectaret & deploraret, ne is quidem misericordiā inueniebat: sed in cruciatum abreptus, & pede suspensus, subiectis paleis incensis fumo torrebatur, concacabatur, verubus latera pungebatur: & aliis sexcentis pœnis exagitatus, aut in ipsa excarnificatione animam exhalabat: aut semianimis pede extra aedes tanquam purgamentum extractus, sub dio in plateis iacebat. Quid? Tali benignitate Siculi veteres adium dominos tractabāt: ceteris verò qui aedes suas ut inferni fauces, aut Cretichum Labyrinthum, aut Ceadam Laconicum præteribant, humanitatis aliquid tribuebant? Minimè verò. Nam vnde illis talis affectus, qui feris immaniores, ignorant quid sit misericordiā, & cladibus hominum delectantur? Canes quidem inuenias qui captis parcant, vltro hiatu oris, morſu & latratu represso, si ij quos persequuntur, in genua procubuerint. Isti autem, tantum aberat ut eorum miseresceret, quos omnibus opibus spoliarent, & quorum rem familiarem cum scortis consumebant, quæ consecra-

Militum licentia in vltis.

Militaris disciplina.

Vnguentum ex Demetrii martyris sepulchro ebullit.

Deum eadem celo proſpexit.

bantur, maximè faciebant, ut penè alapis ab eis cædi se paterentur ij, qui se omne Romano imperium, ut desertū nidum occupaturos, & ut oia derelicta sublaturos iactabant. Nuditatem verò hominum ridebant, & cachinnis concutiebantur, si quis præ fame, macie confectus, aut tumefacto ventre, pallida & liuida facie exolerum aut vuarum victu, ex proximis vineis cum periculo collecto, præteribat. Ita porro miserabatur eos qui laceris vestibus vrebatur, aut arborum corticibus pudenda velabant, aut è viminibus contextis pileolis capita tegebant, ut cū risu & ludico gestu, obuiorum barbas & capillos ambabus manibus comprehenderent, ac hirtas & promissas illas barbas malas esse, capillis verò opus esse dicerent ut ipsorum more in orbem tonderentur. Aliquando in equis forum perambulantes, fraxineis hastis miseros prosternebant, in fumum: aut lutum potissimum, si quod in via iacebat, seu occursum eorum ut ominoſum detestantes, siue eadem via illos incedere moleſtè ferentes. quod si in Romanos incidebant, pane filigineo, aut alio quopiam cibo vestes, patellas per ludibrium euercebant: impullaque mensa, conuiuium perturbabāt: neque suo tempore, acerbis pane frui sinebant, aut vapam vel aquam immundā tranquillis animis bibere. Adhæc, impudentissimi sannones ac Dei contemptores inclinati, attractis vestibus podices in comedentes conuertebant, & cibis proximi oppedebant: quidam etiam tanquam per siphonem recremeta vètris in cibos & facies exultantiū eiuculabantur. in puteos mingeabant, vnde postea aquabantur: eodemq; vase, nulla lotione adhibita, nunc pro matula, nunc pro calice vrebantur. Christi ministros in primogenitorū albū relatos, ad eò, ut decuit, venerabantur: nec editis per eos miraculis mouebantur, quibus Christus eos remuneratur, qui suis membris ipsi honorem habuerunt: ut vnguentum, quod ex celeberrimi martyris Demetrii monumento ebullit, cadis & lebetibus haustum, patellis piscium infunderent, eo calcamenta vngerent: & ad cetera ministeria, quibus oleū vsui est, temerè & nequiter abuterentur. Id verò ut è fonte inexhausto prodiens, aut ex abyſſo scaturiens, copiosius affluebat, & noua ratione exundabat, ut & Barbari vnus id mirarentur, & gratia martyri diuinitus concessa obstupescerent. Quod si Romani ad canendas Dei laudes in templis conueniebāt, ne tum quidem à militari insolentia immunes erant. Nam importuniores ex iis, per speciem vnà canendi & laudandi Dei, ingressi, vociferabantur, inter sese, & cōfusis clamoribus rumpebātur, aut obtorto collo Romanis aliquibus obfortuitum aliquem casum arreptis, cationes turbabant, ut cantores planè in aliena terra canerent, non ut in templo Dei. Multi quoque ex aduerso meretriciis canticis, & caninis latratibus hymnos turbabant, & Dei celebratores clamores superabant. Atque hæc pauca de multis, quæ Thessalonicenses in urbis expugnatione sunt perpessi, à nonnullis peculiari scripto prolixè commemorata, exponere vsitum est. Postquam verò is qui in excelſo habitat, & humilia intuetur, è celo prospexit, neq; illum hostem & victorem

Romanorum intelligere aut quærere Deum vidit, sed omnes inuites esse factos, & nefariis rebus deditos: subannare eos instituit, ac perturbare & excindere, iusta indignatione cōmotus, & tam crudeliter afflictis clementer libertatem restituere, mæsti spiritus & contriti cordis misertus. Propter electos igitur, ut arbitror, acerbitates illas diutius grassari non passus: & quæ Babylonis minatus erat olim, quod Sionis nihil miserti, filios eius delicatos & filias in seruitutē abduxissent, momento temporis istis intulit, ut misericordiā eius mirabilis, tum si vnquam aliàs celebraretur, martyrum ut arbitror precibus & Thessalonicensis Pontificis exorati. Is erat eloquentia & virtute celeberrimus Eustathius, qui & prudentia, & vsu rerum mirabili præditus, & doctrina profanarum & sacrarum literarum vberima ceteris omnibus antecellebat, eaque velut insigni & peculiari nota prædicabatur. Qui cum mallet cum grege affligi, quàm mercenarios imitari, qui lupis aduentantibus grege deserto aufugiunt: quamvis dum hostes adhuc expectabantur, needum urbem circumſederant, discedere licuisset: id sibi minimè faciendum censuit, quod sua præsentia nimirum multos conseruaturus erat: sed vltro in vrbe tanquam carcere inclusus, ærumnas omnes vnà tolerare non destitit, tum suo exemplo persuadendo, tum monendo, Dei verbera, ut benigni patris castigationem, æquis animis ferenda, & ab eodem medicinam expectandam esse. Nam si sæpè, ut ait, percutere, at sæpissimè etiam mederi conſuevit: præsertim si quis leniret & cum gratiarum actione molestias perferret, neque ob acerbitalatem earum, eum à quo proficiuntur, odio persequitur, nec cum prouidentia expostulat: nec iudicij diuini profunditate reiecta, in secundis duntaxat rebus & prospero fortunæ flatu, bonum se præbere didicit. Is igitur duces exercitus, qui latinè Conti dicuntur, adiens, edicta impetrabat, quibus ærumnæ leniebantur: neque quicquam prætermittebat, quod ad cōsolationem suorum pertineret. Nam eius oratione vel horridæ cautes moueri potuissent: & solo conspectu alienigenis ita erat venerabilis, ut & venienti assurgerent, & orantem libenter audirent, & eius monitis ad humanitatem & æquitatem flecterentur: veluti vnus inflammatum, quod leui manu aqua molitur. Qui alites etsi propè in nubibus volitabant, & in obuios quosque Romanos magno impetu ruebant, abductionem in Siciliam eis imitantes: ille tamen ciues perterritos, & vrgentibus malis grauiora mercentes, veluti gallina pullos sub alas suas alliciebat, & victorum acerbitalatem verbis, ut Moſes aquam Merranam ligno iniecto, diluebat. Quæ verò liberationis eorum ratio fuerit, mirabiliter à Deo prouisa, suo loco referetur. Nunc ad institutum redeat oratio, & res ab Andronico gesta referantur. Is Sebastianis fratribus in cruce actis, quod Alexium Comnenum (is est, quem Manuel extra coniugium suscepit, & Andronicus Irenæ filia eodem modo nata despondit) regnum affectantem adiutarent, & se imperio pulsum vellent, paulo post etiam illum com-

Eustathius Thessalonicensis episcopus sua intercessione ciues subleuat.

Alexij Comneni excecatio.

prehensum, in carcerem coniecit. Deinde excruciatum, Chelen (id oppidum vicinum est Ponti angustiis) relegat, & in turrim ea de causa extructam compingit. etiam Irene filia exola & expulsa, quod maritum minimè lugere iussa, si, ut piam filiam deceret, patris malis moueretur, sed eum odio non minore, quam prius amore persequi: illa pristina charitate conseruata, luctum suum & lachrymis & pullo vestitu testabatur. Ita mirabile illud coniugium, & à detestandis asentatoribus & iniquis iudicibus, qui camelum deglutiunt, & culicem colant, magnificè iactatum, subitò est direptum. Per quod iidem prædixerant, ea quæ olim auulla essent, iterum coitura, & Orientem cum Occidente copulatum iri: & inueteratis odiis abolitis, gentes ut linguis, ita moribus à Romanis discrepantes, concordiam inituras, iisdemque moribus vsuras, dissensionibus noua ratione abolitis, ut enses in aratra mutarentur, & agni cum leonibus pascerentur. Ciuitatum quoque disciplinam, & frugum prouentum vberem & mirabilem iactabant. Nam tubum pira pariturum, sicum segete grauatum iri: ferè ut Poetæ in Iouis & Iunonis concubitu, rosicidam lotum substerni, & crocum enasci, ac hyacinthum oriiri fabulantur. Omnino isti nugigeruli manifestissimè delirarunt, qui cum se sapientes esse, futuræque prospicere gloriarentur, nec ea quæ ante pedes erant, perspiciebant: prophetica illi execrationi obnoxij, ut videntes non viderent, & audientes non audirent. Imò apertè cernebant, & satis norant, se capitalia verba fundere, & dentes suos tanquam iacula & gladios exacuere: sed quia grata auribus dicebant, & linguas venales habebant, & hominibus placere impenitè cupiebant, quales, prohdolor, antea in perniciem suam alunt, laudatores malorum, bonorum incitiam simulantes: sedulo improbitatem promouebant, eaque probabant quæ Imperatori cordi erant. Neque verò Alexium duntaxat tanta inhumanitate tractauit Andronicus, sed ex ministris etiam eius præcipuos in custodiam dedit: nec multo post delectu ex optimis habito, plerisque excæcauit. Vnum verò ex scribis illius, cognomento Mamalum, quem vltimum deuoraret, asseruauit: & eas epulas tanta lauciarum varietate instruxit, ut dignæ essent, quæ non alium nisi primum illum homicidam, conuiuium haberent, & à mensis Furiarum nihil differrèt. quales à nullo vnquam coquo eis sunt appositæ. Id porro erat, ut homo in Hippico cremaretur. Incensus est rogas, & flamma in altum elata, in Sphendone stadij: non aliter quam Chaldaica illa fornax, naphitha incensa, & clematide in septulum inflammata. Producitur ille funibus vincetus, & nudus, ut primum materna aluo egressus, solem aspexerat. Carnifices adolescentem, cui prima lanugo malas vestiebat, tanquam victimam, longissimis perticis in medium ignis trudebant. Is verò doloris acerbitate & vitæ cupiditate, ut humanum est, coactus, malum iam inuitabile vitaturus, aliàs ictibus obuam se ferebat, eum dolorem flammæ cruciatu leuiorem ratus: aliàs à carnificibus in medium flammæ coniectus, in-

Infectatio corruptorum indicium. Vana oratio.

Mamali scriba cõnstitio.

star iaculi è rogo maximo impetu emicabat. Quod cum diu duraret, spectatoribus lachrymas excutiebat, donec fatigatus supinus concidit, & retro exusta carnis fœtore circumfusum aërem & spectatorum nares infectit. O rogam immite! O gratum dæmonibus holocaustum! O victimam Telchinum! O Furiarum proteruiam! O nidorem insuaem! quem non olfacit Dominus, sed malefica potestates, & infesti humanæ vitæ genij. Nam cum Andronicus à veteribus immolari boies, & nidore placari numina didicisset: eandem sequi rationem noluit: sed ut eius facta probabant, immanitate omnibus superiorum temporum immanissimis tyrannis superior, homines sacrificare per scelus instituit, spretis Christianæ religionis legibus, quæ hominem potius conseruandum esse, quam perdendum, nec totum mundum cum eius animo comparandum docent. Quis insanus Cabyres, aut crudelis Tarquinius, aut Echetus & Phalaris, tyranni crudelissimi, talia perpetrarunt? Qui Tauroscytha, quorum legibus mactantur hospites, quorumque moribus errabundus Andronicus infectus fuit, ita in captiuos seuerunt: Ne verò tam atrox supplicium sine causa & iusto crimine inflixisse videretur: ibellos aliquot vnà cum Mamalo cremauit, qui de securis Imperatoribus tractabant, quibus recitandis Alexium ad regni amorem impulisse fingebatur. Tantum autem abfuit, ut eius facta Andronicum pœniteret, aut simili crudelitate in posterum abstineret, ut Dyspatum Georgium, magni templi lectorem, propterea quod de Imperatoris scuitia liberius questus esset, in carcerem coiectum, subinde in animo haberet, verubus transfixum, & pinguem hominem instar porcelli supra carbores assatum, vxori eius, haud scio in quo vase (amplum id vtrique esse oportuisset) mittere: ac omnino fecisset, nisi Monasteriota Leo focer eius, qui ob dicenda sententiæ prudentiam, Senatus os ab Andronico vocabatur, tyranni furorem autoritate sua repressisset. Præterea fama vndique aduolans, quæ Dyrarchium Siculis deditioem fecisse, & Theffalonicam obsideri nunciabat, scuitiam Andronici & humani cruoris auiditatem nonnihil infringebat. Dyspatus igitur in carcere manus ad Deum extendebat, & cum Dauide precabatur: Educ è custodia animam meam, ut nomen tuum prædicem. & Ionæ verba sæpè repetebat: Nunquid amplius sanctum tuum templi respiciam? Quid verò precabatur? Deleto me domine ex Andronici memoria: sum ignotus apud eum omni tempore, ne recordetur nominis mei, donec ex libro viuientium delerus fuerit. Itaque numen nõ cunctatum est, nec preces eius aspernatum, sed illasum eduxit è carcere, Andronico paucis diebus post extincto. Qui pro pacto fidelissimos suos ministros remunerari fuerit solitus, Macroductæ Constantini & Ducæ Andronici supplicia declararunt: quorum alterum, ut dictum est, Panhypersebasti honore extulerat: Ducam verò adoptatum, in amicissimorum numerum receperat. Ingenij eius feritatem, & in colenda amicitia leuitatem, illud etiam demonstrat, quod Tripfychum Constantinum excæcauit, hominem charissimum & diligentissimum tyrannidis ministrum: qui si-

Epiphonema de statu nem crudelis supplicij.

Dyspat Georgij peniculum.

Tripfychi Constantini excæcatio.

de & obseruatiã erga illum ferè nemini cedebat: nec quicquam ei ad victoriam in certamine beneuolentiæ deerat, nisi quod vnus Hagiochristophorites Stephanus in eodem stadio pari studio cum illo decurrebat. Causa cur Tripfychi pupilla extinguerentur, offensa exigua fuit, digna quæ negligenter potius, quam in quæstionem vocaretur, & pœniam auctori irrogaret, præfertim tam dilecto, nec minus diligenti. Verùm quia temporibus Andronici ociofi verbi ratio reddebatur, & Tripfychus earum causarum quæsitior multos excruciarat, & bonis omnibus spoliatus, quod contra Andronicum nonnihil murmurasset, aut malæ alicuius cogitationis reliquias animis celsissent: in eadem mala inclementer incidit, suapte iniquitate circumuctus: & quam mensura sæpe mensus fuerat conferta & exuberante, eadem ei remensus est Andronicus: & quam foueam aliis sæpe foderat, in eam (quam vero iudicio) ipse meritò incidit: & in se deuoluit saxum, quod sapissimè aliis intenterat. Itaque delatus à quodam ex cõiunctissimis, Tripfychum tot beneficiis cumularum, tot dignitatibus ornatum, qui in imperatoris literis dilectus filius appellatur, & exploratæ fidei homo, qualis hodie vix inueniatur, pecuniosum illum & purpuratum, æquè de Andronico queri, ac eos qui nihil ab eo beneficij accepissent: perdoluit Andronicus, & fide eius in vniuersum damnata, tristis astitit, istque verbas ad iracundiam est extimulatus. Ut verò delator animaduertit, efferuescentem bilem aciora verba flagitare, ut magis etiam ebulliret, & sanguinarium illud iracundiæ pelagus, miserum Tripfychum, ut Ægyptium equitem absorberet: subiunxit. Etiam filium tuum, Domine imperator, & legitimum imperij successorem, pulcherrimum & optatissimum omnibus Ioannem, insanis verbis calumniari non desistit Tripfychus: eumque, ut piaculum, diuinam Imperij sedem conscensurum prædicat. Adhæc, cum aliquando imperator Ioannes præteriret, eique à maxima hominum frequentia acclamaretur: Tripfychus eum derisit, & per contemptum Zinziphizem vocitauit, & cum magno suspirio dixit, O miserum principatum Romanorum, qualis ei imperator expectatur? Erat autem Zinziphizes deformissimus homuncio, qui in circo equestri crebro versabatur, plerisque membris distortis, breuis & carnosus, scutra tamen non infulsus, & risus concinca artifex. Quibus verbis grauiter commotus Andronicus, Tripfychi bona grandinam in morem dissipat: & ipsum in liberam custodiam datum, tandem etiam excæcat. Hunc Tripfychi potentia finem habuit, ut Salomonis illa sententia planè in eum quadrare videatur, cum ait: Vias esse quæ principio rectæ videantur, sed exitum earum ferre ad mortem.

NICETÆ CHONIATÆ LIBER SE-
cundus de Imperio Andronici Commeni.

Andronicus Siculis parvifeliciter vssit.

oc vrbs imperatricis statu, Siciliensis exercitus in tres partes est diuisus: quarum vna Theffalonicæ mansit, altera in Serranum agrum in-

pressionem fecit, ut loca illa omnia vastatura & subactura, tertia quasi plana via processit: neque villo hoste apparente, ad ipsam Mosynopolim tentoria fixit, & circumiacentia loca omnia subegit. Andronico verò principio curæ fuit præsidium mirere Epidamnum. Sed paucis diebus post, quàm Branus Ioannes eò peruenisset, Itali veluti volatu per aërem aduecti, citra laborem & quasi per ocium mœnium pinnacula transcendunt. Ioannes Branus captiuus in Siciliam est abductus. Deinde Theffalonicæ præfidi Davidi per literas mandauit, ut vrbs custodia intentus esset, nec calcearios Latinos quicquam formidaret: ut quæ saltaret, morderet & pungeret, ut ipsa verba Andronici apponam: quæ cur vsurparit, solus auctor nouit Andronicus. Sed ciues factiores verba illa ridebant, & ad quædam vulgaria & obscœna derorquebant, quæ silentio prætereunda sunt. Post hæc Romanis copiis tam Occidentalibus quàm Orientalibus coactis, & in legiones descriptis, partem vnã Ioanni filio, Imperatori designato, tum in Philippica prouincia degenti, aliam Chumno Chartulario, aliam Andronico Palæologo aliam Nicophoro ipadoni dedit, cui Accubitore dignitatem tribuerat. Alexium quoque Branam cum alio exercitu ablegauit. Cæterum filius eius circa Philippopolim venationibus deditus, de excidio Theffalonicæ non magis cogitabat, quàm de Gadium portis, aut Bacchi columnis cuertendis. Cæteri verò dum ea obsideretur, propius accedere & opem ferre nullo modo ausi, castris longè ab vrbe positis, per speculatores & expeditos equites castra hostium furrim ingressos, Theffalonicæ statum explorabant. Solus omnium Chumus Theodorus propius accedere non dubitauit, ut ciuibus in aciem contra hostes egressis opem ferret: aut, si liceret, ipsam urbem ingrederetur. sed vtroque cõsilio frustratus, turpissimè pedem retulit, quod milites eminus, ne galeam quidem hostilem intueri ausi, tergis obuertis effusè fugiebant. In eo duntaxat cæteris popularibus suis prestantiores, quod non semper ignauis defederant, sed hostes, quos speculatores adesse nunciabant, coràm aspexerant, & re ipsa impetū eorū cognorant. Capta Theffalonica, & Siculo exercitu diuiso, ut dictum est, quem alij prius instar Chimera coniuuctum, tum separatum esse dicerent: fortissima eius pars tanquam leo recta ad urbem imperatricem contendebat: media, Serranum & Amphipolitanum agrum peruagabatur: postrema, classis videlicet, quæ in modum serpentinis in aquis voluitur, principè Theffalorū urbem custodiebat. Verùm Romanis, quamuis coniuucti iisdem auspiciis militaret, ne sic quidem cum vna parte dimicare ausis, hostes qui Mosynopolim occupant, cum nullū hostem viderent, longius progredi statuerunt. Romani verò motium verticibus in seffis, in planicie descendere, & hostibus ire obuam non audebāt. Itaque Siculi nihil cunctandū esse rati, coactis in vnum copiis, Constantinopolim petendam & occupandam esse censuerunt. Hanc etiam spem Comnenus Alexius eis fecerat, qui cum eos ne ducis quidem loco comitaretur, tamen irrita spe concepta, homo stultissimus, ac ne ouibus quidem pacen-

Siculis exercitus triffuriam diuisus Constantinopolim cogitat.

dis aptus, Siculorum regem sua causa laborare putabat: nec minus supercilij præ se ferebat, quã si iam Imperator designatus, insignia Imperij gestaret, & apud peregrinum militem se à Constantinopolitanis non minus quàm patrum & magnificum Imperatorem Manuelem desiderari, & æquè ac matutini Solis iucundissimos radios expectari ineptè iactabat. Andronicus verò ipse mœnia vr̄bis circumiit: & si quid vetustate ruinofum erat, id suffulciri & instaurari iussit. Nec mora, iussis alacriter obtemperatur: adificia extrinsecus mœnibus contigua, quæ facile in vr̄bem ascensum præbebant, diruuntur: naues longæ circiter e in littoribus fluctuant, ad nauigandum, si opus esset, & opem vr̄bibus, quas Sicula classis infestaret, & ipsi ciuibus ferendam paratæ, (nam hi quoque hostis aduentum imminere putabant) & ad marinum sinum, qui fluminis instar Blachernium littus alluit, per tempus occupandum. Hactenus reipublicæ nauata opera quieuit, quasi iam abundè ad defensionem & hostium profligationem paratus. Audita verò Thesalonicæ expugnatione, Davidis custodis eius vr̄bis propinquos in carcerem coniecit, ac pro concione casum illum extenuat: nihil magni gessisse Siculos, neque nunc primùm, sed sæpe aliàs progressu temporis vr̄bes esse expugnatas, & victoriã vicissitudinem esse. Sed cum aliàs aliis aduersis nunciis percelleretur, & crebrè adessent qui nunc Amphipolim esse captam, nunc finitimis illi prouinciis vastatis, hostes iuxta Mosynopolim castra habere afferebant: iis quoque rumoribus eleuatis, se vlturum hostes, & funditus deleturum dicebat, quemadmodum venatores singulares apros. Eos enim paulatim à saltu recedentes, & escam persequentes, in insidias & decipulam pellici, ac venabulo transfigi, aut profundum vulnus in visceribus accipere. Italos eodem modo, quasi resistere nemine securos, & subinde maioris prædæ cupiditate progredientes, in extremum & improuissimum interitum delapsuros, & scelera suorum pœnas daturos. Quæ verba nihil erant aliud, nisi fuitiles rationes viri, qui apertè naturæ rerum repugnabat, & concitatum cõtra se populum lenire studebat: non autem eò pertinebant, vt ex viri fortis officio nihil intentatum relinquere, quo Barbaros profligaret. Nam quamuis tot & tanta mala infarent, vt omnes atrocissima quæque timerent, iisque veluti iam vrgentibus angerebantur: ille res intolerabiles æquo ferebat animo, & in alienis malis philosophabatur: idque in summa ambitione & cupiditate imperij, qua ad inhumanitatem impulsus, omnes tyrannos qui vnquam fuerè superauit. Ad hæc, vt erat luxu corruptus, cum cõtu scortorum & pellicum in loca deserta & temperata secedere, & ferarum more conualles & herbosos saltus consecrari solebat, vt gallinarum gallus gallinaceus, aut hircus caprarum ductor, aut vt Bacchus Thyadas & Mænadas, sic ipse amicas suas antecedeat, tantum non hinuli pelle & crocoto indutus. Accertis diebus à paucis aulicis, iisque intimis, veluti per transennam videbatur: tibicinis verò & metricibus omnem aditum patefaciebat, easque quouis tempore ad colloquium admittebat, vo-

Andronici apparatus ad vr̄bis defensionem.

Andronici negligentia & luxus.

luptati vt Sardanapalus indulgens, qui sepulchro suo incidit, ea se habere quæ comederit, & pro libidine egerit. Erat Epicureus & Chrylippeus, morbo luxuriæ corruptus, & amore perditus: Herculem I. * Thyestis filias stuprandis imitabatur. Sed quia tãtum illi roboris ad lasciuiam non suppetebat, vt ille Ioleum contra rediuuam hydram implorabat, sic ipse virilia vnctionibus & deliciis firmabat. Vescèbatur item Nilotica bestiola, crocodilo non absimili, quem scincum vocat: à quo cibo cum plerique abhorreant, tamè tentiginem excitat, & ad rem veneream paratos facit. In palatium à deambulationibus & recreationibus reuersus, non paucos secum habebat satellites, eosque ex barbaricis cohortibus & pestilentibus hominibus quibus immodestia cordi est, lingua Græcæ maxima ex parte ignaris: & qui ante cubiculũ & fores excubabant, ex istiusmodi petulãtibus cõtribus constati erant. Tandè etiam canem asperum, qui & cum leonibus pugnat, & armatum equitem humi sternere poterat, in suo conclauũ habuit. Nam satellites & custodes noctu procul ab eius cubiculo cubabant: canis verò ad ianuam alligatus, ad exiguum strepitum horredum in modum latrabat. Ita paulatim Constantinopolitanorum simplicitati insultabat, & quasi naribus suspensos trahebat: & vt ad omnem imperatorum obseruantiam & cultum paratos ignarus, se ab illis imperio deiectũ grauissimas pœnas daturum esse deridebat. Itaque cornua ceruorum, quos venatus erat, insignia, & rari aliquid habentia, in porticibus fori suspendebat, per speciem ostentandæ magnitudinis ferarum quas cõpisset: cum reuera ciuitatis mores, & vxorum quas ipse corrumpebat, lasciuiam notaret. Quo verò die ex Propontidis deliciis & amœnitatibus in vr̄bem reuertebatur, is dies omnino nefastus habebatur. Neque enim alia de causa redisse putabatur, nisi vt mactaret & perderet eos, quos sibi struere insidias suspicabatur. Ita Andronici aduentus multis detrimentum, & mœrorem, aut vitæ iacturam, aut aliud extremum malum portendebat. Is enim vir cum eam veluti lineam in animo suo descripsisset, ad quam crudelitatis suæ amissim exigere: eam sibi diem perisse putabat, quæ non excellentem aliquem virum aut iugulasset, aut excæcasset, aut saltè obiurgasset, aut Titanico vultu terruisset. Nam sæuo pædagogo similis, subinde flagellum in pueros quatienti, tempestiuè & in tempestiuè obiurgabat, & ad quodlibet verbum suis auribus ingratum commouebatur. Quo fiebat, vt ea tempestate homines mœsti & solliciti viuerent, nec securi somnum caperent, sed subitò territi expergiscerentur, Andronicum in se irruere rati: aut eos cernere, quos asper ille, implacabilis & inexorabilis trucidarat. Nam quod Deus & homo Christus, extremis temporibus futurum esse dixit, vt binis in eodem lecto cubantibus, alter assumatur, alter relinquatur: id omnino illis diebus accidebat, cum alter coniugum ad pœnas corpore luendas subitò raperetur (neque enim mulieribus concessa erat impunitas: quin & harũ non paucæ oculis orbatæ carcerem, famem, verbera tolerarũ) pater filios negligeret, filij patres non curarent: si in iisdem ar-

Andronici satellites & canis.

Andronici crudelitas.

Andronici præclara virtutes.

Benignitas in pauperes.

Magistratum defugnat.

Andronici constitutio in naufragorum spoliatores.

dibus quini essent, terni binis, & bini ternis aduerfarentur. Multi etiam Andronici iracundiam, vt Sodomiticum incendium remis & velis fugientes, quàm longissimè à patria discedebant: qui si exilium vsque ad illius obitum extendissent, omnis mali expertes permanissent. Nunc dum rei familiari consultum volunt, non quidem in statuam salis sunt mutati, vt Loti vxor, neque sal emortuum euaserunt, sed alioqui mentis errore affecti: mala morte perierunt. Et si autem Andronicus aded iracundus, asper, & inexorabilis erat, vt aliorum malis gauderet, & aliis euertendis se suum suorumque liberũ imperium stabilire putaret, ac voluptatem inde caperet: tamen non pauca rectè administravit, nec planè ab omni virtute degenerauit: sed vt ex vipera carnis, ita ex iplo quoque Panacæam venari licebat, & salutare antidotum consequi, & ex asperis spinis sua uolentem rosam decerpere, & ex helleboro & aconito sua uentem vitum præbere * p̄laris & coturnicibus. Nam subditos pauperes largitionibus fouebat, si qua modò spes suberat, eum qui opem implorabat, Andronico ob scelera non insensum esse. Procerum auaritiã iam multatuit, & manus alieni auidas ita compressit, vt eo imperante multæ prouinciæ coloniæ auctæ sint, cum quisque, secundum Propheticum dictum, sub vmbra suarum arborum recubaret, & vindemia præacta & frugibus comportatis, hilariter epularetur, & suauiter dormiret, non quæstoris minas timens, non exactorem auarum expectans: sed si Cæsari dederat, quæ erant Cæsaris, nemo erat, qui plus ab eo postularer, aut etiam tunicam aliquando eriperet, & violenter ad necem adigeret. Nam quæstores ad Andronici appellationem ita terrebantur, vt rapaces alioqui manus facillè ab alieno abstinerent, ac munera vltro à prouincialibus oblata tanquam pestes aliquando auferantur. Er quod maius est, cum magistratus in prouincias ablegabat, larga eis stipendia dabat: simulque denunciabat, quas pœnas sua iussa negligentibus irrogaturus esset. Neque enim publica munera vendebat, aut leui munusculo conciliatus conferebat: sed gratuito, habitoque delectu magistratus ordinabat. Itaque multi olim profugi, & publicis calamitatibus penè immortui, quasi archangeli tuba audita, ex diuturno verno experrecti, reuixerunt, pristina felicitate recuperata: & vt Ezechielis visio docet, ossa ad ossa congeriebantur, artus artibus coniungebantur, & breui tempore pleræque vr̄bes & vitam & pristinas opes receperunt. Quod si quid è Psalmis Davidicis inferendum est: desertum mutauit in paludes, & terram aridam in riuos aquarum. publica vectigalia rapinis exactorum reprimendis auxit, & crebras exactiones ab auatis quæstoribus obnoxium populum veluti panem deuorantibus repertas, & quotannis quasi debitum efflagitatas, ad certum numerum reuocauit. Cum autem apud Romanos, eosque solos, vt opinor, iniquissima consuetudo valeret, vt naues tempestatibus in littus eiectæ non modò à nemine adiuuarentur, sed ab accolis quouis turbine læuioribus diriperentur, si qua fluctus reliqua fecerant: iniquissima isti rationi tam acriter est

aduersatus, ita piraticam illam rapacitatem compefcuit, vt hæc vna res amplissimas eius laudes complectatur. Nam aulici quidem proceres id malum deploratum & immedicabile iudicabant, vt vetustate confirmatum: ac multos ex superioribus Imperatoribus, fasciculis literarum in prouincias missis, extrema naufragorum spoliatoribus minitatos: sed conatum illum fuisse irritum, & intra scripta substituisse, rubricam Imperatoriam illius mali vndis eluentibus, vt literæ illæ planè in aqua scriptæ viderentur, & editæ frustra subnotarentur. Quæ cum hi dixissent, Andronicus circumstãtem senatum acriter intuitus, & suspitio ex imis præcordiis ducto, Nihil, inquit, est, quin ab Imperatoribus emendari queat: nec vllum peccatum est, quod vires eorum superet. Superiores autem Imperatores, aut rem stultè sunt aggressi, aut se dolere iniuriis simularunt. Nam si corruptelam illam verè suppressam, & liberè agi ea quæ ad æquitatem pertinent, voluissent: rubricatis literis omissis, & chartis inutilibus despectis, cogitassent, sanguinem flere, non lachrymas fundere eos, qui homines, apud quos fractæ naues euiciuntur, occultis in mari laxis & rubibus duriores experiuntur: & ense illos cohercuissent, qui non frustra gestatur, & capitis iniquos damassent. Nunc, vt mihi videtur, nihil nisi malitiam scripserunt, & in alienis malis contrã quàm decet patientes, afflictos ipsi quoque sunt insectati, dum prauos mores non corrigendo, confirmarunt. Quæ cum dixisset, subiecit: Viri, qui sanguine mihi iuncti, aut fide vestra meam beneuolentiam consecuti estis, & reliqua circumstans corona, siue in senatum ascripta, siue aliis Imperij muneribus destinata, audite me. Loquar enim non ea quæ aer frustra dissipet, sed ea quæ nisi suo tempore ipsa re apparebunt, me edicti autorem graui ira commouebunt: ea verò acris & intolerabilis in eos deseuier, qui dicto magistratus non audientes, secus ac iusti fecerint. Quum autem alia quoque Reipublicæ incommodantia, & cladem Romanis importantia, abroganda sint: homines ex rapto viuere soliti sciunt, nisi vltro appetere aliena deserint, etiam sua amissuros: & pauperum suspitio non secus eiectum iri, quàm puluis à vehementi turbine dissipatur. eos præsertim, qui naufragis insidiantur, & sarcinas diripiunt, & aliquando ipsas naues dissecant & comminuant. Si quis vestrum igitur nostra autoritate magistratum aliquem gerit, si quis fundos maritimos possidet: is primùm se ipsum, deinde subditos quoque ad iustam Dei & imperij nostri obseruantiam ac reuerentiam confirmet. Profecto pœna delicti multiplex ab eo exigetur, qui vel prouinciar præest, vel agrum possidet: quod si ipse & animo à facinore abhorruerit, & manus abstinerit, sed ministri eius scelus id admiserint, id ipsi imputabitur. Nã si sceleratus dominus flagellabitur, seruitia respicient, & vt subditi in illaudatis rebus principem imitari solent: ita etiam, si is flagelletur, & publicæ vilitati seruire cogatur, hi eum, vt matrem filius, sequentur. Vt autem pœnæ quoque modum noueritis, quam edicti mei contemptor luet, in malo nauis

Andronici grauis oratio de Imperatorum negligentia.

Magistratum defugnat.

diu Deo ascripserint, diuinumque motum id impudenter appellarint, quod primus humani generis hostis eis haud dubie suggestit. cum alius sumere principium modestius & probabilis licuisset, atque à contumelia Dei abstinere: qui cædibus haud delectatur, nec mortem fecit, sed hominem ad vitam condidit: in cuius conspectu vox sanguinis Abeli clamat: qui aperte denunciatur, se malle, vt peccator conuersus uiuat, quam vt moriatur. Enim verò illi damnatis omnibus, è cõcilio discesserunt. Andronicus verò iudicium nefarias sententias, haud scio quo cõsilio, in scrinio suo diligenter asseruauit, prouiso fortassis imminenti exitio. Nam cum comprehensus esset, & à concursu populi facinorum suorum rationem reddere iuberetur: culpam in iudices & senatum transferebat, qui supplicia decernerent in eos, à quibus ante imperium & in ipso imperio offensus esset. Se verò illorum sententiis inseruisse (neque enim frustra gestasse gladium) & manũ eorum suffragiis accommodasse. Tum autem cum latas sententias executurus esset: filius eius Manuel Sebastocrator refragatus, pernegauit, se cõsensurum in acta, quæ non fiant autoritate Imperatoris, vt ipsi iudices in exordio fateantur. Præterea se nullo modo ea suffragia probaturũ, quæ penè Romanos omnes capitis condemnent, atque etiam prouincialium non paucos perdant. Carnificinam enim illam in infinitum, grassaturam, alio ob aliud crimen comprehenso & occiso, qui non extorris sit, nec ex quercu natus, sed parentes, cognatos, affines, amicos habeat. Cæterũ illud iudicium decretum, iussu Imperatoris editum, eos omnes qui in diuersis prouinciis dispersi, & vbuius in carceribus erant, in vnum macellum, cogeat: ac suas quisque pœnas dedissent, nisi, vt Propheta loquitur, Deus suum gladium in fugitiuum draconem, obliquum illum, in aquas refugientem, strinxisset: qui, vt molli & delicata illa vitæ ratione indicauit, nihil aliud experebat, nihil aliud cogitabat, nisi vitam voluptariam. Accidit etiã aliud quiddam, quod cum in tantam immanitatem impulit. Nam cum vndique in arcũ suas copias cogi, & Siculos iamiam suo capiti imminere, & tanquam Typhonem c. caput oppressuros: ciues verò mortem suam sitire, & suum interitum diuinum beneficium & malorũ remediũ existimare cerneret: prætereaq; se propter multiplices procerum cædes à Deo desertum iudicaret, quamuis se ad Christi mandram pertinere affirmaret, iisdemque elemētis constaret, quibus ij quos extirpabat: ad futura per noxiorum dæmonũ cultum cognoscenda se conuertit, vt & Saulus olim ad Engastrimythos tandem abiit, quos antè placandi numinis gratia pepulerat. Nam cum aruspici nam ante plurimos annos obsoleuisse, & penitus abolitam esse, auguralem itè superstitionem, vt & somniorum & ominum interpretationem iam olim è Romanis finibus auolasse: solos verò eos impostores, qui è pelui diuinãt, & qui astrorum positus rimantes, atque fallunt ac falluntur, superesse: tum quidem Astrologiam, vt magis familiarem, & futura obscurius innuentem seposuit: seque totum permisit iis, qui futura ex aquis, quasi per caliginem coniciunt, & imagines fu-

Andronicus ab Engastrimytho predictur exitium.

turarum rerum velut ex vmbra solarium radiorũ confectantur. Ac ipse quidem iis nocturnis sacris interesse noluit, metu fama, vt arbitror: quæ ea quæ in occulto fiunt, perspicit, & omnibus enarrat. Sed nefarium illud arcanũ Hagiochristophorita Stephano, cuius sæpè mentionem fecimus, mandat. Is verò Setho adhibito, qui ab ineunte ætate istiusmodi oraculis deditus, oculos propterea Manuelis imperatoris iussu amiserat, vt supra exposuimus, cetero ritu (quem mihi nec scire, nec explicare iucundum est, & aliunde petere licet) percontatur, quis post Andronicum sit imperaturus: aut imperium ei erepturus? responderet malus genius, ac potius obscurè, vt in aquis, iisque turbidis, aliquot primas literas, integro nomine non expresso, designat, vnde Isaacius intelligeret: sed primum ostensa litera S, instar dimidiatæ Lunæ, ac deinde subiuncta litera I: vt oraculum esset obscurius, & fati veluti stimulus, aut, vt verius dicam, quod non satis norat nocturnum illud & infinita: improbitatis dæmonium, perplexitate inuolueret, nec argui mendacij posset. Itaque Andronicus eas Isaacium significare putabat, & eum esse affirmabat Isaacium Comnenũ, qui Cyprum per tyrannidem oppressit: eumque perpetuò suspectum habebat, vt Imperij successorẽ. Nam ex Isaacia in Cyprum venerat, homo maleficientissimus, perniciosus Telchin, mare calamitatibus exæstians, & atrox furia, in beatos antè insulares crudeliter grassata. Nam scriptis eos miseror, qui ipsi factis publicũ illud infortunium sunt experti. Andronicus verò miratus oraculum, Non modò, inquit, de successore interrogato, sed tempus etiam aditico. Facta etiam de tempore quæstione, aërius ille & terrestris spiritus, carnibus quæ proferri nefas est, euocatus, & cũ strepitu in aquam illapsus, intra exaltationem crucis respondit. Hæc autem initio Septembris acta sunt. Secundo etiam responso audio, cum insuaui & falso ac planè Sardonio risu, Vanum, inquit Andronicus, est istud oraculum. Qui enim Isaacius intra tam paucos dies Cypro aduenire, mæque imperio euertere poterit: eaque verba penitus neglexit. Cum autem Ioannes Tyrannus, Beli iudex ab Andronico designatus, eaque de causa cupiditatum eius feruidus minister, dixisset: Isaacium Angelum è medio tollendum esse, ne fortè oraculo ad illum pertinente, ipsi longinqua imaginarentur, iis quæ ante pedes essent, neglectis: ne sic quidem diuinationi assensus: ac potius hominem derisit, quod tale aliquid de Isaacio Angelo suspicaretur, quem, vt mollem & ignaum, nec ad vllam rem gerendam idoneum, contemnbat. Nam fata vrgebant, & Deus vtrique illo prudentior erat. Cæterũ Hagiochristophorita Stephanus, homo impiger, quouis modo domini & Imperatoris sui salutem consultum volens, Isaacium Angelum comprehendere statuit, ac primũ in custodiam dare, deinde Andronici arbitratu occidere. Igitur vides Isaacij, quæ prope Periblepti monasterium sunt, x i Septembris anno sexies millesimo d c c * L x x x i x vesperi ingressus, Isaacium descendere ac se sequi iussit. Illo verò cunctante, vt fir, & solum conspectum eius extremum malum iudicante, vim adhibuit: & ministros suos increpauit,

Sibus Man-

SI PRO I S.

Andronicus Isaacium Comnenum suspectum habet.

Andronicus oraculum e-

Sapientia humana fuit ministra.

Hagiochristophorita Angelum Isaacium occidere studet, occiditur.

* LXXXIII

uit, quod non statim in cunctatoris capillos & barbam inuolares, præcipitem abreptum, & per ignominiam pulsatum, in carcerem à se monstratum ducerent. Quibus iussa executuris, Isaacius, qui se iam intra castes ab illo extensos esse cerneret, & metu & vitæ cupiditate abiecta, si quo modo mortem euitaret, vel potius, quia fuga vndique interclusa erat, nec vsquam elabi poterat, fortiter pugnare instituit: & vt erat nudo capite, bicolore tunica ad lumbos descendente, ac deinde bifariam diuisa indurus, descendit equum, & stricto ense in Hagiochristophorita caput ruit. Is Isaacij impetu aperte in cædem ruentis territus, calcariibus mula subditis fugam molitur: sed antequã porta egrederetur, lethale Isaacius plagam ei infert, calua per medium dissecta, eumque pecudis instar in suo sanguine palpitantem à canibus deoradum relinquit, & cum eius ministris alium solo stricto gladio fugasset, alij auriculam amputasset, alios discisisset, vt domum quisque suam reuertetur, laxis habenis ad magnum templum cõtendit: & dum per mediam viam & forum cursitat, alta voce clamat, se eo ense, quem strictum adhuc sustinebat, Hagiochristophoritam Stephanum occidisse. Templũ eo habitu ingressus, eam sedem conscendit, in qua homicidæ sũt facinus exponentes, ab ingredientibus & egredientibus veniam perunt. Vrba na verò multitudo, quæ partim Isaacium equitantem viderat, partim ex aliis id facinus audierat, maximo numero statim ad templum confluxit: tum vt ipsum videret Isaacium, tum vt quid de eo futurũ sit coram intueatur. Omnes enim putabant, eum ante Solis occasum ab Andronico comprehensum, nouis & exquisitis tormentis occidũ iri, à veteratore in ea re ingeniosissimo. Eodem se confert, eandemq; seditionem fouet, Isaacij patruus Ducas Ioannes, eiusque filius Isaacius, non quod in Hagiochristophorita cædem conspirassent, eoque facinore se obstrinxissent, sed quod noxam sponsonis comitem esse norant. Nam alij pro aliis spõdere coacti fidem Andronico syngraphis firmarant. Ad hæc alij, vt iamiam comprehendendi & occidendi, præ metu dentibus stridebant, & promiscuam turbam, quæ in templum confluerat, ac subinde accurrebat, magna contentione rogabant, vt secũ maneret, & pro virili opem ferret in summo periculo constitutis. Neque deerant, qui iis precibus & aduersa fortunæ casu ad misericordiam adducti, annuerent. Cum verò nemo ab Imperatore adesset, qui illas res agrè ferret, non genere illustres, non Andronici amici, non bipenniferi Barbari, non purpurati lictores, denique nemo prorsus: crescebat audacia factionis, vt in illa impunitate liberimè quiduis loqueretur, & promptissimam opem pollicerentur. Totam igitur noctem sic exegit Isaacius, vt non de regno cogitaret, sed exitium deprecaretur. Norat enim Andronicũ, se vt bouem immolaturum, & more Cyclopicum carnes suas calidum adhuc stillantes sanguinem deuoraturum. Est autem diligenti supplicatione id consecutus, vt quidem ex eo cœtu fores templi clauderent, & illatis luminibus, exemplo suo multos impellerent, ne domum abirent. Vbi diluxit, omnes vrbs incolæ adfuerunt, omnes Deũ

Isaacius Angelus in templo supplex populum cõciat.

orarunt, vt Isaacius imperio potiretur: eòq; pulsus Andronicus, & comprehensus, dignas crudelitate sua pœnas daret, qui omnium penè vitæ infidiaretur. Ac diuinitus profectò accidit, vt is vrbe tum abesset, & ad orientalem partem Proponitidis in Meludiano palatio versaretur: vbi cæde Hagiochristophorita sub primam vigiliam audita, ea nocte ibi permanfit: nec fecit aliud, nisi vt ciues breui scripto moneret, vt nouis rebus studere desinerent, cuius hoc fuit initium: Qui habet, habet. Pœna sublata est. Mane verò, cultores Andronici turbam fluctuantem compescere studuerunt, & ipse Andronicus Imperatoria trimeni ad magnum palatium peruehitur. Verum nec iis verbis, nec nuncio reditus Andronici populus quicquam mouebatur, vt cœptis desisteret: quæ ad comprimendum motum afferebantur, surdis auribus accipiebantur omnia: ac multi vitæ periculum adierunt, quod rem illam parum bellam esse dixissent. Omnes enim quasi vno signo dato concurrebant, ac veluti numine afflati, aut furore perciti, in diuini vrvi maximum templum, alios alij acuentes, & subannates eos qui ignaui spectatores astarent, nec quouis telo armarentur. Qui verò literis eruditi erant, eosdẽ membra putrida vocabant, qui dolore publico non afficerentur. Deinde seris & repagulis carcerum effractis, liberum exitum inclusis patefaciebant: qui quidem non omnes malefici erant, sed nonnulli claris orti familiis, ob fortunatum erratũ, aut dictũ incõsideratũ, aut amici delictũ in Andronicum, eò compacti fuerant. Ea res omnium maxime populi cõcursum auxit: ac effecit, vt qui prius periculi metu submurmurabant, & dubitabant, haud dissimulanter factioni sese iungerent. Ex eo ensibus accinctos, scutatos, & thoracatos non paucos cerneret: plures tamen fustibus & lignis, quæ ex officinis rapuerant, armatos. A tali cœtu concitatissimæ multitudinis, Romanorum Imperator salutatur Isaacius, cũ quidam ex ædituis Magni Constantinũ coronam quæ supra mysticam mensam pendebat, scalis depromptam, eius capiti imposuisset. Ne autem hoc quoq; à posteris ignoretur, Isaacius eam coronationem agrè ferebat, non quod ab Imperij cupiditate abhorreret, sed quod rei summam difcultatem pertimesceret: & quæ tum agerentur, vigilantis quoddam somnium existimaret. Huc accedebat metus, ne Andronici acerbitatem eo facto magis etiã irritaret. Cæterũ Ducas, cuius antè meminimus, illi astas, detractò capiti pileo, otabat, vt sibi diadema imponeretur, caluitio ostentio, quod instar plenæ lunæ relucebat. Turba autem respondit, se nolle deinceps parère seni, quod ab Andronici canicie plurimas clades accepisset: ob eumq; omnem senem Acheronticum & capularem odisset, præsertim si bifurcatam haberet barbam ex altera parte breuiorem. Sic inaugurato Isaacio, aliud accidit relatu dignum. Nam cum equi imperatorij aureis ornati phaleris, per traiectum Cioniorum adueheretur, vnus ab equifone vi auulsus, & per publicas vias cursitans, comprehenditur, & ad Isaacium adducitur. Is eo concenso, ex maximo templo discedit, etiã Basilio Camatero patriarcha comitante: quem populus, quamuis inuitum, approbare acta illa

Andronicus frustra seditionem commovere studet.

Ioannes Ducas frustra ambit Imperium.

Isaacius Angelus Imperator designatur.

compulerat. Andronicus verò ubi ad magnam Curiam peruenit, primùm cōfuso clamore, pōst etiam te ipsa viſa turbatus, cēturiare ſuos & conſpiciere cum populo inſtituit. Sed cum paucos ad ſuum conſilium paratos videret, ipſe arcu correpto, pro virili ad pugnam ſe parat: & ex maxima turris, quæ Centenarium appellatur, pinnaculis, ſagittas in accedentes coniecit. Quem conatum quia irritum videbat, alloqui populum inſtituit: ſc̄que imperium filio Manuclī traditurum profeſſus, tumultum ſopirè, & præſentiſſimum periculum propulſare ſtudet. Verùm populus iis verbis magis exaſperatus, nulla non atrociffima conuicia in eum, & quem Imperij ſucceſſorem relicturum aiebat, congeſſit. Poſtquã verò effracta porta, quæ Careæ dicitur, in palatium penetrarunt, in fugam conuerſus Andronicus, purpureo calceo, & vereri ſuo amulcto, cruce quam de collo ſuſpenſam geſtabat, quaſi numinis iragitaretur, abiecta, & acuto Barbarico pilco capiti impoſito, denuò trirēmen imperatoriam conſcendit, qua ex Meludio in magnum palatium venerat: eodēque reuerſus cum duabus mulieribus, Anna, quam ſublato Alexio duxerat, & Marpatica meretricula tibicina non contemnenda, cuius amorē non minus inſaniebat, quam olim Poliorcetes Demetrius Lamię, quam Prolempo in Cypro victo ceperat: haud ſegniter nauigat, ad Tauroſcythas profeſſurus, omnibus Romanis prouinciis aliarumque gentium ditionibus vt parum ſidis, deſpectis. Andronico ad hūc modum deiecto regno, Iſaacius palatium ingreſſus, ac denuò à frequentia populi Imperator Auguſtus conſalutatus: ſatellites mittit, qui Andronicum perſequantur. At plebis pleraque pars, cum aperto palatio nemo eſſet, qui quicquam prohiberet, quod animus uuliſſet, non eam tantum pecuniam diripuit, quã in Chryſiopyliſis recondi ſolet (erant autem, præter rudem materiam, auri centenarij x i i, argenti x x x, aris c c) ſed & quicquid vnius hominis manu aut etiam pluriū coniunctis operis auferri poterat. Ex armamentario quoque multa armorum millia abſtulērūt. Ac rapina etiam in palatina ſacella graſſata, ornatus ſacrarum imaginum eſt ſurreptus: & ſacroſanctum illud vaſculum furto ablatum, quo, vt à maioribus accepimus, Chriſti manibus ſcriptæ ad Abgarum litteræ aſſeruabantur. Iſaacius verò Imperator dies complures in palatio commoratus, in Blacherniã aulam tranſit, ibique de capto Andronico nuncium accipit. Fuit autem ea captiuitatis eius ratio. Cum fugeret, Chelen peruenit cum paucis miniſtris quos ante imperiū habuerat, & duabus illis mulierculis. Cuius loci incolæ, cum nulla imperij in ſignia in eo cernerent, ſed exulis habitu ad Tauroſcythas appellere feſtinantem, & nemine perſequente fugientem, eum comprehendere neque auſi ſunt, neque æquum cenſuerunt. ſeram etiam exarmatam metuentes, & ad ſolum conſpectum eius trepidantes, eique nauem pararunt. Qua conſenſa, ipſum mare velut indignatum, quod innocentem cadaueribus ſuos ſæpe polluiſſet, in altos fluctus & vaſtum hiatus aſſurrexit, quaſi deuoraturum cum eſſet, & nauem in litus eliſit. Quod ſæpius factum, obliuit, quo minus ante perſecutorum ad-

Andronici f. 24.

Palatium a plebe diripitur.

Andronici captiuitas.

uentum traiceret Andronicus. Ita miſer cū duabus mulierculis comprehēſus, in nauiculam vincētus coniecit. Sed tum quoque erat Andronicus, ingenioſus & callidus ille Andronicus. Nam cum neque pedes ad fugam, neque manus & arma ad pugnam ſuppeterent, tragœdiam agit: & lugubrem cantilenam auſpicatus, ſacundie arma depromit. Commemoratur, quàm alto genere ſit ortus, vt nobilitate vulgo præter, vt priſtina fortuna ſcelix: vt anteacta vita, quamuis in fuga & exilio, non aſpernada: quàm miſerabili calamitate cū oppreſſus eſſet. Eas querimonias ingenioſe mulierculæ non ineptè adiutabant, & veluti præcentori ſuccinebant. Sed fruſtra illa omnia aſtutus & verſipellis Andronicus conabatur. Nã nefaria eius facinora liſtorum aures veluti cera obſtruebant, vt nulla eius miſericordia tangeretur, quamuis Sirenas muliebriter aut fallaciter potius imitaretur: iratōq; Deo, Mercurium Moly deſtituit. Itaque in Anemæ caſtellum duabus grauibus cathenis cum ferreis ſeris ſuperbo collo iniectis, & compedibus oneratus, vt captiuos tractari moris eſt, coniecit: eòq; habitu ad Iſaacium perducto, contumeliōſis verbis inſultatur, alape impinguntur, nates pulſantur, barba vellitur, dentes excutuntur, capilli euelluntur: publicè omnium ludibriis expoſitus etiam à mulieribus pugnis cœditur, iis præſertim quarum maritos aut occiderat, aut excæcarat. Deinde præciſa dextera, in idem caſtellum reducitur, ſine cibo, ſine potu, ſine vllo cuiuſquam officio. Poſt aliquot dies altero oculo effoſſo, ſcabioſo camelo impoſitus, per forum triumphi ſpecie traducitur, calua glabra inſtar aridæ quercus, & ouo nudiore, & breui tunica tectus, ſpectaculum miſerabile, quod riuos lachrymarum elicere queat ex oculis non inhumanis. Sed ſtolidiſſimi & petulantiffimi vr̄bis incolæ, præſertim factores, coriarij, opifices & circumforanea ſordidaque turba, mutcarum inſtar verno tempore ad mulcraſ & pingua cymbia conuolantium, nulla ratione habita, quod is nudiffertius Imperator, regio diademate ornatus, ab omnibus laudatus, celebratus, adoratus eſſet, quodq; ſanctiſſimo iure iurando fidem & beneuolentiam ſuam erga illū teſtati eſſent, efferatis animis ſine vlla ratione ruentes, nihil mali prætermiſerunt, quo Andronicum per nefas non aſſicerent. Alij clauas in caput eius impegerunt, alij ſtercore nates eius foedarunt, alij ſpongias excrementis hominum & pecudum ſadatas in faciem eius expreſſerunt, alij verbis obſcœnis parentes eius inſectati ſunt. Erant & qui veribus latera eius pungerent, impudentiores quidam lapidibus cœiectis ravidum canem eum appellabant. Scortum quoddam impudens ollam feruenti aqua plenam, è culina raptram, in faciem eius effudit. Nemo deniq; erat, quin malefaceret Andronico. Ita ignominioſè in theatrum ridiculo triumpho perductum, ac miſero illo camelo detractum, iuxta duas columnellas quibus ſupernè lapis incumbit, prope æneam lupam & hyenam, quæ inflexis ceruicibus quaſi altera in alteram impetam factura, concitata aſtant, pedibus ſuſpendunt ſine alligatis. Tot mala perpeſſus, & alia ſexcenta, quæ prætermiſimus, tamen generoſo adhuc animo illata mala

Andronicus miſerabiliter exagitatus, atrociffimis cruciatibus occiditur.

Andronici elegia.

Andronici uaciniū.

Andronicus inſepultus.

mala tolerabat, ac mente integra ad affluentem turbam & iacentē cōuerſus, nihil dicebat aliud, niſi, DOMINE MISERERE: & QUID CARAMVM CONTRITVM INFRINGITIS? Cæterum dementiſſima populi turba, ne tū quidem afflictiſſimo pepercit Andronico, poſtquã pedibus ſuſpenſus fuit: ſed direpta tunica, virilia eius vexauit, & quidam homo nefarius longū enſem per fauces eius vſque ad inteſtina adegit. Duo verò Latini generis, enſes, ambabus annixi manibus in nates eius adegerūt, vt periculum faceret, vt eſſet acutior, iectus dexteritate gloriati. Poſt tot ærumnas & clades ægrè vitam abruptit, dextera cum dolore ad os admota, vt multi putarent, eum calidum ex ea ſanguinem ob recentem plagam adhuc deſtillantem, exugere. Im perauit annos duos: vnum verò rerum potitus eſt, ſine purpura & regio diademate. Habitu corporis egregio fuit, aſpectu venerabili, erectus, ſtatura heroica, etiam extrema ætate iuuenili facie, corpore omnium ſaluberrimo: quia neque delicatus, neque vorax, neque bibax erat, ſed vt Homericī heroes, aſſa plerunq; veſcebat. Vnde nemo eum ruſtantem audivit. Si quando ex ſtomacho laborabat, totius diei exercitatione & ieiunio, vel exiguum ſalidum propulſabat. Vnde ad occaſum vergente, fruſto panis & modico vino corpus recreabat. Antidoto per omnem ætatem nūquam vſus eſt, niſi dum imperauit femel, ſedque inuitus, hortatu medicorum: quod, vt habitudo corporis adhuc integra eſſet, tamen ad morbos in poſterum præcauedos medicina prodeſſet. Purgatione exhauſta, ſerò ſub occaſum Solis, nonnihil redundantium in venis humorū egeſſit. Itaque cum amici diſiſſent, vetus illud oraculum ad quem pertinere:

Te quadrimeſtre Falciſer tempus manet:
arridens, omnino eos falli reſpondit. Se enim omnis generis morbis vel annum integrum reſistere poſſe, viribus corporis fretus: fallaque ſpe, vt apparet, concepta, ſe leni morte & tranquilla obiturum, violento interitu vel vltrò diſſimulato, vel planè non cogitato. Quamquam accepimus, eum ludis Circenſibus extenſa manu imperatori Manuclī pattueli ſuo duas illas columnas, intra quas ſuſpenſus eſt, digito monſtraſſe, ac dixiſſe: fore vt aliquādo Romanorum Imperator, multa prius à populo perpeſſus, intra eas ſuſpenderetur. Illum verò reſpondiſſe: Id ſibi non vſuenturum eſſe. Ac talis vitæ exitus oppreſſit Andronicum, ſubito deſtitutum, & velut è ſomno experrectum, imagine eius in ipſa vr̄be ad nihilum redacta, ſiue quis faciem eius intelligat, ſiue ſtatuas & picturas in tabulis & parietibus. Nam eas quoque vulgus perdidit, diſſipauit & commiſit, non ſecus ac olim Moſes bouem illum per ebrietatem conſtatū contriuit. Poſt dies aliquot ex alto illo miſerabili detractus, & in theatri fornicem quendam, vt beſtia, proiectus, iacuit: donec quidam humanitate adducti, nec irè nimium indulgentes, cadauer eius inde ſublatum iuxta Ephori monaſterium, quod ad Zeuxippum eſt, in quodam in ſimo loco poſuerunt: idque compage nondum penitus diſſoluta, adhuc ſpectare licet. Nam Iſaacius Imperator, criminis expertus & iuſtus, vt putabar, non annuit, vt id ſublatum

ſepeliretur, aut in S. Quadraginta ædem trãſferretur, quam Andronicus ea de cauſa ſtudioſè cōdiderat & exornarat. Pauli diuini præconis epistolâ ſupra modum amauit, & melle inde promanante ſubinde eſt reſectus, & literas ſuas elegantiffimas, inde ad perſuadendum efficacius inſtruxit. Imago verò cœleſtis illius oratoris, antiquæ manus opus, quam auro exornatam in illa æde repoſuit, imminente ei exitio lachrymauit. Quo is audito, explorari iubet, an verum ſit? Ad id miniſteriū præter cæteros Hagiochriſtophori Stephanus delectus, per gradus aſcendit (nã in ſublimi pendebat imago) Paulique pupillas puriſſimo linteo lo abſterſit: quo factò lachrymę magis etiam tanquã ex fonte exuberarūt. Quod ubi cum admiratione retulit, Andronicus graui dolore percuſus, & diu agitato capite, cū gemitu dixit: Paulum videri ſua cauſa lachrymaſſe, ac grauiſſimam ſibi cladem impendere. Se enim ex animo amare Paulum, & eius dicta maximi face re, & à Paulo vtrique redamari. Sed vt rē in pauca conferam: Si de ſæuitia nonnihil remiſiſſet Andronicus, neque ſtatim ad ſectiōnes, & vſtiones properaſſet, neque veſtes imperatorias inexorabili ſæuitia ſubinde polluiſſet (quo veluti contagio crudelitatis ex multiplicib. erroribus apud Barbaras gentes infectus eſt) non minimus inter Comnenios Imperatores fuiſſet: ne dicam, eum nemini quicquam de palma fuiſſe conſeſſurum. Nam ex eo quoque maxima bona colligi poterant. Neque enim penitus hominem exuerat, ſed, vt Centauri, partē bellæ habebat, & humani vultu ornatus erat. De Andronici exitu cum alij Iambici verſus & in libris reperiūtur, & multis in ore ſunt: tum hi,

Vinoſa impiger proſectus ex locis,
Vir, liuiduſque eſt inſolentis ingeni,
Canus, ſeuerus, multiplex Chamæleum
Ruet, & recurua culuſ falce demeret.
Sed tempus ipſum denique haud minus metet,
Miſerque ſclerum pœnas haud leues dabit.
Non parcat enſi namque dirus enſiſſer.

Vinoſa verò loca, Oenæum designant: vnde Andronicus, vt iam dictum eſt, Conſtantinopolim venit.

NICETÆ CHONIATÆ DE imperio Iſaacij Angeli Liber Primus.

mpetium hoc modo, & ſerè cetera negotium, Hagiochriſtophoritæ ſanguine quodammodo partum, conſecutus Iſaacius Angelus, ex magno palatio in Blacherniam regiam tranſiit: verſibus illis, quos ſubinde in ore habebat, haud rectè ad ſe accommodatis, qui de Tauriformi Imperatore ſic loquuntur.

Figura mores, nec minus locum notat,
Vnde adueniſti, conſpectu vt letor tuo?
Virtute multo ceteris præſtantiſſior,
Modèſtè lenitèrque caſtigas tuos.
Einc conſecutus exitum proſperrimum,
Deciſque ſolus ductus ex palatio,
Relicta mortuo potentia breui

D. Pauli imago deſcet necem Andronici.

Oraculum de Andronici interitu.

Oraculum de Tauriformi Imperatore.

Te namque

Te namque regni prosperi manet decus.
 Nam iustitiam quidem optimè assimulavit: ac Imperio potitus, omnibus egentibus benefecit: & in abdita cella solus adoravit patrem & Deum, qui in occulto videt. Erga eos etiam qui in exilio affligebantur, aut ab Andronico bonis spoliati aut mutilati erant, benignitate usus est, non iis tantum restituit, quæ adhuc vel in æratio, vel aliis donata supererant, sed ex thesauris etiam liberaliter adiecta pecunia. Quæ res effecit, ut cum Latinis feliciter bellum gereretur, qui Thessaliam iam tenebant, & Amphipolim subegerant, & insolenter ipsam Constantinopolim aestebant: quam se terra marique obsessam, facillè ut vacuè nidum occupaturos, & citra laborem per exiguo tempore spoliaturos gloriabantur. Nam homines Isaacij imperio, quasi vere post hyemem, & tranquillitate post tempestatem exhilarati, ex omnibus prouinciis confluebant: nec ij tantum qui tum militabant, sed homines etiam bello defuncti pridem, & adolescentes: alij vt liberatorem Moscm, & Zorobabelem captiuitatis Sionæ reductorem, tantum viderent: (talis enim habebatur Isaacius) alij, vt stipèdia militaria de more acciperent: quidam vt nomina militiae darèt, & Siculos fortiter propulsarent. Vt autem ij qui cum Imperatore Ioanne Andronici filio, in Philippicam prouinciam abierant, interitum Andronici cognouerunt: etiam Ioannes effosis oculis magno cum dolore interit, sine vlla cuiusquam commiseratione & consolatione. Eodèmq; modo frater eius Manuel excæcatur, quamquam paternis iniuriis nequaquam assensus: idque non circumforanei modò homines sciebant, sed & ipse Isaacius omnium maximè, qui eum lumine priuauit. Is eos qui ex Oriente concurrerant, cum ad Siculos propulsandos satis esse multos cernebat, & cupide suscepit: & pro virili muneribus & armis ornatos in Branæ castra misit. ac cæteras etiam Romanas legiones, quæ contra hostes in procinctu erant, stipèdiis missis, quæ ad xl centenarios auri conficiebant, ad instans discrimen alacriores fecit. Cæterum hostes Siculi nondum audito casu Andronici, confidenter pergebant, præstituto sine laborum itineris, ipsa Constantinopoli. Classis quoque ad insulas vrbi proximas appulit. Sed is qui gigantes ingentibus viribus, curribus & equis saluos esse non sinit, & humilibus gratiam instillat, homines elatos labefecit: & vt olim contra turris ædificatores, ita contra hos etiam descendit, ac linguas eorū haud sanè cõfudit, sed exercitum in tres partes diuisit, quarum vna ad Thessalonicæ custodiam cum expeditis nauibus relicta est, altera Serranum agrum impunè vastauit. Tertia quæ vltius pergebant, ne ipsa quidem planè indiuulsa, partim iuxta Strymonem versabatur, & Amphipolitanum agrum vastabat: partim alacriter antecedens, & vrbis ingressum anticipans, iuxta Mosynopolim castra habebat, & qui perpetuò victores neminè habebant qui resisteret, temerè excurrerant: & turmatim diuisi alius aliò, pro sua quisque libidine vagabantur, si quando Mosynopoli prædatum exeundum erat, & commeatus importandus. Branæ igitur dux, Barbarorum negligentia animaduersa, per occasionem adducit exercitū,

Isaacij bene-
gnitas.

Expeditio
contra Sici-
los.

Ioannes &
Manuel
Andronici
filij excæcatur.

agrè persuasis militibus, vt paulum è montibus in planiciem descenderet. Qui cum primo congressu aliquot cohortes hostium feliciter propulsasset, Myrmidonum fabulam re ipsa confirmarunt, statim viri fortes facti, subinde iis * qui terga dabant, occisus & hostes ad ipsam vsque Mosynopolim persecuti. Vt autem cū cæteris quoq; feliciter dimicarunt, etiam oppidum inuadere statuerunt: & portis incensis (quas hostes iam terri custodiebant) Barbarorum cadibus post diurnam rei bellicæ famem sunt expleti. Eòque successu non contenti, ad eos qui Amphipolim tenebant, properarunt: & hostium armis atque equis instructi, partem quæ adhuc ad Strymonem versabatur, sunt adorti. Ibi rerum facie diuinitus mutata, pridem feroces & insolentes, qui se tantum nò montes hastis euersuros minabantur, fama de suorum ad Mosynopolim clade cõsternati, quasi fulmine icti aut attoniti, pugnam differant, & segnius in aciem descendebant. Romani verò repudiata ignauia, vt sublimes aquilæ in humiles auiculas, impetū in eos facere aduebant, & cum iis congregati, à quibus contumeliosis verbis sprete fuerant. Cum autem in Demetria cæpo vterque exercitus conuenisset, Siculi metum suum magis etiam declararunt, legatis ad Branæ de pace missis. Quorum postulata cum principio Romanis placerent, deinde vel insidias subesse, vel euidentis timoris id signum esse rati, mutatis animis, non belli signo, non tubæ sonitu, non villo ducis monitu expectato, strictis ensibus in hostes ruunt. Qui cum eorum imperum ad tempus fidenter & fortiter tolerassent, aliquandiu vario euentu pugnatum est. sed tandem summo Romanorum ardore loco pulsi, effusè fugerunt: in eaque fuga partim capti, partim occisi, partim in Strymonem flumen acti sunt: nostri spolia legunt. Accidit hoc vespere, v i i die Nouembris mensis. Capti sunt & duo duces exercitus Richardus frater vxoris Tangri, qui classi præerat: & Balduinus Contus, non ille quidem nobili & illustri genere ortus, sed ob fortitudinem & rei militaris solertiam Regi charus, & totius exercitus dux delectus. Qui superioribus victoriis elatus, se Alexandro Magno comparabat: ac tantū non vt ille in pectore plumas rostri, alarum imaginem representantes, ostentabat: sed & maiora illo facinora se exiguo tēpore citra sanguinem edidisse gloriabatur. Qui verò ex iis Itolorum cohortibus effugerant, & qui Serranum agrum populabantur, rectà Thessaloniciam contendunt: & longis nauibus statim à fuga consensis, non cõmodam nauigationem repererunt, sed ventorū procellis & fluctibus obruti perierunt: & morte in terra diuinitus decreta paulo pòst in mari optinuerunt. Multi verò qui triremes non adepti erant, adhuc circa Thessalonicam oberrantes deprehensi, multis modis perierunt, ab auxiliariis Alanis potissimum interfecti: qui facinora illorum imitati, quæ capta Thessalonica perpeffi erant, nulli hostium pepercerunt, sed biuia & sacellorum vestibula cadaueribus impleuerunt. Rogitabant enim comprehensos Siculos, vbi frater ipsorum, videlicet popularis Alanus esset, quem vrbe capta occiderant? ac statim enses in iis desigebant, & in tèpla confugientes mactabant,

Richardus
& Comes
Balduinus
capti.

Alanus Sici-
lorum crudeli-
tatem imi-
tatur.

bant, vbi Papa esset rogitantes? hoc est, sacerdotem quos in templis occiderant. Tum mirū quiddam accidit. Capta enim Thessalonica, nullum Romanum cadauer canes gustasse, aut dentibus laceraffe ferunt. Latinorum verò cadauera rabie quadam insatiabiliter deuorasse, & sepulchris etiam eruta laniasse. Cum duobus illis ducibus etiam vecors ille & pestilens, & omnium malorū autor Alexius Cõnenus captus est, & excacatus, homo inferorū sede dignus. Quidam ex Latinis Epidamnium confugerunt, quam omnis generis armis instructam Sicilia Rex, post suarum legionum interitum, Romanis non reddebat: sed gloria ineptè cupidus, post illustrem illam cladem & celebre dedecus, amenter retinebat. Cæterum paulo post, sumptibus deterritus, vltro omisit. Ac terrestre bellum tam felici exitu effert terminatum, qui nemini in mentem venisset. Sed Deus, qui curat omnia, & rerum omnium dominus, qui res humanas clementer moderatur, & omnium miseretur, quia potest omnia: is res nostras lancibus impositas omni bona spe firmavit: & nobis leniter castigatis, flagris nostros hostes longè pluribus affecit: non quidem mutatis elementis, nec terra productis culicibus, nò fluuiis ranas eructantibus, neq; crabronibus aut exercitum pramissis, aut villo veteri prodigio edito: sed illud diuinitus accidit, vt qui occidebantur, percussores occiderent, pristina timiditate in summam audaciam conuersa. Nam timida res est improbitas, ac suo tēpore testimonio conuincitur: & arguente conscientia, nihil boni expectat. Nam quid Siculi de Romanis queri poterunt? quos
Vmbra sique procul montes pelagi, si que sonorum.
 à nobis remouerunt? Sed si arcana Dei iudicia rimari fas est, Dominus percussit nos, quia peccata nostra norat. Sed quia superbi & crudeles erant, ij qui nos castigandos ab eo susceperant: nec ipsi eius, qui misericordiā vult, & cibum potumque lachrymarum suppeditat, iustam indignationem effugerunt. & quia, vt è sylua leones irruerant, & vt lupi vastitatem efficiebant, & vt leopardi insultabant: capti sunt, qui captabāt: oppressi sunt, qui opprimebant: & temperatum à Domino erroris poculū exhauserunt, expertiq; sunt sibi quoque inesse maculas, eaque coccineas ob sanguinariam immanitatem, quæ eludendæ essent. Itaq; extra suos limites euagati, nostros fines incurrarunt: & paucis plagis nobis illatis, ipsi plures tolerarunt. Ac equitatus has pœnas exoluit. Longè autem naues, amplius c nec ipsa malorum expertes, retrò vela dederunt. Nā cum ad Astacenum sinum excensum fecissent, multi à Romanis copiis cæsi sunt, quæ passim in littoribus prohibebant, quo minus appellerent, nec vsquam eos continerent: attingere pariebantur, quòd si quando Siculi aut terram spectabāt, aut scalas proferebant, statim telis tanquam fluctibus obruti non aliter quam testudines conchas, nauium tabulata subibant. Etsi autem tantum numerum nauium habebant, tamen nostræ non amplius c cum eis confligere cupiebant. Neque verò classici dumtaxat seruebant, sed multi etiā ex vrbs incolis, nauiculæ consensis & armis obiter arreptis instructi, ad hostes inuaden-

Alexius
Cõnenus
excacatur.

Deus casti-
gat & melle-
tur.

”
”
”
”
”
”
”
”
”
”
”

Siculi clas-
sis calamita-
tes.

dos parati erant. Sed id ab Imperatore & senatu eis concessum non est, qui non tantum alacritatem ciuium spectabant, sed etiam hostilium nauium multitudinem considerabant: eaq; de causa nostræ naues ad Cionicum litus in anchoris stantes, vltius nò progrediebantur. Classis verò hostilis, cum ad dies septemdecim in insulis confidisset, nec popularium quenquam terra accedere vidisset, moram illam nihil boni portendere arbitrati, de reditu cogitarunt, incensaque Calonymo insula, & finitimis in sinu Hellepontio locis, domū versus perrexerūt. Ferunt autem multas naues cū vectoribus aduersis ventis & turbinibus demersas esse, alias morbo & fame exhaustas. Ita decem millibus haud pauciores his bellicis perierunt, vltra quatuor millia vtroq; bello in carceres inclusa, cū nihil ab Imperatore aut aliūde suppeditaretur, præter panē, qui pietatis ergo à nònullis subministrabatur, male perierūt. Quo rex Siciliæ, illi belliautor, audito, Imperatori per literas immanitatem exprobrauit, qui fame & frigore tot viros perire pateretur: qui & si more belli apertè arma intulissent, tamen Christiani essent, & à Deo in manus eius traditi. esse autem à victore aut statim capitis damnados captiuos, omnis humanitatis, ob insperatos successus obliuio, & in feram conuerso: aut, si id nolit, saltem frustum panis captiuus impertendum, si ita fordidos sit, vt eos alere nolit. Et si enim eos gladio non traiciat, nec telum cruentum è visceribus eorū extrahat: tamē cum eos frigore & fame crudeliter conficiat, nihilominus cedis esse reū. Neq; enim interesse, vtrum ipse occidas, an cadis causam præbeas. Verum Imperator istis literis parū motus, miseros Siculos aequè vt antea, perire sinebat: quasi verò liceret, quicquid libuisset. Sape igitur eodē die bini & terni, sine inferis, sine extrema lotionem, in cimiteria & cauernas coniciebantur. Imperator verò sella aurea occupata, & gemmata purpura indutus, coactaque maxima hominum frequentia, vt non peregrinis tantum, sed Romanis etiam maximè formidabilis esset: Siculi exercitus duces Balduinum & Richardum adduci iubet, qui pileis depositis, sericulum in modum eo adorato, rogati ab eo sunt, cur se vinctū Domini suis literis insectati essent, cum nullam iustam querimoniam haberent, tantum fortunæ successibus & victoria cõtra officium inflati? Nā Isaacius Imperio recēs suscepto, cum Latinorum exercitus adhuc esset integer, per legatos nihil quod ad pacificationem attineret, cū ducibus hostiū egerat, neq; muneribus missis, neq; beneuolentia simulata: sed quauis incerto adhuc suarum rerum statu, pro imperio interitum & interuentionem eis minatus fuerat: nisi mutabilis consiliis eò redirèt, vnde venissent. Verum Balduinus cū alioqui ferox, vt res declarauit, tum successibus vrbs instar inflatus, iis literis irritatus, insolētè respõso gladiū Imperatoris irridebat, vt in effeminata corpora acutū (quibus verbis Hagiochristophoritæ cædē innuebat) & ipsum Isaaciū vt imbecilem subannabat, qui nunquā sub dio in clypeo dormisset, nunquā galeā sustinisset, neq; thoracis sordes tolerasset: sed fumo lucubrationū sederet, à teneris annis ludos frequentare solitus, & membranam, tabellam & graphium tenens, subinde

Isaacius Sici-
culi regis in-
stam queri-
moniam con-
temnit.

Isaacius Bal-
duinum &
Richardum
in insulam
adductos, in
carcerem con-
iicit.

subinde virgam & manibus & natibus imminuentem timuerit, cuiusque solius strepitum & nocuerit & metuerit, sed Martis minas nunquam tolerarit, neque vnquam sonitum iaculorum audierit. Neque verò hæc ludibria duntaxat scribebat: sed admonitionem quoque subiungebat: & cum hostis esset, cõsiliarij munus subibat, suadebatque, vt imperatoriam coronam, ceteraq; omnia imperij insignia deponeret, eaque potentiori & victori diligenter asseruaret (quibus verbis dominum suum innuebat) & multo antè supplex, de vita impetranda laboraret. Ac his de causis

Imperator in iudicium adducebat duces, Dauidicum illud nõ ferens: Lingua nostra penes nos est, quis dominus noster est? & scripta illa ultimo supplicio mulctabat. Verùm Balduin⁹, vt secundis rebus ad obiurgandum paratus, sic mutata fortuna adulandi etiam summus artifex, quæ res omnia arma: omnes machinas ferè vincit: Imperatoris iracundiam depulit, & indignationem mitigauit, gladium eius vt summo imperio dignissimum, & exquisita acie præditum extolendo: & quæ scripsisset, non leuia & inania verba, sed veritate suffulta, & manu dei omnino cõsignata fuisse, affirmando. Neque verò se, quòd acerbius rescripsisset, propterea contemnendum iudicari orabat. Nam hostile odium iure naturæ omni vacare crimine. Ad ea verba conticuit Imperator, haud scio an adulatione effõeminatus, an verò defensione motus: & illis in eandem custodiam reductis, aliis rebus occupatus, iis qui aderant omnibus, & iis qui aberant tam ciuibus quàm peregrinis declarare instituit, se ab eo die, quamuis mortalium omnium inimicissimus sit, subque imperio & vitæ insidietur, occisurum aut mutilaturum esse neminem. Ac ij qui tum in cõsilio aderant, ea verba vt diuinitus prolata, summis laudibus & lætis acclamationibus sunt prosecuti, omnes ad quorum aures ea peruenit oratio, difficultate eius rei considerata, & ingenti mâstuetudine obstupefacti, absolutum Dei donum Imperatorem illum esse affirmarunt. Neq; enim posse quemquam Imperatorem præsertim, improbitate natura inemendabilem tolerare, aut ferre desertorem, & imperij vastatorem, & si Dauidica virtute sit præditus, qui malû malo non penset: aut periculosis temporibus canat, Citcundederit me vt apes fauum, ego verò nomine domini eos propullau. Ceterum ipse Imp. breui pòst ea egit quæ cum eius oratione minimè consentiebant: & vt in dicèdo nulla distinctione, ita etiam in agèdo adedò nulla moderatione vsus est, vt parû abesset, quin vlciscendis inimicis Andronicû imitaretur, neglecto illo Solomonio, quo dicitur: Præstare nõ facere votum, quàm vorum nõ reddere. Interim Iconij Sultanus Clizasthlanis felici senectæ ultra annum lxx progressus, cum Andronici interitû, cui successisset Isaacius, audiuisset: & ea quæ in Imperatorum mutationibus accidere solent, præsertim si bellum ab Occidète grauiissimum vrgeat, sagacissimè diuinasset: lectissimo equireatu, & armis instructissimo, in Thraciam impressionem facit, Same Amera duce. Qui cum Celbianum tractum bellicosis viris vacuum inuenisset (omnes enim torrentis instar ad Isaacium recens imperio potitum cõflu-

Isaacius se neminis corpus laesum proficitur.

Isaacius facta eam distis non consentiunt.

Clizasthlanis grauiissimè ves.

xerant) multos homines cepit, armenta & greges omnis generis abegit, & multis manubus suū exercitum locupletauit. Vbi Orientales gentes càm aliis pro tempore muneribus, tum annuis tributis placatæ quiescerunt (sic enim nostra ætate Romanorum Imperatores cû Barbaris agere solent, domi instar nentium puellarum desiderantes) vxore defuncta alienigenam ducere statuit: & per legatos Belæ Hungariæ regis filiam, nondum decem annos natam, ambit. Sed dum ex tenacitate nuptias ex filici pecunia celebrare reformidat, & sumptus illos ab viribus & prouinciis affatim exigit: cum alias vrbes præsertim Anchia lo finitimas afflixit: tum Barbaros, Hami montis accolas, sibi & Romano imperio infestissimos reddidit, qui olim Misi, nunc Blachi nominantur. Hi enim angustiis & castellis freti, quæ plurima habent præruptis saxis inædificata: cum prius etiam Romanos parum curarent, tum per causam abacti pecoris & vexationum quas tollerant, apertè defecerunt. Eius defectionis principes & autores fuere duo ex illa gente fratres, Petrus & Asan: qui ne sine causa res nouas moliri viderentur, Imperatorem Cypsellis degentem adeunt, perentes, vt in Romanas legiones referantur, & sibi prædium exigui redditus in Hamo monte situm, assignetur. Ea re non impetrata (nam fatorum vis prudètiã humanam superabat) submurmurabant, vt contempti, & voti impotes: & verbum audacius emisissent, quo defectionem, & ea quæ domum reuerfi acturi essent, innuebant. Asan præsertim, homo audacior & crudelior, cui ob impudentiam, Ioannis Sebastocratoris iussu colaphus infringitur. Ita non infecta modò re dimissi, sed contumeliis etiam irritati homines isti nefarij & conscelerati: quomodo cõtra Romanos grassati sint, quis verbis consequatur? quæ oratio tantum malorum pelagus cõplectatur? Sed nondum de his, ne historia ferries interrumpatur. Comneno Isaacio Cyprum adhuc tenente, à qua neq; pecunia pollicitationibus, neq; Imperatoris reuerentia abstrahebatur, neque de crudelitate erga insulares quicquã remittente, sed subinde noua supplicia excogitante: classem cõtra eum Imperator mittere statuit, & lxx longis nauibus Ioannem Contostephanum, hominem senem, & Alexium Comnenum (qui & si vir fortis, & integræ aratis erat, & Imperatoris nepos: tamè ob effõs ab Andronico oculos ad id munus non modò inutilis, sed malû omen quoque ab omnibus iudicabatur) nauarchos præponit. Ac nauigatio in Cypri periculi expers fuit secûdis & lenibus vëtis aspirantibus. Sed vbi in portibus appulerunt, atrocissimã tempestatem sunt experti. Nam Isaacius Cypri tyrannus eos & vicit & cepit: & potentissimus pirata Megarita, qui opem ferebat Isaacio, clamaues vacuas, militibus ad terrestre præliũ egressis, occupauit. Itaque trierarche non modò nullũ illustre facinus ediderunt, sed denique etiã in hostiũ manus venerunt: & Megarita arbitrio permissi ab Isaacio, paulo pòst ad Siciliẽ tyrannum, ad quẽ ille vt dominum suas actiones referebat, sunt perducti. Isaacius verò post victoriam multos Romanos in suas cohortes retulit, multos crudelibus pœnis affecit, vt erat tortor inexorabilis: atque

Isaacij scõs de nuptia & sordet.

Myforũ seu Blacorum defectio.

Calamitosa in Cypri expeditione.

Rentaceni Basilij supplicium.

Blachi à furiosis & demouiacis cõcitati.

Isaacius Blachos sua negligentia cõsumat.

lis: atque inter ceteros Rentaceni Basiliũ, cui alterum pedem à genu securi resecurit. Erat is vir bellicossissimus, & vt Achillem Phœnix, ita ipse olim Isaacium & in re militari erudierat. Ac tali præmio Isaacius omnium mortalium maximè iracundus, & in ira lebetis instar exarsitans, ac tremante mento absurdè loquens, pædagogum suum est remuneratus. Nauticam verò turbam, quò quisque vellet, abire siuit, qui rãquam ex diurno naufragio, serò domum redierunt: si qui ex tribus malis vno, videlicet mari, fame aut morte non perierant. Cum Mysia pertè defecissent, ab iis: quos dixi, impulsũ Imperator bellum eis infert. Sed nec illud prætereundum est. Cum Blachi principi ab eo conatu, ad quem à Petro & Asanè inducebatur, rei difficultate territi, abhorrerent: fratres, vt popularibus suis eum metum adimerent, eodem nomine præclari martyris Demetrii ædificauerunt: in eamque multos demoniacos versusque sexus coegerunt, qui cruentis & peruersis pupillis, effusisque criminibus cetera omnia exquisitè exprimebant, quæ id genus hominum propria habet. eosque docebant, in furore proloqui: Deo visum esse, vt gens Bulgarorum & Blachorum diurno iugo excusso, libertatè consequatur: eaque de causa Christi martyrem Demetriũ, relicta metropoli Thessalonica & ad e, Romanorumque consuetudine, ad ipsos peruenisse, adiururum id opus. Igitur vcordes isti homines paulum morati, & subito maiore spiritu collecto, rursus alienati, exagitantur, & clara voce quasi numine afflari clamitabant: Nõ amplius desidiẽ esse locum, sed arreptis armis Romanos inuadendos esse: & qui in bello caperentur, nõ conseruandos aut vendendos, sed inclementer occidendos esse & prece & precio repudiatis, neq; magis vlla obtestatione moueri oportere quàm adamantem. Tota igitur gès à talibus varibus cõcitata, ad arma concurrit: & vt inicitia defectionis auspiciã fuerunt, magis etiã credere, Deum libertati suæ fauere. nec ea contenti, in oppida & prædia ab Hamo remota diffunduntur. Alter verò fratrum Petrus, auream corollam imponit capiti, & pedibus coccineos calceos inducit. Pristhabã aggressi (vrbs ea Ogygia est, tota latericia, & maximum Hami spaciũ cõplexa) vt oppugnationem nõ esse tutam videbant, ea præterita, ex Hamo descendunt: & Romana oppida subito adorti, multos ingenuos homines, multos boues & iumenta, aliarumque pecudum ingèrem numerum abducunt. Isaacio aduentante, rursus in angustiis & inaccessis locis abditi, diu restiterunt. Sed caligine præter expectationem à Deo, cuius latebræ in tenebris sunt, excitata, & montes, quos Barbari aditu angustiãrũ obfesso tuebatur, inuoluerunt, Romani eos imprudentes oppresserunt: & terrore attonitos ita dissiparunt, vt mali isti autores & duces, cû amicorum cõtu, vt ille porcorũ grex in Euãgelio in mare, ita ipsi in Istrũ illapsi, ad finitimos Scythas traicerent. Imperator verò, cum nemine profus prohibète, totã Mysiã peruagari, & præsidia in vrbes, quæ pleræque in Hamo sunt, sed plures, ac poti⁹ ferè omnes in præruptis rupibus & altissimis tumulis extructæ, introducere liceret, neutrum fecit: sed cumulis frumenti

incentis, supplicium Blachorum confectis verbis decepsit, statim retrò abiit, relictis illis rebus adhuc planè exulceratis. Vnde factũ, vt Barbari Romanis audacius insultaret. Nani is quidem in vrbem reuersus, vt re bene gesta gloriabatur: quidam verò ex ordine iudicum, Monasteriotes Leo, saltè dicebar, Basilij Bulgaro cõtoni animam dolere. Qui cû Bulgaros funditus deleuisset, edixerit. Si quando Blachi denudò nouis rebus stuerint, suũ exemplũ imitandum esse, & prouinciam, castris in ea positis, peragrandam ei, qui bellum cum eis gesserit: eo edicto in Sosthenij monasterio affixo. Quod nunc sit irritum: quòd Imperator, ea quæ ille multis annis confici iusserit, tam exiguo momento absoluerit, vt illi tale nihil in mentem venerit. Alam verò, maximis auxiliariis Scytharum copiis suo arbitratu delectis, reuersus, cum Mysiam patriam perpurgatam, & Romano exercitu vacuum reperisset, factus insolentior: & iactantior, Mysiæ incolumitate & dominatũ non contentus, maxima Romanis detrimenta inferenda, & Myforum ac Bulgarorum dominatũ, vt olim fuisset, omni cõtentione coniungendum esse censuit. Quòd si ipse Imperator, vt prius, iterũ ad bellum exisset, fortasse res bene gesta esset. Verũ is alacritate sua in aliud tẽpus dilata, Ioannem Sebastocratorem patrum suũ, cũ imperio ablegauit: qui exercitũ nõ remerè, sed planè laudabiliter gubernatũ, & hosti, qui cõtractis in vnũ copiis, in planiciẽ descenderat, non paruis cladibus illatis, imperiũ ob affectu regi suspicionem deponere iubetur: & in eius locum Ioannes Cantacuzenus Cæsar, qui Imp. sororem in matrimonio habebat, sufficitur. Erat is vir procerata statura, forti animo, voce magna, bellicosus, sed ob audaciã & arrogantiã ferè perpetuò aduerso Marte pugnabat, inter alios & ipse ab Andronico excæcatus. Cum autem Barbaros vitata planicie in montibus se tenere audiuisset, non cogitauit illos rescindendam virium causa, & quo tutiores sint, ibi commorari: sed id factũ timiditatem interpretatus, in medio campo castra posuit, neq; custodiis neque excubiis accuratioribus vsus, neque vallo cõmunito. Itaq; noctu à Barbaris oppressus, vix euadit, exercitu variis modis afflictõ. Nam alij iacentes in tẽtorijs occidebatur, alij inermes in fuga capiebatur. Qui verò vsq; ad Cæsaris tabernaculũ profugerat, maiorẽ eius quã hostiũ acerbiteriam sunt experti, à quo contumeliis vt proditores proscindebatur. Vt autè susceptũ dedec⁹ aboleret, armatus Arabicũ equũ conscendit: scutoque in manus sumpto, in cõfertos hostes est inuectus, vociferans, Sequimini me: cû nec videret, neque sciret, quòd iret, aut quid in castris fieret. Romanis ita victis & fugietibus, omnia tabernacula sunt direpta, & vexilla capta, & aureæ Cæsaris vestes ferugineo colore interpũctæ: quas Petrus & Asan induerunt, ante exercitiũ incedentes, & tabernacula sua in planicie fixerunt. Imperio Cãtacuzeno Cæsari abrogato, dux totius exercitus declaratus est: Branas Alexi⁹, breui quidẽ ille statura, sed magno ingenio & prudètia vir, atque illa ætate summus Imperator. Qui exercitũ suscepto, non confidenter, sed circumspectè castrametabatur, instructa progrediens acie: atque in id intentus, vt

Blachorum bellum ductibus male commissum.

Cantacuzeni Ioannis temeritas.

Branas Alexius homo solitiosus.

& hoste detrimens afficeret, & omnes copias periculi expertes cōseruaret. Ita multis angustiis superatis, ad locum qui Niger tumulus dicitur, peruenit. Ibi castris positis, vallōque munito, rei bene gerendae spem hominibus afferebat. Sed cum regni cupiditate perpetuū aestuaret, tū animum suum declarauit. Nam idem Branās cum primū ab Imp. dux ad bellū Siculū missus, auxilia Germanorū que acceperat, satis habere virū ad iuuādos conatus suos ratus (nā Romanis legionibus tantū non fidebat, vt eis consiliū suū aperire auderet) eandē viā & ipse ingredi statuit, quae Isaaciū ad imperiū perduxisset. Igitur magnū Sophiae templū ingressus, in medio stans opem introeuntū cōtra iniquā & peruersam Imp. irā, quē nulla re offendisset, neque quicquam prater mādāta & volūtātē eius fecisset, implorat, & res gestas suas celebrare instituit. An ignoratis, inquit, viri, quā fortiter in bellis me gesserim? vt hostes iterū ac tertiū industria mea superarim? & populum ad seditionē concitat. Vt autē se nihil proficere videbat, promissā ab Imperatore impunitate, cōceptis destitit, eadē cupiditate nihilominus retenta: cuius tum explendae occasione data, cū torius dux exercitus esset declaratus, quae diu animo celarat, in apertū protulit. Cognatisq; suis in cōsiliū adhibitis, qui Adrianopolim, vt & ipse, patriā habebāt, multis & potentibus viris, rubrū calceū induit: atq; inde in patriā digressus, & ab omni exercitu Imperator salutatus, ad vrbe Imperatricē contēdit: & castris ad exterius Philopatiū positis, vesperi cum instructissimis copiis ad mōnia accedit, equo planē nigro insidens, nisi quod in frōte albā maculā instar lunaris orbis habebat, & Imperatorios milites & ciues, qui ex mōnibus illa spectabant, simul & monet, & ministerret. Nam si portis apertis vtrō in partes suas concesserint, seruatorem & benefactorem habituros. Sin per ianuā & nō aliter ingredi cupienti restiterint, vtriq; si clam ingressus & imperiū latrociniō quodā cōsecutus fuerit, se causam habiturum sic agēdi cū eis, vt immanes ferae, quae pulsus pastoribus caulas perfrerint. Quae cum iactasset, acie velut ad pugnā instructa, in castra reuertitur. Postridie Sole orto, rursus ad vrbe mōnia accedit: & exercitu, ad terrestrem portā quae Charsij dicitur, in dextrum & laeuum cornu instructo, mediam phalangē ipse obtinēs, copias vrbe effusas aggreditur. Imperator enim suos milites non tantū intra portas vrbe collocarat, sed & partē quā longissimē excurrere extra fossas, & cū hostib. cōgredi, & fatigatos hostib. virgētib. ad mōnia refugere, iusserat, vt ab iis qui in turribus starent iuuarentur. Ac vsque ad meridiē sagittis & iaculis vtrinque dimicantū est, Branā factione aliquandiu non nihil superiore ob bellū vsu, atq; in ea Latinorum pediatu potissimū. Nam qui ex Siculo exercitu adhuc in viuis erāt, eos Imperator custodia & vinculis liberatos, armis datis Branā ad Hamum proficiscenti miserat, qui optimam phalangem pedestrem explebant, scuto equestri, praelongo ense, & lancea armati. Cum autē equitum quoq; turmā iis opem tulissent, vrbani vi pelluntur: & quamuis inuiti, fossa superata, ad mōnia se recipiunt, propugnatoribus eos adiutantibus. Tyrannus verō suis ad

dies v recreatis, rursus eosdē labores oppugnandi mōnia caepit, simul vt se vrbis formidabilem praeberet, simul etiam vt dissidium inter ciues excitaret: ac partem copiarum ad Septemtrionale latus vrbe obuersum mittit, qui Bosphorus dicitur. Vnde tractus maris qui vsque ad Blachernium palatium pertinet, apertē cernitur: caeteraque partes vrbe quae ad Aquilonem vergūt. Si ergo iussa exequentes, vexillis in altum elatis, tumulos occupant. At solis radij qui in thoraces & arma militū recens polita & leuia incidebant, refracti, ignis instar relucebant. Itaque vrbanus turmatim in editores colles vrbe, illius spectaculi gratia cohuolans, summa admiratione afficitur. Deinde Propontidis etiam incolas attraxerunt, nō in re militari, sed in remis agēdis maximo numero exercitissimos. Li scaphas ad pisciū capturā fabricatas, in naues bellicas mutarunt, crassis tabulis vtrinque affixis, aliis fundis, alij arcibus & pharetris armati. atq; ita ex piscatoribus in Mauortios viros mutati, cū Imperatoris triremibus fortiter dimicant. quae vrbe circumuectes, nocturnas Branā impressiones obseruabāt, ac fretū diligenter tuebantur, ne forte tyrannus desperato per terrestres portas ingresso, clam per littorales ingrederetur. Ac principio piscatores insanire visi, quod aegre in nauiculis fluctuantes, impetum in longas naues facere audent: vbi ad arma ventum est, maximas hostium naues cū buccinis & tubis inuectas, tacitē quidem, sed fortiter adorti, superant, & in vrbana littora compellunt. Nam ea quia longissima erant & tarda lembis piscatorum non statim nocere poterant: hi verō quia confertim irruerant, & multi vnam triremē circūdabant, à puppi & prora & vtroque latere pugnantēs in angusto freto victoria potiti, illustre tropheum erexerunt. Sed Imperatorij classarij, non diu eo dedecore tolerato nauiculas vicissim fugant: eaque forsitan igni Greco absumpsissent, nisi Branā milites ex collibus ad littora digressi, suppetias illis retulissent. Caeterum vbi seditionis autor animaduertit, se neque clam penetrare, nec aperta vi consilium suum exequi posse, alia via rem aggrediendam censuit, ac impetratricem vrbem aut fame ad deditiōnem compellendam, annonae penuria machina firmissima & acerrima adnota (iam enim & Orientales & Occidentales prouinciae ad eum defecerant, quibus edixerat, ne qua frumentaria nauis Byzantium appelleret) aut cum firmiore & maiore classe impetum faciendum: verū ea voluebat animo, quae Deus haud concessurus erat. Nam Imperator cum vrbaniū populū sibi addictū esse, ac Branam adeo aduersari cerneret, vt etiam execraretur: Dei genitricis imagine, quae ab Hodegio monasterio Hodegetria nuncupatur, in mōnia pro vallo inexpugnabili transata, cum suapte industria ad pugnam incitatus est, quod diuturnam obfidionem ē re sua nō esse, & aliquid aduersi nouarūque rerum studium allaturam putabat: tū Conradus Caesaris horatu maximē impulsus. Erat is vir genere Lampardus, Montis ferrati domini filius, prudentia & fortitudine tantum excellens, vt non apud Romanos duntaxat esset celebris, Manuēli praesertim charus, vt ab ipsa natura & ingenij

Propontis ad Branam deficit.

Piscatores classē vrbem.

Isaacus vrbem pugnat contra hostē.

Armis dextris & sinistris pugnant.

Conradus li-bera vox.

Ostent.

Conradus Caesaris Montis ferrati Marchio Isaacium cōfirmat.

ingenij & manuum dexteritate luculenter ornatus, sed apud populares quoque suos inclytus. Hic est, qui maximis largitionib. à Manuele impulsus, Alemannorum Regi restitit, & Moguntinum Episcopum Cancellariū Regis superauit, qui cum maximis copiis impressionē in Italiam fecerat: eumq; in vincula cōiectum, aliter se dimissurum negauit, nisi à Romanorum Imperatore iuberetur. Tum autē cum Imperator Isaacius ad fratrem eius Bonifacium legatos misisset, de sorore Theodora illi despondenda, is verō iā cū alia nuptias celebrasset: legati magnā felicitatis loco habuerunt, quod hic coniugem amississet: ac bonum longē maius iudicauerunt, quā si id consecissent, cuius gratia venerant, & Conradū maximis pollicitationibus impulsū secum adduxerunt. Cū verō nō multo post eas nuptias, Branās deficit, is Imperatoris animū erigere, & bona spe sustentare iam labascentem, & remollescentem confirmare non destitit: quippe qui iis monachis qui nudis pedibus incedentes, & humi cubantes, veluti columnis vltra humū efferruntur, in palatium cōgregatis, Deo supplicaret, vt ciuile bellū propulsaret, nec alteri traderet imperiū: rem verō bellicā penitus negligeret, omni spe sua in armis spiritus collocata. Caeterum Conradus cum, vt cancer pinnam, subinde vellerebat & excitabat: monens, ne in mendicis istis omnē fiduciam collocaret, sed rei militaris etiā rationem haberet, & armatis phalangibus seditione occurreret: nec dextris duntaxat armis hoc est sanctorū virorū intercessionibus, sed sinistris etiam, quae ense & thorace constarent, hostes vlciferetur, neque parcendum esse pecuniae, sed ad conscribendum militem impediendam. Nam prater cognatos Imperatoris, & eos qui in vrbe habitabant, caeteri omnes Branā se submiserant, neque foris copia parari poterant. Quibus Caesaris verbis, velut assiduis stimulis, torpore illo & socordia excussa, auxilia contrahere instituit. Et quia sibi pecuniam deesse querebatur, vasa ex Imperatoris scriniis deprompta templis quae aurum habebant, oppignorauit: & pecuniam inde acceptam, ad colligendum exercitum distribuit, quamuis post victoriam, nec pecuniam restituit, & vasa illa abstulit. Conradus verō exiguo tēpore equites Latinos in vrbe circiter c. r. coegit, omnes viros bellicosissimos, & pedites D. nec pauci ex Ismaelitis, & Orientalium Iberum multi qui negociandi causa in vrbe venerāt, nomina militiā dederunt. Ex genere illustribus & alioqui palatium frequentare solitis, ad mille connumerati sunt. Conradus verō tanta contentione Imperatoris partes tuendas suscepit, vt ab omnibus diuinitis missus esse tēpore maximē necessario crederetur. atq; aliquando ad Imperatorē comedentem ingressus, cum suspitio dixit: Vtinam ita res bellicā curares, vt alacriter ad cōna lauticias accurris, & animū in patinis habes. Eo dicto Imperator erubuit, & prehenso illius pallio, cum risu coacto dixit: Hēus tu, suo tempore & cōnabimus & bellabimus. Tum quoque ostenta apparuerunt. Nam stellae interdiu sunt conspectae, aer turbulētus fuit, circuli quas areas vocant, Solem ambiuerūt: vnde lumen eius non purū, sed pallidius emicuit. Imperator verō tāto exercitu co-

cto, quantū res sinebāt, non diutius cunctādum, & sub recto defendendū esse ratus est, sed vicissim arma seditione inferenda. Itaque thoracatus intra ea mōnia, quib. Manuel imperator Blachernium palatium munit, stans, huiusmodi oratione cognatos & proximē astantes milites confirmauit. Omnino praestat, Deoque gratius est, vt subditi pro legitimo Imperatore pugnent, quā cū seditione ac ciuilibus belli autore se coniungant. Si qui verō sunt, quorū animi vacillēt ac fluctuēt, aut omnino ad seditionem magno impetu amoris ferantur: & quē heri, vt mancipia dominum, colerunt, eum hodie reiciāt: ab iis imperratam velim rem omnino acquissimā, vt domi sedentes neutri opitulentur, donec praelio dirempta fuerit cōtrouersia, ac tum vt caeteri cum victore se coniungant: aut statim ante pugnam ad hostē abeat, ac pro eius salute dimicent, quō gratiam ab eo victoriam adepto maiorem incant: Nam ne quidem labiis honorare, corde verō alteri addictos esse, ac omne studium deferre: haud scio an ab vilo probari, aut Deo placere possit, qui aequitatis amās in animorū recessus inquirat. Nam ab eo quod his peius est, ac omnium impudentissimum, animus quoque abhorret, videlicet ne qui pugna tempore ad tyrannum deficiant, & probatos etiam viros exemplo suo corrumpant: Id quod in auius quae gregatim volant, cernitur: nam vbi vna subuolarit, reliquae omnes vna auolant: vbi vna confederit, reliquae etiā confident. Haec propterea dicebat, quod Ioannē Sebastocratorum patrum suum suspectum habebat, vt & veteri necessitudine & recenti affinitate cum Brana coniunctum, cuius filiā non ita pridē filio suo despoderat. Quibus verbis cum omnes alij doluerūt, tū Sebastocrator, vt omnem suspitionē à se amoueret, omnē familiā suā & semetipsū atrocissimis diris deuonebat, si vnaquam ad Branā descere in animo habuisset. Neq; enim se ita esse officij rudē, aut senio delirare, vt fratris filiū Imperatorē, à quo ab alia dignitate ad alia promotus esset, aduenā sub diō versanti, cuius animū erga se inexploratum haberet, ob filij nuptias post haberet. Cū Branās suos milites in acie eduxisse nūciaretur, & pugnae tēpus esse videretur, apertis portis milites erumpūt. Protostatore Manuele Camyze, qui Imperatori ad cōducendū militem non parua pecuniam suppetiarat, cornu sinistrū obtinēte. Nā cū Branā inimicissimus esset, neq; spē bonā foueret, si is vinceret: omnes suas opes Imperatori aperuerat: & quantū vellet, inde sumere permiserat: melius esse ratus, propter Imperatorē amicū & cognatū, omnia sua bona effundere, eaq; si vicisset, cū gratiarū actione & scenore recipere, quā domi afferuare homini alieno infesto & ingrato, in derisum suū & summā illius cōmoditatē. In dextro cornu ipse Imperator curauit, in quo lectissimi quiq; & armis insignes erant Mediū Conradus Caesar cū stipendiariis Latinis tā equitibus mediū Branās cum cognatis suis & amicis, & nobilissimis ac fortissimis quibusque obtinebat: in vtroque cornu cū alij duces, tum Elpumes Scyrtha curabant. Ante meridiem leuia certamina & insultus ab vtroque exercitu facti sunt pedestribus copiis pugnam auspicatis

Isaacij cōcio

Ioannes Sebastocrator Isaacio se pugnat.

Manuel Camyzes Protostator.

Byzantij obsidie.

Constitus ante vrbem.

Latini pedestes.

Cum verò sole iam medium cœli culmen occupante, signum pugnae datum esset: Conradus primus cum suis, quorum arma purpureum in signe habebant, impetum in hostem facit, ac sine clypeo tum pugnabat, sed textum lineam austero & salito vino probè maceratū, & amplius decies octies complicatū pro thorace indutus erat, ita firmū, ut nullū telum penetraret. Vtriusque exercitus intervallo in angustum contracto, turris consistit. Postquā pedites ut pugnae iniri lanceas instar turris erexerūt (nam clypeus clypeum, galea galeam urgebat, & scuta collidebantur) & equites subditis calcari equos directis hastis concitantur, Imperatoria etiam legione subsecuta: Branae milites ne primo quidem impetu Conradini exercitus tolerato, obuensis tergis dissipantur. Deinde ceterae etiam legiones in fugam vertuntur. Branae verò quanta voce poterat clamitās, Srate Romani, plures enim cum paucioribus pugnamus, & primus ego hastam in hostem vibrabo: Idque quod alios monebat exequens, neminem sanè à fuga reuocauit, sed telo in Conradum sine galea pugnantem directo, non lethalem ictū illi intulit: sed Caesaris humero perstricto, telum è manibus amisit. At ille hastam suam utraque manu prehensam ita in Branae maxilla defigit, ut oborta vertigine equo præcipitaretur, & à satellitibus Caesaris confoderetur. Aiunt, cum primo vulnere accepto mortem deprecaretur, Conradū eum bono animo esse iussisse, neque enim quicquam grauius quam capitis truncatione ei metuendam esse: Idque statim accidit. In illa effusa fuga, proximū quemque quilibet occidit: Idque principio fugae duntaxat factū, non ulterius processit. Nā & Romani cognato sanguini parcebant: & ij quos persequebantur, quippe res capitis agebatur, summa festinatione aufugiebāt. Castra à victoribus direpta sunt, nec militibus duntaxat, sed vrbanae etiam multitudini praedae fuerūt. In hac pugna Constantinus Stethatus occubuit, hasta in inguine vulneratus, vir bonus & suavis: qui cū Anchiali provinciae praefectus, Brana non spōdè secutus, nec ipsi, ut expectabatur, commodauit: nec semetipsum conseruauit, quo minus ferro interiret, quamuis astrologorum eius ætatis princeps. Nimirum scrupulo aliquo minutissimo deceptus in tentorio manserat, hostem ingruentē nihil timēs. Ferebatur autē Branae ex artis obseruatione praedixisse, fore ut eo die orbē ingrederetur, & magno cum splendore triumpharet. Quod vtrum dixerit, nec ne, affirmare non possum. Noui enim, famē non semper in huiusmodi rumoribus fidē habendam esse. Sed si illa dixit, quae feruntur, vates utique deceptus est, ut res ipsa declarauit. nisi quis fortē astrologia deditus, eum non prorsus aberrasse, nec artem omnino vanā esse propterea contendat, quod caput eius & dexter pes eo die hastis affixa, per forum traducta sunt: vnaque caput circumforanei cuiusdam, qui Poeta dicebatur, non in bello cæsi, sed post illustrem illam victoriam iussu Imperatoris, haud scio quo fine interfecti. Eo bello hunc exitum sortito, Imperator conuiuio instructo, omnes aulae portas aperuit, ut victor à quibusuis conspiceretur: & cum manus e-pulis admoturus esset, ferculum haud sanè decorum, & ludicrum parum elegās, Branae caput in-

Branae à Conradino occiditur.

Constantini Stethati astrologi interuentus.

Branae capiti & vixori insulatur.

ferri iussit, quod hianti rictu & clausis oculis humi abiectum, huc atque illic globi instar agitabatur, & iaculis traieciabatur. Deinde coniugi quoque eius in palatio inclusa oblatum est. quae rogata, num sciret cuius esset oculis in miserabile illud & inexpectatū spectaculū coniectis: Noui, inquit, & me miseram iudico. Erat enim modesta mulier, & decorā matronis taciturnitatem maximi faciebat. Quare à patruo Manuele matronale decus, & familiae suae ornamentum appellabatur. Exercitus verò qui cum Brana defecerant, laxis habenis quocumque fugiebāt: ac qui pugnae tempore post propugnatores steterant, cum inclinata esse aciem sensissent, fuga occupata, eos qui à tergo sequebātur, pro hostibus metuentes, cursum intendebant, ne caperentur. Qui verò sequebantur, antecedentium incitatum fugam, ut rem salutarem imitari, & hostium perfectionem veriti, illud vtrique optabant, ut equi non vngulis humum pulsarent, sed tanquam Pegasus volitarent: ipsique velut orci galea tecti, à nemine conspicerentur. Tantus eos terror inuaserat, qui faciebat ut quiduis & diceret & optaret. Ac in pōte Daphnuntiano plurimi perisissent, nisi quidam manibus in caelum extēsis, Deum testatus, neminem à tergo instare, sed victores iam dudum à persequendo destitisse, eos monuisset, impetum fugae moderantes, ordine & caute fornicem illum pertransirent. Ac tenues & obscurae fortunae homines citra molestiam & crimen domum redierūt, salubriter obscuritate sua tecti, neque metuētes ne ab vlllo inquirerentur. Qui verò aut genere illustres, aut magistratibus gestis insignes erāt, frequentes, conuenere, & per legatos veniā ab Imp. petierunt, quod hominē seditiosum secuti defecissent. Quod si ab Imperatore noxae eximerentur, se in posterū bonos & fideles ministros fore pollicebātur: & poenitentia suā re ipsa declaratos, quod contra Dominum & Imperatorē arma cepissent. Sin is inexplabili iracundia arderet, atque iniuriarum memoriam perpetuò cōseruata, ac irā scintillas resuscitatas vellet: se quoque conspectum eius fugituros, & extremum receptum apud gentes Romanis infestas questuros: & in Romanos ea commissuros, quae illis deberent, ad quos confugissent. Neque enim esse nouū, si quis suos infestos experiatur, ut hostium amicitiam expetat, eosque pro amicis colat. Quae cum legati submurmurassent, Imperator impunitate omnibus concessa, eos qui accedebant benignè susceptos, monebat, ut poenitentiae ob violatum iurandum declarandae causa, Patriarcham adirent, seque anathemate solui peterēt, quo à ciuib. cum illorū facinora ex turribus spectaret, obstricti essent. Ac multi quibus religio cordi erat, ita fecerunt: ceteri verò nutu capitis duntaxat admonitioni illi assensu, magni templi ingressum & confessionem pronugis habuerunt: ne dicam, fuisse quosdam petulantē, qui cum exissent, Imperatorem deriserint & subannarint: nihil esse noui dicentes, si is qui sacrificulus olim fuisset (nam id etiam ei crimini dabatur) ipsis etiam ea praescriberet, & per a puero didicisset. Multi qui ad Asanem & Petrum se contulerant, paulo post Imperatoris literis reuocati sunt. Post haec Imperator (quod haud

Engientium tepidatio.

Isaacius seditiosus signatus.

Isaacius, sacrificulus, irideatur.

fatis

quā mirari queas) cōcessit omnibustam ciuib. quā peregrinis, ut vrbe effusi, omnes eos malè tractarent, qui ad Branam defecerant, suburbanos, villicos, & Propontidis incolae: eaque nocte quae Branae interitum consecuta est, Graecus ignis aedificiis ad fretū sitis iniicitur: qui in vastis occultis, subito fulguris instar emicans, omnia quae contigerit, incendit. Qui cum in tabulata incidisset, omnia aedificia tam sacra quā profana, tam priuata quā publica incendit. Id malum cū praeter expectationē accidisset, non aedes modò flamma in altum elata, sed etiā bona miserorum absumebat, cum nihil eripere aut transferre possent, nisi parua quaedā. Posttridie manē Latina cohors Corradi Caesaris, & promiscua & pauperula turba vrbe egreditur. Hi circumiacentia omnia peruagati, partim adhuc armati, partim telis obiter areptis, quid non rapuerunt? quo scelere abstinerunt? diruerunt aedes, opes diripuerunt, monasteria scrutati suppellectilia sacrosancta abstulerunt, vasa preciosa profanarunt, venerabilem monachorum senectutem non reueriti sunt: virtutem, quam hostis etiam venerari solet, neglexerunt: denique, ne sum prolixior, omne maiorū genus quolibet secū attulerūt. Multi quod ob direptionē aediū suarū murmurassent, occisi sunt. Ac ea calamitas latius vagata, ac diutius & acerbius grassata esset, nisi quidam graui dolore cōmoti, eam audaciā Imperatori indicassent: eumque perpulissent, ut viris nobilibus & dignitate praestantibus missis, importunorū hominū impetū repressisset. Hoc modo vastatione magnae partis suburbanorum aedificiorū vix tandem finita, & ab hominibus, qui aliorum malis afficiuntur, vix satis adhuc deplorata: opifices vrbani, qui ea quae iā exposui, non probarant, non ferendū esse rati, quod Latini non modò liberè & insolenter iactaret, Brana se de bellatū esse, sed etiam in suburbanos Romanos intolerabiliter grassati essent, in cohortes & phalanges centuriati, instar hybemi torréris in Latinorū aedes irruerūt. Igitur confusa voces non aliter quām gregibus gruū aut graculorū obstrepētibus, aut venatoribus latratum canū incitātibus, aërem implebant, atque alij alios, tunicis prehensis, instigabāt. Nemo ibi audiebat, qui pacē suadebat: omnes, ut apides, aures obturabant, ne sapientē magum audirent. Eum circumforanea turba concursum non modò effrenata iracundia, sed etiam alienae pecuniae cupiditas regebat. Putabāt enim se, Latinis exiguo labore aedibus expulsis, quicquid in iis esset reconditum, ut sub Andronico fecissent, direpturos. Verū non modò spe sua frustrati, sed etiam contrarium sunt experti. Nam aduersarij animaduerso plebis contra se concitatae impetu, vias publicas, quae ad ipsorum aedes ducebant, maximis trabibus obstruxerunt, & thoracati in munitionibus illis, densi inter sese, constitierunt. ac collecticia turba sapè vallum illud transcendere conata, non modò nihil profecit, sed etiam à Latinis malè tractata est. Nam cum sine ferro & nudi, plerique etiam vino obruti cum armatis congrederentur: tum demum quid fecissent cernebant, & Epimetheum Prometheus fluitiorem esse intelligebant, cum aut sagittis icti, aut comminus vulnerati, humi pro-

Suburbana aedificia incenduntur & diripiuntur.

Opifices Latinorū aedes direpturi male iracundi.

combēbāt. ac toto vesperi vsque in crepusculum malum illud durauit. Mane autem cum Romani maiore impetu ad secundum prelium se pararet, plurimis armatis hosti oppositis: cum clari viri ab Imperatore missi eos represserunt, tum Latini stultis fucum fecerunt, ac multum de feruore illo restinxerunt. Romanos enim qui in pugna ceciderant, Latinis vestibus indutos, rasosque barbibus, in suarum aedium vestibulis collocatos pro popularibus suis lamentati sunt: & iis qui ab Imperatore aderant, illos monstrando, rogarunt, ne denud committi praelium, seve bis iisdem claudibus, quas cernerent, affici paterentur. Qui cum illa ad opifices perferrent, & monerent ut in mortuos defigerent oculos, seque illa probare negarent: vix tandem populi colluuiem emollire poterunt, ut in officinam quisque suam reuertetur. Facilius tamē impetratum est, ut grauissimis pacificatoribus obsecuti, ab armis discederent, quod (ut matutino tempore) non consuetus dux illos armarat, nec magis quā ferrum acuerat. Nam si vino occupati fuissent ij qui gallam & acum subigunt, quae oratio, qui eloquentia torrens, illum pugnandi ardorem restinxisset, aut ad quietam aliamve honestam actionē eos impulisset? Nam cum alij Byzantinos ut ebriosos perstrinxerunt, tum Menander sic eos arguit: *Byzantium ebriosos reddidit hospites, Potando noctes perdere integras solent.* Atque haec ita contigerunt.

Latinorum solers conuentum.

NICETAE CHONIATAE LIBER Secundus de Imperio Isaacij Angeli.

Imperator verò dolēs, quod prima in Myria impressione bellū non ritè administrasset, sed inde non aliter digressus quā si hostium telis vrgeretur, neque castella Romanis praedictis occupasset, neque Barbarorū filios obsides sumpsisset: denud Blachis arma inferre statuit. Ac tū ipse quidē cū paucis qui obiter reperiebātur, egreditur. Audierat enim, hostes non amplius in motibus, & collibus versari: sed Scythicis auxiliis ascitis, in agro Agathopolitano castra posuisse, & loca illa effuse vastare, & magnis afficere detrimentis. Reliquae verò legiones in terea cōuocabātur. Nā & ipse Imperator ad subitū & inexpectatū hostiū tumultū, expeditionē illā accommodare cogebatur: in quo illa etiā spectabat, ut & hostiū impetū reprimeret, & suos dicto audietiores haberet, ad secūdū illud Blachicū bellū, si ipse primus in equo bellico armatus cerneretur. Vbi Taurocomum peruenit (praedium id est, quod vicatim incolitur, non procul ab Adrianopoli distitū) expectauit, dum copia conuenirent. & Conrado Caesari quoque mandauit, ut citta cunctationem exiret. Is verò cum Imperatoris erga se benignitatem, cum suo genere non consentientem, & ab imperatoria affinitate abhorrentē, haud dissimulante egredere ferret: & magnificā illam spē non aliud afferre cerneret, nisi ut calceis Caesareis, à vulgo distinctis vrteretur. Eò accedebat, quod cruce domo secum gestata, Palaestina ab Aegy-

Expediō Blachica.

Conradus Caesar in Palaestina occiditur.

H ij

ptis Satracenis iam occupatam inuisere consti-
tuerat, & obiter Imperatoris sororem duxerat:
annuit ille quidē se Imperatorē conuenturum, &
bellū vnā administraturū. Verūm cū Deus Ro-
manis plures clades per Myfos inferre decreuis-
set: mutato cōsilio, naue firmissima & noua con-
scensā, in Palæstinam contendit. Cum Tyri ap-
pulisset, à popularibus suis veluti numē quoddā
susceptus, Sarracenis restitit: & Ioppen, quæ nūc
Ace dicitur, aliāq; oppida recuperauit. Sed quia
illis quoque locis fatalis calamitas impendebat,
multi præclari & fortes duces, qui Christianum
illud iter vltro & suis stipendiis susceperant, pe-
rierunt: & ipse Conradus non multo pōst, vix e-
dito specimine virtutis & prudentiæ suæ, vt Aga-
renis admirationi esset, à Chasio quodam occi-
ditur. Gens autem Chasiorum suos principes ita
vereri & obseruare, & in iussis eorum exequen-
dis adedō alacris esse dicitur, vt si tantū supercilio
magistratus inuenerit, statim de rupib. se præcipi-
tēt, in enses irruāt, in vndas desiliāt, in ignē se cō-
iciāt: & ad eos missi, quos eorū principes occi-
sos volūt, vt hospites, & amici adēt, & aut se ha-
bere quod eis dicāt, aut legatos venire simulan-
tes, sæpē dominorū suorū aduersarios pugionib.
occidūt: nulla difficultatis & explorati supplicij
ratione habita, etiāsi alterū nō occiderint. Imper-
ator verō circiter bis mille delectis viris, quibus
arma & veloces equos dedit, Taurocomo ad ho-
stes contendit: impedimenta omnia, lixas & ca-
lones Adrianopolim ire iussit. Interea speculato-
res nūciant, Blachos loca Lardæ finitima vasta-
re: ac multis occisis, nec pauciorib. captis, cū ma-
xima præda discedere statuisse. Igitur noctū clas-
sificis canētib. conscenso equo, cū ad Basternas (lo-
ci nomen est) peruenisset, nullo hoste apparēte,
quiere refocillauit exercitū. Triduo pōst inde di-
gressus, mane Berroen versus iter ingreditur. cū
nondū i i i i parafrangas processisset, mali nūcius
adest, homo quidā expeditus, qui spiritu ex festi-
natione subinde interrupto, narrat, hostes non
procul inde cum præda reuerti, ac pederentim fe-
rē incedere, quod & nullū hostē inuenissent, &
manubiis onusti essent. Quare statim exercitu
inter duces distributo, & acie instructa, eā viam
institit, qua incedere hostes ferebatur. Quos vbi
vidimus, & vicissim cōspecti sumus (nam & ego
Imperatorē pro scriba comitabar) Scythæ & Bla-
chi, præda cohortib. aliquot suorū tradita, eos cō-
pendia itinerū sectari, & accelerare, dū montana
attingerent, iusserunt. Reliqui cōglobati, Roma-
nū equitatū intrepidē exceperūt, patrio ritu pu-
gnātes. Nā cū accederēt, sagittas coniciebant, &
hastis cōgrediebatur. Paulo verō pōst impetu in
fugam cōuerso, hostib. ad persequēdum irritatis,
rursus instar volucrū subitō reuersi, aduersa frō-
te multo fortius dimicabāt. Quo sepe facto, cum
iam superiores essent, omnis illis anfractibus,
gladios intrinexerūt: & horribili clamore sublato,
dicto citius in Romanos irruerūt, & pugnantes
& fugientes ex æquo occiderunt. ac eo die for-
tasse magnam adepti gloriā cōtēptissimi populi
nobis insultassent, nisi Imperator cum phalange
suarū cantus, & clangor tubarū, & rictus hian-
tiū draconū, hastis suspēsi & à ventis agitati, ho-

Chasiorum
obseruantia
suorum ma-
gisstratum.

Romani à
Blachis ca-
densur.

Scythæ fu-
gendo pu-
gnant.

stes maioris exercitus opinione terruissent. Ac
tūc Imperator parua captiuorum parte velut ex
faucibus ferarū erepta, inslituto itinere omisso,
Adrianopolim peruenit. Sed quia Barbari non
quiescebant, quā viā omiserat, denuō currere in-
stituit: & Berroen profectus, Blachorum & Scy-
tharū excursiones cū per duces rei bellicæ pe-
ritos, tum per semetipsum repressit. Qui & si Ro-
manos verebatur, & Imperatoris præsentia for-
midabāt: tamen iterū clam insidiabantur, ita ex-
currentes, vt pugne auidi, & subinde expectandi
viderētur: & aliās aliō transibant, nec vsquam oc-
casionibus deerant. Cum Imperator ad eos re-
primendos Agathopolim properabat, illi pagos
Philippopoli proximis vastabant: cum afflicta
parti succurrebat, illi eō irruerāt, vnde ille disces-
serat. Hæc alter frater Afan faciebat, homo inge-
niosissimus, & in rebus dubiis solertissimus. Ita-
que Imperator cum denuō Zagoram inuadere,
& quantum liceret: periculum facere instituisse, an
Mylos ad deditiōnem cōpellere posset. Philip-
popoli Triadizan digressus est. Inde enim Hemū
facile adiri posse, alicubi etiam planos tramites
patere, item aquæ affatim, & pabulum iumentis
suppetere audierat, si quis eō tempestiuē profici-
sceretur. Quia verō bruma instabat, & flumina
(in gelido illo & septemtrionali præsertim cli-
mate) congelabant, & densissimæ niues non so-
lūm terram operiebant, & valles explebant, sed
ædium quoque fores obstruebāt: eum conatum
in vernum tēpus distulit. & exercitu in illa pro-
uincia hybernare iussit, cum expeditis in urbem
reuersus, ludis Circensibus & spectaculis animū
recreauit. Veris initio rursus cōtra Myfos egres-
sus, & tribus integris mensibus in obsidione Lo-
bizi castelli frustra cum maximo labore consum-
ptis, infecta re domū rediit. Nā Propōtidis amœ-
nitas, suauissima diuersoria, venationes & equita-
tiones, quæ velut cathenis constringere solent
nostræ ætatis Imperatores, nō diu eū sub dio esse
sinebant, sed veluti clypeo abiecto aufugere co-
gebant. Et si autem & Afanis vxorem ceperat, &
fratrem eius Ioānem obsidem accepit: nihilo-
minus tamen res in peius ruebant. Sub hoc tem-
pus Theodorus Mangaphas Philadelphus, re-
gnum affectauit: ac primum eius vrbis frequen-
tissimæ plebem audacissimam sibi concilia-
uit, & iureiurando obstrinxit: ac paulatim pro-
gressus, Lydis omnibus ad defectionem impul-
sis, regium nomen vsurpauit. Deinde finitimis
quoque prouinciis tētatis, argenteam monetam
cum sua imagine percussit. Vt autem defectio
augebatur, & vt initio derisa fuerat, sic deinde
Imperatoris animum grauiter percellerat: nihil
cunctandum ratus, Mangapham cognomen-
to Morotheodorum ob parum prosperos suc-
cessus non multo pōst dictum, Philadelphicæ
obsidet. Sed cum urbem diuturna obsidione
ad deditiōnem compellere non posset, iis con-
ditionib. paciscitur, vt Theodorus, depositis re-
gni insignibus priuatā vitam agat vt prius: ciues
verō ei pareant, cui prius: & obsidibus suo arbi-
tratu acceptis, in magnam urbem reuertitur. In
ea quoque defectione multi viri fortes perierūt.
Cæterum non multo pōst Basilus Barazes, ob-
scuro genere ortus, tamen ob ductam Imperatoris
neptem,

Isaacus par
no successu
cum Blachis
dimicat.

Voluptas
Imperatoris
bus officio
antiquior.

Morotheodo
vi Manza-
pha defectio

ris neptem, Domesticus Oriētis & Thraciæ Dux
designatus, plurimos coniuratos Mangaphæ,
largitionibus corruptit. & quanquā hominē com-
prehendere, & in vincula conicere non potuit:
illud tamē effecit, vt vrbe pelleretur. Quo facto,
cum magnū quiddam cōsecutus, & Imperatori
admodū gratificatus videretur: Mangaphas ad
Caichosroen Iconij Sultanum profugus, auxilia
cōtra Romanos non impetrauit: literas tamen
obtinuit, quibus concedebatur, vt turcas libe-
ros, qui arcu & pharetra freti, Romanos præda-
rētur, ascisceret. Qua ratione cum nō paruas co-
pias cōtraxisset, ciuū suorū mancipia & iumen-
ta abduxit, & Phryges Laodicentes innumeris
cladibus affecit, vt & populares meos Choniatas:
areis eorum æstiuo tempore incensis, & obuiis
quibusque hostilem in modum tractatis. Nam vt
non dicā Turcos ob clementiā in finitimos Chri-
stianos ab eo obiurgatos esse, & facta in Carium
impressione, multos inde captiuos Turcis ab-
ducendos esse datos: Michaelis quoque archidū-
cis templum, opus maximum & celeberrimum,
quod elegantia & longitudine D. Mocij marty-
ris ædem in vrbe imperatrice superabat, incendi
passus est. Vt autē huiusmodi facinorib. plenus,
tandem ad Sultanū rediit: & imperator ad Iconij
principem Caichosroen, cuius pater nuper de-
functus erat, legatos misit, quōd eum à Manga-
pha in cogitationes & actiones nō bonas induci
videbat. & largitionibus impetrauit, vt ille de-
sertus ac proditus, ad se mitteretur: ea tamen con-
ditione, vt defectionem nec capite, nec mutila-
tione læsionēve vilius membri lueret. Qua de
causa, omnis alterius mali expertus, ad diuturnum
carcerē est dānatus. Id factū adedō ceteris Sulta-
ni fratribus, qui regnum cum eo diuiserāt, displicuit,
vt & arma ei illaturū fuerint, quōd hominē
profugum & supplicem pecuniæ causa Romano-
rum Imperatori prodidisset: nisi specioso respon-
so iracundiā illorū placasset. Aiebat enim, se paci-
ficationis ergo illum remisisse, nequaquam verō
prodidisse: & hominem vagū in patriā restituis-
se, vt nec ipse alios, nec ipsum alij porro perse-
querētur. Atque hæc hæctenus. Neque verō vllus
annus elabi poterat, quin publicè abominandi
aliquid afferret, non aliter quā si nūminis in-
dignatio illi ætati perpetua bella decreuisset.
Quasi enim Barbari circumcirca nostris ceruici-
bus imminentes, ad nos castigandos non satis ef-
sent: etiam lōginquo malo sumus oppressi. Nam
Fridericus Alemannorum rex, legatis ad Isaa-
cium Imperatorem missis petiit, vt sibi cum o-
mnibus copiis Palæstinam perentibus, per Ro-
manas prouincias pacatē iter facere & commea-
tum emere liceret: & suam sententiam per pro-
prios legatos sibi significaret. Mittitur igitur ad
eum Dromi Logotheta Ioannes Ducas: fidē-
que data & accepta, regem sine maleficio tran-
siturum, nullam urbem, nullum oppidum nul-
lum castellum aut pagum violaturum: Roma-
nos commeatum ei abundē suppeditaturos, vt
eius exercitus nulla re necessariā careat, sed om-
nia in promptu copiosissimē habeat, quæ tam
iumentis quā hominibus vsui sunt: aliquantū
pōst reuertitur. Iis cōditionibus renunciatis, Im-
perator per prouincias edicit, vt quæ rex transi-

Mangaphas
à Sultano
proditus in
carcerem
conicitur.

Friderici
Barbarosse
expeditio in
Palæstinam.

urus esset, commeatus comportetur: ipsius verō
in fines Romanos ingressū vitiorum genere & di-
gnitate clarorum literis nūciato, eundē Logothe-
tā denuō mittit, vt à p. cū eo Andronicum Cāta-
cuzenū, qui regis trāitum cōmodiorē redderēt.
Verūm ij ignoratione officij & suapte ignauia
(etsi enim amici nostri sunt, tamen veritas eis est
preferenda) regem contra Romanos cōcitarūt,
& vt Imperator eum pro hoste suspectum habe-
ret effecerunt. Ita & iusurandum est turbatum,
& comportatio commeatus cessauit: & nos: qui
hæc scribimus, tum Philippopolitanæ prouin-
ciæ gubernationi & descriptioni præfecti, pluri-
mis molestiis conflictati sumus: cum nunc Im-
peratoris iussu Philippopolis mœnia & fossas,
illis angustiis & periculosis temporibus, insta-
raremus: nunc aliis literis eadem demoliri iube-
remur, ne receptaculū regis essent. Qui cum ex-
cursionibus commeatum pararet, Imperator le-
gatos eius detinebat, & angustos tramites sua o-
pinione intercludebat, altissimis arborib. succi-
lis, & ita implexis, vt id septū à rege transiri non
posset: sed & patruelem suum Manuelem Camy-
zem Protostratorem, & Occidentis Domesticū
Alexium Guidum cum exercitu regē subsequi, &
Alemannos pabulantes ex insidiis aggredi iussit.
Verūm rex illo arborum vallo ita impeditus est,
vt ex angustiis sine vllō negotio euaderet: imō
quod facilius est, aliā via Philippopolim pene-
travit: ubique vallo munito, Romanis impruden-
tibus, loca præoccupauit, à quibus prohibebatur.
quorūque causa angustia obstruebatur. Philip-
popolim ingressus, urbem plerisque, iisque nobi-
lissimis ciuib. vacuam reperit. Nam si quis ibi
manserat, is aut ita pauper erat, vt eius opes in
vestibus quibus tegebatur consistere, aut erat
ex Armeniorum numero. Hi enim vni omnium,
trāitum Alemannorum, non hostium incurso-
nem, sed amicorum aduentum iudicabant. Nam
commercia inter sese agitant, & in plerisque
religionis dogmatibus consentiunt. Quippe a-
pud Alemannos & Armenios sacrarum imagi-
num adoratio aequè interdicta est, & azy-
mis in sacris vtrique vtuntur, & alia quædam
Orthodoxis Christianis improbata, opinionis
errore pro legitimis obseruant. Enimverō rex
etiam post Philippopolim occupatam, ad Pro-
tostratorem scribere, eique significare non de-
stitit, Romanos frustra sibi iter includere, &
properantem, contra officium impedire. Neque
enim se vel prius, vel nunc quicquam in animo
habuisse, quod Romanis incommodum aut
molestiam afferret, & pacta ac conuenta adhuc
iniuolata conseruare. Qui cum eas literas Impe-
ratori significasset, & iussa eius expectaret, nun-
quam pacatum ab eo responsum accepit, subin-
de ad prælium committendum extimulante, &
ignauiam ei exprobrante, quod Alemannorum
& internecionem nondum significasset. Hæc
impulsu cuiusdam scribebat, qui ex Engastri-
mychi potius afflatu, quā propheticō spiritu
affirmabat, regi nunquam in mentē venisse Palæ-
stinæ occupationē: sed eum nihil aliud cogitare,
nisi vrbis imperatricis dominatum: & per Xylo-
cerci portam haud dubiè ingressum, ea facturum

Legati ve-
corides Eri-
doricum &
Isaacium cō-
mittunt.

Armeniorū
& Aleman-
norum in re-
ligione con-
sensio.

Vide Anno-
tationes.

Desibei mo-
nachī falsā
diuinationē.

principio quæ abominanda sunt. Deinde iusto Dei iudicio non pauciora perpeſſurum. Huiusmodi opinionibus occupatus Imperator, ipsam portam lateribus & cemento obstruxit: & acutas sagittas, quas sæpe manibus gestabat, se in cordibus Alemannorum defixurum esse dicebat: monstrataque fenestra Blachernij palatii in eo loco, qui ab altitudine cognomentum habet, unde patientes campi extra propugnacula in Philopatius cernuntur, per eam se illas in Alemannos excussurum, cosque prostraturum minabatur, ad eam verba ridicula audientibus viderentur. Is vates erat Dositheus quidam, Studiensis monachus, Venetiis oriundus, & patre Vitricino, ut ferebatur, natus, qui Isaacio cui familiaris erat, priuato adhuc Imperium prædixerat. Qua prædictione euentu comprobata, summo honore & auctoritate apud hunc Imperatorem florens, Hierosolymorum Patriarcha post Leontij viri eruditi & virtute celebris obitu designatus est. Sed ut Imperatorum impetus & potentia non quiescere solet, nisi diuina humanaque pro suo lubito mutarint: principatum adeptus Isaacius, Basilio Camareo, quanquam eius ope maxime adiutus, Patriarchatu deiecto (causa prætexebatur, quod, quas nobiles matronas Andronicus in monasteria inuitas abstruxisset, iis ipse nigro vestitu deposito, reditum ad pristinum habitum & vitæ rationem concessisset) Nicetam Mundanum pro eo patriarcham designauit, Ecclesiæ maximæ facellarium. Sed ne huc quidem, hominem natu maximū, in sacra sede expirare passus, inuitum expulit, senium & delirium & leuitatē cauſatus. Cū autē diligentius de gubernatore Ecclesiæ cogitaret, Leontium monachum quendam, magnum pastorem designat: in populi frequentia pro tribunali iureiurando testatus, eum virum prius ignotum, sibi à Dei genitrice noctu esse demonstratum, non forma & virtute eius duntaxat descripta, sed loco etiam ostenso in quo habitaret. Verum eo quoque Dei genitricio, priusquam annus elaberetur, repudiato, nihil verecundatus, quod coram tam multis, eum ut diuinum hominem laudibus extulisset, mutationem inſtituit, Hierosolymitanum Dositheum ad Oecumenicum patriarchatum euecturus. Quod cum Canones non permittere sciret, Theodorum Balsamum, magnæ Antiochiæ episcopum, virum ea ætate iurisperitissimum, astu circumuenit: & in priuato colloquio indignationem simulat, quod Ecclesia pius & doctus viris ita destituatur, & monastica virtus ita obsoleuerit atque euauerit, ut nemo sit qui vniuersalem sedem, non secus ac solis irrequietus circuitus orbem terrarum, illustret, cæterumque fidelium quam optimè gubernet. Hac & id genus alia non sine dolore præfatus, subiunxit, olim fuisse sibi in animo, illum ex Antiochena sede in Oecumenicam, ut illustrem legalis puritatis lucernam transferre. Sed ab ea mutatione veterum canonum & ecclesiasticarum sanctionum interdicto deterreri. Si verò ipse, ut legum & canonum peritissimus, translationem, ut olim, ita nunc quoque habere locum, demonstrare, ac vulgo persuadere possit: se omnino id in lucro deputaturum, eumque (modò liceat) incunctanter designaturum. Hoc modo tractatus Theodorus,

omnia rata fore affirmavit. Postridie concilio Pontificum in æde sacra indicto, & quaestione illa agitata, translatio statim concessa, & literis Imperatoris confirmata est. Ac Antiochenus ut ante fuerat, ita mansit Antiochenus. Dositheus verò à sede Hierosolymitana Constantinopolim est translatus, cum tam frequenti & splendido comitatu, ut haud dubiè regium triumphum æquaret. At primarij sacerdotes, cæteri que facundia insignes, qui se canonibus temerè violatis deceptos videbant, obstupefacti, cum risum diutius perferre non possent, extraordinaria conciliabula & plebis conuenticula instituunt: alienæ ecclesiæ occupator audit Dositheus: secundo honore abrogato, è sede educitur. Imperator verò ignominiam illam non ferens, omnibus modis aduersatur: ac nihil non facit, ut approbata illa translatio valeat, nec multo post, abrogatione sublata, Dositheumque denuò confirmatum, per bipenniferos satellites, & palatinos proceres in sacram ædem deducit, populi motum veritus. Erat enim Dositheus ob ambitionem, & Imperatoris intempestiuam pertinaciã, & parū laudatum sui studiū, omnib. iniuſus. Cæterum rursus sede eiicitur, eodēque modo quo canis Aescopius, & pontificatū, quē tenuerat, amittit (nam alius Hierosolymis electus erat) & maiori sede excidit, magno vaſorum custode Xiphilino Georgio Patriarcha designato. Tum verò, quod ubique erat celebre, ex Salomonis libris futurarū rerū imagines & formas quascūq; inſtat dæmonū qui somnia immittūt, depingendo, non nato, sed auribus trahebat Imperatorem. Cuius iussu Protostrotor obsequens, literis regis neglectis, totus in eo erat, ut Alemannis noceret frumentatum exentibus & quadā nocte circiter bis mille insignibus equitibus delectis, ad Philippopolim proficisci, & insidiis in collibus illis collocatis, frumētatores manè inuadere instituit, ac ei rei intētus, impedimenta seruitia militum, & reliquū exercitū, quasi numine afflatus, nobiscum discedere iussit. Priusquam enim diluxerat, Alemanni ab Armeniis Pruseni castelli (ibi enim consisterat Imperatoris exercitus) de Protostrotoris consilio certiores redditi, eadē nocte ultra v. millia cataphractorum in nostrum exercitum immittere properabant, nostris speculatoribus & custodib. deceptis, nec Protostrotori facti obuiā. Nam is quidē partes moribus vicinas, in quib. prædia erant adhuc commearu referat, pertransibat, & tumulos subibat, ne ab iis conspiceretur, quos venabatur. Alemanni verò cōfidenter per planiciē ad Romana castra pergebant. Sed cum nemine reperto, nostros pridie sub cœnæ tempus discessisse, delectis que fortissimis ad frumētatores suos circumueniendos abiisse audiuisent, ne expectato quidem nuncio, cōuerterunt equos, ut ab iis inueniretur, à quibus quærebatur. Igitur cū ex eo colle descenderet, qui iuxta Prusenum castellū eminet, nostri verò ascēderent, ex improuiso concurrerūt. Ut ad arma ventum est, Alani Theodoro Alexij Brane filio duce, ferè omnes occiderunt: quippe qui primi & soli cum Alemannis pugnarēt. Romani verò præcipiti & turpi fuga se mādabant, vix aspectu hostium tolerato: & ipse Protostrotor alia via elapsus, à nobis in certum vsque

Dositheus Hierosolymitana & Byzantina sede excidit.

Protostrotor Friderico frustra insidiatur.

Romani ab Alemanni se mādabant, vix aspectu hostium tolerato: & ipse gantur.

vsque die visus non est: & manib. hostiū cupidissime euitatis, vix tanquā ex longo mari saluam veluti aquā adhuc expuens, in portum peruectus, rediit, confusus Alemannorū vocib. de eo capiendū adhuc aures eius personantibus. Multi quoque sine armis, sine equis in castra redierunt, fractis in illa cursu contentione vehiculis. Ex eo tantum ab Alemannis seiuncti sumus, ut ultra 1. x. stadia recederemus. Nam illi ad Philippopolim permanebant. Nos circa extremitates Achridi quiescebamus, de vita duntaxat cōseruanda solliciti: imò & nostram prouinciā populabamur, ut commeatus suppeteret. Quæ cū ad Imperatorem perlata essent, vix cum mouerunt, ut non nihil de pertinacia remitteret. & nos etiā paulo post ad portum profecti, singula diligentius exponebamus: illo adiecto, Alemannos dicere, nihil esse aliud quod Imperatorem ad negligēda Occidentalium Christianorum pacta impulerit, nisi quod cum principe Sarracenorum pacem fecisset: & (ut moris illorum esset in amicitia constituenda) uterque venā in pectore incisa, suum alteri sanguinem propinasset. Sic tandem eius contumaciam ita fregimus, ut consilio in contrarium mutato, Alemannorum transitum in Orientem expeteret. Quem cum regem, ob instantem hyemem (nam Nouembri mensē hæc acta sunt) in verum tempus differre cerneret, rursus ad ingenium rediit: & per literas, contra decorum Imperatorium, regi vaticinatus est, eum ante Pascha moriturum. & ut alia quæ antecessere præteream (plura enim habent, quæ in dictis & factis auctoris culpentur, quàm quæ laudentur) vix adducitur, ut legatos ad illum reuerti patiatur. E quibus vbi is cognouit, Imperatorem eos neque concessisse, neque villo alio singulari honore dignatum esse, sed æquè ut Romanos seruiliter altare suuisse, quamuis episcopos & cognatos suos, indignationem & iracundiam dissimulare non potuit. Ut autem legati nostri ad eum venerunt, & ipsos sibi assidere iussit: nec ministros, coquos, & equifones eorum altare passus est. Qui cum decere negarent, ut ministri regi maximo assiderent, satis esse, quod suis dominis honos is haberetur: non destitit, sed inuitos etiam illis assidere coegit. quo facto Romanos subannabat: & inuebat, eos neque virtutis neque generis habere rationem, sed ut subulci porcos omnes siue pingues & precij maioris, siue macilentos, in eandē haram compellerent: ita Romanis etiam sine discrimine quosuis altare oportere. Nō multo post, commeatus penuria coactus, exercitu diuiso, Orestiadem abiit, filio suo cum episcopis & iustis copiis Philippopoli relictis, quibus dixit, Vobis hic requiescendum est, dū fessas tibias, & labascentia genua ex illa apud Græcum regem statione refocillaueritis. Elapsa hyeme, cum prata iam reflorescerent, sædus inter regem & Imperatorem renouatur: ac illius principes & magnates iurant, regem per Romanas prouincias via regia transiturum, neque leua neque dextra vel in vineas vel in agros euagantem, donec Romanorum fines excesserit. Imperator verò quosdam cognatos suos dedit obſides, & in maximo templo circumforanei & palatini proceres d iureiurando sunt adaecti, Imperatorem pacta iniurio-

Isaacij inconstantia & insolentia erga Alemannos.

Matia sanguinis guttatio.

Fridericus Græcorum insolentiam deridet.

Friderici tractus in Orientem non aduertitur.

lata conseruaturum, & Alemannis viæ ductores & viaticum suppeditaturum. Tum etiam quidam ex Beli iudicibus, ad regem obſidum loco mittendi, quia palam Imperatori refragari, utroque sedere domi non poterant: in alienarum ædium angulis, donec rex in Orientem transisset, sese abiderunt. Enimverò Imperator iratus, iudicum loco tabelliones misit obſides, & contumacium possessiones & ædes iis donauit, quibus voluit, aliisque iudices designauit. Post verò cum id non contumacia, sed metu non superuacaneo factum esse comperisset: eis & possessiones & dignitatem pristinam restituit. Pactione peracta, regi quatuor centenarios argenteæ monete, & eximias telas auro intertextas mittit, aliaque ab illo munera recipit. Inde plurimis nauibus equeſtribus Calliopolim perductis (nā id quoque cōuenerat, ut duabus nauigationibus totus exercitus traiceret, rege metente, ne Romani pactis violatis paucos vnā vehentes in traicctu occiderēt) Rex diebus non amplius quatuor in orientē peruenit. Ut ad Philadelphiam accessit, neque per urbem transit: & eius incolæ simulata amicitia, in regis discessu, in inimicitias erumpente, partem exercitus per latrocinium sunt adorti, ut verò res parum successit, sed ferreas statuas aut gigantes sibi oppugnare videbantur, terga dederunt. Alemanni verò per Aquilæ prædium (loci nomen id est) profecti, ad Phrygiæ Laodicæam castra posuerunt: ibique humanissime suscepti, & hospitalius quàm alibi vsquam tractati, cum omnes Laodicensibus faustissima quæque à Deo sunt precati: tum rex manibus & oculis in cælum sublatis, genibus verò humi flexis, orauit, ut quicquid vitæ prodesset, quicquid animis salutem afferret, id à gubernatore vniuersitatis Deo patre illis tribueretur. hac adiecta clausula: Si Romanæ prouinciæ Christianis huiusmodi florerent, & ad eodē benigne Christi milites susciperent, se & illis opes attulissent libenter fuisse daturos, commeatu pacatè accepto, & fines Romanorum iam pridem fuisse transituros, hastis nullius Christiani sanguine contaminatis. Cum altius ascenderent, nec Turcos benignos sunt experti, sed & hi apertam pugnam declinantes, latrociniis eos, vbi poterant, infestabant: quanquam æquè ut Romani, pacti, si absque maleficio transirent, se eis omnia quæ prætercunt exercitui essent opus, suppeditaturos: ac sanè eis quoque profuisset, si pactis steterent. nunc inani spe elati, in apertum bellum eruperunt. Itaque rex ad castrum Philomelium prælio cum Iconiensis Sultani liberis commisso (quem regnò erepto Iconio expulerant, pristina eius felicitate in ærumnosam senectutem mutata) cum ipso facile proſtigauit, tum Philomeliam euectit atque incendit. Eodē etiam ad Cingularium vicit. Cum enim angustis occupatis Alemannorum transitum obseruarent, ille consilio hostium intellecto, castra in campo posuit: & copiis suis noctu bifariam diuisis, vnā partem in tentoriis manere iussit, alteram diluculo fuga simulata viam aliam insistere. Per hæc autem dolū eum rem veram esse rati, lati ex angustis in apertum campum effusi, vallum Alemannorum irrumpunt: simul & securi &

Sante Isaacio.

Philadelphiam simulata.

Laodicensium hostium talitas.

Turci perſidia sua Friderico dant panas.

Friderici stragema.

lati, vt paratam praedam, magnas opes direpturi.

Omnis enim Barbarus auarus est, & pecunia causa pleraque, ne dicam omnia, & dicit & facit.

Vt verò & qui fugerant, se conuerterunt, & qui in castris erant, confidenter occurrerunt: Persae circumuenti occidebatur. Neq; verò ex his duobus duntaxat praelis res formidabilis euasit, & apud Orientales getes celebris: sed ex eo etiam, quòd Turcos ad ipsum Iconium iisdem cladibus affecit. Nam ipse quidè Sultanus ad Taxara profugus, ignorationem exulabat eorum quae filij suifecissent, vt pote ab vno exiis Copatino regno pulsus. Turci verò horrorem aggeribus & fossis, quae crebra sunt iuxta Iconium, occupatis, & maceris pro muro obiectis, Alemannorum accessum facile se prohibuituros putabant, cum omnes sagittarij optimi essent, atq; vno in loco expediti, cum grauis armaturae equitibus pugnaturi. Sed id quoque consilium eorum fuit irritum, Nam Alemanni cum Turcos septa hortorum subire, atque inde velut ex propugnaculis sagittare viderent, sic fecerunt. Quisque peditem armatum in equi sui tergum recepit, vt ex eo tantamquam scala, maceria conscensa, comminus cum hoste congregeretur: & ipsi, quae equis patebat iter, opitulabantur. Ita cum quoque Turci plerique, mali malè perierunt: nonnulli etiam dispersi, fuga salutem quaesuerunt. Vt autem occisorum multitudinem, hostium testimonio confirmemus: Ismaelita quidam qui ei pugnae interfuerat, ad Imperatorem profugus, per suam religionem iurauit, se c c argenti stateres pollinctioribus numerasse, vt cadauera ex suo duntaxat hortu efferrent, Alemanni verò Iconio potiti, urbem ingredi noluerunt: sed in tectis suburbij fixis tabernaculis, nec vlla re alia nisi ad vitam tuendam necessariis inde ablata, ceptu iter sunt profecuti. In hac expeditione ferunt Alemannu quendam corpore ingenti, & robore inuictu praeditum, populares suos longo intervallo secutum, pedetentim incessisse, equum trahentem ex itinere fatigatum: Ismaelitas verò circiter l viros fortissimos, suis stationibus euagatos, illum vndique sagittis petiisse: Ceterum eum lato scuto rectum, & firmitate thoracis fretum, alacré perrexisse, nihilo magis barbarorum telis commotum quam si rupes esset: Vnum autem ceteris iactantiozem, abiecto inutili arcu, longum enses strinxisse, & concitato equo comminus illum vt promotorium, aut arcem columnam gladio percussisse: Alemannum verò gladio, qui heroicam dextram deceret, ambos anteriores pedes hostilis equi tanquam foenum amputasse. qui cum in genua prolapsus, nihilominus sefforem in sella sustineret, enses in medium Persae caput ita impegisse, vt equite in duas partes dissecto, etiam iumentum tergum, sella quoque dissecta, vulneraret. Eoque spectaculo Persas attonitos, non amplius esse aulos vnum eum lacerare, qui nihil accelerato itinere pedetentim vesperi in castra suorum peruenerit. Aiunt Ismaelitas, veritos ne Rex in ditone ipsoru, vt quos deuicisset, moraretur, simulatione benignitatis eum sibi placare voluisse. Eum verò procerum filiis obsidib' acceptis, & plurimis itinerum ducibus assumptis, ita fines eorum superasse. Paulo verò post, cum

Friederici pugnata ad Iconium.

Alemanni eius heros Turcis resistit.

Armeniae fines attigisset, non paucos ex iis obtruncasse, ceteros domum remisisse. Ab Armeniis honorificè susceptus, & dies complures ibi commemoratus, Antiochiam ire in animo habuit: augete in dies eius gloria, & nomine illustrato, tum ob prudentiam, tum propter inuictum exercitum, nullo hoste occurrete. Cui autè ad fluiuium quendam peruicisset (ò imperator & inopinatos casus, vel potius inexplorata hominibus Dei iudicia) vorticibus aquarum suffocatur, vir honesta & perpetua memoria dignus, & iudicio prudentum vel in tali obitu felix: non eo tantum quod nobili ortu genere, autum imperium in multas gentes obtinuit: sed ob illud potius, quod vltra omnes omnium gentium Christianarum principes Christi desiderio flagrans, patria, deliciis regis, tranquillitate, beata domi superbaque cum charissimis vita despectis, cum Christianis Palaestina incolis arumnas tolerare maluit: & propter Christi nomen & vitalis sepulchri venerationem, exteris terras patriae praetulit, ab eo instituto non tot parasangis, no tam longinquo & vbiq; difficili itinere, no periculis, quae a gentibus, per quarum prouincias transeundum erat, imminabant, deterritus. Non aquae penuria, non praesinitus, isque empticus panis, & alicubi insidiosus, eum ab instituto dimouit. Non liberum amplexus cum lachrymis, et extremae salutationes, animum eius commouerunt aut effeminarunt: sed potius instar Pauli apostoli, vitam parui aestimans abiit, non modò vt vinciretur, sed etiam vt pro Christi nomine moreretur. Adeo apostolicus fuit illius viri feruor, & religiosum institutum: nihil eoru sanctimonia inferius, qui extra communem forem positus, tota contentione animorum, ad vitam rationem, euangelicæ celsitudini respondentem, feruntur: & totius terrae cursu eò directo, res humanas pro stercore despexerunt. Ac is quidem, vt mihi persuasum est, feliciter est defunctus. Filius autem eius paterno principatu suscepto: Antiochiam venit, Vnde in vltiorem Caesariam profectus, Laodiceam seditione laborantem, & ad Ismaelitas inclinantem pacauit. Berytu quoque nullo labore subegit: atque aliis plurimis Syriacis vrbibus, quae pridem Latinis paruerant, tu verò ad Sarracenos de fecerant, potitus, & Tyrū profectus, A cen, quam Ismaelitas occupant, obsedit: & pluribus laboribus pro Christi nomine exhaustis, extremum & ipse diem ibi clausit. Exercitus verò reliquus, no consultum duxit terra domum reuertii, perfidia metu carum gentium, per quas transeundū erat, sed rorundis nauibus popularium suorum quae Tyrum appulerant, conscensis, incolumes ad suos redierunt. Hoc tempore no Alemanni duntaxat Sarracenis qui Palaestinam occupant, & Hierosolyma vastarant, arma intulerunt: sed & Francia rex, & bipenniferorum Britannorum princeps, quos nunc Inglinos vocant, plurimis nauibus ex Sicilia & ora Italiae maritima coactis, & comeatu oneratis, Tyrum perierunt. Nam ea vrbs receptus eorum & quasi belli arx erat contra Sarracenos: quos cum nec ipsi vrbe sancta pellere possent, infectis rebus domum redierunt. Ceterum Inglinorum Rex in illo itinere Cyprum occupauit, eiusq; dominu ac potius in-

Friederici submersio & praclarum elogium.

Friederici quoque filio mortuo, Alemanni rebus infectis domum redierunt.

Francorum et Anglorum expeditio in terram sanctam.

Anglus ca-pro Isaacio tyranno, Cyprum Hierosolymorū regi donat.

humanum & implacabile tyrannum Isaaciū Commenum principio in vincula coniecit, & paulo post hominè nefariū inde abductū cuidam suo populari pro mancipio donauit. Sed cum in Palaestinam nauigaret, relicto in Cypro exercitu, insulam sibi veditauit: & nauibus oneratis eò missis, necessaria inde afferenda curabat. Ex Palaestina discedens, insulam pro sua Hierosolymitano regi donauit, vt ibi amisso regno habitaret, belli molestias liberatus: & Cypro imperaret, vt à se Dominico sepulchro attribute, & cum Palaestina finibus coniunctae, Sed hæc haftenus.

NICETAE CHONIAE LIBER tertius de Isaaci Angeli Imperio.

Isaacus tres liberos.

Isaacus autem imperator tribus ex priore coniuge liberis susceptis, filius duobus, & vno filio: filia natu maiorè monacham fecit, Ioannizae adibus magnis impensis in muliere monasterium mutatis (quod & Xene imperatrix post Manuelis mariti obitum instituerat) & Deo veluti agnam consecrauit: alteram Siciliae regis Tangris filio vxorem misit, qui post Gilielmum regnauit, quem Romanos terra marique oppugnasse supra narrauimus. Filium verò Alexiū in spem Imperij educabat, nihil de morte aut iactura potestatis adhuc cogitans. Pollicebatur enim sibi absque omni dubitatione xxxi annos imperij, non secus ac si diuinam voluntatem nosset, aut sibi vitæ limites ipse praescribere posset, quod Deus potentia sua reseruauit: Ceterum non Branas Alexius & Lydus Theodorus duntaxat, insignia Imperij contra hunc vsurparunt, sed & alij eius fastigij titulos sibi vendicarunt: vt & Alexius quidam, qui eum se Manuelis imperatoris filium profiteretur, eam fabulam tanta solertia egit, eam personam tanta dexterritate representauit, vt & comam eius flauescentem & linguæ balbutiem exprimeret. Natus erat is adolescens Constantinopoli, & primum in Maandriis vrbibus cõspectus, in oppidulum Armala se conrulit: & Latino cuidam, in cuius adibus diuersabatur, quis esset, aperuit. Aiebat (id quod supra exposuimus) se quidem iussu Andronici in fundum maris abiiciendum fuisse: sed misericordia ministrorū, qui patri suo iureiurando obstricti fuissent, esse conseruatum. & cum hospite suo Iconium profectus, senem Sultanum (nondum enim à filio Copatino regno pulsus erat) adit, & vt verus filius Manuelis, non vt impostor & erro, alloquitur: sæpe etiam paterna beneficia exprobrando, immemorem & ingratum vocat: & inhumanitatē ei obiicit, quod calamitate amici filij nihil moueretur. Is verò cum impudentia hominis victus, tum ex lineamentis corporis, apparente patris in eo similitudine, misericordia motus, eum & muneribus non paucis exhiberat, & spe bona fouet. Cum autem aliquando, legato Romano affante, & audiente, excellentem suam nobilitatē iactaret: Sultanus legarum interrogat, an istum Manuelis Imperatoris filium esse norit? Qui vbi nihil aliud respondit, nisi illum omnino submer-

Imaginatio diuini Imperij.

Pseudalexy seditio

sum esse, & istū res incredibiles sub falso defuncti nomine comminisci: adolescens Alexius iraperitus, & bile exastuans, parum abfuit quin in legati barbam inuolaret, nisi is & ipse cõmotus, impetum Pseudalexij fortiter propulsaſſet, & Sultanus intemperias eius verbis castigasset. Qui etsi nihilominus crebris adolescentis flagrationibus victus, tamen ne cum quidè immensa eius petitioni reliquit locum: sed per Sultanicas duntaxat literas, quas Turci Musurium vocant, ei concessit, vt impunè, quocumque Turcas posset, sibi conciliaret. Ille igitur inde digressus, ac literis illis apud Turcos offensis, Ametam Arsanè, aliosque non paucos Romanas prouincias praedari solitos contraxit, vt breui tempore cum xxxi millibus incederet, ac Maandrias vrbes partim deditione occuparet, partim resistentes quouis modo vexaret. Halonas tamen in primis perdidit: vnde Vsthalone, ob crematum id oppidum, cognomen tūlit. Ad hunc adolescentem opprimendum multi alij quoque duces missi sunt: verum omnes nullo memorabili facinore edito infecta re discedere cogebantur, metu suorum militū, qui ad illum Imperatoris filium & nouitum Imperatorē propēssores erāt, quā ad obtemperandū Isaacio. Neq; enim vulgo & imperitæ plebi duntaxat, charus atque in ore erat, & amabilis videbatur: sed aulicis etiam, qui compertū habebāt, Alexium Manuelis filium iam olim rebus humanis exemptū esse, admirationi erat, nō quòd verum ignoraret, sed quia libenter id amplectebantur quod cupiebāt. Tandem etiam Imperatoris frater Alexius, qui post Imperio potitus est, nullam cum eo pugna cõmissit: sed castris longissimè positis, nihil egitaliud, nisi vt loca nondum ab eo occupata in officio contineret, ne ad redituū illū Alexiū deficerent. Ceterum dubiis adhuc rebus, dum & seditiosi opes augentur, & Sebastocrator colligendo exercitu occupatur: Deus ciuile bellum noua ratione, quam ipse solus nouit, vno momento dissoluit. Nam cum Pseudalexius Harmala reuersus, post largiorem cõpotationē dormiret, à sacerdote quodam, suo gladio iugulari. Cuius caput Sebastocrator cõtemplatus, & flauis crinibus equestri flagello discussis, Nō omnino sine causa, inquit, vrbes hunc hominem secutae sunt. Ac is quidè suorum scelorum has pœnas dedit, tū quod Persas contra Romanos incitauit, & ex his ipsis quotquot ad eum confluxerant, popularium suorū sanguine contaminauit: tū quòd homo detestandus Chonis meis celebre templum Michaelis archiducis caelestiu copiarū violauit, Persis in sanctissimum Dei tabernaculū introductis: nec spectare dubitauit pernicies humani generis, Christi & sanctorum imagines calculis varij coloris expressas, aboleri, & sacros postes securibus & celtibus reuelli, & sacrosanctam mensam profanari, & humi abiici. Non multis diebus post, alius qui eandem appellationem, eundemque patrē sibi vendicabat, in Paphlagonia extitit, & quaedā prouincias atraxit. Sed eum Sebastus Theodorus Chonus, Chartularius equitum, & prelio vicit, & captum occidit. Post hæc Basilus Chozas, Tarsiae, quae Nicomediae vicina est, tyrannidem occupauit: quam

Pseudalexij incertus.

Temploꝝ expilatoris pœna.

Alexius Pseudalexij interitus, & crebra seditiones.

quam cum aliquandiu tenuisset, captus effosis oculis in custodiam datur. Denique subinde alij atque alij, penè innumeris, non secus ac terribenè illi fratres, regno affectato, perinde atque bullæ inanes euanuerunt. Nam & Comnenus Isaacius, imperatoris Andronici ex fratre nepos, custodia elapsus, & magnū templū ingressus, plebem concitare instituit. Sed comprehensus, & grauer excruciat, ut conscios nominaret, intestinis corruptis postredie interiit. Est & Constantinus Taticius, homo factiosus, qui clam in vrbe d. s. carios diu aluerat, delatus: & paulo post captus, oculos amisit. Ob idem crimen Racendyta quidam Comnenij generis, statim comprehensus, castæ pœnas luit. Frequentium illarum seditionum causa erat, cum quod Isaacius imperium segniter administrabat, planè persuasus, se id & accepisse diuinitus, & à solo Deo custoditū quod homines ambiciosi videbant, quanta facilitate rerum potitus esset. Vnde pleriq; in sano consilio, modò vellent, se imperium citra dimicationē armorū occupaturos putabāt, eam ingressi viam quā suo exēplo demonstrat Isaacius, qui cum pridie occiso Hagiochristophorita supplex in templum confugisset, postredie regnare cœpisset: peruerso utique iudicio, proptereaq; aduerso euentu. Non enim purpuram, sed duplicem ignominiam cōsequerantur, aliqui etiam occidebantur. Non enim solet Deus eadem subinde ratione res humanas gubernare, sed ad varietatem administrationis vniuersi declarandam, regna & principatus aliter atque aliter transferre, ne minutissimis quidem rebus à sua cura exclusis. Pharaonē cum equitatu in fundo maris demersit, alium per formosam mulierē iugulat, alii ab hostibus occidi sinit. Est & qui ex mentis errore pro mortuo habitus, atque obliuioni traditus, palatio cum derisu effertur & sepelitur. Vnde obscura voce clamans, & lucem desiderans, non imperium expetens, nihilominus ut vir pessimus rectè pessumire & interire sinitur. Multi leni morte extincti, velut oculis somno clausis hinc demigrant. Sunt qui per hinnitum equi ad regnū ascenderint. Alius ab aratro & sulco ad purpuram est vocatus, alius adolescens opilio diuinitus in regē vngitur. Sed quorsum attinet commemorare singula, quæ prouidentia in vitæ humanæ ratione pro utilitate cuiusque variis modis mutat & transfert? Ceterum hic Imperator pronus ad iram, & magna de semetipso persuasiōe imbutus, non tantum leui de causa, sed etiā ex inani suspitione, & aliquando aliorum impulsu, multos malè tractauit. Nam & Andronicum Comnenū (erat is Alexij filius, nati ex Bryennio Cæsare & Anna filia Alexij, primi ex Comnenia familia Imperatoris) qui Thessalonica præerat, delatum à quodam quasi regnū affectaret, eaque de re cum Alexio notho filio Manuclis, pridem Sebastocratore, tum Dramæ degente, sermones conferre, statim cōprehendendū censet. Ii verò quibus id mādātum erat, cū in Andronicū ad Imperatorē ascendētē incidissent, mandata neglexerūt, feram vltro Cōstantinopolim tanquā decipulā ingrediētē, & ad eum venientē à quo captaretur, non terrendā esse rati. Qui cum in Isaacij conspectū venisset, statim perfidiæ insinulatur. Eo crimen

id negatē, species quædam iudicij instituitur: sed deinde indicta causa comprehensus Andronicus in carcerem conicitur, & paulo post excæcatur. Alexius verò qui ei conscius esse dicebatur, in monasterium quoddā Papycij montis, nobis id ministerium exequentibus, abstruditur. De quo cum multa dicere possem, pauca duntaxat attingam. Non erat ille procerus dūtaxat, & fortis, & cordatissimus, vultu patrem planè referens, robustis manibus & latis humeris, sed etiā humanissimus & accessu facillimus. Quas ob res arduosus ille Andronicus, filiam ei suam Irenē desponderat: nec ab incastis nuptiis abhorrens, modò Alexium intima familiaritate sibi coniungeret. Vnde factum est, ut plurius eum faceret, quam pridē filios suos, & imperij successorē relinquere in animo haberet: sed post mutato cōsilio filium Ioanē ei prætulit, suisq; familiarib; dixit, Imperium diuino cōsilio nō ab A in A, sed in I potius trāsiturum. Ea sententiā mutata, vnā etiā ardorē amoris erga Alexium immutauit. Neque enim ut prius amabatur, neque vbiq; Imperatoris lateri adharebat, sed vt charissimæ filia maritus, tantum honore quodā afficiebatur. Verum aliquanto post, & hunc lumine priuauit, cuius pœnæ causam antè diximus. & pro Sebastocratore Cæsar designatus: palatium, quantum potuit, vi-ravit, priuatæque vitæ se dedit. Sed ne sic quidem molestias effugit. Tum verò rebus in peius ruentibus, cum ei capillus detondēdus esset, non panem, spōgiā & citharā petiit, vt olim quidā fecit, fortunæ iniquitatem expertus: panem, vt corpus diuturna fame exhauritum recrearet: citharā, vt mala sua deploraret: spongiam, vt lachrymas abstergeret: sed casus illos æquo tulit animo, nihil de Prouidentia questus, neque Fortune leuitatem & varietatē in rebus humanis permiscendis insectatus. Bonorum verò suorū ereptionem perinde aestimauit, vt alius possessionem. Sed cū Drama, vbi eum caperamus, Mosynopolim profecti, Papycium montem ascensuri essemus, vt monasticis ceremoniis eum initiaremus: tum, vt fert natura humana, tristior solito apparuit: nec id quo animus angebatur, dissimulare potuit. Me verò vrgente, & subitæ mutationis causam rogitante: Non habitum, inquit, vir amicissime horreo (quid enim vestis mutatio periculi habeat?) sed promissiones quas secum fert habitus, reformido: & illud, quod ad cœleste regnum nullo modo aptus est is qui manum aratro semel admotam per insaniam retraxerit. His & aliis id genus dictis (vt erat homo facundus, & in sacris literis versatus) Christianum pallium inuitus induit: & precibus quæ super eo peragebantur, ne summis quidem auribus admittis, tantum radi se, & Athanasium appellari passus est. Illud sanè admirari queas, nec fortuitò accidisse ducas, quod ex omnibus Papycij montis cellis eam delegit, in qua Protostator Alexius à Manuele nulla probabili de causa (vt alibi diximus) sed tantum ob amplissimas opes & singularem prudentiam, & in rebus gerendis dexteritatem captus, mundanum capillum posuerat. Nam in fati erat scilicet, vt paterna delicta in filium redundarent, eumque, vt prouerbio dicitur;

Alexij Cō-
ueni coactus
monachatus,
& fortuna
varietas.

Patri deli-
ctum hinc fi-
lius.

Prouidentia
alios alius
rationibus
ad destina-
tum finem
perducit.

Darius.

Andronici
Comneni
excacatio.

Isaacij inco-
santia.

Constantini
Aspici ex-
cacatio.

Andronici
Comneni fi-
ly excacatio.

Isaacij cla-
des in Bla-
chica expe-
ditione.

Isaacij in-
nes magna-
mū eru ma-
ginarios.

» dicitur, stupor dentium ob acerbas vias à patre gustatas, inuaderet. Ceterum trimestri tempore nondum elapso, Imperator eo inde reuocato, se ea quæ faceret, nulla cum ratione facere, & Euripto inconstantiorē esse declarauit. Nam Alexium mensæ suæ adhibuit, subinde carnibus vt Agamemnon Aiaceum honorauit, crebrò vt sine verecundia cibis appositis frueretur, hortās.

» Neque verò Alexium & Andronicum duntaxat sic tractauit Isaacius, sed & Cōstantinum Aspiciam, ob exercitum, cui bello blachico præerat, his verbis defensum: Non posse milites cū duobus grauissimis hostibus Blachis & fame dimicare, sed annua stipendia eis persoluēda esse: statim dignitate priuari & excacari iussit, non moderatus iracundiæ suæ, quod illum per speciem defensionis concitare milites suspicabatur. At Comneni Andronici filius, de quo modò diximus, haud scio an vt paternæ defectionis mensuram impleter, an vt patri opem ferret: nō multo post eius excacationem in maximum templū sese recipit, inde à cœtu populi (erat autem dies festus) se ad Imperium abripi cupiens. Sed antequam causa ingressus eius vulgò innotesceret, pro seditioso comprehensus excacatur: & quia eorum exemplis qui rem eam frustra tentarant, non (vt decuerat) factus erat cautior, suo exemplo ceteros omnes à simili conatu deterruit. Vt autem res Occidentis subinde in peius ruebant, & Blachi cum Comanis Romanas prouincias ferro & igni vastabant: Imperator iterum egressus, Anchialo præterita, per ambages Hæmum montem adit. Sed cum nihil sua præsentia dignum gerere posset, bimestri tempore eam expeditionem circumscriptis. Nam castella & oppida, nouis mœnibus & turribus adornata, longè munitiora reperit: & propugnatores eorum instar ceruorum alta petentes, nec aliter quàm capras in rupibus saltantes, pugnam statariam detrectabāt. Et quia Scytharum quoq; incurSIONEM timebat (tempus enim id ad traiciendum non erat incommodum) non diu ibi morari licuit. Cum autem non ea via quæ venerat, rediturus, aliā breuiorem confectaretur, quæ per æmœnas conualles Berroen ferret: & maiorem exercitus partem amisit, & ipse (nisi diuina ope conseruatus esset) periisset. Nam cum ea via, quæ alibi panderetur, & equitationi esset idonea, incedendum fuisset: ille in angustas fauces & mōtium cauernas, vbi torrens exiguus præterfluebat, & se & exercitum intrusit. Præcedebat autē Manuel Camyzes Protostator, & Comnenus Isaacius, Alexij eius qui post imperauit, gener. agmen claudebat Ioannes Ducas Sebastocrator, Imperatoris patruus. Mediam phalangem, quam impedimēta & seruitia extraordinaria præcedebant, ipse imperator Isaacius & eius frater Sebastocrator Alexius obtinebant. Barbaros verò, se ab utroque angustiarum latere ostendentes, satis apparebat, semper malè cogitare. Ac antegressæ legiones citra dimicationē è faucibus illis euaserunt, quod Blachi nondum eò peruenerāt: & è re quoque sua esse iudicant, vt primis neglectis, mediam phalangem, in qua esset Imperator, eiusq; ministri, & reliqua nobilitas, aggregerentur. nec opinione sua sunt decepti. Nam vt

in faucibus illis, fugæ nullum spatium relinquētib; longè processerat, tumultuosissimā pugna-
cient. Neq; Romanus peditatus segnior, ne circumueniretur, in arduum tēdens, barbaros cum labore & periculo è cacuminibus descendentes reprimebat. Sed cum multitudinem telorū & deuolutis faxis vrgeretur, fugā se paulatim & quasi dissimulanter initio mandarunt, donec barbaris maiori subinde successu & impetu irruentibus perturbati, effuse fugerūt, de sua quisque tantum salute sollicitus, & velut pecudes in stabulo conclusæ, defendente nemine cœduntur. Imperator verò tanquam in mediis cassibus irretitur, sæpe quidem irruentes in se barbaros propulsare conatus, præterquam quod nihil profecit, etiam tegumen capitis, quam Casin vocant, amisit. Sed cum multi fortissimi viri circa eum conglobati, multa iumenta & nonnullos etiā, vt ferunt, Romanos milites progressioni obstantes occidissent, euadēdi facultatem habuit: & multis interfectis, solus vulnerum expers conseruatus, cum ad antegressos peruenisset, more Dauidico gratias Deo persoluit, qui caput suū eo prælio obubrasset. Ducas verò Sebastocrator, cum se progredi non posse videret, bonum ducem sequens, quem miles quidam eius Litoboes ex barbarica cohorte pellexerat, alia via sine vlla noxa est elapsus. Imperator cum per Crenum Berroen peruenisset, incolumen exercitum qui antecesserat, nihil de se boni sperantem reperit. Ferebatur enim vnā cum copiis perisse. Ad eum aduersum Isaacij Hæmumorem abolendum, paucos dies in illis partibus commoratus, in vrbem imperatricem rediit, infausta fama alio nūcio abolita, quem ipse Carthaginensis Hannonis exemplo, de sua victoria in vrribus spargendum curarat. Ceterum neque Hæno diuturnum fructum ex Muscarum auium cantu percepit, quas à pueris continenter edoctas Hannonem esse Deum, alias aliud dimiserat, vt volucrum illa cātilena passim audiretur. Nam cum auolassent, destiterunt canere, Hannonem esse Deum: & veterem suam cantilenam repetuerunt, & Imperator victricis famæ gloriolam citò amisit. Nam interfectorum multitudo vrbes & agros luctu complebat. Vrbum ingressus, cladis illius dolore nonnihil de supercilio remisit. Nam ante eam expeditionem, Propheticis illis verbis ad se accommodatis, putabat, se cum læticia egressurum & cum gaudio ingressurum, & montes ac colles præ expectationē sui hilariter exultaturos, & omnes syluæ arbores ramis sibi applausuras: pro gramine cupressum, & pro rubo myrtum nascituram: Nam absurdus de semetipso opinionibus imbutus, ea quæ in animi penetralibus infederant, proferebat: non ob publica nostra peccata & Dei iudicium ab omnibus derelictum, aurem Domini esse obturatam, quo minus nos audiret, & populo stulto & barbaro nos flagellados esse datos: sed pœnas dedisse defectionis, quod Branam secuti essent ij qui hostibus prædæ fuissent. O diabolicas cogitationes & inspirationes: Si nonnullis Principib; persuasum est, multa piorū millia ob quælecunq; in eos delictū sanguinariis gētib; eniū instar ad cadē & interfectionē dedi. Quis enim lachrymosus Hieremias satis deprecet eos: qui

capiuntur, qui occiduntur, qui in longinquas regiones venduntur, eas præsertim, in quibus Christi nomen non inuocatur? Neque illa insolentia contentus, monarchiam de se iactabat, & opes gentiū, & Palæstinæ liberationem, & gloriæ Libani adeptionem, & Ismaelitarum vltra Euphratem fluuium profligationem, & barbararū gentium vndiq; depulsionem. Adiciēbat, quos tum duces habiturus esset, eos non fore nostris similes, sed summam potentiam habituros, & diuitias gentium comesturos, & pinguedinis eorum medullas exhausturos, Regibus & Toparchis autoritate & splendore similes. In huiusmodi ineptias impulsus est à vanis hominibus, qui nostra etiam atate vigent, & veluti tineæ vanitatis istis ingenium eius nouarum rerum audium subibant, & erodebant: aut potius, vt nutrites infantem in cunis collocat, ita illi ipsum ad focordiam & ignauiam suis fabulis & commentis impellebant: quasi verò ipso dormitante, cum fatalis hora instaret, regna in eius potestatem vltro casura essent: quemadmodū veteres Timotheū pinxerunt dormiētem, fortuna interim circumcunte, & vrbes in vnū rete contractas ei tradente. Et quod magis mireris, asseuerabat Andronicum Comnenū, quem ipse imperio pulsum miserabiliter trucidādum curarat, 1 x annos in Imperio exacturū fuisse, nisi à Deo propter improbitatem illius, ad triennium contracti essent: & sex illius anni tanquam panni purpureæ, suo imperio adiecti, quibus nō omnino clemēs & moderatus futurus esset, neque beneficentiæ rationem vbique habiturus, quippe cum à maleficis annis Andronici ad illius naturam per vim traheretur. Quibus verbis an excusaret Andronicū, vt maleficis temporibus Imperio positum, & facti necessitatem, vt quidam ex Græcis, probavit: aliis iudicandū relinquo. Postquam verò sex anni præterierunt, suo exemplo demonstravit, non annorum circuitu, sed animorum impulsu nonnullos ea fecisse quæ voluerūt. Nam cum maiora bona polliceretur, insecutus annis nihilo clementius tractauit subditos. Enimuerò Blachi crebris victoriis elati, & ex Romanorū spoliis magnas opes & omnis generis arma consecuti, deinceps nullo modo cohiberi potuerunt: nec iam villas & agros passim populabantur, sed munitas etiam vrbes inuadebant. Anchialum quidem vastarunt, Barnam subegerunt, & Triadizæ, quæ olim Sardica dicebatur, maiorem partem deleuerunt, Stumpio ciues exegerunt. Niso quoque non paruam hominum & pecorum prædam abegerunt. Quamobrem Imperator vndique non aliter quàm fauus ab apibus circumuentus, & quibus prius aut posterius opem ferret dubitās, exercitus inter duces distribuit, Barnam instaurauit, Anchialum turribus & præsidio firmavit. Quæ quamuis ab Imperatoria prouidentia non abhorreere viderentur, tamen hostes denuò superiores fuerunt. Sed & ipse post equinoctium autumnale in Philippicam prouinciam egressus, adductis vnâ mulieribus, Blachorum & Scytharum incurfiones pro virili prohibebat. Inuasit & Seruiorum Zupanum, qui maleficiis non abstinēbat, & * Scopia euertebat. Commissio ad flumen Morabum prælio, barbari terga dederunt:

in eaque fuga non pauci aqua & ferro perierūt. Nisum quoque prætergressus, & ad Sauum fluuium profectus, focerum suum Belam Hungariæ regem adiit: & complures ibi dies commoratus, Philippopolim reuertitur, atque inde in magnam urbem redit, declinato Hæmi transitu: initaque alia ratione Philippopolitanam prouinciam gubernādi, vt hostium grassationibus maxime obnoxiam: Cōstantinum fratrem patruelem cum imperio ablegat, quem classis quoque duce creatar. Qui etiam adhuc adolescēs, tamen quemadmodum leonum catuli à primo ortu supercilium, iubam & vnguium aciem ostendunt: sic ille statim animi vigore & iracundiam præ se ferēs, ita exercitum ad sui metum & obedientiam assuefecit, vt ad nutum & cogitationem paratus, iussa eius facile exequeretur. Naturalem igitur in regendo milite acrimoniam secutus, si quando atatis vitio ab officio deerrabat, errata eius legati corrigebant, monentes, ne vltra limites euagaretur. Proinde Blachi magis eum formidarunt quàm ipsum Imperatorem: ac Petrus & Asan sæpe Philippopolitanum & Berroenum agrum populaturi, Cōstantinum non fefellerunt, tergis subinde inhaerentem, & Phalangem eorum armis incessentem: & minus crebras excursiones fecerunt. Cum autem Cōstantino ij successus ad patriæ & subiectarum urbium salutem referendi essent, is cōtrariam viā secutus, & paruis illis dimicationibus ob etatis leuitatem & temeritatem elatus, duces & milites nobiliores & rei bellicæ peritiores sibi conciliare instituit. Quos cum dicto audientes, & ad iuuandū institutum suum paratos inuenisset, pro ducis habitu Imperatorium sumit: & ad tyrannidis occupationem declarandam, purpureum calceum induit: fororūque maritum magnum Domesticum Occidentis, Basilium Batazem, vt secum actum sit, per literas certiore facit. Is verò Adrianopoli tum degens, non modò facinus eius non probabat, nec puerilibus eius actis & insolentibus literis quicquam mouebatur: sed etiam importunam eius ambitionem deridebat, & vt iamiam periturum deplorabat. Idque euestigio est consecutum. Nam cum eo consilio Philippopoli discessisset, vt Adrianopolim profectus, fororū Batazem vel inuitum in partes suas pertraheret, vbi ad Neuzium peruenit (locus is est, qui Philippopolitanam & Adrianopolitanam prouinciam determinat) comprehenditur, & Imperatori ab iis ipsis proditur, à quibus ad defectionem impulsus, & Imperator salutatus fuerat. Qui vt suum facinus honesta specie velarent, ad Imperatorē scripserunt: Se non alio consilio seditiosum hominem secutos, nisi vt iniquæ temporum conditioni seruirent. Vidisse enim se, tum minime fuisse tutum Cōstantini voluntati refragari, qui omnes duces iracundia vinceret, & ensē statim in eos stringeret, qui iussis eius non obsecundarent. Id verò quod nunc per occasionem fecerint, argumentum esse suæ inuolatæ erga Imperatorem fidei. Imperator verò etiam leuium virorum artes & fucatas excusationes non ignorabat, tamen eo factò quod è re sua esset, probato, Cōstantinum excacauit, adiutorum eius nemine apertè multat.

Constantino Angelus repressio Blachis affecta imperium ex excacauit.

Batazes Cōstantinum castrigat.

Militum erga Cōstantinum perfidia, & fucata apud Imperatorē excusatio.

Blachi Cōstantino inuolati, Romanos derident.

Isaacius in studio virtutis facit de fatigatus. Theodori Castamonitæ potentia et interitum.

multato. Blachi verò tantum eo Cōstantini casu exhilarati sunt, Petrus & Asan fratres ita exultarunt, quasi & suæ gentis regnum affectasset: neque Imperatorem vllum maius beneficium in Blachos conferre potuisse dicerēt, ex cæcatione Cōstantini: quibus verbis iracundiæ suæ blandiebatur, & rem Romanam subinde in deterius ruentem subannabant. Iidemque Angelicæ familiæ diurnum imperium precabatur: Deūque orabāt, ne vnquam, si fieri posset, morerentur, aut vnquam priuatam vitam agerent. causam subiungebāt homines execrabiles & veluti oraculum edebant, iis regnantibus. Blachorū regnū magna incrementa capturū, & amplificandū, alienis prouinciis & urbibus augendum, principes ex ipsis, & duces è famoribus eorū egressuros esse: haud scio vnde & quomodo erudita hæc edocti. Proinde aut ad castellum aliquod vastandum, aut ad pagos diripiēdos, aut ad vrbes euerendas cum phalange Scythica proficerebatur: & obuia quæque populantes, aliās Philippopolim inuadebant, aliās Sardicæ insidiabatur, aliās Adrianopolim petebant. Romani verò seignius cum eis pugnabāt, quod si quando in aciem descendeabant, & pugnam inibant, parum nocebāt hostibus. Ipse verò Imperator cū prima gubernationis cursum instituisset, instar ignauis cursoris nō procul ab ipsis carceribus desierit. Neque enim multos virtutis circulos absoluit, sed veluti fatigatus & eneruatus, de cōtentione honesti instituti plurimum remisit, summa rerū Theodoro Castamonitæ auunculo deniq; mandata. Erat is homo rebus gerendis, præsertim vectigalibus recipiendis, aptissimus, & probè eruditus. Quare Logothetā secretorum eum designarat, & illius arbitratu huc atq; illuc instar mancipij trahebatur: & quicquid ille vellet, agebat, nullam ferè iudicio suo interposito. Sed quia morbo articulari laborabat Castamonites, lectica plerūque à duobus baiulis, vt vini amphoræ solent, ad Imperatorem ferebatur: cum quo ea quæ res postulabant collocatus, ac potius Romanas res exiguo precio capponatus, rursus efferebatur, seque ante populo, proceribus item & cognatis Imperatoris pheretrum illud comitantibus & non illū, sed fortunatas suas deplorantibus. Nihil enim sine illo cōstituebatur, neque quicquam ex principibus, Castamonitæ assidebat, sed omnes seruili gestu astabant. Eas res Imperator non ægrè ferebat: nec, cum suam gloriam ad alium transferre & diripi regnum videret, quicquam de absurditate ista corrigenda cogitabat: sed omnia, nulla probabili ratione adductus, approbabat. Denique etiam purpureas phaleras ei, quæquam ex sacro cœtu esset, & simile pallium in equitando, eundemque colorem in subscribendis publicis libellis & literis concessit. Ita res ad inuistatum morem deuolutæ, naturæ suæ repugnant: donec morbus hominum miserus, affluxu noxiarum humorum articulos eius elisit, & rationis etiam arcem inuasit. x die mensis Augusti cum fastu & frequentissimo comitatu per forum in Pantanastæ templum ad festum assumptionis Dei genitricis celebrandum, incedens: primum Dominus & Imperator audiuit (nam cum quoque titulum adulatorum & potentiorum assenta-

tores vsurpabant) & tum primum cordatorum iudicio ad epilepsiam inclinare visus est, ob eius appellationis insolentiam. Sed & quidam Beli iudex (cuius nomen de industria prætereo) veste laxata furas Logothetæ cingulo suo constringebat, vt obstaret, quo minus humores sursum ferrentur. Sed is ne sic quidem à delirio liberabatur: & ille ab omnibus, cum ob fluxam vestem, tum propter animi facilitatem ridebatur. Etsi autem tum nonnihil ab acerbitate doloris respirauit, rursus tamen in idem malum incidit, & post dies aliquot expirauit, etiam aliqui corpore morbo, & ex morbis circa sedem fistulis excacatus. Enimuerò turpitudine cum pulchritudine comparata, magis elucescit. Nam Castamonita mortuo, Imperatoris beneuolentia in adolescentulum quendam, cui adhuc literatore & tabella erat opus, transfertur. Eo quoque extincto, paruus puer, qui non ita pridem à calamo & atramento discesserat, summam rerum administrabat: nec Imperatorem duntaxat suo arbitratu, vt maximum certum minutissimus piscis qui Propompus dicitur, traducebat & circumferebat: sed militares etiam catalogos tractabat, non secus ac si à cunabulis ad maximum rerū administrationem esset enutritus, aut rerum humanarum scientiam ante natalem suam habuisset: quemadmodum Sybyllam simulac è materna aluo proderit, de fabrica vniuersitatis rerum disseruisse ferunt. Igitur is quoque autoritatem lōgè maiorem quàm Castamonita consecutus, vt erat in plerisque rebus acutus, & in tractandis negociis dexter, Imperatori quicquid erat libitum, probabat: & summum ab eo atque incomparabile bonum iudicabatur, non ab similibus apiculæ aut culci, aurem leonis circumsonanti, aut atro pumilionum maximum terræ pondus elephantum gubernanti, aut tenui funiculo camelum naso trahenti: aut potius densis sordibus aures Imperatoris, ne quid aliud audirent, obstructibus, aut angustæ portæ & arctæ tramini ad palatium ductenti. Nam lati olim aditus, penitus obstructi fuerunt: per quos qui intrare conabantur, planè fatuis illis virginibus erant similes, quod nemo erat qui ibi pulsantibus aperiret. Si quis verò per rimas forium iis cernebatur, qui pulsare non desistebant, nullū tamen aliud responsum accipiebant, nisi vt exiguum & obliquam portulam adirent; ac ne ibi quidem patebat ingressus, nisi muneribus aperiretur, etiam si vestis vendenda esset. Vt autem senex iste puer plurimum ab Imperatore diligeretur, & solus ei esset instar omnium: id tum sophistico & faceto ac prompto ingenio, tum animo occulto & obscuro consecretur: quod hirsuta supercilia & iuxta nasum nullo interstitio distincta arguebant. Sed maxime illud ei commodabat, quod munera sibi ab aliis oblata Imperatori restituebat. Erat enim adeò mercatorio ingenio, tam inexplicabili accipiendi fame flagrabat, vt non aurū & vestes duntaxat acciperet, sed & alia minuta, vsq; ad pones, & cætera esculenta, & omnis generis poma. Sed ad institutum redeundū est, & multa ex paucis, vt Imperator in vrbe se gesserit, explicanda. Erat igitur in victu sumptuosissim⁹, & de ser-

Pueri duo Imperatoris, Imperatores.

Isaacij lux⁹ & inepria.

culis distribuebat iis qui mensæ astabant. Mensam omnino Salomoniam aut Sybariticam habebat, & nouis vt ille vestibus quotidie utebatur: nec erat eius conuiuium aliud, quàm collispanum, saltus ferarum, piscium mare, vini Oceanus: alternis diebus lauacris se reficiebat: pastillis & vnguētis omnis generis delibutus, instar pauonis superbi se ostentabat: & vt sponus è thalamo, aut, vt sol ab Oriēte, ita ipse è palatio quotidie prodibat. Gaudebat facietis & mollibus cantilenis: morionibus, scuris, histrionibus, parasitis, mimis, cantoribus palatij fores patebant: cum quibus rebus & hominibus vtique Bacchi & Veneris intemperantia coniungitur, cæteraque bonum sani Imperij statum corrumpere solita. Cum aliquando in cœna sibi alia afferri iussisset, mimorum illius ætatis festiuissimus, cognomento Calibutes, conspecto cœtu mulierum qui ancillis & cognatis Imperatoris constabat: Cognoscamus prius has, inquit, Imperator, deinde alias adduci iubeto. quod dictum cum omnes & viri & mulieres risu excepissent: ille colore mutato, & vix repressa iracundia, morionis licentiam minis castigauit. Loca & situ & temperie aeris amœna conlectabatur, & ex interuallis in urbem redibat, & vt Phœnix auis non semper conspiciebatur. In primis verò immensis substructionibus delectabatur, & furore quodam ad ea ruebat, quæ desiderabat, officio in plerisque neglecto. In vtroque palatio balnea & conclauia splendidissima, & in Propontide sumptuosas ædes ædificauit, & insulas paruas mari aggeribus explero excitauit. Cum turrim in Blachernio palatio, cum munitionis, vt aiebat, tum suæ habitationis causa extruere statuisset: & vetera fana, quæ in littore neglecta stabant, & multas illustres vrbs domos demolitus est, quarum fundamenta nunc quoque vix sine lachrymis spectari queunt, splendidissimum Generalis ædificium, quod rotum latere coctili constabat, solo æquauit: & præter alia multa, in clytam Manganiâ domum destruxit: neq; operis elegantiâ & magnitudinem veritus: neq; victorē martyrem, cui ea dedicata erat, reueritus. Adem D. Michaelis, cœlestium copiarum archiducis, in portu sitam, instauraturus, si qua in palatio marmorea tabula splendore & guttarum varietate illustris vel pauiumentum tegebat, vel parietes ornat, eo trãferendam curauit. Sed & Archangeli pictas & fectas imagines, vel in vrbe vel aliis locis præsidij causa dedicatas, vetustæ & admirandæ manus opera, in idem templum cõgregabat. Summum etiam studium adhibuit, vt Monembasia transferret Christum, qui in cruce trahitur, opus admirabili arte & elegantiâ, quod cruciatus Domini & Seruatoris nostri euidentissimè representat: nec cõquieuit prius quàm eâ imaginem dolo abstulisset. nam aperire citra periculum id conari haud potuisset. Aereas portas latas & altissimas, quæ olim magnū palatium claudebãt, & nostra atate carcerem, qui inde Chalce dicitur munebãt, eodẽ transtulit. Celebrè aula ædem, quod nouum monasteriũ dicitur, omni sacro ornatu, vasibus omnibus spoliavit. Atq; his rebus gloriabatur & efferebatur magis, quàm quisquam alius mirabilia opera laudi sibi duceret. Nam cū vni-

Calibutes fœmra.

Isaacius vngaliter infamens, Diuinit, adificat, mutat quadrata rotunda.

Isaacij sacri legia & auri rilla.

Isaacio quærit vt absumat, absumpta require-re certat. Sic ipse vitiis sunt alimena viciet.

bram imagini præferret, subtractionem pro additione, & transpositionem pro appositione habebat: quamuis ea nullum beneficentiæ simulachrum, parquam aut nullâ religionis speciem haberet. Neq; verò Deum irasci, sed potius gaudere, si aliud templum pristino splendore priuatum, volucibus nidus, & erinacis foueas præberet: aliud verò instauratũ, peregrinis donariis & alienis ornamentis splenderet. Ea quoq; fuit audacia (ne quid dicam grauius) vt sacra vasa profanaret: & templis auulsa, mensis suis adhiberet. In comestationibus quoque ex gemmis preciosis & solido auro, calicum instar facta donaria, quæ supra Imperatorum monimenta pendebãt, manibus versabat: & peluibus insuperabilis elegantie, quibus se Leuitæ & sacerdotes, cum sacra mysteria tractant, mundare solent, pro malluuis utebatur. Auferebat particulas de venerãdis crucibus, item ornatum maximi precij de immortalibus Christi oraculis, iisq; pro monilibus & torquibus utebatur: ipsos verò codices alii imperatoris stolis, quæ nihil haberent admirationis, inuoluebat, & grauius successebat iis à quibus monebatur, ea facta non expedire religioso Imperatori, qui pietatem à maioribus accepisset, nec aliud esse quàm sacrilegium, eõsq; vt manifestè deliros & honestatis ignaros arguebat. Licere enim Imperatoribus omnia: & inter Deũ & Regem, quod ad terrenarum rerum gubernationẽ artineret, nõ eam esse repugnantiam, quæ sit inter negationem & affirmationem, contendeat. Ac vt probaret scilicet, se eo nomine nõ esse reprehendum: primi & summi inter Christianos Imperatoris Constantini exemplũ adducebat, qui alterũ clauũ, quibus gloriosus Dominus ligno maledictionis fuit affixus, fieno equi inseruerit, alterũ galeæ infixit. Sed causam de industria dissimulabat, cur Christiana religiois princeps, eiusmodi rebus se ornari, vt videlicet gentilibus ostenderet, prædicationem crucis esse diuinam potestiam, quam ipsi vt dementia aspernabantur. Argenteam monetã adulterauit, neq; pecuniã planè citra reprehensionem collegit: publicorum vectigaliũ exactiones auxit, quibus ad luxũ est abusus, magistratus, vt circũforanei poma, venales habuit: eõsq; nõnunquã Apostolico more sine sacco & crumena in prouincijs agebat, quos æquitatis ratione aliquã habere, nec auro decipi, nec quicquid collegissent, domi abstrudere norat, sed quod fisco deberetur, bona fide pendere. Tamen liberalitate in templa & monasteria superiores Imperatores omnes superauit. Nam tempore ruinosa suffulit, vetustate deformata in crustationibus & picturis illustrauit. Dei genitricem tanta veneratione coluit, vt ad eius imagines animo penè linqueretur: idẽque plurimas auro & gẽmis ornatas in iis fanis adorandi causa dedicauit, vbi frequentissimus erat piorum hominum concursus. Domum Isaacij Sebastocratoris in ardua parte Sophiani portus sitam, in Pandocheum transformauit, vbi ceterum viri cibum capere, toridem lectis cubare, & totidem equi stabulari possent. Et qui eõ veniebant, sine pecunia diebus compluribus pascebantur. Regias ædes quas Andronicus ad ædem S. Quadragenta struxerat, in Nosocomium mutauit. Redemit

Redemit & domum quæ Magni Drungarij dicitur, à possessore: & in ea quoque male habentes refocillandos curauit, nulla re negata, quæ sanationem eorũ iuuare possit. Cum vrbs pars Septentrionalis conflagrasset, eos qui vel ædium vel bonorum iacturam fecerant, distributione pecuniæ subleuauit. Imperio potitus, v auri centenarios ciuibus diuisit. Magna hebdomade, qua supplicij, quod Deus & homo pro nobis subiit, memoria colitur, viduas eleemosynis, pauperulas virgines dote & sumptu nuptiarum iuuabat. Neq; verò singulos duntaxat homines, domos, familias, munificentia sua recreabat, sed interdũ vrbs integris tributum remittebat. Vt paucis complectar, ita propẽsus erat ad misericordiam, beneficentiam, & inopum subleuationem, vt quicquid vndeunque per vim & iniuriam partum acceperat, id rursus vtraque manu effunderet. Eaq; de causa etiã pecunia à pauperibus exigebatur, in eo errore versabatur, vt se non peccare persuasum haberet, quòd hoc modo iisdem restitueretur. Nam immensũ sumptus efficiebãt, vt in prouincijs mitteret homines corruptos, qui magistratus auctionarentur. Quæ causa erat, vt Respublica pessum iret. Nã pecunia per vim & fraudem quæsitã, etiam bene partam vnã corruptipit & absumit. Quamuis autem pronus in iram esset, tamen nec à clementia erat alienus, & sauitiam subinde moderabatur, & placabilitate hominum ærumnas subleuabat. Quæ, aliãque à nobis prætermissa cum faceret, se palma instar ad flumen sitã florere, & Imperio solidius infixum esse quàm solem cœlo arbitrabatur, & vt altam cedrum Libani in longas ætates duraturum. Idem & alius iudicasset, qui optimã partem elegisset & dilexisset: nec mundana duntaxat curasset, sed & futurum seculũ quotidie præ oculis habuisset. Nam bonũ & malum in vniũs cuiusque potestate & iudicio situm est, vt id deligat & agat, quod Deo gratum est. Quod qui facit, in multos annos durabit: quemadmodũ contra, improborum vitam breuem fore dicimus: Prophetæ autoritatem secuti, qui viros sanguinarios & dolosos ad dimidium dierum suorum peruenturos esse negat, Deus verò nõ ita statuit. Qui verò nouit mentem Domini, aut ab eo in consiliũ est adhibitus? Ceterum cum eum ab Imperio remorurus esset, animũ eius ad res præclaras atque optimas excitauit, vt eo etiam amisso, plerisque charus & opratus esset. Nam cum Blachorum cum Scythis incurSIONES & latrocinia ferre non posset, atque animo percelleretur, quòd Alexius Guido Oriẽtaliũ, & Batazes Basilis Occidẽtaliũ legionum dux, prope Arcadiopolim cũ hostibus congressi, non modò rem malè gessissent, verum etiam Guido amissa maiore exercitus parte effulse fugisset, alter verò vnã cum suis copiis perisset: denuò suo ductu suisq; auspicijs arma hostibus inferre statuit. Colliguntur & conscribuntur vbique Romanæ legiones, neque parua auxilia cõducuntur. Implorat & loçeri sui Hugarie regis opem: & facillè impetrat, vt is se per Bidynam auxiliare turmas missurum polliceatur. Igitur iusto exercitu munitus, deproptis auri x v & argenti amplius l x centenariis, cæterisq; rebus idoneis instructus, omnibus ne-

Isaacij falsa spes & Blachica empediit.

gocis suis Deo permisis, mense Martio urbem egreditur, animo cõtra Barbaros intento & obfirmato: reditus verò non alio termino præfixo, nisi vbi ea cõfecisset, propter quæ expeditionem instituisset, quòd si prosper esset euentus, eũ Deo se acceptum laturum: sin aduersus (quem deprecaretur) & hũc illius iudicio permittendum, qui sortem iustorum diutius virga peccatorum cædi vellet. Quo animo & consilio cum ad summum discrimẽ pergeret, Dei manus & potestas adhuc excelsa erat, neque numinis ira placata: vt euentus docuit, Blachis victoriam cõtra nos adeptis. Cum autẽ Imperatoris oculi acerbos hostes spectarent, & cogitatio longè remota prosequeretur: non videbat eum à quo Imperio pellendus erat, propè astantem, & summa animi cõsensione per omnia cõiunctum: & domesticum offensaculum vt planè innoxium transliebat. Neque id est mirandum. Quoniam mortales vitia iuxta virtutes in propinquo & in eadem propè stirpe nascuntia, cernere aut nolimus, aut nequimus. Vt non dicam, naturã nobis quodammodo charitatem erga res nostras esse insitam, qua deuincti & remollescentes, malis affectibus & actionibus tam nostris quàm charissimorum segnius resistamus. Quo fit, vt vcluti surdis auribus eorũ verba prætereamus, qui nostrorum improba facta commemorat. Sic Isaacius quoq; cum è plurimis audiret, fratrem Alexiũ suũ & vitæ & Imperio insidiari, & clandestinum odium beneuolentiæ prætextu dissimulare, ac plures esse Alexij quàm Isaacij amates: verba illa pro nugis aspernabatur, nõ adhibito iudicio, vt lapide Herculeo, ad adulterina fratris acta deprehendenda. Imò aspè in delatores erat, quasi charitatem suã erga fratrem indelebilem & firmissimis nixam radicibus, abolere atq; excindere vellent, quem solũ omnium vastator Andronicus nõ læsisset. Igitur ad Radestum matritimam urbem profectus, maximum & nomini suo respõdens resurrectionis festum celebrat, & pascha mysticam, immolat & comedir: ibiq; Basilacium conuenit, inuitatã vitæ hominem, eamq; opinionem apud omnes cõsecutũ, quasi futura præuideret atq; prædiceret. Vnde maxima hominum frequentia ad eum, vtolim ad Hannonis & Amphiarai oraculum cõfluebat. Ceterum nihil veri & perspicui de rebus futuris loquebatur, sed verba cõsula, inter se dissidẽtia & perplexa fundebat: & quamuis sæpè ridicula quædã admisceret, tamen turbam pastorum, agricolarũ & remigum ad se attrahebat. Nã mulierum ad se veniẽtium mammis exploratis, & talis contrectatis, obscura promebat oracula, & ad plerãsq; quæstiones nihil respondebat, & suas diuinationes discursationibus & insanis gestibus peragebat. Astabant ei quoque cognatæ ancilæ væcordes & insanæ, quæ consultoribus explicabant, quid illi Basilacij gestus rerum futurarum designarent, & taciturnitatem vt sapientem orationem interpretabantur. Is igitur homo, vt dixi, vates vulgò habebatur, & futura prædicere putabatur: à mulierculis præsertim, quibus turpes quæstiones, & deformes vestiiu implesiones pro ludo & ioco, cordi erant. Cordatis verò hominibus ineptus histrio & væcors silicernium videbatur. Erant etiam qui eum Pythonico spi-

Isaacius fratri monetur de fratris insidiis.

Basilacium sumo vates Isaacio exactionem denunciat.

ritu esse praeditum haud absurdè coniectarent: quorum ego iudiciis maximè assentior. Imperatorem, neque ut tanta potentia praeditum excipit: neque salutationi eius, quae erat, Salve pater Basilaci, respondit: neque tacito nutu capitis gratias egit: sed huc atque illuc instar pulli equini aut hominis furiosi saltans, accedentibus maledixit, Constantino Mesopotamitano in primis, qui tum Isaacio familiarissimus erat: nec ipsi denique Imperatori parcens, vix tandem inquietis illis agitationibus omissis, seipione quem manibus gestabat, imaginis Imperatoris, quae in eius oratoriae cellae pariete depicta erat, oculis erasis, etiam pileum de capite illius auferre studebat. Quae cum fecisset, Imperator eo ut delyro despecto, recessit. Populus verò qui ea viderat, nihil boni ominabatur. Ut verò etiam euentum non planè ab illis signis abhorre constitit: cuiusque opinio de Basilacio confirmata est, quae, ut dixi, anceps prius & in plerisque dubia fuerat. Ut autem Imperator Cypella peruenit, exercituum partem centuriavit: partem, quae nondum aduenerat, expectavit. Sed nobilitatis magna pars aegre ferre se simulans, quòd longo tempore ab Imperatore neglecta esset, quòdque res publica perperam & temerè administraretur: cum reuera illud spectaret, quòd ex Imperij mutationibus se plurima emolumenta percipere animaduvertebat: quae diu caelarat animis, tum in apertum protulit. Cum autem Imperator còscenso equo venatum iturus, fratrem Alexium, ut secum exiret, & in herbidis & floridis illis locis vnà oblectaretur, accessit iussisset: is destinatis exequendis intentus, aegritudine & venae sectione simulata, comitari eum recusauit. Sic ille solus cœptū iter ptosequitur. Alexij verò coniurati, homines leues, conscelerati, Euripo mutabiliores, fucus & dolis referti, vbi Imperatorem cum satellitibus & amicis quorum in administranda republica & cupiditatibus suis explendis opera utebatur, tria cititer stadia à tabernaculo recessisse viderunt, Alexium, inuitum scilicet, abreptū, & in Imperatorium tentorium perductum, Imperatorem salutarunt. Erant hi, Branas Theodorus, Georgius Palaeologus, Raul Constantinus, Cantacuzenus Michael, & alij complures improbi & leues homines, Imperatori sanguine iuncti: & agmen eorum qui mensam Sebastocraticam conse-

stabantur; nouis rebus gaudentes. Totus item exercitus illo motu duntaxat audito, turmatim ad Alexium deficit, domestici praeterea & ministri Isaacij omnes, & qui ab eo dignitate senatoria ornati erant. At Imperator obscuris principio vocibus acceptis, deinde in tentorium suum concursu plurimorum viso, & fratris declaratione audita, nec multo post facinoribus illis nunciatis: cursu represso, signo crucis se munit: & Christi pace implorata, Deum saepius orauit, se ex illo discrimine liberari: & Dei genitricis imaginem ex sinu prolatam, crebrò amplectens, partim collaudabat, partim supplex efflictim orabat, ut imminens periculum effugeret. Cum autem quosdam comprehendēdi sui causa laxis habenis irruere, nec aliud spirare aut spectare, nisi si captiuitatem suā cerneret, fugā arripit: & voracioso fluuio, qui illic praeterfluit, nō sine periculo superato, pergit, quamuis enim nullum tutum receptum cerneret, tamen ut exitum à populi furore summa festinatione persequens imminens euitaret, Stagira peruenit, quae nunc Macra dicitur: vbi à Pantegenio quodam comprehensus, & persequutoribus proditus, sole postremū viso, paulo post ad Perā monasterium ab Imperatoris Andronici patre Isaacio conditum excaecatur. Vtrum verò numinis vindicta poenas illas ibi dederit, aliis considerandum relinquo. Vult enim Prouidentia, quae omnia optime gubernat, etiam in inimicissimorum supplicii moderatorem adhiberi, & semper in conspectu esse potestatis lubricum, & Imperij amissionem: ne, ut omnium rerum vicissitudo est, quemadmodum quisque tractat ceteros: ita & ipse diuino iudicio ab aliis tractetur. Post hanc calamitatem, ob ingentem cruciatum diebus compluribus cibo non gustato, palatino carceri includitur. Paulo verò post, in alteram vrbs partem, ad Diplocionium transfertur: nec quicquam praeter vini & panis demensum, ut homo plebeius, ruri degēs, accipit. Frater verò eius, Imperio pacato & seditionum experte potitur: nō aliter ferè quām Caslor & Pollux, qui alternis diebus oriri & occidere feruntur. Imperauit Isaacius annos 1 x, & menses v 1 1. fuit flammata facie, ruffo capillo, mediocri statura, robusto corpore: nondum annos x 1 natus, cum regno pelleretur.

Isaacius a fratre et Imperio ex oculis priuatur.

Alexij profusiones.

Dignitates indigni temere collatae.

Ambitioni posthabita prouinciarum salus.

Alexij Constantio Stephani astrologi seditio facile compressa.

Alexij ingressus in urbem.

Omina insulsi Imperij.

NICETAE CHONIATAE LIBER

primus, de Alexii Comneni Imperio, fratris Isaacii Angeli.

Commisseratio fratrum sceleris.

Isaacius ad hunc modum leui momento & Imperium & oculos amisit, eorum scelere, de quibus summam sibi charitatem & obseruantiam pollicebatur. Quid enim fratre, praesertim aded dilecto, coniunctus & sincerus? Quòd si aqua fauces strangulat, quid homines bibamus? si membra contra sese armabuntur, qua tandem compage corpora nostra constabunt? Medicorum quidem ars ex contrariis rebus salutare antidotum con-

ficit. Quidā verò praecleara Naturae munera oblitum, mutuo se exagitant: & praeprobitate ingenij & maioris gloriae cupiditate, se homines esse non meminerunt. Peperit hoc quoque facinus Romanis apud exteras nationes contemptum, omnibus aliis quae in mutandis Imperatoribus accidere solent, turpius & flagitiosius. Fuerunt & qui ruptis amicitiae vinculis, veterem familiaritatem dirimerent. Frater fratrem, inquit, nō liberat: quid faciat alienus? Quibus antè arcana commiserant, eorum vel colloquium, metu insidiarū, deuitabant: in illud fraterni sceleris exemplum

plum intueres. Ipse verò Imperij occupator Alexius, non cogitans, se, fratre euerfo, semetipsum euerfisse: statim Imperatorium solium, flagrante adhuc eo delicto, cōscendit: & fratris vestitu coronaque ornatus, ab omni militari turba, & senatoris viris Imperator Augustus consalutatus, uxorem suam & propinquos in vrbe degentes, ea de re certiores facit: & ut eos quorum ope & studio Imperium cōsecutus erat, remuneraretur, & reliquum vulgus, quod libenter & citra seditionem accessisset, in officio retineret, sine ratione vlla & ordine, sed pro cuiusque petitione & libidine pecuniam dilargiri cepit, quam in militiam Isaacius aduexerat. Quae cum immoderata & inaequali distributione dilapidata esset, praedia fructuosa & publica vectigalia petentibus donauit. Iis quoque deficientibus, illustribus dignitatibus non paucos, eosque non claros viros ornauit, aur ad proximum & conuenientem gradum euexit: sed quosuis, qui cum honore partum aestimabant, & primum gradum nondum cōscenderant, in summo fastigio collocavit, ut dignitatum frequentia indignitatem haberet, & omni gratia careret. aliqui etiam suo honori derogatum putarent, illo honoris incremento, ut serò tandem iure id consecuti, quod aliis praeter meritum ante tempus contigisset: dignitate secum exaequatis iis, quibus, quantumuis honore auctis, ipsi prorsus neglecti, dignitate praestare iudicarentur. Neque verò difficilis erat honoris adeptio. Quod enim scriptum Imperatori offerres, id euestigido subsignabatur, siue inepta dictione constaret, siue ut mare arare, terra nauigare, & montes in medium mare transferre, siue (ut est in fabulis) ut Athon Olympo imponere liceret, peteres. His rebus omnibus ita perfectis, vel potius confectis, quasi temporum & rerum conditioni seruire coactus, legiones domum abire sinit: nihil curans, quòd Blachi cum Scythiis obuia quaeque vastarent. & ipse non statim in vrbe properat, sed fratre capto & excæcato, nihil periculi metuens, pedetentim ac per ocium in diuerforiis commorando, proficiscitur. Iam enim à ciuibus quoque declaratus Imperator, & à coniuge Euphrosyna ingressus ei praeparatus erat: & senatus, licet non rotus, eius successibus laetabatur. Neque plebs ad illius mutationis famā concitata vel nouis rebus studuit, vel iusta iracundia exarsit, quòd Imperatoris creandi priuilegium à militibus sibi ereptum esset: sed quieuerunt, & acta comprobant omnes. Ceterum cum coniunx eius Ducissa Euphrosyna in magnum palatium abiret, tum verò colluuiis opificum & turbulentorum hominum, quendam astrologum Alexium Contostephanum, Imperio iam olim insidiantem, in foro Imperatorem consalutat. Negabant enim se Comnenorum laturos diutius imperium, quorum pertaxum esset. Imperatrice verò ita cum periculo magnum palatium ingressa, comitatus nobilium hominū audacius quam prudētius in Contostephanum facto impetu, factionem illam dissipat, & Contostephanum in carcerem coniicit. Eo populi motu compresso, etiam Ecclesiastici nouum Imperatorem approbant: & quidam sacrificulus paucis nummis corruptus, (eodem modo & cum seditionis

circumforaneis & paucis ex ordine iudicū, quorum nominibus parco, actum) suggesto confesso, Alexij proclamationem orditur, sine Patriarchae consensu: qui tamen paulisper refragatus, ne sua voluntate coactus videretur, & ipse in Imperatoris partes cōcessit. Quo facto, nemo amplius est aduersatus, sed vniuersi in magnum palatium tanquam mancipia transfugerunt: & priusquam nouum Imperatorem viderent, aut quid veteri accidisset, compertum haberent, eius vxori, qui rerum potiri ferebatur, obediuerunt, & tantum non capita pro scabellis supposuerunt: & catellorum instar calceum eius deosculati, formidantium habitu, coniunctis pedibus & cōplexis manibus, soli famae obtemperantes, assiterunt. At Imperatrix callida, & tēpori seruire edocta mulier, fatuos Byzantios verborum lenocinio demulcebat: qui, ut porci resupini, quibus ventres fricantur, blanditiis delinunt, nihil nō eorum quae acta erant, approbant. Ingressu ad hunc modum sine sanguine & publicatione bonorum cuiusquam praeparato, post dies aliquot ipse Alexius in urbem venit: & recens lotus in aurato lecto, in exteriore Philopatio sedens, libenter & hilariter adiri se patitur, animo propter admiffum in fratrem scelus non consternato. Quidam verò ex Beli iudicibus, intempestiuus iocis, quos adulatio suggerebat, risui se exposuerunt. Erant etiam qui id spectaculum suspiriis prosequerentur, cum vestes, quas sibi confecerat Isaacius, fratrem eius induisse viderent, & indignum id facinus deploraret, & eam principatus mutationem breui malorum fore principium augurarentur: Osiridis & Typhonis recordati, à quibus afflicta Omnia insulsi Imperij. Celeberrimum & maximum Dei Sapientiae templum ingressus, ut de more inaugetaret, & imperij insignia assumeret, primum fidei symbolum Imperatorio colore tardius perscribit. Deinde ad speciosam templi portā diutius commoratur, expectans, dum ingredi iuberetur ab iis, qui oportunam horam in eo loco, vbi Catechumeni instituuntur, obseruabant. Templo egressus, cum sublimem equum Arabicum à Protostratore adductum conscendens esset, res memoratu digna accidit. Equus enim se forem non admittit: sed oculis sanguine suffusis, auribus arrectis, crebrò solum pulsans, & anterioribus vngulis cum fremitu sublati, eum ferocissimè auersatur quasi tergo recipere dignaretur. atque ita saepius in posteriores pedes arrectus, & auersis oculis Alexium repellit. Ut autem post multos poppysmos & ceruicis palpationes placatus, & crebros illos gyros & calcitraciones omissurus videbatur, Imperator in eum insiliit, & habenas prehendit. Is verò ut deceptus, fessore quem noller recepto, aequè ac prius ferocit, cum claro hinnitu pedes attollit: nec prius importunè saltare desistit, quam gemmata corona capite eius excussa, & ex parte comminuta, ipsum quoque deiecisset. Alio equo adducto, fracta corona inauspicatum omen visa est Imperij cladum nō expertis, & imminenti ruinae & noxae hostilis. Comitabantur enim in equis duo generi, Contostephanus Andronicus, & Isaacius Comnenus, & patruus eius Ioannes Ducas, vir prouecta aetate, cui in ea pompa

ritum quiddam accidit. Nam cum mula eius à nemine exterrita esset, corona Sebastocratorica sponte de eius vertice humi cecidit. Vnde populus caluitio eius, quod instar plenæ lunæ relucebat, nudato, cū risu exclamavit. Ducas verò, qui etiam alio qui non facile rebus aduersis commoueretur, necessitate in iocum & festiuum ludum conuersa, hilaritatem populi ad eò non indignè tulit, ut etiam vnà latari videretur. Imperator verò Angeli cognomento, siue ut humiliore repudiato, siue ut vnà cum fratre abolendo, Comnenus appellari voluit. Cū autem omnes putarent, eum post declarationem, rebus pacatis, statim in armis fore, nec vrgentia duntaxat mala depulsum, sed superiorū etiam temporum delicta fraternæ correcturum, clades præsertim à Barbaris propterea illatas, quòd eis nemo restitisset, aut rerum curam suscepisset: ille contrà, ut iam vtorum omnium & vnicuique ac diurni desiderij còpos factus, corolla insignis, ignauitæ sese dedit, quasi nò legitimam hominum curationem sortitus, sed deliciarum & ocij facultatem esse imperium opinaretur. Igitur abiecta reipublicæ cura, ut gubernator, fluctibus defatigatus, in aureo vestitu se ostentabat: & apertis auribus, omnium eorum petitionibus annuebat, quos adipiscendi Imperij adiutores habuerat, & vtraque manu pecuniam ab Isaacio collectam profundebar: non considerans, cum quanta difficultate postea recolligenda esset, & quàm temerè nunc dissiparetur. Cum igitur instar palcarum aut æstini pulueris celeriter disiecta, & in vèteres ignauos, quos ne norat quidem, insumpra esset: temerè inuincibilis Imperator, ipse tandem profusionem suam damnare cœpit, cum pecunia egeret. Eius verò vxor, virili animo mulier, & ab ipsa natura dicendi suauitate & lepore ornata, nec ad præsentia duntaxat optimè administranda, sed & ad futura prouidenda solertissima, aliis rebus teterrima peltis fuit. Neque nunc de exquisito ornatu & luxu regio loquor, neque de eo quòd ingenij felicitate in mutando recepto statu & rebus nõ uandis maritum superabat: (nam hæc, etsi non decora mulieribus, reginis præsertim, tamè prætereunda censeo) sed de impudicitia probro atque infamia, qua maritum deonestabat. Qui cū initio id dedecus scire, & dissimulare ab omnibus putaretur: tamen ea facinora se ignorasse, postea cū publicata essent, declarauit, ut suo tempore narrabimus. Cū igitur imperatrix limites transiliret, & superiorum Augustarum instituta contemneret, Imperium planè in duos priuicipatus est diuisum. Neque enim Imperator duntaxat, quicquid erat libicum mandabat: sed illa etiam pari autoritate, quæ visa erant, peragebat, imò aliquando pro sua libidine illius iussis intercedebat. Et cum maximæ legationes audiendæ erant, duo preciosâ folia coniungebantur, & illa marito cum magno splendore, ac pileolo gemmis & perspicuis margaritis ornato assidebat, & torques preciosissimos de collo suspēdebat. Aliquando etiam in aliis palatijs se iuncti, per vices adorabantur, subditis ab Imperatore ad illam salutandam transeuntibus, & genua submissis flectentibus. Nonnulli etiam Imperatoris confanguinei, qui summos magistratus gerebant, impe-

Alexius Angeli cognomen repudiatur, Comnenus appellatur.

Euphrosyna imperatrix virago, sed superba, summo impudica.

tratrix splendidas & altas lecticas humeris tanquam mancipia subibant. Verum trimestri nondum elapso, fama non fallax affertur, Cilicem quendam, assumpso Alexij filij Manuelis nomine, ad Ancyræ vibis satrapam se contulisse, ab eoque ut verum Manuelis filium susceptum esse, nõ vt eius postulatis annueret (nouerat enim & ipse Imperatorem Alexium ab Andronico strangulatum esse) sed vt Imperator bellis distineretur, dum seditionis resisteret: & ipse aliquid emolumentum inde perciperet, amicitia sua Romanis vendita. Postquam autem Pseudalexius iste Persarum opibus adiutus, Ancyræ vicina Romana oppida populabatur, eunuchus quidam cognomēto Eonopolita, nuper ab Imperatore Accubitoris dignitate ornatus, ad eum repugnandum mittitur. Qui cum rem malè gereret, Imperator ipsi sibi exeundum esse censuit, eadēque opera de fœdere Persico agendum: haud ignarus, impostorē illum ea ratione facillimè debellari posse. Verum Persa occasione vsus, pacificationem se nulla alia ratione admissurum affirmavit, nisi argenti signati cetenarij v in primis, & deinceps quotannis terni, & quadragenæ vestes sericæ, quæ Thebis Bœoticis Imperatori pendi solerēt, sibi donarentur. Vbi ad Melangia oppidum peruenit, ab illius loci incolis Imperator Augustus salutatur: sed parum alacriter contra seditionis adiuuatur. Quamuis enim eum pro Romanorū Imperatore colerent, tamen nec Pseudalexium planè contemnebant: & dum vtrumque colunt, minimè præ se ferunt vtri profus sint addicti. Vnde quibus conuicere poterat, eos duabus sedere sellis, & in præsentia neutri opem laturos, sed per occasionem in partes victoris concessuros. Imò etiam quoties Imperatorem adibant, Alexium extollere non desistebant, subinde interuicentes: ipsi etiam miraculo eum fore, si videret, ut ruffo & promisso capillo esset ornatus, non secus ac si auri bractæ essent: ut esset procerus, ut robustus eques, quasi fibulis sellæ affixus. Ad quæ cum Imperator aliquando respondisset, Manuelis filium ab Andronico iam olim sublatum: eum verò qui nunc illius nomen vsurper, erroneè esse, & à Comnenia familia alienum. Et ut ille viueret, atque is ipse esset qui arma inferret, se tamen meliore iure imperare, qui nunc sceptrum teneat, illi eius oratione interpellata, & ex tempore refutata, responderunt: Vides ergo Imperator, te quoque de illo dubitare, & mortem eius incertam existimare? Quare noli succedere iis qui adolescentis miserentur, cui regnum proauitum debetur, quo tamen vnà cū patria per iniuriam est priuatus. Itaque videns Imperator se nihil sua præsentia proficere, castellis præteritis, quorum alia ab Alexio dimouit, alia incendit, vt seditione addicta: in urbem rediit, expeditione duobus mensibus terminata, & Ciliciæ rebus Manueli Cantacuzeno mandatis. Sed cum ne is quidem apertè illi bellum inferret, quamuis Persæ auxilijs subinde crescenti, & à castellis Ancyræ finitimis omnibus, aut saltem pluribus tributa exigenti, diuturnis vtiq; malis Romanos affecturus ille fuit, nisi Deo noua hic quoque ratione nostri miserto, in castello Zungra noctu iugulatus à quodam fuisset.

Pseudalexij Cilicis seditionis.

Cilicis animi.

Pseudalexij interitum.

Isaacij Comneni in appa- rati seditionis interitum.

Blachi pacis conditiones a Serranum.

Asanū de fama imperatore Alexio disputatio.

Sic fulguris instar subitò & emicuit & euauit: aut vt status vehemens ex antro Corycio crumpens, qui paulo post in partem Romani imperij còturbatam sauire desit. Hoc malum euestigio aliud pessimum est còsecutum: & cum exaruisse visum esset, instar lethiferi aconiti resloruit. Nā Comnenus Isaacius, à quo vastatam esse Cyprū supra memorauimus, captus quidem fuit à rege Angliæ in Palaestinam nauigante, & pro verberone seruo cuidam populari eius donatus: fama vbique sparsa, malum hominem malè periisse. Sed, vt res postea declarauit, sola fama mortuus, reuixit, & vinculis & carcere (quod vtinam factum non esset) liberatus, pristinam Imperij cupiditatē renouat. Qui cum Imperatricis Euphrosynæ impulsu, quam propinqua cognatione attingebat, crebris Alexij literis reuocaretur: illam conditionem cum indignatione prorsus respuebat, se imperare, non parère didicisse, & duces, non militem agere nouisse, affirmans. Proinde frequētēs literas ad Asianos proceres mittit, quæ nihil non veritum suadebant, nihil non à maioribus institutum abrogabant, nihil non obtempantibus promittebant, si quo modo imperij titulum consequeretur. Verum vt olim ea sectabatur, quæ assequi non poterat: & ea frustra moliebatur, quæ in fatis non erant: ita tum etiam irritos conatus eius, euentus coarguit. Neque enim Persa postulatū eius annuit (cupiebat autem eū Romanis bellum inferentem, cum omnibus copiis suis sequi, & eius iussis omnibus obtempere) neque quicquam eorum, ad quos clam scribebat, benignas aures ei præbuit. Quis enim bellum sanguinarium paulo post in faciem inuasuram & laceraturam sequeretur: aut cum venenato serpente amicitiam constitueret, qui, siue amplecterere, lethale virus euomet: siue in sinu foerues, pestiferos dentes insigeret? Enimuerò & hic paulo post mortuus, ad ceteros tyrānos Dei nutu sublato abiit, mirabiliter quidem, sed non sine instrumentis salutem afferre solitis. Ferebatur autem non naturaliter, sed veneno per pincernam magnis largitionibus ab ipso Imperatore corruptū, propinato, interisse. Ceterum Alexius positus Imperio, missis ad Petrū & Alanem legatis, pacem cum Blachis facere studuit. sed frustra is conatus fuit, ob superbum & ferocem barbarorum responsum, & condiciones Romanis inhonestas & intolerabiles. Dum autem Imperator in Orientem versatur, in Bulgaricum agrum iuxta Scrras incurfione facta, victaque legione Romana, tum alios plurimos malè tractarunt, tum ipsum Ducam Alexiū Asprietem caperunt, multaque castella expugnarunt: quibus firmatis, cum innumerabili præda domum redierunt. Imperator verò vt caueret, ne quid simile in posterum accideret, Isaacium Sebastocratorem generum suum, cum iussis copiis ablegat. Quæ de causa cum Blachi à quibusdam monerentur, ne temerè & confidenter in Romanos irruerent, sed militaris etiā solertia & doli meminissent (nam audire se, imperare virum bellicosum, & fratre longè præstantiorem) Asan insolenter respodit: Non semper famæ præbendas esse aures, nec si quem ea pro viro forti celebret, cum statim vt talem esse formidandum: nec si quis pro timido

& ignauo traducatur, spernendum & reiciendum esse. Sed famam, vt non omnino vanam, præsertim tam celebrem, non quidem planè contemendam, sed ad res gestas eorum qui vel malè vel bene audiant, tanquam ad Lydium lapidem exigendam: sæpe etiam oculo iudicium permitendum, & sic eam vel vt veram probandam, vel vt falsam repudiandam. Aures enim non videre ipsam rem, sed alienarum linguarum & sæpe aduersarum strepitum conseruare. Visum verò certum esse rerum arbitrum: & plurius esse, vt ait Comicus, vnum oculatum testem, quàm auritus decem, qui non alieno testimonio, sed suo experimento nitatur. Nò igitur eos moueri oportere, quòd hic Romanorū Imperator, vir fortis perhibeatur: sed an talis sit, ex antea acta eius vita còiecturam capiendā. Quam si accuratius intueantur, nihil vnquam ab eo esse gestum laude dignum. Neque enim bellis & præliis pro Romana Republica gestis interfuisse, neque vnà cum fratre labores & pericula adisse, quod ipse quidem sciret, qui hostilem agrum perpetuò infestaret, & victorias victoris, triumphos triumphis cumularit. Neque illi purpuram & diademata laborum præmium esse data, sed fortunæ ludibrio contigisse. Is ergo, qui nunquam in pugna visus sit, qui non voce, non manu, nõ consilio res Myrorum vnquam labefecerit: qua ratione subitò mutatus sit in contrarium, se planè non intelligere. Vt autem, inquit, virum illum, quantum licet, similitudine depingam, & genus eius declarerem: Videtis fila diuersi coloris, etsi non diuersa tela, de hasta mea pendentia: hæc vnà eadēque materia constant, ab vno textore confecta sunt. Sed quia coloribus discrepant, ex alia materia & ab alio artifice confecta putatur: cum res aliter sese habeat. Eodem modo Isaacius & Alexius fratres, quorum alter imperio deiectus est, alter purpura & diademate insignis conspicitur: eundem patrem habuerunt, eodem vtero sunt editi, eadem terra nati, omnia eadem sunt consecuta, quamuis Alexius sit natu maior. Quare, mea quidem sententia, nec in re militari quicquam inter eos intererit: idque re ipsa omnes cognoscemus. Itaque rationem belli pristinam sequendam esse nobis affirmo, cum iisdem arma inferenda sint, quos prius oppugnauimus, ne deterioribus dicā. Nam Romanorum animi crebris cladibus fracti & eneruati sunt, & crebrò à nobis in fugam versi, ne semel quidem vires suas recuperare poterunt. Nec illud prætereundum, eos iram Dei contra se concitasse, Isaacio, cuius opera graui Andronici tyrannide liberati fuere, legitimo imperio pulso. Nam qui Seruatores suos ita tractarunt, primo quoque tempore ab inimicis, vt homines perfidi occiduntur. Huiusmodi sententia Barbarus suorū animis excitatis, provincias iuxta Strymonem & Amphipolim maiore sauitia inuasit. Cum autem Sebastocrator homo adolescens, & recenti clade Blachorum elatus, hostes Serranum agrum incurfare audiuisset: non prius exploratis eorum viribus, statim signo tuba dato, primus in armis equo conscenio hastam in hostes vibrauit, quasi ad paratam ceruorum venationem aut ludicrum aliquod exiret. Cum igitur laxis habenis circiter x x stadia processisset:

fer: & equitatum & peditatum ita fatigavit, ut pugna tempore inutiles essent. Ut propius hostium castra ventum est, maxima & potissima pars copiarum Asanis, in insidias distributa est. Quo stragemare & dolo Isaacius non animaduerso, certa spe victoriæ concepta, in sano impetu eos inuadit. Cum autem illi ex insidiis consurrexissent, ut mediis castris irretitus, multis suorum amissis, tandem & ipse à Scythis capitur. Vnde Barbari ad incursionem & rapinas more leonum in armata irruentium animosiores facti sunt: quippe cum nemo Romanorum eis occurrere audeat, sed omnes terribi laxis habenis in urbem Seras confugerent, qui in illa clade non occubuerant: Scythia verò Sebastocratore à se captum quouis modo celare conatus est, ne id Asan rescisceret, spe maximæ pecuniæ, eius redimendi causa accipiendæ, concepta, si hominem in Scythiam abducere liceret. Sed cum fama captum esse ducem hostium vulgasset, inquisitione diligenti compertus, ad Asanem perducitur. Hic illius expeditionis exitus fuit. Tum etiam quidam captiuus sacerdos, Blachicæ linguæ peritus, cum in Hæmum abduceretur, Asanem miserabili oratione obtestatus, ut se dimitteret: ubi id ille renuit, neque enim sibi propositum esse Romanos dimittere, sed perdere, idque Deo etiam probari: ille cum alto suspirio & lachrymis subicisse fertur: Nec ipsi reliquam esse Dei misericordiam, quod viri pauperis, Deo ob sacerdotium familiaris, non sit miseratus: ac instare ei cruentum vitæ exitum, quali homines sanguinarij plerunque perire soleant. Nec sefellit ea sacrificuli diuinatione. Nam paulo post in Mysiam reuersus, à familiarium suorum quodam occiditur, idque hoc modo factum est. Quidam natura & moribus ei similis, & intima familiaritate coniunctus, nomine Ibanus (sic Ioannes à Blachis dicitur) clam cum vxoris eius sorore consueuerat. Quo stupro comperto, principio vxorem accusabat, & propter eius facinoris dissimulationem capitis damnabat. A quo crudeli proposito cum alius verbis vxoris suæ deterritus, tum eo, quod affirmabat, ipsum quoque eius rei probè gnarum esse: iram à muliere in Ibanum transfert, eumque nulla mora interposita, intempesta nocte accersit. Is verò se alieno tempore non sine graui causa & crimine vocari ratus, aduentum suum in crastinum differt. Sed illo rursus instante, & procrastinationem sui contemptum interpretante: Ibanus vix tandem causa, cur vocaretur, intellecta, cum amicis & cognatis deliberat. Ij monent, ut longo gladio sub veste occultato accinctus, ingreditur. quod si Asan eum modicè obiurgat, & iracundiæ impetum conuictis terminet, sine cruciatu corporis, ut fortiter ferat, & culpam deprecetur. Sin enses postulet, tum & ipse virum se præbeat: & operâ det, ut anteuertat hominem impudentem & sanguinarium: nec vllum ictum, nisi lethalem, ei inferat. Id consilium Ibanus statim exequitur. Nam cum barbarus nihil moderati in eum cogitaret, sed ad primum eius conspectum efferatus, enses quæreret, ille facinus occupat: & ense in inguine defixo, Asanem occidit. Inde elapsus, statim ad conscios se recipit: ac cæde indicata, cum eis consilium defectionis init,

Isaacium Sebastocrator ab Asane capitur.

Asani à sacrificulo perit.

Asani cædis.

Neque enim fratres, cognatos & amicos interfecti, quieturos. Quod si res ex sententia successerit, se regioni illi & toti Mysiæ iustus & æquius quàm Asanem dominaturos: neque ut ille fecerit, ferro grassaturos in omnes: & quicquid iracundia suaserit, perpetraturos. Sin res aliter ceciderit, nec euentus consiliis responderit, aliam rationem inuituros, & salutem suam Romanorum imperatori commissuros. Hæc nocturno adhuc tempore non modò decreuerunt, sed multos etiã in suas partes pertraxerunt: & Ternobo occupata (ea est omnium Hæmi urbium munitissima & præstantissima, in montis vertice sita, firmis circumdata mœnibus, quam & annis perfluit) Petro resisterunt. Nam ut primum diluxerat, fama cædem Asanis non Ternobi duntaxat, sed in locis etiam remotioribus diulgavit. Sed cum nec Petrus Ibanum expugnari, nec Ibanus Petro se resistere facile posse cerneret: ille huc obsidionis mora domandum, hic ad Romanorum imperatorem confugiendum, & eius ope hostibus resistendum esse censuit. Ferebatur autem Ibanus etiam Isaacij Sebastocratoris impulsu Asanem occidisse, cum aliis plurimis pollicitationibus, tum spe nuptiarum filia eius Theodoræ adductus. Ceterum Isaacius ante Asanis cædem in vinculis expirauit. Ibanus verò Imperatorem statuerum exposito hortatus est, ut aliquos cum copiis mitteret, qui & Ternobum acciperent, & se adiutore totam Mysiam vendicarent. Ac Romanis forsitan aliquid salutare actum esset, si Imperator statim sine mora gerendæ rei animum inderidisset. Nam Ternobo occupata, faciliè totius Mysiæ potitus esset. Verum ipse per stultitiam ut cochleam testam repetens, in palatio abditus, Manualem Camyzem Protocratorem cum imperio mittit. Is cum suis copiis Philippopoli profectus, & Mysiæ limites vix ingressus, præter expectationem retrò abiit. Milites enim mota seditione, quò se duceret, & cum quibus pugnandum esset, rogabant: An non scæpe, inquit, montana ista trāsuiimus, atque ad eò nihil consecimus, ut penè omnes interierimus? Reuertere igitur, reuertere, nosque domum reducito. Propterea inopinato metu consternati, quasi hostes à tergo instarent, & omnis generis tela conicerent, effulse fugerunt. Imperator idem opus cum exercitu maiore iterum tentante, subinde res successu caruit. Quare Ibanus cum nemo Romanorum cum barbaris velle congrredi, inualescentibus Petri opibus, & maioribus ei copiis affluētibus desperatis rebus Ternobo clam profugus, Imperatorem adit. Ita Petrus summa rerum de nuò potitur. Sed nec ipse naturali morte obit, sed paulo post eo quoque à popularium quodam miserabiliter cõfosso, principatus ad Ioannem tertium eius fratrem transit, quem tum Petrus adiutorem laborum & regni participem assumpserrat. Is nò paruo tempore apud Romanos obses fuerat, cum Imperator Isaacius secundum Mysiam arma intulisset: sed fuga elapsus domum redierat, nihilo fratre Asane Romanis spoliadis & infestandis mitior. E nostro autem exercitu nemo resistere Petro potuit: sed hostibus per tot annos, tot & tantas victorias adeptis, eo malo Romanam Remp. perpetuò turbate: nunquam vlla

Ibanus à Romano exercitu nihil adiunatur.

victoria vllum rei bene gerendæ simulacrum nostris arripit. Hanc numinis indignationem, & nostri destitutionem nemo ex summis & honoratissimis sacerdotibus, nemo ex religiosissimis monachis cõsiderauit, vllòve modo placare docuit, aut liberius apud Imperatorem disserendo, quicquam Romanis salutare conatus est: sed quasi omnes à via decerrantes & inutiles facti, quid rei esset non animaduertent, quodammodo flagellis Dei aduersantes, Græci quidem causa pestilentia ex Calchante vate cognita, offensi numinis iram placarunt, neglecta summi & potentissimi Imperatoris indignatione. Ibanus verò cum ad imperatorem se contulisset, benignè susceptus, Romanis multis in rebus vtilem nauagenio & robustissimo corpore, sed iracundia & cõtumacia animi è vultu relucens, crudelitatem eius abundè testabatur. quare tamen inter Romanos viueret, tamen mores suos ad facilitatem & æquabilitatem minimè componebat. Nihilominus Imperator eum, sponsalibus à Sebastocratore promissis, non indignum ratus, nuptias in legitimum tempus distulit, ob puellæ teneros annos: ipsum verò in numerum cognatorum suorum potētissimorum hominum recepit, summa potentia & maximis opibus donatum. Is verò sponsæ suæ immatura ætate considerata, & matris eius Annæ viduæ adhuc elegantia curiosius inspecta, nuptiis amplioribus inhians: Quid, inquit, mihi rei est cum lactante adhuc agna, cum oue indigena ad coitum apta? Ac vir ille in partibus Philippopoli vicinis plurimum laborauit, & veluti vallum popularibus suis & auxiliariis Scythis obuia quæque vastatibus opponebatur, aliquando etiam Imperatorem in expeditiones sequens, strenuam operam præ cæteris nauare videbatur. Quis verò Scytharum & Blachorum incursionem & nefaria facinora enumerare queat? Vastitas regionum Hæmo vicinarum, Macedonia & Thraciæ direptiones vtrique omnibus statuis & tabulis clari, & quauis historia dilucidius ostendunt, quid actum sit. Neque verò à Septentrionalibus duntaxat barbaris Romani perpetuò premebatur, sed in Oriente Persis etiam prædæ erant. Nam cum Imperator cum Persa Galaticæ Ancyra domino pacem non fecisset, sed partim amicitiam eius, ut qui Romanis nocere nò posset, aspernatus esset: partim pecuniæ, quæ pro pace postulabatur, parceret: vnum annum & sex menses bellum continenter cum eo gessit. Quare de causa Cilix Alexius, ea quæ retulimus, illius Ancyra adiutus opibus, confecit: & vrbs Dadibra à Persis occupata est. Nam cū is omnibus suis copiis adductis, se non inde recessurum confirmaret, nisi illam expugnasset, obsidio quatuor menses durauit, Dadibrenis nemine opem ferente. Nam Imperator etiam eos per nuncios ad fortiter resistendum hortabatur, & auxilia pollicebatur: subinde tamen rem procrastinabat: & finitimi Paphlagones propius accedere, & opem eis ferre non audebant. Neque verò hostem latebat, eos omni auxilio destitutos, & fame premi, & à machinis grauissimè affligi. Nam cum saxa, calx: & quicquid hominum vitæ infidiatur, ex collibus in mediam urbem conicerentur, aedes dirueban-

Ira Dei placanda in rebus aduersis.

Ibanus Romanis vtilem operam nauat.

Ibanus matris filia præferit.

Dadibra à Persis occupata.

tur, & putei inficiebantur. Nò multo post missis ab Imperatore auxiliis, quæ in Baba mōte castra habebant, tribus adolescentibus ducibus, Brana isto Theodoro, Andronico Catacalone, & Cazane Theodoro: Persa ea re cõperta ex insidiis eos ante lucem adorti, & tergis fugientium inhaerentes, alios occiderunt, alios caperunt, & duos duces inter cæteros. quos Persa manibus post tergum reuinctis vndiq; circumductos, iis qui in mœnibus erant, ostendebat, monens, ut urbem priusquam belli fluctibus obrueretur, sibi gubernandam traderent. Neque enim spem salutis vllam eis superesse neque se inde recessurum, nisi vrbe expugnata. His spectaculis & sermonibus Dadibreni fracti, ad pactiones descendunt, iniquas quidem illas, sed quas tēporis angustia & durum telum necessitas flagitabat. Annuunt, se vrbe penitus deseruros, ut cuique cum suis charissimis & suppellectilibus incolumi abire liceret, quò vellent. Neque enim barbarus eos in patria manere, & tributa pensitare pati voluit. His conditionibus inreueradò firmatis, Persa urbem suis popularibus incolèdam dedit, ciues in alias atque alias regiones & vrbes sunt dispersi. quidam etiam, Persa concessu, tuguriolis in proximo structis, amore patriæ, seruitutis iugum subierunt. Ac cum vrbe Dadibra hoc modo actum est. Imperator autem paulo post, pace cum Persa facta, libenter ei, de terro pudore, ea dedit, quæ ante illius vrbs conditionem postularat. Vix Romanum imperium ab hoc malo respirarat, cū alij nuncij grauiores afferuntur, & futura maiorem dolorem afferunt quàm præsentia. Nam hæc quidem, quamuis ex parte molestiam haberent, tamen libertatis nò nullis reliquiis blandiebantur. Quæ autè ab Occidentalibus gentibus imminabant, ea seruitutē vniuersam & perpetuam minabantur. Nam Alemannorum rex Ammerigus, Friderici filius, qui in expeditione Palæstina submersus est, ut in Isaacij Angeli Imperio diximus, paterno principatu suscepto, Sicilia & Italia subactis, Romanos cupidos laceffebat: nonarum rerum importunè cupidus, & grassator inenitabilis. Neque tamen statim Romanos inuadit, rei difficultate deterritus. postis adhuc ob oculos nostrorum cõtra Siculos fortibus facinoribus, cum pridem in prouincias nostras impetum fecissent, & à veteris Romæ Papa ab instituto retraheretur. Missis igitur ad Isaacium legatis (nondū enim is imperio exciderat) causam dissensionis inanem quæritans, Romanas prouincias omnes ab Epidamno usque ad inclytam urbem Theffalonicam, sibi ut Sicilia regi vendicabat, ut belli iure nuper à Siculo exercitu subactas. Nam quod is tandem à Romanis profligatus esset, id fraude factū asserbat, in suis cupiditatibus fucadis fabulator insignis. Cõmemorabat etiam, & iniquis lancibus ponderabat paternas offensas: nec eas recentēs duntaxat, sed veteres etiam Manuelis solertia veteris Romæ Papa contra illum concitato, cuius Manuelis opera etiam Italia exactus esset pater. Ita obsoletis criminibus perfricta fronte renouandis, Romanis aut pacem maxima pecunia redimendam, aut bellum statim tolerandum arbitrabatur. Præterea tanquam rex regum & Imperator imperatorum postulabat, ut Romani suis

Ammerigi legatio ad Gracos.

in Pal

NICETAE CHONIAE

in Palaestina popularibus naualia auxilia mitterent. Ad quae cum Imperator rescripseret, & vitum non obscurum ad eum ablegasset: legati ab eo venerunt, quorum alter homo superciliosus erat: & eo nomine superbus, quod regis in pueritia curam gessisset. Eius legationis summa erat, plurimorum talentorum postulatio, arrogantia & insolentia verba, rerum ab Alemannis gestarum gloriosa commemoratio, quibus auditores decipi solent. Imperator igitur (potiebatur autem reru is, cuius nunc historiam conteximus) cu legatos infecta re dimittere non posset, annuit se pacem pecunia redempturum, quae res ad id vsq; tempus facta no erat. & vt Imperij Romani opes ostentaret atq; exaggeraret, rem aggressus est temporibus minimè consentaneam, sed ab officio & decoro alienissimã, & Romanis propè ridiculam. Nam in festo natalis Christi & ipse gemmatam vestem induit, & reliquas omnes auratas & latidclauu vestes induere iussit. Quo spectaculo Alemanni adeo non obstupuerunt, vt eorum cupiditas illo splendore Romanorum magis etiam inflamaretur: & Graecos vt ignauos homines & seruilibus deliciis deditos, quam primum oppugnandi occasione optarent. Cum autem aetates Romani eos hortarentur, vt gemmaru splendorem, quibus Imperator instar prati nitebat, aspicerent, & media bruma vris suauitatem oculis perciperent: negabat, Alemannos talia spectacula desiderare, neque muliebria ornamenta admirari solere, quae fucis, flammis, inauribus radiatibus viris impense placere studeat. ac vt Romanis terrorem incuterent, nunc tepus instare aiut, vt muliebribus ornamentis sepositis, aurum ferro commutent. Nam si legatio foret irrita, nec Imperator regis sui & domini postulatis annueret: necesse eos habituros pugnare cum hominibus, qui non gemmis vt prata niteant, neque rotundis margaritis intumescant, aut amethystis purpura & auro intertextis pauonis instar glorientur: sed qui Martis alumni, ira flamma oculos suffusi no secus quam gemmae radiant: & totos dies sudorem fundat, margaritis splendidiorem. Recensent etiam pecuniam quae pro pace postularetur, esse auri centenarios L. quotannis pendendos. Quam summam cum se Imperator soluere posse diffideret, Eumathium Philocalem praefectum vrbs, legatum ad regem mittit: qui cum opibus caeteros superaret, vltro id munus subiit, Imperatore exorato, vt sibi cum praefectura insignibus legationem obire concederetur. Imperator vero viatico quantum postulat libenter dato, suis cum sumptibus positu iter coficere passus est. Ita ille insolitus ac potius insolens legatus, non modo non maiore quam caeteri honore affectus est, sed derisus etiam ob vestitus inuitati nouitate. Caeterum pecunia quae pacis causa danda esset, ad x v i auri talenta redacta: Philocales in Sicilia, vbi regem conuenerrat, expectabat, dum ea mitterentur. Imperator vero pecuniae inopiam causatus, a prouinciis tributum exigebat, quod Alemanicum appellatur, tum primum institutum, & vrbano populo, senatu & coetu Ecclesiastico, opificibus item & artificibus omnis generis conuocatis, petebat, vt quisque de facultatibus suis partem aliquam sti-

Alexij ostentatio ab Alemannis de- videtur.

Sedecim auri talenta Alemanni peti- sianda.

Alemanni- cum tributum

pis nomine conferret. Sed cum se nihil proficere, ac frustra talibus rebus niti, & inania verba fundere cerneret: plerisque etiam vociferantibus & tumultuantibus ob inuitata ista & iniqua tributa, nonnullis vero censoriam ei notam inurentibus, quod Remp. per luxum perderet, inter cognatos prouincias partitus, qui extinctis oculis omnes essent inuitiles: ab eo quidem instituto toto impetu resiliit, ac propemodum eam postulationem a se profectam esse negauit: & aliam ingressus viam, aurea & argentea donaria, quae extra sacrarium essent, neque corpori & sanguini Christi suscipiendo feruient, postulauit. Ab ea quoque petitione multis abhorrentibus, quasi sacra profanaturus esset, furda & muta Imperatorum monumenta, quae nullum aduocatum haberent, inuadenda esse censuit. Itaque sepulchra effodiuntur: nec vllis Romanorum imperatoribus, quantumuis ob res gestas claris, quicquam praeter saeas tunicas, frigidum & extremum illud propugnaculum, relinquunt, omni preciofo ornatu spoliatis. Ac ne magni quidem Constantini locus intactus & inuolatus mansisset, nisi fures imperatoris decretum anteuertissent, & aurea illius ornamenta abstulissent. Vnde cum ad x x centenarios argenti, & auri nonnihil corrasisset, conflare ea tanquam profanam materiam iussit. Eius muneris ministri duo paulo post obierunt, alter ardenti febre, alter aqua intercute sublatus.

Alexius Imperatoris sepulchra spoliat.

NICETAE CHONIAE DE Rebus gestis Alexij Angeli secundum Liber.

Ed quis Domini potentiam pro dignitate celebrer, aut laudes eius diuulget? Antequam pecunia mitteretur, Alemanniae rex moritur, cuius obitus no Romanis duntaxat optatissimus, sed Occidentalibus etiam gentibus gratissimus fuit, tum iis quas vi magis quam benevolentia secum coniunxerat, tum iis quas inuoluptatum contempser, vt monarchiam constitueret, & circumiacentibus regnis omnibus dominaretur: Antonios & Augustos Caesares subinde somnians, & ad eorum principatum cupiditatem extendens, & tantum non vt Alexander distans, Et haec & illa mea sunt. Pallidus & seuerus. Cum autem sero cibum caperet, & moneretur, cauendum esse ne ea re valetudinem laederet: respondit, Homini priuato quoduis tempus ad cibum capiendum esse idoneum, id praesertim cui affluerit. Regi vero, tot curis distracto, si nomini suo respondere vellet, satis esse, si vesperi curare corpus liceret. Verum quod dixi, regis Alemanniae mors cum omnibus aliis gentibus optata fuerit, tum Siculi ea tanto magis sunt exhilarati, quod insula capta grauissimis ab eo malis affecti fuerant, quae vix satis describi possunt. Non enim tantum caedibus, rapinis, exiliis, cruciatibus intolerabilibus & morte grauioribus afflicti fuerant, sed multae etiam vrbes euerfae, multa opportuna castella diruta erant. Metuebat enim rebellionem eorum, & quod liberta-

Ammerigi mori insul- tat Graecus.

Ammerigi in Siculos crudelitas.

Alexius expellatorem hominum de sese frustra-

tis cupiditatem opprimeret, omnè fortunae melioris spem quam vel pecunia vel curus & equi, vel munitae vrbes, vel viri nobiles, vel tuta castella suppeditare queunt, eis ademid. Dum autem futurum periculum tanquam iam vrgens reformidat, & id quod nondum aderat, propullat, quorundam insidiis est appetitus: quorum conatus cum anteuertisset, insidiatores non gladio puniuit, sed variis miserabiliter excruciatos interfecit. Nam alium feruenti aqua excoctum in canistro, pro missu ad suos remisit: alium in ingentem rogam coniecit, relictum caleo insutum in fundum maris abiicit. Factionis vero principem & regem delectum, grauiori supplicio destinauit. Iussit enim coronam aeneam fieri cum quatuor foraminibus, quam eius capiti totidem magnis clavis affixit, atque ita hominem abire iussit, his verbis: Habes homo coronam quam venatus es. nemo tibi inuidet: fruerere vsque adeo desiderata re. Is vero vertigine oborta humi prolapsus, paulo post in miserabili illo diademate exspirauit. Capra Sicilia vna cum caeteris, Irene Isaacij imperatoris filia captiua est abducta, & desponsa notho fratri regis Alemanniae Philippo, amisso priore coniuge, qui post obitum Tancredi patris Siciliae imperarat. Caeterum hoc quoque malo maximo, a quo omnes prouinciae Romanae pessima quaeque timebant, diuinitus sublato: aliud infortunium e mari exitit. Nam Genuensis quidam nomine Caphures, biremibus & triremibus fabricatis, rotundis etiam nauibus instructus, maritimas vrbes & insulas Aegei maris vexauit. Sed & Adramyttio acta praeda, immensis opibus est potitus. Vt vero iis quibus talia cura esse debebant, tandem veteris excussus est, Ioannes Striiones cum xxx nauibus contra illum mittitur. Fucrat is Styriones pirata sauisissimus, & Calabria oriundus: sed ab Imperatore Isaacio maximis muneribus ascitus, Romanis sapissimè in naualibus bellis commodat. Is contra Caphuram profectus, praeter expectationem aduersa fortuna vitur. Nam cum viribus aduersario inferior, illum arte superare contenderet, ab eo victus est, id perperus, quod perpetuo facere destinarat. Caphures enim, Romanas naues circa Sestum clam adortus, cum sub meridiem ad Sigum flumen classiaris vacuas reperisset, vniuersas cum armis & comite caput. Ex eo insulis & locis maritimis quae impunè passim populabatur, tributa pro sua libidine imperabat & exigebat. Quare Imperator inops consilij, pacem cum pirata faciendam censuit: & quibusdam Genuensibus illi familiaribus ad eum missis (saepe enim negociandi gratia Byzantium appulerat: & quod faciebat, ea de causa faciebat, quod a Michaeli Stryphno classis praefecto pecunia mulctatus fuerat) quamuis verba de pace faceret, nihilominus etiam ad bellum se parabat, aliis triremibus comparatis, & rursus Striioni traditis. Sed vt inter eos conuenit, & Imperator se vi auri centenarios missurum, & Romanum agrum assignaturum, qui septuplo plures milites posset alere, quam ipse haberet, ille contra se Imperatori dicto audientem fore est pollicitus: Striiones cum suis, Pisani copis

Caphures Genuensis pirata a Ioanne Striione oppressus.

pace adhuc ambigua, ex improviso Caphurem adoritur: comissaque pugna captum occidit: & eius nauibus quatuor exceptis, portitur, in quibus consobrinus eius erat. His quoque malis amotis, Palaestinae turbae oriuntur, quae Imperatorem & probro & diuturnis molestiis affecerunt. Qua de re dicturo mihi, ad principium est recurrendum, vt narratio fiat apertior. Imperator Alexius, vt supra innui, antequam rerum portiretur, a plerisque non pacificus, sed admodum bellicosus habebatur. Vnde omnes augurabantur, cum non modò Romanorum hostes bello petiturum, sed nec in subditos omnino clementem futurum. Verum planè contrariu euenit, decepta omnium opinione: & vt pleraque omittam (ne vituperationem potius quam historiam scribere videar) in initio principatus proclamari iussit, se magistratus non venditurum: sed delectu ex optimis habito, gratuito mandaturum, atque id consilium liberale & praclarum erat, & optime gubernationis firmissimum fundamentum. Neque quisquam est nostro tempore, qui id exemplum vel imitatione consequi, vel accedere propius possit. Verum eius cognati, omnes avari homines, & crebris Imperatorum mutationibus nihil aliud edocti nisi furari, rapere, publicae tributa depeculari, & cumulare diuitias: si ab aliquibus vt apud Imperatorem gratiosi, adiebantur, eos spoliabant, & coactam pecuniam in suam rem conuertebant: quae tanta erat, vt priuatorum hominum conditionem superaret. Vnde cum aliis in rebus ita peccatum est, vt in nullo alio imperio: tum Romana Respublica funditus interiret, & magistratus peius quam prius vanales extiterunt. Cuius licebat praesse prouinciae, & summum apud Romanos dignitatis gradum consequi. Ita factum, vt non modò triuales & circumforanei homines, numularij & institores; sed Scythiae etiam, & Syriae, excusso veterum dominorum iugo, Augusti crearentur. Harum rerum omnium, vt dictum est, primaria causa fuit Imperatoris facilitas, ne leuitas dicam, & ingenium imperio ineptum. Eo accedebat familiarium eius ingluuies, & quorundam inexplibilis auaritia. Et raque muliebribus & cognatis eius Respublica ludibrio erat. Ipse vero quid rerum gereretur, non magis norat, quam qui in extrema Thule habitant. Hinc & ipse gubernator pessimè apud omnes audiebat, & proreta ac naua omnes ab eo delecti, atrocissimis diis deuotebantur. Imperatrix vero, quae eas res non ferendas duceret (neque enim diligentiam & auaritiam eius latere poterant) non diu sibi quiescendum rata, aut magistratus ex edicto Imperatoris non nundinandos; aut collectam pecuniam in fiscum esse referendam censuit. Ac principio eius instituti ministrum deligit Mesopotamitanum Constantinum, cuius apud Isaacium summam fuisse auctoritatem diximus. Deinde eum mariro, cui & ante principatum inuisus, & post eum quoque parum gratus erat; quod plurima in Romana Republica nouasset & labefactasset, & conturbare omnia non desitisset, reconciliat. Igitur summa rerum denuò ad illum deuoluta, caeterorum auctoritas elanguit, & lumen

Imperatoris cognati omnia vendunt.

Euphratosyni Constantinus Mesopotamiae tunc uelut.

potentia cognatorum Imperatoris est obscuratum. Qui verò dudum ab Imperatore pro nihilo putabatur, tum omnia poterat, & vnus erat instar omnium, vnus omnia rectè statuere, vnus omnium moribus se accommodare, omnia omnibus pro dignitate posse tribuere putabatur, & ab Imperatoris latere nūquam discedebat. Eam inexpectatam mutationem, cum alij qui priori potentia exciderant, & vt pyrilmipides orto Sole splēdere desierant, agrè tulerunt: tum Imperatrici cognatis Andronico Contostephano, cui Irene illius filia nupta erat, & fratri eius Camatero Basilio penè illa rumpebantur. Proinde omisso Constantino, qui vt lapillus contra ipsos coniectus erat, totum cursum contra dominam, quæ eum coniecerat, intenderunt, & bilem suam euomuerunt, vltionis occasionem quaritantes. & post diurnam deliberationem & summam cautionem, Imperatorem adeunt, in Occidentem abiturum, & huiusmodi orationem habent.
>> Et si natura fert, vt cognatis maior charitas & nos tribuatur: nos tamen ij sumus, qui Imperatorem & Alexium plus diligamus, quàm Euphrosinam. Nam si is ab humana manu iniuolatus permanferit, imperium esse saluum, cum publice omnibus salutare, tum priuatim nobis est conducibile. Sin te casus aliquis inopinatus oppresserit, nos in communi omnium naufragio, etiam priuatim periclitabimur: iactura earum rerum omnium facta, quas te Imperatore tenemus. Hac insinuatione vsi, argumenti summam subiecerunt, & Imperatorem velut in furorem impulerunt, eumque multo maiorem, quàm Timothei moduli Alexandrum. Aiunt coniugem tuam, domine, citra vllam verecundiam in turpissima facinora delabi, & adulteriis thalamum tuum inquinare. Quare veremur, ne paulo post nouis rebus studeat. Nam cum quo impudenter concumbit, & suas voluptates explet: eum probabile est, eam etiam ad imperium euectum velle, & in eam rem omnes suos neruos intendere. Est igitur potentia mulieris & opulencia restringenda: amator verò eius, quem tute adoprasti, illa verò incesto concubitu sibi iunxit, sine vlla mora statim è medio tollēdus, ne posthac simile piculum admittatur. Cæterum iniquæ cōiugis pœna in id tempus differenda est, quo, Deo fortunante, ab instituto itinere Constantinopolim reuersus fueris. Hac cum dixissent, & monuissent, viri omnium optimi sunt iudicati, quales & pauci inueniantur, & summo honore afficiendi sint. Imperator verò grauiter indignatus, talem sibi pro summis meritis referri gratiam, Batazen statim per satellitem nomine Bastralitem occidendum curat, qui adhuc in Bithyniæ partibus agebat, Alexio Cilice adhuc rebellante. Bastralita verò illd profectus, eum vt arcani aliquid ab Imperatore nunciaturus, longius à castris abducit, & stricto ense cum ipse in eum irruit, tum ij qui ad cædem subornati erāt eius ministri, membratim adolescentē tanquam pecudem dissecuerūt. Id factum & crudele spectaculum totus exercitus agrè tulit. Bastralita verò caput eius capsula impositum, celeriter ad Imperatorem perrexit. Is cum in id ante pedes suos proiectum calcibus insillisset, ac diu contemplatus esset, ser-

Euphrosyna à fratre & genero adulterij accusatur.

monem habuit quem historiae inferi non decet. Deinde institutum iter persequens, Cypsella abiit, vt Thraciis vrbibus opem ferret, quas Blachi & Scythæ populabantur: & Chrysum etiam comprehendere, aut saltem excursions eius prohibere, quas clam in Serranum agrum faciebat. Erat is Chrysus genere Blachus, paræ staturæ homo, qui in Petri & Asanis defectionem à Romanis non consenserat, ac potius fœdere cum Romanis icto, cum suis militibus arma eis inferebat. Sed non multo post captus, vt ad populares suos inclinans quoddam perpetuò progredere, & principatum sibi parare niteretur, in custodiam datur. Deinde solutus, & ad Strummizam tuendam missus, Imperatoris spem fefellit: eoque oppido sibi vindicato, finitimos Romanos grauitè afflixit. Contra eum igitur profectus Imperator, & iusto exercitu Cypsella conuocato, paulo post domum redire cupit. Ita & exercitus frustra eò conuenit, & ipse frustra eam expeditionem suscepit: eoque statu Occidētis relicto, qui prius fuerat, ne duos quidem menses foris commoratus, Byzantium rediit: & in palatio Aphamiano diuersatus, inde in Philopatium transiit. Imperatrix verò Euphrosyne cum animo suo reputans, vt apud maritum delata esset, eumque metuens, miserabili gestu manus ad omnes extendebat, obtestans eos quibus fidebat Imperator, vt sui patrociniū susciperent, suamque causam pro virili defenderent. Periculum enim esse, non modò ne per ignominiam palatio eiceretur, sed etiam ne occideretur. Itaque plerique eius miserii, partim suadere Imperatori, vt crimina vxori obiecta negligeret: & delatores eius criminari, vt morosos, mendaces & calumniatores: partim monere, vt quod decreuisset, summo studio exequeretur: ne postmodum argui posset, eam recepisse, quam hodie pro adultera repudiasset, & ipse suum dedecus per totum orbem terrarum diuulgaret: iis animantibus similis, quæ cornua vibrarent, sed non ferirent eos à quibus scemellas suas iniri viderent. Posthæc Blachernium palatium ingressus, non statim suam iram declarauit, sed vxorem suæ menfæ adhibuit: quamuis tum quoque perturbationem animi terrore vultu, & auerso aspectu præ se tulit: & ira æstuans, quam tamen subinde reprimebat, non amplius eius consuetudine vti, nec concanare instituit. Tum illa iudicium de se fieri flagitare, quiduis perpeti non recusare, si cōiuncta esset: Imperatorem orare, vt non eloquētia & cognatione delatorum, sed veritate & certitudine rei moueretur. Is verò ad nullam huiusmodi rem se demisit: sed quæstionibus de nonnullis cubiculariis mulieribus habitis, eunuchis etiam illius diligenter interrogatis, post dies aliquot eam, omnibus ornamentis & principatus insignibus, ademptis palatio educi iubet. Educitur illa per descensum quandam vulgo ignotum, vili vestitu, quali videntur mercenariæ mulierculæ, cum duabus Barbaris ancillis, sermonis nostri non satis peritis: & in cymbam coniecta, in Nematæum muliebre monasterium circa Ponti fauces situm, abducitur. Domina sic amota, delatores eius casum illum non prorsus sine dolore tulerūt. Nam ea de causa illam detulerant, vt autoritatem eius immin-

Alexij irrita cōtra Blachos expeditione.

Chrysus Blachus.

Euphrosyne ab Imp. in monasteriū abstrahitur.

Delatores Euphrosynæ reuocanda auctores sibi.

imminuerent, non, vt ipsam imperio deiicerent, aut à fundamentis euerterent. neque vnquam hoc Imperatorem commissurum crediderant, cuius mollitiem, & animum quauis aura impelli solitum, non ignoraurent. Eos igitur facti pœnitebat, etsi non tantum, quantum conueniebat: sed vulgi dictis & conuiciis admodum mordebantur. Abfuit Euphrosyna v menses à palatio: ac prorsus abiecta, & perpetuò neglecta esset, nisi ij qui vulnerarant, eam sanassent (non eo quidem animo quo Telephum Achilles, sed publico populi odio impulsus, quod nulla necessitate coacti, eam ignominia affecissent, à qua ipsi honoribus affecti essent) & Panaceam ad eius restitutionem inuenissent. Nam cum omnes Imperatoris cognati consensissent, & Mesopotamita Constantinus omnem, quod aiunt, lapidem mouisset, ab Imperatore reuocata, maiorem etiam potētiam quam prius obtinuit, nec tamen delatores vel aperta vi, vel occulta fraude vltā est: insigni moderationis exemplo. Maritum verò iam pridem à se abalienatū, tum verò eius consuetudine prorsus abstinentem miris artibus & blanditiis reconciliauit, vt in ipsius potestate esset: omniaque ferè imperij negocia suo arbitratu administravit. Atque hæc hæcenus. Constantinus autē Mesopotamitanus (plura enim de Vertumno ætatis nostræ, & homine callidissimo ac versutissimo dicenda sunt) clato supercilio insolenter incedebat ob dominæ reditū: eaque de causa opinor non contentus, quod apud Imperatorem posset omnia, Caniclij officij, quod Isaacio imperante obtinuerat, ac rursus offerebatur, vt suo fastigio inferius, renuit, sed ex Lectore Diaconum creati se voluit: non ferendū ratus, ni sacras etiam dignitates contretaret. Continuo quod libitum est impetrat, ab Imp. in inclytū Blacherniū templū mittitur, à Patriarcha statim ex Lectore Diaconus creatur, stationem & gradum principem consequitur. Hoc cōfecto negotio, se relicturū palatium, & Imperatori nō amplius operam nauaturū simulat. Neque enim permittere Canones, eundem & Deo sacra facere, & ciuilibus rebus villo modo implicari. Distare illa inter sese, neque coniungi posse: quæ admodum seruire Deo & seruire Mamonæ, ex diametro pugnent. Imperator verò eum vt hedera vitem cōplexus, statim Patriarcham Xiphilinum priuilegio concedere cogitur, vt Mesopotamitano, simul & Deo & Imperatori, & tēplo & palatio, sine fraude canonum, qui acerbas pœnas in istos ambidextros statuunt, inseruire liceat. Hoc quoque peracto, non multo post Theffalonica pontifex designatur. Tantam gloriam adeptus, homo fortasse non contemnendus fuisse, nec ea mala, in quæ post incidit, ipse sibi ex parte accessisset: si planè palatio excessisset, & cupiditati suæ tandem modū aliquem statuisset, aut de curiositate ingenij & rerum gerendarum cupiditate aliquid remisisset. Nunc multo rum & maximorum honorum, eorumque inter sese dissimiliū insana & infinita affectatione, etiā humiliore statu est excussus, vt diuina in eo prouidentia & celsitudinis immoderata, & humilitatis immensæ exemplum statueret: & ad cœlos vique clarū, insigni rerū vicissitudine ad inferos

Mesopotamitanus & sacerificus & aulicus.

Mesopotamitanus auaritia & ambitio.

deprimeret. Nam cum vitā sibi acerbam esse duceret, nisi læua templū, dextra palatium teneret, & vtraque dignitates, vt lapis angularis bina edificij latera complecteretur: à pristino instituto non recedebat. & ne quid sine sua autoritate gereretur, fratres suos tāquam clauos & veches inferebat, ac potius velut in aureis de vtraque Imperatoris auricula suspendebat: vt si quādo ecclesiasticis cōuentibus interesset, nullū dictum aut factū ignoraret, nec quisquam locum suū se imprudente occuparet. Theffalonica verò profectus, & vix tantisper ibi cōmoratus, dum in folio collocaretur, summa cum festinatione Byzantium rediit. Ac ea ipsa de causa contempit omnium euasit, & vno digito regebat omnia; præsertim cū Imperatore rursus cōtra Chrysum profecto, suo consilio, industria & opera, omnibus rebus cōtra seditiosum quā optimè administratis, magnā ingenij laudem esset cōsecutus. Vnde quem admodū Hippocrates optimā corporis habitudinem, quod diu in eodē statu permanere nō possit, periculosam esse affirmat: ita etiā Mesopotamitano accidit, qui dum semper crescere studet, dum nullum gloriose modum statuit, instar culicis illius, vt fabula narrat, post leonē oppugnatum, exiguo araneæ filo implicatus, omnem gloriam amisit: & dum in pauperes imperium exercet, inclinatus concidit, vt est in psalmis Davidicis. Nam ij quorum capitibus vt Comicus ille pulex insultarat, & quibus veluti mancipiis tantum non colaphos infregerat: non paruo coetu coacti, & criminibus parum sanis cōcinnatis, Imperatorem adierunt: & eius facilitate ac leuitate (nam quouis verbo flectebatur) ad rei odium abusi, acriter hominem insectati sunt. Ex eo non modò vt paruus globus robusta machina palatio facile excussus est, sed pontificatus etiam deiectus: vno ventro ab omnibus accusatus delecto, Michaelē Stryphum classis præfectū intelligo, cui vt omnium auarissimo peculatori, & publicæ pecuniam hiantibus faucibus deuoranti, in primis Mesopotamitanus aduersatus fuerat. Verū hoc quanquā graue, non tamen aded graue est, aliquem incomperito crimine, cum alio munere, tū verò sacerdotio re maxima propter improbæ linguæ susurros deiici: illud verò nullam prorsus habet excusationem, & insignem stulticiam arguit. Nam cum alius Theffalonica pontifex creandus esset, deliberatio de Mesopotamitani absentis abrogatione in quæstionem vocatur: & cum in ea criminatione quædam capita claudicare, nec satis firma esse ad pontificatus abrogationem viderentur, Patriarcha siue iussu Imperatoris, siue Mesopotamitani odio, siue alia de causa mihi ignota, temerè, & contra officium aliquot primarij sacerdotibus secū adductis, & in iudicū numerū quibusdam malè feriatas hominibus relatis, qui beneuolentiam Imperatoris per fas & nefas captabant, abrogationem decernit: & prætermisissis antè quibusdam criminibus, quæ vti que conuictū omni sacro ministerio pellerent infertis, id decretum in charto-phylacium refert, dato exēplo eius Chrysantho, cui Theffalonica gubernatio cōmissa erat. Quæ acta cum summū dedecus haberent, tamen erant qui iis nō aliter gloriarentur, quam si hostes diu-

Mesopotamitanus sublati in alio, causa gratiam tenuit.

cissent, aut ferā immanem cepissent. Hoc modo Mesopotamiano Constantino, & duobus eius fratribus ab administratione Republicae remotis, alius succedit, homo accuratus, suavis moribus, disertus, ac potius eloquēs, Theodorus Irenicus, qui se comē erga omnes praeiuit. Collega ei adiunctus est alius, ab avaritia non alienus, & perpetua tussi laborans. Qui ambo publicis muneribus occupati, Mesopotamiani casum non deridebant, sed perpetuū ob oculos habebant: & Imperatoris facilitatē merentes, non erecti & immoti, ut periti equites, per mōtes & valles ferebantur, sed velut fascibus submissis, autoritatē suam subinde astringebant, & multa necessaria praeteribant, mutationis metu. His & huiusmodi rebus Alexius Comnenus triennium in Imperio exegit. Reliqua ab eadē ratione nihil recesserūt. Consuetudo mansit eadem, vita mollis, & perpetuū sōcors ingenium. Tunc sēdus Iconiense violatum est. Nam Caichosroes, eius vrbis Sultanus duos equos qui Imperatori ab Alexandrino Sultano mitebantur, eripuit; quorum alterius genu in cursu luxato, per legatos ab Imperatore veniā petiit, quod eius equos intercepisset, & quod propter alterius laesionem alterum quoque mittere nō fuisset ausus. ceterum se omnino curaturū, ne amico esset molestus, neve diu equis careret. Hāc speciosam defensionem Imperator non ut magnanimū virum decuit, aequo animo accepit: neque necessitati volūtatē accommodavit, neque temporū rationem habuit, quorū difficultatibus vndique urgebatur, sed statim effervescente bile fulminat: nec tamē quicquā facit quo Persam vlciscatur, sed sibi ipsi planē bellum infert, & gladiū cōtra sese stringit, iuber in carcerem duci & omnibus bonis multari negotiatores omnes rā Romanos quā Turcos, qui Iconio Byzantiū venissent: eorum verō merces & iumēta, nec ipse, ut decuit, sibi vendicavit, nec illis reliquit. Vnde alia alibi dissipata perierunt. Quo Barbarus audito, denuō legatos mittere noluit, sed armis alacriter arreptis, improvise incursione Cariam & Tantalū oppida ad Maandriū sita vastavit. Inde ad Phrygiā Antiochiā contendit, eamque fortassis aequē ac heri Cariam & Tantalū cepisset, nisi casus quidā fortuitus, impetū eius diuina potius quā humana providētia fregisset. Nam qua nocte ad vrbē opprimendam properabat, quidam homo potēs filiae nuptias celebrabat. Erat igitur, ut in huiusmodi festiuitatibus solet, tumultus hominum conuiuantium, cymbala, tympana, saltatores, & mulierum cōtus hymenaeum cantantiū per totā noctē perstrepebant. Ut autē ad vrbem accessit Caichosroes, audita organorum harmonia, & hominum concentu: non rem ipsam coniectura assecutus, sed militum tesseras esse, qui suum aduentū praecognoscent, putans, ad Lampen discessit, ibique captiuos describendos curavit: & cuiusque patriam, & nōmen, & a quo captus esset, item an aliquid suarum rerum amisisset: & an filius, aut filia, aut vxor alicuius, à Persa aliquo occultata esset, peruestigauit. Hac inquisitione facta, Romanis omnia restituit: & omnibus captiuis in tribus & familias distributis, qui v milia numerum explebant, perrexit. In ea abductione, Barbaro illud quoque curā fuit, ne

captiuus victus deesset: & distributo inter eos frumento, ne frigus quidem neglexit, sed correpra securi, ipse collapsam arborē dissecurit. & id spectaculum Persas concurrentes mouit, ut idem & ipsi facerent, adiecta laboris eius causa, & quem inde fructum percepturi essent. Ac Persis perpetuū licere lignatum extra castra ire, quod à nemine impeditur, Romanis verō non item, cauentibus ne fugere visis, compedibus vincirentur. Postquam verō Philomiliū est peruentum; & domicilia & agros fertiles eis assignauit, & rusus frumentum ceteraque mitia legumina distribuit: & spe bona impletis denique dixit, reconciliata inter se & Imperatorem gratia, & fœdere renouato, se eos gratuitō remissurum esse donum. Sin aliud consilium caperet Imperator, eos v integros annos immunes futuros, nullo quaestore quicquam postulaturō, Deinceps verō se tolerabile tributum eis impositorum, quod nō (ut apud Romanos moris sit) constitutum excedat, nec multiplicetur. His ita ordinatis, Iconium rediit. Ea tam humana denūciatio neminem patriae meminisse passa est, sed multos etiā à Persa non captos Philomilium attraxit, cum audissent, quo modo cognati & populares eorum à Sultano tractarentur. Sic ab ortu Romanorum ad nostra vsque tempora, non modō sancti defecerūt, & veritas imminuta est: verum etiam ob iniquitatem multiplicatā, charitas vulgō refriguit, ut integras ciuitates Graecae patriae cupidē relictae, ad Barbaros in colonias abierint. Nam crebrae tyrannides subditis sobriam viuēdi rationem extorserūt: & plerique Imperatores rapinis assueti, nihil in suos moderati vel cogitarunt, vel fecerūt. Iam videamus quid Imperator gesserit. Andronicum Ducam adolefcentulum adhuc mittit ad bellum Persae inferendū. Is cum suis Persas serō tandem aggreditur: & noctu pastores & armēta cuiusdā Amerae Arsanē adortus, non multo post recessit. Sed & ipse Imperator ab amēnis Propōtidis locis agrē tanquam à loto aut cantu Sirenū auulsus, Nicēam & Prusam est profectus, nō vt Persas vlcisceretur: sed ne ex Barho digressi, vbi magnus eorū numerus statua habebat, vrbes & agros finitimos popularētur. nec amplius vno mēse ibi exacto, Byzantium rediit. Inchoante vere denuō cum summa festinatione coguntur exercitus. Milites enim frequentibus eodem anno expeditionibus fatigati, ea molestia carere, & diutius domi manere cupiebant. Concurrunt igitur vt ultra vires dimicaturi, & aut superaturi Barbaros, aut pro patria occubaturi. Ita copiae Cypsellae vt in vna castra conuenerunt. Ausus est & Imperator sua sponte id quod iam dicam. Morbo articulari per certa intervalla laborabat, & dolore pedum in primis affligebatur, peggiore materia eō delabente, & cruciatus intolerabiles excitāte, qui & motum adimebant, & acres febres inflammabant. Quadam ergo die foribus cubiculi clausis, arcanum nemini praeterquā cubicularis indicat: & ferramentis cadentibus in tibias profundē impressis, principidō dolores animo philosophico profert, & cōtumeliosis dictis medicos repudiatur, quod in solis purgationibus versari didicissent, neque quicquā remediū ultra euacuationes adhibere scirent. Deinde verō vstionibus inflamat,

Quae de corruptio in Reipub.

Alexij suiles apparatus.

Alexij cautera.

matris, & maioribus doloribus subsecutus, medici non singularim, sed omnes simul cōnotati sunt, cognatis eius meruentibus, ne decursus humorum ad crura impeditus, principali aliquo membro infesto, necem illi subito inferret, & imperium praeter expectationem ad alium transferretur. Ac medici pharmaca ei praebere decreuerūt, vt commotio simul & redundantia humorum egestionibus sisteretur. itaque medicamenta singulis ferē diebus temperabatur, neque sanē frustra erant. At imperatrix Euphrosyna, quāquam de valetudine mariti, vt par erat, sollicita: tamen cum iis quibus arcana sua committebat, de successore imperij magis deliberabat, ne is sibi inimicus & infensus esset, sed potius amicus. Nam Imperator filium non habebat, sed duas duntaxat filias, eāque viduas. Nam Irenes maritus Andronicus Contostephanus obierat. Anna verō vt natu minor, ita forma praestantior; Isacio Comneno nupta fuerat, qui in Mysia in vinculis obiit, vt supra narrauimus. Igitur alij atque alij Imperatores nominantur, sed omnes qui iis opportuni essent, à quibus nominabantur. De eo verō deligendo, qui Republicam optime & è dignitate Romanorum administraret: nemini quicquam in mentem veniebat. Vnde recordes homines, etiam infantes in cunis adhuc vagiētes designabant. Ex nobilitate & opibus claris Manuel Camyzes Proostator, auunculo suo Ioanni Sebastocratori aduersabatur. Is verō vicissim illi impediēbat. Tres verō Imperatoris fratres, ab Andronico excacati, & eorum sororius Ioannes Cantacuzenus, & ipse orbus oculis, filiis suis faebant. Erant etiam qui Ponticarum nucum, & suillarum carniū reliquias adhuc in dētibus gestantes, imperium haud dissimulante & amarent & ambirent, & curiosos in id oculos defigerent, seu pronubis seu lenonibus vrētes hominibus circumforaneis, qui ventri seruiēbant, & pecunia facile corrumpebantur. Quanto deterius est suffragium multorum quā vnus: O celebre Romanorum imperium, & omnibus gentibus admiranda & adoranda Maestas? quales tyrannos pertulisti? quibus iniuriis exagitata es? quales amatores in te infanterunt? quales homines es amplexa? qualibus te subtrauisti, & oscula praebuisti? quales corona & diademate, & purpureo calceo exornasti? Grauiora vtique ab illis pertulisti, quā Penelope à procorum frequentia. Nimirum ab omni parte similis es regiae matronae felicissimae, forma venerabilis, iusta magnitudine, vultu venusto: sed captae impudentium amatorum manibus, quos cordati homines vixcentusse liceantur, qui magnificentiam illius aestimare nequeant, celsitudinem non reuerentur, nobilitate nihil moueantur, aliquādo etiam eam per contumeliam in nefarium cubile pertrahāt. Hei dedecus, hei flagitium, qualia perpessa es? qualis visa es? facies meretricis, d̄ inclyta & celebris Maestas, contigit tibi. Euanuit naturalis illa tua pulchritudo, & vultus verecūdia, & frugi pridem & modesta vitae ratio. Nunc facies tua luxu & fucis est corrupta, ad delicias exorbitasti, ad mores dissolutos deflectisti. Nam qui tibi vim fecerunt pridem citra curam formosae, vultu admirabili & amabili praeditae, ad meretricium habi-

Imperatrix deliberationes de successore Imperij.

Deplatio Rom. Imperij.

tum te redegerunt. Quando istam deformem formam exues? quando accersitum aspectum & gressum mutabis? Quis te à tyrannicis istis amplexibus per vim vindicabit, & ad veterem castimoniam & libertatem reducet? Nam nunc quidem parum abest, quin te rideamus potius quā miseremur, eorum vtentem consuetudine qui te dedecent: atque id opprobriū intuentes, vereamur, ne profus delearis, & ad extremū corruas. Sed ad institutum redeamus. Imperator nōdum planē recuperata valetudine, cum pedibus nondum insistere posset: Cypsellā abire, rebus ad bellum gerendum necessariis instructus. Verū illo adhuc malē affecto, Scythae cum cohorte Blachorum Ilro traiecto, Thracia oppida Mefenae & Zurulo finitima in ipso D. Georgij martyris festo subita incursione populantur. Ac decruisse Barbari, & eam tesseram à ducibus accepisse ferebantur, vt Cuperij conuenirent. Locus is est non procul Zurulo distans, vbi tum festum martyris magna hominum frequentia celebrabatur. sed manē humili nebula orta, maxima Barbarorum pars in alia loca est delata, & vsque ad maritimam Radestum descendit. Pars tamen eorum quaedam in Cuperium irrupit. Ceterum multitudo quae ad festum conuenerat, potius rata vim propulsare, quā tolerare, curribus templum vallauit, & primae Barbarorum incursioni aditum facile intercluit: cum Scythae pagos oppugnare non solerent, & nunc etiam vrbium mutationes declinent, vt qui turbinis instar primo duntaxat impetu obtuiss quibusque vastatis domum sese recipiant. Eos tamen, qui omisso templo Zurulum petebant, omnes interceperunt. Verū vniuersi malorum expertes fuissent, nisi perditissimus Racendytes, qui colligendi vectigalis ergo venerat, Branae Theodori, qui ei provinciae praerat, monita spreuisset. Edixerat autem, ne populus ad festum conueniret, & Scytharum incursionem indicaret: optione data, vtrum dicto audientes & incolumes esse, an spretis suis monitis perire mallent. Nunc is qui mūdo propus renunciarat, qui planē à terrenis rebus auulsus erat, Christiano pallio vltro induto, veritus ne sibi aereus stater disperso populo elaberetur, literas eas in sinu abdidit, & in nigra veste tanquam in tenebris occultauit: & populo praedixit, quasi vates esset, homo corradendi nummos & nundinādi peritior, eos nihil mali passuros: famā saepē veritatem opprimere, neque certi quicquā afferre. Scythas autem cum magna praeda recedentes, Romanus exercitus qui Bizam tuebatur, aggreditur, cedit, in fugam coniecit, maximam praedae partem recuperat, eam tamen non diu tenet. Nam Romanorum naturalis & insana & in rebus minimē conuenientibus cōtumax avaritia, victoriā corrumpit: qui cum toti in eo essent, vt Scythis praedam ex agro Romano receptam extorquerent, eos qui fugiebant in se conuertunt, & vicissim fugati sunt.

Scytharum in Thracia irruptio.

Racendytes monachus avarus.

NICETAE CHONIATAE LIBER PRIMUS, de rebus gestis Alexij Angeli, in quo clades vrbis etiam referuntur.

Theodorus Irenicus Mesopotamiani casu sit captiuus.

Alexij tempus in Iconiensi Sultano concitatio.

Caria & Tantalū diruptio.

Caichosroes in captiuos humanitas.

Alexij contra Chrysum expeditionis. Profacum castellum.

Is ita gestis, imperator Cypsellis Thessalonica proficiscitur, inde contra Chrysum iter intendit, qui Strumiza sibi vendicata, castellum quoque Profacum & natura & opere munitissimum, pro regia occupavit. Sunt enim solida rupes bifida, inter se contigua. in quas vnus pater aditus angustus, difficilis & præceps: reliquis ambitus rupium vel capreolis inaccessus est: & Axius profundus amnis eas, quod mirere, circumfluit. Deinde ars æmula naturæ, penè inexpergnabiles eas fecit, & firmissimis mœnibus in aditu structis mirabile propugnaculum absoluit. Id castellum Romani olim nihil de Bulgaris solliciti, desertum & neglectum iacere passi sunt. Chrysus verò domicilium ibi tuissimum constituit, præsidio veteranorum imposito, tormentis in circuitu dispositis, & comæatu abundè importato, greges & armenta in verticibus montium vagari & pasci suavit. Neque enim castelli ambitus facillè comprehendi potest, qui longè latèque pater, saltibus etiam & nemoribus floret. Vno tamen bono, eoque summè necessario & præstantissimo caret, quod ne vna quidem aqua gutta ibi scaturit, nec fossiles putei sunt, sed ad flumen descendendum, & hydriis aqua haurienda est. Chrysus igitur tali castello positus, Imperatoris contra se expeditione nihil territus, ad resistendum se paravit. Romani verò rei militaris periti (si qui fortè supererant) & situs locorum non ignari, monebant Imperatorem, vt præterito Profaco, reliqua oppida & pagos Chrysi inuaderet. & iis expugnatis demum, ad illud castellum accederet. Sic enim & exercitum fore fidentiorem victoria, & præda ex minus firmis castellis parata, & ipsum Chrysum vi belli virgente, aut consiliū mutaturū, remissa pertinacia, aut de rebus suis desperaturum. Cæterum in arcem inexpugnabilem principio facere impetū, & cum præruptis petris dimicare, cum vanum esse, tum creuentis sudoribus & multis æriis & cædi bus plenū. His spadones Georgius Oenæotes in primis & imberbes adolecentuli acriter aduersari, Imperatori persuaserunt, vt rectè ad Profacū adduceret exercitum. quo capto, nihil deinceps posse resistere, præsertim cum nihil impediret: quo minus arcem belli inuaderet: nec quicquid esset, quod hostem per ambages querere cogeret. Præterea neminè esse qui in barbaricis & fœdis illis locis diutius commorari sustineat, nullo aut exiguò cum fructu, sicuum & peponum tempore instante, & cæteris pomis maturescētibus, quibus Propontis vt Paradisus Dei manibus cōstitus abūder. Vtinam (inquiūt) in Rhegij planicie esse-mus, & Aphameam cerneremus, vt sacra Constantinopoli salutata, in Propontidis amœnitate nauigaremus: quam lenes & fœcundæ Aquilonis auræ iugiter perflant, vbi pisces recentes palpitant, vbi delphines iucundissimè saltant, vbi lauacra passim arident, vbi limpidorum riuulorum flexus spectatorem exilarant, vbi auribus obambulantium garritus hirundinum, & cantus lusciniarum, cæterarumque auium blandiuntur. Igitur imperator laxis habenis ad Profacum fertur, quasi oculis ea videret, quæ auribus acceperat. obiter tamen castella quædam euerfa

Deliberatio de Profaci oppugnatione.

Propontidis amœnitas.

sunt, & horrea & segetes incensæ: & à Persis, quos Ancyranus satrapa Imperatori auxilio miserat Blachi aliquot capti. Tum orthodoxæ dei cultores Imperatorem obtestati sunt, ne à Turcis, homines qui eundem Deum colant, quæ nos veneremur, abduci vilo modo pateretur, ne religionem abiurare coacti, Deum contra eos à quibus dediti essent, instigarent: sed Blachis in Romanorum seruitia distributis, Persæ qui eos cepissent, aliis largitionibus placarentur. Verum ille planè renuit: & castris ad Profacum positus, statim oppugnationem tentare instituit. Ac Romani opera edebant præmio & admiratione digna, spem omnem alacritate superantes. Nam alij clypeis & strictis ensibus muniti, alij arcus & sagittas gestantes, in arduos castelli tumulos arrepebant: & mœnium defensores, facti propiores impetebant: Denique post fatigationē & eadem multam, barbaros munitione recens portis obducta depulerunt. erant etiam qui per præcipites tramites funibus sese attolentes, & in rupibus instar caprearum hæsitantes, mœnia transcendere, & in ipsam arcem euadere niterentur. Sed cum propugnatoribus profligatis, & in castellum compulsis, se rem salutarem & pulcherrimam confecisse putarent, tum demum laboris sui vanitatem intellexerūt. Nam cum ligones ad mœnia diruenda postulassent, nemo fuit qui ea instrumēta suppeditaret. Cæterum nihilominus in opere perseverantes, fabricum præfecto succentebant: & manibus ac gladiis pro ligonibus vsi, saxa è compagibus eruebant, & pinnas assilendo reuellebant. Sed cum res tardius procederet, & ipsi ex superiore loco malè tractarentur, vix tandem armamentario præfectus spado ligones in vnum fascem colligatos attulit. Cum autem homo execrandus statim submergendus fuisset, aut saltem grauiter obiurgandus, vt milites pugna, labore, & æstu ex ardore solis afflicti, non nihil recrearentur: Imperator propè inuito similis, murmure laborum duntaxat simulata iracundia, animos fortium illorum virorum deiecit. Deinde scalæ etiam ad summa mœnia conscendenda flagitantibus vix tandè datæ sunt. Itaque inani labore se cōficere nolētes, non spontè inde recesserunt. Alioqui castellum, vt Blachi obsessi postmodū affirmarūt, citra contouersiam expugnatum, & Chrysus ipse captus esset: & Romani magnam laudem consecuti, multis postea laboribus caruissent, si instrumenta ad diruendum murum idonea statim in promptu fuissent. Nunc vel officij neglectus, vel Deus ipse (is verò veniam cōcedat, in sua iudicia temerè inquirēt) iis hominibus offensus, illis conatibus obstetit. Ac eo die Romani sic à pugna discesserunt: qua postredie renouata, Barbaros fortiter & insolenter ob hesternū casum pugnantem repererūt: nec pauci ex nostris tormentorum saxis icti, ex superiore loco solerter emissis, ceciderunt. Nam qui eas machinas instruebat, solertissimus artifex, principio Romanis mercede inferuierat, tum verò ob non solum stipendium ad Chrysum decesserat. Neque verò globis duntaxat machinarum, sed saxis etiam supernè deuolutis, nostri affligebantur. Ea quoque saxa quæ primo impetu corpora non attingebant, cum eminentibus rupibus allisa,

Capitulum Turcis dediti.

Profaci oppugnatione.

Chrysus ex hoste sit affinis.

Scytharum incursio in Macedonia.

Alexius Paleologus, & Theodorus Lascaris, generi Alexij.

allisa, in plurima frustra dissilirent, huc atque illic sparsa lethiferum erant malum. & Barbari notu clam è castello egressi, & machinas quas Romani in tumulis disposuerant, deiecerunt: & excubias terribes ad Protothetiarj Ioannis tentorium fugientes adepti sunt, vt is quoque somno excussus, statim è lecto surgeret, & trepidus fugeret. Prædam in eius tabernaculo repertam partiti, in qua etiam virides calcei erant, insigne dignitatis illius, per totam eam noctem res Romanas deriserunt & subsannarunt. Præterea vacua dolia demittēdo, sonitu exercitum, quid rei esset in tenebris ignarum, perterrefaciebant. Quamobrem cum Imperator nō succedere institutum suum cerneret, nec alio qui diutius immorari cōstitisset, per pacationes Chryso Strumiza & Profaco finitimiq; regionibus cedit: & quamuis vxorem habēti, quandam ex cognatione sua se ei desponsurum promittit. Byzantium reuersus, Protothetiaris filiam à marito se iunctam, Chryso per Sebastum Constantinum Rhadenū mittit. Sponsalibus peractis, & nuptiali conuiuio apposito, Chrysus strenuè potabat & comedit. Vxor verò eius obseruata spōsorum consuetudine, nihil attingebat: & cum ab eo vesi iussa, non statim paruisset, ira inflammatus, & multis barbaris verbis per indignationem obmurmuratis, tandem per contemptum græcè dixit. Neque edito, neque bibito. Sub id tempus Scythæ in quatuor exercitus diuisi, maiori cum terrore quā vnquam prius per totā Macedoniam sunt grassati. munitis etiam vrribus, & mōtium cacuminibus tentatis, ac monte Gano peruestigato, multa monasteria diripuerunt, multos monachos occiderunt, nemine cum eis ob multitudinem eorum ex periculi metu congredi auso. Imperator verò cum filias suas ob adolescentiam & formam secundas nuptias desiderare videret, delectu ex omnibus gentibus Christianis habito, eos principes præferbat cæteris quos metuebat. Tandem eo consilio omisso, Romanis eas despondit, Irenè Alexio Paleologo, cū prius formosam vxorē repudiasset: Annā Theodoro Lascari, adolecētī animoso & bellicosissimo. Eæ nuptiæ cum sub Carnisprimum celebrarentur, Imperator qui decursionibus equestribus superfedere statuisset, sponsis spectacula flagrantibus, vt & sibi ipsi, & generis morem gereret, nec magnum palatium, nec stadium ingreditur, sed curribus in Blachernium palatium translatis, theatrum ex tempore instituit, organa Musica in fornicibus disponit: præfecti vrbs personā sustinere iubet Eunuchum quendam, opulentissimum & summis magistratibus præditum, ordinis senatorij hominem, cuius nomini libens parco. Is fabrica, quæ vulgò Ligneus afinus dicitur, aurato & picturato lago tecta succinctus, extemporale illud theatrum ingreditur. ac eundem equitem magnificè incendentem, & equum leniter progredientem, & hinnientē: & paulo post, vt olim histriones, deposita equestris præfæti persona, peditem videres. Qui gymnicos ludos frequentabant, nō erant homines circumforanei & truuiales, sed adolescententes patricij. Ea scenica & ridicula ludicra, Imperator & imperatrix spectabant, vna cū cognatis & honoratoribus ministris, cæteris

omnibus exclusis. Cum tempus curredi adesset, eunuchus medium locum tenens, manibus ad cubitos vsque nudatis, & argenteo tegmine capiti imposito, tertium adolecētes ad cursum prouocabat. Quidam verò nobilis & dignitate illustri præditus adolescens à tergo eius itans, rotis eius nates & femora planta pedis clare feriebat, quoties ille confidens certaminis signum dabat. His puerilibus ludicris nondum absolutis, tristis nuntius Philippopoli affertur, de Ibanci defectiōne. Is vt supra diximus, nomine in Alexium mutato, desponsaque nepte Imperatoris, maiorem quàm decuit auctoritatem nactus, & cohortibus præfectus quæ blachis ad Philippopolim resistebat, ac potius locorum illorum dominus factus, suo arbitratu regebat omnia: quippe homo callidus & strenuus, facillè quicquid animo destinasset exequēs: & populares suos liberalibus donatiuis saginatos, & armis exornatos ad bellum exercebat, & loca monti Hæmo finitima firmis castellis ita munita, vt ea hostes penè inuadere non auderent. Quamobrem ab Imperatore colaudabatur, & magni fiebat, multis amplissimis muneribus afficiebatur, audiebatur libere: quicquid petiisset, impetrabat. Aulici verò, illius viri facta, egregia & vtilia quidem esse ferebantur, sed ad Romanorum vilitatem referri negabāt, & Imperatori auctores erant adimendi ei magistratus. Neque enim hominem Barbarum, paulo autè Romanis infestissimum, vsque ad eò subitò mutatum esse, tantamque beneuolentiam concepisse, vt noua castella & oppida in opportunis locis extruat. Neque cum cohortes Blachicas auturum, Romanis imminutis, & aliquando etiam vt inutilibus à pugna remotis, nisi regni cupiditatem aleret. Neque enim omnes ea quæ peccore lateant, ore proferre: sed ipsa facta sapenunero omni oratione euidētius animi recessus declarare. Verum surdo (vt aiūt) fabula narrabatur, Imperator enim neptis suæ Theodoræ sponsalia satis firmos quasi obsides ratus, de integritate & fide Alexij nihil dubitabat: maleficia quapiam vi hic quoque, vt opinor, mentis oculos perstringente, cuius impulsu res Romana subinde ruit in peius. Vt autem non multo post id euenit, quod timebatur, eo inopinato nuncio atronitus, & inops consilij, ob difficilem exercitus conuocationem, ad seditiosum statim spadonē quendam ei familiarissimum mittit, qui pacta & conuenta in memoriam ei reuocaret: & quod nihil vnquā ex eo tempore, quo se ad Romanos contrulisset, molesti aut spei suæ contrarium perpeffus esset, admoneret. neque enim de eo reconciliando desperabat. Eum non lōgo interuallo secuti sunt Imperatoris generi, cum omni ministrorum & cognatorum comitatu, & militibus qui in palatio reperiebantur. Sed nefarius spado ad eum profectus, non modò nihil quod ad rem pertinere confecerat: sed illum sua præsentia vt cœpta persequeretur, magis confirmauit, cum temerè effutisset Romanos euestigid illum inuafuros: & monuisset, vt campestribus relictis, salutē suam & popularium mōtanis locis committeret. Imperatoris verò generi, & Protothetiar Manuel Camyzes, alacritate & æmulatione mira seditiosum persequenti sunt: sed opportunitate ob prædā

Ibanci defectiō.

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

Expediō contra Ibancum.

fugatam amissa, contentionem remiserunt. Ac feruidioribus sic etiam placebat persequi, & in montibus quarere Alexium. Prudentiores autem haec consilium putabant, aquile vestigia montes & rupes peruolantis consecrari, aut volumina serpentis in saxo quarerent, aut aprum dentatum, qui pectus saepe iaculis obtulerit; ad pugnam irritate, sed oppida ab Alexio instaurata & condita recuperanda esse. Quo consilio praelato, castellum in loco qui Crizimus dicitur ab Alexio conditum oppugnauit: ubi Romani promptissime & fortissimè dimicantes, multos viros fortes, quorum princeps erat Georgius Palaeologus, in adiuuendis ad mœnia scalis, amiserunt. Tadem eo expugnata, etiam alia quadam oppida deinceps, alia sanguine profuso, alia deditio-
Protostrator Ibanici stratagemate captus.
 nis ceperunt: Alexius verò callidus homo & solers bellator, cum alia plurima disciplina militaris specimina edidit, tum vno insigni stratagemate praeter alios, ipsum etiam Protostratorem cepit. Nam plurimis pecoribus ex speculis in campos agi, & à popularibus suis cum parte Romanorum captiuorum in Haemum ad Ioannem Zagoræ principem, cum quo foedus contra Romanos inierat, muneris loco & grati animi ergo duci iussis, Romanis in insidias collocavit, rapacitatis & auaritia eorum & charitatis erga suos non ignarus, praeter quibus etiam salutem suam neglecturi essent. Nec eum sefellit opinio. Nam paulo post Protostrator eo nuncio accepto, Bratrachocastro, ubi statua habebat, Baetunium profectus, specie rei decipitur: & non animaduerso Alexij dolo, exercitum ea qua in conspectu essent, spoliare iubet: ipse equo non bellico circumiens, spectatorem agit. Tum verò ex insidiis consurgit Alexius, & Protostratorem circumuentum, diductaque suorum acie veluti cassibus implicatum capit. Hoc desertoris commento Romani exercitus reliquæ prorsus eneruata: ij verò qui defecerant, elati sunt. Neque iam Romani cum laceffere aut aggredi audebant: sed iuxta Philippopolim versantes, bene secum agi putabant, si urbem defendere possent. Verum Alexius, oppidis & castellis, quæ in altissimis montibus erectione Haemi sita, nec minus impeditis itineribus firma sunt, suo arbitratu constitutis, nec caetera quidè tranquilla esse patiebatur, sed quæ ad Mosynopolim vergunt, ad ipsam vsque Xanthiam, Pangæum montem, & abdera, ad defectionem impulit, & Smolenorum prouinciam subegit: & finitima quæque instar contagiosi morbi depascendo, Romanos partim cepit, partim sustulit, partim precio dimisit: populares verò suos vltro deditioem facientes, pristinas tenere sedes passus est. Cum ira subinde cresceret, prioribus hostibus longè peior & crudelior extitit, ad eam progressus immanitatem, quæ Barbari plerique fortitudinem esse censent, vt in cõpotationibus captiuos Romanos membratim disseccaret. Imperator verò factis suis declarans, se Protostratoris captiuitatem singulare Fortunæ beneficium iudicare: maximis eius opibus, ac planè regis digne, nec vlla re imperuestigata relicta, vxore quoque & filio eius in vincula nescio quo consilio coniectis, Cypsella proficiscitur. Eodem tempore dogma de diuinis mysteriis vulgatum, Chri-

Protostrator Ibanici stratagemate captus.

Protostratoris opes direpta.

Controversia de Eucharistia essentia.

stianos in factiones diuisit. Vnde in foro & truiuis res ueneratione & silètio digna, palam contemnebantur. Nam Georgio Xiphilino vix annis patriarchatu functo, Ioannes Camaterus successit: qui cum opinio quæ sub Xiphilino pullularat, radicibus extirpanda, & eius autor, nequam monachus Sicidites, vt hæresiarcha & homo se-ditiosus cõdemmandus fuisset, & aliis ipsius exemplo silentium imperandum, vt mysterium rursus esset mysterium: diseredi arte & demonstrationibus quæ aduersarium conuincerent, in rebus ingenij humani captum excedentibus, & artificium respuentibus, vsus est. Composuit etiã orationes Catechisticas, quæ dies ieiuniorum instate nunciarent, & sacerdotes ad id certamen exhortarentur: mentione inserta, quem dogma illud ortum habuerit, & quid sentiat ipse exposuit: aduersariorum verò dicta planè silentio dissimulauit, refutationem, vt arbitror, veritas & ea tribuit aduersariis, quæ neque norant, neque vnquã cogitarant: Nam cum in questione esset, vtrum Christi corpus post perceptionem incorruptibile sit, quale post passionem & resurrectionem fuit, an corruptibile vt ante passionem: alij dicebant, incorruptibile esse, quod diuinorum mysteriorum perceptio consensio sit, & recordatio quadam Domini propter nos mortui & rediituri, vt magnè in Theologia Cyrillus tradit: quam partem quisque acceperit, ab eo Christum integrum percipi, quem Thomas palparit, eumque comedi post resurrectionem, vt Ioannes Chryso-stomus affirmat, his verbis: O rem miram. Qui ad dexteram patris sedet, in nostrum peccatorum manibus intuenitur. Item, Quacunque partem acceperis, eum totum accipis, qui à Thoma palpatus est. & alio loco: Floruit in lege, adleuit in prophetis, maturauit in cruce, comeditur post resurrectionem. Neque enim aliud id est quod percipitur, quam illud corpus, quod morte superata vitam nostram auspiciatum est. Vt enim parum fermenti totam massam fermentat, & sibi similem & parem reddit, vt D. Apostolus ait: sic immortale factum Dei corpus, cum in nostro corpore fuerit, totum id in se cõmutat & transfert. Ait & magnus Euty-chius: Totum igitur sacrosanctum corpus & preciosum sanguinè Domini accipit homo, etsi horum partem aliquam acceperit. Distribuitur enim impartibiliter inter omnes propter immisionem, vt vnum sigillum omnes imagines suas omni materiae imprimit, & vnum manet etiam post communicationem, non imminutum, non mutatum in ea, in quibus expressum est, & si numero plura fuerint, eodemque modo vna vox ab aliquo prolata & in aère diffusa, in eo qui eam protulit tota manet, & per aërem tota ad aures perfertur, nemine auditorum plus minusve percipiète: sed tota est indiuisibilis, & integra apud omnes, & si x millium numerum superent, quamuis ipsa corpus sit. Neque enim aliud est vox quam aër ictus. Nemo igitur ambigat, quin incorruptibile post mysticum sacrificium & sanctam & immortalem resurrectionem, sanctum & viuificum corpus & sanguis Domini per sacrificia in res solidas impositus minus, quam commemorata exempla suas vires minuens, exprimat, & totus in totis inueniatur.

Chryso-stomus, Euty-chius & Cyrillus de Eucharistia.

Hæreticus codex interserit.

Ibanicus per vno Alexij capitur.

inueniatur. His ergo hæc proferentibus, & alia plurima testimonia Ecclesiæ citantibus alteros, id mysterium non confessionem resurrectionis, sed sacrificium duntaxat esse, & probe corruptibile & amens & inanime: ad quod qui accidat, non totum Christum percipiat, sed partem, vt qui partem percipiat. Nam, si, inquit, incorruptibile esset, etiam mentis esset particeps, & animatum, & intabile & inaspectabile, neque dentibus scinderetur & moleretur, & in scindendo nullam omnino molestiam aut dolorem sentiret. Praesertim cum sacrificus dicat. Qui comedit me, viuet. Quem admodum misit me pater, & ego viuo propter patrem. Quasi cum malo animo & voluntate tantam ignorantiam & vecordiam se coniunxisset faterentur. Nam baptisma pro similitudine mortis Christi, sepultura est & emersio, Quicunque enim in Christum baptizati sumus, Christum induim, & in mortem eius baptizati sumus, & diuinorum mysteriorum efficacia per Dei adorationem & inuocationem & gratiæ celestis descensionem perficitur. Quæ & id genus alia improborum hominum verba, vt impia & inuicilia prætermisimus. Nam quasi etiam corporum resurrectionem improbare dicebant: ipsi viderint, quomodo nos post resurrectionem nullo modo sub tactum, aspectum, & figuram humanam caluros affirmeret, sed incorporeas vmbra volaturos. & Christi per clausam ianuam ingressum, non miraculum, sed aliquid cognatum & aptum resurgentibus ex mortis esse asserabant. Ac tale nihil profus in scriptis reperitur, led exagitatio impudens, & nullis nixa testibus, quasi diceret, ex ipsa vnioune & communionem dominicum hominem incorruptibilem esse factum, propterea que sentirent, id etiam quod perciperetur, esse incorruptibile. Caeterum Imperator meliori assensus parti, Cypsella, vt dixi, profectus, & congregato ibi exercitu assumpto, Orestiadem contendit: ibique complures dies commoratus, in ops consilij erat. Nam desertorem oppugnatum difficillimum esse: exercitum suum timore percussum, audita duntaxat voce hostium emori: Imperatoris aduentum vulgo ridiculum haberi, nomen sine vllis successibus, & Barbari audaciam retrocedendo magis inualefcere videbat. Tamen temporum difficultates vtcunque leniendo, Alexium per fidelissimos suos tabellarios ad pactiones inuitat aliquando etiã per dolum necem ei machinatur, neque à bello penitus recedit. Itaque cum exercitu in Philippopolitanam prouinciam profectus, circa Stenimacum castellum, quod multi barbari confugerant, castrametatur. Quo legionibus circumdato, & vi expugnato, captiuos in seruitutem redegit. Desertor verò nec ipse ad Imperatorem venire, nec aliter de Pace quicquã audire voluit, nisi Imperator dato diplomate vrbibus & agris ei cederet, quas antè occupasset, & desponsam Theodoram cum imperatoris insignibus mitteret. Pactioibus & iureiurando vix tandem de Alexij sententia confectis, Imperator consilium inuit haud scio an ducibus & Imperatoribus dignum, quibus iurandam religionem caeteris rebus omnibus antiquiorem esse decet. Nam Alexiũ, sacrosancto Euangelio misso per generum natu maiorem Alexiũ ad se pel-

lectum, dato, vt dixi, vtrinque iureiurando, in vincula coniecit: Dauidica illa sententia, Cum sancto sanctus, & cum peruerso peruersus eris, abusus. Inde vrbibus & castellis citra laborem potitus, fratrem eius Mitum in exilium mittit. His peractis, Byzantiũ reuersus, coniugem Euphrosynam, non ociofam desedisse domi reperit, sed homines factiosos & peculatores viriliter vltã, cuiusdam Constantini conatus oppressisse, non contemnendum sanè facinus, sed (vt mulieris) potius admiratione dignum, si is sexus intra certos quasi officij limites se cohibere sciret. Nunc immodica superbia, & curiositas præcepit, & rei bene gesta opinio, rectè facta vt solem nubes obscurarunt. Nam cum futura cognoscere veller, in nefarias diuinationes incumbebat, & multa illicita peragebat. Itaque aenei apri Calydonij rostrum præcidit, qui scetis horrentibus & exertis dentibus leonem in Hippico inuadit: & inclytum Herculem, pulcherrimum Lysimarchi opus, qui Leoninæ pelli incumbens, capite in manum inclinato suas fortunas deplorat, multis verberibus afficere instituit. O rem absurdã! ô facinus, heros illustris & magnanime, contra te susceptum! Quis vnquam Eurystheus tale certamen tibi mandauit? Quæ Omphale, exercitata meretrix, & malefica muliercula, tam superbe tecum egit? Neque hac impudentia contenta, aliarum quoque statuarum partes aliquas mutilabat, nonnullis capita malleis contundebat. Vrbana verò multitudo, quibus obscœnis verbis abstinent, quibus conuiciis eam non proficidit? Quidã etiam ex circumforaneis, aues humanarum vocum imitatrices sedulo edocuerunt, vt in triuuis & angiportis vulgari voce canerent, Politica iustitiam. Eadem aurata chirotheca accipitem sustinebat, cum magno venatorum & aucupum comitatu. Non multo post Caichofroes Iconij strapes Imperatorem adit, tyram capite gestans, veste auro interpuncta amictus. Verum ubi pauca de Persæ huius familia disseruero, historia seriem prosequar. Clyzasthiani Iconiensis, qui superioribus temporibus potentissimus fuit, & multa cū Manuele Imperatore bella gessit, multas victorias adeptus est, filij plures fuerunt. Amasiam, Ancyram, Dorylæum, & alias beatas vrbes Ponticas Masuto assignauit. Melitenem, Cefariã, & Coloniam, quæ nunc Taxara dicitur, Coppatinus gubernabat. Aminio, Docea, & aliis maritimis vrbibus Rucratinus potiebatur; hic verò Caichofroes Iconium tenebat. Item Lycaoniam & Pamphyliam, & quæ ad Cottyanium vsque pertinent. Coppatino mortuo, de eius satrapia Docie princeps Rucratinus, & Masurus Ancyranus, certant. Sed Rucratinus ingenio & rei bellicæ peritia superior, auctis ea victoria opibus, Masuto cedenti & amicitiam offerenti, Toparchiæ parte adempta, reliqua vt prius tenenda concessit. Sed in Caichofroen magno cum furore impetum fecit, iam pridem Iconij, vt paternæ sedis, potiundi cupidus: & illum vt matre Christiana genitum, odio prosequens. Per legatos igitur fratrem monet, vt sibi Iconio cedat, & toto principatu excedat, si & salutis suæ, & subiectarum ciuitatum incolumitati consilium velit. Tantus erat fastus, tam immanis arrogãtia Bar-

Euphrosyna Constantini conatus oppressisse, magis dedita.

Caichofroes Iconiensis Sultani familia.

Caichofroes à fratre Rucratino Iconio pellitur.

bari, & supercilium supra nubes arrectum: ita velut exitiale venenum late diffundebatur. Quare Caichosfoes factis induciis, patrem suum imitatus, Imperatorē adit. Nā is quoq; mutuis iniuriis cū fratribus suis certās, post Masuti patris obitū, ad Imperatorē Manuelem, vt factā anchorā, & salutare præsidii cōfugit. Verūm illum spes sua adeo nō frustrata est, vt etiam spe ampliora fuerit consecutus: Caichosfoes verò paruam benignitatem, & infinito interuallo expectatione sua minorē expertus, nec impetratis contra fratrem auxiliis, domum rediit. Sed vix dum Iconium ingressus, à Rucratino opprimitur: & patria pulsus, ad Lebunem in Armeniam confugit. vbi humaniter & splendide est susceptus. Etsi enim multa bella inter se gesserant: tamen solēt homines nō tantū cognatos & populares afflictos, sed hostes etiā supplices benignè tractare. Cæterum eū in integrū restituere prorsus noluit Lebunes, quod sibi fœdus cū Rucratino intercedere affirmabat, nec incruentū fore auxiliū cerneret. Quapropter Caichosfoes deaudo ad Imperatorē abijt spe principatus, eius opē, recuperandū cōcepta. Sed iterum frustratus, apud Romanos vixit minori splendore, quā pro nobilitate generis. Sequenti anno Blachi cum Comanis impressione in Thraciam facta, & optimis quibusque provinciā partibus vastatis, incolumes recesserunt: ac forsitan ad terrestre imperatricis vrbis portam accessissent, nisi Rossi, Christianissima gens eorumque principes, partim sua sponte, partim sui pōtūsticis precibus adducti, admirabili studio pro Romanis propugnassent, Christiani populi miserti, qui à Barbaris malè tractabatur: & indignati, eum sapius eodē anno abduci, & gentibus à Christiana religione alienis venundari. Vnde Calixæ princeps Romanus, magno & forti exercitu subitò coacto, in Comanorū agrū irrupit, & sine vilo negotio diripuit & vastauit omnia: eoque sapius in gloriam & amplificationem inculpatæ Christianæ fidei, cuius minima pars, & grano sinapis par montes transponit, & sublimia transfert, benignè facto, Comanorū incursiones repressit, & Romanis in excidij periculo constitutis, auxiliū tulit, inopinatū prorsus & improvisum, diuinitus omnino procuratū per eiusdem religionis populū. Cæterum eo anno hi Tauroscythæ quoque seditione conflictati sunt, & Romanus hic & Ciabæ princeps Ruricas, eadē popularium suorum enses imbuerunt. Sed Romanus homo robustus & strenuus, tū quoque multos Comanos cecidit, qui optima & fortissima phalāge Ruricæ opē tulerāt. Sed nec hoc silētio prætereundū est. Fuit nūmularius quidam Calomodius nomine, qui longinquis & difficilib. negotiationib. maximā pecuniā acquisierat, homo auarus & sordidus, tantū non indormiēs marsupio, & pecuniæ postponēs omnia. Qui cum pro ditissimo celebraretur, & non vt hortus Alcinoi ficum super ficum, & pyrū super pyrū, ferre, sed aurū auro, argentū argento cumulatū gignere diceretur, auarorū principū insidiis est appetit⁹ sēpē. Sed erat idē omnino arbor cognitionis in foro & vrbis angiportis, tanquā in Edē, plātata. Vt igitur pomi elegantia quondam primos parētes nostros in feruitutē redegit, sic tū auri nitōr auli-

cos ad rapinā inuitauit. Sed simul & Calomodius manus iniecerūt, & seditionē in vrbe excitārūt, maiorē quā maiores nostri calamitatē perpessi. Nā illi nō solo aspectu cōtenti, sed decerpto & gustato fructu, iure pœnas dederūt: hi verò nondū viso auro frustra inhiarūt: & Tantaleam sitim perpessi, cum fontē haberēt, bibere non poterūt. sed crebrò haurire conati, aurū ex manibus amiserunt. Nam circumforanei, Calomodij captiuitate & causā eius cognita vesperi, manē tributim conuenerunt: & Dei templū ingressi, Patriarchā Camaterum Ioannem circumsteterunt, tantū nō discerpturos eū aut de fenestra præcipituros comminati, nisi literis ad Imperatorem datis, Calomodiu vt ouem perditā, aut aberrantem à grege, reuocaret. Is populi tumultu ægrè sopito, facundia sua & commiseratione, eū quem quærebant, vt agnum reduxit, non auro pro pelle abrepto à lupis, neque lana dirēpta. Atque hic motus citra sanguinem desuit, & ex principio tristi & tragico, in comicum ludum festiuamq; fabulam est mutatus, stertu in risum conuerso. Non multis diebus pōst, aliud malum erupit, quod ad sanguinis effusionem est progressum. Nam Ioannes quidam cognomento Lagus, prætorij custodiæ ab Imperatore præfectus, inde & sibi & suis pecuniā comparare instituit. O sordidum ingenium! nec enim historæ lex me plura dicere sinir. & stipe quam homines pij vltro conferebant, in suam rem conuersa, noctu celebres fures vinculis liberatos carcere educebat: qui adibus clam perlustratis, furta ad illum conferebāt. Vnde præmio furibus distributo, reliqua homo facinorosus malè collocabat, fideli ministro simulato, cum omnibus in rebus Deo perfidus esset. Hunc Lagum multi apud Imperatorem sacri legij detulerunt. qui correctione promissa, rem subinde differebat, quasi viribus destitueretur. Vnde Lagus ob scelera minimè trepidans, sed tanquam libero magistratu fungens, apertè facinora Deo inuisa perpetrabat. Quodam verò tempore, circumforaneo quodam multis vesperibus affecto & raso, audaciorem populi turbam & eiusdem opificij ad seditionem incitauit. Statim igitur orto tumultu, non parua opificum pars Lagi capiendū causa ad prætorium conuolat. Sed cum is quouis lepore velocius euaniisset, populus nihilominus confluens, magnum templum occupare, & alium Imperatorem creare voluit. Sed quia ædem sacram bipenniferi, præsidij causa eò missi iam occupant, non digressi à prætorio, verbis indecoris Imperatorem insectati sunt. Qui Chrisopolitum agens, partem satellitum ad prætorium occupandum mittit: eodemq; præfectus vrbis Cōstantinus Tornicius venit. Ad cuius solum conspectum exasperati, lapidibus hominem petunt, & satellites profligant: & prætorij foribus effractis, & captiuus emissis, Christianam illius loci ædem spoliānt, Sarracenorum verò conuenticulum à fundamentis euertunt. Quæ cum sine vlla ratione fecissent, ad castellum quæ Chalce dicitur, eodem modo grassari voluerunt: Sed cum Imperatoris gener Alexius Palæologus, exercitum in vrbe reduxisset, furore non nihil represso, captis non plane destiterunt: sed principiō nudis corporibus, deinde

Comani à Resistis presbi.

Romanus Calixæ princeps.

Ruricas Ciabæ princeps.

Calomodius dimes negociator casus tyranis euidit.

Lagi seditione.

Ioannis Comnenij Cregi seditione.

Alexij spoliatio nauis, & perfractio in Rucratium.

deinde paucis armatis ascitis, cum legionibus ferro vndique fulgentibus congregiuntur, nullo cū fructu & gloria morituri. Erant etiam qui tectis consensit regales deiicerent, & lapides quantos vola capit iacularēt. alij sagittas in Imperatorium exercitum torquebant. Ac toto eo die nihil remissa iracundia, sub vesperam demum abierunt. Postridie nec obmurmurauit quicquam, nec pugnam iterarunt. Hoc quoque malo elapso, quidam ex Comnenia familia, contra Imperatorem insurgit, nomine Ioannes, qui cum homo ventrosus & dolij similis esset, Crassi cognomen tulerat. Is subitò in maximum templum confugit: & corolla ex iis qua circum sacram mentam pendit capiti imposta, rursus egreditur: & à coniuratis (qui plurimi erant, & plerique nobilitate insignes) & magnæ turba concursu facile in magnum palatium perductus, in aurato solio confedit, & quibusdam maxima officia committit. Interim vulgo & parte seditionum per fora, vicos & littora cum Romanorum Imperatorem proclamante, & magnificas ædes diruente. Noctē instante, Ioannes nec palatij custodiam curauit, nec euertas fores restituit: sed velut aduersariis omnibus sublati, in tuto collocatus, tanquam Delphin anhelans, & ob situm vehemētissimam totas amphoras aque exhauriens, sudorem riuu instar ex vasto corpore decurrentem & fumantem abstergebat. Eius verò milites ad Circum equestrem temerè deambulabant. Nā plebs post Solis occasum, vt grex auium, dissipata, vt aurora celerius oriretur optabat, quo locupletum ædes diriperet. Imperator verò cognatos, & quicquid bellicosorum hominum secum habebat, misit, vt in tenebris Ioannem opprimerent. Nam si diluxisset, vrbam turbam non esse quieturam, sed longè plures & importuniores concursuros, ad tyrannum adiutandum & defendendum: Quare hi nauiculis ad Hodegium monasterium traiciunt, atque inde cum bipenniferis Imperatoris satellitibus se coniungunt (neque enim armatis per forum transire licebat) & circa theatrum factionem Ioannis subitò adorti sunt: qua facile profligata, per summum ocium ad ipsam Ioannem irrupunt, eumque tanquam pecudem totis corporibus conuicti cadunt, & caput eius Imperatori offerunt. Id in fornice fori publico spectaculo est suspensum, cruore adhuc destillante, cum scedo oris hiato & clausis oculis. Reliquum eius cadaver in lecto collocatum, in meridionali porta Blachernij palatij sub dio exponitur. Imperator verò è superiori conclaui simul & spectaculo illo fruebatur, cadaveris instar vasti tauri tumētis, simul & tanto successu cum insolentia letabatur. Caduere inde sublato, & canibus ac volucris proiecto, quod omnibus ferè immane & inhumanum facinus visum est, coniurati eius comprehēsi, & quæstionibus adhibiti, vt confcios nominarent, in vincula & carceres coniciuntur. Fecit & aliud Imperator, nescio quale. Constantinum quendam Francopolium cum vtriremibus in Pontum Euxinum misit, per speciem de mercibus nauis cuiusdam, quæ ex Phaside Byzantium nauigans, iuxta Cerasuntē fracta esset, inquirendi: reuera autem, vt o-

neraria nauigia, quæ Aminsum appellerent, spoliaret. Is, vt iussa Imperatoris exequeretur, nulli naui parciit: sed spoliatis omnibus quæ & Byzantium plenæ mercibus ibant, & suis rebus venditis, & aliis impostis, inde recedebant: post bimestre in vrbe rediit, quibusdam negociatoribus occisis, & in mari demersis. quorum pecuniam sibi vendicauit, cæteros Leberide nudiores dimisit. In vrbe & palatium ingressi, sæpe suas iniurias conquesti sunt, & cum luminibus sacras ædes frequentarunt. Sed nihil ab Imperatore impetrarunt, qui bonis illis iam venditis, pecuniam in fiscum redegerat. Quare Iconienses negociatores Rucratinum adeunt, qui per legatos res eorum ab Imperatore repetebat, pacis quoque mentione facta. Imperator verò Francopolium defecisse causata, nefaria illius facinora à se remouebat, spe in mendacio collocata, & rerum veritate dissimulata. Pace facta, Rucratinus præter annui tributū pactioem, etiam rminas argenti accepit, quas spoliatis mercatoribus restitueret. Imperator verò post dies aliquot Rucratini vitæ insidiari deprehensus est. Nam Chasium quendam maximis pollicitationibus impulsū, leuis amicitia cultor, cum turbricatis literis ad eum tollendum ablegat. Verū capto Chasio, literis deprehensis, & omni fabula explicata, ruptum est fœdus: eaque de causa Turcæ multas Orientales vrbes infestauit. Adhæc Michael quidam Ioannis Sebastocratoris nothus filius, ad exigenda Mylassenā provin-

Michaelis defestio.

Comnenij cause inseriunt Reipublica.

Alexij periculum à nauis fragio.

Comnenij defestio.

transcunt,

Alexij periculum à viuis

Eudocia Alexij filia à Stephano Triballo re-pudiata.

Frater quoque gentia erat est.

transcunt, ad edendos Circeus ludos, & populum spectaculis exhilarandum. Quibus finitis, Imperator statim in Blachernas se conferre voluit: sed quia tempus incommodius oblatat (nā nostri temporis Imperatores nec minimam mutationem astris inconsultis instituunt) primā ieiuniorum hebdomadem in magno palatio haud sanè volens permanit. Vt verò dies sextus ad migrationem non erat incommodus, praesertim si ea summo mane fieret, diluculo ante solis ortum transire Blachernas instituit. Igitur & triremis in anchoris ad palatium fluctuat, & omnis Imperatoris cognatio cum luminibus adest, vt nauiget vna. Deo verò monstrante, se esse horarum & temporum dominum, & à se itinera hominum vel prosperari vel impediri: solum ante Imperatorum cubile vltro cedens profundè dehisit, ac id periculum Imperator mirabiliter euadit. Sed alter eius gener Alexius Palaeologus, & alij plures voragine illa impliciti, in crutibus malè afficiuntur: quidam verò Eunuchus in inum hiatus delapsus, perit. Quid Imperator ea de re cogitaret, & an consilium mutaret, dicere nullo modo possum. Quod verò euestigio consecutus est, referam. Habuit Alexius tertiam quoque filiam, Eudociam nomine: quam ipso adhuc Andronicum fugiente, & apud Ismaclitas & in Palaestina oberante, patruus Isaacus Stephano filio Neemanis despondit, Triballorum principi. Verùm is exiguo tempore in principatu exacto, in Papycio monte sit monachus. Filius verò eius eodem nomine Stephanus Eudocia paternae sapientiae domina declarata, pulchulo tempore exacto liberos ex ea suscipit. Sed tempus omnia in nouare, & perpetuo dissimilitudines inducere solitum, ambos à pristina coniunctione & consensione disjungit, nec in eo numero esse patitur, quos Lyricus his versibus celebrat,

*Felices ter amplius
Quos irrupta tenet copula, nec malis
Dissimulans querimonias suprema citius soluit amor die.*

Nā ille vxori pruritū libidinis, ea cōtra marito bi bacitate à primo diluculo & aliarū mulierū consuetudine obiiciebat. Ita dissidio subinde crescente, Stephanus Barbaricū cōsiliū init atq; exequitur. Nā siue confecto, siue verè obiecto adulterij crimine, Eudociam omni vestitu muliebri spoliat, sola tenui interula relicta, eaq; vndiq; praecisa, vt vix pudēdas partes regeret, atque ita ignominiosè quòd libitū esset abire sinit. Huic pœnē tā inhonestae, atroci & immodicae, frater eius Volcus intercedit, & obiurgata eius inhumanitate, orat, vt deposita iracundia paulo clementius agat, habita ratione illustri generis Eudociae: & fame suae cōsular, ac tantā ignominiaē labè caueat. Sed cū pertinax & implacabile eius ingeniu mouere nō posset, ipse Eudociam ita suscepta, vt dignitas eius postulabat, Dyrachium perducendā curat. Quo casu cognito pater, filiaē lecticae & ornamentis muliebribus missis, in aedes suas recipit. Ceterum ne hi quidem Neemanis filij longo tempore cōcordes permanerunt: sed inimicitias susceptis, in ceterorum caetum transierunt, quos supra diximus per ambitionem & recordiam, natura oblitos esse: & Volcus victor, Stephanum & principatu & patria exegit. Nam cum fraternae ca-

dis exemplū ex vrbe imperatrice promanasset, & extremos orbis terrarum fines peruagatum esset, non Persae tantum & Tauroscythae, & hi Dalmatae, & postea Pannonij, sed & alij plures ceterarum gentium principes, ensibus in cognatos suos strictis, seditionū & caedium patrias suas compleuerunt. Sub hoc tempus Ioannes cum maximo & armis instructissimo exercitu Mysia egressus, Constantiam insignem urbem Rhodopaci territorij sine vlla difficultate capit: & mœnibus dirutis, Varnam sexto die passionis Dominicae fortiter oppugnat. Sed cū ij qui urbem tenebant, pleriq; fortissimi viri, & Latini generis, summa ope resisterent, quadrilateram machinā fabricat, quae longitudine latitudini fossae, & altitudine fastigio mœnium responderet: & ea rotis subiectis proximè fossam collocata, & deinde euerfa, vtròsque fines apprehendit: eademque machina & ad explendam fossam, & ad conscendenda mœnia pro scalis vsus, triduo Varnae potitur. neque dici solemnitate (erat enim id sanctissimum sabbathum, quo Dominus in sepulchro dormiuit) neque Christianum nomen veritus Barbarus, quod solis labijs iactabat: sed in tēperis sanguinarij alicuius dæmonis actus, omnes quos viuos ceperat, in fossam praecipitavit: iniectaque humo, & expleta sepulchretum locū illum facit: nec multo post, etiam mœnibus euerfis, in Mysiam reuertitur, huiusmodi victimis & abominandis inferiis celebre illud sabbathum veneratus. Atque haec sic gesta sunt. Manuel verò Camyze Protostrator logo tempore in Mysia captus, Imperatorem & consobrinum orat, vt de sua re familiari redimatur, neque vt maleficus longo tempore in Barbarorum potestate relinquantur. Sed iis literis nihil impetrauit. Desperata igitur cognati ope, ad Chrysum se conuertit: & solutione ab eo impetrata, Profacū abit: ac ne ibi quidem Imperatorem obtestari desinit, vt Chryso duos auri cētenarios pro sui redēptione soluat, cum longè plus ex suis opibus capuerit, praeter aurea & argentea vasa, & telam sericā, & vestes preciosas, quarū rerū copia mortalium locupletissimus fuerit habitus. Ille verò Protostratoris cognatione in vna lance animi sui pensata, pecunia verò eius in alteram collocata, & vtraque perperensa, posteriorum multum praeponderare deprehendit. Itaque flagitationes eius nec extremis auribus admittit. Vnde Camyze desperatione coactus, statuit cum Chryso finitimos Profacō Romanorum agros vastare. ac Pelagoniam celeriter subigunt: & Prilapo sine difficultate potiti, ordine cetera inuadunt, remota ad deditionē impellunt, per Tēpe Thessalica penetrant, campēstria occupant: Graeciā cōmouēt, Peloponesum ad rebellionē instigāt. Tūc & alius seditionosus, vult olim terrae filij, extitit, Ioannes Spyridonaces Cyprius, homo deformi vultu, statura feodiore, strabis oculis, sordidus opifex, fortuna infima. Sed dū Imperatori inseruit, mirabilibus successibus & promotionib. interioris fisci custodie praeficitur. Deinde Smolanis praepositus, eum à quo missus erat, asperratus, vt vili & simplici ingenio praeditus: & difficili provincia aditu fretus, bifariam illi resistit, inopinatum & pessimum infortunū. At Imperator tertio tum malo cōsiliāns familiari

Mysi Constantiniam & Varnam expugnans.

Manuel Camyze ad Chrysum de fecit.

Spyridonaces defecit.

Alexius tam dem seditionos coeuer.

familiari sibi articulari morbo, duplici poenitentia supra modū angebatur, quòd nec consobrinū redemisset, & nequam hominē Spyridonacē, cum suo dedecore tot munitissimis vrbibus praefecisset: & copiis quas coegerat, in duas partes distributis, alterā Alexio Palaeologo genero suo tradit, vt homuncionē Spyridonacē vlciscatur: alterā ad Oenopolitā Ioannē, qui Protostratori resistebat, mittit. Ac Imperatoris gener Alexius prudentia & audacia adhibita, Spyridonacē exiguo cum labore deuincit, & nanū illum in Mysiam fugat. Protostratoris verò rebellio cū logo sanè tēpore durasset, prospero exitu est terminata. Nā Imperator cū aliis artib. & dolis Chrysum circumuenit, cum neprem Theodorā, pridē lanco despōsam, Byzatio accersit illi vxorem dedit. Et hac ratione Pelagonia & Phrlapo recuperatis, Thessalia quoq; Camyze expellit, aliās praelio victū, aliās vltro fugientē. Tandē ipso etiam Stano eicit, quòd vt in asylum inexpugnabile se receperat. Huiusmodi praclaris operib. post diuturnam desideria & ignauiam editis, Byzantium recurrit. Tunc Strommiza quoque potitus est, ibi etiam Chryso circumuento, & pacē cum Ioanne fecit.

BYZANTIANNAE CLADIS descriptio, sive Liber tertius, de Alexij Comneni Imperio.

HAenus expeditus fuit nostrae orationis cursus, & molli processit via. Deinceps verò quid dicam, nescio. Quoniam enim animo eum esse par est, qui publicas clades quibus regina vrbium, terrenis istis Angelis imperantibus, afflicta est, commemorabit? Velle equidē me omniū grauissima & tristissima mala, pro dignitate posse exponere. Sed quia id fieri non potest, Historiam compendio exequar: vtiliorem futuram posteris, ob moderatum tristium rerum commemoracionem, & doloris diminutionem. Alexius fratrem Isaacium Imperio deicctum excecavit: sed cum eius custodia non profus negligenda esset, oblitus, perfisque inuri calamitates, nec deleri posse: & Vindictam non perpetuò stertere, sed feris gaudere mutationibus, & celeriter ingruentem tacito eos pede consecrari, qui nefaria facinora perpetrent: fratrem iuxta duas columnas quae in fretti littore sunt, liberè viuere passus est, neque quenquam ad eum traicere vetuit. Erat igitur cuiusvis Isaacium adire: tum verò Latinorum, cum quibus arcana consilia de vlciscendis iniuriis & euerendo fratre Alexio conferebat, literis ad Irenem filiam missis, Philippi Alemanorum Regis coniugem, quibus eam ad opem sibi ferendam instigabat, atque inde literas recipiebat, quibus quid agendum esse monebatur. Deinde filius quoque eius Alexius, custodia eductus, liberè quo libuit ambulauit: & ab Imperatore contra Protostratorem exituro, itineris comessus est assumptus. Is verò de sententia patris, cū Pisano quodam maximae rotundae nauis domino consilio fugae inito, nauigandi opportunitatem captabat. Quae cum contigisset, maius nauigium plenis velis ad Hellepontum Auloniam fertur: minus verò, Athyrā Alexij recipiendi cau-

Alexius de Isaacio fratrem fecerunt.

Henricus Danicinus Venetus bellum contra Byzantios parauit.

sa appulit: & quo id consilium lateret, naute arenae intulerunt, suburradi scilicet vacui nauigij gratia. quo Alexius Damocrania eò profectus, conscenso, ad magnam nauem peruehitur. Fugacius cognita, mittuntur ab Imperatore qui nauē perscrutentur, nec tamen Alexium deprehendere potuerunt. Nam coma in orbem rafa, & Latina veste induta, vt in turba magna obuersione, inquisitores lauit. Perductus in Siciliam, sorori indicatur: quae iusto presidio missa, fratrem amplexa maritum Philippum orat, vt patri suo pro virili opem ferat, simul & imperio & lumine priuato: & fratrem quoque iuuet exulē & extorret, & errantium stellarum instar vagantem, neque quicquam ferentem secum praeter corpus. Sed praeter hęc, alia quoq; in mentē mihi veniūt, quae negligenda non sunt. Angelici nominis fratres cum aliis rebus Imperium perperā administrabant, vt iam diximus: tum pecuniae cupiditate estuantes, neque iustis rationibus, opes augere volebant, nec ea quae coegerant, conseruabant, sed ambabus manibus dissipabant, non tam superuacuo comitatu, & preciofo corporis ornatu, quam meretricibus, & cognatis reipublicae profus inutilibus largiendo. Vnde nouis vectigalibus institutis, nō modò Romanas vrbes & prouincias exhauriebāt, sed Latini etiā nominis gentes, quantum poterāt, tributis vexabāt. Venetos quidē saepe pactis & cōuētis violatis, pecunia mulctarūt, & vectigal ab eorum nauibus, exegerūt: & Pisanos cum eis ita cōmiserunt, vt aliquādo intra ipsam urbem, aliquando in mari congregarentur, victoria nunciis nunc illis fauente, & mutuo sese fugarent & spoliarent. Ceterum Veneti antiquo Romano federe prolato, suam dignitatem ad Pisanos translata esse agrè ferentes, & Romanis paulatim alienati, se vicissim nostris per occasionem agrè facturos ostendebant, praesertim cū Alexius per auaritiam e e auri minas, quae debito xv centenariorum auri adhuc deerant, non solueret, quos Manuel, cum Venetorum bona publicasset, se pensurum pepigerat. Neque minimum malum erat Dux Venetorum Ericus Danulus, homo caecus ille quidem & capularis, sed Romanis insensibilis & insidiosissimus, vt calliditate singulari, ita arrogantia immensa, vt se prudentum prudentissimum appellaret, & gloriola cupiditate omnes superaret. Is vitam sibi morte acerbiorē fore putabat, nisi genti suae factas à Romanis contumelias vlcisceretur; animo repetens, & recensens quot malis populatus sui, Angelis fratribus imperantibus, affecti essent, & ante hos Andronico & Manuele rerum potentibus. Sed quia notat, in suam caput redundaturum, si quid cum sola sua gente contra Romanos cōnaretur, de auxiliis aliorum asciscendis cogitat, arcanisque cum iis comunicandis, quos notat irreconciliabili odio à Romanis dissidere, eorumq; felicitati inuidere. Cū autē ipsum tempus nobiles quosdā Toparchas, qui Palaestina vltēre cupiebāt, sponte obrulisset, locieratē & faedus cū eis cōtra Romanos coit. Erant ij Montisferrari Marchio Bonifacius, Fladriē Comes Balduinus, Comes S. Pauli Ericus, Plea Comes Doiloicus, & alij complures audaces bellatores, & statuta suis hastis propemodum pares. Igitur ro-

to triennio Venetiis fabricata sunt celeres naues equestres c & x, naues longae l x, rotunda ultra l x x sunt coactae, quarum una ob insignem magnitudinem Mundus ab eis appellabatur. Eas naues constituto tempore concenderunt equites cataphracti m, scutati x x m. plurimis armorum generibus instructi, sed plerique Zagrototoxata. Classe ad oram soluendam parata, malum malo cumulat, & fluctus fluctum vrget, vt dicitur. Nam Alexius, Isaacij Angeli filius, literis veteris Romae pontificis, & Regis Alemaniæ Philippi instructus, qui piraticis istis collegiis plurimū se debituros profitebantur, si adolecētem in patriū Imperiū restituerēt: aliquāto post cupidissimè ad classem & peruenit & excipitur, vt qui nō tantū latrocinium illud cōtra Romanos institutum, promouere, & honesta specie fucare, sed & pecuniarū aceruis ipsorū auariciā expleere posset. Is nō ætate, magis quāam animo puer, à viris callidis & versutis susceptus, pepigit & sacramento firmavit, ea se prabiturum, quæ perducere ad exitum minimè poterant. Nec enim maria pecuniarū duntaxat, illis postulanti, promisit, sed & auxiliū cōtra Sarracenos cū Romanis militib. & i. t. remib. Et quod maius est ac lōgè absurdus, Latinorū deprauatā religionē amplectitur, & priuilegiorū papalium innouationē, & veterē Romanorum institutorum mutationem pollicetur. Classe Iadara prouecta iussu Danduli Venetorū ducis vrbs obsidetur, ob vetus quoddam fœdus violatum, vt aiebat. At Romanorum Imperator Alexius, iam pridē Latinorū motu audito, nihil præparauit, quod è re vel sua priuati, vel publicè omniū esset. Nam immodica mollicies rebus gerēdis nihilo aptior est quāam demētia. Et spades syluorū mōtiū custodes, qui imperatoribus tanquā sacri luci, aut diuini paradisi venādi gratia consecrati sunt, parcebant arboribus, & extremū periculum iis minitabantur, qui ad fabricandas naues ligna inde peterēt. Ad hæc classis dux Michael Stryphnus, cui Dominæ forornupta erāt, non tantum clauos & ancoras auro permutare, sed vela etiam & rudentes vendere solitus, longis nauibus profusus omnibus naualia Romana spoliatur. Imperator verò vecordes homines pessima facinora perpetrates aded nō castigabat, vt iis cum primis propitius esse videretur, Iā quia libenter domi desidebat, nunc colles æquabat, & valles cōplanabat, & areas faciebat: nūc Latina classis expeditionē à cœna pro ludicro deridebat, & vt fabulam eleuabat, ea periculo nem cōpulsis, Epidamni appulisse, & Alexium Imperatorē ab Epidamniis salutarum esse, haud dubiis nunciis cognouit: vt de piscatore proverbio dicitur, ictus lapere incipit, & scaphulas putrescētēs & serofas à vermib. vix x x reficit: & mœnia vrbs obit, ædes extrinsecus eis cōtiguas dirui iubet. Classis Epidamno ad Corcyrā prouecta, Cōstantinopolim versus vela facit. Nā Occidentales multò antè notāt, Romanum Imperiū iam nihil esse aliud nisi crapulam & ebrietatem, nec aliud esse Cōstantinopolim quā Sibarim illam luxu celebrem: & prosperam nauigationē mirabiliter consecuti (nam auræ Iones & secundus

Alexius Isaacij F. cōtra Venetā classem se conuulgē.

Alexius hostem cōtemnit.

Classis hostis Byzantiū tendit.

da perpetuò nauib. eorū aspirabāt) & vrbe ignaris ferè omniib. occupata, cū Chalcedonē appulissent, naues partim remigio, partim velificatione, paulo post in obuerlam oriēti Peræam non multū infra duas columnas perueniunt, & in ancoris extra teli iactum à litore fluctuāt. Dromones verò ad Scutarium appellūt. Ac Romani ex tumultis & litore irrita tela, & plerunq. naues non attingentia in mare iaciebant. Excubabat & & alia phalanx ad Damatryn, quæ excursionē equitū cohiberet. sed nec illius vlla fuit vtilitas. Nā aded ad hostes nō propè accesserunt, vt obuersis tergis alij ceciderint, alij mortem vix effugerint, duces præsertim, ceruis timidores. Et quo pacto cum iis viris cōgressi essent, quos angelos raptos animorū, & æreas statuas appellabant: ad quorum conspectum propemodum emoriebatur: Paucis diebus elapsis, cū Latini cognouissent, neminem in terra esse qui resistere vellet, propius ad littora accedūt, Exinde equitatus paululum à mari recessit, naues in sinum sese contulerunt. Vt autem alij terra, alij mari castellum id, ad quod ferrea cathena maximi ponderis alligari solet, cū hostilis classis expectatur, statim oppugnare cœperunt: videres alios ex nostris post exiguam defensionem aufugere, alios occidi & capi, alios per cathenam quasi funem in triremes nostras descen. dere: multos cathenam non adeptos, in vndas præcipitari. Deinde illa fracta tota classis hostilis ingreditur: mox triremes nostræ partim capiuntur: alia ad litus vrbs appulsa, fugatis vectorib. laceratur. Erat malū id adeo variū, vt nullius hominis cogitationem integram cōprehēdi possit. Actū hoc est mense Julio, anno v i m. d c c x i. Inde Latini cum tantum quicquid sent, quantū ad deliberādum satis esset, alij cum nauib. equites verò cū adiūcto peditatu, ad Cōsmidiū accedunt parū Romanis armis ad potētem & locū qui Perforatus lapis dicitur, impediti, ac naues omnis generis ibi appellant. Dux castrametatur partim fossa, partim vallis iuxta collem circūdata, ex quo Blachernia regia qua ad occasum vergit, cōspicitur. Circa descensum illius, vestibulū quoddā versus meridiē aperitur, in eū murum desinens quē Manuel muniēdi castelli causa struxit: versus Septētrionē verò propè mare porrigitur. Ergo qui in vrbe erāt, erecta tabernacula cernebat, & penè colloqui poterant cū iis qui ad Gyrolimnā versabantur: nec illi vallo & armis, sed mœnib. vrbs à nobis distinguebantur. Ceterū Imperator Alexius, qui pridem fugam animo destinarat, in eaque totus erat, nusquā arma tulit, neq. in acie contra hostes prodiit, sed spectator assedit, cōscens altissimis ædibus, quæ ab Alemannorū domina nomen habent. Eius verò familiares & cognati, cum quantocunq. equitatu, & exiguo peditatu, per interualla exibant, tantum nō vt ostenderent, vrbe hominib. non omnino esse vacuam. Saepè igitur eodē die vtrinque cohortes aliquot, leuia equestria certamina, æmulatione fortitudinis, faciebant: qua in re nostri haud segniter se gerebant, præsertim cum Imperatoris gener Theodorus Lascaris copias ducebat. Is enim magno impetu iuechi solitus, re ipsa docebat Latinos, apud Romanos quoque viros fortes reperiri. Sed & peditum cohortes

Byzantiū obsidio.

Velitatio- nes Latino- rum & Romanorum.

hortes in id quod diximus vestibulum egressæ, hostes laceffebant. Palatia machinis diruebantur. alicubi etiam ex mœnibus ingentiū saxorū iactibus hostes terrebantur. Enimuerò x v i die Iulij terra marique simul fortius dimicare instituerunt, vt aut vtorū cōpotes futuri: aut si iis frustraretur, ad pactiones descensuri. Nā vtriusq. rei fama haud obscura vagabatur. Ac alij naues bonū tergorib. contra ignē munitas ad Petriū adduxerūt, scalis in antennis ex funib. factis, quæ rudentibus ad malos alligatis demittebantur, & in altum attollebātur. alij ariete ad mœnia adducto, & Zagrototoxis passim dispositis, tanquā vno signo dato, cōgrediūtur, & atrox præliū cōmittitur. Nā Latini qui cū ariete erāt, perfracto muro qui ad mare pertinet, Scala Imperatoris dicitur, intrò penetrarūt: sed ab auxiliariis. Pisanis, & bipenniferis barbaris fortiter propulsati, & pleriq. vulnerati recesserunt. Qui verò nauib. Petriū occuparūt, aggressi mœnia, ancoris nauū per cymbas ex scalis humi proiectis, Romanos ex turrib. facile deturbarunt: quippe cū ex superiore loco pugnarēt, ac tantū nō supra vertices eorū astantes tela cōiicerent. Nā scalæ nauium rudentibus in altum eductæ, lōgè supra mœnia eminebant. Quibus hostes occupatis, ædes illis cōtiguas incendunt, passim vagantes. Editur eo die miserabile spectaculum, quod flumina lachrymarū tanto incēdio paria postuler. Nā quicquid à colle Blachernio vsq. ad Euergetē monasterium pertinet, flāma est absumptū, flāma impetu vltra Deuterū elato. Imperator tā miserabili infortunio visus, anxietatis populi misertus, vix tamē arma induit: idq. cū à plerisq. iratis vrgeretur, qui maledictis, & cōiiciis nō abstinēbāt, quod desidia sua hostiū animos auget, nec vllā vrbi afflictæ opē ferret, sed bellum ad mœnia accedere pateretur, quod hæc tenus nunquā accidisset: quasi verò nemo esset, qui pugnare sciret: neq. præstaret hostē anteuertere, quā anteuerti: vt corpus graui valitudine & omnem medicinā respūctē, oppressum. Igitur palatio egressus, plurimos equites ascituit: & pedestris phalanx nō cōtēnēda ex flore ciuitatis est contracta, vt hostes qui in terra erant, maximo exercitu ex improuiso conspecto, horrore afficerētur. Ac forsūtā res bene gesta esset, si vel ipse pugnā commisisset: vel id Lascari genero permisisset, in Latinos irruere cupienti. Nūc perpetua fugæ cogitatio, & familiaritū eius trepidatio, eū consilij inopē fecit, vt tantum acie instructa, qua Romanis charus & gratus vt Latinos aggressurus exierat, eadē turpissimè & summo cū dedecore rediret, aucta & cōfirmata hostiū ferocia, qui Romanorū discedentium tergis inhærebāt, & hastas in eos vibrabāt. In palatium reuersus, ad fugā se parat, quasi de industria vrbe afflicta, & cōtra fatum perditā, & remotius eius exitiū acceleratū veller. Eoq. cōsilio cum paucis mulierculis & cognatis cōmunicato, & Irene filia: & x auri cētenariis cū alio ornatu Imperatorio ex preciosis gemis & perspicuis margaritis in nauē impostis, sub primā noctis vigiliā Debeliū contendit vbi suum aduētū prepararat: homo timidissimus, qui non charitate liberū emollitus, nō amore cōiugis subactus, non tantæ vrbs miseratione fractus, degeneri vitæ cupiditate, sa-

Incendium Byzantiū.

Alexius suū tentatis armis Debelium profugit.

lutē suam, eamque ambiguam, tot vrbs. tot prouinciis, totaque sua familia cōmutauit. Imperauit annos v i i, i i i menses, & dies x. In re bellica talis fuit, vt dictū est, nec ad ciuilia munia satis aptus, ne dicā planè fuisse negligentē: cætera nō aspēnādus, clemētia & lenitate omnib. superior, aditu facilis, nō seueritate vultus, nō arrecto supercilio quenquam à suo alloquio deterrebat. cuius eū adire & orare licebat: aliquādo etiā non submissā voce illi refragari. calūniatores & adulators frequētes circū se habebat. Sed cū secleris in fratrem admitti cōscientia flagellaretur, fatum timebat, & Vindictā omnes res humanas perstrātem perpetuò reformidabat. Itaq. animo angebatur, metu, solitudine, pœnitentia æstuans, Quod si regibus magnum est ac difficilē, spicas eminentes nō decurere, nec immaniter eos prosternere à quibus offēsi fuerint, etiam ea laude abundauit Alexius. Neq. enim vel oculos effodiebat, vel membra mutilabat, neque carnificina hominum delectabatur: neque vlla matrona, quantum is imperauit, ob maritum interfectum pullā vestem induit, neque quisquam contumeliis ab eo affectus, fortunas suas deplorauit.

Alexij etia gloria.

Planè se respellebat.

ISAACII ANGELI VNA CYM Alexio filio iteratum Imperium.

C sic Debelium fugit Alexius, cum à nemine fugaretur. Neq. verò mulier duntaxat res grauis est, & conigulis amor plus nocet quā iuuat, vt quidam ex veterib. à muliere afflictō Imperio queritur: sed vir etiā mollis & effeminatus, res pessima & molestissima est. cui qui parent, quid infortunij, quid extremi periculi non subibit: id quod ipsis Romanis accidit, eū aduerso quodam fato in molles, ignauos, & voluptarios Imperatores incidissent, qui labores nō ferēdos, & vitæ pericula intolerabilia iudicabant. Ceterum eo cœprum iter prosequente, populus qui in palatio conuenerat, Alexij discessum grauissimè tulit, animis imminentium periculorum metu consternatis. Putabant enim Latinos, qui castra in propinquo haberent, nec à quoquam prohiberēt, statim armatos in vrbe irrupturos. Igitur Alexij cognatis & familiaribus & imperatrice Euphrosyna vt proditoribus cōtemptis, ob grauissimorum periculorum procellas intra palatium tanquam in carcere inclusi, Isaacium Alexij fratrem tanquam sacram ancoram intuētur: & cum spado Constantinus sisci præfectus bipenniferos coegisset, & apta oratione conciliasset: concursu etiam ab ea factione, quæ iam olim Isaacio restitutum cupiebat Imperium, facto, imperatrix Euphrosyna vnā cum cognatis comprehenditur. Isaacius verò Imperator salutaris: & manu ductus ob excæcationem, is cui prospicienda erant omnia, in Imperatorio solio collocatus, missis statim ad Alexium filium & Latini exercitus duces nunciis, fratris sui Imperatoris fugam eis nūciat. Ii verò nec contra vrbe eorum quicquam quæ expectabantur prætermiserunt, nec Alexius

Ignauū prius capos rebus publicis exiit.

Isaacio de- nūc deseritur Imperium.

* Fecerunt.

Latinis sa-
era & profa-
na vix sus-
ficiunt.

Synagoga
Sarracenorum
deuotio
causa incen-
sa vrbis.

xiū prius ad patrem remiserūt, quā ipse Isaacius quoq; se rata illa habiturum esse, quæ filius eius pollicitus esset assentiretur. Quæ quidem, vt supra exposuimus, huiusmodi erant, vt ad gloriā & emolumentum Latinorū nihil amplius posset accedere. Nam Alexius vecors & rerum imperitus adolefcensulus, in id vnum intentus, vt patrum Imperium recuperaret: nec vllam conditionem considerauit, neque quā infestis essent Latini Romano nomini, cogitauit. Ac talibus Imperatorij fastigij depressionibus aditum in vrbem mercatus, patri assedit, collega Imperij afficitus: & populus vniuersus in palatium concurrat, filij & patris videndi simul & adorandi causa. Nō multis diebus post, etiam Latinorum duces & nobilitate insignes viri palatium ingressi sunt: & subscellis allatis, Imperatoribus assederunt, vt bene meriti, vt seruatores celebrati, & omnibus aliis honestis titulis ornati, vt qui ambitiosum Alexium erepto, quod tantopere appetierat, Imperio, probè vtri, & calamitoso opitulati essent. Præter hæc, omnibus aliis officiis & exquisitis honoribus affecti, & lautissimè tractati sunt. Nā Isaacius, si quid imperatori fisco celabat, si quid ipse, capta Euphrosyna imperatrice, & cognatis eius, acquisierat, id vniuersum vtraque manu in illos conferebat. Quæ cum ab illa gente omniū auarissima & luxuriosissima, exigua gutta instar acciperentur, Tyrtheni maris vndas desiderante, etiam sacrosancta profanar: vnde, vt opinor, Romana res funditus subuersa & deleta est. Nam cum pecunia destitueretur, templa quoque inuasit. Nec sacre tantum Christi imagines securibus excidebantur, & humi proiectæ, sine vlla reuerentia, ornatu adempto in ignem coniciebantur: sed & sacrosancta vasa absque metu è templis rapta & conflata, vt vulgare aurum & argentum hostibus dabantur. Huius impietatis furor neque Imperatori in mentem venit vnquā, neq; quicquam fuit, qui pietatis causam liberè agere auderet: sed, quod quidem ad silentium, ne stuporem dicam, attinet, planè attoniti fuimus omnes. Vnde violatæ religionis rei, ea mala tolerauimus & vidimus, quibus grauiora vix inueniuntur. Nam populi turba, vt solet, nec sua sponte sana consilia amplectens, nec meliora suadentibus obtemperans, dum iam hostes in Romanas prouincias irrupissent, præter omnem expectationem solo æquat, & in puluerem redigit maritimas Occidentalium gentiū ædes, amicis ab hostibus nō distinctis. Eam temeritatem & absurditatem, non tantum ciues Romani, sed & Pisani inquilini ægerimè tulerunt. Alexius autem antequam fugeret, earum gentium homines bona spe lactabat, doloremque mitigabat. Vt verò is in pedes se coniecit, Isaacius Imperio recuperato, Pisanos cum Venetis in nostram fraudem magna cum temeritate reconciliat. Ii verò Peræam profecti, vbi aduersarij diuersabantur, veterum inimicorū hospitiiis & conuictu vtuntur, summa cum eis familiaritate inita, Mensis Augusti die xix. v. i. Indictione, anni v. m. d. c. c. x. i. Quidam verò ex Francis, qui olim Flaminij vocabantur, Pisatorum & Venetorum cohorte assumpta, ad diripiendas Sarracenorum facultates, tanquam ad paratam prædam traiciunt. Ea sce-

lerata factio, cum ad vrbem appulisset (neque enim quisquam erat, qui eorum vel accessum vel recessum impediret) in Sarracenorum synagogam, quam vulgo Mitatum dicunt, irrupunt, & per vim omnia diripiunt. Eam inexpectatam iniuriam Sarraceni armis obiter arreptis vlciscuntur, Romanis etiam eius mali fama excitatis, adiutantibus: neque tamen tantum proficiunt, quantum oportebat, cœtu illo militum paulisper duntaxat regresso: & omnia defensione, ad alterum incēdium priore vixdum restincto, properante: cum experientia didicissent, nihil esse efficacius ad vrbem vlciscendam & euertendam, quā ignē. Proinde variis in locis dispersi, ædes incendunt. Flamma verò supra cogitationem in altum elata, totam illam noctem & postridie, eo item die qui sequebatur ad vesperam vsque, omnia peruagata est. Inuitatum id spectaculum fuit, & tale quod nulla oratio possit consequi. Nam cum prius maximis & innumeris ferè incendiis vrbis afflicta fuerit: illud eiusmodi fuit, vt cætera præ eo pro nihilo putarentur: cum variè interrupta serie spargeretur, tursus coibat, vt igniti fluminis alucem repræsentaret, porticus corruiebant, elegantissima fora euertebantur: neque quicquam erat, quod illius ignis vehementiæ resisteret. Globi flammarum ab immani illo incendio auulsi, mirabiliter remoras ædes per certa interualla consumebant, iis quæ interiectæ erant, intactis: sed paulo post eas quoque reuersi cremabant. In multis locis recta progressus ignis ab aquilone impulsus, paulo post quasi ab austro exagitatus, obliquus cernebatur: & ea quoque consumebat, quæ omnis periculi expertia putabantur. Id malum etiam templum maximum comprehendit: & quæcunque ad Milij fornicem vergit, & cum Macrone & Synodis coherent, corruerunt, nihil opere latericio, nihil altissimis fundamentis adiuuantibus: sed omnibus cedentibus, & instar lychnorum absumptis. Cœpit incendium à synagoga Sarracenorum, quod ad Septemtrionalem vrbis partem ad mare & ædem D. Irenes vergit. Versus Orientem, in latitudine in templo maximo desit. Ad occasum vsque ad Perama se extendit, atque inde in latitudinem vrbis se diffudit: aut potius, inuitato modo eam veluti transiliens, domos suburbanas absumpsit, & nauis in medio cursu carbonibus in eam excussis conflagrauit. In cineres redacta sunt & Domini Rostri, & duplices recti ambitus à Milio incipientes quorum alter ad ipsum Philadelphium pertinet: vnaque Constantini forum, & quæ interiecta sunt omnia versus Septemtrionem & Austrum. Nec ipsum Hippicum inuolatū permansit: sed eius quoque pars occidenti obuersa, penitus conflagrauit, & quæ ad Sophias & Bucanum porriguntur, & deinceps Eleutherij partibus cōtermina. Cum autem incendium vrbem à mari vsque ad mare hoc modo vastaret, & in hiatum vastissimum discessisset, ignito flumini simile, amici non citra periculum, nisi nauigio adiri poterant. Tunc maior pars habitatorum vrbis rei familiaris iacturam fecit: quippe cum ignis alios nec opinantes oppressisset, alij bona sua.

Alexius vultum Imperium frustra repetit.

Isaacij & Alexij distidium, flagrantia & recordia.

na sua aliò traslata multis anfractibus & regressibus ignis eque amississet. Heu splēdidissimas & elegantissimas ædes, & omni venustate & summis opibus plenas, quæ apud omnes celebrantur. His atrocissimis casibus Isaacius Imperator dolebat ille quidem, sed non quantum oportebat. Eius verò filius Alexius adeò non grauius eos ferebat, vt totam vrbem interire optaret, patri fax, flamma facie, & malum illum Angelū incendiarium exprimens, cuius sacræ literæ meminerunt. Incēdio nondum planè sopito, sacer ornatus accuratius perquiritur & cōfiatur, quā prius. Latinorum verò exercitus aurum & argentum quod ita præbebatur, ad vsum corporis, vt profanam materiam transferebat, & publicè vendebat, ac se criminis absoluebat (nec enim ignorabant vnde essent, quæ dabantur) quod acciperet debuit. Romanis verò iram Dei impendere vaticinabatur, quod rem priuatam conferuaret, sacram verò profanarent. Cum autem Latinæ copiæ Alexio auxiliari deberent (nam patruus eius & dudum Imperator Alexius, Debelto relicto, Adrianopolim occuparat: & Imperiū quod repudiarat, in sanis amatoribus condonatum, repetere & amplecti non verebatur) Bonifacium Marchionem aliter secum attrahere ad belli societatem non potuit, nisi auri centenarium xvi promississet. Verum egressus Alexium fugat longè celerius & longinquius quā prius: & Thracias vrbes passim componit, ne dicam deglubit. Nam qui eum sequebatur exercitus, sapissimè ex aureo flumine haurire cupiebat, veluti mors à dipsadibus inexplibili siti ardens. Vique ad Cypsellam progressus, in palatium reuertitur, totus eorum factioni deditus, qui patris excæcandi, & euertendi Alexio patrio adiutores fuerant. Quod cum Isaacius ferre non posset, iam longo tempore vltionem illorum cogitans, filio maledicere non desisteat: præsertim cum autoritatem suam imminui, & paulatim exolescere, & ad filium transire cerneret. Indignissimè quoque ferebat, proclamationis mutationem. Nam filius priore loco contentis vocibus, vt palatium resonaret, salutabat, ipso tāquam Echo submissus sequente. Sed quia prohibere illa non poterat, submurmurabat, & apud eos quibus arcana sui pectoris committebat, malè de filio loquebatur. Neque enim quicquam virtutis ei esse, non bonis moribus informatum esse, sed pessimis studiis occupari, & pessimorum hominum consuetudine corrumpi. Neque hæc falsa erant, aut inania. Nam Alexius pluribus & grauioribus peccatis magnificum & inclytum Imperij Romani nomen fœdebat, vt qui paucis comitantibus, in Barbarorum tentoria traiciens, crapulæ & aleæ vna cum illis per totos dies indulgeret. Eius verò collusores diadema aureum & gemmatum, ei detractum, suis capitibus, illi verò lanceum hirsutum pileum imponebant. Neque verò Alexius duntaxat ob huiusmodi res apud honestiores Latinos & modestiores Romanos execrabilis habebatur: sed & pater eius Isaacius nihilominus inuisus erat, cum rursus absurdarum opinionum intemperis agitaretur, & diuinationibus atque oraculis fœdioribus quā prius incumberet. Nam antè monarchiam sibi imagina-

batur, seque impudenter eum esse iactabat, qui Occidentem cum Oriente coniuncturus, & totius mundi Imperio potiturus esset. Tum verò visum se recepturum, & articulare morbum, vt serpentem exuias, positurum, & in virum Deo similem se transformatum iri somniabat. Proinde Monachi quidam summè execrabiles, promissis barbibus, homines inuisi Deo, religioso habitu cum sua ignominia conspicui; qui mensam principalem persequebantur, qui recubus & pinguibus piscibus inhiantes, cum Isaacio cœnitabant: mero largius haustu monarchiā illi verbis cōfirmabant. aliquando etiā nodosæ manus eius oculis admotas, euefigiō renouatū & confirmatū iri prædicebant. Ille verò mirum quā blanditiis istis exhilarabatur, & scurrilibus iocis æquè ac certissimis oraculis fidem adhibebat. De astrologorū quoq; sententia cum alia fecit: tum aprū Calydoniū, qui horrentib. in tergo setis in Hippico impetu fertur, in magnum palatium transtulit, ea se ratione temerarij & apud nō dissimilis populi rabiem cohibitorum existimans. Sed & ebriosi quidā ex circumforaneis, Mineruæ simulacrū in foro Constantini columna insistens, in multas partes cōminuerūt, quod demēs turba id pro exercitiis occidentalibus formatū esse credebat. Id in xxx pedū altitudinem assurgebat, indutum ærea veste, qua materia totum cōstabat, demissa ad pedes, & multis in partibus cōplicata: ne quid appareret, quod natura rectū esse voluit, baltheus lumbos arcè cōstringebat. In pectore rectis māmibus insigni Ægidem cum Gorgoneo capite ab humeris dependentem gerebat. collum nudum & longum erat, iucundissimum spectaculū. Aes enim deam ita repræsentabat, vt labia suauè editura vocē, si quis expectaret, viderentur, apparebant & vena, & totum corpus, quā decebat, mollius inflectebatur: & quāuis exanime, animati corporis vigore referebat. Cauda equina capiti imposita, terrore quendam præ se ferebat. Coma à fronte dependens, in nodum contorta, & à tergo constrieta, oculorum erat delicia. galea non penitus cōtecta, sed ex parte prominens. læua manus plicas vestis cōtinebat: altera versus Austrum caput paulum inclinatum sustinebat. oculorum acies eodem intendebatur, vt qui situm angulorum non satis norant, simulachrum Occidentem spectare, & veluti manu allicere Occidentales exercitus, affirmarent, haud sano iudicio oculorum decepti. Ac illi hac opinione impulsū Mineruæ simulacrum contriuerunt: ac potius subinde ruentes in deterius, & contra semetipsos armati fortitudinis & prudentiæ præsidem, nec typis expressam apud se ferre potuerunt. Imperatorum verò summa & vnica occupatio erat, pecuniæ collectio, quod nulla erat accipiendi sarietas: sed quantum donatiua augebantur, tantum crescebat auri cupiditas. Cupiebant etiam à ciuium exigere tributum. Sed cum ea res non expeditè succederet, (nam populus inuisa postulatione irritatus, instar vasti maris vento conturbati, defectionem spectabat) omisso illo proposito, iis qui distissimi esse ferebantur, affixi, nō quantum decebat extorquebant, sed id spectabant, vt Latinorum cupiditati immensa fieret satis.

Monachi assentatores

Aperit imago plebis.

Minerva vbi Occidentem liuē fauoris committit a plebe

equitis toruo vultu & spectabili proceritate, stipatores Imperatorij, homines nobiles, & reliquus exercitus nō tolerato, consuētā fugam egregiū salutis præsidium iudicauerunt, quasi in vnum degenerem animum cōflati essent omnes: ac desertis munitionibus (nā in editis tumulis stabant) milleni ab vno fugabantur, & per * aureā terrestrem vr̄bis portam egressi, ac nuper structo propugnaculo diruto, quō quenque metus tulit (vtrānam verō in barathrū & interneccionem incidissent) diffugiunt. Tum hostes resistente nemine, passim discurrunt, & gladios in omnē atatem & sexum stringunt, non cōseruata acie, non integra cohorte, sed sparsim diffusi, vt iam omnibus formidabiles. Vesperis iis quæ ad Orientem tendunt incensis (quod incēdium ab Euergetæ monasterio, ea quæ ad mare inclināt, vsque ad Drungarij ædes absumpsit) reuersi ad Pantepoptæ monasteriū castra locant, Imperatoris tētorio spoliato, & Blachernio palatio citra negocium primo impetu capto. At Imperator in alios atque vr̄bis angiportus discurrrens, studebat ille quidem temerē oberrantē populū colligere & cēturiare: sed ij neque monitis eius mouebantur, nec increpationes curabant, turbine desperationis omnes oppressi, & vt ea quæ restāt adiungā, dies inclinavit, nox processit, & vr̄bis habitatores omnes transferendis & defodiēdis suis opibus occupabantur, erant etiā qui ex vr̄be vellent discedere, qua quisque posset ratione salutē quaesituri. Ducas igitur cum se nihil proficere videret, simulq; timeret, ne captus paratum opsonium maxillis Latinorum esset: maximū palatium ingreditur, & Euphrosyna imperatoris Alexij cōiuge, & eius filia Eudocia, cuius amore tenebatur (erat enim homo à pubertate libidinofus & salax, & duas iuenculas vxores per iniuriam repudiarat) lembo impositis, vr̄bem egreditur, cum duos menses & dies xvi imperasset. Post eius discessum duo iuuenes modelissimi & bellicosissimi, Ducas & Laſcaris, vterque Theodorus, de imperio, tanquā de naue tempestatibus conflitante certant, cum maximam & celebratam illam rem Romanum imperium, fortunæ ludibrio & incerti casus temeritati propositum viderent. Maximū igitur templum ingressi inter sese contendebant, nec erat qui in comparatione alteri præponderaret, ambobus velut in æquilibrio constitutis. Neque enim erat qui censuram aut iudicium faceret. Laſcaris tamen à clero prælatus, insignibus imperij repudiatis, cum Patriarcha in Milium egressus, confluentem populū blandiendo & rogando ad resistendum cohortari non desisteat, & satellites ad pugnam concitabat. Neque enim exitium minus eis timēdum esse quā Romanis, si imperium ad aliam nationē deuolueretur: neque ampla stipendia, neque Imperatoris stipendi honorē retenturos, sed mercenariorum militū loco futuros. Quibus verbis cū nec è populo quisquā moueretur, nec bipenniferi nisi stipēdio promisso auxiliū promitterent, vrgens illud periculum callidē nundinaturū, etiam cataphracta Latinorū cohortes apparerent: inde discedit, & fuga salutē quaerit. Hostes verō cum præter expectationem arma cōtra ferre neminē, neminem resistere cernerēt, omnia plana & expedita, angiportus per-

Murissa
fuga.

Theodorus
Ducas &
Laſcaris
fra de imperio
conten-

uios, triuia aperta, à bello securitatē, ab hostibus vtilitatē esse, Fortuna quadam propicia & adiutrice, omnibus cum crucibus & sacris Christi imaginibus, vt in pompis & festiuitatibus moris est, obuiam proceduntibus: nihil eo cōspectu habitū animorum immutarunt, neque arriuerunt paululum, nec inſperato illo spectaculo triftis & furiosus eorum impetus mitigatus est, quo minus nō tantum priuatorum pecuniam, à iumentis auspicati, sed & Deo sacra impudenter diriperent, stristris ensibus, equos ad tubæ sonitū excitari solitos, in armis tenētes. Quid verō primo, quid secūdo, quid tertio loco referā ex iis quæ nefarij isti viri perpetrarūt? Heu ignominiosam adoradurū imaginum conculcationem. Heu reliquiarū S. martyriū in fœda loca abiectionē. Quōd verō vel auditu horrendum est, id tum erat cernere, vt diuinus sanguis & corpus Christi humi effunderetur & abiceretur. Qui autē preciosas eorū capſulas rapiebāt, ornamenta quæ in iis continebantur, in sinum congeriebant, ipsas contractas pro patinis & poculis vsurpabant, Antichristi præcursores, & nefariorum eius actionum, quæ in expectatione sunt, auspices & prænuncij. Planē profectō à gente illa tum, vt & olim, Christus exuebatur & illudebatur, & vestes eius sorte distribuebantur: illud tantū aberat, ne latus hasta traiectus, riuos diuini cruoris humi effunderet. Violatio porrō maximi tēpli nec auribus æquis potest accipi. Nam sacra mensa ex omnibus generis preciosis materiis conflata, in excellentis pulchritudinis varietatem, omnibus gentibus admirabilem, in frusta est dissecta, & inter milites distributa, vt & omnes sacræ opes tam immēse & inſiniti splendoris. Cum autem sacrosancta vasa & suppellectilia inſuperabilis artis & gratiæ, raræq; materiæ, & probum argentum quod tribunalis clathros, & ambonē artis admirabilis & portas multa alia ornamenta ambebat, aurō circumfusum, pro manubiis efferēda essent: muli & iumentis inſtrata vsque ad templi adyta introducebantur, quorum nonnulla cum ob splēdidum & lubricum solū pedibus inſistere nequirent, prolapsa confodiebantur, vt effuso cruore & stercore sacrum pavementum inquinaretur. Imō & muliercula quædam, cooperta peccatis, ministra Furiarum, ancilla dæmonum, in cantationum, & veneficiorū officina, Christo inſultās, & in patriarchæ folio cōsidens, fractum canticum cecinit, & sæpè in orbē rotata saltauit. Neque verō hæc admittentur, alia non admittentur: aut hæc remissius, illa vehementius: sed vno consensu omnia summa scelera & piacula omnibus ex æquo studio erant. An verō illi matronis honestis & nubilibus puellis aut Deo consecratis virginibus peperciſſent, qui tām in ipsū Deum rabiem exercuerunt? Nihil autem erat difficilius & operosius, quā precibus mollire, & beneuolos reddere Barbaros, ad eō iracundos, ad eō bilem euomentes ad quoduis ingrātū verbum, vt nihil non furorem eorum inſtammaret, quod qui conabatur, vt amens, & homo linguæ intemperātis deridebatur. Sæpè etiam pugio stringebatur in eum, qui paululum refragabatur, aut postulata eorum detrectabat. Itaque nemo luctus erat exers: in angiportis, in triuiis, in tēplis querelæ, fletus, lamentatio-

Vr̄bis destr-

ptio & sacri
legionum de-

ploratio.

DEPLORATIO VR̄BIS.

O vr̄bs vr̄bs, vr̄bium omnium oculē, per orbē terrarū celebris, spectaculum vltimandā, Ecclēsiarū mater, princeps religionis, rectæ sententiæ dux, eruditionis alumna, omnis pulchritudinis diuerſorium: Itāne ex manu Domini calicem furoris bibisti? Itāne pars extitisti ignis multo vehementioris eo, quo olim Pētaopolis diuinitus conflagrauit? Quōdnam tibi tribuā elogium? cui te comparem? An poculum contritionis tuæ amplificatum esse, vt lachrymosus Hieremias veterem Sionem deplorans ait? Qui mali genij te ad cribrandum efflagitarunt? Qui alastores, inuidi & implacabiles dæmones, ebrietatis in te suæ interperias effuderunt? Qui infesti & infani proci, thalamum tibi non cōcinnarunt, nec facē nuptiālē, sed carbonēs exitiales incenderunt? O fœcunda genitrix, byſſo & purpura Imperatoria amicta pridem, modō sordida & squalida, & germanis orbata liberis. O pridem in alto folio collocata, longis & altis incedens passibus, augusto vultu, statura magnifica, nunc humilis & depressa. lacerata sunt tuæ delicatæ vestes: elegantibus atque imperiosis spoliata es redimiculis: extincta est lux gratiosorum oculorum: anicula caminariæ similis ex incendij fulgine extitisti: profundis rugis splendida prius & suavis tua facies est arata. Neque iam dico esse qui tuas clades ad citharam cantillent, qui tuam tragœdiā pro comœdia ludant, quo artificio ridiculæ recitationis malorum tuorum & alaparum alantur: qui lapsus & vibices & contumelias, quibus in horas afficeris, per iocum cōmemorent. Per inuidiā depressa es, à vœcordi populo, ac potius ab obscuro & vagabūdi populi colluue, cuius magnam partē si non genuisti, at euexisti & saginasti. Quis te seruabit? quis te cōsolabitur? quis tibi parceret? quis vicem tuam dolebit? quis reuertetur, vt paci tuæ consulat? (sunt & hæc lachrymosi Hieremias verba) quis priori stola te induet? Quando diuinitus audies: Erigere, surge, quæ calicem furoris mei bibisti, & poculum ruinæ exhaustisti: Indue vires tuas, indue gloriā tuam: excusso puluere surgito, exiit vinculum colli tui: extende locum tabernaculi tui, & vestibuli tui. Ne mouearis quōd probro affecta es, neque verecunderis ob acceptas contumelias, & quōd omnes prætereuntes manus super te cōploferunt, sibilant, & capita qualiferaunt, & dixerūt: Hæc est vr̄bs, corona gloriæ, & delicia orbis terrarū. Quo autē pacto vidua sedit, quæ populis referta fuit? Quomodo tributaria facta est, quæ prouinciis imperauit? Dixit enim Deus riuus: Exiguo tempore te reliqui, sed magna te misericordia prosequar: in parua ira faciem meā auerti, sed æterna te clementia fouebo. Nimitū cum Dauide cantabis Deo, Pro multitudine dolorū cordis mei cōsolationes tuæ meum animū exilararunt. Quis Moses nouorum effector operum tibi patrociniabitur? Quis Zorobabel te reducet? Quando liberos tuos à quatuor vêtis, in quos dispersi sumus, recolligere licebit? quemadmodum piæ gallinæ pullos sub alas suas congregant. Nam nunc quidem nec intrueri saris te nobis licet, aut amāter amplecti vt matrem, & libare tibi lachrymas, quantas oculus cupit aut poreſt: sed timidē vt passeruli te circumuolamus,

Inſectatio
Latinorum.

Sarraceni
Latinis hu-
maniores.

mus, quorū nutrix abrepta, nidus direptus est, miserabiliter & lugubriter pippietes longè à tuis lacunaribus remoti fumus, esurientes & sitientes, squallore & rigore horrentes: à pediculis saepe rodimur, animis nostris calamitate liquecentibus. nec viā inuenimus ad urbem, in qua habitemus, sed multis erroribus ut vagabundæ volucres, & errantes stellæ, circūferimur: ac potius longo intervallo à te seiuuncti, tecum coniungimur, cōplectimur te separati, ut ij qui animis coharēt, diuisi corporibus: dolemus vicem tuam, ut quædam animates, cum aliquas sui generis à venatoribus captas, & perspicuo vitro inclusas vidēt, quas tamen attingere & amplecti nequeūt, & frustra cū dolore circa transfennā versantur mutato aspectu ut priori formæ cōtrario obstupescant. Eodem modo & nos adiacere oculis, & propius accedere possumus: sed conuenire te liberè, & fidentes amplecti, ut pridem, nullo modo possumus, Barbarico exercitu ut solido muro, & longè firmiore quàm vitrum est, interclusi. Cur nos percussisti Domine, nec est qui medeatur? Agnoscamus, Domine, peccata nostra, iniurias patrum nostrorū: desine per misericordiam tuam. Ne perde solū gloriā. Castigato nos Domine, ne à te deficiat anima nostra: sed iudicio, non furore, ne ad paucitatem nos redigas. Effunde furorē tuum super gentes quæ te non agnoscunt: & super nationes, quæ nomen tuū non inuocant. Pater noster tu es Domine: nos lutum, tu figulus noster: opus manū tuarū nos omnes sumus. Aduerte oculos, & vide probra nostra: hæreditas nostra ad alienigenas est auersa, aedes nostræ ad peregrinos. Si tu nos ad te conuerteris, conuertemur. Renouato dies nostros, ut olim fuerunt. Utendū enim mihi est per tēpus, & in simili calamitate his scripturæ sacræ verbis. Sed iam oratio me deficit vnā tecum, ò vrbs, nutrix eloquentiæ, amissa: quæ admodum compages corporis animo discedere dissoluitur. Est igitur magnitudo luctus, mutis lachrymis & ineffabilibus gemitibus cōcludenda, & abruptenda iam historia series. Quis enim Musarū sacra in terra iam à Musis alienata, & barbarie oppressa, æquo animo celebret? Absit ut ego res gestas Barbarorum decantem, aut ea bella memoriæ posterorum prodam, in quibus non vincunt Græci. Nam si Cōs Hippocrates à rege Persarum magna pecunia accersitus, ut illius vrbes pestilentia laborantes sanaret, magnificis illis pollicitationibus repudiatis, cōtempnit barbaros: cur ego rem optimam historiā, & pulcherrimum Græcorum inuentum, rebus Barbarorum contra Græcos gestis condonarem? Imò illi, ut is qui Ephesiæ Dianæ templum incēdit, pereant ignoti & obscuri: nec vilo verbo quisquam nostrū eos dignetur, donec trāserit iniquitas, & Deus seruos suos clemēter respexerit. Non enim, non enim Deus noster is est, qui nostri perpetuò obliuiscatur, aut in ita sua misericordiam non cōplectatur, aut beneficentiā omnē in posterū deneget. Sed cum percussit, medetur: cum occidit, in vitā reducit: cū ferarū dētes immittit, qui cū rabie terræ affligant: at Leonū quoque maxillas cōstringit, & caput draconis conterit. Si ut calamum comminuit, ad bestias etiā * ob calamū increpat. Si isti curribus & equis fidū: at in equo certa salus non est, neque

Cōsilio & Innocentio.

Consolatio & adhortatio ad patriam.

* calamū

Deus viri tibi delectatur. Si pōpulum suum duriter tractat, ei que vinū compunctionis miscer: at vicissim mēsam instruit, corā eis à quibus affligitur, & poculum porrigit humanitate & hilaritate plenū, & ob vini bonitatem inebrians. Si flagellatores ab extremis terræ marisque finibus adducit, & per Prophetam magnum præconem clamitat, Gigantes veniūt, ut expleant iram meā, simul & lætantes & ludentes, sacrosancti sunt: & à me adducuntur: at qui grauioribus plagis eisdem afficit, & deterioribus malis flagellat: nec vllam eis gratiam habet, si pro instrumentis ad perniciem vrbiū, & publicarum cladum, & pro crudelibus hominum carnificibus eis vitur. Nam eos ut morbos & medicamenta, quippe animorum medicus, adhibet: quorum natura peritis non ignota est. aut enim mala habitudo ægroto sanato, vires suas amittit, aut vnā cum illo interit. Medicamenta verò quantumuis acria, depulso morbo, vnā cum praua materia expelluntur, nec vlli sunt amplius vsui. Quam obrem affirmit ista mala quibus oppressi sumus, non libellum repudiij diuinitus nobis datum, aut barbarici oleastri absolutam infusionem in nostram oliuam esse iudicanda: sed paruam castigationem, qualem Deus adhibere nouit, seruato modo, non omnia tentatoribus concedere, sed tentatis etiam parcere solitis. Præsertim si is qui agit, nullum modum suis sceleribus statuit, sed per impietatem contra eum ipsum insurgit, à quo flagellandi potestatem accepit (ut Nabuzardan præfectus exercitus, qui vrbe Dei incensa, vasa ministerij sacri rapuit: ut Balthasar, qui iis ad luxum abusus est, qui aris illudit, & diuina mysteria contempnit) Is verò qui patitur, seipsum in primis accusat, & verberum autoris Dei opem & consolationem ardentem implorat. Itaque Dei benignitas nobis expectanda est, & cum Dauide canendum: Memento nostri, Domine, in approbatione populi tui. Inuisito nos ut seruator, ut prosperitatem electorum tuorum videamus: ut læticia gentis tuæ lætemur, ut cum hæreditate tua laudemur. Neque enim obscurum est, impios dedi flagris, cum eorum autem castigatione, quorum spes in Domino sita est, consolationem & restitutionem in integrum esse coniunctam.

NICETAE CHONIATAE LIBER
de rebus post expugnatam
urbem gestis.

OLON à Codro ortus, Atheniensis Reipublicæ vir præstantissimus, cum Pisistrati tyrannidem paulatim inolescere videret, saepe ciues suos ad eam opprimendam est hortatus. Satis enim norat, multo esse facilius malorum principiis obstare & incrementa prohibere, quàm ea progressa longius & confirmata cohibere, & extirpare. Sed cum eius consiliis nemo parerēt, arma ad fores Curiæ posuit, si quo modo aliquos è populo ad sui æmulationem pertraheret. Cum autem neminem ad tyranni expulsionem suo exemplo impulisset, dixisse fertur: Se ut licuerit patriæ opem tulisse, ac postea per ocium Atheniensium temeri

In festiuitate ignavia & contumacia Byzantini- rum, propter quas res Solonis exemplū sibi imitandum non fuerit.

temeritatem & incogitantiam perstrinxisse verbis, quorum nonnulli veritate non aboliti, sic habent.

Si vestro virio tandem mala plurima fertis

De superis ratio non finit vlla queri.

Namque ope dum vestra libuit firmare tyrannos,

Seruiij merito vos graue stringit onus.

Astutam vapido geritis sub pectore vulpem,

Et vestris animis nil grauitatis inest.

Insidias minime, quas res docet ipsa, videtis:

Sed vos blanditiæ fideque verba tenent.

Quod si Solō ille, ex posteritate Codri, sapientia præstantior per totum ferè orbem terrarū celebris, apud populū verbis regi solitū, frustra & dixit & fecit omnia: quid alicui nostræ ætatis homini iuandæ Reipublicæ causa faciendum fuisset, cum Imperatores nostri ab ineunte ætate in vmbra & ocio educati, more Endymionis steterent: qui maturius cœnare soliti, tantum à rerum gerendarum opportunitate abhorrebāt: quippe mala educatione prorsus corrupti, ut hyberno tempore flores, vernopoma requirerent? Cuius verò mercatorum & cauponū ingenijs præditi, non modò non ad tubæ sonitum surgere, sed nec auium garritu excitari soliti, suauiter dormire omnes, bellum prorsus ignorare didicissent? Ceterum versus componere, & vitia carpere, ea tempestate cūm Solonis erat, viri illustrissimi, tum populi Atheniensis, cuius aures vtilibus monitis capiebantur, quique optimorum virorum consilijs paulatim acquiescebat. Nam mansuetis ingenijs reprehensiones plus ferè voluptatis afferunt quàm doloris, eorumque memoria scintillas honestatis in animis velut ignē sub cineribus delitefcem, ad cauenda in posterum similia delicta excitat. Nostra verò grate Constantinopolitanis ciuibus & prouincialibus quoque admonitiones planè vibices erant, nec vulgus aures habebat ad mentem perforatas: neque libertatis dulcedo quanta esset, hæctenus intellexerat: ut & mellis dulcedo ignota iis est, qui id non gustarūt. Quoniam igitur nostra tempora ab ætate Solonis discrepant: age omiſſis reprehensionum stimulis, qui nihil aliud nisi odia plerorum que irritarent (sunt enim, sunt, qui fœnum in cornu gerant) historiam ordine prosequamur. Est enim nos res à Barbaris gestas scripturos negauimus: tamen cum is qui sapientum sapientiam confundit, superbos illos homines in multa infortunia coniecerit: eorumque facie ignominia impleta, barbarioribus gentibus perdendos obiecerit: repudiato silentio, mirabilia Dei opera sunt celebranda, qui ait: Ut viuo in perpetuum, ita de inimicis meis pœnas sumam, & eos qui me oderunt extirpabo. & alio loco ad Abraamum: Gentem verò cui seruiens, ego vlciscar. Cum illo rerum statu clarissima vrbs, communes omnium delicta, omnium celebrata vocibus, incēdio absumpta, deleta, omnibus opibus tam sacris quàm profanis, siue publicis siue priuatis ab Occidentalium gentium colluue spoliata esset, quæ gentes maxima ex parte obscuræ & ignobiles cum nauigatione latrocinij causa suscepissent, suæ contra nos expeditioni speciosam causam prætexebant. Isaacij Angeli restitutione: & quem is filium malo fato in patria perniciem genuerat, comitem pulcher-

rum & optatissimum adducebant. Nam corū oscitantia & ignavia, qui rerum potiebantur, effecit, ut latrones isti nobis ius dicerent, & pœnas irrogarent. Nec illæ clades vrbs vilo portento vel cœlesti vel terrestri præsignificatæ sunt. id quod olim plerunque factum est, cum cædes hominum & excidia vrbiū imminerent. Neque cruenta guttæ cœlo deciderūt, neque sanguinea mellis extitit, nec igniti lapides ex æthere deciderunt, nec quicquam denique inusitati accidit, sed tacita & tranquilla Vindicta multis manibus & pedibus ita nos oppressit, ut delicta probè vltima, miserimos omnium mortalium effecit. Eo porrò die quo vrbs capta est, prædatores eas aedes, in quas diuerterant, diripiebant: & præterea quæ ipsi indagabant, dominos de occultis thesauris, nonnullos cum verberibus, multos blandis verbis, omnes cum comminationibus percontabantur. Qui cum alia se habere faterentur, alia indicarent, alia in conspectum afferrent: milites nulla erga hospites clementia, nulla benignitate, nec hospitijs nec victu communicando, utebantur. omnia superba, inhumana, immania erant, domini per contumeliam ædibus suis eiiciebantur. Quibus de causis cum visum esset ducibus, iis qui vellent vrbe excedendi potestatem dare: ciues turmatim abibant, pannis inuoluti, macie, & pallore confecti, facie mortuis similes, oculis sanguine suffusis, quippe qui sanguine potius quàm lachrymis flerent. Nam alij facultatum iacturam deplorabant: alij ea, ut re leuioris momenti, neglecta, aut filiolarū nubilil rapitum, aut coniugem amissam, alij denique aliud in itinere lugebant. Ut autem de me quoque aliquid referam: Multi ex familiaribus illo tristi & verè nefasto die, in meam domum porticibus inuestitam, propter obscuritatem aditu difficilem (nam pulcherrimæ & amplissimæ aedes nostræ in Sphœracio sitæ, altero incendio perierant) conluebant: & alioqui opportunus erat inde in maximum templum receptus, cui vicina erat. Sed milites nihil imperuestigatum relinquebāt: nec locus vllus sacer, aut situ munitus, supplices defendebat. Quocūque accurreres, ab hostibus abstractus, quod illis erat lubitū, abducebaris. Quas iniurias cum cerneremus, ut tempus ferebat, rebus nostris consulebamur. Erat mihi familiaris quidam atque domesticus natione Venetus, qui domi meæ cum vxore & rebus suis victum tutumque receptum habebat. Is eo tempore nobis vtilis fuit. Nam armis & militari habitu pro mercatorio sumptis, prædatores aliquandiu fortiter ædium ingressu depulit: se commilitonem eorum, & aedes eas præoccupasse simulans, & patria lingua cum eis, quæ res postulabat, colloquēs. Cum autem illis cateruatim irruentibus, Francis præsertim, qui cæteris nec ingenijs, nec corporibus similes, id vnū se vereri iactat, ne cœlum ruat, resistere non posset: autor nobis fit inde discedendi, ne capti à barbaris, nos in vincula conicerentur, mulieres verò ad stupra & libidinē raperentur. Cum autē bonus ille pridē famulus & cliēs, tum verò adiutor & tēpore maximè necessario defensor, nos in alias aedes vbi nobis noti Veneti habitabant, duceret: pauci simul exibamus, illo manibus nos trahente, & ut prædam suam comitante

Atracissima clades sine prodigijs.

Choniata discessus ex vrbe.

Homo pater per liberatū patrono in extremo discessu sine fide.

comitante tristes & malè vestiti. Sed vbi illa vrbis parte Francis assignata, rursus inde profugimus: à famulis nostris omnibus, aliis aliò dispersis, inhumaniter deserti, liberis nostris, qui nondum ingredi poterant, humeris impositis, & filiolum lactantem adhuc sub ala ferre, & ita per medios vicos incidere coacti sumus. & dies v post captam vrbem cōmorari, & ipsi discessimus die sabbathi. quod diuina prouidentia, & non fortuito casu factum videretur. Accedebat & hyēs, & nostra vxor vicina erat partui. vt illa Christi prædictio, quæ monet, orandum esse, ne fuga nostra in sabbatho & hyeme fiat, & prægnantibus in diebus illis malè ominatur: non secus ac nostra causa dicta esset, exitum fortiretur. Vt verò complures familiares & cognati, aliaque turba ad nostrum conspectum confluerat non aliter quàm cœtus formicarum per triuia pergebamus, occurrentibus nobis exercitibus, non accuratè armatis, sed prælongis ensibus ad latera equorū suspensis, & pugiones cingulis insertos gestantibus: quorum alij manubus onusti erant, alij prætereuntes captiuos excutiebant, an sub lacera tunica splendidam vestem celarent, aut argentum aurūve in sinu occubarent. alij mulieres formæ præstantes ita defixis oculis intuebantur, quasi mox eas ad stuprū rapturi essent. Nos igitur mulieres, earum pudicitia metuentes, in medium agmen tanquam in ouile recipimus, adolecētulas verò cœno faciem illinere vt pridem fucis, atque ita ruborē genarum extinguere iussimus, ne formæ venustas principio, vt viatores noctu elatus ignis, spectatores, deinde amatores, postremò raptores alliceret, cum sibi licere viderent omnia. Interim supplices ipsi manus ad Deum tendebamus, afflictis animis pectora plangētes, & oculos rigantes lachrymis, si quo modo omnes immanes istas feras salui & inuolata pudicitia euaderemus. Cam autem nobis per auream portā exeundū esset, vt ad inclitū martyris Moicij ædem venimus, insolens & nefarius quidam barbarus puellā formosā, iudicis cuiusdā filiā, è medio nostrā tanquam lupus agnam abripit. Quo miserissimo spectaculo totus cœtus noster consternatus exclamauit. Puellā verò pater senio & morbo afflictus, tum etiam in cœnū prolapsus ac cōtaminatus, iacens crebrò me tanquā ficulnum præsidium intuebatur, & nominatim orabat, vt sibi pro virili ad puellam recuperandā adiumento esset. Itaque statim conuersus vestigia raptoris persequor, cum lachrymis vim factam proclamans, & supplicibus gestibus opem pretereuntium militū implorās, qui linguæ nostræ non planè rudes erant: quorundam etiam manibus prehenfatis. & vix quosdam ad commiserationem ita flexi, vt impudentem & libidinofum illū hircū vlcisci cupientes, à me ad ædes illas perducerentur. Quò cum ventum esset, mulierofus ille, virgine introducta in foribus stabat, vt si qui vim facturi essent, eos repelleret. Ego verò digito eum monstrans: Iste, inquam, luce teste iniurius, vestra nobilitatis edicta contempnit. Vos enim edixistis, ne coniugata mulieris, aut virginis, aut dedicate Deo puellæ, vel impudico aspectu, si caueri possit, quisquam contaminetur, & iniurandum ea de re sanctissimum

Puella nobilitati asservata à Choniata.

dedistis. At iste vestra autoritate contempta, in conspectu multorū, vt salax asinus, in virgines impetum facere non dubitauit. Vos igitur vestris legibus & armis nos defendite, lachrymis his delinuti, quas Deus admittit etiam, & natura maximum mutæ misericordiæ incitamentum in oculos nostros deriuauit. Quod si O vos liberos habetis, per coniuges & charissima pignora obtestor, vt nobis supplicibus manum porrigatis: obtestor per diuinū sepulchrū & Christi præcepta, quæ Christianos omnes iubent, ea facere hominibus, quæ ab iisdem sibi præstari cupiant. His verbis ex tempore usus, virorum illorum animos excitauit, vt puellam seridè repeterent. At ille principio verba illorum contemnebat, amore & iracundia duobus violentissimis affectibus occupatus. Sed cum irati instarent, & suspendium ei imminerent, vt iniurio simul & impudico, denique verba illa non ex labiis, sed ex pectore promanare cerneret: vix tandem minis expugnatus, puellam restituit. Pater conspectu filia exhilaratus, & lachrymis Deo libatis, ob fecdas illas nuptias propulatas, surgit, & rursus nobiscum proficiscitur. Postquam vrbe excessimus, alij aliter Deo gratias agebant, & fortunam suam cum eiulatu miserabantur. Ego verò rectā in faciem prolapsus, tantum non cum mœnibus expostulabam, quòd sola essent integra, nec lachrymarēt, nec in tumultum corruissent, sed adhuc erecta starent. Nam si (inquam) ea, quorum causa condita estis, iam foro & igni penitus sublata conciderunt, cur vos adhuc statis? quem posthac tegetis & custodietis? nisi fortè hostibus exitum moliemini in die iræ, cum Dominus ad eos, à quibus nos ita tractati sumus, frangendos insurrexerit, & Occidentem forsitan, vt Dauid vaticinatus est, conculcarit? Et tu quoque Regina vrbium, vrbs amplissima, vrbs magni Regis, tabernaculum altissimi, laudatio & celebratio ministrorum eius, delicia hospitum, imperantium vrbium imperatrix, canticum canticorum, splendor splendorum, & rebus visu raris spectaculum rariis: quis nos à te auulsi, vt à chara matre charos liberos? Qui erimus? quò nos vertamus? quā consolationem inueniemus? nudi à tuo sinu vt ex vtero matris auulsi? Quando te spectabimus, non talem qualis nunc es, campum vastitatis, vallem luctus, conculcatam ab exercitibus, redactam ad nihilum & profligatam: sed exaltatam & incoluntē, & adorandam ab iis qui te depresso runt, & irritarunt, & bona gentium sugentem, & diuitias Regum vt antè comedentem? Quando tandem vt ficulna folia, & pelliceas tunicas, laceros istos pannos nec totum corpus obtegentes abiiciemus? quibus nos Barbari vt insidiosū serpentes mala coniuncta & infesta circumdederunt? Age vero vrbs sanctiss. placato Deum, prætende templa, martyrum reliquias, ipsas calamitates, cladium magnitudinem quibus es oppressa, nefariis viris ad incendendum data. Iuber enim inuocari se tempore necessitatis tuæ. nam fore vt ipse te eripiat, tu verò eum laudes. Nunquid templū amplissimū & diuiniss. vnquam posthac te videbo, cœlum terrenum, solium gloriæ Dei, Cherubice currus, firmamentum alterū, fabricā manū Dei annuncians, spectaculum & opus singulare firmum vniuersum

Choniata cōmuniis expostulatio, & vrbis alio casu.

Ad templum D. Sepulchri.

mum vniuersæ terræ decus? Et quis est qui pollicetur, nisi is solus, qui in suopte supplicio tentatus, iis qui tentantur, succurrere didicit? qui in optem ex manu fortiorum, & pauperem & mendicum à prædatoribus eripit, qui omnia facit ac subinde commutat in melius? Quæ cum ex animo doloribus redundante effudissemus, continenter ibamus redolentes, & lachrymas tanquā femina spargentes. Si verò redituri sumus superioris mutationis manipulos collecturi, Dei munus id erit, qui pusillanimes confirmat, qui eos salutis veste induit, & tunica leticiæ amicit. Antecedebat autem nos Oecumenicus summus pastor, non peram ferens, nō autem in zona, sine baculo, sine calceis, vna tunica indutus, integer Euangelicus apostolus, aut potius Christi exemplar, quatenus paupere asello vectus noua Sione discedebat, non autem triumphans illam ingrediebatur. Ac tum nos Selybriam profecti, oberrare destitimus, tota familia inuolata, quæ magna Dei liberalitas est, & sempiterna perfectaq; munificentia, non ferreis manicis, nō funibus vincti, nō pugnis cæsi, vt multi ex nostris pecuniæ dandæ causa: & à solo Deo enutriti, qui cibum omnibus opportuno tempore curat, & pullos coruorum se inuocantes largiter pascit: & agrestia lilia quæ neque nent, neq; seminant, splendide vestit. Nam rultici & plebei homines, nobis Byzantinis magis in saltabant, & mendicantis ac nuditaris miseriam æqualitatem amenter nominabant, vicinorum malis nihilo facti prudentiores. Multi etiam homines iniurijs Deum laudabant scilicet, quòd ditati essent populariū preciosis facultatibus: vili precio redemptis. Nequid enim tauriuoros Latinos in ædes suas recepérat: neque norant, vt merum simul, quemadmodum & bilem, importunè effunderent, & Romanos superbè & contemptim haberent. Ac noster status, corūmq; qui eiusdem conditionis & literis eruditi erant, talis fuit. improbus autem grex & circumforanea turba ditescere, profanadīs denud sacris, quæ Latini vendebant, usq; tanquam cōmuni merce cauponandis: quasi verò direpta è templis, Dei esse desissent. Hostes porrò luxui & deliciis vacabāt, iis præsertim quæ ad Romanorum derisum & ludibriū pertinere. Nam vestibus lati clauī non necessitatis, sed risus gratia induti, per vicos incedebant, & lineas mitras equorum verticibus imponebāt: & quæ in humeris dependent, albas falcias maxillis bestiarū alligabant, atq; ita passim vrbem peregritabant. alij calamos scriptorios, atramentaria & libellos gestabant, quæ re nos vt scribas sugillabāt. Maxima verò pars mulieres à se stupratas lōgis peplis indutas, & capillis in vnū nodum tortis & in tergam reiectis, in equis vehebat. Muliebribus verò pileolis, & dependētibus à temporibus crispis & albis crinibus, equos suos ornabant, ac totos dies comessabantur & potabant. alij cupediis & lauticiis intenti, alij patrio cibo vescentes, quæ erant terga bubularū carniū lebetibus immisfa, & succidia cum fabacea farina elixa, vt & intinctus ex alliis & liquor ex aliis acribus humoribus confectus. Post manubiariū partitionem sacra minimè à profano distinguebantur, sed ex æquo corporis vsibus vtraq; adhibebatur, sine vllō

Patriarcha apostolicus.

Vulgus potentiorū claudis, insulatur.

Militarū disciplina post victoriam.

numinis & religionis respectu, aded vt Christi & sanctorū diuinis imaginibus pro fellis & scabellis vterentur. Postquam prouincias & vrbes sortiri cœperunt, vācordiam, ne insaniā dicam, virorum superbia tumentium incomparabilem non sine summa admiratione cerneret. Quasi enim iam reges regum effecti, & orbem terrarum suis manibus complexi, in Romanas prouincias descriptores miserūt, vt annuis redditibus in primis cognitis, deinde eas sortitō distribuerent. Aliarū verò nationū principatus & regna statim diuiserunt. Sub sortē cecidit beata vrbs, Nilo adiacens Alexandria, Libya, ea quæ à Libya vsq; ad Numidiam & Gades pertinent. Item Parthi & Persæ, Orientales Ibore, Assyria, Hyrcania, & quæ ad Oriētem maximis fluminibus disternantur. Ac ne Septentrionales quidem regiones sunt præteritæ, sed eæ quoq; sortitō distributa. Alias suas vrbes vt magnū vestigal pendentes, & equis alendis apras laudabat, & sortem suā extollebat: alius vt aliis bonis florentes mirari eas nō desistebar: alij de sortitione vrbium rixabatur: alij inter se vrbes & fines permutabant, alij magnopere contendebant, vt Iconio potirentur. Portas verò vrbis & cathenā partē, quæ ad naualia continenda extendebatur, suis in Syria popularibus cū plurimis nauigijs miserūt, passim dimissis nūcijs, qui captā esse vrbem vulgarent. Iam cū Imperator creandus esset, in eadem S. Apostolorum deliberandi ergò cōuenere: ac principio, patrio quodam ritu, pro numero candidatorū, quatuor calices ordine collocare instituerūt, quorū vnus incruentam victimam cōtineret, cæteris vacuis: eòsq; tradere totidē sacerdotibus vt ad cuiusque principis nomē vnū tollerent, & eis redderēt. Imperium verò penes eum futurū erat, qui eum calicem accepisset, in quo diuinum corpus & sanguis Christi esset. Deinde cum Veneto duci Dandulo designationem suffragijs cōmittere visum esset: ex Francis & Langobardis v optimatibus, & ex Venetis totidem iudicibus lectis, plurium suffragijs imperij fors Balduino Flādiæ Comiti obtigit. verum vbiq; celebre est, dolo & solertia Danduli id esse factū. Qui cum ob cecitatem numero candidatorū excluderetur, imperiū penes eū esse voluit, qui hilarioribus esset moribus, & ingenio minus ambitioso: quanquā id spectauit potius, vt priuatus Imperatoris designati principatus, quàm remotissimus esset à ditione Venetorū, ne si qua controuersia cū illo incidisset, plures copias subitō ex suo territorio accersere, aut Venetos fines cōmodè inuadere, aut incursionibus vexare possit. Quæ omnia in expedito esse Bonifacio Marchioni ex Lōgobardia originem trahēti norat, quæ maritima esset, vnde facillè in Romanas prouincias traiceretur, & ob propinquitatem magnæ clades Venetis quoq; importari possent. His igitur rationibus haud sanè absurgis impulsus Dandulus, & multa etiā videntibus obscura, lumine ingenij perspicuus cæcus ille, Bonifaciū Marchionē repulit, prælaro illi de Frācorū & Venetorū sententia Balduino, quem ex inferioribus Gallijs ortū esse, Galliarū autem & Venetiarū limites tātū distare norat, quātū Venetia à Romanis prouincijs disternuntur. Eò accedebat, quòd Balduinus toto pectore illi studē-

Sortitio prouinciarum nondum subactarum.

Ritus sortitionis in Regiū comitiis.

Baldwinus Flādiæ Comes Danduli opera Imperator creatus.

bat, & cum vt patrem colebat: nec diuturno re- rum vsu pollebat, vt Marchio. Nondum enim Balduinus annuū ætatis xxxi excesserat: & alioqui vir erat pius & modestus, ne impudico quidem aspectu mulierem intuitus, quandiu à sua coniuge abfuerat: vacabat diuinis laudibus, necessitatibus conficiantibus subleuabat, suæ sententiæ aduersantes æquo animo audiebat. Et quod maximum est, bis qualibet hebdomade vesperti proclamari iubebat, ne quis in suo palatio cubaret, qui alienam mulierem attingisset.

DE IMPERIO BALDVINI FLANDRI.

Balduini & Latinorum in solentia.

Lmperator designatus Balduinus, in partes Occidentales abit, non vt eas subigat (putabat enim nihil sibi posse obfistere, ac tantum non insolenter atq; intempestiuè iactabat: Quo eam, vt terrâ hasta quatiat) sed vt amicis prouincias peragrâs, ab omnibus Romanorum Imperator saluaretur. Qua de causâ nullâ Romanorum siue militaris siue politici ordinis rationem habuit: sed eos omnes repudiavit, quod idè cæteris quoq; Comitibus & Ducibus exercitus probabatur. Nam cum fortitudinem à cognatis virtutibus seiunctam, sibi vt & natura inlitam, & vsu confirmatam vendicarent: nullas alias gētes in re bellica sibi vel adiungi vel conferri patiebantur: & quia nullus Mutis, nullus Gratiis apud istos Barbaros locus relinquebatur, immānibus vtique erant ingeniis, & bilem ratione promptiorem habebat. Sed Balduinus Thraciis vrbibus peragratis, Orestyadi, Didymoticho & Philippopoli prædicia imposuit. Vbi Xanthiam peruenit, prouinciales Sennacheribo quodam duce in fidiis illius exercitui collocarūt. qui cum se paulisper ostendissent, rursus abdidērūt, timidi cō reuerfi, vnde feroces prodierant. Ex eo citra pugnam versus Theffalonicam metropolim abiit, Bonifacio Marchione comitante, qui Mariam Pannoniam secum ducebat, Isacio Angelo pridem nuptam, sed post illius obitum & vrbem captam legitimo sibi matrimonio iunctâ. Cæterum cum ad Mosynopolim ventum esset, & ex plurimis audiuisset, nunquam in animo habuisse Balduinum, sibi in clyta Theffalonica, vt conuenisset, cedere, sed ea de causâ id iter suscepisse, & scelerius ire, vt vrbem illam occuparet: longo tempore veluti attonitus sterit. Deinde præ animi ægritudine conuertit iter: Balduinum fallaciorem Græcis, perfidum, leuem, tessera mutabiliorē vocat, Didymotichum occupat. eoque omnibus modis firmato, Thracias vrbes euertit, Orestiade excepta, quam maximo præsidio à Balduino firmatam præterit: vestigalia ordinat, Romanos colligit, sanctissimo iureiurando dato, & Dei nomen subinde testatus, se popularium suorum societate relicta, profusus ad Romanos defecisse. præter deiectiones istas aliud etiam machinatus, vt verbis suis fidem astrueret, primogenitum coniugis suæ Mariæ filium Manuelem Romanorum Imperatorem dixit, eique & habitu & titulo cessit. Quo cōmento Roma-

Bonifacii marchionis ad Balduinum defectio.

nos cateruatim ad se pellexit: quâvis ea nō profusus ex animo faceret, vt post euentus docuit. Cū autem Balduinus non procul à Theffalonica abesset, omnis populus ei occurrit, & clara voce vrbem & sese hilariter dedit: tamē orauit, ne vel ipse vrbem intraret, vel exercitum ingredi pateretur, qui cum non vni duci pareret, & ex variis gentibus cōstaret, vereri se, ne illius edicto spreto, milites vrbem spoliarent. Quare Balduinus partim æquitate postulationis adductus, partim ex irati Marchionis discessu nihil boni augurâs, partim ob facta illius quæ fama afferebat anxio, Theffalonicis sibi annuit, & tubricatis literis omnia vrbis instituta & consuetudines cōfirmavit: & aliquot diebus extra mœnia honorificè, vt decuit, habitus, Byzantiū reuertitur. Iam enim etiâ Venetiarum ducis Danduli, & aliorum Comitū qui in vrbe permanferant, literis reuocabatur. Balduino reuerso, Marchio quoque per Iofredū quædam magnæ autoritatis apud Latinas copias virum, quem illi Mariscaldum, Græci Protostratorem vocant, reuocatur: & sine impunitatis accepta, in vrbem profectus, ac recōciliata Balduini gratia, Didymoticho cedit, & Theffalonicam descendit: vbi ab omnibus citra dimicationē susceptus, vrbem ingreditur, in præsentia temporis seruicens, ingenij malitia & animo bilingui dissimulato. Neque tamen diutius institutum tenere potuit: sed vt mustelam sebum prodidit, ita ipse Theffalonicenses, cognitis eorum opibus, pecunia multauit. Deinde pulcherimas ædes, domus creptas, equitibus suis incolendas tradidit: Mariæque coniuge & parte exercitus ibi relicta, vrbibus quæ Serris & Berrœæ finitimæ sunt, & ad Tempe Theffalica pertinent, præter opinionem potius: semper ea quæ teneret exigua ratus, & ob Romanorum simplicitatem vltèrius progredi cupiens, etiam Larissam inuadere, & per Græciam transitu facto, Peloponnesum occupare statuit. Sequebantur cum Romani quoq; nōnulli, iique nobiles in primis, qui prouincias allicerent, & vias complanarent: fraude quidem & dolo, Mariæ primogenito filio (hunc enim habitu Imperatorio & cum faustis acclamationibus deductū, vt prius Thraces, ita tum Macedones & Theffali, & Græciæ finitimæ partes, cupidè accipiebant) re vera Latinis viam monstrabant, & quid agendum esset præscribebant patriæ proditores. Ita Marchio gentibus maximis & vrbibus potentissimis longè pluribus quàm pro numero copiarum eius, si vrbium & virorū numerus comparetur, citra pugnam potiebatur. Balduinus quoq; Byzantiū cum venisset, nec ipse desidèdum sibi esse, aut suum exercitum in ocio continèdum, sed in Asiam traicièdum, & vrbes illas oppugnandas censuit: Latinorum potissimum, qui Helleponti vrbem Pegas incolunt: & Troianorum Armeniorum impulsu, qui eum & cæteros Comites, vt ad Orientales vrbes tanquã paratam prædam occupandas proficiscerentur, incitare nunquam desistebant. Igitur Octobri mēse Ericus Balduini frater, & Petrus Plancius, vir heroico robore, Callipoli in Orientem traiciunt. Ac Ericus auxiliariis Armeniorum copiis Troiæ auctus, vrbes quæ imperium recusabāt, malè tractabat & vastabat, & victor per Idem montis

Bonifacii Marchio. Balduino reconciliatus. Græciam occupat.

Estem Balduini frater et Petrus Plancius Armenias vrbes occupant.

Prusa irrita obsidio.

montis angustias Adramittium vsque processit. Petro autem Plancio Pegis Lopadium proficiscenti, Thodorus Lascaris circa Pæmaninum cū maximis Romanis copiis occurrit. quæ cum Latinorum congressum non ferentes, fugæ se mandassent: ille, quia nemo erat qui resisteret, sed ab omnibus cum crucibus & sacris Euāgeliis suscipiebatur, Lopadium abit, & supplicibus parit. Eandem clementiam cæteræ quoque vrbes quæ armis abstinerunt, sunt expertæ: quamvis difficile sit Latinum voce à Græcis dissentientem, auaro ingenio, oculo impudenti, ventre infatigabili, animo iracundo & acerbo, manu perpetuo ensem quærenti, lenire obsequiis. Cæterum Prusæ facturi Latini, qui comteatu ad diuturnam obsidionem ferendam preparato, locique situ freti (nam Prusa tumulo imposita est, & firmis circumdata mœnibus) & se inexpugnabiles esse rati, non cedebant. Lopadio relicto, eam vrbem iuxta mœnia, quæ mons Olympus paululum ab ea reflectitur, & saxosus tumulus qui eam ambit interruptitur, obsidit, postulantes, vt vrbe recipiatur. Ita enim quæ velint, imperaturos. Sin vrbē oppugnare, & arietes muri periretere coeperint, aliâ rationem fore. Sed cum ciues non modò à deditione abhorerent, sed quidam etiam in aciem egredi ausi, multos nobiles sagittis prostrauissent: statim vt non expugnari posse munitio, primo præsertim impetu videbatur, inde recedunt. Prusæ verò ad hostium discessum auctis animis maioribus copiis Latinos à tergo vrgebant. Idem & alij faciebant, mōtanis occupatis, per quæ hostibus transcundum erat. Neque pauci à Latinis defecerunt, & eos æquè oppugnarunt ac ij qui eos non receperant, & multos occiderūt. Nihilominus tamen etiam sic res Latina superior fuit, cædēsque multæ: cum alibi, tum ad vrbem Cæsaream factæ sunt. Nam Romani quidam, signifero, qui Latinorum exercitum antecedebar, occiso, vexillōque in tumultu collocato, cohortes quæ sequebantur illo cōspecto ad se pellexerunt, à quibus vbi Romanos esse cognouerunt, facillimè ac celerrimè profligati ac malè multati sunt. Idem institutum Theodorus Philadelphicus imitatus, Erico circa Adramyttiū agenti arma infert, ac inexpectato superuēto & multitudine principidè terrorem incutit. Sed cum Erico Martis alea tentanda videretur, equitum aciem instruit: qui hastis in altum elatis, Romanorum congressum expectabant. Qui cum à laceffendo abhorerent, & instar flāmiuomi serpētis anfractibus copiarum sese flecterent, & squamis armorum horrerent, & vtriusque cornu explicatione velut hiatum quædam præ se ferrent, & tamen segnius atque ignauius inuaderēt: Latini veluti signo dato directis hastis, & clamore de more sublato, ipso Erico ante alios erumpente, & per mediam hostiū aciem equo perumpente, Romanos dissipant, & fugientibus incumbentes plurimos occidunt. Nam Romani equites ad primam Latinorum impressionem, & hastarū directionem, concitatis equis fugientes, pedestres ordines hostibus trucidandos reliquerāt, & spoliados. Hoc Asiae statū, Marchio per Theffala, Tempe Romanis ductoribus egressus, copias in locis non

Theodorus Philadelphicus ab Erico profligatus.

Marchionis in Græciâ grassationes.

mōtanis aded celeriter duxit, vt in Larissæ campestria perueniret, ignaris Romanis qui mōtum cacumina accuratis excubiis tenebāt: quibus Peneus fluuius vbiq; in angustissimū aluē cōactus, in magnos fluctus attollitur, ripis resonantibus: & vnum, eumque angustum tramitem & transitu haud facilem aperiunt, vt vix quaterni milites prærupibus & torrentibus possint incedere. Larissa digressus, vltèrius pergebat nemine resistere audente, donec serò ac vix tādē Scurus Leo circa Thermopylas insidias ei struxit. sed nullo forti edito facinore, ad solum conspectum Latinorum equitum treritus, Acrocorinthum confugit. Scurus hic Nauplio ortus, aliquādū vi magis quàm volūtate popularium principatum tenuit, à patre susceptum, ad cuius imitationem nō sine sanguine imperauit. Sed confusione rerū auctus, & turbulentis temporibus vt torrētis imbribus, & turbini vnde, tumefactus, è paruo magnus extitit. Argos dolo, Corinthum latrocinio cepit: & grassando subinde progressus, ipsas Athenas cum bellicis nauibus, & exercitu per Isthmū traducto est adortus: ea spe se arcis facillè potiturū, aut machinis adductis imbelles præsidium facile territorum. Cæterum ea agitabat animo, & frustra conabatur, quæ ad exitum perducere non poterant. Nam Athenarum summus pastor Michael Choniates, frater meus, meus inquam (nam laudi mihi duco cognationem eius, & ei me sanguine propinquum esse gaudeo, licet à virtute & eloquentia eius remotissimus) cum sui muneris esse intelligeret, consilio & precibus rempubl. iuuare: Scuri castris visis, piè cum eo agere instituit, an hominem, præsertim non ignotum, sed sæpe collocutum, amouere posset. Itaque ex vrbe tanquam superiore loco monitorum sagittas ei acclatur, & pastorali fundâ, diuina verba iacit. aliquando etiam spiritua libus minis, tanquam arietibus, animum illius sternere instituit. Non enim decere eum, qui Christianus sit, & inter Romanos nomen suum profiteatur, Romanos bello petere: nisi forte solis labiis Christianum agar, vt & veste & lingua duntaxat Romanum, corde verò à Christianis sit remotissimus. Quam verò causam habeat oppugnandi Athenas? Nam Argiuis ob vicinitatem posse forsitan aliquid crimini dare, quo illorum expugnatio excusetur: quemadmodum & Corinthiis nuper archiepiscopi eorum crebras insidias obiecerit, vnde Romanum exercitum Nauplium accurrere, & naues hostiles appellere viderit. Athenienses verò & ipsum vt locis distent, ita nihil iniucem habere negocij, & ab omni emulatione remotos esse. Cū vrbis porrò sacerdote nihil intercedere, nisi pia & spiritualia commercia: quoniam hunc ipse patrem & pastorem appellare nunquam recusarit, & suauitate orationis eius magis afficiatur quàm mellis dulcedine, eaque semper frui cupiat, hic verò ipsum in spiritualium liberum numerum retulerit. Ac huiusmodi armis vsus Michael, precabatur, vt inde recederet. Scurus verò non dissimulater præterdens, se vim posse facere: & tempora intueri iubēs, quæ pro viribus quemq; agere monerent, cum omnium vrbium princeps afflictißima esset: denique postulabat, vt quidam

Leo Scuri Nauply tyranus.

Michael Choniates archiepiscopus vsus Athenis sit Scurum placat.

NICETAE CHONIATÆ

adolescens ad necem sibi dederetur . quem etfi alius aliquis , etiam non petenti libentissimè deditisset , vt semè iniquum , & multis autorem interitus , pessima quæq; & manu & consilio contra patriam machinari solitum : ille apertum patriæ persecutorè & spiritualis nutritic Ecclesiæ violatorem & insidiatorem , cuius violentos conatus sapius & ipse expertus erat , in eorum numero habuit , quos Euangelicè diligeret , neglectoque Scurio supplicem defendit . Sed cū leonè illum sapientibus hisce monitis placare nō posset , aspidis in morem vltro aures obturantem : & omnis generis tela in arcem cōiicientem : orato Deo vt in nefariū hominem & subnascentium malorū autorem , cladem omnē cōuerteret , machinas & ipse in mœnibus disponit , ibidémq; sagittarios & funditores collocat . Nam quid ille ad propulsandos hostes non effecisset , vir omni doctrina sacrarum & profanarum literarū perpolitus , summāq; facundia ornatus : qui si voluisset , igni pluere super temerarios , aut crabrones in exercitū immittere potuisset , aut aliquid aliud eis perniciosum diuinitus impetrare . Neq; enim cunctatus esset Deus , si manus ille sustulisset , aut labia ad inuocationem numinis aperuisset . Sed à tali vel cogitatione , nedum facto , eum abduxit is qui filios tonitruī compescuit , ne ignem cœlo elicerent , cum diceret , An nescitis cuius spiritus sitis ? Scurus autem desperata victoria aduersarij , aciei instrūdendæ tam periti , tam disertī , tam incomparabili virtute præditi , & irrita oppugnatione rupium arcis intellecta , iram suam contra eā urbem extimulat , cuius arcem expugnare nō poterat : villas incendit , greges armenta q; rapit , & post dies aliquot soluta obsidione Thebas oppugnat : quibus primo impetu captis , vltcrius cōtēdit : ac Thermopylis superatis , per Oetam mōrem descendendo , Latissā cum Alexio imperatore se cōiungit . Is enim à Septentrionalibus lateribus auulsus , & vrbe Imperatricæ excussus , in Thessalica Tempe peruenerat , ac filiā illius Eudociam vxorem ducit , quæ prius Stephano Triballorum duci nupta , ab eoque repudiata , & Byzantium reuerfa , post captam urbem & desertā , Alexio Ducē cognomento Murzusto , qui Rom. imperium postremus inuast , nupserat . Sed ne is quidem illā ad senecturem vsq; tenuit . Nam Eudociæ pater Alexius , haud scio qua re impulsus , dolo eum cōprehensum , luminibus orbauit , erro erronei infestissimus , & imperio deiectus simili calamitate conflictato inimicissimus . Neque multo post excæcationem , à Latinis cōprehensus Ducas , Byzantium reducitur , & ob dominū & Imperatorem suū cōprehensum , & laqueo enectum , in iudicium adductus , pro sui defensione attulit , illū patriæ proditorem extitisse , & dignas suo scelere dedisse pœnas . Neq; se vnū id fecisse , sed & reliquos illius cognatos . Verū illi spreta eius oratione , & iis quæ adiungere cupiebat , pleni repudiatis capitis hominem condemnāt , nouo & violentissimo supplicij genere . Nam in altissimā columnam quæ in Tauro stat , perductū , præcipitant . Is verò aliquandiu in pedes descendens , deinde in caput subuersus , & humi allisus , miserabiliter interit . Scurus autem ducta Eudocia , Marchione in Græciam transituro , vt paulo

antè dixi , Thermopylarum angustias , & altum Montem eis imminetentem , cæteraque loca quæ Græciæ aditū intercludūt , accuratè custodiebat . Verū nihilominus ille iis locis facillimè potitus est , ob nostrorū ignauā ac degeneres abiectōque animos , subinde potentiores colere volentū : idq; cum non magnum adduceret exercitum , nec inter se consentientē , sed plerisq; in rebus . quippe ex multis vrbibus collectū , dissidentem . & cum ipsam Bœotiā inuaderet , tam cupidè susceptus est , quàm quisquā ex longinqua & diuturna peregrinatione domū reuertitur . Progressus , etiā Attica potitur , & arcis præsidii imponit . Cum autem idē Archiepiscopus , vt pridē Scurū , ita & tunc Marchionem propulsare posset : tamen tempus à resistendo alienū esse ratus , quippe vrbe Imperatrice expugnata , & tā Orientalibus quàm Occidentalibus prouinciis Latina hæstā vmbra subeuntibus , citra dimicationem munitione cedit . postremò Eubœa quoq; , omiffa defensione , supplices ad Marchionem manus tēdit : & exercitū , Euripo cōcitatōri , pontē substernit : & in ipso freto castellum ædificatum , in eōq; sedentem exercitū cernit , à quo mutabiles Insularium animi & callidā cōsilia à defectione cohercerentur . Sed quid meā orationem barbari anteuertunt , & historiæ cursum occupāt , nec ab vilo aduersario detinentur ? Nam hæc , vt Thebis spoliatis , & Athenis occupatis , in Eubœā trāsierint , adhuc referri illi verò , non vt pedites , sed vt aeris volucres , alis supra historiam euecti , ad Isthmum tendunt , oppositum ibi Romanū exercitum profligant , urbem in Isthmo sitam locupletem olim Corinthum intrant . Vnde Argos trāscurunt : Laconiam peruagati , impetū in Achaiā faciunt . Inde Methonem petunt : ad Pylum Nestoris patriam contendunt : ad Alpheum etiam accessuros arbitror , ex eoque poros & lotos veterem iucundam fabulam audituros . fluuium eum Arethusa fontis Siculi , quem Italarum filij bibunt , amore liquefactem vereri , ne suæ aquæ successus Latinorum & res quas contra Græcos gesserint , inscriptas , ad populares eorum perferre cogatur . Verū ò Grace fluuie Alpheæ , latex per saluginem manans potabilis , res auditu mira , amoris incendium : caue Græcorum calamitates Siculis Barbaris explices , aut commemoras quantas res populares eorum contra Græcos gesserint , ne choreæ ducantur , ne pœanes cantentur , ne plures hostes appellent : paulisper expecta , multæ sunt belli vices , tessera instar voluntur res mortalium , nunc his nunc illis fauet victoria : ne Alexandro quidem ferunt omnia successisse ex sententia , nec Cæsaris fortuna caruit offensioibus . Per ipsam Arethusam te obtestor , per amicitiam à falsedine intactam , per amatorium laticem . Sed vt ad institutum redeā : Scurus his cladibus fractus . cum Argos & finitima oppida occupata esse cereret , in Acrocorintho vt hirsuta bestia in antro , aut vt draco in spelunca se abdit : quæ veteris Corinthi arx est , in arduo monte sita , ferè inexpugnabilis . Quare Marchio inde repulsus , cum Nauplium quoq; haud facillè expugnari posse cereret , ob castellorum munitionem , & defensorum constantiam : obsidionem vtriusque loci ducere instituit : & ex aduerso

Marchio Græcia potitur.

Latinorū celes succes.

Allocutio Alphei , & diuinatio de mutanda Latinarum fer.

Scyruum Acrocorinthū confuga.

Alexius Imperij insignia Halmyro commutat.

Romani milites à Latinis superbe repudiati . Blachorum ope vrbes ad defectionem impellunt.

Latini Occidentales vrbes recuperare satagunt.

Romanorum caedes ad Acrocorinthum.

uerso Acrocorinthi castellum ædificat , quæ maximè oppugnari posse videbatur . Ita Romanorum Aiani & Occidentales fines omnes , non dū integro anno elapso , Latinarum gentium armis seruiliter cessissent (iam enim designatus Imperator Balduinus , etiam Nicæam & Prusam oppugnare instituerat) nisi Dominus , qui consilia irrita facit , & gentes belli studiosas dissipat , nostri defensionem iam prorlus deficietium suscepisset . Nam profugus Imperator ad Marchionē profectus , panis & vini demenso , Imperij insignia commutat , cum Euphrosyna coniuge in loco nomine Halmyrum (hoc est , saluginosum) fortunæ suæ respondentem , habitatum missus . Romani autem , qui cum Imperatore aufugerāt . (quorum plerique nobiles , bello non obscuri , & Thraciis vrbibus orti erant) cum Marchione degere , eique pro virili operam nauare voluerunt . ab eo verò dimissi (negabat enim sibi Romanis militibus esse opus) eadem de re Balduino imperatori supplicarunt . Ibi quoque repulsum cum rulisent , ad Ioannem se conferunt , qui in monte Hæmonatus & educatus , ferè omnem Romanam ditionem quæ Occidētem spectat , bellis vastabat & delebat , Scythicis incurfionibus desolabat , & multiplici vexatione conterebat . Is quia Latinorum ferociam suspectā habebat , eorumque hastam vt flammæam romphæam reformidabat , libetè eos suscepit . Qua de causa cum legatos de amicitia ineunda ad Latinos misisset , per literas cum eis , non vt rex cum amicis , sed vt seruus cum dominis colloqui iubebatur : alioqui se arma illi illaturos , & Mysiam facillè vastaturos , quam contra officiū & per seditionem , spretis Romanis , occupasset , eumque ad pristinam fortunam redacturos . Proinde Romanos ad se profugos Ioannes in patriam quenque suā abire iubet : & callidis aggressioibus Latinis nocere quantum possint , donec ipse fortunis illorū consulat . Igitur ad sua reuerfi , Macedonum & Thracum vrbes , Blachis adiutibus , ad defectionem impellunt . Vnde plurimi Latinorum , quibus eæ vrbes obuenerant , iugulantur : alij Byzantium extorres redeunt . Occiduntur & ij qui Didymotichi erant : & qui Orestiadem tenebant , eiiciuntur . Id facinus Orientem Latinorum bello præter expectationē liberat , ad Occidentem redeuntium : & eos etiam , qui Græciam & Peloponnesum occupant , repressa superbia paulo modestiores facit . Et vt ea quæ hinc acciderunt , ordine referamus : Romani qui Adrianopolim & Didymotichum tenebant , non paruis Blachorum freti auxiliis , ibi manebāt . Ioannes verò , qui suas copias , & auxilia Scytharū penè maiora numero adducebat , operam dabat vt Latinos latèret . Vt autem morum Romanorū Balduinus & reliqui tres duces audierunt (nam Comes S . Pauli defunctus , in Mangonio monasterio & Scleræna Augustæ monumento sepultus erat) statim exercitum mittunt contra vrbes quæ defecerant . Ac Bizya quidem & Zurulus statim sub iugum redierūt . Arcadiopolim verò locupletibus & nobilibus ciuibus vacuum , soli Romani noctu ingressi , quibus vrbes ea patria erat , tenebant , auxiliis etiam ad eam tuendam adductis , & in mœnia distributis . Cum diluxisset , Latini Romanos

nec aciem militarem habere , nec vlla bellica disciplina vti , atque adeò nec satis armatos esse cōspicati , ad pugnam se pararunt , longius digressi à mœnibus . Eam Latinorum cautionem Romani timiditati tribuentes , portis effusi , & temerè inuecti , paulo post in fugam vertuntur . Ac eo die miserabile & atrox spectaculum editur . Nemini parcitur , cæduntur omnes , insepulti abiiciuntur , sanguine pinguescit humus . Hæc præcursor exercitus fecit . nec enim vlti⁹ progredi ausus est , cum Romani & Blachi cum Scythicis cohortibus circumirent , cæteri verò Adrianopolim concurrerent , tãquam in certum asylum . Imperator verò Balduinus mense Martio egreditur , & Pleæ Comes Doloicus , & post eos Eriens Dandulus Venetiarum Dux cum suis quisq; legionibus & vallo extra teli iactum ad Adrianopolim cōmunio , postridie copias ad mœnia adducunt , & machinas erigunt . Vrbis autem strenuè se defendentibus per dies complures non aliud proficiebant , nisi vt telis & peteret & peterentur . Itaque vincis , multitudine operarum freti , longissimè à actis , egestaque clam terra , & cauernis aridis lignis suffultris , mœnium fundamenta hostibus non animaduertentibus labefactare studuerunt . Sed & Romani contra ea parabant , quæ vrbi essent salutaria . Nec multis diebus post Ioannes partem Scythici exercitus impetum facere in peduces & equos in herbidis pratis iuxta Latinorū castra pascentes iubet , vt ea ratione hostium cōsilia , & militarem disciplinam exploraret . Hi verò ad primum Scytharum conspectum furiosè quodam ardore cōcitati , hastis arreptis & equis confensis , Scythas inuadunt , qui tergis obuertis continenter fugiunt , retrò sagittas conicientes , ac ne sic quidē fuga interrupta . illi verò acriter persequantur , quamuis nihil proficerent , penè volucris ob leuem armaturam viris instando . Et hic eius diei fuit exitus . Ex eo Ioanes cum suis copiis angustias & fauces subit , & post altos colles delitescit in id intentus , ne suam præsentiam nosset hostes . & rursus à Scythica phalange cui Cozas præerat , complures in castra Latinorum mittit , hortatus , vt priores imitarentur , eademque via reuertentur . Latini Scythas denudò visis , rursus festinanter armati , maiori quàm dudum contentione hastas in eos vibrāt , & cursum intendunt . Sed cum Scythæ facillè anteuertent , vt & leuiter armati , & expeditiorib. equis insidentes , ac nullas ferè sagittas retrò emittentes : Latini per imprudentiam longissimè prouecti , in ea loca , in quibus laquei & insidia erant , & in recentes Scythicas cohortes inciderunt , & ipsi & equi iam contentione itineris planè fatigati , & in medio Scytharum circumuenti sunt . quorum multitudine , cum ad manus ventum esset , oppressi , equis deturbantur , multis singulos inuadentibus : & duræ ceruicis homines falces & laqueos in colla recipiunt , equi occiduntur . Tanquam enim atra & perpetua nubes , ita Scythæ irruerant , vt neque explicare sese , neque diffugere possent . Ceciderunt igitur omnes lectissimi Latinorum equites , & hastis vibrandis celebres . cadit & Pleæ Comes Doloicus . Balduinus verò capitur , & viuus in Mysiam abducitur : atq; inde Ternobum perductus , & in

Adrianopolis obsidio.

Latini à Scythas in insidias pellecti , à Blachis capiuntur et occiduntur.

Scurus Alexio Imperatoris Eudociam ducit.

Murzusti miserabilis interitus.

carcerem coniectus, vinculis vsque ad collū oneratur. Principale verò & callidissimum malum & omnium Romanarū cladum primus autor, Venetiæ dux Dandulus, qui extremum agmen claudebat, clade exercitus ex fugientibus cognita, statim conuersis frænis in castra properat: & vt nox superuenit (nam prælium sub vesperam est cõmissum) lumina in tentoria inferri, & plurimas pyras incendi iubet, vt Romani putarent, non omnem exercitum perisise, aut se pugnam detrectare. Circa primam noctis vigiliam, maritimam Rhedestum cū Herrico Balduini fratre, modò Adramyttio cum Troianis Armeniis reuerfo, qui sub eo militabant, congressus: Byzantium rediit, intestinis fuga tot parasangarum ruptis, & scoto in immensum tumefacto. Romani verò qui adhuc in vrbe erant, præ metu denentes quatiebant, etiamnum velut incautos Latinorum contra se strictos gladios & direptionem bonorū: quibus rebus post Balduini discesum, nulla iusta ratione afflicti erant, mensis Martij die x xv, indictione v i i i, anni vi m. d c c c. x i i i. Sed & nos adhuc Selybriæ inquilini extremas clades expectabamus, Daonitarum vicinorum interitum tantum non in conspectu habentes, & euestigio percussores strictis ensibus Selybriam ingredients, & fasciculos nostros & pannos diripientes. Imperatrix vrbs x i i die Aprilis, Indictione v i i, anni vi m. d c c c. x i i i à Latinis capta est. x v die eiusdem mensis. v i i indictione Latini à Scythis victi sunt. Sed quid securum est aliud flagellum atrocissimum & calamitosissimum emicuit. Nam Ioannes Mysus, idem Romanorum hostis & vindex, oppida Byzantio vicina Latinis tributaria, Scythis diripienda concedit. Ibi nouum & inusitatum malum, quòd omne diuinitus inflictu supplicij superat, erat cernere. Terrā eandem, eandem gentem, bini populi infestabant, aliàs vtrique, aliàs alternis irruentes. Nam & Scythæ obuia quæque vastabant, & aliquot forma excellètes captiuos post flagra suspensos suis dæmonibus immobilabant: & Latini Romanorum defectione & Scytharū de se victoria inflammati, nihilo secius in nostros ferro & igni grassabantur. Nec vllus locus erat, qui auxilium & salutem afferre posset, cum terra continens malis infinitis redundaret, ipsa pernicie perniciosior: & Latinorum piraticæ naues mare peruagantes, quicquid è portu vnde cunq; solueret, malè tractarent. At Ioanes Thraciis vrbibus nō immoratus, Thessalonicam properat, vt suo arbitratu prouinciam illam constitueret, & vrbes à Latinis auillas sibi vendicaret. Igitur Serras profectus, cum Latinis qui ibi erāt pugnam committit, & eos quoque, sed cruenta victoria superat: Nam Latini & disciplina militari freti, & Ioanni fortiter obuiam egressi, multos eius milites cæciderunt. Sed non multo post eum victi, & ad vrbe Serras conuersi essent, antequam portas clauderent, Blachi & Romani, qui fugientibus instabant, vnā irruerunt. Vrbs ita capta & incensa est, & mœnia diuina: qui cõprehensi fuere, abducti & victi. Ex Latini exercitus reliquiis alij vt quisq; potuit, salutis suæ consuluerunt, alij arcem occuparunt, quam posttridie circumiens Ioanes, Latinis, si eam dedecrent,

Dandulus effugit.

Romani à Scythis & à Latinis veniunt.

Mysorum & Lacorum pugna ad Serras.

incolumitatem promisit. Qui cum Marchionis freti auxiliis, eam postulationem asperrarentur, scapas parat: & in tumulto quodam e regione arcis machina maxima collocata, mœnia ferit. Latini verò depromptis omnibus iis, quæ ad defensionem vsui essent, repugnabant, donec Ioannē, muro velut igni, & omni exercitu totam arcem circumdedisse, & omnem sibi exitum interclusisse viderunt, vt nec pedes vllus clam ad Marchionem peruenire posset. Tum verò ea conditione deditioem facere voluerunt, si sibi cum armis & equis tuto discedere liceret. Quam illo profus repudiante, postulāt, duces sibi domum reuerfuris attribui vsque ad Pannoniæ fines. Sic foedere icto, ille arcem occupauit, hi citra discrimen abierunt. Sed quis status ducis eorum Marchionis fuit? Nam, nec hoc prætereundum est. Dum adhuc Peloponese constituta occupatur, & cum Scrugeo dimicat, literis vxoris res nouas moliri Thessalonicenses sit certior: ipsam vrbe expulsam, in arcem confugisse, & complures dies iam obsideri: vrbe verò à Blacho quodam Brosaci & finitiorum locorum Ioannæ ditionis præfecto, nomine Ezyfismo teneri. Quibus auditis, Marchio quæ vnū opem citi ferre statuit, & reditum maturauit. Sed antequam Thessalonicæ appropinquaret, occurrit suis, hostium cladem & profligationem nunciatis & tranquillitatem vrbi restitutam. Earum rerum fama delectatus, & suis ostentata, conuersis habentis Scopia rectā tendit, Ioannis iniurias vlturus. Sed vix dum ea quæ parturiebatur aggressus, nuncium alium accipit, de Comite Plez interitu & imperatoris Balduini captiuitate. Itaque repetito priore itinere, Thessalonicam ingreditur: & veritate illius nunciij per literas confirmata, spicilegium instituit, è segete vrbs nondum planè resecta, in illa belli melle, quod ante suum reditum conflatum erat: & alios ciues pecunia multatos, pistillo nudiores vrbe exegit: alios occidit, alios suspendit, tam ex laicis quàm ex ordine Deo consecrato. & miserum Imperatorem Alexium cum Euphrosyna coniuge per mare ad Alemanniæ principem misit. Heu heu rem nouam & miserabilem, & apud Romanos inauditam. Heu spectaculum nūquam visum hactenus. Audita porò Ioanis ad Serras impressione, auxilia suis popularibus qui in ea vrbe erāt, mittit, qui quamuis euentu rei in itinere cognito, nihilo magis bello abstinerunt, vt iam in ipso periculo constituti, licet sibi cum hoste longè superiore negocium fore intelligebant. Prælio commisso vincuntur & profligantur à maxima Scytharum multitudine vndique irruentium, nō secus quàm apum examina, quæ ex aluearibus effunduntur: aut crabronum instar è cauernis iuxta vias erumpentium. Duobus his præliis victus Marchio, se Thessalonicæ includit. Ioannes verò per summam licentiam Berræam & alias Marchionicas vrbes occupat. Ea quoque clade audita, Latini qui Byzantij erant, consilium ineunt quid sit agendum, consilio ab Herrico Balduini fratre, & Marino Venetiarum duce indicto, nam Dandulus obierat. Cum omnibus bellum capessere placuisset, & copias contra vrbes Thraciæ ducere, quæ à Latinis defecerāt: dum populi ani-

Marchio Thessalonicam de sefectione vltisistur.

Alexij religio.

Marchionem denuò à Scythis vinctum, & vrbes amittunt.

Latini in Thracia grassantur.

mi adhuc feruerent, & Ioannes aliis bellis occupatus, isque solis intentus, à Romanis abesset. Itaque partem exercitus, quæ vilitatis suæ causā vltro sequi vellent (Rotam ipsi vocāt) ablegarūt, potestate data vrbes quæ defecissent, suo arbitratu tractandi. Ea cohors antegressa, à nullo scelerere, à nullo piaculo abhorruit. Veneti quoque Orientalem oram longis nauibus infestabant, & Callipoli ac Panij pessima & Christianorū institutis abhorrentia quæque perpetrarunt, vt calamitates essent multiplices, atroces, intolerabiles. Herculicus quoque Arcadiopoli, vt solis ventis habitabili, præterita, per vim Aprum ingressus, ciues inclementer tractatos occidi finit, quasi grex aut armentum, non autem Christiani, & vi potius subacti, quàm sua sponte additi Blachus, trucidarentur. Multi etiam vincti laqueis, per vrbes & pagos circumducebantur, vt emendicata pecunia, se à victoribus redimerent. In ea circumductione si qui aut morbis oppressi, aut viæ longitudine fatigati deficiebant, laxato colli vinculo, non vt Christiani expiari sinebantur, & naturali morte obire, sed gladiis obruncabantur, aut confodiebantur. Herculicus verò castris ad Orestiadem positus, profundum vallum communit. Nam eā vrbe vnicum certamen, præmiū, & finem laborum arbitantes, obsessis denunciabant, se inde non recessuros, nisi ea vel sponte dedita, vel vi expugnata. Hi, verò ad solam deditioem mentionem exacerbati, responderunt, nullum in posterum foedus inter Romanos & Latinos posse intercedere, quòd & fide lubrica, & in dedititios belluina immanitate, in bello subactos maiori etiam crudelitate vteretur. His auditis Herculicus operibus intentus, vrbe duabus latis & profundis fossis circumdatam inuenit: vrbs verò turribus pegmata altissima adiecta, quæ pelibus & taurinis tergoribus contra ignem & ad propugnatores defendendos, obtinebantur. Supra eas ligneas turres mali defigebantur, in quibus ea erant, quæ flammam maximam incendere & latè spargere solent. Alicubi in eis etiam fabrefacta bellatorum sedilia visabantur, cuiusmodi eorum sunt, qui ex tabularis fundum maris explorant, & pisces captant. In aliquibus taxa cathenis suspensa grauibus, & demittebantur, & rursus atollebantur, & prout res postulabat, transferebantur. Præterea quatuordecim tormenta in turribus conspiciabantur. Quare Herculicus & exercitui visum est, priorem fossam vi occupare, secundaque expleta, machinas muris admouere: ac altera fossa, priore capta, difficulter explebatur: & capita & trunci cadauerum, eorum qui vrinque cadebant, hiatus eius multis in locis explebant. Qua tandem non sine sanguine complanata, scapas turritas ad mœnia adducunt: quarum altera in fossa detenta, obaggerem recens congestum, vacuum alicubi & rarum adhuc, subsedit: altera rectā ad murū producta, priusquam diabathra coniceretur, faxis tormentorum contrita est, & facta inutilis. In qua qui pugnant, plurimi malè sunt accepti: tum Petro Celeberrimo viro robustissimo, & ob fortitudinem celeberrimo, calua est saxo contracta. Itaque eo die conatus Latinorum irriti fuerunt. Posttridie turres denuò mœnibus alia parte vrbs

Herculicus Balduini frater Orestiadem frustra oppugnat.

Petri Celeberrimi interitus.

admouentur, easque viri bellicosissimi conscendunt. Interea propugnatores cum ferè omnes machinas turribus imminerent, & pontem publiciū à certis traduci, & mœnia iam cõtingere: armati portis erumpunt, quicquid excitando augendoque incendio aptum est secum portantes. Pugna igitur atrocissima cõmissa: tum quoque infectis rebus, machinis in conspectu eorum crematis, recedunt. Sed & foris Blachorum & Scytharum exercitus circa vallum obsequitans, commeatum in castra apportari non sinebat. Itaque consilij inopes, & animorum alacritate fracta, nouas copias Byzantio accerserunt, quæ quidem necessitate magis quàm voluntate exhibant: ni ita facerent, à Martino Cardinali, & Thoma Constantinopolitano Patriarcha nuper Venetiis profecto, diris obstringendi & sacris interdicens. Is Thomas patrio vestitu indutus erat, qui corpus ita constringebat, vt acubus illi affutus videretur, manibus duntaxat & pectore aperto: malis ita rasis, vt, quemadmodū in impubi puero, nullum pili vestigium cerneretur. Sed antequam auxilia venirent, lucis inuasit exercitum, cum ex fœtore cadauerum in tentoriis iacentium, tum quòd plerique, ac potius omnes cibos insolitos gustarent. Quare noctu inde recesserunt: & in Pamphilo diuersati, ex diuturnis & inanibus laboribus se refecerunt. Nec ij solum his malis conflictati sunt, sed ij etiā qui eos ex vrbe accedere ausi fuerunt, & hi in itinere ferè omnes à Scythis & Blachis interfecti sunt. Vnde alias machinas structuri, malos biremium ex maritimis ciuitatibus collegerunt. & si quid deerat, ex Propontidis montibus arbores secuerunt, misso illuc qui opus maturaret, Conone Petunæ Comite. Machinarum iusta copia parata, quas multis in locis ferro contra incendia munierant, belli fortunam denuò tentarūt: & Orestiadem omissa, quam suis cladibus admoniti, inexplabilem esse credebant, Didymorichum oppugnare statuerunt: ad eamq; rem, castris ibi positus, & productis artibus, se pararunt. Sed antequam Sol super eo Latinorum conatu occideret, aer nubibus impletur: & vehemētissimo imbri fluuius Euris dilatarus, & ex paruo magnus factus, campos aquis impleuit, & ex castris Latinorum subitò & arma & machinas & equos bellicos & viros auxit: quòd si Sol occidisset, acid malū noctu ingruisset, maior pars exercitus periisset. Hac inuitata re admoniti Latini cordatiores, & non planè sanguinarij, inde discedendum esse censuerunt, & eius sententiæ aliis auctores fuerunt. Sed & reliquis omnis exercitus miraculo eo consternatus, celeriter inde recessit, aliis vnā cum Herculico Byzantium reuerfis: aliis ciuitates mediterraneas & maritimas, quæ Latinis parebant, custodire iussis. Verūm ne sic quidem mala quienerunt, aut res secundoiores Romanis fuerunt, quod Latinorum desipientia & de Romanis suspicio, & implacabiles animi, antiquū obtinebāt. Nam quæ desertoribus, contra quos sæpè hastas acuerant, inferre nō poterant: ea in proximos quosq; perpetrabāt, & cõtra eos dentibus frendebant. Sed & Orientalium Romanorum negligentia erga populares afflictos, & summus despectus atque obliuio, dolorem penè

Luces & famas obsidionis solunt.

Didymorichum Euris exundatione defensum.

Latini subditos pro hostibus vltisistur.

Orientalibus Romanis negligentia erga populares afflictos, & summus despectus atque obliuio, dolorem penè

intolerabilem pariebat. Nam neq; pecuniis, neque militum copiis, Occidentibus urbibus subueniebant. Ac Latinis ex Asia digressis, & Thraciam, quæ sola pro libertate Romanorum dimicabat, vastatibus, nostri duces eo discrimine præter expectationem liberati, nusquam officij sui meminerant, neque salutare quicquam ad sui vel popularium defensionem conabantur. Sed corruptis ingeniis præditi, & ut homines deserti à Deo atque impij stupore quodam affecti, atq; in factiones diuisi, vrbes concitarunt: alij alios oppugnarunt, violato iure cognationis: tributim segregati sunt, Israel Indas factus est, ut vetus ille Propheta quaritur: alijs huic ut Regi addictis, alijs ad alium cõfluentibus. Quæ res multis, prudentioribus præsertim, execrationi similis, & destruendæ necessitudini, & inducendæ alienationi esse videbatur. Etsi autem tandem ad amicitiam ineundam concurrerunt: tamen ne tum quidem planè consenserunt: aut alij alios ad belli societatem cohortati, vilo modo Occidentalibus urbibus opem ferre statuerunt: sed creandis Imperatoribus intèti, instar gregatim volantium auu, cum vno quodam subuolabant & discedebant: alijs etiam spinosis rubis Imperium deferebant. Vnde multorum dominatus Orientem depascebat, tricripti quadam bellua à vecordibus implexa. Nam Maurozomnes Manuel Caichofrois auxilijs fretus, cui non multo antè, recuperato Iconio, filiam desponderat, nihil nõ conabatur, ut Imperatorio nomine potiretur, & omnem Mæandriũ tractum cum Turcis vastabat. Theodorus Lascaris, nobilissimo genere ortus, & Imperatoris affinitate inclutus, illo profligato, & iu bro calceò induto, ab omnibus Orientalibus urbibus Imperator consulutabatur. Dauid porrò Comnenus exercitu ex Paphlagonia & Pontica Heraclea coacto, & Iberum qui ad Phasidem habitant, legione conducta, pagos & vrbes subigebat: & ut fratrem suum Alexium magnam redderet, præcursorem eius & præconem agebat. Caterum is subinde cunctabatur, circa Trapezuntem moram trahens: & planè Hylam illum, de quo prouerbiũ est, agens, perpetuò vocabatur, nec vnquam comparebat. Cum autem Dauid adolescentem quendam, cognomèto Synadenum, pro duce ad Nicomediam misisset, Lascaris cum exercitu contra illum proficiscitur, se trita & plana via progredi simulã: sed per aliam asperam & impeditã ex improviso Synadenum adortus, capit, milites eius dissipat, Dauidemque reprimat, ne vltra Ponticam Heracleam progrediatur. Nec multo post Maurozomen quoq; cũ Turcis vi profligat, quos partim cedit, partim capit: eos præsertim, qui genere illustres primam aciem obtinuerant. Hoc rerum Orientalium statu Ioannes Myfius Philippopolim capit, diripit, euertit, ciues plerofq; obruncat: cuius vrbs iam olim per insidias expugnandæ occasionem caperat, habitatoribus infensissimus, quod deditio nem sibi nõ fecissent, & ut regi parère detrectassent, sed ut virum sanguinariũ aucterati essent: tum verò illud eius iracundiã exasperat, & barbaricã feritatem auxerat, quod Alexium Aspiciem receperunt, eique ut duci paruisent, se verò cum exercitu inuadentem sæpe repulissent. Cæ-

Maurozomen Lascaris Comnenus Oriente de imperio conueniunt.

Philippopolim à Blachis vastata.

terum ea vrbs iniolata māsisset, si suis auspicijs gabernata esset: tum quod Latinos benignè tractabat, tum quod Ioannem Myfium non prorsus auerfabatur. Nunc filia matrem sequens, postquam illa regina & princeps omnium, labefactata & facile capta est: hæc quoque grauiora pertulit, direptionibus & cædibus oppressa, & insuper funditus euerfa. cuius ruina vnum illud spectatu iucundum habet, quod Aspiciem fune talos traiectum, & in sublimi trabe pedibus suspensum ostentant. Cui qui regni affectandi adiutores fuerant, cum Ioannem non latèrent, ne inconstantia pœnas darent veriti, palam deficiunt: & alij ad Theodorum Lascarium Orientalibus vrbsibus dominantē se conferunt, alij Orestiadem concurrunt: alij Didymotichum ingressi, cum Latinis pacē faciunt, & per legatos Theodorum Branã ducent sibi mitti petunt. Nec multum temporis intercessit, cum Ioannes Myfias rebus constitutis, & desertoribus grauib; supplicijs & nouo mortis genere affectis, irato & cædem spirante vultu Romanis bellum inferre statuit, quorum sibi dolos, fraudes, perfidiam, summam leuitatem diutius ferenda esse negabat. Igitur ira percitus, innumeris Scythicas turmas ablegat, quarum alia Adrianopolim obsederunt, alia Rufium aggressa, Latinum præsidium quod in vrbe erat præfatisissimum, proceris corporibus, belli vsu mirabili præditum, Tero quodam duce viro illustri & nobili, ad resistendum prouocant. Illi ergo milites armis correptis celerimè eò contendebant, vbi ex speculatoribus Scythas castra habere cognorant. Hi verò Latinorum aggressione occupata, clam locum subeunt Rusio vicinum: & Latinis redeuntibus improuiso conspectu sui terrorem incutiunt, ut ob tantam multitudinem nihil boni ominarentur. Acti pralio pari vtrinque fortitudine commisso, tãdem Latini multis cæsis, ferè omnes occubuerunt. Post hunc successum, Scythici exercitus bellicosorum virorum circiter x millia primo impetu Aprum citra negocium capiunt & euertit: multitudinem in vrbe repertam partim occidit, partim vt sub corona vaneat, manibus post terga reuinctis, abducunt: multos etiam cremant, vincentes illi quidem, sed victoria non humaniter vtentes. Ab eius pugna æstu calentes adhuc, ad maritimam Rhædestum conuersi, Branam Theodorum, qui Latinorum Orestiadem abertium dux erat, priusquam eò venirent, cum se quente exercitu in fugam coniciunt: vrbs verò vi expugnata, ciuib; in seruitutem redactis, solo æquant, immortales nobiscum inimicitias exercere à Blachis edocti, & propagare ad omnem posteritatem. Nec remissa alacritate, Perinthum transeunt. Inde Daonium, nemine illis, ob mirabilem audaciam, obtuiam eunte, & omni sexu & ætate capta, mœnia destruant. Nec ora maritima duntaxat ab expeditissimis & fortissimis Scythis & Blachica cohorte quæ illos comitabatur, mœnibus vrbsium cum vectibus & lignonibus infesta, sic tractata est: sed mediterranea quoq; malis iisdem & grauioribus sunt oppressa, nulla spe salutis affulgere. Nam qui ex seruitute insuetam libertatem propitia fortuna consecuti sunt, maxima perpetuò affectant, neque

Scythia Thraciam vastat.

Latini ad Rufium castra à Scythia.

Apri exercitum.

Rhædesti, Perinthis, Daonij, Arcadiopoli, Arsenæ & Zuvuli excidia.

se in

se in posterũ calamitati vili fore obnoxios opinantes, successibus & victorijs effusè indulgent, pristini status oblit, presentem verò lati, & insolentes. Proinde Arcadiopolis, Meseña, & Zuru lus, cum agris, villis, & omni eo quod iis vrbsibus olim paruit, extremas clades sunt perpessa: & quæ ad vrbs omnium principem vsque pertinent, omnia sunt à Scythis oppressa. Post omnia oppidum Athyra ad interneconem est delerũ. Nam ciues principio cum Scythis pecunia transfugerat, & aderat qui aureos nummos postularer. Deinde quosdã ex Latinorũ cohorte, qui Rhædesti cum Brana fuerant, vesperi vrbs ingressos, Athyrani libeter & minime grauatim susceperunt. Putabant enim, eos illic manuros, & cũ Scythis pugnaturos. Sed illi sub primam noctis vigiliam inde discedunt, opera data, vt Scythas clam præterirer: etsi spe sua frustrati, iuxta ipsum Rhegium in Scytharum cohortes antegressas delapsi, omnes exiguo momento perierunt. Scythæ verò post Latinorum discessum, à popularibus suis pecunia exactoribus clam mediã noctem, funibus per muros attracti, & portis portiti, cum horribili clamore stricis ensibus in ple rosque adhuc dormientes, cum fuga minimè expedita esset, irruunt. Ea igitur nocte facinus editur, quod lachrymas postulat instar perennium annium promanantes. Nec enim viri & fœminæ duntaxat, partim occisi, partim in seruitutem abducti sunt, sed nec lactantes infantuli eius mali expertes fuerunt: sed hi quoque vt immaturi & tenelli fosculi ab immiseri cordibus illis viris, ignorantibus nature iniurias feri, & humanitatis ius ab eo violari, qui iracundiã vltra victoriam indulgeat, obruncati sunt. Et, quod magis deplorandum est, inuolucabiles homines, occupatis littoribus, eos qui illò accurrerant, partim gladijs traiecerunt, partim retraxerunt, partim in aquam præcipitatos submerferunt. Pauci nauigia adepti euaserunt. erant etiam qui scalam non adepti, intra puppim & remiges in mare deciderent. Tanta mali atrocitas fuit, & penè internecon. Ex eo barbari totis legionibus & exercitibus pergentes, vasta procella instar, omnia dissipabant, aut incèdij in sylua grassantis, obuia quæque absumebant. Neque rerum omnium quicquam erat imperuestigatum, & à rapinis tutum. Duæ tantum ex plurimis & maximis vrbsibus, Bizya & Selybria & rapinas & vastitatem effugerunt, non modò firmis cinctæ mœnibus, sed etiam locorum situ munitissimæ. Alioqui nec vniuersalem interitum euitassent, & ne à Latinis quidem intentatæ permassissent. Ac Itali his aduersitatibus fracti, Constantinopoli velut in mandra condensabantur, & rebus ad tolerandam obsidionem necessarijs comparatis, terrestria mœnia inter se partiti, Romanis quò vellent abeundi potestatem dederunt. Hostes verò in locis parum ab vrbe distitis commorantes, sæpe in pugna etiam proximè mœnia accesserunt: nonnunquam per D. Romani portam ostentandæ fortitudinis, & comitanti tum felicitatis ergò, pauci numero ingressi, & occisis iis qui in porta erant, statim reuersi, cum omni exercitu domum redierunt, captiuos tanquam arma, pecudes & iumenta pro multitudine stel-

Athyra calamitas.

Bizya et Selybria inuolucata à Scythia.

larum præ se agentes. Inde Ioannes cum maximis & fortissimis copiis egressus, Adrianopolis & Didymotichi expugnationem ceteris rebus omnibus anteuertendam esse duxit: simul quod ea vrbes totius belli præmium essent simul quod ea ratione Romanis pulsas, Thraciam solis feris incolendam traditurus esset. Castris itaque ad Didymotichum positus, cum oppidum videret in loco edito situm difficulter expugnari posse, fluvium Eurum, qui id ambibat, & permeatus paucis cognitos ciuib; aquam suppeditebat, aliò diuertere instituit, & machinis in circuitu collocatis murum ferit, qua parte labefactari posse, nec grauium saxorum impetum interualli magnitudine lassatum iri putabat. Oppidani verò vt Ioannem placarent, excusationes, speciosa verba, & blandas preces etiam præredebant: & stantes in propugnaculis, ceteraque omnia quæ imperasset, alacriter facturos promittebant, modò ne eum vrbe recipere cogentur. Ille verò ira percitus, eas cõditiones prorsus aspernabatur, nec alia ratione se pacem facturum asseuerabat, ni castello sibi cederet. Nec de oppugnatione quicquam remittendo, vi, impetu & magnitudine saxorum propugnacula, turrium angulos renellebat, eorumque tibicines perfringebat. Oppidani verò tabularis & craticibus intrus structis, recès detractis velleribus mœnia tegebant, vt machinarum saxa iis inuoluta labacerent. Ac dum Ioannes pugnam remittebat, supplici gestu & blandis verbis submissio nem callidè simulabant. Cum verò ille fortissimum quenque equo descendere iussim, & ferro vndiq; rectum iuxta perfractas muri partes collocabat, aut scalas parabat, & reliquum exercitũ passim extendebat: tum & ipsi abiecta supplicũ persona, aperto Marte, vt res ferebat, se defendebant, salutem suam in mœnibus esse positan haud ignari, nec quicquam necessitate violentius iudicantes: ac desperatione & iracundiã ducibus, haud pauciores clades inferebant, quàm accipiebant, fortiter & audacter obfidione contrito, in Mysiam reuertitur, irrito conatu, vt ignis deficiente materia, restincto ardore. Huc accedebat, quod passim fama vagabatur, Latinorũ exercitum, in re bellica exercitissimum, obfessis auxilio venturum esse. Tunc Ioannes Camaterus Patriarcha, qui post exilium, Didymotichi inquilinum agebat, vitam cum leui morte commutauit. Latini verò se à Didymotichinis & Adrianopolitanis accersi, haud grauatim accipientes, quod inde res suas meliores fore arbitrabatur, cum illarum defectio primum spes & conatus eorum infregisset, Constantinopoli digressi, principio ad Athyrã castra ponunt, postmodum Selybriam intrant, & aliquot diebus ibi exactis, & commeatu præparato, Adrianopolim occupant. Quæ autem Scythæ & Blachi in illis incursionibus perpetrarant, ea eiusmodi erant, qualia nec vifa vnquam nec audita sunt, nec cuiquam in mentem venerunt. Vrbes antè maximæ & celebres & frequentissimæ, oppida spectatu digna, agri & prata amœnissima, horti pulcherrimi, perennibus riujs fœcudi, altæ domus, habitatio-

Ioannes Didymotichum frustra oppugnat.

Latini Adrianopolim & Didymotichinis opem ferunt.

Thracia vastata à Scythia & Blachis.

nes

nes conspicue, summo artificio constructa & variis coloribus exornata, venustissima laeucta vuis onusta vites, arua segetibus grauida, & alia sexcenta, quae tempus producit, quaeque vitam nostram ornant, & terram iucundam, gratis affluentem & optabilem reddunt: ea omnia hominibus vacua, echinis & feris tantum latibula praebant. Quae qui videret, cum maximo eiulatu & fletu, capite puluere consperso, diceret, se destructionem vniuersi cernere, aut nouam illam reru naturam, qua iussit Deo, gramina & herbas & prolificum semen pro cuiusque genere & similitudine ex terrae visceribus gigni, cum nondum esset homo qui eis vteretur. Vnde mihi lingua superpetet ad iustam & copiosam tantorum malorum enumerationem? aut magnitudo vocis, quae scripta haec ad longum remotos transmittat? O me miserum scriptorem, quibus cladibus describendis supersum? quanta mea & meorum popularium mala commemoro? Quis talia trophaea ab hostibus erecta saltem intueri sustineat? Nam olim qui praelio vicerant, humanae conditionis memores, nec immortalia odia conseruanda esse rati, trophaea ex paruis lignis & faxis constituebant, vt exiguo temporis intervallo abolerentur: quippe non amicitiae monumenta, sed inimicitiarum & cordium irritamenta. Nunc vero euerfiones urbium, & rerum omnium vastitates, indicia victoriae a barbaris sunt reperta, quibus diuinitus flagellandi concessi sumus: qui non ferendum esse rati, nisi colophonem immanitati suae imponerent, & atrocissima scelera adiungerent, aliquot Romanos viuos (neque enim quisquam erat qui eos vel redimeret, vel conseruaret) cum popularibus suis, vel naturali morte defunctis, vel bello caesis terra obruerunt, sepultis vna equis velocibus, quibus infederant, corneis arcubus, & ancipitibus gladiis. Ita barbari a rebus naturae contrariis nulla reuerentia, nullo metu deterrentur. Cum haec miserabilia spectacula, quae omnem verborum atrocitatem superant, ederentur, paschales dies erat, indictione I X, anni VI. M. D. C. X. I. I. I. & omnis locus quem Scythae peruagabantur, & hymnis & suspiriis erat plenus: lamentationes & eiulatus, festiuarum cantionum sonum superabat: cum sepulchrorum euacuatio, inferni destructio, & a mortuis resurrectio a piis hominibus celebrabantur, tum in recessus telluris & inferni caliginosa & horribilia tabernacula vrbes careruatim detrudebatur. Abductiones vero, direptiones, immatura aetatis in truius abiectiones, & seniliu corporum dissectiones, quis omnium mortalium ita lachrymis & luctu abudat, vt satis lugere & deplorare queat? Ante haec Scythicam incurfionem, circa Thraciae campos cornicum & coruorum legiones, aliae a Septentrione, aliae ab Austro, fato quodam, no fortuito casu, in vnum locum congregatae, pugnam commiserunt. Sed corui magnitudine corporum phalanges meridionalium cornicum in fugam verterunt. Neque vero Thraciam duntaxat Fortuna in huiusmodi clades, afflictionum mare, extremorum malorum fluctum, & calamitatum turbinem coniecit, sed nec Occidentalium conditio fuit melior, nam Athenas, Thebas, Euboeam, Methonem, Patras, cohors Campanorum & Latini

norum non magna, tanquam patrimonium diuisit. Qui vero iis locis prius imperabant, illis cedere cum derisu & ignominia, quam extimulatis animis pro semetipsis & liberis pugnare maluerunt, neque statim libero spiritu concepto, nec vel sero tandem ad saniore mentem reuersi. Erant etiam qui ambitione contra patriam profusus inflammari, feruilibus ingenii homines, delictis & luxu corrupti, munitionibus & praeceptis castellis, aut munitis vrbibus occupatis, infelices tyrannides constituerent: & cum Latinorum inimicitiae experenda essent, alij aliis insidiantes, cum illis colluderet, & noua pacta inirent. Nam Leo Scurus Corinthum & Nauplium, vt supra dixi, gubernabat: Chamarethus Leo, qui Lacedaemone dominabatur, Laconum tyrannus erat. Aetoliam & confinia Nicopolis, & quae ad Epidamnum vergunt, Michael Ioannis Sebastocratoris nothus filius sibi vendicauit. Bonifacius vero Marchio Thessalonicae degens, omnem maritimam oram, quae infra Halmyrum est, & Larissam planiciem tenebat, & uectigalia Graeciae & Peloponnesi percipiebat. Praeter hos alius Toparcha Thessaliae motana, quae nunc magna Blachia dicitur, tenebat, Occidente in tot tyrannides distracto, quid boni non aberat, quod mali non aderat: pecuniarum ereptiones, relegationes, caedes, exilia, mala denique infinita, quorum maxima ex parte Romani tyranni auctores erant & Scurus Leo omnium maxime, qui recte sane, patriae quoque suae non pepercit. Idem cum Nicolao Corinthiorum archiepiscopo reconciliata gratia, virum eum suae mensae adhibuit: & corpore illi coniunctus, animo aequum ac prius ab eo abhorrebat. Vnde illum prius effosis oculis, postea de rupē praecipitavit. In Oriente porro Prusae, Nicaeenses, Lydi, Philomolpi, Smyrna, Ephesus, & interiecta oppida Theodoro Lascari parebant: qui etiam longis nauibus fabricatis, plerisque insulas subegit, & pace cum Iconij Sultano Caichostroe facta, partem imperij Manuclis Maurōzomae illius focero concessit. Ea pars erat Chonae, mei scriptoris Nicetae patria, & huic finitima Phrygia Laodicea, & alia loca quae fluuij Maeander anfractu suo complectitur, donec in mare exonerat. Dauid vero & Alexius fratres, Manuele Andronici Romanorum tyranni filio nati, alter Ponti Heracleam & Paphlagoniam gubernabat, alter Alexius Oenaeum & Synopen vrbes, & ipsam Trapezuntem tenebat. Attaliae alius quidam dominabatur, nomine Aldebrandinus Pergamum, natione Italus, sed Romanorum institutis probe educatus. Item Rhodus alium principem habebat. Enimvero cum de communi sententia & deliberandum & agendum esset, de patriae partibus nondum afflictis conseruandis, & de expugnatis vrbibus in integrum restituendis: illi ambitione praecipites, & tyrannici nominis affectatione caeci, inter sese digladiabantur: quibus disensionibus & rixis, hostibus summam occasionem primo impetu Romanos euertere suppeditabant. Vnde cuius Latinorum gentium, quarum tanta multitudo & varietas est, quae Romanos oppugnatum ibat, illud ex sacris literis vsurpare licebat: Persecutus comprehendam, spolia diuidam, explebo animum meum, occidam gladio

Nicolai Archiepiscopi Corinthi inuitus.

Orientis flum.

Aldebrandinus Pergamum tyrannus.

Augurium coruorum & cornicum.

Graecia in tyrannides distracta.

Creta a Gemenibus occupata.

Attalia frustra a Caichostroe occupata.

Dauid Comnenus Latinorum auxilium Lascari resistit.

dio meo, dominabitur manus mea. Itaque multi mediocri manu collecta, & exiguo equitatu conducto, in Romanas insulas se insinuabant: quippe omni auxilio destitutas. Et piratae quidam Genuenses, homines vilissimi & abiectissimi, nec in vna re primarij, in alia vero secundarij, sed ab omni parte miserimi & infelicissimi, v. rotundis nauibus & xxxi triremibus comparatis, per mercaturae speciem in Cretam traiecerunt. Deinde insulares hostiliter aggressi, totius insulae facillime sunt potiti. Tunc etiam Iconij princeps Caichostros Attaliae arma intulit, inani spe vrbis primo impetu capiendae concepta, vt quae ipsa tueri sese non posset. Verum eius consilio cognito, Aldobrandinus vrbis dominus, & eius in administranda republica socij, per legatos a Cyprii auxilia Latinorum petitum circiter cccc impetrarunt. Vbi ad arma ventum est, & vrbem Persicus exercitus circumdedit: Latini in phalangem condensati, & ex improviso in Persarum conspectum progressi, Attalensibus opem tulerunt. Ita barbari perterriti, & suorum multos amiserunt, & Caichostros xv diebus exactis, obsidione soluta discessit. Sed & Theodoros Lascaris, coacto contra Dauidem Ponticum exercitu, Plusiade sagittariis & bellicosis hominibus abundantem, ab illo in suas partes traduxit. Heracleam quoque capisset, ac ipsum Dauidem exterminasset, nisi eum Latini, cum quibus Dauidis intercedebat, auxilij ferendi causa, castris ad Nicomediam positis, animi dubium reddidissent, hinc alacritate & audacia contra illos instigante, inde instituto opere retrahente, cum sibi quodammo do intra Heracleam esse videretur, & ea vrbe potiri, ac sapere velut in trutina sollicito animo vtriusque ponderaret. Vt vero defensores Dauidis inuadere, vtilius quam audacius esse statuit: ad eos, itinere insituto omisso, reuertitur. Quo illi audito, in aciem sibi descendendum non censuerunt: sed noctu digressi, Byzantium redeunt. Dauid vero reputans, vt imminens iam discrimen, nec multo a se remotius quam a genu tibia distat, praeter opinionem euasisset: rursus Heracleam firmiter inharet: Latinos vero Byzantij degentes, ob latum auxilium, frumentariis nauibus & pernisi remuneratur: atque ab eis auxilia denuo petit, oratque vt in foedere Lascario se quoque vt suum subditum comprehendant, & omnem prouinciam quam teneat, inter Latinas prouincias numerent. Quae cum illi annuissent, & Lascarium Nicaea Prusam abiisse audiisset: ipse quoque Heraclea prodit, & auxiliis nuper Byzantio missis inflatus, cum sui tum illorum periculum facturus, Sangario flumine superato, Lascariae ditionis oppida vastat. & post dies aliquot inde digreditur, obsidibus Plusiade acceptis, nonnullis etiam in vincula coniectis, quod ad Lascarium defecissent. Itali vero circiter cccc, parabant longius progredi, & de vallibus in montes ascendebant. Sed circa Nicomediam Trachias subito Andronici Guidi superuentu post variam pugnam fortunam vincuntur, nonnulli etiam in insidias in montibus collocatas delapsi capiuntur: vt penes nullus superesset, qui cladem illam Dauidi nunciaret. Sed & Petrus Plancius, cuius ante memini insigni corporis magnitudine admirabilis, &

ccc Itali a Guido Andronico caesi & capti.

Petrus Plancius eius Pergas occupat.

generosi animi inuicti robore illustris, se Pegis vrbe recipi suo veluti iure postulabat: quod primum ibi appulisset, cum Latini Romanis Orientalibus bellum intulissent, ac alias aperte irrumperere conatus, sed a ciuibus, Lascari fauentibus repudiatus, mutasse consilium putabatur. Quia vero parum aperto Marte profecerat, ad insidias conuersus, Peganis aliquot interceptis & occisis, ex suis clam paucos simul Pegas introducit, cuiusdam Sthlabi Vareni & huius coniuuratorum opera. Deinde ipse quoque occasione nactus subintravit, & aduersariis noctu nullo negotio repulsi, tota vrbe potitus est. Dum haec geritur, Latini principum iuxta Adrianopolim castrametantur, foro extra vrbem instituto. Deinde belli societate cum Romanis inita, vrbes quaedam circumueunt, a Scythis male tractatas, quibus, vt tempus ferebat, constitutis, Rhodopae limites ingrediuntur. Vbi cum nullus hostis non modo laceret, sed nec apparet, castellum Stenimachum ingressi, popularibus suis (erant hi reliquiae eorum, qui pridem Philippopolim custodierat) inde abductis, Orestiadem redeunt: & Theodorum Branam, datis aliquot cohortibus, ibi relinquit. Ipsi Byzantium reuersi, Hericum Balduini primii ex Latinis Byzantio dominati fratrem Imperatorem declarant. Cum autem vnum annum & menses quatuor rempub. sine Imperatore administrarent: nemini popularium suorum regni inaugurationem condonare vulerunt, nisi Balduini morte prius explorata. Audiant haec Romani, qui & eodem tempore Imperatorem inaugurat: & qui inauguratum euerat, animis concipiunt. Quamobrem iure apud omnes gentes nostrae aetatis milites, vt parricidae viperae, vt ges nullius consilij, vt liberi reprehendendi, vt filij iniqui, male audiunt. Caeterum Balduini mors ita contigit. Scythico bello captus, & vinculis, vt dixi, oneratus, longo tempore Ternobi fuit. Cum autem Alpietes ad Latinos defecisset, Ioannes iras tuans, & dolore indies ingrauescente, penes in rabiem actus, Balduino educto e carcere, pedes genibus, & manus a brachijs Tenedia planè securi amputari, deinde ipsum in vallem praecipitari iubet. Vbi tertio demum die esca volucrum miserabiliter expirauit. Neque vero hunc solum, sed Romanos etiam captiuos eadem crudelitate interfecit, omni voce & supplici gestu repudiato. ac inter alios Dromi Logothetam Constantinum Tornicem, qui vrbe capta, inuitus ferè Balduino inseruierat, & belli Scythici, quo is captus est, periculo euitato, ad ipsum se contulerat: magnam auctoritatem suam esse ratus, quodd sapius ad eum nomine Romanorum legatus iuisset. Caeterum eam hospitalitatem est expertus, vt toto corpore multis ictibus compunctus, post eadem insepultus abiceretur. Latini porro illa olim decantata vrbis munimenta, quae a certa partium serie Stoechiode dicitur, muri ac vallium loco excogitata contra hostes vel aperta vi, vel insidiis grassantes (verè, an secus, dicere haud possum) euertere statuerunt, ea praefertim quae contra suam gentem facerent. Vnde cum aliis aeneis statuis, quae basibus emotae, & in ignem coniectae sunt, nec anteriorem sinistram vulgulae equi aenei, qui in albo quadrangulo marmore in Tauro

Hericus Balduini frater Imperator designatur.

Romanorum militum perfidia.

Balduini miserabilis interitus.

Constantini Tornicem interitus.

Fatalia vrbis simulacra conspecta a Latinis.

Tauro stat, virum quendam heroico robore & spectabili vultu tergo vehens, nec ipse admirationis expertus, ob exquisitum omnium membrorum artificium phaleris vndique tectus, hinniis, auribus velut ad tubæ clangorem arrectis, imperuestigatam reliquerunt. Hunc alij Pegalum esse dicunt, fessorem Bellerophonem: alij Iesum Navis filium, equo (quisquis ille sit) insidentem: sedque ex habitu statuæ cōstare, quod dextera ad cursum Solis & Lunæ extensa, cursum eorum sistat, & globum æneum lævæ manus vola teneat. Proinde malleis equi calce reuulsa, humanam subtus imaginem reperiunt, quæ maiori ex parte Bulgarum aliquem representabat, clauo trāfixam, & plumbo vndique cinctam: non autem Latinum referebat, quemadmodum iamdiu à multis ferebatur. Ea imago fabro argentario cōflanda data est à Latinis, haud sanè prorsus ex timiditate, vt per eorum contemptum aliquis interpretari queat: sed quia omnia tentabant, omnia moliebantur, ne vrbe quam occupant, exciderent, ne huiusmodi quidem rumores, qui nō sine causa ab omnibus celebrarentur, sed verisimilem coniecturam haberent, negligendos putabāt, nulla in re negligentes. Quis enim nescit, eos quamcunque prouinciam aut urbem inuasent, eam tanquam suam amplecti, & mordicus tenere, nullis difficultatibus fatigatos, & rerum domesticarum, veluti nihil ad se attinentium, oblitos: secus quàm nostri, qui cuius ipsa etiam interula cedūt, & patria relicta, etiam puluerem pedum cupidè excutunt: non vt Euangelici discipuli, sed vt inutiles & degeneres omnino belatores, & in pugna mulierib⁹ timidiores, quibus vbi hostem aspexerint, Homericū illud accidit, *Ventitur ignavi color, & tremor occupat artus. Mens super, inq; pedes animus cadit, anxius horret: Palpitat & pectus strident formidine dentes: Et nec in domita tremebunda occurrit imago.* Mirum profectò fuerit, si viros istos accuratius intuearis, ni progressu temporis ipsi sese citra laborem confecerint: cum hostibus perpetuò ita cedant effœminati, erga populares verò & ciues suos adeò se inuerecundos, audaces & pertinaces præbeant. Qui cum nobis patribus cōscriptis vrbs excidium ascribant, nec Vindictæ cuncta perspicientis oculum reformidant, cum ipsi & urbem & nos prodiderint, neque tam insigni mendacio erubescunt. Iam illud hominum stupidorum siue delitium siue infortunium, lachrymas postulat, quod non modò patriæ restitutionem in integrum deprecantur, sed Deum etiam tarditatis accusant, quod nos & eam non olim

Latinorum diligentia, et Romanorum ignavia.

Querela Choniatae de iniuria hominum de se iudicium.

peius tractarit, sed clementi & humano iudicio exitium hactenus distulerit. Iam cum vicem nostram dolere deberent, qui non urbem, non la-rem, non victum vllum habeamus, quos olim copia rerum celebres & splendore dignitatis illustres nouerunt, dicitur nos laceffunt, & opprobriis tanquā verberibus cadunt, secus quàm sperauimus: alioqui nunquam Orientem arripit femus, etiam vestigia istorum hominum declinatūri, & vt olim Bellerophon, desertos campos quaesituri, aut Hieremiæ extremum terminum. Nemini certè quidem molesti fuimus, nostra in Deum liberalem omnis boni largitorem fiducia collocata, qui olim per Elisæum paucis palathis ficuū, & hordeaceis panibus c viros paut. Post ipse paucioribus complura esuriētium millia saturauit, & plus reliquiarum quàm conuiuis fetcolorum erat appositum, mystis symposiarchis colligēdam dedit, vno miraculo alio maiore cumulato. Vnde solius loci commercio cum illis coniuncti, dum ad Ascanium lacum & Bithyniæ metropolim Nicæam tanquam captiui inquilinos agebamus, & eadem templa duntaxat frequentantes, cetera prorsus alieni ab eis visi sumus. Sed cur huiusmodi narratiunculis historia feriem inrerumpo? Vt dicam, plenum meo poculum & feculentum calicem omne Romanum imperium postulare. Iam igitur ad metam properans oratio, pauca adhuc adiciat. Hæricus imperio potitus, cum ex popularibus suis Orcetiade relicta, Scytharum & Blachorum exercitus denuò egredi, & cverso Didymoticho ipsam Adrianopolim clam defectionem aut proditiōem sollicitare audiuisset: non hostium multitudine territus, nec superiorum bellorum cladibus consternatus, rursus exire non dubitauit, vt & populares suos Branam secutos conseruaret, & Romanorum reliquiis subueniret, quæ in suburbanos pagos confugerent. Igitur Adrianopolim profectus, cum Blachos Latinorum conspectu, quanquam neque corporibus maioribus, neque animis alacrioribus quàm prius præditorum, sed visitatam audaciam & rei militaris habitum etiā post illas strages retinentium, terditos vidisset: vsque ad Crenum & Boream eos est persecutus. Inde per Agatopolim, Anchialum vsque progressus: ibique castris positus, & multis rebus gestis, vnde & pecunias & homines & pecudum greges & armenta cepit, nihil verò aduersi pertulit, saluus Constanti-nopolim rediit.

Hæricus Blachos profugit.

Finis, & Deo gloria.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

Cum in hac editione sequutus sim consilium Francisci Balduini I. C. Clariss. visum fuit, hoc loco adicere, quod ille, à D. Ioanne à Sancto Andrea V. C. priuatiim acceptum, de Nicetæ nostri vita, mihi communicauit, vt publicum fieret.

EX ORTHODOXIÆ THESAURO BEATI NICETÆ CHONIATÆ, QUI IN INDEX VELI FVIT SVB GENERALI Iudiciorum in Ephoro Imperatorio cubiculo, posteaque magnus secretorum Logotheta, libri aliquot, recens Latinitate donati, interim dum reliqui à blattarum iniuriis asseruntur.

Ad Clariss. virum D. Ioan. à S. Andrea, ex cuius bibliotheca prodierunt, P. Morello interprete.

ELENCHVS CONTENTORVM IN HOC OPVSCVLO.

Præfatio in beati Nicetæ Choniatæ thesaurum, ad clarissimum virum D. Ioannem à S. Andrea, in qua obiter de vita authoris. Michaëlis Choniatæ Monodia, in funere Nicetæ fratris. Nicetæ Choniatæ in suum Orthodoxiæ thesaurum Index. Thesauri Orthodoxiæ beati Nicetæ Choniatæ Liber primus. De Iconomachis, eiusdem thesauri lib. 16. Synopsis hæreseon, quæ Alexio Comneno imperante grassatæ sunt. Lib. 23. Obiter Alexij Comneni de rebus sacris aurea bulla, quæ ad finem libri 23. commodè attextetur. De hæresi, quæ super his verbis Tu es qui offers & qui offeris, Manuele Comneno Imperante mota est. Lib. 24. De hæresi super diuinis mysteriis exorta, D. Alexio Comneno Angelo Imperante, qui incorruptibilia illa, non autem corruptibilia sanxit. De Liziciorum hæresi fragmentum.

AD CLARISS. VIRVM D. IOANNEM A S. ANDREA, CARCASSONENSIS ECCLESIAE DECANVM, P. Morelli Epistola.

Hæc tandem, ornatisime vir, quod iam pridem votis omnibus exoptabam, atque ad vmbilici perduxim monodiam illam Michaëlis Choniatae Presulis Atheniensis, qua Nicetæ fratris excelsus coonestat. Ea certè, vt dicam, quod res est, diu me suspensum tenuit, propter salebris illis penè continuas: cuius sumque hactenus remota est, quo in dicetæ thesauri satis feliciter procedebam, quauis in eo quoque libros aliquot, præsertim priores & posteriores nō paucioribus salebris scitantes deprehenderim. Quæ me causa permouit vt eos primo quoque tempore transcriberem, Latinoq; sermōni donarem, ne si diutius differrem, à blattis æuuis excederentur. Eos ad te mittere visum est, ornatisime vir, tanquam laboris te authore suscepti primitias: qui si arripserint, dabo operam vt reliqui sigillarim subsequantur, istumq; thesauri librorum numerum, nempe 27 adimpleant, atque ita Nicetæ ille, quem vel ex Annalibus qui non ita pridem ab Oporino editi sunt, tanquam ex vniuersibus Leonè facile cognoscas, nunc tandem tuis auspiciis & sumptibus à tenebris vindicetur. Cuius beneficij nomine bona posteritas tibi gratias immortales habebit, ubi rescierit vetustissimum Theauri Orthodoxiæ beati Nicetæ Choniatae exemplar (vt quod à Nicetæ ipso descriptū sit) post authoris mortem ad Michaëlem Choniatem Atheniensem Presulem velut hereditario iure transisse, quo item mortuo in manus Theodori Scutariota Leuitæ Cyliceni venisse, Cylicòque à Turcis vastata in frequentissima illa καλοῦσιν monasteria, quæ sunt in Arho monte deportatum: atq; inde tandem Lutetiam aduectum, venalique à Greco quodam expostum nullo aut paucos admodum emptores nactum (propter deformitatem nimirum, vt Aesopum illum

fabulatorem olim) præter unum Ioannem à S. Andrea, cuius è bibliotheca boni authores, hodie præsertim Græci, nō aliter exire possunt, atq; ex equo Troiano boni milites, & ex Isocratis schola oratores excisse feruntur. Certè tu de vetustissimo illo exemplari idem subodoratus, quod Xanthus ille de Aesopo, præterim Græco numerasti, exemplarque euoluendū curasti, tandem deprehensa ita exquid non carbonum, vt in proverbio est, sed orthodoxæ fidei thesaurum in paginis illis seu squalore ita obductis, vt nisi post multas vigilias legi potuerint, delitescere ostendit. Mox se index quoq; aperit, seu elenchus, quo summa librorum thesauri capita notantur, à Nicetæ ipso & cōpositus & scriptus, quemadmodum & libri omnes huius operis, exceptis duobus vltimis, qui à Theodoro Scutariota scripti sunt, qui monodiam quoq; Michaëlis scriptisse videtur. Theodori & vtriusque ex appendice ad indice libri 25. colligo. Varia alia opuscula, vt Alexij, Michaëlis, & Iosephi Constantinopolitanorum Patriarcharum, Eustathij, & Germani Nicæanorum presulum, Eustathij patricij Romani, Alexij Comneni Imperatoris, Sacerdotis cuiusdam ad Eliam Cretensem regi regis & sui & cetera, (quibus exemplar deditur uocabitur quoddam refertum est) quis transcripserit, nulla coniectura prorsus assequi possim. Idem de Philosophico quodam regi τῆς τῶν ἁγίων ἐκκλησίας & Ecclesiastico De Armeniorum hæresi commentario, idem etiam de appendice illa sentio quæ libro secundo adhæret cum tamen ad 25. pertineat, vt ex verbis pauculis Scutariota Indici Nicetæ additis videre est, qui appendicem illam quæ antea desiderabatur in fine 25. libri alicubi reperitam se attextuisse affirmat. Iam vt pauca de vita obiter addam, quæ tum ex monodia Michaëlis, tum Thesauro ipso colligere potui, Colossus illa ciuitas Asiatica, quam Pauli epistola

D. MICHAELIS CHONIATÆ, SEV COLOSSENSIS, SANCTISSIMI ATHENARVM METROPOLITÆ MONODIA, hoc est, ORATIO in funere Fratris, Iudiciorum Ephori, Imperatorisque cubiculo præpositi, D. NICETÆ CHONIATÆ, qui hoc opus conscripsit, habita.

CALAMITOSVM nuntium! ô aduersum infestumque rumorem! qui simul ac improuiso & insperato hominû fermone meas ad aures allatus est, illæ mox tanto terrore concitatae sunt, vt mihi (quod delirantibus & mente captis vluenire solet) tinnire & circunsonare, peccûsque ad eod ipsû & mœore cõtatabescens, mucrone peti transfigique videretur. Vnde cruentas hæc, opinor, quas effundunt oculi lachrymas conceperunt, cruentis illis guttis persimiles, quas Tragædiis perappositis scenica vulgo venustas effingit: vt mirum sit, quin & ipse artonitorum illorum, fanaticorumque vnus aliquis euaserim, omnique sensu priuatus in columnam aliquam dirigerim. Ad hodiernum tamen vsque diem in viuorum numero supersum, non ignarus quantas in miseria sim prolapsus, quarum cognitione & conscientia, querulas has voces & lingultus reciprocos elicio. Verumenimuerò fieri potest, vt hac arte pœnas à me vindex numen exigat, ne fortè mente in vniuersum captus, & sensibus orbatus, extremo hoc supplicio siccis oculis, citràque dolore constringar, sed integra mente præditus, quæque dolores persentiscere possit, acris inde viuis vidensque lanciner. Quicquid sanè tristium sensu priuatur, id demum doloris expert esse dicimus. At ego etiã in statuam aliquam transmuter, siue lapideam illam, quæ (vt in fabulis est) mutas distillat lachrymas: siue illam, cuius in scriptura mentio fit, quæque vulgò statua salis appellatur (eodem certè mecum communique nomine, qui nihil aliud esse mihi videtur, quam insulsum, idcircoque foras proiectum, vt ab hominibus conculcetur) tamen ne sic quidem vindicis Adrastæ Nemefin effugi: quippe qui diuturniores pœnas luam, dum semper idem futurus, infesto numine cunctis illudendus exponor. Altior etiam multò vel iecur ad ipsû dolor penetrat, dum cominus contempletur, qualis malorum colophon misellæ animæ insultet, qualis æorum narum corõnis pristinis malis accrescat, denique quàm perniciosâ rebus meis, infortunatâque summa accesserit, quæ mihi quæso pœna iam grauior irrogari potest? Hei mihi, charissime frater, hei mihi! quàm procul à nobis distitus es! non quanto certè heri, nudius tertius spatio, nemicum aliquo illo chafmate, quod Græciam & Bithyniã interiacer, sed multò vastiore, & remotiore: quâto scilicet Ore? à viuētium regione dislungitur. Heu me miserû quod hinc ad remotissimam illa loca sis amissus, ex quibus nulla reditus ad nos spes affulget. Omni igitur videndorum decarere liberorum tuorum spe imprimisque ad eod fortis charissimæ interclusus es. Quis hoc mihi tribuat, vt morte mea vitam tibi redimam? vt scilicet illud ipsû præ-

stem, quod tantoperè Diuinus ille Dauides expectabat, idque in Absalone filio, qui in eum violentus insurrexerat, eiusque vitæ insidiatus erat. Quod si ille propriâ vitam profundere nõ detrectauerit, modò filium moribus tam deploratis infamem à morte assereret, qui non & ipse votis omnibus nomine tuo lubens vitam morte commutare percipiam? cùm præsertim mihi sis frater, omniumque ad eod fratru longè charissimus, quamuis si disciplina sit habenda ratio, à me per alterius cuiusdam multiplicis habitus temperamētum progenitus videaris. Ambo quidè certè ex eiusdem patris semine, eiusdemque matris sanguine ortum habuimus, natûque ad eod maximus ego natiuitatis limine pedem prior extuli, qui vti nam limini quoque mortis prior intulissim, scq; fratres alios tanquam ex multis vnus subsecutus fuissim. Cæterum cùm pater, liberorum iuxta liberorumque amantissimus, ex Asia Byzantium discendi gratia adduxisset, quo tempore pubertatis annos attingebam, magistris Artium liberalium, & viuendi præceptoribus (iam enim Græmatices, vtilisque versuum componendorum methodi fundamenta ieceram) in disciplinam tradidit. Postea cùm ibi agentî multum temporis interfluxisset, illum quoque mihi annos ad nouem natum pater in manu dedit, obtestatus vt omniū munerî, patris, in quâ, alumni, pedagogi, & præceptoris, in instruendo fratre vicarius succederem. Quorum sanè omnium officium, pietatem, diligentiam præstiti: atque dum omnes in eorum vultus, & oris habitus me compono, & plura etiam præsto, quàm à fratre expectari soleant, illorum tandem accessionibus ad summum pietatis fraternæ officiique consendi, nec remissiore vicissim studio ad eandem ille fraternæ beneuolentiæ excellentiâ animo cõnitatebatur, laborèque contendebar: præterquam quod ille vel longè plura præceperit, quàm contulerit beneficia, tantisper dum apud nos moribus iuxta liberalibusque disciplinis informandus conuerfatur. Cùm primùm verò Athenæ me meæ illûmque non inter pedarios, sed primariæ autoritatis viros Imperatoris excepit aula, sine vlla mora & confestim accipiendis, rependendisque beneficiis inter nos certare desinuit. Nobis enim & ego & Athenæ multorum nec contemnendorum beneficiorum ab illo sæpenuerò perceptorum conscij sumus: cùm tamen à nobis ille vicissim vel nulla omninò, vel admodum pauca vicissim perceperit. Verumenimuerò tantum abest, vt sic illa fraterni amoris gratia disuncta fuerit, cùm etiã arctioribus vtrinque nodis, minûsque dissolubilibus coheret. Quod si quis vtrique in commune casus infestior interuenisset (vt naturalis illa sympathia animos hominum lætis exhilarare, contraque tristibus exulcerare solet) facilè quibus per-

nobilis, hoc Choniatarum fratrum par Michaelem Nicetam tulisse videtur, vt colligo ex 22. capite libri 4. ubi in τὰς ἀρετὰς καὶ δυνάμεις ἡρεσέως ἀντιθέσις Παυλοῦ loquitur. ex epistola ad Colossenses citaturus, ita scribit: ὁ δὲ Παῦλος ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῇ πρὸς τὸν Κολοσσαίους ὑπονοεῖ τὸν θρόνον. Vt taceam quod Choniates Colossensem significare videatur. Quæ enim Colossus olim, postea mutato nomine Χώνη dicta est, vt in manuscripto quodam Lexico legi, quod D. Vasconius Typographus de literis & literarum optime meritis, inter multa alia vetustissima exemplaria habet, manibus cuiusdam ex Michaelis Pseli auditoribus descriptum. In eo sic ad verbum habetur. Κολοσσαί, πόλις ἑγγύς, ἔχει τὴν ἐξέλευσιν Χώνη, ἴδιον καὶ Κολοσσαί. Michael natus maior à Patre ex Asia Byzantium deductus est, ubi cum post prima literarum tyrocinia maioribus disciplinis animum ita excoluisset, vt iam inter professores censeretur, Nicetam fratrem parvulum, vt qui nouem annos natus esset, & ipsum à patre deductum literis & moribus informandum accepit, quod tanta cura, studio, & labore perfecit, vt Nicetas artes omnes quæ sunt in disciplina mediocriter edoctus, temporum successu ad tantum dignitatis fastigium conscendit, vt nec Michaellem fratrem & discipuli, nec Patriam cuius Nicetæ patererit. Tandem verò cùm Michaellem Pontificem Athenæ sortita essent, Nicetas in Scribarum Imperatoriorum numerum, Imperante tum Manuele Comneno allectus est. Verum, pro dolor, ea tempora inciderunt, quæ virtuti illorum ne emergeret, multum obfata videbantur, quibus Constantinopolitanum Imperium Principum plus quàm tragicis sceleribus inclinari cœperat, Andronici præsertim Comneni tyrannide, qui Alexio nepote 13. agente annum clam interfecto, Imperium inuasit. Huius tyrannidem fugiēs Nicetas ad iuris civilis studium secessit, in quo ita promouit, vt quadriennio post cùm parricidam Andronicum prælio fuissem Isaacius Angelus populi ludibrijs exposuisset, camelæque scabiosa impostum circumuectumque ignominiosè occidit, Constantinopolim velut possiduum reuersus est, breuique ad maiores honores in gradus euectus, quibus continua Imperatorum serie perfundus est, ad ea usque tempora, quibus in Gallorum Venetorumque manus Imperium Constantinopolitanum recidit. Constat enim (vt historiam continua rerum gestarum serie deducam) Isaacium Angelum aquissimum principem ab Alexio minore fratre oculis priuatum fuisse (per summum scelus eum excacante à quo magna pecunia redemptus è Turcicis manibus fuerat) atque ad eod carceribus detentum donec Alexius Isaacij filius opem Baldum Flandri, Gallorum, venetorumque Principum imploraret, pæctus 3000. marcas auri commeatibusque copiâ, si aut ipse solus, aut cum patre Isaacio carceribus cum detento Imperium recuperaret. Galli Principes tam insigni casu moti Byzantium fracta carena quæ ab vrbe ad Peram extenditur, expugnant, fugientemque Alexio fratricidam Isaacium liberant, & Alexium post subitam patris mortem (squalore enim carceris oblitus, purum liberumque calum ferre non potuerat) Imperatorem dicunt. Et tunc quoque paulò post Mursiphus quidam ignobilis fraude innocentem occidit, qui tyrannus cum frustra se hostibus opposuisset, amissa tandem vrbe Constantinopoli sub noctem mediam cum vxore, pellicibus & thesauro clam aufugit, paulòque post in Peloponneso captus & in urbem reuolutus interficitur. Vrbs itaque Franci & anno Chri Patriarcham Venetum daret. Ili Baldum Flandri, hi Thomam Maurocentum ex pacto dederunt. Reliquia

Græcorum Latini nominis odio Adrianopolim secesserunt, ibique Theodorum Lascarin Alexij generum, qui eam ciuitatem nomine dotis acceperat, Imperatorem elegerunt, quam cùm Galli capere conarentur, captus est Baldunus, & mortuus exacto imperij anno. Et hæc est illa clades, quam à Latinis perpeßam Græciam toties conquiritur Michael Choniates, quo quidem tempore Athenis quoque expugnatis Beatæque Mariæ templo exterso, eiectus in Insulam Ceo, ad Prodromi monasterium. Nicetas antea expugnata à Latinis Constantinopoli, virginèque illa Belissariotide è manibus hostis erepta, quam postea duxit vxorè, (cuius facinoris ergo Michael cum Abrahamo, Isaac, Dauid, Levi & Simeoni præfert, ipsiq; Christo τὸν ἁγιοδουνατίου sanè comparem facit) Nicaeam quæ Bithynia metropolis est se contulerat, ubi quod supererat vite literario ocio impenderet. Quod quidem quanta diligentia laborèque præstitit restantur æternumque restabuntur diuina lucubrations, quas in hoc in opus verè aureum congestis, tantòque artificio ab ipsis Adami primordiis ad sua usque tempora deduxit, vt hæreson qua inter Iudeos, Græcòs, Philosophos, ante Christum natum exarserunt, & à Christo nato inter eos qui cum ex diametro dogmatibus Christi aduersarierent, Christiani tamè, non secus atq; veteres illi Socratici haberi contendebant, quasi hypotiposin quandam posteritati consecrari, qua consulta, si quod aliquando dubium de rebus diuinis suboritur, possit statim videre vtram in partem deselendū sit. Hoc argumento multi fateor ante Nicetam scripserunt, sed Nicetæ felicius nullus, hic enim præter quam quod ex authoribus prophanis Græcorum hæreses, Iudeorum ex sacris Bibliis, Christianorum ex Ecclesiasticis scriptoribus Dionysio Areopagita, Eusebio, Tertuliano, Epiphano, Irenæo, Chrysostomo, Basilio, Philostorgio, Theodoro Mopuestiæ, Socrate, Sozomeno, Theodorio, Gregorio, Photio, Damasceno, Cyrillo, Euthymio, Eustratio, Nicolao Merbonensi, Maximo, Amphilochio, Thoma Indicoplasta Leone, &c. tanquam mel apes variis ex floribus in hanc floridissimam anthologiam collegit, antitheses quoque subiicit, quibus plumbei hæreticorum pugiones nullo negotio retunduntur. Superest vir ornatissime, vt ex hoc quasi diuerticulo in viam rediens, etiam atque etiam te rogem atque obtester, vt has thesauri tui primitias, primamque meam in Græcis vendendis experientiam boni consulas, nam vel pro verbis οὐρανίου μοτοῦ εἶς, sic enim ad reliquos Nicetæ libros tibi, & per te piis omnibus consecrandos alacrior accedam.

IN GRÆCIÆ CYNAS & Tumulum Carmen.

Cecropidum Præsul Michael, dum tristia fratris Nicetæ queritur funera Choniatæ, Cygnea testatur tua vox, ô Græcia, quæ nam Viribus effertis cùm morerere fuit. Atticus ille lepos, Xenophon quo scilicet olim Nobilis à teneris claruit vnguiculis, Occidit, heu, tecum tumulumque subiuit eudem, Fædæque successit nec mora barbaries. Qui volet ergo tuas cognoscere, Græcia, vires, Cum Xenophonte legat funera Choniatæ, Ille tuas cunas nascentis floribus ornat, Hic tua fraterno funere fata gemit.

† vel ut alij Myrrilus. Et tunc quoque paulò post Mursiphus quidam ignobilis fraude innocentem occidit, qui tyrannus cum frustra se hostibus opposuisset, amissa tandem vrbe Constantinopoli sub noctem mediam cum vxore, pellicibus & thesauro clam aufugit, paulòque post in Peloponneso captus & in urbem reuolutus interficitur. Vrbs itaque Franci & anno Chri Patriarcham Venetum daret. Ili Baldum Flandri, hi Thomam Maurocentum ex pacto dederunt. Reliquia

se coniciat, quāto nobis inde eo potissimum tēpore, quo inter extraneos cōstitutū, amicōrum ceterōrumque familiarū necessitudine interclu debamur, alienaque ope destituti, operas soli mutuas inter nos cōferebamur. atque inter ipsa peregrina regionis incommoda, mutuo solatio dolorumque fōmēto leuabamur. tāto scilicet amore patriæ, desiderioque tenebamur, in qua non sine varia laborū lucubratiōnumque vicissitudine, artium liberalium cognitiōe cōceperamus, quarū argutiis & acuminibus ingenia nostra meditantes exercueramus, cum nimirū ad eos mō cōferrem, qui maiorum gentium disciplinas & mathemata pertractabāt. Ille verō à me (quāntū tenella pueri ferebat ætas) semper ab ipsis incunabulis ad meliora quæq; & perfectiora capeſſenda institutus, in illis paulatim exerceretur, sicque proficeret, ut tandē velut enatis & coalescētibus pēnis per illū disciplinarum orbem & in primis Sophistarum argutias alarum leuitate subuectus, iam deinceps ad ea quoque theoremata, quæ sublimioris & augustioris contemplationis indigent, subuolare posset. Verumenimuerd cum iam sumpta virili toga ad id ætatis adoleuisset, quo quidem de multis huius vitæ semitis vna omnino seligenda erat, quam inſisteret, aut ingrederetur, tunc temporis (eheu qui sicis oculis obductam Reipublicæ status, tunc inaudita nouitate immutati & accisi, cicatricem refricare potero?) tunc temporis, inquam, prima dissidij occasio exortiri ausa est, quæ fratrum vnum idēmodum sententiū coniunctiōnem diuersa vitæ conditione disungeret. Atque mihi quidem (quem parentes à puero, tanquam sobolis suæ primitias, sacri altaris ministerio inaugurauerant) vita priuata vel in primis ardebat. Itaque vnam perij à Domino, ut sancto eius tēplo præficeret, nec ad tantula negotia, quantulis hominum vulgus obrui solet, animum applicarem, sed potius bonas horas otio literario, euoluēdisque veterum scriptis consumerem. Ille verō antē quā certum illum scholasticæ, nudave eorum quæ sunt cognitiōis & scientiæ specimen dedisset, totum se in eo vitæ statu & instituto vltro collocavit, quod ad humanas actiones propensius, Reipublicæ studiosius, denique pluribus expositum curis est, quā ei qui seridū philosophari velit, expediat. Ut autem quod ipse sibi subiecerat, atque apud animum suum proposuerat, id melioribus auspiciis, magisque e re sua succederet, cautionem quoque & diligentiam adhibuit. Itaque facultatem & copiam dicendi, iurisque ciuiliſ scientiam quanta potuit agendi & cogitandi solertia, tanquam perapposita, percommōdāque ad Rempublicam capeſſendam subsidia & instrumenta sibi comparauit. Siquidem me præceptore politicis disciplinis in sapientissimorum doctissimorumque virorū corona animum excoluit atque informauit, nec ita multo post vagæ volubilisque fortunæ telis expositus est. Hæc nimirum fuit dira illa Andronici tyrannis, quæ velut hedera multiplici erraticoque lapsu serpens (sic enim tyrannidis vim depingere liceat) clauiculis suis, quasi manibus herbescentem Imperij nostri viriditatem complexa, repressit & suffocauit. Simul ac enim cer-

ta cum Reipublicæ perniciē in ædes Augustas irrepit, quo nimirum tempore frater meus, ex scribis & Amanuēſibus Imperatoris vnus erat, tū demum lethale virus afflare, maiorēque hominū odio, quā terra vlla immanisve belua laborare cœpit. Et quemadmodum toruis truculentisque leæna nuper enixa venaticos canes oculis obtueri solet, ita tyrannis, si quem inter Imperatoris aulicos & familiares fidum & industriū deprehendere potuit, eum statim suspectum habere, omnique ad illum procul extrudendum conniti animo & labore contendere cœpit. Illud verō vtiq; præstitit, quā plurimōsq; potuit vno & eodem supplicij genere multauit. Quæ cum præſens ille tyrannorum, aut (ut generaliore verbo vtat) improborum osor intueretur, à tyranno communi hominum gurgite, & immani helluone secedere, quā libidini crudelitatique illius inservire maluit: illud quidem audaciæ, hoc verō impietati ascribens. Itaque procul ab Ioue (ut aiunt) & fulmine recedere decreuit. Inde ergo vbi Imperium in tyrannidem versum, nec amplius vlli patere videt (qui saltem veræ religionis studiosus sit) obfirmato animo contrā nititur, ad studiūque iuris ciuiliſ transfugiens, Imperium tyrannide deformatum legum mufis, Themidōsq; sacrariis commutat: quæque frequenti & assidua lectiōe ex librorum chartulis excerpere potest, ea in pectoris sui pugillares trāſcribit, atque aded tandē viua legum tabula, spiransque commētarius euadit. Deinde sublata tyrannide, Imperiōque rediit, ille quoque ad res Augustales obeundas, velut postliminiō reuertitur. Opus sanē tantō commendabilius, ut quod legitimis Reip. gradibus succederet, quāto remotius hesternā tyrannide secessisse, vel etiam ex diametro repugnasse videbatur. Idem præterea alio magistratu exornatus est. Tamen verō in Thraciam non statim missus sit, ut ibi arcibus reficiendis, ciuitatibusque communiendis præſſet, atque aded militariū ordinū delectus haberet, id muneri tamen paulo post executus est. Ceterum quo tempore de ratione vitæ institucnda consilia nobiscum inire cœpit (quia res domesticæ bene disponēde sunt, usque aded se priuatis in ædibus tanquā parua quadam Reip. exercere debet, qui ad rerum maiorum communiorūque gubernacula contendit) de familia sua constituēda primū cogitavit, nuptiis cum singulari exempli fœmina contractis, quæque Dei Opr. Max. dono obtingisse, frugi domesticarum curarum confors futura videretur, atque eo præſertim nomine in manu viri conuenisse, ut carnis vtriūque liberorūque communiō coiret, quæ nullo temporis vnquam tractu dissolueretur, & id ex huiusmodi conuictu præſtaret, ne viri medulla vllum inde incommodum aut detrimentum caperēt, quem, admodum pulchrē Sapientis ἀποφθόγῳ suadet. Quod fratris institutum cum plerisque innotuisset, qui recensere possim, quot primarij adolescentēs affinitate sese nobilium deuincire studuerunt? Non tor herclē proci temulento agmine comestabundi ad Penelopen, quot ad illum Matrimonij contrahendi interpretes, & quasi proxenetae confluebant: quorum alij filia-

rum, alij sororum nuptias moliebantur, magnifica & gloriosa ostentatione alij alios superare conantes, atque etiā venditatione quadā eorum, quibus vnusquisque ad nuptias illas tor nobiliū procorū votis & cōcertationibus expeſſas, maxime eniti, & neruos ætatis industriaque sua cōtendere, earum denique potiri, compōſque fieri posset. Itaque alij vel generis, vel formæ, vel etiā vtriūque gloriano, alij contrā sententiā grauitate, verborūque ponderibus, tanquam in procinctu se tutati sunt, ut mihi frater dubitans & hæſitans non paruū officij onus imposuerit dum iudicio meo generorum delectus committit, seque vel imprimis amplexurum affirmat, quicquid super ea re mihi arideret, factōque opus esse videretur. O animū verē fraternū! qui mihi omnia sua cōmendarer & concrederet, cuiusque consilia à me, non secus atque ab aliquo Numine, vim suam & effectum caperent. Quo herculē factō euidentissimē patuit, quomodo meus ille, imò bonarū literarū alumnus ad virtutem affectus esset, quaquidē nihil ex omnibus quæ sunt in rerū natura antiquius aut obseruatione dignius arbitraretur, non opes, non formæ dignitatem, non generis claritatem; nō famæ celebritatem, tamen ea ætate esset, que facile huiusmodi fortunæ ludibriis & illecebris irretiri solet, & coalescere, dum ad auitas & patrias res augendas, nobilitandum genus, corpūque reficiendum & curandum indulgentius quā par sit, & feruentius incumbit. Omnibus enim prociſ, usque præſertim qui vel summā dotem dicerent, & promitterent, non sine animi excellentia & præſtantia, posthæbitis illustrium Beliffariorum probitati & ingenuitati facile cessit, quos tēdem contubernium, earundēque sub iisdem magistris artium quasi communiō & societas ad necessitudinem nostram adiunxerat. illorum enim sororem, quæ in optimæ parentis oculis intra thalami parietes castè & pudicè educata fuerat, duxit frater ille meus, quē Beliffariotis simillimum nō tam necessitudo & affinitas, quā morum conuenientia effecerat. Itaque ut fratres animis non secus atque corporibus vnā vnus in ædibus habitabant, eadem ex mēsa cibos in dies capeſſebāt, iisdem gaudentes, iisdem vicissim cōmouebantur, vnā forum, templum, cōciones publicas, palatium adibant, inde rursus non singuli, sed pro more bini domum reuertebantur, mirificum se alter alteri comitē præbebat, ut iam æmulandum cognationis par, & authoramētum beatissimum in ore omnium versarentur, atque aded maxime perspicua temperantiæ exemplaria audirent. Quādiu certè cœlibes egerunt, nobile par fratrum passim hominum in crebescens peruagatum est, postea quā verò honorabili conuubio in omnibus, & toto immaculato iugati sunt, tū verò illis affinis idem qui mihi frater fuit. Hi alij aliorum medullis & visceribus imis velut colliquefacti, usque aded in hære re cœperūt, ut statim illos in vnam massam concretos coisse quiuis æstimaturus esset. quæ quidem nullo tēporis tractu dirimi aut intersecari posset, ea potissimū de causa, quod Beliffariota quidem pro suis dignitatibus in vrbe Reip. commodis consulere, frater autem meus non in vrbe tantum, sed etiam in prouincias & municipia, ut iam dixi, ab aliis a-

liisque Imperatoribus missus, rerum summe præſuit. Tempus quidem certè mutationi vsque quaque patens & expositum, Imperatoribus etiam superstitibus Imperia ademiti: à Sceptuorumque manibus abrepta scepra ad alios, ab hisque denuo ad alios transtulit: fratri autem meo honores & magistratus continua Imperatorum successio integros illibatosque, nec vllius successione interruptos conseruauit. imò verò qui subsequēbantur præcedentibus erga illum beneuolentia antecire quasi contendentes, ad pristinos illius honores aliquid insuper adiciebant. viri nimirum virtute obstupescētes, tantumque ex imperio suo imminui existimantes, quantum de honoribus illius imminueretur. Neque verò vulgares tantum & plebeij homines (quibus ad honores vix vllus patet aditus, quorumve conatibus fortuna tenuior & obscurior obstare solet) palatia frequentabant, quātiuis pretij honorē ab Imperatoribus delatū æstimabant, publicaque qua poterant arte numerata, lucro addicti venabatur: sed hi etiā de quibus mihi sermo est, vnā cum virtutis & honesti amanti- bus illō se conferebāt, benèque de Augustis multa munificē & largē dātes promerebant, & velut sumptuosiores quidā margaritarij vitruis, smaragdōs, lychnitāsq; magno precio cōparatos inde domum asportabāt, latius esse rati, si dignitatis prærogatiuas pretio sibi cōpararet, quā si ab illis vltro ornarentur. Quorum certè singularem eximiaque virtutem Imperatores experti, quod nimirum lucri, priuatæque vilitatis contemptu, Aristidem: tēperantia, Hippolytum, Bellerophōrem, & Iosephū: iuris denique obseruatiā Minoē, Iudices minimè nummatij, longè præuertent: rebus illos suis domi forisque præfecerūt, ærariorum illis, thesaurorūque & cubiculorum suorū ianuas patefecerunt, charissima quæque non secus atque familiarissimam cōcrediderunt, illos denique in aperta & propatula vrbe administratiōne magnos Logothetas, Ephoros & Politarchas designauerunt. Illorum enim virtute, veluti quodā regno ciuitatū gubernacula ita exornauerūt, ut ea potius ab illis, quā ab vllis Reip. publicarū honorib. præmiis, aut splendore, Augustorū munificentiā collatis illustrarentur. Imò verò, ut dicā id quod res est, ab Augustis in clarissimorū tēporū suorū ornamenta, Reipublicæque gubernacula ex legū præſcripto moderāda, quasi cōmunes quidam Harmostæ, morūve magistris, creati sunt: cuiusmodi quōdam magistratus suos nullo non honorum gradu cum maxima sui nominis celebritate perfunctos vetustissima illa Roma nouerat, qui vicissim vrbe illius, quæ cæterarum omnium facile princeps tunc temporis floreret, Imperijque sui fines longè lateque protenderet, ornamenta in commune totius orbis ornamentum, communemque humanæ societatis vtilitatem, cedere arbitrarentur. Ut rem paucis expediam, salua quidem sunt prosperitatis humanæ propugnacula, Pharos autē & portus, quorum illa sunt adminiculis conseruata, naufragium nobis abstulit. Quæ tamen, o, fieri potest, ut tantorum virorum virtutes tam lucinēdē, verbisque tam paucis ita percurram, ut plurima silētio præteream? partim quidem con-

Constantino
palis à Lati-
nis expugna-
ta.

fusus ex eo, quod affectu sim vehementi & concitato magis quam bonis illis adducto, & persuaso, quibus & in vita præditi, & in morte non sine magno seculi detrimento, priuati fuerunt: partim verò cautius prospiciens, ne quis hanc orationem suggillet, vt quæ instituti argumenti oblita, maiorem thylaco, vt in proverbio est, accessionem fecerit. Quandoquidem noua Sion, non secus atque vetus illa, à suis tanto in reum discrimine deserta, in hostium manus incidit, & funditis euerfa est. Quicquid etiam in ea supplementi, vel latebrarum, vel leuis armaturæ beneficio, manus hostiles subterfugerat, Nicæam Bithyniæ metropolim commigravit. ibique adeo nunc exulant qui hesternis die concitium suorum lætitiæ congratulati, hodierno, præ dolor, mœrentibus congemiscunt: vt qui beatæ antea ciuitati ornamento fuerunt, iidem hodie infelici solatium adferant. Iis enim ipsis quæ dicebant, quæque sapienti & magno animo disciplinæ arrenti patiebantur, non parum consolationis adferent, ignauis quæ peccatoris & hœbetioris ingenij hominibus non paruos ad fortitudinem capeffendâ aculeos adiciiebant. Itaque quemadmodum Ezechiel & Daniel eos qui apud Babylonem animo deficiebant, exclamantes: Exauerunt ossa nostra, spes nostra desperata scilicet euauit: perappositis colloquiis recreabant, quandiu viuus illis fuit, quandiu condolentes & consolantes experiri licuit, leuiores proculdubio fortunæ tela sentiebant, nec omnino à patria se sua exulare arbitrabantur, vt qui pulcherrima ciuitatis suæ donaria, capitaque adeo quibus Reipublicæ gubernatio innititur, etiamtum ostentarent. Non enim ex mœnibus, quâlibet illa hominum manibus affabrè structa, aut tectis sublimibus, aut porticibus, aut foro exornata sint, vera ciuitatis forma dependet, sed ex hominum probitate, honestate, religione, quibus quicunque præditus est, etiam si sub quercu pernoctet, melioris ille natura: hospes efficitur, dignior incertim, quem ciuium suorum catalogo quâlibet vrbs accèseat, ne dicam mundum ipsum, quantus quantus est, hisce moribus incolâ prorsus indignum. Quæ quidem omnia, tanquam piæ ciuitatis fundamenta, præfentes illi vel solo nutu adimplebant, vt quorum animis Reip. bene constitutæ forma altius impressa esset, ac si eiusdem leges animatæ, quoddamque velut superstitis Constantinopolis propugnaculū essent. Posteaquam verò per illud fratrum sanctimoniam fama celeberrimum, ad cælestē illam Rempublicam antè diebus euocatum est, nec ita multo post frater ille meus, qui duorum iugo tertius accesserat, eodemque quo illi senatorio munere fungebatur, vnâ quoque cum illis assumptus, æternique Senatus albo adscriptus est, tunc verò nostri illi Megalopolitani, qui Nicæam commigrauerant, illos à se abductos senserunt, tunc vno omnium consensu nudos se, pristinaque gloriæ ornamentis spoliatos agnouerunt. tunc denique se nihil aliud quam miseris exules & extorres, atque omnino ciuitate pulsos ingenue professi sunt. Quamobrem in luctus etiam æquè acerbos inciderunt, atque si ipso in temporis articulo ciuitas illa repentiâ hostium incurfu victa,

Constanti-
nopolitanos
intelligit.

euerfaque corruisset. Enimvero cum pretiosissimis quibusque rebus spoliata esset, cum sua illa ditissima æraria hostium direptioni exposita vidisset, quantum, præ dolor, Christianæ Reipublicæ vinculum dissectum est! quæ ciuitatis vnitas dissoluta concidit! quantus bonorum cumulus inuersus est! qualem probitatis honestatisque triticem funiculum non calamitatum quidem, iuxta sapiēs illud *ἐπιπύθηται*, dissipat, aut circumstantium casuum violentia diuisit, ac sola mors auream virorum illorum catenam dissoluens sigillatimque dissipans, ad nihilum tandem redegit, cumque adeo clementissimus ille vir, optimusque Michael primus fato concessisset, ex facili illa & simplici anima tantum superfuit, quantum Megalopolitana colonia suos in usus reposuit. vnicum interim dolorum solatium, locupletem illum scilicet multiscidumque Ioannem sibi proponens, illum inquam, qui consilio & prudentia reliquos antecellere ciues, Reipublicæque adeo optimè constitutæ viuum exemplar dicebatur. Verum posteaquam paucis interiectis diebus hoc quoque fratrem subsecuto nostra colonia orbata est, atque iusta funeri eius perfoluit, Nicetas frater meus supererat, quem illa prædicaret, tanquam eum, quo in vno omnes animi duorum præcedentium dotes elucesserent, cuius etiam causa non paruum animo expectationem cōcēperat. Quem simulatque naufragio postremum amisit, immodicis hodie doloribus fatihiscēs, tanquam fluctibus adobrurā, ad imūmque demersa est. Huius audita morte, dici non potest quantos in luctus incidit Asia, quàmque querulis lamentis quiritanti mœstior Europa responderit, simulatque de communi omnium damno certior facta est. Quod si vtrique continenti velut vniuersale fatum tantam eladem intulit (sue probitatem vtrique tuam antè expera fuerat, siue rerū à te præclare gestarum fama ad earundem aures peruenerat) vt tam agrè mortem tuam, o charissima mihi, sanctissimaque anima, tulerint, quem nos quæso gemitibus & querulis modum imponere debemus: qui si cuiusmodicūque habitus, aut cognationis, vt iam dixi, ratio habeatur (generis enim origo eadem nobis est) innumeris afflictamur modis. nos inquam quibus à te officiorum infinitorum cumulus accessit, quibus tuæ virtutis ergo nulla non honoris species accreuit, qui non exiguam ex rebus à te præclare gestis laudem nostro quasi iure nobis vendicamus, cum nunc tandem sine vlla mora & confestim nos tui splendore nominis priuatos videamus (gentem aliàs multiplicem, & proletriam, quæque per omnes Asia atque Europæ regiones longè latèque diffunditur, & tui nominis auspicio nobilitatur) quos tamè hoc tēpore separari, aut domi quenque suæ seorsum lugere minime decebat, sed in vnū potius locū cōeuntes, atque tumultum tuum circumstantes, me misero luctus coryphæo, lugubrisque naniæ præcentore, tristissimis concentibus, & lamentis dolorem testari conueniebat, illo non minorem, quo Iosephi exercitus, cum Iacobo iusta perfolueret, commotus fuisse fertur. Nam si hoc pacto luctus nostros instituissemus, nihil omnino fuisset, quod nobis hac in re defuisse me-

Michael Be-
lissarios.

Ioannes Be-
lissarios.

*Hic vide-
tur alterum
periodi mem-
brum deesse
quoniam in
exemplari
nulla lacu-
na sit.

ritò quisquam obiicere potuisset. At verò cum nunc alij ab aliis seiuncti simus, coniuqumdem digna quæ tecum vulgò decatam cornicis vitâ transigeret, aliquo in angulo, mediâque humi procubantium filiorum scilicet & puberum & imuberum corona pullis induta vestibus sedens, & seipsam marito, & filios parente orbatos, ciulatu miserabili lamentatur. Ex liberis autem ætate prouectioribus alter aliis nescio quibus errans in locis tacitus apud se luget, querulamque monauliam prosequitur. *propinqui denique alij consanguineique quotquot Asiam incolunt, lugubris huius tragœdiæ actus, ad eos qui in Græcia habitant, transmiserunt. Ego porò longè infelicissimus & miserrimus frater hesternis quidem die nudusque tertius amplam aliunde luctus materiam nactus, cum ex publicis tum priuatis meis ipsius incommotis. eo præsertim nomine, quod opulētissimum iuxta & celeberrimum templum Atheniensēs (illud inquam, sancte Domine, Augustissimū templum, quod Dei genitricis cōsecratum est, talique præside in perpetuum eget) mihi commissum, cuiusque adeo spiritali altari præfessum, vbi quàm maximè poteram sacro ministerio exhibendo assiduus inuigilabam, me præfente, præ dolor, atque his oculis vidente à nephandis sacrilegis expilatam & vastatam est. Ego autem qui ante tres annorum decadas ibi velut insitus fuerā, ex aula Domini auulsus, vt sicca quidam & prorsus inutilis truncus, vehemētiore procellæ flatu, nunc in litorea variis fluctibus adobrurā, vel confragosos aliquos scopulos ciecus, nunc in depressam conuallem æstuantis maris exundatione protrusus fui. his scilicet exul in locis, sine clero, sine vlla dierum festorum celebritate, sine ciuitate, denique mediastinus deserta vluæ in morem lugubre nescio quid apud me tacitus de publica & priuata pernicie quiritor. Nunc autem si luctus huiusmodi de rebus vltimis mihi protrahendus non sit, sola saltem memoria nunquam exciderit. At verò ille charissimi capitis obtus qui tot meis malis in star decimæ Ægyptiorum plagæ, nimirum primogenitorum internecionis, accessit, omnem ad se plandum, omne lamentum, naniâs omnes, omnes denique lachrymas attraxit. Hæc enim ille qui suæ indignationi viâ præparat, quasi manifesta quædam tormentorum gymnasia mihi prætendisse videtur. Hoc autem certamē insuper accumulasse, maximum quidem illud, & summum, nec omnino periculi expers. Ex quo fit, vt pristina illæ plagæ leues, tuberculisque summam cutem delibantibus similes, atque adeo facillè medicabiles euadant, hæc autem cōtrâ certò ictu inflicta sit, animiq; recessus intimos penetret, vel fieri quidem potest vt tentationum fumus indignatione numinis ascēderit, qui futurum incendium prænunciaret, & crebras ex oculis lachrymas eliceret, post quem afflictionū ignis iam exardesceret. Longè verò calidiores & diuturniores esse quas iam luo pœnas dies hodiernus ostendit, quo quidem carbones exacerunt, qui mihi nunquam restingui, aut à cordis mei sanguine depascendo cohiberi posse videntur. Ex quo euenit vt illæ me lachrymæ destituerint, siue quod pristinis meis malis exhausta sit aqua illa, quæ meo de-

capite destillabat, siue quod maiore nunc sim metu percussus, atque adeo cor meum mille antea modis afflictatum, eadem sicut fœnum aruit, nec in posterum tantus aut lachrymarum riuus, aut lugubrium sermonum fons ex illo scaturire possit, quantum perturbationis ipsius magnitudo requirit, vt quo doloris illius, quem animo concepi meo, tandem ciccto pondere, leuior & expeditior euadam. Quare iam mihi siccis oculis, mutisque singulibus intolerabilis hic alioqui dolorum fœtus necessariò tolerandus est. cui etiâ breuiusculo miserabilis huius vitæ, si quod superesse videtur, excurso spatio, cōmoriar, atque nescio quam subterrancorum barathrorum, marinorumque sinuum in partem proiectus, iacebo. atque ita fratri, senior iuniori, decrepitis perfectæ ætatis crudæque senectutis viro coniungar. O diuina prouidentia, quam nullus hominum industria coniecturæ vlla assequi potest, quæ modis inenarrabilibus res diuinas & humanas moderatis, quæ mens quæso fatali iudiciorum tuorū abyssis se credere, in eaque natate audeat: quâlibet illa philosophiæ addictissima studio, nodos dissoluere, implicatæque explicare possit. Differor equidem dolore, qui me ita extimulat, vt tale quidem profari cogar, ex quo periculum est ne temeritatis mihi nota impingatur. Quis fit, vt canus ego telluris inutile pondus, qui graui senio premor, nihilque sum, quod aiunt quàm vulnus, in quod omnia natura fata confluerunt, diutius captiuus hoc in terrene carcere supersim? spectaculum certè nec satis rerum vniuersitati conueniens, nec iam tale quod iubari solis exponendum sit. Ille verò qui nondū pedem limini senectutis intulerat, longè dignior qui vita diuturniore fruere, eo præsertim nomine, quod vxoris & filiorum non paucorum seruator, maioribus suis sua virtute præluxerat, atque adeo multa in communem totius orbis utilitatem cōtulerat, tanquam gloriæ splendorisque mei corona, & qui ad hanc meam vitam concinnitatis aliquid in dies adferret. ille inquam, immatura morte, quod me ad infaniam propè adigit, non sine communi externorum propinquorumque iactura præreptus est. In illo enim non externorum tantum bonum, quod de iusto viro sapientes dicunt, sed nostrum quoque repositum erat. Vbi gētium nunc quæso degunt, & qui genuina sanguinis cognatione freti, & qui eandem consanguines ad illum accedebant, illoque auspice quæ ab Imperatoribus petierant, ea celerius & gratis consecuti, tandem hilares domum suam reuertebantur? & gratias multo vberiores beneficiorum auspici, quàm collatoribus agebant? Illorum certè plures vel etiam nulli huc vnquam in medium processerunt: Huc eodum omnes concurrere, eodemque mecum luctu præditi nostræ gentis encomia plandibus meis inrermiscere, vt iusti huius viri memoriæ merita laudum præconia tribuamus, nec solis eam lachrymis decoremus. Neuter enim modus ab honesto seu decoro alienus est. Siquidem iusti viri mors lachrymas prouocat, efficitque vt illius desyderio laboremus. memoriam autem laudibus non excolere non possunt ij, qui ab illo quæ imitantur, virtutis exempla petunt. Vbi verò nunc mihi virgo illa vul-

Consi-
nopolim in-
484.

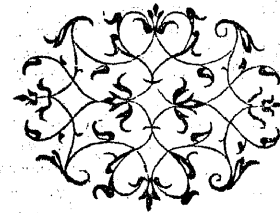
tu tam liberali, cui barbarus hostis, cum primum nostra Megalopolis capta est, vi raptæ iam stuprâ illaturus erat, nisi acer hic honestatis & pudicitiae amator ut vidit, ut miseris eius est qui sine ulla mora in hostem irruens tamen Phineem in illa defendenda imitari non potuerit, quamlibet eodem quo ille olim, noster hic quoque zelo flagraret, puellam saltem sibi vèdicauit, uxorem legitimum esse clamitans, seque fida coniuge priuari, atque ideo acerbissimis afflicti modis quiritans. Ambatum itaque tenacitate manuum prehensam pancratice cum hoste colluctatus, cuius animum amore ebrium furor effererat, ad se retraxit, nec prius conqueuit, quam à violenti hostis manibus virginem ereptam, virginem patri restitueret. Præter sit verò nunc & illa, ut lamentis, gemitibus & foemineo ululatu suæ libertatis vindicem conclamet, illum, inquam, à quo seruata, nec secus à stupro liberata est, atque si pudicitiae eius conseruanda, integritati que custodienda iam olim praefectus fuisset. O praclarum facinus! cuiusque ex priscis illis nullum respondeat. Fertur Hercules Hesionem quodam liberauisse, cum belug marinae obiecta fuisset, itidem & Perseus Andromedam. At illi armati, ferròque accincti beluas aggressi sunt. Et virgines tandem matrimonij sibi nexu coniunxerunt. Hic autem noster inermis armatam beluam inuasis, eamque tot mendaciunculis aspersit, tot astutijs circumuenit, vir alioqui verax, minimèque mendax, ut intactam puellam patri tandem eius restituerit. Ceterum Simeon & Levi sororem raptoribus extorserunt, & iam violatam & constupratam, idque certaminis vix ac ne vix quidem sine crebra in ancipitem gyrum circuncursatione, nec sine caedibus innumeris, totiusque ciuitatis excidio peregerunt. Quare non sunt illi cum hoc nostro conferendi, qui puellam integram & illaem sola certans oratione sine caede receptam reduxit. Equidem praclarum illum fratrem meum in Abrahami filium propter fidem adoptatum fuisse certò scio, quin & hoc audacter ac liberè dicere non verebor, patribus illis Abrahamicis nostrum huc multò praestantioris fuisse. Abrahamus enim primum apud Pharaonem, deinde apud Abimelechum Sarram suam esse sororem non cogem professus est, ut & Rebeccam Isaacus. Illi nimirum terrefacti coniuges suas dicere verebatur, ne propter illas interiret. Hic verò virginem necdum sibi in matrimonium collocatam, suam tamen uxorem nominabat, ad se retrahebat, sibi vendicabat: vitæ pro illa discrimen subire, si res ita ferat, haudquaquam detrectas. Quod si Sannam Daniel à violentorum amatorum, & iniquorum iudicum furore afferuit, at pro tribunali prius federat, libidine excæcatis iudices seorsum abduxerat, utrunque interrogauerat sigillatim, subòque ipsorum iudicio coniectos, & capitis dānatos, lapidibus cooperiri iusserat. atque hoc pacto pudicam ab iniqua sententia liberauerat. Delicia verò meæ, vir hic nimirum qui natura sic comparatus erat ut nemo nostrum votis omnibus similis illi euadere non experat, non iudicās, ut Daniel, sed hoste adulterij crimine accersēs: non constuprata fratrem fingēs, ut Abrahamus, non id mentitus, quod in reprehensionem incur

tere meritò posset, ut Dauides: sed virginis etiam num viro crudæ virum (quod sapientius iuxta ac virilius fuit) se distitans, violentum illum raptorem sefellit & repulit. Hinc perspicuum est ea quæ nunc recenseo priscis illis longè praestantiora esse. quippe quæ Christum redolent, atque ita legali illa iustitia longè excellentiora sint. Quemadmodum enim seipsum Christus Ecclesiae nomine tradidit, cum tamen adhuc Ecclesia nusquam esset, nedum Christo desponsata. (Adhuc enim peccatores eramus, cum pro nobis mortuus est Christus, ut Apostolus ait.) Ipsa quoque ignominia sibi conscia, quam impietate pristina sibi contraxerat, Nigra sum, inquit alicubi, Filia Ierusalem: ita etiam frater meus pro illa quam nodum in vxorē duxerat, nec adhuc omnino ducturus erat, parum abfuit quin vitam profunderet, dū certis se periculis obicit, & qui virum simulauerat, patris re vera munere perfusus est, atque patris in quo naturalis erga liberos amor, eorumdemque salutis propugnatio, multò magis quam in eo qui puellam genuerat, elucesceret. Ille siquidem victoribus cessit, fugaque salutem quaeruit: hic verò puellæ, cum ad stupra durumque seruitium abduceretur, vindex adfuit, eamque tandem extrema pericula peruenit liberavit. O sapientissime frater, tu proculdubio in celorum regia institutus es, idcirco etiam lingua tua subitam virginis quæ abducebatur libertatem, veluti calamus scribæ velociter conscripsit. Quinetiam labia tua tanquam funiculus coccineus contorto breuiter sermone, & qui tuus erat zelus, exardescēte barbari manus constrikerunt, impetumque violentum represserunt: necnon oratio illa tua tempestiua, quæ non intempestiue virum mentita, sed in tempore cōmentā iniustō raptori iustam dicam iniegit. O qui fieri potuit ut tu mendacium, cui nunquam assueueras antea protuleris? Mendacium enim non secus atque mortem semper es detestatus. Perspicuum est haud dubiè, quòd quemadmodum vitam, si res ita ferret, pro salute periclitatis puellæ profunderè paratus eras, ita etiam mentiri non detrectasti, mendaxque fieri, vir alioqui verè amantissimus, & qui mendacio labia nunquam conspurcasti. Enimvero id quoque Christi imitatione perfecisti: qui pro nobis peccatum & maledictio factus est, usque ad omnibus omnia fieri studebat: tutore carentibus tutor, viduis procurator & maritus, orphanis pater, pauperibus frater, amicis fidiissimus amicus, cognatis ius cognationis obseruans, ut qui maximè, fratri denique supra modum omnem & quam fieri poterat, fratris amantissimus. Quare minimè profecto conueniebat ut illius morte vel coniux vidua, vel orphani liberi tanta in intempestiuitate fierent (insanire mihi quoniam rursus libet) vel etiam frater ego illius, quæ mihi in posterum sola supererat, consolatione priuarer, vitamque acerbiorer experiret, eoque nunc grauiorem, quò leuiorem ille antea vegetiorerque reddebat: Quamnis enim vnà mecum non esset, quoties tamen ille valere atque viuere nuntiabatur, me non aliter recreabar, atque si mihi vitalem quampiam auram adhauserat. Er quemadmodum diuinus ille Dauidis suam ipsius animam accerbita-

acerbitate tanta, tantòque cruciatu circumuallatam esse aiebat, ut consolationem respiceret, quæ cum primum in Dei mentionem incidisset, confestim exhilararetur: ita & ipse ego quoties praesentium malorum grauitate premebar, sicunde ad me nunciū aliquod aduolare, quo fratris memoria reficereetur, illum nimirum adhuc viuere, benèque rem gerere significans, mox mirabilem quandam animo consolationem concipiebam. Quòd si quando mihi literas charissimo charissimi fratris autographo subsignatas recipere contingeret, tunc tunc & iucundissimū illū conspectum, & dulce colloquium in memoriam reuocabam, totumque adeò fratrum caput accipere, & deosculari mihi videbar, tunc etiam afflictionum nubes illa, quæ animo circumfundebatur, quasi serena quadam tempestate subito exorta discutiebatur, & euanescebat: gratumque mox lætitiæ lumen affulgebat. Nunc verò morte illius audita dolores inferni me circumuallant, opacæ anxitudinis caligo cooperit, umbra mortis adoritur, quandoquidem meus ille clausus vndis absorptus est. O qualis ego sacra iacturam anchoræ feci? cuius quidem adminiculo antea Atheniensium Ecclesiae gubernator, fluctus omnes superabam, nunc autem cum multiplici reciprocatum fluctuum cursu naufragio proximus iacter, illam mihi abstulit & vitā contraxit. Totus enim ab illa dependens vitam, quæ vel pro uerbo fertur *ab ipso* ad hoc usque temporis egi: mortique me iam pridem vocanti parere cunctatus sum. Iam verò cum anchora illa mea cassā sit, quid mihi cum hac vita? quæ ve diutius descensum ad Inferos omni dolorum genere redundantes comperdinare potero? Si quidem miserrima hæc vita idcirco mihi prorogata videtur, ut diuturniores luam pœnas, omniāque cruciamentorum genera perferam: atque ex illo calice saepe bibam, quem Dominus mero vino plenum in manibus habet: ex quo etiam peccatores omnes bibere solent, cum verò ad fecem usque ebiberim, iam commodum hinc abeundi tempus adesse videtur: cum praesertim pœnas omnes pertulerim, quæ à mortali corpore expendi possunt. Nec tamen hinc lubenti lætòque animo discedo, quasi

vitam cum bono aliquo commutaturus. Terret enim me timor aliunde proprensus, ne simulatq; hinc abiuro, grauioribus tormentis obiciar, qui vitam varijs criminibus obtrierim. Graue quidem hoc est, illud verò grauius, si procul à fratre sciungar, maximo alio molestissimòque chasmate, quo inter medio eorum qui apud Inferos torquentur locus à foelici beatorum virorum quiete longissimè disingitur. ad quam profecto transductum hinc fuisse fratrem meum facillè credo. Illum enim planè mihi constat omni ope atque opera eniti solitum, ut ad illorum archetypa exempla vitæ suæ regulam efformaret, & excoleret, eundemque dum in uiuis adhuc esset, quoad eius fieri poterat, omnibus votis exoptare, ut vnà cum illis conuersaretur & exultaret: cum praesertim sanctorum corporum reliquias & imagines vndique conquireret & compararet: extructisque templis impositas & cōsecratas summis honoribus prosequeretur. Etenim sanctorum omnium qui circulari dierum totius anni albo inscripti sunt, nullus est, quem ille priuatim die cōmemorationi eius dicata, festiuo solemnique ritu, & spiritualibus hostijs faciens, & hymnis omniumque fructuum primitiis cohonestas, non veneraretur. Nec enim cultu illo contentus, quem cum ceteris ciuibus in publico conuentu tribuebat, Ecclesia quoque priuatis in ædibus cōsecrata annum ei Diuo festum dicabat, quem vbiuis gentium coli videret. ita ut ex eius tentorio sine intermissione vox exultationis & salutis, iustique illius viri Psalterium exaudiretur. His itaque de causis illum ad amicos peruenisse, eadē illa sempiterna tētoria, in quibus illi quiescunt, inuectum fuisse, æterna cū illis beatitudine frui, denique iam pro nobis quoque audacter & liberè cum alijs de causis, tum quia fratris amantissimus est, intercedere certo scio, ut ille qui non aliter atq; furoris ignis, herbæ ve balneatoria fidos expurgat, nos quoque tentationibus quibus hinc obicimur, velut igne & aqua expiet, sicque tandem suum in refrigerium transducatur, & iustificatis per fidem concedatur, ut eodem omnes in loco, adque admirandi illius tētorij æterni loco, simul inhabitemus.

FINIS LYTTIÆ PARISIORVM
Calend. Iunij.

RERVM ET VERBORVM IN NICETÆ CHONIA-
TÆ ANNALIBVS PRÆCIPVE MEMORABILIVM INDEX,
cuius a, primam paginam; b, secundam; 1, autem & 2,
columnas denotant.

Aron Isaacus Protostratoris calumniator 19. b. c. 1. ob Magiam & perfidiam excacatus. 19. b. c. 2.
 Aronis sanguinarium consilium Andronico datum ibidem.
 Aroni lingua venenosa exelta ibidem 20.
 Acapitris auspiciam 30. b. c. 1.
 Acapitris cacumen à Commeno Ioanne captum 5. b. c. 1.
 Acclamatio Imperatoria. 32. b. c. 2.
 Ace. Toppe 45. b. c. 1.
 Acrocorinthus 16. b. c. 2.
 Adama capta à Romanis 6. a. c. 2.
 Adrianopolis obsidio 68. a. c. 2.
 Adulationis vis 42. b. c. 2.
 Adulatores palatini 34. a. c. 2.
 Adultera deprehensa nihil audacius 55. b. c. 2.
 Adultera marito infidelis 55. b. c. 1.
 Adulterium potius dissimulandum, quam vindicandum 55. b. c. 2.
 Aemulatio inepta Manuelis, amuli bilingues cauendi. 16. a. c. 2.
 Agareus Icarus 16. b. c. 2.
 Agathopolis 45. a. c. 2.
 Alani Siculorum crudelitatem imitantur 41. b. c. 2.
 Aldobrandinus Pergami tyrannus 71. b. c. 2.
 Alcionij dies 33. a. c. 2.
 Alemanna Manuelis uxor honestissima 10. a. c. 1.
 Alemanna viragines 10. b. c. 2.
 Alemanni Græcorum ostentationem vident 54. b. c. 1.
 Alemanni Manuelis fraudibus & insidijs appetiti 11. a. c. 2.
 Alemanni post Friderici & filij obitum, Syriam relinquunt 47. b. c. 2.
 Alemanni Romanos fugant 46. b. c. 2.
 Alemannorum expeditio in Palestinam 10. b. c. 2.
 Alemannorum pugna cum Turcis ad Maandrum fluminem 11. b. c. 1.
 Alemanni 16. auri talenta persistenda 54. b. c. 1.
 Alemannica domina ades 63. b. c. 2.
 Alemannicum tributum 54. b. c. 1.
 Alemannicus heros 50. Turcis resistit 47. b. c. 1.
 Alexander Comes à Siculis ad Romanos deficit 14. a. c. 1.
 Alexandri Magni rostrum aquilinum 41. b. c. 2.
 Alexandri Magni vox 54. b. c. 2.
 Alexius Angeli cognomento repudiato Sardanapatii agit 52. b. c. 1.
 Alexij Angeli profusiones & negligentia 52. b. c. 2.
 Alexius Alexuchus Protostrator Manuelis simul & paci & bello intentus 14. b. c. 1.
 Alexius Comenus Siculi belli autor, excacatur. 42. a. c. 1.
 Alexij Comneni coactus monachus, & fortuna varietas 48. b. c. 2.
 Alexij Comneni nothi Manuelis excacatio 36. a. c. 2.
 Alexij Constantephani Astrologi seditio facile comprefsa 52. a. c. 2.
 Alexius Hungarus à Manuele socero imperio destinatus. 16. a. c. 2. 18. b. c. 2.
 Alexius Ioannis Comneni F. 5. b. c. 2.
 Alexius Isaacij F. ad Latinos confugit. 61. a. c. 1. cum

Venetæ classe se coniungit 6. 3. b. c. 1.
 Alexij Isaacij F. interitus 63. b. c. 2.
 Alexius Manuelis F. imperator designatur 21. b. c. 2.
 Alexius Manuelis gener Pannonia regnum occupat 22. a. c. 1.
 Alexius Porphyrogenitus Manuelis filius 21. b. c. 2.
 Alexij Porphyrogeniti pueritia Reipublica perniciosa 27. b. c. 1.
 Alexius Protosebastus armis seditionem opprimit 28. b. c. 2. Xenem adamat 27. b. c. 1.
 Alexij Protosebasti mollicies 29. b. c. 2.
 Alexius Protostrator cucullis induere cogitur 19. a. c. 2.
 Alexius Protostratoris captiui opes diripit. 58. b. c. 1.
 Alexij Protostratoris uxor ex mærore amissi mariti obit 19. a. c. 2.
 Alexius puer titulo tenus Imperator 33. b. c. 2.
 Alexij Sebastocratoris potentia 28. b. c. 2.
 Alexius de Isaacio fratre securus 61. a. c. 1.
 Alexius & imperio & vita spoliatur ab Andronico 32. b. c. 2.
 Alexius frustra tentatis armis Debelum profugit. 64. a. c. 1.
 Alexius hominū expectacione de se frustratus. 55. a. c. 1.
 Alexius imperij insignia Elamyro commutat 68. a. c. 1.
 Alexius Imperator in Alemanniam mittitur 69. b. c. 2.
 Alexius imperatorum sepulchra spoliat 54. b. c. 2.
 Alexius relictum imperium frustra repetit 63. a. c. 1.
 Alexius tandem seditiosos cohercet 61. a. c. 1.
 Alexius Venetam expeditionem contemnit 63. b. c. 1.
 Alexij cognati omnia vendunt 55. a. c. 2.
 Alexij contra Chrysum expeditio. 57. b. c. 1.
 Alexij coronatio subornata ab Andronico 31. b. c. 2.
 Alexij elogia 64. a. c. 2.
 Alexij & Irenes natorum incesta nuptia 31. a. c. 1.
 Alexij & Isaacij dissidij, flagitia & vacordia. 63. a. c. 1.
 Alexij expeditio contra Ibanicum 58. a. c. 2.
 Alexij fuitiles apparatus & cauteria 56. b. c. 1.
 Alexij ingressus in urbem 52. a. c. 2.
 Alexij irrita contra Blachos expeditio 55. b. c. 2.
 Alexij iunioris filia Alexuchi filio nubit 15. a. c. 2.
 Alexij ostentatio ab Alemannis ridetur 54. b. c. 1.
 Alexij periculum à ruina 60. b. c. 1. item naufragij 60. a. c. 2.
 Alexij periurium 59. a. c. 1. piratica, & perfidia in Rycratum 60. a. c. 1.
 Alexij temeritas in Iconiensi Sultrano cōcitado 56. b. c. 1.
 Alienigenas preferri sibi agrè ferunt indigena 25. b. c. 1.
 Almuces Humus à Commeno Ioane susceptus. 5. b. c. 2.
 Alphasus Arethuse amator 67. b. c. 2.
 Alphasii allocutio & diuinatio de mutanda Latinorum fortuna ibidem.
 Alpicharan profugatus à Ioanne Commeno 5. a. c. 2.
 Amatorum occupationes 27. b. c. 1.
 Ambitioni posthabita prouinciarum salus 52. a. c. 1.
 Ammerigus Friderici filius Sicilia rex 54. a. c. 2.
 Ammerigus Hierosolymorum rex Manueli parū fidus 21. a. c. 1.
 Ammerigus Thamiatum obsidione liberat 21. b. c. 2.
 Ammerigi ambitio, & in Siculis crudelitas 54. b. c. 2.

INDEX.

Ammerigi legatio ad Græcos 54. a. c. 2.
 Ammerigi morti insultat Græculus. 54. b. c. 2.
 Amisus. 59. a. c. 2.
 Anabarsæ expugnatio. 6. b. c. 2.
 Ancona Manueli conciliata. 25. a. c. 2.
 Ancona obsidio. 25. a. c. 2.
 Anconitanam vel constantiam laudari vel auariciam reprehendi posse. ibidem.
 Andronicus ad mala plura cum inferenda tum perfrenda diuinitus reseruat. 19. a. c. 1.
 Andronicus ad Nicæam obsidendam proficiscitur. 33. a. c. 1.
 Andronicus Alexio praefertur. 32. b. c. 1.
 Andronicus Alexium imperatorem suo arbitratu gubernat. 31. a. c. 1.
 Andronicus. 36. b. c. 2.
 Andronicus bis vinculis elapsus tandem Manueli reconciliatur. 18. a. c. 1. 2.
 Andronicus è carcere ope uxoris euadit. 15. b. c. 1.
 Andronicus carcere elapsus denud capitur. ibidem. c. 2.
 Andronicus cognatorum insidias euadit. 15. a. c. 2.
 Andronicus Comnenus captus ab Iconiensibus. 9. b. c. 1.
 Andronicus Comnenus ob conspirationem cum Hungaris initam à Manuele incarceratus. 15. a. c. 1.
 Andronicus Constantephani classi praefectus. 21. a. c. 1.
 Andronicus crudelitatem suam in iudices transfert. 39. b. c. 1.
 Andronicus derisor. 17. a. c. 2.
 Andronicus doctorum amans, sed disputationibus de religione infensus. 38. a. c. 1.
 Andronicus excilijs suis gloriatur. 39. a. c. 1.
 Andronicus frustra seditionem comprimere studet. 40. a. c. 2.
 Andronicus Hierosolymum profugus, Theodoram cognatam suprat. 19. a. c. 1.
 Andronicus imperator designatur. 32. a. c. 2.
 Andronicus Ioannis Comneni filius. 5. b. c. 2.
 Andronicus legum auctoritatem suæ crudelitatis præterit. 35. a. c. 1.
 Andronicus Manuelis genero aduersatur. 18. b. c. 2.
 Andronicus Manuelis supplex. 27. b. c. 2.
 Andronicus miserabiliter exagitatus, atrocissimis cruciatibus occiditur. 40. b. c. 2.
 Andronicus ob animi corporisque dotes, & libertatem Manueli suspectus. 15. a. c. 2.
 Andronicus oraculum eludit. 39. b. c. 2.
 Andronicus praecius prima litera successoris. 48. b. c. 2.
 Andronicus regni affectandi occasione quarit. 28. a. c. 1.
 Andronicus Siculis parum feliciter resistit. 37. a. c. 1.
 Andronicus tyrannidem affectat. 29. b. c. 1.
 Andronicus venescit. 31. a. c. 2.
 Andronicus Xena infestus. 31. b. c. 2.
 Andronicus ad Manuelis sepulchrum prestigia. 31. a. c. 1.
 Andronici aduersarij. 29. b. c. 2.
 Andronici apparatus ad urbis defensionem. 37. b. c. 1.
 Andronici aqueductus, substructiones, aquinas. 38. b. c. 1.
 Andronici captiuitas. 40. b. c. 2.
 Andronici constitutio in naufragorum spoliatores. 38. a. c. 1.
 Andronici Constantephani Hungarica victoria, & astrologie contemptus. 20. a. b.
 Andronici crudelitas. 37. b. c. 2.
 Andronici crudele consilium de tollendis omnibus seditionum cognatis. 38. b. c. 2.
 Andronici eum Toruse Armenio pugne. 18. b. c. 2.

Andronici degener animus & crudelitas in dedititios. 34. a. c. 1.
 Andronici dolose literæ. 33. a. c. 2.
 Andronici & Theodosij patriarchæ congressus. 30. b. c. 1.
 Andronici & Xena congressus. 33. b. c. 2.
 Andronici Comneni excacatio. 48. b. c. 1.
 Irem Comneni filij excacatio. 49. a. c. 1.
 Andronici filij Ioanes & Manuel excacantur. 41. b. c. 1.
 Andronici grassationes contra nobilitatem. 31. a. c. 1.
 Andronici grauis oratio de negligentia Imperatorum. 38. a. c. 1.
 Andronici incestæ & immatura nuptiæ 32. b. c. 2.
 incestus cum Eudocia patruelis filia. 15. a. c. 1.
 Andronici in Prusænes crudelitas. 34. a. c. 1.
 Andronici in spectaculis periculum. 34. a. c. 2.
 Andronici insurandum & eruditio. 28. a. c. 1.
 Andronici F. Ioannis liberi quinque. 15. a. c. 2.
 Andronici liberi Alexius, Irene, Ioannes. 19. a. c. 2.
 Andronici negligentia & luxus 37. b. c. 1. patientia, elogia, varicinium, sepultura. 41. a. c. 1.
 Andronici periurium. 32. b. c. 2.
 Andronici physognomia. 30. b. c. 1.
 Andronici præclara virtutes: benignitas erga pauperes. 38. a. c. 1.
 Andronici satellites, canis, cornua, cervina. 37. b. c. 2.
 Andronici Saturnina statua. 38. c. 2.
 Andronici sexcentium Isaacio adiunctum. 49. b. c. 1.
 Andronici superbium responsum. 30. a. c. 1.
 Andronici voluntarium exilium. 27. b. c. 2.
 Andronico ab Engastrimytho prædicatur exitium. 39. b. c. 1.
 In Andronicum coniuratio excacatione vindicata. 32. a. c. 1.
 Anema castellum 40. b. c. 1.
 Angelus Andronicus cum Persis male pugnat. 22. b. c. 2.
 Angelus Constantinus à Siculis capitur. 14. b. c. 1.
 Angelus Constantinus, Blachis repressus, ob affectatum imperium excacatur. 49. b. c. 2.
 Angelus Constantinus Zeugminum instaurat. 18. b. c. 1.
 Angelus Isaacius Andronici carnifex, 28. a. c. 1.
 Angelus Michael Turcos persequitur. 17. b. c. 1.
 Angelus Theodorus excacatus à Turcis conseruatur. 34. a. c. 2.
 Angeli Andronici ad Andronicum defectio. 29. b. c. 1.
 Angeli Andronici fuga cum 4. filijs. 32. a. c. 1.
 Contra Angelos seditio. 63. b. c. 1.
 Anglorum expeditio in terram sanctam. 47. b. c. 2.
 Angustie infirmioribus opportuna. 49. a. c. 1.
 Animus inquietus in corpore infirmo. 17. a. c. 2.
 Anna Andronici & Alexij uxor. 40. b. c. 1.
 Anna Cesarissa. 4. b. c. 1. Axiuchi intercessione in regnum restituitur. 5. c. 2.
 Anna Cesarisse eruditio & indignatio contra maritum. 5. a. c. 1.
 Anna Franca Alexij sponsa nubit Andronico. 32. b. c. 2.
 Anni 6799, vel 94. ab exordio mundi usque ad Andronici Comneni obitum. 39. b. c. 2.
 Antiocheni Iudi Circenses in gratiâ Manuelis. 15. b. c. 2.
 Antiochia Phrygia 24. a. c. 2. mirabiliter conseruata. 56. b. a. c. 1.
 Antiochia suburbana à Ioanne Commeno vastata. 8. a. c. 2.
 Aper imago plebis. 63. a. c. 2.
 Apri excidium. 70. b. c. 2.
 Carnisprimum. 58. a. c. 1.
 Aprus urbs Thraciæ. 70. a. c. 1.

I N D E X.

Aphamianum palatium.	55.b.c.1	Baldwinus Blachos superbè contemnit.	66.a.c.1
Aqua marina, remus arena petita à Sultano.	24.a.c.2	Baldwinus Comes captus à Branna.	41.b.c.2
Aqua Profacum destituitur.	57.b.c.1	Baldwinus Flandria Comes vir pius Dāduli opera creatur.	67.a.c.2
Aqua ductus Andronici.	38.b.c.1	Baldwinus Hierosolymorum rex.	19.a.c.1
Aque infecta à Persis.	22.b.c.2	Baldwinus Isaacium blanditiis placat.	42.b.c.2
Arcadiopolis excidium.	70.b.c.2	Baldwinus Romanos omnes aspernatur.	67.b.c.1
Archilochi dictum de aurea vulva.	28.a.c.2	Baldwinus Xena & Philippa frater.	22.a.c.1
Archizapanus.	14.a.c.2	Baldvini Conri superba ad Isaacium litera.	42.b.c.1
Archerusa Alphei amica.	67.b.c.2	Baldvini Manuelis affinis interitus.	23.a.c.1
Arrenesium insula.	13.b.c.2	Baldvini miserabilis interitus.	72.a.c.2
Armenia capta à Comreno Ioanne.	6.a.c.2	Balsamensis Iosephus.	10.b.c.1
Armeniorum & Alemannorum in religione consensus.	46.a.c.2	Barba bifurcata.	40.a.c.2
Arms dextris & sinistris pugnandum.	44.a.c.1	Barbari auari.	17.a.c.2, 47.b.c.1
Arms perpetuis facile hosti resistitur.	7.9	Barbari ministri apud Manuelem gratiosi.	25.b.c.1
Asfacide.	7.b.c.2	Barbarorum victorias Gracis celebrare molestum.	
Asfanes Ameras.	48.a.c.2	Bare Mulonia.	14.a.c.1
Aspicipina abolita.	39.b.c.1	Barna.	49.b.c.1
Asan Blachus defectionis Mysorum autor.	42.b.c.2	Basilacius fatuus vates Isaacio excecationem denunciat.	51.a.c.2
Asanis cades.	23.2, 38	Basilus Bulgarothonus.	43.a.c.2
Asanis de fama, & Alexio imperatore disputatio.	53.a.c.1	Basterna locus.	45.b.c.1
Asania palus.	72.b.c.2	Bastralites.	55.b.c.1
Aspietes Michael caditur.	24.b.c.1	Batares Basilus.	45.b.c.2
Aspietes à Blachis captus.	53.a.c.1	Batares Constantinum Angelum castigat.	49.b.c.2
Aspietes Constantini excecatio.	49.a.c.2	Batares Euphrosine adulter occiditur.	55.b.c.1
Aspietes suspensum.	70.b.c.1	Batares Ioannes contra Persas mittitur.	24.a.c.2
Asteris insula.	18.13, b.c.1	Batares Andronici sedes.	23.a.c.1
Astrologia derisa.	60.a.c.2. rationi temporum posthabita.	Batares filij excecatur.	133.16
Astrologi Alexium fore diuitem, unigenitum, imperatorem pronunciant.	21.b.c.2	Batares seditio.	31.b.c.2. & obitus.
Astrologi tempestatem non aeris sed urbis predicunt.	27.a.c.2	Bathos.	56.b.c.2
Astrologorum insectatio 14.b.c.1. irrisio.	9.b.c.2	Batrachocastrum.	58.b.c.1
Astrologorum scrupula.	44.b.c.1	Belas Hungariae rex.	33.a.c.1
Athenae scuro resistunt.	67.b.c.1	Belas Hungarus Isaacij affinis.	42.b.c.2
Athyra calamitas.	71.a.c.1	Manuelis gener.	17.b.c.2
Atapacus Phrygia vastata occiditur.	24.a.c.2	Bello pax paratur.	13.a.c.1
Attalia obsessa à Sultano. 31.b.c.1. frustra à Caichofroe oppugnata.	72.a.c.1	Bempetum.	7.a.c.1
Audacia vultorie mater.	20.a.c.2	Bera.	7.a.c.1
Aues gregatim volantes.	44.a.c.2	Beroe Thracia urbs.	5.b.c.1.
Augurium cornorum & cornicum.	78.b.c.1	Berycea, nunc Chalepum.	7.a.c.1
Augusteo locus.	28.b.c.2	Besfiola vitreis vasis inclusa.	65.b.c.1
Aulica fides.	30.a.c.1	Bixya muiculata à Scythis.	71.a.c.2
Aulici partim amatores, partim peculatores partim ambitiosi, partim contentiosi, rempublica negligunt.	27.b.c.1	Blachi à stiviosis & demoniacis concitati.	43.a.c.1
Aulon.	14.a.c.1	Blachi ab Herico profugati.	72.b.c.2
Aulonia.	61.a.c.1	Blachi pacis conditiones aspernantur.	53.a.c.1
Aulonia Bace.	14.a.c.1	Blachi Constantini interitu lati Romanos decident.	50.a.c.1
Aurum pugnatum inauspicatum.	24.a.c.2	Blachi Romanis contra Latinos opitulatur.	68.a.c.1
Axius fluvius.	57.b.c.2	Blachi Romanos cedunt in angustiis.	49.a.c.1.2
Axuchus Contostephano sine titulo magni Ducis succedit.	13.a.c.1	Blachi seu Mysi, Hami montis acole.	42.b.c.2
Axuchus Ioanes Persa gratius Ioanni imperatori.	5.a.c.1	Blachia magna Thessalia montana.	71.b.c.2
Axuchus Manueli adiutor adipiscendi & firmadi imperij.	9.a.c.2	Blachia expeditio.	45.a.c.2
Axuchus insignis bonitas erga Caesarissam.	5.a.c.1.2	Blachicum bellum ducibus male commissum.	43.a.c.2.
Azyna Armeniorum & Alemannorum.	46.a.c.2	Blachorum defectio.	42.b.c.2
		Blachorum & Scytharum grassationes.	49.b.c.1
		Bladisflabus Hungarus.	17.b.c.2
		Bonifacius Marchio Balduino reconciliatus Graciam occupat.	67.b.c.2
		Bonifacius Marchio Montisferrati fraude Danduli circumuentus.	67.b.c.2
		Bonifacius Marchio Gracia potitur.	66.b.c.1.2
		Bonifacius Thessalonicensium defectionem elciscitur.	69.b.c.2
		Bonifacij Marchionis à Balduino defectio.	67.b.c.1
		In Grecia grassationes.	68.a.c.1

I N D E X.

Bonifacij milites demò à Scythis vincuntur, & urbes amittunt.	69.b.c.2	Cantacuzenus Manuel.	24.b.c.1
Branas à Corrado occiditur.	44.b.c.1	Cantacuzeni Theodori interitus Nicæa dedenda occasio.	34.a.c.2
Branas profugit Siculos.	41.b.c.1	Capellanus sine Castellanus Theodorus.	13.b.c.2
Branas Alexius regnum affectat, & Byzantium obfidet.	43.a.c.2	Capharda expugnatio.	7.a.c.1
Branas Gabra falsas laudes euertit.	18.a.c.2	Caphures Genu. pirata à Ioane Styrio oppressus.	55.a.c.1
Branas Ioannes capitur.	37.a.c.2	Capitis obtestatio.	18.b.c.1
Branas capiti & uxori illisum.	44.b.c.2	Capito puer.	27.b.c.2
Branis Ioba ab Hunnis excisa.	5.b.c.2	Cappadocia frigida.	7.b.c.2
Branis Ioba vastata ab Hunnis.	5.b.c.2	Captivi aut statim occidendi, aut clementer tractandi.	42.a.c.2
Bryennius Alexius à Siculis capitur.	14.b.c.1	Caria & Tantalii direptio.	56.b.c.1
Bryennius Nicephorus Anne Comnenia Caesarissa maritus Irene socii charus.	4.b.c.1	Castamon recuperata à Romanis.	6.a.c.1
Bryennij cessatio in occupando imperio.	5.a.c.1	Castamonis expugnatio.	6.a.c.1
Bryennij motus contra Ioannem Comnen. imperato.	5.a.c.1	Castamonita Theodori potentia & interitus.	50.a.c.1
Bucanum.	64.b.c.2	Castra noua in Asia condita à Manuele.	20.a.c.1
Bulgaria & Bla. dominatus olim coniunctus.	43.a.c.1	Catacepe monasterium.	25.b.c.2
Byzantium à Latinis diripitur.	64.b.c.1.2	Catides explorator garrulitatis sua dat penas.	24.b.c.1
Byzantij obfidio.	43.b.c.1. 63.b.c.2. incendium.	Catturi.	20.b.c.2. Celana.
Byzantij obfidio.	43.b.c.1. 63.b.c.2. incendium.	Celbianus tractus.	42.b.c.1
Byzantina plebs simplex.	64.c.2	Centaurio similis Andronicus.	41.a.c.2
Byzantina cladis descriptio.	32.b.c.1	Centenarium.	40.b.c.1
Byzantium incendium.	61.a.c.1	Ceri propo mpus.	50.a.c.2
Byzantini excidij deploratio.	64.a.c.1	Cephalas Lapardam capit.	33.a.c.2
Byzantini excidij deploratio.	65.a.c.2	Chalepum, Berrhea olim.	7.a.c.1
Byzantini populi temeritas.	28.b.c.1	Chalce.	50.b.c.1
Byzantini ebriosi.	25.b.c.2	Chaluphes Nicephorus.	12.a.c.2
Byzantignavia & delicia, & exultatio de An. 30. a.c.2		Chamaretus Leo.	71.b.c.2
		Characeni Turci.	24.b.c.1. Charisia porta.
		Chasius insidiator.	60.a.c.2
		Chasorum obseruantia suorum magistratuum.	45.b.c.1
		Chele. oppidum.	36.b.c.1. 40.b.c.2
		Chimera Siculus exercitus.	37.a.c.2
		Cherobachorum planities.	11.a.c.1
		Choma.	22.b.c.2. Chona, olim Colosse.
		Choniates infelix historicus.	71.b.c.1
		Choniatibus in captiuos humanitas.	56.b.c.1
		Choniatibus Philippopolis preses.	46.a.c.1
		Choniatibus puellam nobilem asserit.	66.b.c.1
		Choniatibus suorum temporum scribit historiam.	4.a.c.1
		Choniatibus fortitudo.	24.b.c.2. Cho. discessit.
		Cho. indignatio.	66.b.c.2. Cho. mag. abrogat.
		Chramus Hungariae locus.	17.b.c.2
		Chramus Hunnorum rex.	6.a.c.1
		Christi ad Abgarum litera.	40.b.c.1
		Chrysopolis Andronico elabendi adiutor.	18.a.c.1
		Chrysopus.	10.b.c.2. Chrysostomus de Euacha.
		Chrysus.	57.b.c.1. Chrysus Blachus.
		Chrysus ex hoste fit affinis Alexij.	58.a.c.1
		Chummus charularius.	37.a.c.2. Ciaba.
		Cilicium ambigui animi.	52.b.c.2
		Cinamus Ioannes.	38.b.c.2
		Cionium.	29.b.c.2
		Cistae inanes relicta pecunia aliò translata.	14.b.c.2
		Classi in Persica expeditione repudiata.	24.a.c.2
		Claudioppolis à Manuele contra Persas defensa.	24.b.c.2
		Clauium abusus.	33.a.c.1
		Clementia in principe commendabilis.	9.a.c.1
		Cliasthlanes à Manuele benigne suscipitur.	16.b.c.2
		Cliasthlanes arthriticus Dandunem & iagupasanem profligat.	17.a.c.2
		Cliasthlanes Laodicem vastat.	17.b.c.1
		Cliasthlanes verba dat Manueli.	17.a.c.1
		Cliasthlanis grassationes.	42.b.c.1

INDEX.

Cli⁷ afflantis infidum & mutabile ingenium. 17. a. c. 2
 Cli⁷ afflantis prudentia. 22. a. c. 2
 Chypeus pro nauis. 24. b. c. 1
 Cæla. 21. a. c. 1
 Cognatio utrum sit inter natos ex incestu. 31. a. b. c. 1
 Colonia Taxara. 59. b. c. 1
 Comani à Rosis repressi. 59. b. c. 1
 Combustio Barbaricum supplicium. 39. a. c. 1
 Cometa mirabilis. 30. b. c. 1
 Comnenus Turcorum Christianismus amittitur. 8. a. c. 1
 Comnenus Alexius ad Gilelhum Sicilia regem confugit. 35. a. c. 1
 Comneni Alexius David fratres. 10. a. b. c. 1
 Comnenus Alexius imperium male quæsiuit. 4. b. c. 1
 Comnenus Alexius Irenen ob filie studium obiurgat. ibidem.
 Comneni Alexii ingenium, & obitus. ibidem.
 Comneni Alexii liberi. 4. b. c. 1
 Comneni Alexii funus. 4. b. c. 2
 Comnenus David Latinorum auxiliis Lascari resistit. 72. a. c. 1
 Comnenus Ioannes Antiochiam ingreditur. 6. b. c. 2
 Comnenus Ioannes in carcere conceptus. 15. b. c. 2
 Comnenus Ioannes militum indignationem contemnit, & expeditio eius ad Sangarium. 7. b. c. 1
 Comnenus Ioannes Occidentalibus gentibus sibi conciliatis, Orientalibus bellum infert. 6. a. c. 1
 Comnenus Ioannes palatium magnam occupat. 4. b. c. 2
 Comnenus Ioannes suis telis ab apro vulneratus. 8. a. c. 2
 Comnenus Ioannes vrbes ad Euphratem sitas domat. 7. a. c. 1
 Comnenus Ioannes ut firmaret imperium. 4. b. c. 1
 Comneni Ioannis auspicia imperii. 4. b. c. 2. clementia in seditiosos. 4. b. c. 2
 Comneni Ioannis difficultates ad Neocesariam. 7. b. c. 2
 Comneni Ioannis expeditio Persica. 5. a. c. 1. contra Lebionem Armenium. 6. a. c. 2
 Comneni Ioannis imperium. 4. a. c. 2
 Comneni Ioannis institutum, & morituri oratio. 8. b. c. 1
 Comneni Ioannis quatuor liberi. 5. b. c. 2
 Comneni Ioannis liberum obitus, & Antiochena expeditio. 8. a. c. 1
 Comneni Iannis obitus & præclara elogia. 9. a. c. 2
 Comneni Ioannis somnium de Alexio filio. 5. b. c. 2
 Comneni Ioannis triumphus. 6. a. c. 1
 Comneni Ioannis vigilantia, & in defendendo imperio alacritas. 5. a. c. 2
 Comnenus Isaacius Alexii gener. 52. a. c. 2
 Comnenus Isaacius Andronico suspectus. 39. b. c. 2
 Comnenus Michael. 71. b. c. 2
 Comneni causa interitus urbis. 60. a. c. 2
 Comnenorum Davidis & Alexii ditiones. 71. b. c. 2
 Condemnatio vniuersarum familiarum. 39. a. c. 2
 Coniugij diremptio. 22. a. c. 1
 Conradus Marchio Montisferrati. 25. a. c. 1. in Palestina occiditur. 45. a. c. 2
 Conradi imperatoris exhortatio militum. 11. a. c. 1
 Conradi imperatoris cognatus Adrianopoli crematus. 11. b. c. 1
 Conradi imperatoris illustris de Tur. victoria. 11. b. c. 2
 Conradi libera vox. 44. a. c. 1
 Conradi traictus in Asiam. 11. a. c. 2
 Conscientia iniuriarum debilitat animos. 42. a. c. 1
 Conscientia scelerum potens fuit. 64. a. c. 2
 Consilia seniorum factis contempsit Manuel. 21. b. c. 2
 Consiacta Rhodopæ occupata à Mysis. 60. b. c. 2

Constanti Armenij & Eustratij Macedonis duellum & fuga. 6. a. b. 1
 Constantinus Gabras Trapezuntis tyrannus. 7. b. c. 2
 Constantineum forum. 20. a. c. 1. 62. b. c. 2
 Constantini Magni clauis. 50. b. c. 2
 Contostephanus ab Andronico cecatus. 32. a. c. 1
 Contostephanus Emergi fraude Tamiathi oppugnatione frustratur. 21. a. c. 2
 Contostephanus Andronicus Alexii gener. 52. a. c. 2
 Contostephanus fama auxiliorum territus, Hungariam relinquit. 20. b. c. 2
 Contostephani ad Andronicum defectio. 32. a. c. 2
 Contostephani contra Cosmam Atticum indignatio. 13. a. c. 1
 Contostephanus predictus à Michaele Oxite interitus. 13. a. c. 1
 Coppatinus. 59. a. c. 2
 Coppatinus Caichosroon regno pellit. 47. b. c. 1
 Corcyra Manuelli deditur. 13. b. c. 2
 Corcyra promontorium. 12. b. c. 1
 Corcyreorum defectio ad Rogerium Siculum. 12. a. c. 1
 Coria contra ignem. 69. b. c. 2
 Coris recta naues. 62. a. c. 2
 Corinthus capti à Siculis. 12. b. c. 2
 Cornua cernua supra uxorem designantia. 37. b. c. 2
 Corona aenea ferreis clauis affixa capiti seditios. 54. b. c. 2
 Corona capiti decussa malum omen. 52. a. c. 2
 Conradus Marchio Branam occidit. 44. b. c. 1
 Corui nomen montium, & instrumenti musici. 8. b. c. 1
 Corui victores cornicum. 71. b. c. 1
 Cornorum nidi Cilicie montes. 8. a. c. 2
 Corypho Corcyraorum rex. 11. b. c. 2
 Cosmas Atticus patriarcha Contostephanus interitus, & Manuelli orbitatem vaticinatur. 12. b. c. 2
 Cosmidium. 61. b. c. 2
 Cortialium à Sultano expugnatum. 31. b. c. 1
 Cottianum. 59. a. c. 2
 Cozges Scytarum Dux. 69. a. c. 2
 Crabatta. 20. b. c. 2
 Creta à Genuesibus occupata. 72. a. c. 2
 Crocodilli lachryma. 14. 8. 13
 Crux ex bychmite gemma. 7. a. c. 2
 Culex fabulosus. 56. a. c. 2
 Cyprium Thracie. 57. a. c. 2
 Cypelines panis inuicem iacentes. 38. b. c. 2
 Cyprius pro arce. 5. b. c. 1
 Cypria expeditio Isaacij. 42. b. c. 2
 Cyprius Hierosolymitano regi donata. 48. a. c. 1
 Cypselia. 33. a. b. c. 1
 Cyprius de Eucharistia. 58. b. c. 1

D

Dadibra vrbs à Persis occupata. 54. a. c. 1
 Dadibreni Theodori pana. 38. b. c. 2
 Dadunus Cesarie & Sebastie Sultanus. 16. b. c. 1
 Dæmonum spectrum. 75. 8
 Ad Damalim palatium. 19. b. c. 2
 Damocrania. 61. a. c. 2

INDEX

Dandulus cæcus, sed callidissimus. 61. a. c. 2
 Dandulus Venerorum securitati consulit. 67. a. c. 2
 Danduli fuga & strategema. 69. b. c. 1
 Dandulo Marinus succedit. 69. b. c. 2
 Danduli excidium. 70. b. c. 2
 Daonita. 69. b. c. 1
 Daphnutianus pons. 44. b. c. 2
 David Comnenus imperium affectat. 70. b. c. 1
 David Comneni ignauia. 35. a. c. 2
 Debelum. 62. a. c. 1
 Dentes picatione suppleri. 29. b. c. 2
 Deploratio Romani imperij. 57. a. c. 1
 Deses Seruie satrapes coercentur. 18. b. c. 2
 Desidia tributarios facit. 42. b. c. 2
 Deigentrix Byzantinorum imperatorum. 5. b. c. 2
 Deigentrix imago collega belli gerendi. 64. a. c. 1
 Deigentrix triumphus. 6. a. c. 1
 Deus castigat & medetur. 41. b. c. 2
 Deus tandem è caelo prospicit. 36. a. c. 1
 Deus vita, non mortis autor. 39. b. c. 1
 Dei amor contemptum rerum humanarum affert. 19. b. c. 1
 Dei & nature non semper idem iudicium. 8. b. c. 2
 Dei incarnati oblatio. 26. a. c. 2
 Deuterum. 62. a. c. 1
 Didymotichum Euri exundatione defensum. 70. a. c. 2
 Didymotichum frustra à Blachis oppugnatum. 71. a. c. 2
 Dignitates indignis temere collata. 52. a. c. 1
 Digenus Romani clades. 7. a. c. 2
 Dionysius Hungarorum dux. 20. a. c. 2
 Dionysij Hungari ferocia & contemptus hosti. 20. b. c. 1
 Diopium Ioannis theologi edes. 28. b. c. 2
 Dirce fons Thebanus. 38.
 Dispari Georgij periculum. 36. b. c. 2
 Diuites mutantur. 63. a. c. 2
 Diuortia coniugum ludus Imperatorum. 35. 36. c. 1
 Docia. 59. a. c. 2
 Dolocus, Lodoicus. 61. a. c. 2
 Domini rostra. 62. b. c. 2
 Dorylae instauratio belli causa inter Manuelem & Sultanem Iconiensem. 22. b. c. 1
 Dositheus & Hieroso. & Byzant. sede excidit. 46. b. c. 2
 Dositheus patriarchatu Hierosolymitano potit. 46. b. c. 1
 Dosithei monachi falsa diuinitio. 46. b. c. 1
 Draco volans. 35. a. c. 1
 Dyrachium captum à Siculis. 35. a. c. 1
 Ducas Andronicus ab Andronico adoptatus. 36. b. c. 2
 Ducas Constantinus. 24. a. c. 2
 Ducas Ioannes à Siculis capitur. 14. b. c. 1. frustra ambit imperium. 40. a. c. 2
 Ducas Andronici supplicium & sawita. 34. b. c. 1. 2
 Ducas in virtute posita est militis fortitudo. 33. b. c. 2

E

Edessenus Comes. 7. a. c. 1
 Edicti crucienti exagitatio. 39. a. c. 2
 Eleutherium. 62. b. c. 2
 Elpumes Scythæ. 44. a. c. 2
 Empedoclea lis. 31. a. c. 2
 Engastrimythus Andronico prædicit exitium. 39. b. c. 1
 Engastrimythi vano mutationis metu Manue. 6. a. c. 2
 Exemplis vulgus trahitur. 44. a. c. 2
 Exordium crudelis edicti. 39. a. c. 2
 Epidamnus tandem deserta à Siculis. 42. a. c. 1. capitur ab isdem. 35. a. c. 1. 2
 Epicydis oraculum. 24. a. c. 2
 Episcoporum ob dogmata de incarnato Deo ab. 26. a. c. 2
 Equus fatalis. 72. a. c. 2

Equus seforem auerfatus malum omen. 52. a. c. 2
 Equi augurium. 9. b. c. 2. 40. a. c. 2
 Equo descendente adorare honoratior. 5. a. c. 1
 Equorum Turcicorum ornamenta. 23. b. c. 1
 Eretrensum seruitus apud Persas. 14. b. c. 2
 Ericus Flander Asianas vrbes occupat. 67. b. c. 2
 Eruditio principibus vrilis. 4. b. c. 1
 Eruditionis ratio habita in creando Imperatore. 5. a. c. 1
 in Euangelia iurant proceres. 9. a. c. 2
 Eubœa à Marchione subacta. 69. a. c. 1
 Eudocia Alexij filia à Triballo Stephano repu. 60. b. c. 1
 Eudocia Andronici amica Gabrie Michaeli nu. 16. a. c. 2
 Eudocia incestus cum Andronico patruela. 15. a. c. 2
 Eumathius Philocalis legatus ad Ammerigiu. 54. b. c. 1
 Eurus fluuus. 70. a. c. 2
 Eustathij Thessalonicensis episcopi benignitas erga ciues, & eruditio. 36. a. c. 2. libertas. 26. b. c. 2
 Eustathij Macedonis duellum. 6. a. c. 2
 Eutychius de Eucharistia. 36. b. c. 2
 Euthymius nouarum Parrarum episcopus. 38. b. c. 2
 Euphrosyne à fratre & genero adulterij accusa. 55. a. c. 2
 Euphrosyna arte tractat virum. 56. a. c. 1
 Euphrosyna Contostephanus oppresso Magia ded. 5. a. c. 2
 Euphrosyna ducissa Alexij vxor 52. a. c. 1. popululum demulcet. ibidem.
 Euphrosyne imperatrix virago, sed superba, luxuriosa & impudica. 52. b. c. 1
 Euphrosyna in monasterium abstruditur. 55. b. c. 2. reuocatur delatorum opera. 55. b. c. 2
 Euphrosyna Mesopotamitanum Constantinum euehit. 15. a. c. 2
 Euphrosyne venatrix. 59. a. c. 2
 Euphrosyne deliberationes de successore imperij. 57. a. c. 2
 de Eucharistia essentia dissentio. 58. b. c. 2

F

Facinorum atrocitas misericordiam excelsi. 70. b. c. 2
 Fallacia pollicitationum aliud simulando, aliud agere. 46. b. c. 2
 Fama loquax. 27. b. c. 2. 39. b. c. 2
 Fama non semper tuto creditur. 44. b. c. 1
 Fama quatenus habenda fides. 53. a. c. 1. 2
 Fama Sagacitas. 33. a. c. 1
 Fastidium inedia & exercitatione propulsandum. 40. b. c. 2
 Fatale urbis simulacra confracta à Latinis. 72. a. c. 2
 Fatalis ignauia & alacritas. 30. a. c. 2
 Fatum ineluctabile. 31. b. c. 2
 Fati ministra est sapientia humana. 39. b. c. 2
 Ferrum tessera. 7. b. c. 2
 Festinatio inconsulta perniciosa. 16. a. c. 1
 Filius matris iniuste neci subscribere cogitur. 32. a. c. 2
 Flagella Deus non amat, nisi vsurpat. 65. b. c. 2
 Forma nuptias regias conciliat. 13. a. c. 2
 Forma ratio habita in creando imperatore. 4. b. c. 1
 Fortuna præclaros aliquando conatus destituit. 33. a. c. 2
 Fossa loco manium. 25. a. c. 1
 Franci Conradum in Orientem secuti. 11. a. c. 1
 Franci verentur ne caelum ruat. 66. a. c. 2
 Francorum expeditio in terram sanctam. 47. b. c. 2
 Francopulus Alexij priuata. 60. a. c. 1
 Francochorium inter Saam & Istrum. 6. a. c. 1. fortasse Pannonia Interamnenfis. 14. a. c. 2
 Fraternali sceleris commiseratio. 51. b. c. 2
 Fridricus Alenæ rex. 25. a. c. 2

INDEX.

Fridericus à Protostratore frustra insidiis ap.	46.b.c.2	Hyperborei Scythæ, Rossi.	18.a.c.1.
Fridericus Græcorum insolentiam deridet.	47.a.c.1	L itera suspecta Andronico.	34.b.c.1
Fridericus Conradi sine filius, siue ex fratre.	11.a.c.1	Lagupusan Amasie, Encyra & Cappadocia sub-	16.b.c.2
Friderici Barbarosse expeditio in Palestinam.	46.a.c.1	num.	41.a.c.2
Friderici filius breui patrem sequitur.	47.b.c.2	Lumbi in Andronicum.	17.b.c.1
Friderici pugna ad Iconium.	47.b.c.1. stratagemata ibid.	Idæus Hunnorum princeps.	17.b.c.1
a. submersio, & præclarum elogium.	47.b.c.2	Ibancus Alexius nominatus.	18.b.c.1
Friderici transitus in Orientem.	47.b.c.1	Ibancus à Romano exercitu nihil adiunatur.	53.b.c.2
Fuga tyrannidis tutissima.	38.a.c.1	Ibancus matrem filia prefecit.	54.a.c.1
Fugientium trepidatio.	44.b.c.2	Ibancus periurio Alexij capitur.	59.a.c.1
Fumis tributi fugiendo in seruituribus igne inci.	12.a.c.2	Ibancus Romanis vilem operam nauat.	54.a.c.1
		Ibancus siue Ioannes Asanis interfectus.	53.b.c.1
G abrus Constantinus.	17.a.c.2	Ibancus crudelitas. 58.b.c.1. defectio.	58.a.c.2
Gabrus Sultani ad Manuelem legatus.	23.b.c.2	Iconienses Ioanni Comneno dant pœnas.	7.a.c.2
Galiæ.	18.a.c.1	Idemiorum dies.	19.b.c.2
Gangra Pontica urbis expugnatio & amissio.	6.a.c.2	Imagines diuorum à Siculis ludibrio habitæ.	35.a.c.2.
Ganos mons Macedonia. 58.a.c.1. Cardinalis.	70.a.c.2	Imaginum adoratio Armenijs & Alemannis interd-	46.a.c.2
Gener filio non preferendus.	4.b.c.1	ita.	38.a.c.1
Genua Manuelli conciliata.	25.a.c.1	Imperator nihil non corrigere potest.	38.a.c.1
Genueses. 55.a.c.1. Cretam occupant.	72.a.c.1	Imperator periculoso bello se non committit.	20.a.c.1
Gerardus Antiochia princeps.	15.b.c.2	Imperator, qualis esse debeat.	8.b.c.2
Germanus Coryra custodia credita.	13.b.c.2	Imperatorum arrogantia & curiositas.	26.a.c.1
Gilhelmus Sicilia rex. 22.a.c.1. eiusdem expeditio con-	35.a.c.1	Imperium ab A in I transmutum.	28.b.c.2
tra Romanas provincias.	35.a.c.1	Improbis cauere difficile.	16.a.c.1
Ginclarium.	47.a.c.2	Infantes obruncati à Scythijs.	71.a.c.1
Gracia in tyrannides distracta.	71.b.c.1	Ingeniorum varietas.	9.a.c.1
Græci Germanis bello impares.	25.a.c.1	Inopia professionis comes.	52.b.c.1
Græci offensum Deum prudentes placant.	54.a.c.1	Ioannes Andronici F.	37.a.c.1
Græcorum degeneres animi. 68.b.c.2. uanitas.	70.b.c.2	Ioannes Blachorum rex. 53.b.c.2. à Balduino inter-	69.a.c.2
Græcus ignis.	45.a.c.1	Ioannes Comnenu.	5.a.c.1
Grægala.	24.b.c.1	Ioannes Sebastocrator Isaacio suspectus.	43.a.c.2
Gwidus Andronicus.	72.a.c.1	idem se purgat.	44.a.c.1
Gymnus coryra prefectus.	12.a.c.1	Ioannis Craisi Comnenu seditio.	60.a.c.1
Gyrolimna.	61.b.c.2	Ioannis filij Isaacij Comnenu defectio ad Turcas.	7.b.c.2
		Ioanniæ domus.	48.a.c.1
H agiocrisophorites, Antichrisophorites. 34.b.c.2		Iofredus, siue Gotfridus.	67.b.c.2
Hagiocrisophorites Stephan. tyrannidis. 39.a.c.2		Ioppe, Ace.	45.b.c.1
Hagiocrisophorita obruncatus ab Isaacio An. 40.a.c.1		Iouis & Iunionis congressus.	36.b.c.1
Hagioteodorites à Styppiora loco pulsus.	10.b.c.1	Iouis sollicitudo.	12.b.c.1
Hagioteodorites Manuelli à mandatis.	10.a.c.1	Ira dei placanda in rebus aduersis.	54.a.c.1
Hæmus mons.	42.b.c.2	Iracundia uacordia mater.	9.a.c.1
Hannonis falsa iactatio uictorie, & aues.	49.a.c.2	Irene filia patri Andronico ob mariti amorem iniusta.	36.b.c.1
Henric. Dand. Venet. bellis contra Byzan. parat. 61.a.c.2		Irene Ioannem filium tandem colit.	5.a.c.2
Herculanus scyphus.	16.a.c.2	Irene Isaacij filia nubit Philippo Alemanno.	55.a.c.1
Hericus Flander imperator designatur.	72.a.c.2	Irene mater Ioanni filio infesta.	4.b.c.1
Hericus, Hericus siue Ericus Balduino frater.	69.b.c.2	Irenes & Alexij controuersia de Imperij successore.	4.b.c.2
Hericus Blachos profigat.	72.b.c.2	D. Irene templum.	25.b.c.2
Hericus Orestiadem frustra oppugnat.	69.b.c.2	Irenicus Theodorus Mesopotamitani casu sit cautiôr.	56.b.c.1
Hippocrates Persarum regem aspernatur.	65.b.c.1	Isaacus Angelus ad Andronicum se confort. 33.b.c.2	39.b.c.2
Historia laudes. II. stylus.	12.a.c.1	contemptus ab andronico.	39.b.c.2
Historicorum uana magniloquentia.	12.a.c.1	Isaacus Angelus obruncato Hagiocrisophorita sup-	40.a.c.1
Homicida in templo ueniam petunt.	40.a.c.1	plex in templo sedet.	40.a.c.1
Homini in morte resolutio.	1.a.c.1	Isaacus Angelus fouetur ab Andronico.	34.a.c.1.
Hostis fugiens non uigendus.	57.a.c.2	Imperator designatur.	40.a.c.2
Hostis lapsus omen uictorie.	20.a.c.2	Isaacus Angelus signior. 33.b.c.2. sui amans, & glo-	41.a.c.2
Hostium dissensio nostra tranquillitas.	16.b.c.2	riofulus.	41.a.c.2
Hungari & Hunni Paones.	15.a.c.1	Isaacus ad Andronici monumentum exccatus. 51.b.c.2	51.b.c.2
Hungari Manuelli affinitatem suspecta habet. 17.b.c.2		Isaacus Balduinum & Richardum in iudicium addu-	42.a.c.2
Hungaricus triumphus Manuelli.	20.b.c.2	ctos in carcere conicit.	42.a.c.2
Hungarissa statua deserta uictorie ergo.	20.a.c.2	Isaacus, Comnenu à Materna stirpe appellatus.	Cyprum
Hunni Danubij ripas incurstantes, &c.	18.a.c.2		
Hunni & Hungari Paones.	15.a.c.1		
Hunni Istrum transgressi, Brantiæ obam excin.	5.b.c.2		
Hydrales fluiuis.	38.b.c.1		
Hyelium Phrygiae.	24.a.c.2		
Hyelocastellum.	33.a.c.2		

INDEX.

Cyprum occupat.	34.a.c.2	Lachrymarum usus.	35.a.c.1
Isaacus Comnenu Sebastocrator Ioanni fratri charus.	4.b.c.1	Lagi seditio.	59.b.c.2
4.b.c.2		Lamia Demetrii amica.	40.b.c.1
Isaacus Blachos sua negligentia confirmat.	43.a.c.1	Lampe. 24.b.c.1 Lampis.	22.b.c.2
Isaacus crebris seditionibus exccitatus.	48.a.c.2	Laodicea capta à Ioanne Comneno.	5.a.c.2
Isaacus Cypri tyrannus ab Anglo captus.	47.b.c.2	Laodicensium hospitalitas erga Alemannos.	47.a.c.2
Isaacus exccatus demensio pacitur.	51.b.c.2	Lapardas Andronicus contra Batalem missus. 31.b.c.2	31.b.c.2
Isaacus Frid. interitum ante pascha denunciat.	47.a.c.1	ab Andronico defecit. 33.a.c.1. exccatus fit mona-	33.a.c.2.
Isaacus frustra de fratris insidiis monetur.	51.a.c.2	chus.	33.a.c.2.
Isaacus in stadio uirtutis facile defatigatus.	50.a.c.1	Lapis sepulchri Christi.	27.b.c.1
Isaacus parum liberalis erga Conradum Marchionem.	45.a.c.2	Lardea.	45.b.c.1
45.a.c.2		Lascaris Theodorus gener Alexij. 58.a.c.1. bellicosus iu-	61.b.c.2.
Isaacus falsam uictoriam iactat.	49.a.c.2	uenis. 61.b.c.2. frustra Erico & Plancio resistere	67.b.c.2
Isaacus Ioannis Comnenu F.	5.b.c.2	cupit.	70.b.c.1
Isaacus paruo successu cum blachis dimicat.	45.b.c.2	Lascaris imperium affectat.	70.b.c.1
Isaacus Siculi regis iustam querimoniam contemnit.	42.a.c.2	Lascaris Theodorus sortito adeptus imperium fugit.	64.b.c.1
42.a.c.2		Lascaris ditio.	71.b.c.2
Isaacus Sebastocrator à Blachis captus.	53.b.c.1	Latini phalanx robustissima.	43.b.c.1
Isaacus Sebastocrator imperatori Ioanni reconciliatur.	7.b.c.1	Latini à Romanis oppugnati, urbes occidentales recupera-	69.a.c.1
Isaacus seditiosis ignoscit, & ut sacrificulus irridetur.	44.b.c.2	re satagunt.	69.a.c.1
Isaacus uotis pugnat contra hostem.	43.b.c.2	Latini à Scythijs ad Reysum celsi in insidiis pellecti à	64.b.c.2
Isaacij Angeli inuidia destructa Andronici substru-	38.b.c.1	Blachis caduntur & capiuntur.	69.a.c.1
ctiones.	38.b.c.1	Latini Byzantium diripiunt.	64.b.c.2
Isaacij Angeli mater machinis imposita.	33.b.c.1	Latini Didymotichum & Adrianopolim accersuntur.	71.a.c.2
Isaacij benignitas, falsa spes, Blachica expeditio.	51.a.c.1	Latini insolentes. 35.b.c.1. in Thracia grassant.	69.b.c.2
Isaacij clades in Blachica expeditione.	49.a.c.1	provincias sortiuntur.	67.a.c.2
Isaacij Comnenu in apparatu seditionis interitus.	53.a.c.1	Latini rapinis ferro incedijs Byzantij grassantur. 63.b.c.1	63.b.c.1
Isaacij concio.	44.a.c.2	Latini seu Franci bellicosissimi & fidelissimi. 30.a.c.1	30.a.c.1
Isaacij cum Manuele fratre reconciliatio, & mores.	9.b.c.2	Latini seu Franci urbe pulsus insulas vexant.	30.a.c.2
Isaacij de Andronici imperio censura.	49.b.c.1	Latini subditos pro hostibus uiscuntur.	70.a.c.2
Isaacij & Alexij dissidium, flagitia & uacordia.	63.a.c.1	Latini superbi & indomiti.	8.a.c.2
Isaacij expeditio contra Siculos.	41.b.c.1	Latinorum celeres successus.	68.b.c.2
Isaacij facta cum dictis non consentiunt.	42.b.c.1	Latinorum Commentum ad placandos vulgi animos.	45.a.c.2
Isaacij F. Ioannis Comnenu ingenium.	9.a.c.1	Latinorum cupiditati nec sacra nec profana sufficiunt.	62.b.c.2
Isaacij inanes magnarum reru imaginationes.	49.a.c.2	Latinorum diligentia.	72.b.c.1
Isaacij inconstantia.	49.a.c.1	Latinorum & Pisannorum edes diruta.	62.b.c.1.
Insolentia erga Alemannos.	47.a.c.1	Latinorum & Romanorum uelitationes.	61.b.c.2
Intemperantia & substrucciones.	50.b.c.1	Latinorum expeditionis contra Byzantium insectatio.	66.a.c.1
Iracundia & temeritas. 50.a.c.2. luxus & ineptia.	48.b.c.2	Latinorum in Romanos adium.	35.b.c.1
Isaacij obitus.	63.b.c.2	Latinorum insectatio.	ibidem
Isaacij Physiognomia, etas, anni imperij.	51.b.c.2	insolentia. 67.b.c.1. in Thracas crudelitas. 64.b.c.2.	64.b.c.2.
Isaacij querela de imperio à fratre Manuele pra. 9.b.c.2		69.b.c.2. in uictu delicia.	67.a.c.1
Isaacij sacrilegia, & auaritia, & profusiones.	50.b.c.2	Latinorum iusurandum de non uiolanda pudicitia.	66.b.c.2.
Isaacij Sebastocratoris in uinculis interitus.	53.b.c.2	Lebunes Armenius.	6.a.c.2
Isaacij somnia de monarchia & recuperandis effossis oc-	42.b.c.2	Legatus hostem confirmat.	58.a.c.2
culis.	63.a.c.1	Legati ab Isaacio parum honorifice tractati.	47.a.c.1
Isaacij superba ad Balduinum litera.	42.a.c.2	Legati uacordes Fridericum & Isaacium committunt.	46.a.c.2
Isaacij tres liberi, & imaginario diuurni imperij.	48.a.c.1	Legati utrinque missi.	44.b.c.1
Isaacio restituitur imperium.	62.a.c.1	Leonis synesi suspendium.	34.a.c.2
Istri expugnatio.	7.a.c.1	Leonem auribus tenere in somnis.	5.b.c.2
Italicus Michael Philippopolitanus archiepiscopus.	11.a.c.1	Leontinus Hierosolymitanus.	46.b.c.1
Iudicum corruptorum insectatio.	36.a.c.1	Leontinus monachus patriarcha.	ibidem.
		Libelli de imperatorum successione.	36.b.c.2
		Libido tyranno pro iure est.	42.a.c.2
		Limmochit Phrygiae.	24.a.c.2
		Linens thorax.	44.b.c.1
		Linguae moderandum.	16.a.c.1
		Linna Phrygiae.	24.a.c.2

INDEX

<i>Lirera sagittis alligata</i>	18.b.c.1	<i>Manuel progressu etatis fit peior.</i>	10.b.c.1
<i>Lobizus castellum.</i>	45.b.c.2	<i>Manuel Rogerij insecrationem deridet.</i>	14.b.c.1.2.
<i>Cancellarius.</i>	25.a.c.1	<i>Manuel spreca Sultani legatione superbia sua dat pœnas.</i>	22.b.c.2
<i>Iopadij Episcopus excecatus ab Andronico.</i>	34.a.c.2	<i>Manuel temere angustis se committit.</i>	22.b.c.2.
<i>Iopadiani subacti.</i>	33.a.c.2	<i>Manuel tempestatibus à Sicilia repellitur.</i>	13.14.c.1
<i>Lumina supplicum.</i>	60.a.c.2	<i>Manuel Turcorum discordias fouet.</i>	16.b.c.2
<i>Lychnites gemma.</i>	7.a.c.2	<i>Manuelis ad Byzantinos litera. 24.a.c.1. adificia & luxus.</i>	25.b.c.2
M		<i>Manuelis Aegyptiacha expeditio.</i>	21.a.c.1
<i>Machina quadrangula.</i>	60.b.c.2	<i>Manuelis audacia & vigilantia. 22.a.c.2. capitalia pericula.</i>	23.a.c.1
<i>Machometus cum Masuro redit in gratiam.</i>	6.a.c.1	<i>Manuelis Comneni audax facinus à patre castigatum.</i>	7.b.c.2.
<i>Machometi non Deus, sed doctrina condemnata.</i>	27.a.c.1	<i>Manuelis concio Panonica.</i>	20.a.c.1
<i>Macroduca Constantini supplicium.</i>	34.b.c.2	<i>Manuelis concusiones equestres Anfibolia.</i>	15.b.c.2
<i>Macron.</i>	62.b.c.2	<i>Manuelis copia dissipata cladem à Turcis accipiunt</i>	16.a.c.1.
<i>Mahometi Deus.</i>	26.b.c.2	<i>Manuelis cum Venetis controversia.</i>	22.a.c.1.2
<i>Maius Sicilia classis prefectus.</i>	14.b.c.1	<i>Manuelis decretu de dicto Pater maior est me.</i>	26.b.c.1
<i>Maandri transitus.</i>	11.b.c.1	<i>Manuelis & Clizaphlanis recriminationes.</i>	22.b.c.1
<i>Maius Manuelem in ipsa urbe insecatur.</i>	15.a.c.1	<i>Manuelis & Sultani consuetus.</i>	22.a.c.2
<i>Mage saltatio in templo.</i>	64.b.c.2	<i>Manuelis expeditio Armeniaca.</i>	15.a.c.2
<i>Moguntia.</i>	25.a.c.1	<i>Laceriana & Panasiana.</i>	24.b.c.1
<i>Magi se astronomos profitentur.</i>	19.b.c.2	<i>Pannonica.</i>	16.a.c.2
<i>Magica prestigia quid valeant.</i>	19.a.c.2	<i>Persica.</i>	9.b.c.2.22.b.c.1
<i>Magistratum abstinentia.</i>	38.b.c.1	<i>Contra seruios.</i>	20.b.c.2
<i>Magistratum designatio.</i>	38.a.c.1	<i>Siculos.</i>	12.b.c.1
<i>Malca.</i>	12.a.c.1	<i>Hungarica.</i>	14.a.c.1.15.a.c.1.20.a.c.1
<i>Maleinus Comneni Alexij socius.</i>	35.a.c.1	<i>Manuelis incestus cum fratris filia.</i>	10.a.c.1. 15.a.c.2
<i>Mamalus scriba combustus ab Andronico.</i>	36.b.c.1	<i>Nanuelis ineptia de sua longevitate.</i>	27.a.c.2
<i>Mangabe Theodori seditio.</i>	45.b.c.2	<i>Manuelis Imp. ingenium.</i>	9.a.c.1
<i>Mangana.</i>	4.b.c.1	<i>Manuelis Lachana suspensium.</i>	34.a.c.2
<i>Mangapha à Sultano proditus, in carcerem conicitur.</i>	45.46.a.c.1	<i>Manuelis litera bina ad Clerum.</i>	9.b.c.1
<i>Manuel Andronici F.</i>	18.a.c.1	<i>Nanuelis negligentia profusio & licentia militum.</i>	26.a.c.1
<i>Manuel Camyges Protostrator.</i>	44.a.c.2	<i>Manuelis patientia in conuiciis.</i>	23.b.c.1
<i>Manuel Clizaphlanis pater, à filio parum reuerenter colitur.</i>	17.b.c.1	<i>Manuelis perfidia Sultano renouandi belli causam suppeditat.</i>	24.a.c.2
<i>Manuel Ioannis Comneni. F.</i>	5.b.c.2	<i>Manuelis profusio in Clizaphlanem.</i>	17.a.c.1
<i>Manuel Isaacij F. imperator saluatur.</i>	67.b.c.1	<i>Manuelis rapacitas & profusiones.</i>	26.a.c.1
<i>Manuel Sebastocrator patri Andronico aduersatur.</i>	39.b.c.1	<i>Manuelis secunda nuptia. 16.b.c.1. sepultura.</i>	27.b.c.1
<i>Manuel sibi successurum timet.</i>	19.b.c.1	<i>Manuelis simulata benignitas erga Alemanos, & apparatus bellicus.</i>	10.b.c.2
<i>Manuel à Byzantinis cupidè suscipitur.</i>	9.b.c.2	<i>Manuelis somnium. 24.a.c.1. theologia.</i>	26.a.c.2.
<i>Manuel à gregario milite arguitur.</i>	23.b.c.2	<i>tolerantia 24.b.c.2. triumphus Seruicus & Hungaricus.</i>	14.a.c.2
<i>Manuel acerbus tributorum exactor.</i>	25.b.c.2	<i>Manueli C C. auri centenariis constitit bellum Siculum.</i>	14.b.c.1
<i>Manuel affinem Stephanum frustra conatur Pannonia regem facere.</i>	17.b.c.2	<i>Manuelem prudenter turbasse Italiani.</i>	25.a.c.2
<i>Manuel Alemanni in Oriente insidiatur.</i>	11.a.c.2	<i>Maraprica scortum Andronici.</i>	40.b.c.1
<i>Manuel Andronicu depinxit suis coloribus.</i>	30.b.c.1.2	<i>Marchio Montisferrati Manuelis amicus.</i>	25.a.c.1
<i>Manuel Archizupanium Blachicum duello superat.</i>	14.a.c.2	<i>Mariam Manuelis F. ducis.</i>	22.a.c.1
<i>Manuel astrologia damnata cucullatus obit.</i>	27.a.c.2	<i>Maria Hungara Isaacij vidua nubit Bonifacio Marchioni.</i>	67.b.c.1
<i>Manuel astrologorum dicta pro oraculis accipere solitus.</i>	20.a.c.2	<i>Maria Manuelis F. ab Alexio Pannonio dinellitur.</i>	22.a.c.1
<i>Manuel diuinitus Imperator designatus.</i>	9.a.c.1	<i>Maria Porphyrogenita in Alexium Sebastocratorem cõiurat. 28.a.c.2. in asyllum confugit</i>	28.b.c.2
<i>Manuel execrationi patriarcha Artici orbitatem suam acceptam refert.</i>	13.a.c.1	<i>Maria seditionem concitat.</i>	ididem
<i>Manuel Eustathio iratus.</i>	26.b.c.2	<i>S. Maria Romanorum Bellona & triumphatrix.</i>	20.b.c.2
<i>Manuel frustra persequitur Andronicum.</i>	19.a.c.1	<i>S. Maria ades Tamiathi.</i>	21.a.c.2
<i>Manuel Hungarum immanem occidit.</i>	14.a.c.2	<i>Maria Casarisse & Casaris interitus.</i>	31.a.c.2
<i>Manuel Italos largitionibus corrumpit.</i>	25.a.c.2	<i>Maria mariti oratio ad milites.</i>	29.a.c.1
<i>Manuel iunior Isaacio natu maiori presertur.</i>	8.b.c.2	<i>Marinus dux Venetiarum.</i>	69.b.c.2
<i>Manuel ob fuscum colorem deridetur, & vltionem iniuriarum temporibus condonat.</i>	13.b.c.1		
<i>Manuel pacem parum fidam cum rege Sicilia facit.</i>	14.b.c.1.		
<i>Manuel Papam & Italos contra Barbarossam concitat.</i>	25.a.c.1		

INDEX.

<i>Marij Cymbrica victoria.</i>	12.a.c.1	<i>Morbi in bello molestia.</i>	31.b.c.2
<i>Marsyas.</i>	22.b.c.2	<i>Mororheodorus.</i>	45.b.c.2
<i>Martyres Christus miraculis remuneratur.</i>	36.a.c.1	<i>Mortuorum lotio.</i>	42.a.c.2
<i>Masuri liberi.</i>	16.b.c.1	<i>Muhumeti Iconensis Sultani potentia & nobilitas.</i>	7.b.c.2
<i>Masutus Iconij Sultanus.</i>	6.a.c.1	<i>Mulieres in fuga in medium agmen cõpulsæ.</i>	66.b.c.1
<i>Mausopuli somnium.</i>	24.a.c.1	<i>Mulieres seruidi modi nescia.</i>	59.a.c.2
<i>Maurocomes imperium affectat.</i>	70.b.c.1	<i>Mulierum amor noxius.</i>	62.a.c.2
<i>Maurocomes ditio.</i>	71.b.c.2	<i>Munitio nulla sine viris fortibus defendi potest.</i>	12.a.c.2
<i>Maurocomes Theodorus.</i>	21.a.c.1	<i>Munitissima loca diuinitus traduntur in manus hostium.</i>	12.a.b.c.1
<i>Mazura Theodorus.</i>	26.b.c.2	<i>Mundus, nauis Veneta.</i>	61.b.c.1
<i>Medicamentorum & panarum idem usus.</i>	65.b.c.2	<i>Murxus Alexius Ducas Latinis resistit.</i>	63.b.c.2
<i>Mediolanenses à Manuele contra Germanos adiuti.</i>	25.a.c.1	<i>Murxus perfide occiso Alexio regnum inuadit.</i>	41.b.c.2
<i>Megarita pirata.</i>	42.b.c.2	<i>Murxus & Dandali irrita pacificatio.</i>	64.a.c.1
<i>Melanga instaurata à Manuele.</i>	9.b.c.2	<i>Murxus fuga.</i>	64.b.c.1
<i>Melas fluminis Alemanis infestus.</i>	11.a.c.1	<i>Murxus ingenium & vindicanda libertatis studiũ.</i>	64.a.c.1
<i>Melibotium.</i>	21.a.c.1	<i>Murxus miserabilis interitus.</i>	68.b.c.1
<i>Melitene.</i>	59.a.c.1	<i>Murxus rapacitas et irritus belli apparatus.</i>	64.a.c.1
<i>Melitene occupata à Clizaphlane.</i>	17.a.c.2	<i>Murxus cognati infesti.</i>	64.a.c.1
<i>Meludianum palatium.</i>	40.a.c.2	<i>Mylassena prouincia.</i>	60.a.c.2
<i>Mendicus in Andronici gratiam exustus.</i>	30.b.c.2	<i>Myriocephalon.</i>	22.b.c.2
<i>Mensa sacra.</i>	10.a.c.1	<i>Myri seu Blachi Hami montis accolæ deficiunt.</i>	42.b.c.2
<i>Mercurium, irato Deo, Moly destituit.</i>	40.b.c.2	<i>Myri Constantiam & Varnam expugnant.</i>	60.b.c.2
<i>Mesene Thracis oppidum.</i>	57.a.c.2	<i>Myrorum & Latinorum pugna ad Serras.</i>	69.b.c.1
<i>Mesena excidium.</i>	71.a.c.1		
<i>Mesopotamitanus Constantinus.</i>	51.b.c.1		
<i>Mesopotamitanus Constantinus ab Euphrosyna euectus.</i>	45.a.c.2.		
<i>Mesopotamitanus & sacrificus & aulicus.</i>	56.a.c.1		
<i>Mesopotamitanus sublatu in altum, ut lapsu grauiore ruat.</i>	56.a.c.2		
<i>Michael Oxites monachus & patriarcha.</i>	9.b.12.b.c.2		
<i>Michael Stryphnus accusator Mesopotamitanus.</i>	56.a.c.2		
<i>Michaelis Comneni defectio.</i>	60.a.c.2		
<i>Miles crudelitatis dat pœnas.</i>	18.b.c.2		
<i>Miles nudis & sine pectore, à Musis & Gratijs alienus.</i>	67.b.c.2		
<i>Militis gregarij fides erga Manuelem.</i>	23.a.c.2		
<i>Militum indignatio contra Ioannem.</i>	7.b.c.1		
<i>Militum perfidia & fucata excusatio.</i>	49.b.c.2		
<i>Militaris disciplina.</i>	36.a.c.1		
<i>post victoriam.</i>	67.a.c.1		
<i>Militaris disciplina dissolutio causa excidij imperij.</i>	26.a.c.1		
<i>Militaris impietas & petulencia.</i>	35.a.c.2		
<i>Militis in pietas & petulencia.</i>	35.a.c.2		
<i>Mily formæ.</i>	62.b.c.2		
<i>Mimerus ut Occidentalium fauorix comminuta à plebe.</i>	30.a.c.2		
<i>Mitarum, synagoga Saracenorum.</i>	62.b.c.2		
<i>Moderatio etiam erga hostem adhibenda.</i>	51.b.c.2		
<i>Meguntinus Friderici Cancellarius dum Italicas vrbes à Papa auellit, capitur.</i>	25.a.c.1		
<i>cum Mœnibus expostulatio.</i>	66.b.c.2		
<i>Monachi assentatores Isaacij.</i>	63.a.c.2		
<i>Monachi barbari, & titulotenus Monachi.</i>	25.b.c.2		
<i>Monachis non prædica, sed victus præbitus à Manuele.</i>	25.b.c.2		
<i>Monasteria à frequentia hominum remota esse debere.</i>	25.b.c.2.		
<i>Monasteriotis Leonis autoritas.</i>	36.b.c.2		
<i>Monembasia Siculis resistit.</i>	12.a.c.1		
<i>Montisferrati Marchio Conradus Casar.</i>	43.b.c.2		
<i>Mopshestia.</i>	9.b.c.1		
<i>Morabius fluminis.</i>	49.b.c.1		

N

<i>Natura corruptrix & futilis muliercula.</i>	9.a.c.1
<i>Natura quouis cibo sustentatur.</i>	19.b.c.1
<i>Nausagorum incolumitari consultum ab Andronico.</i>	38.a.c.1
<i>Naus maxima.</i>	22.a.c.1.2
<i>Neeman Stephanus Seruius à Manuele cohercetur.</i>	20.b.c.2
<i>Nephon monachus.</i>	12.b.c.2
<i>Nescia mens hominum fati sortisque futura.</i>	33.a.c.2
<i>Nesiticum.</i>	49.b.c.2
<i>Nicaea Bithynia metropolis expugnata ab Occidentalibus.</i>	5.a.c.1
<i>Nicaea deditio.</i>	33.b.c.2
<i>Nicaea capit Andronicum.</i>	15.b.c.2
<i>Nicaensium ferocia.</i>	33.b.c.1
<i>Nicephorus Palaeologus Trapezuntinus.</i>	27.b.c.2
<i>Nicephorus Pado accubitor Andronici.</i>	37.a.c.2
<i>Nicephori Phoca sanctio contra monachorum auariciã.</i>	25.b.c.2
<i>Nicetas Mundanus, patriarcha.</i>	46.b.c.1
<i>Niceta presulis Choniata presagium de Manuele.</i>	27.a.c.1
<i>Nicolaus Nicaenus pontifex.</i>	33.b.c.2
<i>Nicolai archiepiscopi Corinthij interitus.</i>	71.b.c.2
<i>Nilus Aegyptum irrigans.</i>	21.a.c.1
<i>Nisus.</i>	49.b.c.2. 33.a.c.1
<i>Nisus munitur.</i>	18.b.c.2
<i>Nix fores obruens.</i>	45.b.c.1
<i>Nobilitati mutatio Imperatorum lucrefa.</i>	51.a.c.2
<i>Nonennium ad tricennium ob peccata contractum.</i>	49.b.c.1

O

<i>Obscenitas indigna viro docto.</i>	27.a.c.1
<i>Obscuritas tuorum claritate</i>	44.b.c.2

INDEX.

Obsides à Friderico cessi. 47.b.c.2
Obsidium timori data venia. 47.a.c.2
Obsidionem lues & fames soluntur. 70.a.c.2
Occidentales Manuelli formidabiles. 25.a.c.1
Occidentalium expeditio in Palaestina. 5.a.c.1
Oenaeum Andronici receptus. 28.a.c.1
Officij & concordia neglectus. 71.b.c.2
Ogygia urbs. 43.a.c.1
Ovinaria. 41.b.c.2
Omnia infelicit imperij. 52.a.c.2
Opifices Latinorum aedes direpturi, male tractantur. 45.a.c.1
Oraculum à papa de Comnenorum successione. 22.a.c.1
Oraculum de Andronici moribus & interitu. 41.a.c.2
Oraculum de spacio imperij Manuelli. 27.b.c.1
Oraculum de Tauriformi rege. 41.a.c.2
Oraculum in periuros. 24.a.c.2
Oracula ambigua ad vitandū mēdaciū probriū. 39.b.c.2
Oracula de obitu Ioannis comeni. 8.b.c.1
Oracula varia. 36.b.c.1
Orestias Adrianopolis. 33.a.c.1
Orestias Macedonia urbs. 4.b.c.1
Orientales alemanos ferro, fraude, veneno persequuntur. 11.a.c.1
Orientales Romani occidentalibus non subveniunt. 70.a.c.2
Offensa in Brana defectiōne. 44.a.c.1
Pacificationis spe deceptum aduersarium adoriuntur Graeci. 55.a.c.1
Pactiarius. 5.a.c.2
Padiates Theodoros contra Seruios missus. 20.b.c.2
Paenes Hungari & Hunni. 15.a.c.1
Palaeologus Alexius gener Alexij. 58.a.c.1
Palaeologus Michael. 10.b.c.1
Palaeologus Michael contra Siciliam mittitur. 14.a.c.1
Palaeologo Michaeli abrogatur imperium. 14.a.c.2
Palaeologus rebene gesta contra Siculos per calumniam reuocatur. 14.a.c.1
Palatinus minister. 29.a.c.2
Palatinum à plebe diripitur. 40.b.c.1
Palatinum in nosodochium mutatum. 51.a.c.1
Pamphilum. 70.a.c.2
Panasiensi Perse. 24.b.c.1
Pangaeus mons. 58.b.c.1
Panteogenus Isaacij proditor. 51.b.c.2
Papa à Manuele concitatus Fridericum Roma excludit. 25.a.c.1
Papices sine Pupaces. 13.a.c.2
Papycij montis monasteria. 48.b.c.2
Pater maior est me, scrupulosus disputatum. 25.a.c.2
Patris delictum luit filius. 48.b.c.2
Patre noua. 38.b.c.2
Patriarcha apostolicus. 67.a.c.1
Patriarcha Theodosius cedit insana turba. 31.b.c.2
Patriarcha tyranni mancipium. 31.b.c.2
Patriarchae auctoritate, Mariae sedino compefcitur. 29.a.c.2
Patriarcha Camateri obitus. 71.a.c.2
S. Pauli Comes. 61.a.c.2
D. Pauli imago Andronici interitum deplorat. 41.a.c.2
Pauper liberali patrono fidelis. 66.a.c.2
Pax tributo redempta. 42.b.c.2
Pecunia pecunia cum ad bellum instructus fueris. 22.b.c.2
Palinurium festum. 5.b.c.2
Peccata calamitatum causa. 42.a.c.1
Pecunia rerum nerui. 10.b.c.2
Pedites ab equitibus in equos sublatis. 47.b.c.1
Pegae urbs Hellesponti. 67.b.c.2
Pelagonia. 14.a.c.1
Pelagonia opportunitas. 15.a.c.1
Pentachir Phrygia. 24.a.c.2
Pentapolitani Turcae oppressi à Manuele. 17.a.c.2
Peraea obuersa Orienti. 61.b.c.2
Perforatus lapis. 61.b.c.2
Perinthi excidium. 70.b.c.2
Perse etiam post pacem Romanis infestus. 24.a.c.1
Perse fugiendo pugnant. 22.b.c.1
Persearmenij. 26.a.c.1
Petebinus Antiochenus satrapa, siue rex, Manuelli socius. 16.b.c.1
Petralipha fratres. 13.a.c.1
Petrus Blachus defectionis Mysorum autor. 42.b.c.2
Petri Blachorum regis interitus. 53.b.c.2
Petrus Mysus diadema sumit. 43.a.c.1
Petrus Plancius Asiamas urbes occupat. 67.b.c.2
Pencia locus. 30.a.c.1
Phaeton fultri principis exemplum. 27.b.c.1
Pherapi expugnatio. 7.a.c.1
Philadelphenses ad Andronicum deficiunt. 31.b.c.2
Philadelphensium ingenia. 45.b.c.2. leuitas. 31.b.c.2
Philadelphensium perfidia erga Alemaniū. 47.a.c.2
Philadelphium. 62.b.c.2
Philautia cacos facit. 51.a.c.2
Philippa Alexio Pannonio nubis. 22.a.c.1
Philippa Calamansum aspernatur. 19.a.c.1
Philippa Petebini filia Andronici amore capitur. ibidem
Philippopolis à Blachis vastata. 70.b.c.1
Philocalus Choniatae successor datus. 64.a.c.1
Philomelij excidium. 47.a.c.2
Philomeli. 71.b.c.2
Philopatium exterius. 106.
Phrygij Hierosolymitani. 34.a.c.2
Phrygia superior. 9.b.c.1
Pigea à Petro plancio occupata. 72.a.c.2
Pignora recepta, pecunia non reddita. 44.a.c.1
Pirene fons Acrocorinthi. 12.a.c.2
Pisana captia. 55.a.c.1, 2
Pisani contra Venetos concitati. 61.a.c.2
Pisanorum & Venetorum reconciliatio. 62.b.c.1
Piscatores classem vincunt. 43.b.c.1
Pithecana munitiones. 10.a.c.1
Piza expugnata à Romanis. 7.a.c.1
Plancius Petrus Pegae occupat. 72.a.c.1
Plea Comes. 69.a.c.2. occiditur. ibidem. Dolocius. 61.a.c.2
Plebs temeraria. 28.b.c.2
Plebs intemperies. 62.b.c.1
Plusias. 72.a.c.1
Podagra ex superbia simulata. 64.a.c.1
Pollicitatio & liberalis & prudens. 25.a.c.2
Pomum amatorium. 19.b.c.2
Pontifex Romanus pacem inter Manuelem & Rogeriū conciliat. 14.b.c.2
Populus ob diuinam maiestatem potius quam Imperatoriam lesam punitur. 49.a.c.2
Populi affectus grassante tyranno. 34.b.c.2
Populi perfidia, leuitas & crudelitas. 41.a.c.1
Porta aperienda ratio. 4.b.c.2
Praca. 9.b.c.2
Presentia magis afficiunt quam absentia & futura. 56.b.c.2

INDEX.

56.b.c.2
Primogenitorum prerogatiua. 8.b.c.2
Princeps mollis Republica calumitas. 62.a.c.2
Principis insula. 30.b.c.1
Principis obstandum. 25.a.c.2
Principum vita sollicita, suspiciosa, tyrannica. 19.a.c.2
Pristhlabia urbs Ogygia. 43.a.c.1
Prodigium pueri capitonis. 27.b.c.2
Prodigijs atrocissima clades non praenunciata. 65.a.c.2
Profusio rapinas parit. 47.a.c.1
Prooemium calumniatoris. 55.b.c.1
Propontis ad Branam deficit. 43.b.c.2
Propontidis amantitas. 45.b.c.2
Protophastus Blacorum munitio. 57.b.c.1
de Profaci oppugnatione deliberatio. ibidem
Profuchus. 10.a.c.1, 11.a.c.1
Prote insula. 30.b.c.1
Protophastus Alexius liberalitate suos in officio retinet. 29.b.c.2
Protophastus in vincula coniectus excacatur. 30.a.c.2
Protophasti classem contra Andronicum. 30.a.c.1
Protophasti ignauia, parsimonia, excacatio. 30.a.c.2
Providentia alios rationibus ad destinatum finem perducit. 48.b.c.2
cum Providentia expostulatio. 16.a.c.2
Prudens cunctatio salutaris. 16.a.c.1
Prusa excidium. 34.a.c.1, 2
Prusa irrita obsidio. 68.a.c.1
Prusenum castellam. 46.b.c.2
Pseudalexij seditio. 48.a.c.1, 52.b.c.2
Pteregonites veneficus. 31.a.c.2
Pulex fabulosus. 56.a.c.2
Puellarum facies luto profuso infecta in fuga. 66.b.c.2
Pueri duo Imperatoris Imperatores. 50.a.c.2
Pupaces ob Andronici fugam adiutam plethitur. 18.a.c.2
Pupaces ad Coryram ascendit incolumis. 13.a.c.2
Pulsus palus à Ioanne Commeno subacta. 8.a.c.1
Puzenus suis rationibus consulit. 10.a.c.2
Puzenus quaestor Manuelli. 10.a.c.1
Puzeni auiditas, inhumanitas & sordes. 10.a.c.1
Pyra incense ad speciem maioris exercitus. 30.a.c.1
Pyranus fluiuis. 9.b.c.1
Pythia therna. 60.a.c.2
Questio de incarnati Dei oblatione. 26.a.c.2
S. Quadraginta martyrum templum. 39.a.c.1
Querela de corrupto statu Republica. 56.b.c.2
Qui occasionem malo praebet, aut id cum possit, non prohibet, mali autor habetur. 10.a.c.2
Racendytes Antigonomonasteriensis. 50.a.c.2
Radeffus urbs. 51.a.c.2
Raimundus Antiochia princeps. 7.a.c.1. Ciliciam infestat. 9.b.c.2
Rapacitatis poena. 38.a.c.2
Rara exempla non pro legibus habenda. 4.b.c.1
Regni nouitas turbulenta. 9.b.c.1
Republica interitus causa. 55.a.c.2
Religio non disputationibus, sed vite sanctimoniam declaranda. 38.b.c.2
Rentaceni Basilij supplicium. 43.a.c.1
Rex terrenus Deus. 50.b.c.2
Regi non vacat indulgere genio. 54.b.c.2

Regum diuina in extremis periculis defensio. 23.a.c.2
Regum libido effrenata. 46.b.c.1
Regij pueri neglecta educatio. 27.b.c.1
Regibus suspecti vini praestantes. 15.a.c.2
Rhadestus Thraciae. 57.a.c.2. 69.b.c.1
Rhadesti excidium. 70.b.c.2
Rhegium Propontidis. 57.b.c.2
Reit. 70.a.c.1
Rhyndacus fluiuis, & oppidum. 11.2
Richardus Siculus nauarchus à Brana captus. 41.b.c.2
Rogerius Siculus Coryram capit. 12.a.c.1
Romana statua erecta victoria ergo. 20.a.c.1
Romanus Calixta princeps. 59.b.c.1
Romani Diogenis clades Persica. 7.a.c.2
Romani, id est Graeci, modesti. 36.b
Romani à Latinis repudiati, Blachorum ope urbes ad defectionem impellunt. 45.b.c.1
Romani caduntur à Blachis. ibidem
Romani & à Scythis & à Latinis affliguntur. 69.b.c.1
Romanorum, id est Graecorum iniurie factae Alemaniis. 44.a.c.2
Romanorum caedes ad Arcadiopolim. 69.a.c.1
Romanorum cadaveribus insultatum à Turcis. 23.b.c.2
Romanorum ignauia. 72.b.c.1
Romanorum militum perfidia. 72.a.c.2
Romanorum trepidatio. 23.b.c.1
Rose inter spinas nascuntur. 37.b.c.2
Rossi Scythae hyperborci. 18.a.c.1
Rucradinus Chaichosroen pellit. 59.a.c.2
Ruricus Ciaba princeps. 59.b.c.1
Russum. 70.b.c.2
Sabbatius Armenius. 28.b.c.2
Sacerdos Asiani interitum denunciatur. 53.b.c.1
Sacerdos profana ne tractet. 56.a.c.1
Sacerdotij temeraria abrogatio. 56.a.c.1
sacra pecunia imperatorum prada. 44.a.c.1
Sacri belli detestatio. 29.a.c.2
Sacrilegiorum deploratio. 64.b.c.2
Sacrilegis ascripta causa Byzantini excidij. 62.b
Sagitta aurata per ludibrium Byzantium coniecta. 14.b.c.2
Sagittarius Persa insignis. 24.b.c.2
Salomonij libri. 19.b.c.1
Sames Amerus. 42.b.c.1
Sanguinis mutua custatio in foederibus. 47.a.c.1
Sapientia humana fati ministra. 39.b.c.2
Saracenicum foedus. 47.a.c.1
Saraceni Latini humaniores. 65.a.c.1
Saracenorum Synagoga direptio causa incense urbis. 54.b.c.2
Sardanapalus. 37.b
Sardica spoliata ab Hunnis. 5.b.c.2
Sardica Trindix. 15.a.c.1
Scala turrita in Coryne oppugnatione confringitur. 13.a.c.2
Scala ex famibus. 62.a.c.1
Scimus bestiola uenerem excitans. 37.b.c.2
Sclerus Seth excacatus ob Magiam. 19.b.c.2
Scopia. 69.b.c.2
Scorta militibus grata. 36.a.c.2
Scula imperatoris. 62.a.c.1
affinis. 5.a.c.1
Scrugus Acrocorinthum confugit. 68.b.c.2
Scurus Alexij imperatoris filiam Endociam ducit. 68.b.c.1
Scurus

